UIT FRIESLAND'S

VOLKSLEVEN

VAN VROEGER EN LATER.

VOLKSOVERLEVERINGEN,
VOLKSGEBRUIKEN, VOLKSVERTELLINGEN,
VOLKSBEGRIPPEN.

BIJEENGEBRACHT DOOR

WALING DYKSTRA.

TWEEDE DEEL.

J. V. Dykstra

Inhoud van het tweede deel.

III. Volksvertellingen.

Wie voor dertig of veertig jaren in Friesland zich bezighield met het verzamelen van volksvertellingen als in deze afdeeling worden medegedeeld, vond maar bij weinigen bijval; over 't algemeen genomen noemde men het „al wat heel kinderachtig, zich met zulke kinderrelletjes en dwaze spookhistories te bemoeien." — Men is intusschen voortgegaan met verzamelen en uit den mond des volks op te schrijven, waaraan ik het mijne heb meêgedaan. Hierdoor was ik thans in staat de navolgende verzameling bijeen te brengen.

Evenals bij de Volksoverleveringen is ook hier alleen dat opgenomen wat bepaald in Friesland tehuis behoort of wat op de groote reis van eeuwen en door alle hemelstreken heen, hier eene eigenaardige schakeering heeft ontvangen. Zoo is het vertelsel dat ik mededeel onder 't opschrift „De wereld wil vergaan" eene variatie, misschien wel een oudere vorm van Grimm's Bremer Stadsmuzikanten, en de oude boer die het voor zestig jaar en vroeger aan zijne kleinkinderen vertelde, wist van Grimm en zijne vertellingen niets af. Het werd mij thans medegedeeld uit Kollumerland; ik heb het in mijne kinderjaren ook gekend maar kon het niet meer teruggeven. Evenzoo vond hier eene plaats de Asschepoester gelijk die in deze streken verteld wordt, zoo geheel verschillend van die bekend is uit Moeder de Gans. Deze friesche Asschepoester zal kunnen bevestigen of aanvullen de studie van dien Engelschman, die nu eenige maanden geleden niet minder dan 345 lezingen over deze vertelling heeft kunnen samenbrengen.

In de volksvertelling spiegelt het volk zich af met zijne goede en minder goede eigenschappen. Een karaktertrek schijnt wel heel de wereld door te zijn, dat met leugen en bedrog vrij luchtig wordt omgesprongen, zoodat aan dezen dikwijls eer en voordeel zijn verbonden en de zwakke het van den sterke wint. Hoe zou anders een verhaal als van grooten Oege en kleinen Oege, dat, naar 't zeggen der geleerden, uit het oude Egypte is overgekomen, hier populair hebben kunnen blijven tot op den huidigen dag?

De vrouw wordt niet steeds van de meest gunstige zijde bekeken. Het volk schijnt overal te hebben begrepen, dat de slang uit het paradijs best kon worden gemist om de vrouw te verleiden tot kwaad. Niet alleen in het friesche vertelsel van „Bouwe-oom en Antjemoei" is het de vrouw die door onmatig wenschen al den verworven rijkdom plotseling verspeelt. In Duitschland, in Rusland, in Normandië, en wie weet waar meer, heeft men dergelijke vertellingen, altijd in een eenigszins ander kleed.

Als tegenwicht en als om de vrouw eenigszins in haar eer te herstellen, worden haar dikwijls groote schranderheid en gevatheid toegekend. Dit komt vooral sterk uit in de twee vertellingen: „De schrandere boerendochter" en „Van een heer en een boer". Merkwaardig is het dat hetzelfde motief met geringe wijziging voorkomt in 't Serbische en in de Saga van Regnar Lodbrog, al is de verdere inkleeding daar geheel anders dan hier.

Waar zulk eene sterke verwantschap bestaat tusschen wat het volk hier en elders vertelt, is het niet vreemd dat wat in den volksmond van geslacht tot geslacht is overgeërfd, niet zelden zijne geschiedenis heeft. Zoo is onze vertelling van het Vrouwtje, dat een houten duitje vond, na verwant aan de nederlandsche van de oude vrouw Dribbel en het duitsche: „Der Herr der schickt den Jochem aus", door onzen Van Zeggelen bewerkt als: „Baas Jochem stuurde Joosje in 't veld", terwijl men meent dat het oorspronkelijk een hebreeuwsch [misschien nog ouder] referein is „Een geit die vader kocht voor twee stukjes geld" met de bedoeling om aan te toonen, dat men niets om niet ontvangt. Soms doet de vertelling ook dienst als allegorie, die men in het genoemde hebreeuwsche referein meent te vinden. Dan zouden de Joden, Jehova, en volken als de Assyriers, Babyloniers, Perzen, tot kruisridders en Turken toe, zijn bedoeld. Daar worden dus volken van verschillende tijdperken in ééne gedachte vereenigd en och, met de tijdrekenkunde neemt de volksvertelling het zoo nauw niet. Het lied behoudt den eens aangenomen vorm, aan maat en rijmslag gebonden; het verhaal, dat in vrijen vorm van mond tot mond gaat, neemt nieuwe elementen op en verliest er oude; in elk geval maakt het geen zwarigheid om denkbeelden in verschillende eeuwen tehuis behoorende saam te koppelen. Dit is blijkbaar ook geschied in menige vertelling die hier inheemsch is.

In de volksvertelling vertoont het volk zich zooals het is. En nu moge waar zijn, wat wel eens is gezegd, dat het Volk de grootste, de verhevenste, de meest vindingrijke dichter der wereld is ook het plompboerige ontbreekt nergens.

De verwantschap tusschen onze volksvertellingen en die van elders, in en buiten het vaderland, op te sporen en aan te wijzen, dit ligt niet op mijnen weg. Bij de lezing van „Eene nicht in Amsterdam" wordt men als vanzelf herinnerd aan „Nieuwsgierige Aagje van Enkhuizen", die wel tot model schijnt gediend te hebben voor Huygens klucht van Trijntje Cornelis. Het verhaal van de twaalf duivelen-studenten te Franeker leeft ook in het Limburgsche, maar speelt daar in veel jonger tijd. „De afgestreken korenmaat" kent men tot over onze grenzen in het Platduitsch. De geschiedenis van het schaap, dat bij herhaling wordt gestolen en telkens aan den eigenaar weêr verkocht, komt ook voor in Lithauwen, en daar wordt hetzelfde schaap zelfs driemalen gestolen. Ook de „heinproef" is buiten Friesland bekend. Men vertelt dat zij in praktijk werd gebracht door den vroegeren nachtportier van de *Grande Chartreuse*, broeder Anselmus, een Parijzenaar, die voorheen in de eerste kringen verkeerde en in 1891 stierf. Hij nam deze proef om te ontdekken of ook vrouwen in mansgewaad trachtten binnen te sluipen.

De overblijfselen van de oude volksmeeningen, door het christendom onderdrukt, worden ook in de volksvertelsels aangetroffen Men kan er uit leeren hoe het christelijk onderwijs is begrepen, aangenomen en bewaard, hetzij in zijne leerstellingen, hetzij in zijne zedeleer. De oudere theologie met de oppergoden zit meer in de legenden: die goden werden voor de latere geslachten helden. Maar de mindere goden zijn blijven leven voor het volk; zij zijn het eigenlijke „duivelengilde", waarvan oude afzweeringsformulieren spreken. En dat zij lang zijn blijven leven, ook in Friesland, blijkt wel uit het geschilderde glas, dat voorheen gezien werd in de kerk te Sint Nicolaasga, waarop een hoorn met dit onderschrift: „Dit is Roordama blancke hoorn, die d'onderaerdsche [de aardmannetjes] hem geleverd hebben."

W. D.

Van grooten Oege en kleinen Oege.

Er waren eens twee broeders die heetten beide Oege. De een was groot en sterk, maar zeer dom en lomp; de ander was een klein en nietig ventje, maar zeer leep en verstandig. Groote Oege was rijk, hij had wel dertig koeien; kleine Oege was arm, hij had maar eene koe. En zij hadden ieder een oude grootmoeder bij zich inwonen voor huishoudster.

Eens kwam er een bedelaar bij kleinen Oege om een aalmoes. De kleine man zeî: «Ik kan u niets geven, ik ben zelf arm, maar ga naar mijn buurman, die is rijk.» — De bedelaar ging nu bij grooten Oege vragen, maar deze zeî: «Denk je, dat ik je wat geven kan? Ik heb moeite genoeg om zelf aan den kost te komen.» — «En je buurman zegt, ge zijt een rijke boer,» zeî de bedelaar. — Dit maakte den grooten domkop wrevelig, hij zeî: «Wil die kleine leelijkerd mij de schooiers op het lijf zenden? Dat zal ik hem betaald zetten.» — In zijn dollen drift liep hij naar den weg waar de koe van kleinen Oege liep grazen, trok zijn zakmes en sneed het beest den hals af. Kleine Oege dorst hier niets tegen doen; hij vilde de koe, zoutte het vleesch in en begaf zich des namiddags op weg naar de stad om daar de huid te verkoopen.

Zijn weg leidde door een groot bosch; op eene eenzame plaats gekomen, zag hij van verre eenige gauwdieven onder eenen boom zitten geld tellen. Eerst verschrikte hij, maar hij herstelde zich spoedig. Hij sloeg de koehuid om zoodat zijn gansche lichaam bedekt was en de hoornen boven zijn hoofd uitstaken. Aldus naderde hij de roovers en begon vervaarlijk te schreeuwen. De mannen namen verschrikt en met overhaasting de vlucht en lieten hun geld in den steek. Kleine Oege pakte dit heel vlug in; hij kon den hoop nauwelijks dragen. Om de koehuid bekommerde hij zich niet meer maar keerde naar huis.

Hij liet grooten Oege het geld zien en zeî: «Kijk nu eens aan hoe duur de koehuiden in de stad worden betaald; zooveel geld heb ik voor de mijne gekregen.» «Dat kan niet waar zijn,» zeî de

groote ongeloovig. — «En vanwaar zou ik dan zooveel geld hebben?» vroeg de kleine.

Groote Oege meende in te zien dat het toch wel waar moest zijn; hij zeî: «Als 't zoo staat ga ik al mijne koeien slachten.

En hij deed het werkelijk, en verzocht zelfs den kleinen snaa om hem te helpen, wat deze gaarne deed. Toen de beesten allen waren gevild laadde groote Oege op zijn breeden sterken rug eene vracht koehuiden zoo groot en zwaar als hij maar torschen kon en ging er meê naar de stad. Onderweg vernam hij niets van gauwdieven of iets dergelijks, en kwam ongehinderd in de stad. — Daar liep hij langs de straat en schreeuwde zoo hard hij kon: «Koehuiden koop! koehuiden koop!» — De straatjongens riepen elkander toe: «Wat scheelt dien lompen boer? Hij lijkt wel gek!» Zij wierpen hem met slijk en maakten 't hem zoo lastig dat hij spoedig de stad verliet zonder zijne huiden te hebben verkocht.

Toen hij terug kwam was hij woedend op kleinen Oege. «Je hebt mij bedrogen, leelijkert!» zeî hij, «maar dat zal je slecht bekomen; vannacht als ge te slapen ligt zal ik je vermoorden.»

Kleine Oege lachte alsof hij wilde zeggen: «Dat doe je toch niet,» maar eigenlijk achtte hij den dolkop er best toe in staat. Daarom zeî hij 's avonds tot zijne grootmoeder: «Beppe, ik kan daar op dat bed niet meer rustig slapen, want er zijn muizen in het stroo, die maken 's nachts zoo'n leven. Gij zijt doof en hebt daarvan dus geen last; zouden wij niet kunnen ruilen met slaapplaatsen?»

Grootmoeder was goedig en had er niets tegen. Maar Oege zorgde zijne muilen te plaatsen voor het bed waar zij altijd hadden gestaan en die van grootmoeder ook.

Des nachts kwam groote Oege; hij wist wel waar de slaapplaats van kleinen Oege was en zonder het te weten of te willen doodde hij de oude grootmoeder.

Kleine Oege stond 's morgens zeer vroeg op; wat gebeurd was had hij verwacht. Hij droeg het doode mensch in een schuitje, nam ook een mandje met eieren meê en voer toen naar de stad. Daar gekomen plaatste hij de doode vrouw op een stoel op de markt en zette het mandje met eieren naast haar. Nu ging hij om een hoekje staan oppassen wat er zou gebeuren.

Het duurde niet lang of daar kwam een heer voorbij wandelen; hij keek naar het mandje en vroeg: «Wat kosten die eieren, vrouw?» Geen antwoord. — Nogmaals: «Wat kosten die eieren, vrouw?»

Alweêr geen antwoord. De man bracht zijn mond aan haar oor en riep hard: «Wat kosten die eieren, vrouw?» Zij zweeg. Hij werd driftig, en terwijl hij zeî: «Kun je niet spreken, oud nest?» gaf hij haar een duw dat zij van den stoel viel en bewegingloos op den grond bleef liggen.

Daar kwam kleine Oege aangeloopen roepende: «Gij hebt mijn oude grootmoeder doodgeslagen, dat zal ik bij den rechter aangeven.» «Hou je stil!» zeî de heer: «hier is mijn geldbeurs, neem die.» «Je geldbeurs! Denk je dat ik voor zulk een kleinigheid mijn oude grootmoeder wil missen?» «Nu, je zult meer hebben; stop dat lijk maar weg en kom meê naar mijn huis.» Daar was 't Oege juist om te doen. Hij bracht beppe weêr in het schuitje, dekte haar goed toe en ging met den heer naar diens huis, waar hem eene aanzienlijke som werd toegeteld.

Op de terugreis begroef hij zijn oude grootmoeder op eene eenzame plaats. Toen hij tehuis kwam keek groote Oege verbaasd op en zeî: «Leef jij nog? Ik heb je immers vermoord.» «Ja, dat kun je wel meenen,» zeî kleine Oege, «maar daar was ik te wijs voor. Je hebt mijn oude grootmoeder vermoord en ik heb haar vandaag in de stad verkocht. Kijk eens hier, welk een hoop geld ik voor haar heb gekregen.» «Nu maar, dat lieg je nu weêr,» zeî groote Oege; «ik laat mij niet voor de tweede maal zoo iets wijs maken.» «Zou ik dat liegen? Weet je dan niet dat in de stad geleerde lui wonen die lijken koopen en opensnijden om te weten hoe een mensch van binnen is?» Ja, daar had groote Oege wel eens van gehoord. Hij zeî: «Het scheelt mij niet veel of ik maak mijne oude grootmoeder ook dood.» En waarlijk! hij deed het. Met het doode mensch op den rug sjouwde hij naar de stad. Daar deed hij weêr evenals met de koehuiden; langs straat loopende riep hij: «Oude beppe koop! Oude beppe koop!» — Maar het verging hem zoo mogelijk nog slechter dan den eersten keer. Hij werd zoo danig uitgejouwd en met slijk geworpen dat hij zich spoedig moest wegpakken.

Ten uiterste vertoornd kwam hij tehuis en zeî: «Je hebt mij immers al weêr bedrogen, leelijke schurk! Maar nu zal ik je verdrinken, dat je voor goed verdronken raakt.» Hij pakte kleinen Oege, eer deze 't had verwacht, bij den kraag, stopte hem in een zak en liep met hem weg naar de zee. Maar onderweg schoot hem te binnen dat hij een langen stok diende te hebben om den zak onder water te kunnen duwen en ver van den oever af te houden.

Ter zijde van den weg waren twee slootgravers aan het werk; dezen vroeg hij of zij even op zijnen zak met goed wilden letten, terwijl hij een stok ging halen. De slootgravers, een weinig nieuwsgierig, openden intusschen den zak om te zien wat er in was en daar zagen ze kleinen Oege. Deze zeî: «Hij wil mij verdrinken, laat mij loopen en vul den zak met slijk en steenen.» — De mannen deden dit gaarne en de kleine snaak nam de vlucht.

Groote Oege kwam terug, slingerde den zak weêr op den rug en ging zeewaarts. Het duurde niet lang toen liep het vuile water uit den zak langs zijn lichaam naar beneden. «Ja,» zeî hij bij zichzelven, «ik wil wel gelooven dat je 't benauwd hebt, maar je zult je lot nu niet ontkomen.» — Bij de zee gekomen plonsde hij den zak in het water en deze zonk oogenblikkelijk naar de diepte. «Ik had waarlijk geen stok behoeven te halen,» zeî hij. Verheugd dat hij nu voor altijd van den kleinen deugniet was ontslagen keerde hij huiswaarts.

Kleine Oege sloeg den weg in naar de stad, peinzende hoe hij nu aan den kost zoude komen. Het gelukte hem onderweg een kraai te vangen, dien hij in een zak stopte en meênam. Nabij de stad zag hij een heerenhuis dat voor een der buitendeuren een luifel had en onmiddellijk daarboven een venstertje. Oege klom op de luifel en zag door het venstertje in een vertrek dat de keuken bleek te zijn. De meid was bezig een gebraad gereed te maken en de knecht bakte een poffert. Oege gevoelde wel trek om daarvan meê te smullen, want hij had honger. Maar 't scheen dat die twee daar verboden werk verrichtten, want toen ze nabij de keuken gerucht van menschen vernamen bergden ze haastig en eenigszins angstig gebraad en poffért beide in de kast. Oege klom weêr naar beneden en klopte aan de deur. De heer des huizes deed zelf open en vroeg den kleinen man wat hij verlangde. «Mijnheer,» zeî Oege, «ik heb in dezen zak een waarzeggenden geest en nu kom ik vragen of mijnheer daarvan misschien ook gediend wenscht te zijn.» Onderwijl kneep hij den vogel zoo fel dat deze een angstig geluid liet hooren. «Daar versta ik niets van,» zeî mijnheer. «Dat weet ik,» zeî Oege, «maar ik versta het wel. Alleen hij die dezen geest in eigendom heeft verstaat zijne taal, anderen niet. Gesteld ik verkocht hem aan u, mijnheer, dan zoudt gij hem kunnen verstaan en ik niet meer.» «Dat is zeer merkwaardig,» zeî mijnheer, «maar wat zeî hij dan zooeven?» «Hij zeî, dat er een lekker gebraad in

de keukenkast staat,» antwoordde Oege. «Als 't waar is,» zeî mijnheer, «zult gij er op worden onthaald; we zullen 't onmiddellijk onderzoeken. Maar laat den geest nog eens iets zeggen.» Oege liet den kraai op nieuw schreeuwen en mijnheer vroeg: «Wat zegt hij nu?» «Hij zegt, dat er ook een poffert in de kast staat.» «Kom, daar moeten wij 't rechte van weten,» zeî mijnheer. De kast werd geopend en het bleek waarheid te zijn wat de geest gezegd had. Mijnheer behoefde niet te vragen hoe die spijzen daar gekomen waren; de knecht en de meid stonden bedremmeld. Zij werden niet alleen hard bekeven, maar ook weggejaagd en Oege werd onthaald op den poffert met het gebraad. «Maar,» zeî mijnheer, «nu moest gij mij dien waarzeggenden geest verkoopen.» «Mijnheer, dat gaat niet,» zeî Oege schouderophalend, «ik heb anders niets om den kost meê te verdienen.» De heer hield echter aan en bood eindelijk zoo buitensporig veel, dat Oege besloot zijne kraai af te staan. Maar nu achtte hij 't ook raadzaam haastig te vertrekken en reisde naar huis.

Groote Oege was buiten zich zelven van verbazing toen hij den kleinen man weêr levend vóór zich zag. «Wel verbruid! hoe heb ik het toch met jou?» riep hij uit. «Ik heb je immers verdronken.» «Ja, je hebt mij verdronken,» zeî kleine Oege. «En toen ben ik in de andere wereld gekomen, daar heb ik een vrachtje geld meê vandaan genomen, zooals gij hier zien kunt. Het ligt daar overal op den weg zoo maar voor het grijpen.» «Ik zou moeten denken dat je mij weêr wat voorliegt,» zeî groote Oege, «maar ik heb je toch met mijn eigen handen in het water geworpen en met mijn eigen oogen heb ik gezien dat je in de diepte der zee zijt weggezonken. Daarom valt hier waarlijk aan geen bedrog te denken. Als het daar in die andere wereld zoo staat als gij zegt, zou ik er ook wel eens voor een poosje willen zijn.» «Welnu, gij kunt er komen, langs denzelfden weg dien ik gegaan ben. Gij moet in een zak; maar ik kan u niet naar den zeeoever dragen.» «Dat is geen zwarigheid. Span mijn paard maar voor de kar. Ik kruip in een zak en ga op de kar liggen; als gij dan maar zoo goed wilt zijn mij naar de zee te rijden en in het water te werpen.» «Dezen dienst wil ik je wel bewijzen,» zeî de kleine schelm. De groote domoor werd naar de zee gereden en in het water geworpen. Hij verdronk — voor goed ook. Hij is nooit terug gekomen.

Kleine Oege werd nu bezitter van alles wat zijn broeder naliet, [illegible] heeft nog lang en gelukkig geleefd.

Asschepoester.

Een rijk heer had drie dochters; de oudste daarvan was zijn voorkind. Zijne vrouw, haar stiefmoeder, mocht dat meisje niet lijden en de vader zelf eigenlijk ook niet. Eens gingen de zusters met haar drieën uit wandelen, en de oudste liep in het midden. Toen zeiden alle menschen: «Die in het midden loopt is de mooiste.» — Hare zusters hoorden dit en zeiden: «Jij moet aan de linkerzijde loopen.» — Zij deed dit, en nu zeiden alle menschen: «Die aan de linkerzijde loopt is de mooiste.» — Hierop zeiden de zusters: «Jij moet aan de rechterzijde loopen.» — Zij deed het weêr, en alle menschen zeiden: «Die aan de rechterzijde loopt is de mooiste.»

Tehuis gekomen vertelden de zusters wat zij hadden moeten hooren en dit hinderde de ouders zeer. Zij kwamen overeen om zich van het gehate meisje te ontdoen. Aan een hunner bedienden droegen zij op een rijtuig in te spannen, met haar naar het bosch te rijden en haar op eene eenzame plaats te vermoorden. Ter voorkoming van bedrog werd hem bevolen een harer vingers en een stukje van haar tong meê terug te brengen. Toen de knecht aan de juffer meêdeelde dat hij met haar een rijtoertje moest maken, was zij zeer verblijd. Zij trok haar fraaiste kleêren aan en pronkte zich op met al haar goud, zilver en juweelen. Zij reden ver weg en toen zij eindelijk midden in het groote bosch waren, zeide de knecht, dat hare ouders hem bevolen hadden haar te dooden. Hierop begon zij jammerlijk te schreien, zij viel den knecht te voet en smeekte hem haar te sparen. Hij had deernis, maar zeî: «Ik ben verplicht om bij mijne terugkomst een uwer vingers en een stukje van uw tong aan uwe ouders te toonen: hoe red ik mij daar door?» — Gelukkig zagen zij op eenigen afstand een galg waaraan een doode hing. De knecht spoedde zich daarheen om zich van hetgeen hij noodig had te voorzien. Daarop reed hij huiswaarts, maar was genoodzaakt het meisje aan haar lot over te laten.

Zij ging alleen de wijde wereld in, zonder te weten waarheen. Na lang loopen kreeg zij een adellijk slot in het oog en dacht: «Wie weet of ik daar geen werk kan vinden?» Hare fraaie kleederen en hare kostbaarheden verborg zij in een hollen boom en ging naar het slot, waar zij vroeg om een dienst, al was het maar als asschepoester. Nu ja, daarvoor kon men haar gebruiken. Zoo

diende zij daar als asschepoester en genoot van niemand eenige achting of toegenegenheid.

De heer en de vrouw van het slot alsmede hun zoon gingen 's zondags altijd getrouw ter kerk, met gevolg van bedienden, en dan bleef asschepoester alleen tehuis. Maar zij wenschte ook gaarne eens naar de kerk te gaan. Daarom zorgde zij op een zondagmorgen vroegtijdig met haar werk gereed te zijn. Zoodra de huisgenooten vertrokken waren haalde zij hare mooie kleêren uit den hollen boom, kleedde zich, stak een prachtigen gouden ring om den vinger en begaf zich ter kerk. Zij zocht eene plaats zoo na mogelijk bij dien van den zoon van haren heer. De jonker zag haar met de grootste bewondering en begreep niet wie die mooie jonkvrouw kon zijn. Zij reikte hem haar reukdoosje toe en hij achtte zich daardoor zeer vereerd. Zij verliet de kerk vroeger dan de anderen, verborg hare fraaie kleêren weêr in den hollen boom, en toen de huisgenooten terugkwamen was zij weêr op hare plaats als asschepoester.

De heer en de vrouw en hun zoon vroegen elkander af of zij de mooie jonkvrouw kenden, die men heden voor het eerst in de kerk had gezien? Maar niemand wist wie zij was; allen moesten erkennen nimmer te voren schooner jonkvrouw te hebben aanschouwd.

Een paar dagen later werd de jonker ongesteld. Hij hield zijn bed, maar wilde niemand mededeelen wat hem scheelde en hij verkoos ook geen geneesheer te ontvangen. Zijne moeder maakte hem keur van spijzen gereed, maar niets smaakte hem. Hij at in het geheel niet. Eindelijk gebood de moeder aan asschepoester eene heel lekkere brij te koken. Het meisje deed dit en toen het kooksel gereed was deed zij den prachtigen ring, dien zij des zondags in de kerk om den vinger had gehad, in de brij. Toen nu de jonkheer van de brij at, kreeg hij dien gouden ring in den lepel en zag terstond dat het de ring was van de onbekende jonkvrouw des zondags in de kerk. Daarop zeide hij, dat hij de eigenares van dien ring bij zich wenschte te zien; zij zoude hem kunnen genezen. Dit werd aan asschepoester medegedeeld en deze beloofde te zullen zorgen dat de bedoelde jonkvrouw spoedig bij den jonker kwam.

Zij haalde haar pronkgewaad weêr uit den hollen boom, tooide zich er mede niet minder fraai dan op den bewusten zondag en verscheen zoo voor de legerstede van den zieke. Nu zagen de vader, de moeder en de zoon alle drie dat asschepoester zelve de jonkvrouw was, die zij in de kerk hadden gezien. Men vroeg haar hoe zij aan

die kostbare kleeding kwam en zij vertelde hoe 't haar was vergaan. Nu bekende de jonker wat hem schortte. Verliefd geworden op de onbekende jonkvrouw wist hij niet waar haar te vinden. Hij smeekte zijne ouders om hunne toestemming voor zijn huwelijk met asschepoester en zij gaven deze gewillig. Spoedig daarna reisden de twee gelieven naar de ouders der bruid en deze waren zeer verblijd toen zij haar kind terugzagen.

Toen zijn de jonker en asschepoester getrouwd en zij hebben samen lang en gelukkig geleefd.

Van een jongen en een reus.

Er was eens een jongen die niet wilde deugen, daarom joeg zijne moeder hem weg en hij nam dienst als koksjongen op een koopvaardijschip. Maar hij verviel spoedig in ongenade bij het scheepsvolk, want hij voerde allerlei streken uit en was zoo slordig in zijn werk dat niemand wilde eten uit de schotels die hij had omgewasschen. Op zekeren tijd kwamen de matrozen overeen om den deugniet in een vat te bekuipen en dan in zee te werpen. Maar hij had hun gesprek afgeluisterd en nam zijne voorzorgen. Hij voorzag zich van tien broodjes, tien houten pinnetjes, een boor en een hamer. Des anderen morgens pakten de matrozen hem bij de kladden, bekuipten hem in een groote ton en wierpen hem zoo in zee.

Toen hij reeds een zeer lange poos gedreven had kreeg hij lust om te weten waar hij was. Hij boorde een gaatje in den bodem der ton, gluurde daar door, maar zag niets dan water en lucht. Hij sloeg het gat weêr dicht met een pinnetje en at een broodje op. Nu had hij nog negen pinnetjes en nog negen broodjes. Hij dreef al weêr en hij dreef al weêr en eindelijk had hij weêr heel lang gedreven. Toen boorde hij weêr een gaatje en keek daardoor, maar hij zag nog niets anders dan water en lucht. Hij sloeg het gat weêr dicht met een pinnetje en at weer een broodje. Nu had hij nog acht pinnetjes en nog acht broodjes. Zoo dreef hij al maar door, en als hij dan weêr een heel lange poos gedreven had, dan boorde hij weêr een gaatje en keek daar door, sloeg het weêr dicht met een pinnetje en at weêr een broodje. Dit deed hij zoo dikwijls dat hij eindelijk maar drie pinnetjes en drie broodjes over had. En nog altijd had hij niets gezien dan water en lucht. Maar eindelijk vernam hij tot zijne blijdschap, dat het vat aan den grond stootte en bleef liggen. Nogmaals boorde hij een gaatje, keek daar door

en zag nu dat zijn vat op het strand lag. Maar hoe thans aan wal te komen? Daarop wist hij geen raad. Doch daar op het strand speelden een viertal vossen en nu gebeurde 't dat een dezer dieren nabij het vat kwam en met zijn staart tegen den bodem sloeg, zóó dat eenige der staartharen door het gaatje naar binnen kwamen kijken. De jongen, niet loom, sloeg dadelijk een pinnetje in het gaatje en nu zat de vos met zijn staart aan het vat vast. Het dier trok wat het trekken kon en maakte daarbij allerlei sprongen, — totdat eindelijk de bodem uit het vat barstte — toen was de jongen verlost.

Hij begaf zich op goed geluk landwaarts in, maar al spoedig ontdekte hij onraad. In de verte naderde hem een vervaarlijk groote reus. De jongen, als altijd op list bedacht, vulde zijne zakken met kleine keisteenen en klom toen in een boom. Hij zat een broodje op te peuzelen toen de reus bij hem kwam. — «Jij zit daar wel mooi,» zeî deze, «wat eet je?» — «Noten,» zeî de jongen. — «Heb je er ook eene voor mij?» — «Met alle plezier,» zeî de jongen en gaf hem een keisteentje. — «Die noot kan ik niet kraken,» zeî de reus. — «Dat valt mij van je tegen,» zeî de jongen. — «Ik eet ze als brood; zie maar!» En hij beet in een broodje. — «Als gij zoo sterk zijt,» zeî de reus, «zal ik je wel kunnen gebruiken in mijne boerderij. Wil je mij dienen als knecht?» — Zeer gaarne,» was 't antwoord, «want ik ben zoekende om werk.» — De reus zeî: «Blijf dan maar zitten, ik zal je wel dragen.»

Hij trok zonder veel moeite den boom, waarin de knaap zat, uit den grond, legde den stam op den schouder en liep er meê weg, terwijl de knaap in de wiegelende takken zat. Zoo kwamen zij bij een grooten zandheuvel tegen wiens voet aan eene zijde een ontzaglijk groot en zwaar steenblok was gewenteld. De reus schopte met zijn groven voet dien steen ter zijde en toen vertoonde zich de ingang van een groot hol. Zij gingen binnen en langs een langen onderaardschen weg bereikten zij de boerderij van den reus. Hij woonde daar met zijne oude vrouw. De boom werd op het vuur geworpen en toen werd er het vleesch van een geheele koe in éénmaal over gekookt. Nadat zij dit met hun drieën hadden opgepeuzeld moest de knaap aan het werk.

De reus had al zijn boerengereedschap van klinkklaar ijzer en alles was groot en zwaar. Maar de knaap had zich voorzien van een vijltje en zoo dikwijls hij alleen was hield hij zich onledig met het bijna doorvijlen van een of ander voorwerp en de hierdoor

ontstane gleuf smeerde hij dicht met klei. Was hij dan met dat goed aan het werk, dan brak er gedurig iets en dan zeî hij: «Het gereedschap, baas, dat gij er op na houdt is niet sterk; ik kan er niet meê werken of het breekt; gij moet het mij sterker laten maken.» Dit deed de reus, maar het hielp niet veel; onder de handen van den knecht was alles spoedig weêr gebroken.

De reus zeî ten laatste: «Ik geloof waarachtig dat je sterker bent dan ik; maar nu moet je ook eens tegen me brij-eten. Dat zult ge moeten verliezen, denk ik.» «Laten wij het beproeven,» zeî de knaap, en hij bond heimelijk een grooten zak voor zijn lichaam. Toen het eten zoude beginnen zeide de reus: «Ik wil je zooveel vooruit geven, dat jij een gewonen eetlepel kunt gebruiken en ik zal een potlepel nemen.» Maar de knaap zeî: «Ik verlang niets vooruit te hebben, geef mij ook een potlepel.»

Toen ze nu aan het eten waren goot de knaap wel tienmaal zooveel brij in den zak dien hij voor zijn lijf had, als hij in zijn maag kreeg. De reus echter slokte de brij naar binnen bij potlepels vol. Het kwam zoo ver dat hij wel gaarne wilde ophouden met eten, maar dit was hem te min, want de knaap hield maar aan. Eindelijk wierp de reus den potlepel weg; hij zeeg achterover op den grond en zeide steunend: «Ik moet het je maar gewonnen geven, want ik kan niet meer. O, mijn buik! ik weet geen raad!» «Nu ja, ik ben er ook erg genoeg aan toe,» zeî de knaap, «waar is een mes? Ik wil mijn buik opensnijden.» De reus zag hem verbluft aan, maar de knaap nam een mes en sneed den zak dien hij voor zijn buik had open, en de brij stroomde over den vloer. Toen de reus zag dat het den snaak niets hinderde zeî hij: «Kan dat zoo? Dat heb ik nooit geweten.» «Wel zeker kan dat zoo,» zeî de knaap; «ik zou je raden het ook te doen.» «Ja, geef maar hier dat mes.» De reus sneed zijn dikken buik open en de brij liep er ook uit, maar hij was spoedig dood.

Nu zeide de knaap tot het oude reuzenwijf: «Thans ben ik hier de baas en gij moet doen wat ik u zeg.» Dit beviel de oude niet. Zij dacht bij zich zelve: «Onder zulk een nietig ventje wil ik niet bukken; ik ga hem liever dezen nacht van kant maken.» Hij hoorde, tot zijn geluk, dat zij in haar eentje tamelijk hardop daarover sprak. En wat deed hij nu? Inplaats van 's avonds naar bed te gaan legde hij een ijzeren pot op zijn hoofdkussen en stopte de dekens daar heel netjes om toe. Des nachts kwam het reuzenwijf

met een grooten bijl. Zij zag den pot voor het hoofd van den knaap aan en sloeg er zoo geweldig met den bijl op dat de ijzeren pot in stukken sprong. «Zie zoo!» zeî ze, vergenoegd heengaande, «nu zal ik van jou geen last meer krijgen.» Maar des morgens zette ze een paar groote oogen op toen de jongen gezond en wel voor den dag kwam en haar vriendelijk «goeden morgen» wenschte. Zij hield zich dom en zeî: «Goeden morgen, jongen! heb je vannacht goed geslapen?» «Anders heel goed,» zeî hij, «maar ik heb wat hoofdpijn gekregen. Ik droomde dat er iemand mij met een grooten bijl op het hoofd sloeg. Dit was natuurlijk niet waar, maar toen 'k wakker werd had ik toch erge hoofdpijn en 't is nog niet over. Als ik maar wat te drinken krijg zal 't wel beteren.» Het reuzenwijf dacht: «Als jij zoo taai bent, knaap, wil ik niet meer met je omgaan, je bent me te gevaarlijk. Ik loop liever weg om een veiliger plaats op te zoeken.» En zij deed dit.

Nu kon de knaap alles wat daar was als zijn eigendom beschouwen. Maar hij had geen lust om daar zoo geheel alleen in de benedenwereld te blijven wonen. Daarom pakte hij zooveel geld en kostbaarheden bijeen als hij kon dragen en begaf zich op reis om zijne moeder op te zoeken. Deze had het armoedig en was zeer verheugd toen zij haren zoon terugzag met zooveel geld. En toen hebben ze samen nog lang en gelukkig geleefd.

De aardmannetjes.

Er was in den overouden tijd eens een boerenarbeider die Sjoerd heette en omdat hij gebocheld was noemde men hem altijd Sjoerd Bult. — Het gebeurde eens dat Sjoerd en zijne vrouw op een avond, toen de maan reeds was opgekomen, van den veldarbeid terugkeerden naar het dorp waar hunne woning stond. Om den weg wat te bekorten waagden zij het recht over het midden van een korenveld te gaan. — Maar zij waren niet ver daarop gekomen toen zij eenig gegons, gelijkende naar een zacht babbelen en lachen, meenden te hooren. En jawel! eene menigte aardmannetjes, zoo talrijk als mieren, kwamen uit de holle gruppen van het bouwland naar boven klauteren en op het echtpaar toe. De vrouw begon luid te jammeren, de kereltjes stoorden zich daaraan niet, maar maakten zich gereed voor een rondedans. Daar zagen ze de mestgreep die Sjoerd op zijn schouder droeg. Zulk een greep is een vork met drie tanden. Denkt men de twee buitenste tanden weg, dan heeft

men het figuur van een kruis. Hiervoor hadden de aardmannetjes ontzag en zij riepen elkander toe: «Laat ze maar! laat ze maar! Ziet ge niet de mestgreep daar?» De vrouw wilde de vlucht nemen, maar Sjoerd bleef staan. De mannetjes naderden hem en vroegen: «Hoe is je naam?» — «Mijn naam is Sjoerd,» was het antwoord. «Wil je met ons dansen, Sjoerd?» — «Dat kan ik niet tegen jelui volhouden,» zei Sjoerd. — «Dan willen we uitscheiden zoodra jij het verlangt,» riepen de kereltjes. — «Beloven jelui me dat?» — «Wij beloven het!» — «Willen jelui het bezweeren?» — «Wij willen het bezweeren.» — «Bij het heilige kruis» — «Ook dat willen we,» zeiden de dwergen. «Dan neem ik het aan,» zei Sjoerd. Zijne vrouw nam de greep en liep weg. Nu ging men aan het dansen dat het een aard had. Sjoerd verbaasde zich over de rapheid der kleine snaakjes, maar was zelf ook genoodzaakt op en neêr te springen zoo snel hij maar kon. De dwergen zongen er bij:

Maandag, dinsdag, woensdag,
Maandag, dinsdag, woensdag.

Daar bleef het bij, altijd maar weêr hetzelfde. «Hou!» riep Sjoerd, «schei eens even uit.» — En toen allen stilstonden zeî hij: «Dat liedje van jelui is niet volledig. Wil ik het je eens verder leeren?» — «Ja, verder! verder!» schreeuwden de mannetjes. Nu zong Sjoerd:

Maandag, dinsdag, woensdag,
Donderdag, vrijdag, zaterdag.

«Mooi! mooi! mooi!» gierden allen. «Doe 't nog eens!» Sjoerd herhaalde:

Maandag, dinsdag, woensdag,
Donderdag, vrijdag, zaterdag.

De dwergen schaterden het uit van pret. «Donderdag, vrijdag, zaterdag!» en sprongen door en rondom elkander als dwazen. Toen ze ophielden riepen ze Sjoerd toe, die naar den adem stond te hijgen: «Wat verlangt gij? Wilt ge rijk worden of mooi?» — «Is 't ernstig gemeend?» zeî Sjoerd. — «Wel zeker! anders mogen wij veroordeeld worden om alle hier in den omtrek te veld staande korenhalmen te tellen.» — «Maakt dan,» zeî Sjoerd, «dat ik van mijn hoogen rug ontlast word.» — «'t Is wel» was het antwoord. Zij pakten hem aan, hieven hem op en met aller mannenmacht wierpen ze hem als een kaatsbal de lucht in. Duizelig en zuizebollend kwam hij weêr op den grond terecht, en ziet! zijn bochel was verdwenen. In allerijl spoedde hij zich huiswaarts.

Zijne vrouw zat zeer bedroefd tehuis; zij dacht niet anders dan haar man des anderen morgens dood op het korenveld te zullen

vinden, vermoord door het kleine satansgebroed. Maar hoe verwonderd keek zij toen Sjoerd binnen kwam rechtop als een welgemaakt manspersoon. En wat zagen de menschen in het dorp vreemd op, toen zij des anderen daags Sjoerd zagen loopen zonder bochel. «Hoe ben jij op eens zoo welgemaakt geworden?» vraagden ze hem. — «Daar begrijp ik zelf niets van,» was zijn antwoord.

Nu woonde er in hetzelfde dorp een schele roodharige snijder, die Semme Stamelaar genoemd werd, omdat hij soms erg kon stotteren, vooral wanneer hij boos was, en dit was hij nog al eens, want hij was kwaadaardig van natuur. Ook was hij zeer gierig. Hij durfde nauwelijks zelf zijn bekomst eten en gunde anderen menschen niets. Toen hij hoorde dat Sjoerd, die hem nog huishuur schuldig was, zoo mooi was geworden, haastte hij zich den armen man een bezoek te brengen en vroeg: «Hoe ben jij zoo veranderd?» — «Ik heb vannacht mijn bochel weggezweet, zeî Sjoerd. «Geen malligheid!» zeî Semme, «vertel mij het ware van de zaak of je moet dadelijk met je heele boeltje dit huis uit.» — «Dan wil ik het je zeggen,» antwoordde Sjoerd en vertelde alles zoo 't gebeurd was.

Toen de maan des avonds was opgekomen nam Semme zijn mestgreep en ging naar het korenveld. Daar dansten de aardmannetjes en zongen:

Maandag, dinsdag, woensdag,
Donderdag, vrijdag, zaterdag.

— «Hou!» riep Semme, «dddaar behhoort nog iets bbbij.» — «O! die stotteraar!» riepen de mannetjes spottend, en Semme werd woedend. «Ikik wil jelui lllïedje aanvullen, mmaar ddan wil 'k wwat verdienen.» — «Zing dan maar meê,» was 't antwoord en het begon weêr:

Maandag, dinsdag, woensdag,
Donderdag, vrijdag, zaterdag,
En dan zzzzo . . . . .

«Zzzzo» schreeuwden de kereltjes. — «Ondag,» schreeuwde de snijder. «Een ondag is er niet,» werd hem toegeroepen, «dat is geheel verkeerd.» De snijder zweette van angst en riep: «Zzzzondag!» — «O, zondag! zondag! ja, dat is goed. Nu, verder, het liedje moet rond. — «Ik ben rond,» stotterde Semme, «'t liedje is nu uit.» — «Och kom!» meesmuilden de dwergen. «Nu, dan je wensch! Sjoerd had de keus tusschen schoonheid en rijkdom.» — «Jawel, en Sjoerd heeft schoonheid gekozen en rijkdom laten blijven. Welnu, ik verlang wat Sjoerd heeft laten blijven.» — «Goed zoo!» was het

schaterend geroep. Zij pakten den snijder aan, hieven hem op, wierpen hem heen en weêr en omhoog wel een halfuur aaneen. Eindelijk kwam hij weêr met zijne voeten op den grond terecht en toen had hij gekregen wat Sjoerd had achtergelaten — een bult!

Toen de dorpelingen hem des anderen morgens daarmeê zagen loopen, lachten allen hem uit. Kwaadaardig van woede kwam hij bij Sjoerd in huis en brulde: «Nu dadelijk de achterstallige huishuur betaald of het huis uit, zonder genade.» Sjoerd verloor thans ook het geduld. Driftig sprong hij op en zeî: «Morgen zal ik je betalen, en nu spoedig de deur uit of ik trap je er uit.» Dit deed den snijder terugdeinzen, want Sjoerd was sterker dan hij.

Zoodra het weêr avond was geworden begaf Sjoerd zich opnieuw naar het korenveld, voorzien van de mestgreep en tevens van een graanzak, en alle aardmannetjes waren verheugd toen ze hem zagen. «Dansen!» riepen ze. — «Wel zeker!» zeî Sjoerd, «en ik zal jelui vóórzingen.» — Daar ging het:

„Maandag, dinsdag, woensdag,
donderdag, vrijdag, zaterdag
En daarbij de zondag nog."

De manr etjes gierden het uit van pret. Zij dansten en sprongen als dol van plezier en van alle zijden kwamen er nog meer opdagen. Zij krioelden dooreen als mieren en zongen:

„Beste Sjoerd, door jou, door jou
Hebben wij de vrijheid nou."

— «Wat bedoelt ge daarmeê?» vroeg Sjoerd, en het antwoord was: «Wij moesten bij lichtemaan alle avonden hier op het veld komen dansen, tot er iemand kwam die ons liedje geheel wist aan te vullen. Dat hebt gij gedaan en nu mogen wij wegzinken in de diepte, naar ons eigen rijk, dat zich uitstrekt onder landen en zeeën. Houd nu den zak open.»

Sjoerd voldeed aan dit bevel en de dwergen vulden den graanzak met kleine zakjes goudgeld. Hierop verdwenen zij en Sjoerd zeulde met zijn vracht, die om het even niet licht was, naar huis. Maar toen hij daar den zak opende, vond hij er niets in dan aardkluiten, steentjes en dorre bladeren. Zijne vrouw werd angstig en verlegen, maar Sjoerd nam wat wijwater, dat hij in den zak liet druppelen, en ziedaar! alles was opeens weêr veranderd in goud en edelgesteenten. Nu was Sjoerd een schatrijk man en behoefde niet meer afhankelijk te zijn van den gierigen schelen snijder.

Van een jongen die lezen en schrijven leerde.

Er was eens een jongen die konde niet lezen en niet schrijven, maar hij wilde 't gaarne leeren. Hij vond echter niemand die hem onderwijs wilde geven. Eindelijk ontmoette hij een heerschap die hem in zijn dienst wilde nemen en dan hem lezen en schrijven leeren. De jongen nam dit met blijdschap aan. Toen hij een halfjaar bij den heer gediend had was hij reeds tamelijk gevorderd in de kunst. Nu beval de heer hem, hij moest eens opschrijven hoe men zich in allerlei dingen veranderen kan. Dit stond te lezen in een groot boek, dat de heer hem gaf. De jongen zag daar vreemd tegen op. Maar toen hij alles opgeschreven had, leerde hij het van buiten, en toen hij alles in zijn hoofd had, kreeg hij lust om zich ook eens te veranderen. Hij veranderde zich in eene koe en legde zich in het weiland van een der boeren neder. Toen de boer des anderen morgens in het veld kwam zag hij daar eene vreemde koe. Er kwam niemand opdagen, die zich als eigenaar van het dier liet gelden, daarom vond de boer goed er meê naar de markt te gaan om het te verkoopen. Hij deed alzoo en verkocht de koe voor een goeden prijs aan een veehandelaar. Deze begaf zich met het beest aan een touw op weg naar zijne woonplaats. Maar toen zij eene poos hadden geloopen werd de koe halsstarrig en deed zulke krachtige rukken aan het touw dat het brak. Zij nam de vlucht naar een boschje waar zij zich voor het oog des koopmans konde verschuilen en veranderde zich daar weêr in een jongen. De jongen liep den man tegemoet en toen deze hem vroeg of hij ook eene koe had gezien, antwoordde hij: «Neen», en ging verder.

Maar hij vond deze kunst zoo mooi, dat hij zich kort daarna in een paard veranderde. Dit werd gekocht door den heer die den jongen het lezen en schrijven had geleerd. Maar niet lang had hij het dier op stal gehad of hij merkte wel dat het niemand anders was dan zijn voormalige leerling. Hierover was hij zeer verstoord, want hij wilde niet dat iemand buiten hem de kunst zoude kennen. Hij nam het paard van den stal en ging er meê naar den smid om het te laten beslaan. Toen dit werk afgedaan was zeî de heer: «Baas, maak nu eens een groot stuk ijzer gloeiend en geef mijn paard daar een paar flinke brandmerken meê». — Zoo wilde hij den jongen straffen.

De smid stak een groot ijzer in het vuur, maar eer hij daarmeê gereed was veranderde de jongen zich in een haas en snelde weg zoo hard hij kon. Eensklaps veranderde de heer zich nu in een hond en liep den haas na om dezen te vangen. Maar eer hij dit kon doen veranderde de jongen zich in een vlieg. Hierop maakte de heer zich tot een zwaan en wilde zoo de vlieg vangen, maar dit gelukte niet, de vlieg bewoog zich te vlug heen en weêr. Boven een tuin gekomen veranderde de jongen zich in een gouden ring die in den tuin nederviel. Juist op dat oogenblik wandelde daar een meisje, en zij vond den ring. De heer die in een zwanenhuid stak veranderde zich nu in een koopman en wendde zich tot het meisje met de vraag of zij den ring wilde verkoopen. — «Neen», zeî ze en tegelijk had ze 't ongeluk den ring te laten vallen en nu veranderde de ring eensklaps in een gortkorrel. En de koopman werd een haan die de gortkorrel wilde oppikken. Maar eer hij dit kon doen veranderde de gortkorrel in een vos, die den haan den kop afbeet.

Dit was het loon daarvoor, dat de heer den jongen lezen en schrijven had geleerd.

Van een dienstmeid en een gauwdief.

Een edelman en zijne vrouw, die op een eenzaam slot woonden, gingen voor een lange poos op reis en lieten de dienstmeid alleen tehuis met een klein hondje.

Het slot stond zoo afgelegen dat er dikwijls een dag verliep waarop men geen mensch te zien kreeg. Maar de meid had veel gezelligheid aan het hondje; tegen hem praatte zij als tegen een mensch. Op zekeren avond zeî ze: «kom, mijn hondje, wij zijn hier nu met ons beiden, nu willen we vanavond maar eens pannekoeken eten.»

Maar onder het kabinet lag een groot forsch man, die ongemerkt in huis was geslopen, en deze zeî: «Neen, je bent hier niet met je beiden; ik ben er ook.»

De meid verschrikte wel hevig, maar herstelde zich spoedig; schijnbaar kalm en vriendelijk zeide ze: «Welnu, dan moet jij ook maar meê pannekoeken eten.»

Nu kwam de man van onder het kabinet. Zij aten samen pannekoeken en na afloop van den maaltijd zeî hij: «Ik ben hier eigenlijk gekomen om flink te stelen, want ik wist dat je alleen

tehuis zijt. En als je mij nu behulpzaam wilt zijn, dan gaat alles goed, maar zoo niet, dan moet ik je eerst van kant maken.»

«O, ik wil je gaarne helpen,» zeî de meid, «want ik heb hier een zoo slechten dienst dat het niet veel erger kan. Ik heb er reeds aan gedacht om zelf met een goeden buit er van door te gaan.»

Zij ging nu met hem het geheele huis door, en al het geld en alle kostbaarheden van goud, zilver en juweel, die zij maar konden vinden, brachten ze bijeen en stopten er zakken meê vol.

«Nu dienden die zakken wel goed te worden dichtgebonden,» zeî de gauwdief; heb je geen touw?»

«Touw?» zeî ze, «jawel! In het zomerhuisje, dat daar in den tuin staat, hangt overvloed van touw. Als gij zoo goed wilt zijn daar iets van te halen, wil ik nog eens zoeken om geld; ik meen nog eene verborgene plaats te weten.»

Niets kwaads vermoedende liet hij zich de deur openen en het zomerhuisje wijzen, en ging daarheen. Maar toen hij terugkwam was de deur gesloten en hij mocht er buiten blijven. Hoe hij begon te vloeken, te schelden en geweld te maken, het hielp niets. Dit inziende, zakte hij eindelijk af. Maar de meid ging niet naar bed, want zij vreesde dat het hiermede niet zoude afloopen. In het holle van den nacht kwam de gauwdief terug, met een zestal kameraden. Nu begonnen zij den dorpel der deur te ondergraven. Maar de meid, die begreep wat er gaande was, stond aan de binnenzijde gewapend met een grooten, scherpen bijl. Zoodra het gat groot genoeg was om een mensch door te laten, meende een der mannen naar binnen te kruipen; doch de meid nam haar slag waar en hieuw hem den kop af. Toen zijne kameraden opmerkten dat hij niet vorderde, trokken zij hem terug en zagen nu met groote verbazing dat hij zijn hoofd had verloren. Nogtans waagde een tweede naar binnen te kruipen, maar ook hij verloor den kop. En toch ondernam ook een derde het waagstuk. Maar nu was de meid wat te haastig, zij sloeg eer het tijd was, zoodat de man slechts een schijfje boven van zijn hoofd kwijt geraakte. «Trekt terug! trekt terug!» riep hij en zijne makkers trokken hem terug. — Nu gaven de gauwdieven den moed verloren en gingen heen.

De twee afgehouwen koppen zette de meid als zegeteekenen op het kabinet te pronk, en toen de edelman en zijne vrouw terugkwamen, hoorden zij het verhaal der meid met verbazing aan en waren van meening, dat zulk een moed en vastberadenheid buiten-

gewoon behoorde te worden beloond. Zij beschonken het meisje met zooveel geld dat deze onbezorgd konde leven en nu ging zij alleen in een net huisje wonen.

Al spoedig kreeg zij vrijers bij de menigte, maar zij wilde met niemand te doen hebben, want zij dacht: «zij komen maar om mijn geld.» — Maar eens kwam een net gekleed jonkman met paard en sjees haar bezoeken, en op dezen verliefde zij terstond. Hij stelde haar voor met hem uit rijden te gaan en zij liet zich spoedig overhalen. Zij nam plaats naast hem op de sjees en zij reden samen heen. Zij vroeg hem waarheen zij zouden reizen, maar dit wilde hij haar niet recht duidelijk maken. Zij reden zoo lang tot het avond werd en toen begon hij te zingen:

„Het maantje schijnt zoo helder,
Mijn paardje, loop wat snelder!

Ach, mooi meisje, berouwt het je niet?» — «Neen,» zeî ze, «waarom zou het mij berouwen? Dan had ik niet meê moeten gaan. Zijn we er haast?» — «Nog een eindje,» zeide de vrijer. Toen zij nog eene poos hadden gereden woei hem zijn hoed af en nu zag zij dat hij een zilveren plaatje in den vorm van een dekseltje boven op het hoofd had. Dit gaf haar te denken en zij begreep dat hij niemand anders was dan de gauwdief, dien zij eens een schijfje van het hoofd had afgeslagen. Hij zette den hoed weêr op en even daarna zong hij weêr:

„Het maantje schijnt zoo helder,
Mijn paardje, loop wat snelder!

Ach, mooi meisje, berouwt het je niet?» — «Neen,» zeî ze, «waarom zou het mij berouwen? Dan had ik niet meê moeten gaan. Zijn wij er haast?» — «Nog een eindje,» was 't antwoord. Ten laatste kwamen zij bij een zeer groot huis dat eenzaam midden in een groot bosch stond. En de vrijer zeide: «Nu zijn wij er!»

Hij bracht haar binnen en leidde haar een trap op naar boven. Daar waren een aantal kamers op een rij; de gauwdief zeide, zij moest al die vertrekken maar eens bezien, en toen liet hij haar alleen. De kamer waarin zij het eerst kwam was geheel behangen en versierd met goud- en zilverwerken. Daarop volgde een die hing vol prachtige kleêren, en een derde was van onder tot boven behangen met moordpriemen, scherpe messen, pistolen en meer dergelijk gereedschap. Daarop kwam zij in een kamer waar een ontzaglijk groot vuur op den haard brandde en daarboven hing een monster-

achtig groote ketel vol kokende olie. In de daaraan volgende kamer zat een oud vrouwtje te darmscheiden en die zeide: «Het mag u wel spijten dat gij hier zijt, want het kan best gebeuren, dat ik binnen kort uwe darmen ook zal moeten scheiden en dat uw vleesch in dien grooten ketel met olie zal worden gekookt.»

Het meisje antwoordde niets, maar wandelde verder. Nu kwam zij eindelijk in een kamer die de grootste was van allen. Daar waren vijftien vensters naast elkander en voor veertien daarvan hing een lijk. Zij ging voor het vijftiende staan en dacht: «Zou hier misschien mijne plaats zijn?» Maar zij nam een kort besluit, schoof het raam op en sprong er uit. Zij kwam in een oude gracht terecht en klauterde spoedig aan den overkant op den wal. Nu liep zij snel vandaar, maar wist niet waar zich te bergen, want zij vreesde ieder oogenblik te zullen worden vervolgd. In de verte zag zij een boer die een wagen beladen met hooi reed. Zij haalde hem in en smeekte, haar onder het hooi te verbergen. «Dat wil ik gaarne doen,» was zijn antwoord, «maar hoe leg ik het aan?» Het meisje zeî: «Werp eerst het hooi van den wagen, leg er dan een landhek op, zoodat ik mij er onder kan verschuilen en laad daar het hooi weêr over heen.» Zoo gezegd, zoo gedaan; het werk werd met den meesten spoed verricht en de boer reed bedaard verder. Maar weldra werd hij ingehaald door drie mannen, ieder met een blanken sabel in de vuist. Zij vroegen hem of hij ook eene meid had zien loopen, zus en zoo. — Neen, hij had niets gezien. — Of zij dan wel met hunne sabels naar welgevallen in zijn hooi mochten steken? — Ja, waarom niet? — Zij staken met de sabels aan alle kanten in het hooi, maar stootten telkens op het hek en dan meenden zij op den bodem van den wagen te zijn. Zoo geloofden zij eindelijk daar niet te zullen vinden wat zij zochten, en keerden terug.

De boer bracht eerst zijn hooi tehuis en toen reed hij met het meisje naar hare woning, en het meisje beloonde hem uitermate goed.

Onwijze Geert.

Er was eens een boer die drie zonen had, de jongste heette Geert en was onwijs. Die menschen hadden een tamelijk groote boerderij, daardoor was hunne schuur altijd behoorlijk gevuld met hooi en stroo. Nu gebeurde 't op zekeren tijd dat de voorraad stroo in de schuur sterk verminderde. Eerst letten zij daar niet op, maar al

spoedig trok het hunne aandacht en toen zeiden zij: «'t schijnt wel dat er van ons stroo gestolen wordt, we dienen er de wacht bij te houden.» De oudste zoon ging het eerst een nacht in de schuur zitten waken. Al spoedig hoorde hij eenig gerucht op de schuur, en nu kwam er een vervaarlijk groote menschenvoet door het dak, gevolgd door een grooten arm en hand. Deze greep de bossen stroo en beproefde hunne zwaarte. Een vijftal werden weggenomen, toen verdween eerst de groote hand door het dak en daarop de groote voet. Toen de wachter dit 's anderen morgens aan zijne huisgenooten vertelde, zeiden zij: «Je bent een sukkel! je moest hem immers het wegnemen van stroo hebben belet.» — «Jawel! alsof dat maar zoo gemakkelijk ging,» zeî hij. «Ga jij dan ook eens waken,» voegde hij zijn broeder toe.

Nu, dit gebeurde. Den volgenden nacht ging de tweede broeder in de schuur zitten oppassen. Hij was er niet lang geweest, toen kwam er een vervaarlijk groote menschenvoet door het dak, gevolgd door een groote hand. De zwaarte der bossen stroo werd weêr beproefd, daarop een vijftal weggenomen en nu verdween eerst weêr de groote hand door het dak en daarna ook de groote voet. De wachter in de schuur verkeerde in doodsangst en toen hij dit des anderen morgens vertelde, werd hij uitgelachen.

«Nu is de beurt aan mij,» zeî Geert, «ik zal het beter doen dan gij beide.»

«Nu, dat kan men denken,» zeiden de broeders, «ge zijt immers niet wijs.»

Maar Geert zeî: «Ik weet hoe we 't moeten aanleggen. Pak mij maar midden in een bos stroo en bind het goed om mij vast, leg mij dan bij de andere bossen stroo, vóór de hand. Dan zal de reus mij wegpakken en ik zal meer van hem te weten komen.»

Hiertegen hadden de broeders geen bezwaar. Toen Geert nu, in een bos stroo bepakt, een poosje in de schuur gelegen had, kwam er weêr een groote voet door het dak, gevolgd door een groote hand, die naar de bossen stroo greep. Toen hij dat te pakken kreeg, waarin Geert verborgen zat, hoorde deze den reus mompelen: «Dat is een beste, die moet ik vooral hebben.» Nu werd het Geert toch wel een beetje benauwd om het hart. De reus nam nog vier andere bossen stroo, trok zich uit de schuur terug, bond het gestolen stroo in een touw, slingerde dit vrachtje op zijn rug en liep er meê weg, — dus ook met Geert.

Na een korte voetreis — want hij maakte groote stappen, — kwam de reus bij zijn huis, dat midden in een zeer groot bosch stond. Hij bracht het stroo in een vertrek waar een groot vuur op den haard stond te branden en niet ver van dat vuur wierp hij zijn vracht op den grond.

« Drommels! » dacht Geert, « zou hij plan hebben mij op dat vuur te verbranden? Daar moet ik mij dan toch eens op bedenken. »

De reus mompelde bij zichzelven: « Zoo! nu ben ik voor dezen keer weêr klaar, » terwijl hij zich naast den haard op den grond uitstrekte en weldra sliep dat hij snorkte als een varken.

Geert begreep dat nu de tijd voor hem was gekomen om te handelen. Hij kroop uit het stroo, nam den grooten bijl die bij den haard lag en hieuw met inspanning van al zijne krachten den reus den kop af. « Zie zoo! » zeî hij, « de grootste zwarigheid is uit den weg. Laat mij nu eens onderzoeken welke menschen hier wonen. » Hij kwam in een kamer, geheel behangen met gouden en zilveren versierselen. « Neen! » zeî hij bij zichzelven, « die zaken heb ik niet noodig. » Hij ging van de eene kamer in de andere, maar hij ontmoette geen menschen. Wel zag hij in ieder vertrek allerlei verschillende kostbaarheden, maar niets dat hem aanstond. — Eindelijk kwam hij in de schuur en in den stal. Daar zag hij prachtige rijtuigen, sierlijk paardentuig en — wat het mooiste van alles was — eenige keurig fraaie paarden. Dit een en ander viel in zijn smaak, en hij geraakte opgetogen van vreugde.

De vader van Geert had een paar paarden, die zeer snel konden draven, daarom ging de man daarmeê wel naar harddraverijen en dan gingen de twee broeders van Geert meê, maar deze moest altijd thuis blijven. « Hij is onwijs, » zeiden ze dan, « maar hij kan goed op het vee passen. » — 's Avonds tehuis gekomen, vertelden zij dan van mooie paarden, van harddraven en fraaie prijzen en wie die hadden gewonnen. Dan was Geert altijd zeer verlangend om zoo iets ook eens te zien. Daarom was hij zoo bijzonder in zijn schik toen hij in den stal van den reus een aantal kostelijke paarden vond. Hij beschouwde alles wat daar was als zijn eigendom en toen hij den geheelen boedel nauwkeurig had doorgekeken ging hij de ouderlijke woning opzoeken.

Daar werd hij bestormd met allerlei vragen, maar Geert vertelde niet veel en hield zich nog onnoozeler dan hij werkelijk was.

Op zekeren morgen zeide de vader: « Jongens, wij zullen vandaag

weêr uit harddraven gaan.» — «Mag ik nu ook eens meê, vader?» smeekte Geert. Maar vader zeî: «Neen, jongen; er moet iemand op het vee passen en dat is niemand beter gewoon dan gij.» Dit antwoord beviel slecht aan Geert, maar hij dacht: «Ik kom er wel!» Zoodra zijn vader en zijne broeders vertrokken waren, reed hij op een van zijns vaders paarden naar het reuzenhuis in het bosch. Daar nam hij het prachtigste van alle paarden die er op stal stonden, tuigde het sierlijk op en kleedde zich zoo fraai mogelijk. Want kostbare kleêren waren er in dat reuzenhuis ook zeer overvloedig. Zoo reed Geert naar de stad waar eene harddraverij zou zijn. Hij kwam nog juist vroeg genoeg om deel te kunnen nemen aan den wedstrijd en liet zich inschrijven met een vreemden naam. En wie daar dien dag met glans en glorie den prijs won, was niemand anders dan onze Geert. Even onbekend als hij gekomen was vertrok hij, en niemand kon zeggen wie hij was en waar hij tehuis behoorde.

Des avonds, toen zijn vader en zijne broeders tehuis kwamen, was Geert reeds weêr in werkgewaad en op zijne plaats. Op zijne vraag hoe 't met de harddraverij gegaan was, vertelde de vader met groote verbazing, dat een vreemde jongeling met een prachtig paard, dat ook zeer prachtig was opgetuigd, den prijs had gewonnen. Nooit had men een paard zoo snel zien loopen als dat dier. Maar van den berijder wist men niets; niemand kende hem. «Ware ik er maar bij geweest,» zeî Geert, «misschien had ik hem gekend.» — «Nu ja,» zeiden zijne broeders, «jij zoudt vreemde menschen kennen! jij zit immers altijd tehuis.»

Eenigen tijd daarna zou er op eene andere plaats eene harddraverij worden gehouden. Toen Geert verzocht nu eens meê te mogen gaan, kreeg hij als altijd een weigerend antwoord. Nu hield hij zich alsof hij boos werd en daarop beloofde de vader hem dat hij den volgenden keer meê zou gaan.

Maar ook thans nam Geert aan den wedstrijd deel als een onbekende, evenwel met een ander paard, dat ook anders getuigd was, en zelf was hij ook geheel anders gekeed, maar toch was alles weêr even prachtig en schitterend als den vorigen keer. Ook nu won Geert den prijs, waarna hij zich weder als de onbekende verwijderde.

Des avonds was hij weêr tijdig op zijne plaats als boerenknecht en bij de tehuiskomst der anderen was zijne eerste vraag: «Wie

heeft vandaag den prijs gewonnen?» — «Ja,» zeî zijn vader, «'t is vreemder dan vreemd. Er is weêr een onbekende jongeling meê gaan strijken.» — «Zeker dezelfde van den vorigen keer,» zeî Geert. «Waarlijk niet,» zeî vader, «deze was geheel anders gekleed en had een geheel ander paard.» — «Dat is merkwaardig,» zei Geert onnoozel.

Weêr eene poos later kwam er nogmaals eene harddraverij. Nu ging Geert met zijnen vader in de sjees op reis daarheen en zijne broeders bleven tehuis. Geert mende het paard en reed het bosch in, den weg op naar het reuzenhuis. «Wat ga je nu doen?» zeî vader. «Een kleinen omweg maken,» zeî Geert. Dit beviel den ouden man niet, maar Geert wist hem toch in zoover te bepraten, dat hij toestond een halfuurtje er aan te wagen, meer niet. Bij het reuzenhuis gekomen, liet Geert zijn vader alles zien wat daar te zien was en zeî toen: «Dit is nu mijn eigendom.» — «Kom, zotteklap!» zeî de vader. «Wij moeten verder reizen.» — «Hoor mij eerst aan,» zeî Geert. «Gij weet, vader, dat de reus die ons stroo kwam stelen, mij heeft meêgenomen; maar ik heb hem gedood en ben daardoor eigenaar geworden van dit huis met alles wat er in is.» Nu vertelde Geert zijnen vader alles zooals 't gebeurd was en de oude man verwonderde zich zeer. In den stal toonde Geert hem de paarden, die de prijzen hadden gewonnen, in een der kamers de prijzen zelf en in een andere de kleêren die hij als berijder had gedragen. De oude man kon nu niet meer twijfelen aan de waarheid van hetgeen Geert vertelde. Zij gingen dien dag niet naar de harddraverij. Aan de broeders van Geert werd nu ook de zaak verteld en toen verplaatsten zij hunne boerderij naar het reuzenhuis in het bosch en daar bleven zij voortaan wonen.

De tooverflesch.

Er was eens een arme boer, die met zijne vrouw en een getalletje nog jonge kinderen, eene kleine hoeve bewoonde, waarop man en vrouw beide steeds vlijtig werkten. Maar het liep dien menschen niet meê in de wereld, integendeel zij werden jaar op jaar armer. Eindelijk hadden zij nog slechts ééne koe en om de landhuur te kunnen betalen zouden ze dit beest moeten verkoopen. Dit was zeker een moeielijke zaak, maar 't moest toch geschieden, wilden ze niet van de hoeve verdreven worden. De boer begaf zich dan op een marktdag met de koe op reis naar de stad, onderweg mismoedig peinzende over zijn treurig lot. Op een eenzaam gedeelte

van den weg kwam hem een dwergachtig mannetje op zijde, met een zonderling uiterlijk, dat op den boer geen gunstigen indruk maakte. Het mannetje vroeg hem of hij de koe wilde verkoopen en op het bevestigend antwoord van den boer hernam het: «Verkoop haar dan maar aan mij.» — Nu ja, dit zou kunnen, wanneer men 't slechts eens konde worden over den prijs. Nu haalde de dwerg eėn ledige flesch van onder zijne kleeding te voorschijn en zeide: «Deze flesch geef ik je voor de koe.» — Natuurlijk vond de boer dit aanbod te bespottelijk om er zelfs maar aan te denken. Doch het mannetje zeide: «Gij zult verstandig doen als ge den koop toeslaat. Deze flesch zal je gelukkig maken als ge haar gebruikt zooals ik je zal zeggen. En blijft ge weigeren, dan geef ik je de verzekering dat je nog armer zult worden dan ge nu reeds zijt.»

De dwerg zag er wel naar uit om iemand te zijn die meer kon dan een gewoon mensch, en de boer liet zich overhalen om het aanbod aan te nemen, waarop de kleine hem zeide hoe de flesch gebruikt moest worden. Toen bij zijne tehuiskomst de vrouw vernam hoe haar man zich had laten beetnemen, naar zij meende, begon zij hevig uit te varen. Maar de boer zeî: «Bedaar even vrouw! Maak maar spoedig de tafel ruim en schoon en leg er een wit kleed op, dan zult ge zien wat er gebeurt.» De vrouw voldeed hieraan. Nu plaatste de boer zijne flesch op den grond en sprak: «Flessche, flessche, doe je werk!» — Hierop kwamen een tweetal heel, heel kleine mannetjes de flesch uitkruipen, die met allen ijver aan het werk gingen om de tafel te dekken met gouden en zilveren borden en schotels, gevuld met allerlei heerlijke spijzen. Zilveren messen, lepels en vorken kwamen er ook bij, en toen het werk gedaan was, kropen de mannetjes weêr in de flesch. De boer en de zijnen smulden lekker van het opgedischte en toen na afloop van den maaltijd de mannetjes de tafel niet kwamen afnemen, begreep de vrouw, dat zij het moest doen en zij borg het goed in de kast. Den volgenden dag kregen ze weêr een nieuw stel kostbaar tafelgereedschap en dit herhaalde zich alle dagen als de boer maar beval: «Flessche, flessche, doe je werk!» — Hij vond goed die gouden en zilveren voorwerpen te verkoopen en voor het geld kocht hij paarden, koeien en schapen, nieuw boerengereedschap en ook nieuwe kleêren en huismeubels.

Dit trok spoedig de aandacht van zijnen landheer. Deze kwam hem eens bezoeken en zeî: «Vanwaar heb jij op eens zooveel wel-

vaart?» — Dat doet niets ter zaak, mijnheer,» zeî de boer, «maar als gij dit plaatske, dat ik van u in huur heb, aan mij wilt verkoopen, dan zal ik het u op staanden voet betalen met klinkende munt.» — «Nu, maar hier schuilt iets achter,» zeî mijnheer, «en als je mij nu de waarheid niet zegt, ga 'k je bij den rechter aanklagen en dan kan het wel eens slecht met je afloopen.» — Dit vreesde de boer ook en hij vertelde de waarheid. Maar nu zeî de landheer: «Die flesch moet je aan mij verkoopen.» — Ja, maar daar viel niet aan te denken, zeî de boer. — «Dan klaag ik je aan als een toovenaar van de ergste soort en dan heb je kans levend verbrand te worden.» — Dit dreigement deed den boer bedenken dat hij eigenlijk ook reeds geld genoeg had en hij verkocht de tooverflesch aan den landheer.

Maar van dien tijd af liep het den huisman met zijne zaken op nieuw tegen. Hij werd van dag tot dag armer en na verloop van eenigen tijd was het weêr zoover gekomen, dat hij nog slechts ééne koe had en deze zou, om in den nijpenden geldnood te voorzien, verkocht moeten worden. Hij ging als vroeger met het beest op weg naar de stad, maar hoopte den dwerg te ontmoeten en van dezen eene tooverflesch, gelijk aan de vorige, in ruil te krijgen. Dit gebeurde. De dwerg ontmoette hem op dezelfde plaats en zeî: «Kom, heb je weêr een koe te verkoopen?» — «Ja,» was het antwoord, «en als gij het beest wilt nemen voor een dergelijke flesch als ik vroeger van je gehad heb, dan ben je mijn man.» — «Dit kan lukken,» zeî de dwerg, «hier is de flesch; gij weet hoe zij gebruikt moet worden.» — Verheugd begaf de boer zich met de flesch op den terugweg en tehuiskomende riep hij: «Vrouw, maak maar spoedig de tafel schoon en leg er een wit kleed op; we zijn weêr gered.» De vrouw deed het, de man zette de flesch op den grond en riep: «Flessche, flessche, doe je werk!» — O, verschrikkelijk! Twee groote, sterke mannen, ieder gewapend met een stok, kwamen uit de flesch te voorschijn en begonnen in het vertrek alles kort en klein te slaan niet alleen, maar zij ranselden ook den boer en zijne vrouw duchtig af. Na zoo een poosje huisgehouden te hebben, verdwenen de mannen weêr in de flesch. — Toen de boer een poosje daarna van den ergsten schrik bekomen was, begon hij spoedig te denken: Deze flesch moet de landheer ook hebben. Hij wist dat mijnheer een groot gezelschap van heeren en dames bij zich op het slot had en begaf zich derwaarts. De landheer

kwam hem in eigen persoon te woord staan en vernemende dat de boer weêr een tooverflesch had, liet hij den man in de zaal komen om aan het geheele gezelschap de werking der flesch te laten zien. De boer zag de eerst verkregen flesch daar op eene kast staan en dacht: Die moet weêr de mijne worden. — Op verzoek van den landheer zette de huisman de nieuwe flesch op den grond en riep: «Flessche, flessche, doe je werk!» — Daar kwamen, tot groote ontsteltenis van allen, de twee mannen weêr voor den dag. De landheer werd het eerst afgerost. Vervolgens kregen ook al de anderen hunne beurt. Er ontstond een verschrikkelijk tumult. Mijnheer riep in zijnen angst: «Boer, kommandeer die mannen weêr in de flesch!» — «Goed,» zeî de boer, «als gij de andere flesch weêr aan mij wilt afstaan.» — «Neem ze maar! Neem ze maar!» riep de landheer. De boer nam de gewenschte tooverflesch van de kast en liet de andere, waarin de twee mannen zich teruggetrokken hadden, achter.

Sedert dien tijd leefde de boer met vrouw en kinderen rijk en gelukkig.

Hans Nooitvervaard.

Er was eens een arme knaap die Hans heette. Zijn vader was schoenmaker, maar Hans had geen lust in dit handwerk. Dikwijls, als zijn vader even afwezig was, ging Hans spelen met de kleinere kinderen, of viel bij zijn werk in slaap of voerde allerlei kattekwaad uit. Eens toen hij weêr op de schamel zat te luieren, zag hij op den wand onmiddellijk bij hem eene menigte vliegen zitten. Hij nam een lap leder, sloeg daarmede op de diertjes los en — ziedaar! hij had er zeven doodgeslagen. «Jongens!» dacht Hans, «dat is toch een heldendaad van belang, zeven in één slag te dooden! Als ik dat aan de menschen vertel, zullen ze zich niet weinig verbazen.» Hij bedacht zich een weinig en had spoedig een plan gereed. Hij maakte zich een lederen muts, daar naaide hij letters op van pikdraad, deze woorden:

Hans Nooitvervaard sloeg, klein en groot,
In éénen slag wel zeven dood.

Nu ging hij, buiten weten van zijn vader, de wijde wereld in en reisde heel ver, zonder te weten hoe hij aan den kost zou komen. Toen hij op zekeren dag nabij een groot slot in het gras te slapen lag, kwam een bediende van het slot daar langs. Deze, het versje op de muts van Hans gelezen hebbende, wekte hem

en zeide: «Is het de waarheid wat ik daar op je muts lees?» — «Wel zeker is dat de waarheid,» zeî Hans, «ik heb zeven in éénen slag gedood.» — «Dan denk ik dat wij je kunnen gebruiken,» zeî de knecht. «Heb je lust meê te gaan naar mijnen heer?» — «Ja,» zeî Hans en volgde den knecht naar den heer van het slot. Deze zeide hem: «In een mijner bosschen houdt zich een groote beer op, waarvan ik veel last en schade heb. Hij breekt 's nachts in mijn schapenstal en rooft menig schaap. Ziet gij kans dat wilde dier te dooden? Dan zal ik je goed beloonen.» — «Ik denk dat het wel gaan zal,» zeî Hans; «maar dan moeten den eerstvolgenden nacht de schapen op eene andere plaats worden geborgen. Ik wil mij in den schapenstal verschuilen en daar moet een pan met gebraden spek staan om den beer op den reuk te doen afkomen.»

De heer gaf bevel dat alles moest gedaan worden zooals Hans het verlangde. Deze begaf zich des avonds, toen alles in rust was, naar den schapenstal; gewapend met een grooten bijl, verschool hij zich nabij de plaats waar de pan met spek stond. De deur liet hij half open. Het duurde niet lang of het ondier kwam op den reuk van het spek af, maar toen hij daarvan lekker dacht te smullen, ontving hij van Hans een slag met den bijl, dat hij duizelde, ter aarde viel en spoedig den geest gaf.

Toen de edelman des anderen morgens vernam hoe uitstekend Hans zijne taak had volbracht, wenschte hij den dapperen knaap bij zich te houden. Hiertegen had Hans niets, want een lui en lekker leven viel in zijn smaak. Maar toen dit een jaar geduurd had, bekroop hem toch weêr de lust tot reizen. De heer beschonk hem met een goede som gelds en Hans ging op nieuw de wereld in. Het versje op zijne muts verlengde hij nu op deze manier:

Hans Nooitvervaard sloeg, klein en groot,
In éénen slag wel zeven dood,
En een wilden beer
Velde hij dood ter aarde neêr.

Hij reisde weêr vele dagen aaneen en kwam eindelijk in de nabijheid van een groot en prachtig paleis. Hij legde zich daar weêr aan den weg te slapen, en toen hij sliep kwam een van 's konings bedienden daar voorbij en las het versje op de muts van Hans. Hij wekte den zwerveling en vroeg: «Vriend, hebt gij dat alles uitgevoerd?» Hans antwoordde toestemmend en nu zeî de hofbediende: «kom dan meê naar den koning, deze heeft thans juist behoefte aan zulk een held.»

Hans was terstond bereid en nu zeide de koning: «Drie reuzen houden sedert eenigen tijd verblijf in mijne bosschen en bedrijven van allerlei ten nadeele van mij en mijne onderhoorigen. Ziet gij kans die gedrochten te dooden? Dan zal ik u overvloedig beloonen.»

«Hans zeide alweêr: «Ik denk dat het wel gaan zal. Maar, koning, dan moet gij onder de hooge boomen, die hier vóór het paleis staan, eene tafel laten aanrechten rijkelijk voorzien van spijzen en daarbij dertig flesschen wijn.» — «Best!» zeî de koning, «het zal gebeuren.» Hans had eigenlijk niet veel lust in deze onderneming, maar spoedig was zijn plan gevormd. Hij nam een zakvol kleine keisteentjes, en toen 's avonds alles in rust lag, klom hij daarmede, tevens gewapend met een dikken knuppel, in een der boomen, waaronder de tafel was aangerecht. Tegen middernacht verschenen daar drie reuzen, zoo vervaarlijk groot dat het Hans waarlijk een weinig benauwd om 't hart werd. Een der reuzen bromde: «Het schijnt wel dat ze hier een smulpartijtje gehad hebben. Nu, dit overschot komt ons goed te pas. Als er nog maar wat in die flesschen overgebleven is.» Jawel, die waren allen vol. Zij gingen aan het eten en drinken, niet zuinig. Maar het duurde niet lang, toen kreeg een der reuzen een keisteentje tegen den kop. Hij keek om zich heen, maar begreep niet vanwaar dat kwam. Een tweede steentje trof hem; nu werd hij boos en zeî tot zijn maat, die naast hem zat: «Dat is tweemaal, maar de derde maal moet er niet bij komen of ik zal zien wat ik met je te doen heb.» De ander beweerde zijn onschuld, maar toen de eerste weêr aan het eten ging, werd hem nogmaals een steentje tegen het hoofd geworpen. Nu was het «pak aan!» Er ontstond eene vechtpartij, waaraan weldra ook de derde deelnam en waarvan het einde was, dat een der drie het met den dood bekocht. — De twee anderen zetten de smulpartij voort alsof er niets gebeurd was, maar spoedig werd altijd dezelfde reus weêr door een steentje getroffen. Hij ontstak weêr in woede en viel zijn makker aan, die zich wel met kracht verweerde, maar ten slotte ook het leven er bij inschoot. De overblijvende meende nu rustig te kunnen zitten; maar jawel! Hans hield niet op hem met steentjes te werpen. De reus begreep nu toch dat zij van boven kwamen en spoedig kreeg hij Hans in 't oog. — «Ha, ha, manneke, doe jij dat?» riep hij en begon in den boom te klimmen. Hans rekende er op dat de reus erg beschonken was en zoodra de reus daarvoor hoog genoeg geklommen was, sloeg

Hans hem met den knuppel zoo geweldig op zijne grove handen, dat hij van pijn den boom losliet en achterover op den grond stortte. Hij viel met zijn kop op den harden bodem en was spoedig dood.

Toen de koning des anderen morgens dit zag, was hij zoo opgetogen, dat hij Hans zijne dochter tot vrouw aanbood en daarbij zooveel geld als de jonge held maar verlangde. Hans was van beide niet afkeerig. Eerst liet hij zich een zeer fraaie muts maken met een gouden plaat er vóór, waarop gegraveerd werd:

Hans Nooitvervaard sloeg, klein en groot,
In éénen slag wel zeven dood;
En een wilden beer
Velde hij dood ter aarde neêr.
Drie reuzen heeft hij ook verslagen,
Nu geniet hij 's konings welbehagen. [1])

»Zijne ouders beschonk hij met zooveel geld, dat zij onbezorgd konden leven. Aan het paleis werd zijne bruiloft met staatsie gevierd. Toen de oude koning stierf, werd Hans Nooitvervaard koning van dat land en hij heeft met zijne koningin lang en gelukkig geleefd.

Het wonderpaardje.

Er was eens een arme wever, die met zijne vrouw en twee zonen nauwelijks aan den kost kon komen. De knapen konden nog niets verdienen, maar eten konden zij als mannen. De oudste was een leepert, wel bedacht op zijn voordeel. De jongste, die Stoffel heette, was goedaardig, maar scheen een droomer, een sul.

Op zekeren dag zeide de oudste: «Vader, weef mij een broek, en moeder bak mij een pannekoek; ik wil op avontuur de wereld ingaan.» En zijn vader weefde hem een nieuwe broek, en zijne moeder bakte hem een dikken pannekoek, en hij ging op avontuur de wereld in.

Eenige dagen later zeî ook Stoffel, de jongste: «Vader, weef mij een broek, en moeder, bak mij een pannekoek, ook ik wil op avontuur de wereld ingaan.» Daar hoorden de ouders vreemd van op. Moeder zeî: «Wou jij droomer op avontuur de wereld ingaan? Daar ben je niet geschikt voor.» — En vader vond het ook bespottelijk. Maar Stoffel liet zich niet van zijn stuk brengen, hij hield aan tot

[1]) Oorspronkelijk: Hans Neaforfeard Sloech, lyts en great,
Saun yn ien slach dead. En in wyld dier
Forskoerde er mei hûd en hier. En trije reuzen het er forslein
Nou is er de kening syn trouste feint.

zijne ouders zeiden: «Nu, laat hem maar gaan, hij zal wel spoedig terugkeeren.» En vader weefde hem een nieuwe broek en moeder bakte hem een dikken pannekoek. Toen nam hij afscheid van hen en ging de wijde wereld in.

Toen hij reeds lang, zeer lang had geloopen, kwam hij voor een wijd water. Aan de overzijde van dit water zag hij een oud vrouwtje in een heel klein schuitje, dat scheen niet veel grooter dan een notedop. — «Vrouwtje, vrouwtje!» riep Stoffel, «wilt ge mij over het water halen naar den anderen kant? Dan wil ik je de helft van mijn pannekoek geven.» — «Neen, dat doe ik niet,» riep het oude vrouwtje. — «Och, doe het maar, vrouwtje!» schreeuwde Stoffel terug. — «Je wilt me bedriegen, kwâjongen!» raasde zij. «Als je eerst maar over het water bent, dan geef je me niets.» — «Zeker wel!» hernam Stoffel, «ik wil je de helft van den pannekoek wel vooruit geven.» — «Ja, je kunt wel mooi praten, dat hoor ik. Verleden week is je broer hier evenzoo aangekomen met praatjes en beloften, en toen hij over het water was, stak de deugniet de tong uit en riep: «Ik groet je, vrouwtje! je krijgt niets, hoor! ik kan mijn pannekoek alleen wel op.» Toen heb ik hem nageroepen: «Jongetje, jongetje! dat zal je betaald worden gezet. De beren uit het bosch zullen je verslinden.»

«Maar vrouwtje!» riep Stoffel, «ik zal je waarlijk niet bedriegen; ik wil je eerlijk betalen.» — «Nu, dan wil ik je overhalen,» zeide het vrouwtje, en met ongelooflijke snelheid roeide zij over het water. Maar haar schuitje was zoo onnoozel klein, dat er nauwelijks twee menschen in konden plaats nemen. Stoffel wilde haar vooruit betalen, maar dit was niet noodig, zeî ze. Zij roeide weêr, en in een ommezien bracht zij hem naar de overzijde.

Toen Stoffel haar nu eerlijk de helft van zijn pannekoek had gegeven, nam zij zijn rechterhand en las hem daaruit de toekomst voor. Want zij was een tooveres. Zij zeide: «Hoor mij aan, mijn jongen! Je bent een eerlijke knaap; je zult met des konings dochter trouwen.» Stoffel dacht: «Dan zou het al vreemd moeten loopen, maar men kan niet weten.» Welgemoed reisde hij verder en bereikte spoedig het bosch waardoor de weg liep. Dezen volgende kwam hij bij eene plek waar de grond zeer bebloed was. Dit deed hem verschrikken, en niet zonder reden, want iets verder gaande vond hij een pannekoek en de broek van zijnen broeder, verscheurd en bebloed. — Zoo was het met den ondeugenden jongen afgeloo-

pen. Stoffel werd aangedaan en schreide, terwijl hij dacht: «Zoo loont het kwaad zijn meester.»

Ongeveer een uur was hij verder geloopen toen hij een klein, allerliefst paardje zag naderen. Hij greep het dier in de manen, klopte het zachtjes met de platte hand op den nek en streelde het langs den rug. Stoffel dacht: «Dit paardje komt mij heel mak voor, ik kan er wel op rijden, dat is minder vermoeiend dan loopen.» Hij sprong er op en het dier liep gewillig waarheen Stoffel het leidde.

Tegen den avond kwamen zij samen bij een groot kasteel en Stoffel hoopte daar te kunnen overnachten. Hij reed over de brug op het plein en naar het huis. Voor de deur zat de heer van het kasteel op eene bank. Stoffel groette hem vriendelijk en vroeg beleefd om nachtverblijf; hij wilde zich wel vergenoegen met in het hooi te slapen. Het heerschap was een vriendelijk man, en zeî: «Zeer goed, vriendje, je kunt hier den nacht overblijven. Breng je paard maar op stal en kom dan hier bij mij terug.» Stoffel deed alzoo en nu leidde het heerschap hem binnen. Zij kwamen in eene prachtige zaal, waar alles blonk en schitterde van goud, zilver en juweelen, en de vloer was belegd met kostbare tapijten. Er werd Stoffel een stoel bij de tafel aangewezen, het heerschap nam tegenover hem plaats en nu kreeg de arme jongen daar te eten en te drinken van alles wat maar lekker en kostelijk was. Stoffel was nog nooit zoo heerlijk te gast geweest. «Ben je arm, mijn jongen?» vroeg hem het heerschap. «Dat juist niet,» zeî Stoffel en begon te rinkelen met de dubbeltjes die hij in zijne zakken had. «Hoe komt ge daaraan?» vroeg het heerschap, den knaap strak in de oogen ziende. Maar Stoffel antwoordde vrijmoedig: «O, mijnheer, ik ben rijk, want ik heb een paardje dat geld lost.» «Kom, kom!» zeî het heerschap lachende, «nu wilt ge mij foppen. Dat kan immers niet.» «Kom dan maar meê,» zeî Stoffel en zij gingen samen naar den stal. «Houd nu je hoed er maar onder, mijnheer!» Maar het heerschap zeî: «Dank je vriendje! ik wil mijn nieuwen hoed niet bemorst hebben.» «Doe 't gerust mijnheer!» zeî Stoffel en het heerschap zeî: «Dan wil ik het wagen, en loopt het op bedrog uit, dan krijg jij een geducht pak slagen.» «Aangenomen!» zeî Stoffel en op zijn bevel ging het klingklingelekling, en het paardje begon zich te ontlasten van eene groote menigte geld, niet alleen dubbeltjes, maar ook schellingen, guldens en daalders, ja zelfs goudstukjes. Het heerschap kreeg zijn hoed zoo vol dat de bodem

er uit borst en het geld in de stalgrup terecht kwam. — «Dat paardje moet ik van je koopen; wat vraagt ge er voor?» — Maar Stoffel zeî: «Dat gaat niet; mijn paardje en ik zijn kameraads, wij kunnen zonder elkander niet leven.» — Toen zeî het heerschap: «Dan weet ik iets anders voor je. De koning van ons land is zeer om geld verlegen. Hij heeft laten bekend maken: wie hem een kamer vol geld kan bezorgen, mag met zijn eenige dochter trouwen.» «Daar heb ik wel zin in,» zeî Stoffel. «Goed,» zeî het heerschap, «maar we moeten thans naar bed.» — Stoffel verkoos bij zijn paardje in den stal te slapen.

Des anderen morgens ging Stoffel in gezelschap van het heerschap op reis naar de stad waar de koning woonde. Daar begaven ze zich naar het paleis en kwamen in de zaal waar de koning op zijn troon zat. — «Koning,» zeî Stoffel, «ik weet raad om u aan geld te helpen. Wilt ge mij dan met uw dochter laten trouwen?»

Zulk een boerenlummel met de prinses laten trouwen, dat scheen den koning nu wel wat vreemd toe. Hij vroeg het heerschap: «Kent gij dien mensch?» — De edelman begon te vertellen van het wonderpaardje en toen wenschte de koning daar ook iets van te zien. Zij gingen naar buiten en op Stoffels bevel ging het weêr: klingklingelekling, en weldra lag er een hoop geld op het plein. Nu was het akkoord spoedig gesloten. Stoffel mocht met des konings dochter trouwen en de koning ontving het wonderpaardje.

De arme wever en zijne vrouw hadden sedert het vertrek hunner zoons geen vroolijk oogenblik beleefd. Er waren reeds eenige jaren verloopen en nog altijd betreurden zij hunne kinderen, van wie ze taal noch teeken hadden vernomen. Stoffel, meenden ze, zou wel verongelukt zijn; de oudste kon wel fortuin gemaakt hebben, maar dan had hij zeker uit grootschheid zijne arme ouders vergeten.

Toen gebeurde 't op zekeren dag, dat op den weg voor hunne hut een prachtig rijtuig stilhield. Uit de koets stapten een heer en eene dame, zoo buitengewoon fraai en deftig gekleed, dat de oude lui het nog nooit zoo hadden gezien. Het paar meldde zich bij hen aan, en ziedaar, het was hun zoon Stoffel met zijne prinses. Eerst herkenden de ouders hun zoon niet, maar toen deze zeî: «Vader, weef mij een broek en moeder, bak mij een pannekoek,» toen was 't klaar. Nu was de vreugde groot en aan de armoede der ouders kwam een einde, want Stoffel nam hen meê naar de hofstad en daar hebben ze nog lang en gelukkig geleefd.

De twee gelijke broeders.

Er was eens een visscher, die ging naar den vijver te visschen en toen hij zijn net onder water liet zakken werd het plotseling zoo zwaar, dat hij dacht een grooten visch te hebben gevangen. Maar toen hij het net optrok was er geen visch in, maar wel een klein overdekt potje. Hij nam het potje en deed het deksel er af. Nu steeg er een dichte roode walm uit en plotseling stond er een ontzaglijk groote man achter den walm, die zeide: «Visscher doe mij weêr in het potje, anders loopt het niet goed met je af.» De visscher zeî: «Hoe zal ik je er in krijgen? Ge zijt zoo groot en het potje is zoo onnoozel klein.» De geest antwoordde: «Beproef het maar, het zal wel gaan en het zal je niet tot nadeel zijn. Doe je mij er weêr in, dan zult ge zooveel visch vangen als ge nog nooit gevangen hebt. En in het net zult ge ook een kistje vinden, dat moet gij in zes deelen splitsen. Een deel daarvan geeft gij aan uwe vrouw, een aan uw paard en een aan uwen hond. De overblijvende drie deelen begraaft gij onder den drup van het dak. Maar pas op! dat je niet in het kistje ziet voor ge er meê in uw huis zijt.» De visscher tastte in den walm, duwde hem met beide handen naar beneden, en zoo gelukte het spoedig den geest in het potje terug te persen. Handig werd het deksel er op gedaan en voldoende gesloten, — en hij wierp het potje weêr in het water, gelijk hem bevolen was.

Toen hij op nieuw het net uitwierp en weêr optrok, ving hij niet alleen een groote menigte visch, maar ook onder in het net het beloofde kistje. Zeer verblijd begaf hij zich naar huis; maar onderweg kon hij zijne nieuwsgierigheid niet bedwingen. Hij waagde 't het deksel van het kistje even op te lichten en wilde er in kijken, maar — nu was hij op eens stekeblind. Dit maakte hem zeer treurig; op het gevoel af moest hij den weg vervolgen en tehuis gekomen vertelde hij zijne vrouw wat hem wedervaren was. «Maar,» zeide hij ten slotte, «wij moeten toch volbrengen wat de geest mij bevolen heeft, anders zou het nog erger met ons kunnen gaan.»

Hij verdeelde het kistje in zes stukken, gaf een er van aan zijne vrouw, een aan zijn paard en een aan zijnen hond. De drie overblijvende stukken begroef hij onder den drup van het dak. Nu was er geen jaar verloopen of des visschers vrouw werd moeder van twee jongens, die zoo sprekend gelijk aan elkander waren dat men

geen onderscheid kon zien. En het paard kreeg twee veulens, de hond twee jongen en onder den drup van het dak groeiden twee sabels, twee pistolen en twee geweren uit den grond op. En toen dit alles er was werd de visscher weêr ziende, waarover hij zich zeer verheugde.

Toen de twee knapen groot waren geworden zeî de visscher: «Gij kunt niet altijd tehuis blijven, gaat daarom de wijde wereld in en uw geluk beproeven.» — Hij gaf ieder hunner een paard, een hond, een sabel, een pistool en een geweer. Hierop namen zij afscheid en trokken heen. Zij hadden reeds een zeer langen weg afgelegd toen zij aan een dicht woud kwamen en de een tegen den ander zeî: «Broeder, wat heb ik een honger! het eerste wat mij voorkomt wil ik schieten.» — Pas had hij dit gezegd of een beer kwam brommende op hem af. Hij legde aan, maar de beer richtte zich op en zeide: «Lieve jager, schiet mij niet, ik wil je twee jongen brengen.» Hierop liet hij 't geweer zakken, terwijl de beer terug ging en eenige oogenblikken later twee jongen bracht.

De broeders trokken verder en toen zij weêr een groot eind weegs hadden afgelegd zeî de eerste tot den tweede: «Broeder, wat heb ik een honger! het eerste wat nu voorkomt wil ik schieten.» Hierop kwam er een wolf uit het bosch te voorschijn; de jager legde op hem aan. De wolf sperde zijnen muil op en zeide: «Lieve jager, schiet mij niet, ik wil je twee jongen brengen.» Hij sprong terug en kwam weldra opdagen met twee jonge wolfjes. Al weder reisden zij verder en de twee jonge beren en de twee jonge wolven liepen met de twee honden achter hen. Na opnieuw een grooten afstand te hebben afgelegd zeî de eene broeder weêr tot den ander: «Broeder, wat heb ik een honger! het eerste wat mij nu voorkomt wil ik toch schieten.» — Nu ontmoette hen een leeuw, waarop de jager aanlegde, maar ook de leeuw zeî: «Lieve jager, schiet mij niet, ik wil je twee jongen brengen.» Ook hij volbracht zijne belofte door het brengen van twee jongen.

Nu had ieder der broeders een paard, een hond, een beer, een wolf en een leeuw. Zij trokken verder het bosch door, totdat zij bij een grooten boom kwamen, die juist op een kruisweg stond. Hier zeide de een tot den ander: «Broeder, wij kunnen toch niet altijd bij elkander blijven; ik wil linksaf gaan, ga gij rechtsaf. Doch in dezen boom steek ik mijn mes. Na verloop van een jaar willen wij hier weêr zijn; is een van ons beide er dan niet, dan zal het lem-

mer van dit mes aantoonen hoe 't met hem is. Is het lemmer nog glad en glimmend als op dit oogenblik, dan leeft hij; is het roestig, dan is hij dood.» — Hierop namen zij afscheid.

De broeder, die rechtsaf gereisd was, kwam weldra buiten het bosch en spoedig daarop in eene groote stad. Daar luidden de klokken zonder ophouden en de geheele stad was met rouwfloers behangen. De reiziger, die hiervan niets begreep, vroeg den waard, bij wien hij zijn intrek had genomen, of misschien de koning van dat land overleden was? «De koning is niet overleden,» zeî de waard, «maar morgen den dag moet des konings dochter worden uitgeleverd aan veertien reuzen, en dan zal zij worden verslonden door een draak met veertien koppen. Zoo niet, dan zoude er een groot kwaad over het geheele land komen. De koning heeft ook reeds sedert geruimen tijd doen uitroepen, dat wie de reuzen bedwingt en den draak verslaat, de prinses zal mogen trouwen en na des konings dood het koninkrijk erven. Vele ridders hebben dit beproefd, maar zij zijn allen ongelukkig omgekomen. Heden is het de laatste dag; morgen moet de prinses haar lot ondergaan.»

De reizende jager dacht ernstig na en des anderen morgens begaf hij zich vroegtijdig naar den koning. Hij bood aan, de reuzen te bekampen en verzekerde dat de prinses niet in hunne handen zoude vallen. De koning meende: «er hadden reeds zoovelen zich gewaagd, altijd met noodlottig gevolg; dat onnoodig verspillen van jeugdige levens stond hem tegen, het was 't raadzaamst dat de jonge vreemdeling van zijn plan afzag.» — Deze liet zich echter niet terughouden. Hij trok naar den drakenberg, maar des konings dochter reed, in een koets, die met zwart floers behangen was, ook derwaarts. Toen hij op de hoogte van den berg kwam, ontmoette hij een reus, die hem hoonlachend toevoegde: «Wat wou jij hier, nietige aardworm?» tegelijk gaf hij den jongeling een duw, die hem bijna ter aarde deed storten. Maar de jongeling zette zich schrap en hieuw met zijn wondersabel den reus een arm af. Zijne dieren vielen hierop den plompaard aan, wierpen hem neder en nu sloeg de jager hem den kop af. Spoedig ontmoette hij den tweeden reus, dien hij ook versloeg, evenzoo al de anderen, tot aan den veertienden toe. Deze lag ook reeds ter aarde, maar toen, ziende dat al zijne makkers waren verslagen, smeekte hij om lijfsbehoud, onder belofte den sleutel van het drakenhol te zullen aanwijzen. De jager nam hierin genoegen en de reus bracht hem in het dichtste van het bosch bij een rotswand.

Daar zag hij den sleutel aan een steen hangen, maar er wies eene plant voor, wier ranken dicht aan en door elkander groeiden als een tralienet, en deze plant was zoo giftig dat wie haar slechts aanraakte, onmiddellijk moest sterven. Zeer voorzichtig stak hij daarom twee vingers door eene opening tusschen het loof der plant om den sleutel weg te nemen, maar de reus gaf hem een stoot waardoor hij een blad zoude hebben aangeroerd, indien hij niet in tijds had teruggetrokken. Nu trok hij zijn sabel en hitste zijne dieren op den reus aan. Zoo dwong hij dezen om hem den sleutel in handen te geven. Daarna liet de jager hem door zijne dieren ter aarde werpen en hij sloeg hem den kop af.

Hierop begaf hij zich naar het drakenhol. Aan den ingang zat eene oude vrouw, die hem niet wilde binnen laten. Hij sloeg haar echter zonder veel omslag het hoofd af, maar nu kwam de draak toegeschoten en spuwde uit al zijne veertien koppen vuur en vlam. Thans zonk den jager bijna de moed in de hakken, doch hij riep zijne dieren aan, deze overmeesterden spoedig den draak, wierpen hem tegen den grond, waarna de held hem alle veertien koppen afsloeg.

Haastig begaf hij zich naar de koningsdochter, die nog in den zwarten wagen zat. Hij deelde haar mede dat hij al de reuzen en ook den draak verslagen had en dat zij alzoo verlost was. Zij was zeer verblijd, noodigde hem, naast haar plaats te nemen en naar de hofstad te rijden, waar zij nog denzelfden avond de bruiloft wenschte te vieren. Maar hij zeide: «Ik ben nog te jong. Ik wil eerst nog een jaar in de wereld rondreizen en dan kom ik terug.» Toen gaf zij hem tot aandenken haren omslagdoek. Hij sneed de tongen uit de veertien drakenkoppen, wikkelde die in den doek der prinses en trok met zijne dieren vandaar.

De koningsdochter werd evenwel op de terugreis naar de stad door haren koetsier, die alles wat er gebeurd was op een afstand had gadegeslagen, schandelijk bedreigd. Als zij niet wilde zweren, aan haren vader te zullen vertellen, dat hij, de koetsier, de reuzen en den draak had verslagen, en dan met hem wilde trouwen, dan zou hij haar vermoorden. Zij smeekte hem met een vloed van tranen om genade, maar te vergeefs, en om haar leven te redden moest zij beloven wat hij verlangde. Spoedig kwamen zij in de hofstad aan, waar zij met gejuich werden verwelkomd. De koning kwam hen tegemoet rijden en de koetsier verhaalde, dat hij de reuzen en den draak verslagen en alzoo de prinses verlost had. De koning

was er voor, terstond bruiloft te vieren, maar de prinses verzocht van haren vader een jaar uitstel voor haar huwelijk; de doorgestane doodsangsten hadden haar te zeer verzwakt. Dit kon de koning wel billijken; maar toen het jaar verstreken was, juist op den dag af, werden er aanstalten voor de bruiloft gemaakt. Alle klokken luidden den geheelen dag en alle huizen waren behangen met veelkleurige tapijten en andere versierselen.

Denzelfden dag kwam de jager met zijne dieren ook in de stad, en in de herberg vroeg hij weder, wat die buitengewone drukte beteekende. De man vertelde hem: «Het is heden een jaar geleden dat de koetsier des konings de prinses van den dood heeft gered, door veertien vervaarlijke reuzen en een afschuwelijken draak te verslaan. En nu viert hij vandaag met haar bruiloft.» Hierop zeî de jager: «Daar moet ik ook een stuk vleesch van hebben.» De waard meesmuilde en zeî: «Ik wed om honderd daalders dat je 't niet krijgt. Ik zou niet weten hoe je 't zoudt krijgen.» «Is het je meenen met die weddingschap?» vroeg de jager. «Wel zeker!»

De jager zond nu zijnen beer naar het paleis des konings. Het dier liep daar heen en weêr, maar wist toch in het paleis te komen en daar achter den stoel van des konings dochter plaats te nemen. Hij begon zachtkens te brommen; zij zag even om en werd zeer verblijd, want zij herkende den beer. Zij liet hem met haar naar hare kamer gaan en vroeg wat hij verlangde. De beer vertelde haar, dat zijn heer in de stad was aangekomen en gebraden vleesch van des konings tafel wenschte te hebben. Terstond beval zij aan den kok dat hij den beer eene hoeveelheid vleesch zoude meêgeven, en daarmede begaf bruintje zich naar de herberg.

«Zie je,» zeî de jager tot den waard, «ik heb de weddenschap gewonnen. Maar ik wil ook koek hebben zooals de koning ze zelf eet.» — «Nu, maar dat gaat toch niet aan,» zeî de waard, «daar verwed ik mijn geheele huis op.» — «Aangenomen!» zeî de jager en hij zond zijnen wolf naar des konings paleis. Deze wist zich ook den weg te banen tot de bruiloftszaal. De prinses merkte ook hem spoedig op en vernam naar het doel zijner komst. Hij zeide, dat zijn heer koek wenschte te hebben gelijk de koning dien zelf at. Maar nu werd hij ook door den koning opgemerkt en op diens vraag, hoe dat dier daar kwam, deelde zijne dochter hem meê wat de wolf verlangde. De koning beval nu dat oogenblikkelijk de jager zelf aan het hof moest worden gehaald. Het duurde niet lang of deze ver-

scheen en werd zeer vriendelijk ontvangen; want dit had de prinses haren vader aangeraden.

Hij moest nabij den koning aan tafel gaan aanzitten. Toen zij nu aten en dronken, werden ook de veertien afgehouwen drakenkoppen op de tafel gebracht. De jager zeî: «Dat zijn gruwelijke dieren; zouden zij ook tongen hebben?» — «Wel zeker!» zeide de koning, «tongen moeten ze hebben, waarmeê zouden ze anders vuur spuwen?» — Maar de koetsier zeî: «Neen, ze hebben geen tongen.» Nu haalde de jager den doek te voorschijn met de drakentongen er in. Hij paste ze in de drakenbekken en zij pasten volkomen. De koetsier, dit ziende, viel van zichzelven en werd de zaal uitgedragen. De jager hield nu bruiloft met de koningsdochter en toen het feest was afgeloopen, bracht men den koetsier op een berg. Daar werd hij in een ton met spijkers geslagen en zoo liet men hem naar beneden rollen.

Eenige dagen later stond de jager midden in den nacht van zijne legerstede op en zag het venster uit. Daar zag hij in het naastbijgelegen bosch een vuur branden. Door nieuwsgierigheid gedreven ging hij met zijne dieren daar op los. Een belangrijken afstand had hij reeds afgelegd, toen vond hij eene oude vrouw bij een vuur zitten, aanhoudend jammerende: «Uwe dieren zullen mij kwaad doen.» — Hij verzekerde haar dat zij van zijne viervoetige metgezellen niets te vreezen had. Zij echter gaf hem een rijsje en verzocht hem de dieren daarmeê te slaan, om ze op een afstand te houden. Hij deed dit, maar op hetzelfde oogenblik waren de dieren in steen veranderd. Hij zelf werd door het wijf met een rijs geslagen en nu was ook hij een steenen beeld. Toen de schoonzoon des konings niet aan het hof terugkwam en niemand wist waar hij gebleven was, ontstond er groote droefenis. Alle klokken werden weêr geluid, alle huizen werden met rouwfloers behangen en de koningsdochter schreide nacht en dag. Om dezen tijd was echter de broeder van des konings schoonzoon bij den grooten boom op den kruisweg in het bosch gekomen. Hij had gezien dat het mes op de zijde vanwaar zijn broeder was afgereisd geheel roestig was. Vreezende, dat hem een groot ongeluk overkomen zou zijn, was hij denzelfden weg afgereisd dien zijn broeder was ingeslagen. Alzoo kwam hij ook in de hofstad en toen hij met zijne dieren de poort binnen kwam, ontstond er groote vreugde. Hij werd naar het koninklijk paleis geleid; daar viel hem de prinses om den hals uitroepende: «Wat

ben ik verheugd u weêr te zien. Ik dacht zeker dat ge verongelukt waart en ik u voor altijd zou moeten missen.»

Hij begreep dat hier eene vergissing in het spel was en men hem voor zijn broeder hield. Maar hij liet niets bemerken. Misschien dacht hij wel: «Zoo kan ik misschien te weten komen waar hij is heen gegaan en wellicht hem nog redden.» — Des nachts kon hij niet slapen. Hij stond van zijn leger op en zag het venster uit, en zag, evenals kort geleden zijn broeder had gezien, in het naastbijgelegen bosch een vuur branden. Hij ging met zijne dieren daar op aan en vond ook de oude vrouw. Zij jammerde weêr: «Uwe dieren zullen mij kwaad doen,» en wilde hem een rijsje geven om hen te slaan. Maar hij had de versteende dieren reeds zien staan; hij trok zijn sabel en zeî: «Wacht, heks! ik zal je helpen. Jij hebt zeker ook mijn broeder gedood.» Hij wilde haar den kop afslaan, maar zij smeekte hem hartroerend om haar toch het leven te laten en beloofde dat dan ook terstond zijn broeder weêr levend zoude zijn. Hij bewilligde en nu gaf zij hem een flesch, daaruit moest hij op ieder der versteende lichamen een paar droppels gieten. Dit deed hij en terstond kwamen zijn broeder en de dieren in het leven terug. Zij vielen elkander van blijdschap om den hals, «maar» zeiden ze tot elkander: «wij kunnen die oude booze heks niet laten leven, zij mocht ons nog eens kwaad doen.» — Zij pakten haar aan en wierpen haar in het brandende vuur. Doch, hoewel zij te midden der vlammen lag, deerden dezen haar niet. Nu begrepen de broeders, dat het wijf ergens eene betoovering aan zich moest hebben. Zij haalden haar uit het vuur, trokken haar de kleêren van het lijf en toen zij haar de muts van het hoofd rukten, vloog de duivel daar van onder weg. En toen zij nu weêr in het vuur werd geworpen, brandde zij als pek en zwavel.

De broeders keerden daarop terug naar de stad. Zij verhaalden elkander hun wedervaren, sedert zij elk huns weegs waren gegaan. De tweede vertelde den eerste, hoe hij de poort was binnengekomen en men hem met gejoel naar 't paleis des konings had geleid; ook hoe de prinses hem had omarmd en hij zich had gehouden alsof hij haar man was. Dit maakte den jeugdigen echtgenoot zoo jaloersch, dat hij den sabel trok en zijn broeder het hoofd afsloeg. Maar toen de onthalsde daar voor hem lag, kreeg hij berouw, bedenkende dat zijn broeder hem het leven had gered. Gelukkig schoot hem nu te binnen dat de flesch met wonderolie van de heks nog niet ledig was.

Hij zette zijn broeder het hoofd weêr op den romp, smeerde den hals met druppen uit de flesch, en aldus herleefde de doode. Zij gingen thans gezamenlijk naar het hof des konings. En toen de koning, de vader der prinses, kwam te sterven werd zijn schoonzoon koning van het land en deze benoemde zijn broeder tot oppersten generaal.

De ijzeren man.

Een krijgsman, die vele jaren in den oorlog had gediend, kreeg eindelijk zijn bekomst er van en nam zijn ontslag. Nu ging hij de wijde wereld in om zijn geluk te beproeven, zonder eigenlijk te weten waarheen hij wilde reizen. Zoo kwam hij in eene eenzame wildernis bij een rots, waarbij eene oude vrouw, naar 't wel scheen, de wacht hield. Hij vroeg haar of zij ook wist hoe hij aan geld en mondkost zou kunnen komen. «Dat zal gemakkelijk gaan,» antwoordde zij, «als gij mij maar wat wilt helpen.»

In de rots was eene opening en daarin een lange trap naar beneden, die ook kon worden weggenomen en de oude vrouw zeide: «Ga dezen trap af, dan zult gij, in de diepte een gang doorgaande, in een kamer komen, waar gij niets zult vinden dan zilvergeld. Laat dit onaangeroerd en ga door naar eene andere, waar overvloed van goudgeld opgehoopt ligt. Ook dit moogt gij niet aanraken; maar ga verder, dan komt gij in de derde kamer, en daar ligt op eene tafel een ijzeren man uitgestrekt. Hef even zijn hoofd op, dan zult gij daar onder een tondeldoos met vuurslag vinden. Neem dit weg en leg het hoofd weêr neder zooals het heeft gelegen. Is dit gedaan dan moogt gij zooveel goudgeld nemen als gij maar kunt meêdragen. Kom dan weêr boven en stel mij de tondeldoos met het vuurslag ter hand; het geld moogt gij behouden.»

De oude soldaat, die geen vrees kende, stond niet lang in beraad, maar daalde den trap af. Hij bevond alles zooals de oude vrouw gezegd had. Hij nam de tondeldoos met het vuurslag in bezit, voorzag zich daarop ruim van goudgeld en zocht toen den trap weêr op. Maar toen hij naar boven wilde gaan, riep de oude vrouw hem toe, dat hij haar eerst het vuurslag-gereedschap moest geven. Hij zeide, dit te zullen doen als hij boven was. Nu wilde zij den trap optrekken, maar hij, niet loom, greep de onderste trede, klom er op en was spoedig boven. Het oude wijf was boos, zij beval hem haar spoedig het vuurgereedschap af te staan, of zij zou hem in de diepte terug werpen, waar hij dan verhongeren kon. Maar de

krijgsman, in plaats van dit bevel op te volgen, gaf haar een pak slagen dat ze niet meer staan kon, en liet haar toen aan haar lot over.

Hij ging thans naar de naastbijgelegen stad; daar legde hij zijn soldatenpak af en kleedde zich als edelman. Hij nam zijn intrek in de voornaamste herberg, huurde een knecht voor zich alleen en leefde zeer rijk. Maar dit had nog maar weinige weken geduurd, toen bezat hij reeds geen rooden duit meer. De knecht, geen sober leven gewoon, had nu 't plezier er af en liep weg. De waard, altijd zeer vriendelijk en voorkomend, mits hij naar eisch betaald werd, begon nu ook een anderen toon aan te slaan. Hij sloot den soldaat in een kamertje op, om bij den rechter te onderzoeken, hoe hij met zulk een oplichter — naar hij zeide — had te handelen.

De soldaat had in zijne gevangenis niets dan een armzalig bed, een tafeltje en een stoel. Het eten en drinken was uiterst slecht. Vuur mocht hij in zijn vertrek niet hebben; hij kon dus ook niet rooken, en daar was hij een hartstochtelijk beminnaar van. Liet hij den waard eens bij zich komen en verzocht hij iets beter bediend te worden, dan werd hij onder een vloed van vloek- en scheldwoorden met een pak slagen bedreigd. Wat zou hij doen? Geduldig dragen was maar het beste.

Op een avond zat hij te peinzen; het was duister en men onthield hem het zoo gewenschte licht. Nu herinnerde hij zich dat hij het vuurslag-gereedschap uit de onderaardsche gewelven nog had. «Laat mij vuur slaan,» dacht hij, dan kan ik toch eens rooken. Hij sloeg vuur, en ziedaar! zonder dat hij iets vernomen had, stond de ijzeren man voor hem en vroeg wat hij begeerde. De soldaat verschrikte, maar de man zeide: «gij hebt mij met het vuurslaan opgeroepen, en kunt nu van mij verkrijgen wat gij verlangt.» — «Welnu, dan maar een zak vol goudgeld,» zeî de soldaat.

De ijzeren man verdween, maar kwam na weinige oogenblikken terug met een zak vol goudgeld. Nu klopte de soldaat op de deur, teneinde bedienden te doen komen. De waard zond er twee op af met het bevel: «Ransel dien levenmaker duchtig af, dan kan hij leeren zich rustig te houden.»

De bedienden openden de deur en zetten groote oogen op; de soldaat zat goudgeld te tellen. Nu was spoedig de vriendschap op nieuw gesloten. De soldaat betaalde gaarne wat meer dan hij schuldig was en de waard was weêr de voorkomendheid in eigen persoon.

De oude krijgsman was nu nog veel rijker dan te voren. Hij

mocht den ijzeren man oproepen zoo dikwijls hij wilde en kon geld krijgen zooveel hij verlangde. En hij leefde weêr rijk en voornaam.

Nu gebeurde 't eens dat de koning eene groote geldleening liet uitschrijven. Er werd zulk een groote som gevraagd, dat ieder dacht, het kan er niet komen. Maar de rijke oude soldaat ging naar den koning en zeî: « Die som gelds kan ik alleen wel schikken en niet om u te leenen, maar ik schenk ze u. » Zulk een aanbod en zulk een rijkdom verbaasden natuurlijk ieder, en de schatrijke man werd het voorwerp der algemeene bewondering en vereering.

Nu had de koning een zeer mooie dochter en de oude soldaat verliefde op haar. Hij kon haar echter bezwaarlijk ten huwelijk vragen omdat men hem zoo weinig kende en hij zich liefst niet naar waarheid bekend maakte. Hij klaagde zijn nood aan den ijzeren man en vroeg hem of hij haar 's nachts niet heimelijk bij hem kon brengen. — Niets was gemakkelijker en het gebeurde nu iederen nacht. De prinses klaagde bij haren vader dat zij 's nachts als zij sliep uit haar bed werd opgenomen en naar een ander huis overgebracht, zonder dat zij zeggen kon hoe dit ging en wie dit deed. De koning en zijne wijzen gaven haar den raad, dat zij op de deur van het onbekende huis een kruis moest schrijven, als zij er weêr uitgebracht werd. Zij deed dit. Maar toen men door dit middel des anderen morgens het huis dacht te vinden, ontdekte men dat op alle huisdeuren kruisen stonden. Dit had de ijzeren man gedaan. Nu gaf de koning haar den raad, een kluwen wollen garen meê te nemen, deze in het vreemde huis te laten vallen en den draad in de hand te houden als zij weêr naar het paleis werd gebracht. Dan zou men, dien draad volgende, het huis zeker vinden. Alweêr mis! Des anderen morgens liepen er draden naar alle huizen, er lag een spinrag van garen door de stad. Den derden dag zeî de koning, zij moest een zakje met meel meênemen en dit uitstorten voor het huis waarin zij ongevraagd gebracht werd. Ook dit werd gedaan en nu zeide de ijzeren man: « Laat het geheim nu maar ontdekt worden. » — Het uitgestorte meel wees des anderen morgens het huis aan. En dit was het huis van den schatrijken man, die het land uit den geldnood had gered. De koning zeide hem, dat hij zoo niet had behoeven te handelen; hij konde met alle liefde de prinses tot zijne vrouw krijgen. Dit geschiedde en zoo werd de arme soldaat van weleer een machtig prins. Zij leefden genoegelijk, want geld hadden ze nooit gebrek.

Zij waren reeds zeven jaar getrouwd geweest, toen zij op zekeren avond genoegelijk bij elkander zaten. Daar stond op eens de ijzeren man achter hen. Hij zeide: «Reeds zeven jaren gelukkig geweest en in al dien tijd niet aan mij gedacht! Maak je gereed, neem afscheid van alles wat je lief is en volg mij. De tijd van ons beider ongeluk is daar, als gij niet nauwkeurig volbrengt wat ik zal zeggen.» De prins werd zeer verschrikt. Toch deed hij wat de ijzeren man verlangde; zij gingen samen op reis. Zij kwamen bij dezelfde rots, waaruit de prins eenige jaren geleden het vuurslaggereedschap had gehaald. De ijzeren man zeide: «Heden avond komen hier zes geesten met een groot zwaard om mij het hoofd af te slaan. Drie andere geesten komen met eene kist waarin zij mijn lichaam zullen bergen. Zorg gij dan mijn hoofd er bij te leggen op de plaats waar het behoort; dan zijn wij gered. Doet ge 't niet, dan zijn wij verloren.» De prins deed zooals hem gezegd werd en zoodra alles was volbracht, stond er een schoone jonge prins achter hem. Deze vertelde dat hij de ijzeren man was geweest en ten gevolge eener verwensching jarenlang in den staat van betoovering had moeten doorbrengen. Zij reisden nu tezamen welgemoed naar de hofstad.

Onwijze Hans.

Eene arme weduwe had drie zonen. De jongste heette Hans en was onwijs. Eens zeî de moeder tot hare jongens: «Een uwer zal wel een dienst moeten zoeken als boerenknecht. Hier valt niet veel te verdienen, wij kunnen zóó met ons vieren niet meer aan den kost komen.» De drie broeders moesten dit toestemmen en de oudste ging uit om een dienst te zoeken. Maar hij was nauwelijks eene week van huis geweest, toen kwam hij terug en nu miste hij zijn neus en zijne ooren. Op de vraag, hoe dat gekomen was, antwoordde hij: «Ik heb lang moeten loopen zonder een boer te vinden die een knecht noodig had. In de eerste drie dagen gelukte dit niet, maar toen vond ik een man, die mij wel in zijn dienst wilde nemen. Hij bood mij ook een goed loon aan, maar maakte daarbij de bepaling, dat wie van ons beiden, hij of ik, het eerst boos zoude worden, zich neus en ooren moest laten afsnijden. Ik vond dit wel zeer dwaas, maar ging toch de overeenkomst aan, want ik stelde mij voor, dat de boer, die zulk een vreemde voorwaarde stelde om twist en tweedracht te voorkomen, een vredelievend man zou zijn. Maar het bleek juist het tegendeel te zijn. Hij was een rechte

dwarsdrijver die mij plaagde, lastig viel en berispte over allerlei onbeduidende zaken. Ik begreep spoedig dat hij 't er op toelegde om mij boos te maken; daarom was ik op mijn hoede en hield mij lang goed. Maar eindelijk maakte hij het toch zoo, dat ik mijn geduld verloor en, eer ik er aan dacht, driftig en boos werd. En nu was er geen genade, ik moest mij neus en ooren laten afsnijden. Het spreekt vanzelf dat ik bij dien boer niet langer in dienst wilde blijven; daarom kom ik nu tehuis.»

Nu zeî de tweede broeder: «Het zou mij toch verwonderen, als ik het tegen dien mensch niet zou kunnen volhouden in het bewaren van mijn geduld. Ik wil mij ook bij hem in dienst besteden.» — Hij ging heen en werd knecht bij denzelfden boer onder dezelfde voorwaarden. Hij hield het wel eenige dagen langer vol dan zijn broeder, maar ten slotte verspeelde hij toch ook neus en ooren en kwam bij zijne moeder terug.

En nu zeide de onwijze Hans, dat hij het ook eens met dien vreemdsoortigen boer wilde beproeven. «Kom,» zeiden zijne broeders, «laat dat maar na; gij zijt geheel ongeschikt om met dien man om te gaan.» — Hans stoorde zich daar niet aan; hij begaf zich op reis en werd knecht bij denzelfden boer, natuurlijk ook weêr onder de voorwaarde: wie 't eerst boos wordt moet neus en ooren missen.

Den eersten morgen reed de boer uit en zeide: «Hans, als ik van avond tehuis kom moet de put gedempt zijn, die daar in het weiland is, en ook zoo 't behoort.» — «'t Is wel, boer,» zei Hans en toen de boer met het rijtuig uit het gezicht was, begon Hans met het werk. Hij dempte den put niet met aarde, maar met boerengereedschap: wagens, karren, ploegen, eggen, spaden, hooivorken, kortom alles wat hij maar vinden kon. Toen de put daarmede ten slotte nog niet gevuld was, doodde Hans eenige koeien en wierp die er nog boven op. De boer keek des avonds bij zijne tehuiskomst leelijk op, maar zijn toorn moest hij bedwingen, want hij dacht aan zijn neus en ooren.

Den volgenden morgen reed de boer weêr uit en zeide: «Hans, als ik van avond naar huis kom moet het wagenpad (de *reed*) van den hoofdweg naar mijn huis wit geplaveid zijn.» — «'t Is wel, boer,» zeî Hans. En hoe legde hij dit werk aan? Alle koeien en kalveren en alle schapen en geiten die wit van haar of vacht waren, ook alle witte ganzen, eenden en kippen maakte hij kapot en met deze dieren plaveide hij het wagenpad. De boer werd hierdoor des

avonds in het naar huis rijden niet weinig bemoeilijkt en hij was nog slechter op zijn gemak dan den vorigen avond; maar boos worden dorst hij niet.

Den derden morgen, toen de boer alweêr uitreed, zeî hij: «Hans, als ik van avond tehuis kom moet er naast mijn huis een groot helder licht branden.» — «'t Is wel, boer,» zeî Hans. Des avonds, tegen den tijd waarop de boer terug te verwachten was, stak Hans de kleine schuur, die nabij de groote stond, in brand. De boer kon nu wel niet klagen dat dit licht te klein was, maar bijzonder tevreden over de handelwijze van den knecht was hij toch ook niet. Hij zorgde echter wel, althans oogenschijnlijk, kalm te blijven.

Des daags daaraan zond hij Hans naar het veld te werken op een tamelijk grooten afstand van het huis. En toen de tijd voor het middagmaal daar was, vergat men Hans te roepen. Deze begreep spoedig wat men met hem voor had en nu ging hij ongemerkt naar huis, sloop in de schuur en haalde vandaar een zak rogge. Hiermede ging hij naar den bakker, die hem voor dien prijs gaarne een goed middagmaal verschafte. Des avonds, toen Hans in huis kwam, zeî de boer: «daar staat wat eten voor je.» — «Niet noodig, boer,» zeî Hans, «ik heb reeds gegeten, en iets beters ook.» — Hij vertelde den boer, op diens vragen, wat hij gedaan had. Nu liep de man haastig naar den bakker en zeide: «gij moet niet weder graan van mijn knecht koopen, want hij ontsteelt het mij.» «'t Is wel, boer,» zeî de bakker.

Den volgenden dag ging het evenzoo. Hans stond op het veld te werken, maar werd niet bij het middagmaal geroepen. Nu stal hij een zak tarwe uit de schuur, ging er meê naar den stijfselmaker en deze gaf hem daarvoor zooveel spijs en drank, dat hij voor den geheelen dag genoeg had. Des avonds van zijn werk tehuis komende bedankte hij weêr voor den kost, dien men hem voorzette en vertelde den boer wat hij gedaan had. De boer ging daarop naar den stijfselmaker en zeide: «gij moet niet weder tarwe van mijn knecht koopen, want hij ontsteelt ze mij.» — «'t Is wel, boer,» zeî de stijfselmaker.

Toen het een dag later al weêr op dezelfde manier ging, haalde Hans een zak gerst uit de schuur, ging er meê naar den bierbrouwer en verkocht het daar voor een goeden maaltijd. De boer ging, toen hij dit des avonds te weten kwam, ook den brouwer waarschuwen, dat hij niet weder gerst van Hans moest koopen.

Maar hij begon te begrijpen, dat deze knecht hem te slim af was en het beste zoude zijn zich van hem te ontslaan.

«Hans,» zeide hij, «mij dunkt, we moeten maar afrekenen, dan kunt gij naar uwe moeder gaan.» Maar Hans zeî: «dat gaat zoo niet boer; er valt thans nergens veel te verdienen; ik wil bij u blijven tot de koekoek weêr roept.» Hier kon de boer niet veel tegen zeggen, maar die tijd was hem nog wel wat te ver af. Hij kocht in de stad voor een stoter een houten koekoek, dien men het geluid van den levenden vogel zoo aardig kan laten nadoen. En toen het een paar dagen later mooi weêr was, liet hij zijne vrouw met het kinderspeeltuig in een boom klimmen. Daar ging het nu: «koekoek! koekoek! koekoek!» — «Hans!» zeî de boer, «hoor je 't? de koekoek roept, nu moet je vertrekken.» — «Ja waarlijk!» zeî Hans, «waar zit die koekoek?» — «Daar in dien boom; hoor maar!» Hans, niet traag, haalt een schietgeweer en paf! hij schiet den vogel dood — wel te verstaan: de boerin. Nu werd de boer op eens zoo woedend dat hij Hans wel had kunnen vermoorden, maar deze riep: «je moet je neus en ooren kwijt!» — Er was geen lievemoederen aan, de boer moest zich aan de straf onderwerpen en bovendien den knecht zijn volle loon uitbetalen.

Hans kwam vroolijk en wel met een mooi sommetje geld weêr bij zijne moeder tehuis.

De reis naar de koningsdochter.

In den overouden tijd is er eens een koningsdochter geweest, die zoo bijzonder verstandig en welbespraakt was, dat alle wijze en geleerde mannen, die met haar aan het redekavelen kwamen, haar ten slotte het laatste woord moesten laten. Toen deze prinses zoover kwam met de jaren, dat zij wel een man wenschte te hebben, was haar vader van meening dat haar toekomstige echtgenoot haar in wijsheid en welsprekendheid behoorde te evenaren. Daarom liet de koning door zijn geheele rijk bekend maken, dat een jongeling, die in staat was met vernuftige reden zijn dochter vast te praten, haar tot zijn vrouw konde krijgen. Al spoedig kwamen een aantal begaafde jongelingen in de hofstad om de proef te wagen. De meesten hadden een zeer hoogen dunk van eigen bekwaamheid, maar de een na den ander moest met een blauwe scheen afdruipen.

Er woonden in dat land ook drie broeders in één gezin. Twee daarvan hadden veel geleerd en wisten bij alle voorkomende gele-

genheden bijzonder goed wat zij moesten zeggen of zwijgen. Maar de jongste, die Jan heette, was onwijs. De twee geleerde broeders besloten ook naar de hofstad te reizen en te beproeven of zij de prinses met vernuftige strikvragen niet tot zwijgen zouden kunnen brengen. En onwijze Jan zeî: «Dan ga ik ook meê.» — De broeders lachten en zeiden: «Wat wou jij daar doen? Je bent immers onwijs.» — «Dat doet er niet toe,» zeî Jan, «ik ga toch meê.»

Den volgenden dag gingen ze met hun drieën op reis, ieder op een paard. Niet lang hadden ze gereden toen ze een dooden vogel aan den weg zagen liggen. «Hou!» zeî Jan; hij sprong van zijn paard om den vogel op te rapen. «Dwaas!» zeiden zijne broeders, «wat wil je met dat kreng doen?» Jan zei: «Ik steek het in mijn tasch, het kan wel komen te pas.» Zij reden verder en na verloop van eenigen tijd zag Jan een deuvik op den weg liggen. «Hou!» zeî hij, sprong van zijn paard en nam den deuvik op. «Wat wil je nu toch met dat ding?» zeiden zijne broeders. Jan zeide: «Ik steek het in mijn tasch, het kan wel komen te pas.» Na nog een eind weegs gereden te hebben zag Jan een hoepel op den weg liggen. «Hou!» zeî hij, sprong van zijn paard en nam den hoepel op. «Nu dat weêr,» zeiden de broeders; «wat denk je wel met dat ding te kunnen doen?» Jan zeide maar weêr: «Ik steek het in mijn tasch, het kan wel komen te pas.»

Zij kwamen ten langen leste in de hofstad en meldden zich aan bij het paleis des konings. De oudste der drie broeders werd het eerst bij de prinses toegelaten. Zij zat alleen in een kamer waar een groot vuur op den haard brandde en wees hem een stoel bij het vuur aan. Het was daar zeer warm. De prinses sprak geen woord; dit bracht den vrijer wel eenigszins in verlegenheid. Na eene poos gezwegen te hebben zeide hij, om het gesprek aan den gang te brengen: «Wat is het hier warm!» — «Ja,» antwoordde zij, «maar in mijn hart is het nog veel warmer.» Hij wist niet wat daar op te zeggen en spoedig kreeg hij den wenk zich te verwijderen.

De tweede broeder kwam er even ongelukkig vandaan, en nu was de beurt aan onwijzen Jan. Hij nam zijn tasch met alles wat er in was mede; hij moest ook bij het groote vuur plaats nemen en begon al spoedig te zweeten, waarom hij zeide: «Wat is het hier warm!» — «Dat is het,» antwoordde de prinses, «maar toch nog niet half zoo warm als in mijn hart.» — «Welzoo?» zeî Jan, terwijl hij den dooden vogel uit de tasch haalde, «dan zou ik dezen

vogel er wel in kunnen braden.» — «O neen!» zeî zij, «dan zou het vet er uit loopen.» — «Geen zwarigheid,» zeî Jan, «ik heb wel een deuvik, dien ik er in kan slaan; kijk maar hier!» — «O, maar dan zou het bersten,» hernam zij. «Welnu, daarvoor kan ik dezen hoepel er om slaan,» zeide Jan. Hierop wist de prinses niet te antwoorden; zij gevoelde zich overwonnen en riep wanhopig: «Vader! vader! het is verloren!» — «Neen,» zeide Jan, «het is gewonnen, waar al de anderen een vergeefsche reis om hebben gemaakt.»

Ieder erkende dat onwijze Jan aanspraak had op de hand der koningsdochter en zij met hem behoorde te trouwen. Nu, dit gebeurde dan ook. En toen de oude koning kwam te sterven was onwijze Jan troonopvolger. Hij stelde zijne twee broeders aan als zijne eerste staatsdienaars en zoo hebben ze samen lang en gelukkig geleefd.

De veelgeloovende koningsdochter.

Er was eens een koning, die had eene dochter die met niemand wilde trouwen of hij moest haar iets kunnen vertellen wat zij niet konde gelooven. Wie haar iets vertellen kon waarop zij zeggen moest: «dat is niet waar!» die zoude haar man worden en na haars vaders dood koning van het land zijn. Maar geloofde zij alles wat een vrijer haar vertelde, dan moest hij worden onthoofd.

Er waren reeds velen opgekomen om het met deze koningsdochter te beproeven; want zij was zeer schoon. Maar welke wonderlijke en onmogelijke dingen men haar ook had verteld, zij had alles geloofd en al de vrijers waren een kop kleiner gemaakt. Eindelijk kwam er een oude afgedankte soldaat in de stad, die wilde zich ook aan het proefstuk wagen. De prinses verheugde zich reeds bij voorbaat, dat het aantal koppen, die pronkten op de punten van het ijzeren hek voor de poort van haar paleis, met één zou kunnen worden vermeerderd en zeide: «welaan, vertel op!»

De oude bedacht zich niet lang; hij begon:

«Ik heb veel gereisd in verre landen en ben ook eens in den hemel geweest. Toen ik daar alles nauwkeurig had doorgekeken en bezien, wenschte ik weêr naar de aarde terug te keeren, maar ik kon den weg niet vinden. Terwijl ik daarnaar zoekende was kwam ik bij een hakselmaker, dien ik vroeg: «Goede vriend, gij zult mij wel kunnen helpen; weet ge mij niet te zeggen waar hier de weg naar de aarde is?» — Hij opende een luik in den vloer en zeide: «Laat u daar door neder, dan komt ge vanzelf op de aarde.» —

«Ja, maar,» zeg ik, «dat is zulk een vreeselijke diepte: als ik mij zoo maar laat vallen, zal ik hals en beenen breken.» — Nu wees de man mij op een grooten hoop stroohaksel, dat hij reeds had gesneden, en dat was zoo fijn als stof. «Knoop al die stroodeeltjes aan elkander,» zeî hij, «dan krijgt gij een koord waaraan ge u kunt laten zakken.» — Ik volgde dien raad, knoopte al het haksel aan elkander, bond het koord aan het luik vast en liet mij voorzichtig afglijden. Maar toen ik aan het einde van het koord was gekomen, — toen was ik nog op verre na niet op den grond. Zoo hing ik daar nu spartelende in de ijdele ruimte tusschen hemel en aarde. Wat te doen? Eerst wist ik geen raad, maar spoedig kwam ik op een inval. Ik haalde mijn mes uit den zak, sneed het koord boven los en liet het boveneinde naar beneden vallen. Zoo kon ik mij nu op nieuw laten glijden tot ik weêr aan het einde van het koord kwam. Maar ook nu was ik nog zeer ver van den grond verwijderd en ik kon niet op nieuw het touw boven los maken, omdat ik dit reeds eenmaal had gedaan. Er was dus geen andere uitweg dan maar op goed geluk af naar beneden te springen. Ik deed dit, maar het was een vervaarlijk groote sprong en toen ik met de aarde in aanraking kwam was de schok zoo hevig, dat ik tot aan mijne armen in den grond schoot. Daar zat ik nu zoo vast als een muur. Lang, zeer lang had ik daar zoo in den grond vast gezeten, toen er een vos zeer bedaard mij voorbij kwam loopen. Ik pakte hem bij den staart, waarvan hij zoodanig verschrikte — want hij had mij niet gezien — dat hij een geweldigen sprong deed en zoo mij uit den grond rukte. Maar ook de kracht waarmede hij zijn staart terugtrok, was zoo hevig, dat ik met kogelsvaart van achteren in zijn lichaam opschoot.»

De prinses had dit alles kalm en bedaard aangehoord en — zij geloofde 't ook. Daarom vertelde de oude soldaat verder: «Toen ik daar nu in den buik van den vos was, vond ik goed een beetje rond te wandelen. Zoo kwam ik bij een kerk, daar ging ik binnen en daar stond op den preekstoel een dominé te preeken zoo aandoenlijk en hartroerend, dat de pannen op het dak er van ratelden.» — Hij zweeg weêr, en nu vroeg de prinses: «Hé, wat preekte die dominé dan?» — «Die preekte,» zeî de soldaat, «die preekte, dat gij, koningsdochter, waart een h . . . .» — «Dat is niet waar!» liet zij zich in drift ontvallen. En nu was er niets aan te doen; zij moest den ouden soldaat tot haar man nemen en behouden zoolang hij leefde.

Van onwijzen Jan en zijne broeders.

Er was eens eene arme weduwe die drie zonen had; de jongste daarvan heette Jan en was onwijs. Op zekeren dag zeî de moeder tot hare zonen: «Wij kunnen zóó niet langer met elkander aan den kost komen; een uwer dient op reis te gaan om werk te zoeken.» — De broeders zagen in dat hunne moeder gelijk had en de oudste der drie ging op reis om werk te zoeken.

Hij reisde eenige dagen aaneen toen het hem gelukte een boer te vinden, die hem werk konde verschaffen. Hij nam dit werk aan en zoude er een tafeltje «dek-je» meê verdienen. Als men tot dat tafeltje zeide: «Tafeltje, tafeltje, dek je!» dan stonden er plotseling allerlei heerlijke spijzen op. Toen nu de knecht het stuk werk had afgedaan, begaf hij zich met zijn tafeltje op de terugreis naar de ouderlijke woning, bij zichzelven denkende: «nu behoeven we tenminste geen honger meer te lijden.» Hij kon in eenen dag niet tehuis komen en des avonds vroeg hij aan een oud vrouwtje, dat in een klein huisje woonde, of zij hem niet konde herbergen. «Ja,» zeî het mensch, «herbergen kan ik je wel, maar ik kan je niets te eten geven, want ik ben doodarm.» — «Dat is geen zwarigheid,» zeî de zwerver, «daar zorg ik voor.» — Hij zette zijn tafeltje in haar woonvertrek en op zijn bevel: «Tafeltje, tafeltje, dek je!» was het onmiddellijk voorzien van zooveel spijs en drank, dat zij beide er van verzadigd konden worden. De oude vrouw wees den jongeling eene slaapplaats; hij begaf zich ter rust en zette het tafeltje voor zijn bed. — Maar nu bezat die oude vrouw een tafeltje, dat voor het uiterlijke geheel gelijk was aan dat tafeltje «dek-je.» Des nachts toen hij sliep verwisselde zij de tafeltjes, en des anderen morgens vertrok hij — zonder het te weten — met een tafeltje dat het zijne niet was. Tehuis komende zeide hij: «nu behoeven we niet meer honger te lijden.» Hij zette zijn tafeltje in de kamer neder en zeide: «Tafeltje, tafeltje, dek je!» Maar er kwam niets op. Hij riep nogmaals: «Tafeltje, tafeltje, dek je!» doch vruchteloos; want hij had het rechte tafeltje niet. Nu begreep hij, dat het oude wijf zijn tafeltje gestolen moest hebben.

Den volgenden dag zeide de tweede der drie broeders tot den oudste: «gij hebt u laten foppen; ik zal nu op reis gaan om werk te zoeken, maar dan beter oppassen.» — Hij ging de wereld in en kwam bij een boer, die hem werk kon geven; hij nam dit aan en

daar zou hij een schaapje «schud-je» meê verdienen. Als men tot dat schaapje zeide: «Schaapje, schaapje, schud-je!» dan schudde het zich en dan viel er eene menigte van allerlei kleingeld uit zijn vacht. — Na afloop van het werk wilde ook deze broeder naar zijne moeder terugkeeren. Hij begaf zich met zijn schaapje op reis, terwijl hij dacht: «nu behoeven wij niet meer hard te werken om een soberen kost te verdienen.» — Ook hij kon in eenen dag niet tehuis komen en des avonds vroeg hij ook bij een oud vrouwtje, dat in een klein huisje woonde, of zij hem niet konde herbergen. «Jawel» was het antwoord, «maar niet voor niemendal, want ik ben arm.» — «Dat is geen zwarigheid,» zeî de reiziger, «ik zal u wel aan wat geld helpen.» Toen zeî hij tot zijn schaapje: «Schaapje, schaapje, schud je!» En het schaapje schudde zich en er viel eene menigte van allerlei kleingeld uit zijn vacht, en het oude vrouwtje kreeg dat om eetwaren te gaan koopen. — Toen zij tezamen gegeten en gedronken hadden wees de vrouw den jongeling eene slaapplaats; hij begaf zich ter rust na het schaapje voor zijn bed te hebben vastgebonden. Maar nu bezat deze oude vrouw een schaapje, dat voor het uiterlijke geheel gelijk was aan het schaapje «schud-je.» Des nachts, toen hij sliep, verwisselde zij de schaapjes, en des anderen morgens vertrok de jongeling, zonder het te weten, met een schaapje dat het zijne niet was. Tehuis komende zeide hij: «nu behoeven wij niet meer hard te werken om een soberen kost te verdienen» en hij beval zijn schaapje: «Schaapje, schaapje, schud je!» Maar het schaapje schudde zich niet en er kwam ook geen geld voor den dag. Hij riep nogmaals: «Schaapje, schaapje, schud je!» doch vruchteloos, want hij had het rechte schaapje niet. En nu begreep hij, dat het oude wijf zijn schaapje moest gestolen hebben.

Hierop zeide onwijze Jan: «jelui hebt je beiden laten foppen; nu wil ik op reis gaan om werk te zoeken.» De broeders zeiden: «dat loopt met jou toch op niets uit, je bent immers niet wijs.» Maar Jan ging toch op reis. Hij reisde eenige dagen achtereen, toen het hem gelukte een boer te vinden, die werk voor hem had. Hij nam het aan en hij zoude er een zak met knuppels meê verdienen. Als men tot die knuppels zeide: «Knuppels, knuppels, uit den zak! Sla dezen of dien op zijn jak!» dan sprongen zij uit den zak en sloegen er op los. — Toen Jan zijn werk afgedaan had begaf hij zich weêr op reis naar huis en dacht bij zichzelven: «nu heb ik toch een zak met knuppels.» — Hij kon ook al niet in

eenen dag tehuis komen en kwam des avonds, evenals zijne broeders, bij een oud vrouwtje dat, in een klein huisje woonde, en vroeg haar of zij hem konde herbergen. «Jawel,» zeî ze, «maar niet voor niemendal, want ik ben arm.» — «Dat is goed,» zeî Jan, «ik heb wel iets in dezen zak, daar kan ik je meê betalen.» Nu haalde het vrouwtje een tafeltje voor den dag, zette dat in het midden der kamer en zeide: «Tafeltje, tafeltje, dek je!» en toen was het plotseling beladen met zooveel spijs en drank, dat zij beide zich konden verzadigen. Maar Jan dacht: dit is zeker het tafeltje van mijn broêr. Des avonds wees het vrouwtje hem een slaapplaats; hij begaf zich ter rust en legde den zak met knuppels voor zijn bed. De vrouw, nieuwsgierig wat er in dien zak mocht zijn, wilde het des nachts onderzoeken. Maar Jan vernam haar en riep:

„Knuppels, knuppels, uit den zak!
Sla dat oude wijf op haar jak!" [1])

En dadelijk sprongen zij uit den zak en sloegen er op los. De vrouw jammerde: «ach, houd op! houd op!» Jan zeî: «ik houd niet op of je moet mij het tafeltje geven, dat je mijn broêr ontstolen hebt.» — «O, dat is goed! neem het maar!» kermde zij.

Des anderen morgens vervolgde Jan zijn reis, beladen met den zak met knuppels en tevens met het tafeltje «dek-je.» — Den tweeden dag kon hij nog niet tehuis komen en 's avonds vroeg hij weêr bij een oud vrouwtje, dat in een klein huisje woonde, of zij hem konde herbergen. «Jawel,» zeî ze, «maar niet voor niemendal, want ik ben arm.» — «Dat is goed,» zeide Jan, «ik heb wel iets in dezen zak, daar kan ik je meê betalen.» — «Nu moet ik nog wat eten koopen,» zeî het vrouwtje, «maar ik heb daarvoor geen geld genoeg.» Al sprekende haalde zij een schaapje voor den dag, en zeide: «Schaapje, schaapje, schud je!» En het schaapje schudde zich en eene menigte van allerlei kleingeld viel uit zijn vacht. — Jan dacht: dit is zeker het schaapje van mijn broêr. Na den maaltijd begaf hij zich ter rust en legde den zak met knuppels voor zijn bed. De vrouw, nieuwsgierig wat er in dien zak mocht zijn, wilde dit des nachts onderzoeken. Maar Jan vernam haar en begreep haar doel. Hij riep:

„Knuppels, knuppels, uit den zak!
Sla dat oude wijf op haar jak!"

Dadelijk sprongen de knuppels uit den zak en sloegen er op los. «Ach, houd op! houd op!» jammerde de oude vrouw. Jan zeî: «Ik

[1]) Oorspronkelijk: „Kneppel, kneppel, út de sek! Slaen dat âld wiif foar de bek!"

houd niet op of je moet mij het schaapje geven, dat je mijn broêr ontstolen hebt. «O, dat is goed! neem het maar!» riep zij in haar angst.

Den derden dag, ook nog belast met het schaapje, kwam Jan tehuis. «Nu zijn we geholpen,» zeî hij; ik heb een tafeltje «dek-je» en een schaapje «schud-je.» — «Dat is zeker niet waar?» zeiden zijne broeders. Maar Jan zette zijn tafeltje in het woonvertrek en zeide: «Tafeltje, tafeltje, dek je!» En dadelijk stond het tafeltje gedekt met allerlei spijs en drank. Hierop zeide hij tot zijn schaapje: Schaapje, schaapje, schud je!» Het schaapje schudde zich en eene menigte van allerlei kleingeld viel uit zijn vacht.

Nu riep de oudste broeder: «dat is mijn tafeltje!» en de tweede: «dat is mijn schaapje!» En zij wilden Jan de beide voorwerpen afhandig maken. Maar Jan zeide:

«Knuppels, knuppels, uit den zak!
Sla mijn beide broeders op hun jak!»

De knuppels sprongen uit den zak en sloegen er op los. De broeders schreeuwden om het hardst: «ach, houd op! houd op!» Jan zeî: «ik houd niet op of gij moet verklaren dat het tafeltje en het schaapje mij behooren.» De oudste broeder riep: «het tafeltje is het uwe!» en de tweede: «het schaapje is het uwe!» — Toen liet Jan de knuppels weêr in den zak gaan.

Onwijze Jan werd nu zeer rijk en hij moest zijne moeder en zijne broeders aan den kost helpen. Zoo leefden zij samen lang en strang, zeven jaren lang, en als zij niet gestorven zijn leven ze nog.

Een hymphamp-houvast.

Er was eens een arme knaap, die verhuurde zich als knecht bij een boer, voor een grauwe erwt in het jaar. Toen het jaar om was en de boer aan zijne dienstboden hun loon uitbetaalde, vroeg hij den knaap, of deze ook niet wat geld wilde hebben. Maar de knaap zeî: «neen, ik verlang niets anders dan een grauwe erwt.» — «Ga dan maar naar de schuur,» zeî de boer, «en zoek de grootste erwt die gij vinden kunt.» De knaap deed dit. Hij zocht een erwt zoo groot als een knikker; toen nam hij afscheid van den boer en vertrok. Nadat hij eene poos geloopen had kwam hij voorbij een boerenhuis, waarbij hij een prachtigen haan op het erf zag rondstappen. «Dien haan zoude ik wel gaarne willen hebben,» zeide hij tot de meid, die daar aan het werk was.» — «Dat geloof ik!» zeî de meid, «maar gij kunt niet half den prijs betalen, waarvoor

de boer den haan zou willen missen.» De knaap zeide: «ik heb hier een grauwe erwt, die wil ik voor den haan werpen, met dit akkoord: pikt hij de erwt op, dan ben ik haar kwijt, maar laat hij de erwt liggen, dan zal de haan voor mij zijn.» De meid lachte en zeide: «nu, dat akkoord durf ik wel aannemen zonder den boer te vragen; toe maar!» De knaap wierp zijn erwt voor den haan en deze pikte de erwt op. De meid gierde het uit van lachen, maar de knaap begon te schreien en wierp zich op den grond, terwijl hij jammerde: «dat was mijn zuurverdiende loon waarvoor ik een geheel jaar gewerkt heb, dat ben ik nu zoo maar kwijt.» Zoo hield hij maar aan met schreien en klagen en bleef den geheelen dag daar op het erf liggen. Dit verveelde eindelijk den boer; hij zeî: «ik kan dat gekerm niet langer aanhooren; kom, jongen, neem dan liever den haan, en maak spoedig dat ge hier vandaan komt.»

De knaap sprong op van blijdschap. Hij ving den haan, nam hem onder den arm en reisde vandaar. Den volgenden dag kwam hij voorbij een prachtig heerenhuis, waarin een rijke edelman woonde. Op een grasperk vóór het huis zag hij daar een gouden bok grazen. Met den knecht, die daar aan het werk was, maakte hij een praatje en zeide: «ik wil mijn haan wel eens met dien bok laten vechten, met dit akkoord: als de bok mijn haan doodt ben ik hem kwijt, maar moet de bok den strijd verliezen, dan zal hij de mijne zijn.» «Dat voorstel durf ik wel aannemen,» zei de knecht; «laat hen maar vechten.» Het kostte niet veel moeite de twee dieren aan het vechten te brengen. Zij vochten hevig en het duurde niet lang of de haan was dood. De knecht lachte van plezier, maar de knaap begon te schreien en weeklaagde: «dat was mijn zuurverdiende loon, waarvoor ik een geheel jaar gewerkt heb, dat ben ik nu zoo maar kwijt.» Hij wierp zich op den grond, hield maar aan met klagen en schreien en bleef zoo den geheelen dag op het plein liggen. Toen dit den edelman eindelijk begon te vervelen, zeî deze: «ik kan dat gehuil en gejank niet langer aanhooren; kom, jongen, neem dan maar liever den bok en pak je spoedig vanhier.»

Nu was de knaap buiten zichzelven van blijdschap, en terwijl hij zich met den bok op reis begaf zeide hij: «ik heb het wel gedacht, dat een grauwe erwt een goed loon zou zijn.»

Den dag daarna kwam hij bij een boerenhuis waar eene meid en een knecht op het erf aan het werk waren. «O!» riep de meid den knaap toe, «wat heb je daar een mooien bok; mag ik dien wel

eenige haren uit het lijf trekken?» — «Ja,» zeî de knaap, «ga je gang maar!» Zij greep met beide handen den bok in het haar, maar hoe vreemd! hare handen bleven daarin vast zitten. Zij kon ze niet los krijgen, ze deed wat ze deed, en was genoodzaakt tegen wil en dank meê te loopen. Zij riep aan den knecht, dat hij haar zou helpen. Nu, hij hield van deze meid meer dan van zijn eigen zuster, hij schoot toe en pakte haar met beide handen van achteren in de kleêren. Maar nu zaten ook zijne handen vast en hij moest evenals zij in gebogen houding meêloopen. Niet ver vandaar kwam het gezelschap langs eene schuur, waar een paar werklieden aan het dorschen waren. Deze zagen lachende het zonderlinge gezelschap voorbij trekken en een hunner riep: «ik zou wel lust hebben, dien vent met de graanschop voor zijn broek te slaan.» — «Welnu, ga je gang!» zeî de knaap. De dorscher kwam toegeloopen en gaf den kromloopenden boerenknecht een slag met de schop. Maar niet alleen bleef de schop vast zitten, de dorscher kon ook den steel er van niet loslaten. Hij riep zijn makker te hulp, deze kwam, pakte hem aan, maar zat nu ook vast, evenals al de anderen.

De knaap leidde welgemoed zijn bok met al den aankleve van dien naar de stad waar de koning woonde. Des konings eenige dochter was toen reeds een geruimen tijd zeer zwaarmoedig geweest. Niemand wist wat daarvan de oorzaak was en niets kon haar opvroolijken. Gedurende een geheel jaar had zij niet gelachen. Toen de knaap met zijn gevolg in de stad aankwam, was daar pas te voren bij trommelslag bekend gemaakt, dat iemand, die de prinses aan het lachen zou weten te brengen, met haar zoude mogen trouwen. Allerlei snaken en potsenmakers hadden dit reeds vruchteloos beproefd, anderen gingen dit nu weêr beproeven, doch altijd met hetzelfde ongunstig gevolg. De knaap, dit vernomen hebbende, zond voor een fooi iemand naar den koning om dezen te doen weten, dat hij, de knaap, in de stad was aangekomen met een hymp-hamp-houvast [1]), en vergunning verzocht om dit spektakel, eenig in zijn soort, aan de prinses te vertoonen. Deze vergunning volgde oogenblikkelijk met het beleefd verzoek er bij, dat de vertooning zoo spoedig mogelijk mocht plaats hebben. En toen nu de knaap met zijn stoet de vensters voorbij trok, voor welken de zwaarmoedige

[1]) Eene opeenstapeling van hoekige voorwerpen, die zich moeilijk laten samenvoegen en alzoo een onbehagelijke, soms ook eene ietwat potsierlijke massa vormen, noemt men in 't Friesch een *hymphamp*.

prinses naar buiten zat te staren, begon zij op eens zoo uitermate te lachen, dat zij haast niet kon uitscheiden. En zoodra de koningsdochter lachte, waren de boerenmeid en de knecht en de twee dorschers weêr los en vrij en zij mochten huiswaarts keeren.

De prinses bleef sedert dien tijd vroolijk en opgeruimd, en de koning was daarmeê zoozeer in zijn schik, dat hij den armen knaap met haar liet trouwen. En toen de oude koning kwam te sterven, werd zijn schoonzoon koning en zijne dochter koningin. En toen kwam er een katje met een witten snuit en die blies het vertelseltje uit.

Avonturen van een soldaat.

Er was eens een soldaat, die Jan heette, die had nog twaalf stuivers traktement te goed, maar toen hij er op aandrong dat hem dit geld zou worden uitbetaald, kreeg hij ten antwoord: dat hij moest wachten. — Hiermeê was Jan niet tevreden, hij zeî tot zijn kapitein: «als gij blijft weigeren ga 'k naar den koning om recht te vragen.» De kapitein zei: «als je wegloopt ben je deserteur en dan zullen we je wel krijgen.» — «Dat doet er niet toe,» zeî Jan, «recht wil ik hebben al is 't om mijn leven.»

En hij begaf zich op reis, want wat hij zich eenmaal in het hoofd had gezet, dat voerde hij ook uit. Toen hij een halven dag geloopen had, was hij vermoeid en ging aan den weg zitten rusten. Er kwam een heerschap langs dien weg, die Jan vroeg wie hij was en waarheen hij reisde. Jan vertelde zijne omstandigheden en nu zeî de heer: «wij kunnen samen reizen, ik ga ook naar de hofstad.» Jan vond dit heel goed en zij gingen verder. Toen 't avond werd, waren zij nog ver van de hofstad en de heer zeide: «in de nabijheid is eene herberg, waar wij kunnen overnachten.» — «Dat zou heel mooi zijn,» zeî Jan, «maar ik heb geen geld op zak.» — «Dat beteekent niets,» zeî 't heerschap, «ik betaal voor beide.»

Zij kwamen in de herberg en lieten zich spijs en drank opdisschen. Zij werden bediend door des kasteleins dienstmaagd en toen deze zich even had verwijderd zeî Jan: «die meid ziet zoo treurig, mij dunkt er moet haar iets op het hart liggen; daar wil ik haar naar vragen.» — «Och kom!» zeî het heerschap, «daar heb je niets meê te maken; laat die meid kijken zoo ze wil.» — Jan zeî: «ik wil haar toch vragen.» — En hij deed het ook. Het meisje wilde hem eerst niet zeggen waarom zij treurig zag, maar op zijn aanhoudend vragen zeide zij eindelijk: «Ik ben bezorgd over u beide,

want uw leven is hier in gevaar. Twaalf roovers hebben hier hun tehuis. De gasten die hier verblijven worden door hen beroofd en vermoord; zij verdwijnen spoorloos. De wreedaards hebben mij als jong meisje hierheen gevoerd en ik zoude gaarne ontvluchten als ik niet vreesde achterhaald en vermoord te worden.»

De heer was zeer beangst en wilde terstond vertrekken; maar Jan zeî: «dat is ook niet zonder gevaar; wij blijven hier en ik wil beproeven die mannen onschadelijk te maken.» Alleen durfde de heer niet afreizen, maar hij wenschte toch wel een veilige schuilplaats te hebben en de meid wees hem een kamertje met een bed. Vervolgens overlegde Jan met haar hoe er gehandeld moest worden. Zij vertelde, dat de roovers, als zij omstreeks middernacht tehuis kwamen, aan het drinken gingen, en dat vooral de hoofdman, wanneer hij door den wijn bevangen was, haar ook niet ongemoeid liet. «Welnu,» zeî Jan, «als gij doen wilt wat ik je zeg, dan wil ik beproeven die mannen klein te krijgen.» Zij beloofde dit en Jan zeî: «Zorg dat zij van avond meer wijn drinken dan gewoonlijk. Hebben zij de hoogte en wil de hoofdman jou aanpakken, tracht hem dan te ontvluchten, maar zoo, dat het licht uit geraakt. Dan sluipt ge de kamer uit, sluit de deur goed en wacht verder maar.»

De roovers kwamen op den gewonen tijd tehuis, maar dronken meer dan gewoon en werden in hooge mate beschonken. Het gelukte de meid het licht te blusschen en de woestaards op te sluiten. Dezen begonnen in de duisternis te vloeken, te schreeuwen, te slaan en te vechten. Toen dit eene poos geduurd had, werd het stil en de soldaat zeî: «neem nu het licht, we zullen de zaak eens onderzoeken.» Zij bevonden, dat het meerendeel der roovers dood was en de overigen zoo zwaar gewond, dat niemand hunner in staat was op te staan. De kamer werd weêr gesloten en men begaf zich ter rust om te slapen zoo goed het wilde gaan. Des anderen morgens vervolgden Jan en zijn heerschap hunne reis, nadat zij de meid een goede geldsom hadden gegeven om hare ouderlijke woning te kunnen opzoeken.

De reizigers konden ook dien dag de hofstad nog niet bereiken en des avonds kwamen zij weêr in eene herberg om er te overnachten. Maar de kastelein zeide: «Ik heb reeds zooveel bezoek gekregen, dat ik slechts één uwer kan herbergen. Ja, ik zou gemakkelijk nog meer gasten kunnen aannemen, want eenige schreden van hier staat nog een huis, ook mijn eigendom en ook voor herberg ingericht, maar daar spookt het. Iemand die het beproeft daar

een nacht door te brengen komt er niet levend uit. Men zegt, dat de spokerij verdreven zoude zijn indien het eens iemand mocht gelukken drie nachten na elkander in het huis door te brengen. Voor en na hebben onverschrokken mannen beproefd aan dezen eisch te voldoen, maar het heeft aan allen het leven gekost. En zoo bleef de spokerij tot nu toe aanhouden.

Jan de soldaat zeî: «Dat is een kolfje naar mijn hand. Ik wil het ook beproeven.» De kastelein zeî: «Jij moet het weten. Ik mag het niet aanraden; maar mocht het jou eens gelukken wat zoovelen is mislukt, dan wil ik je gaarne zeer goed beloonen; maar ik kan niet voor je leven instaan.» Jan zeî: «Ik wil het wagen, als gij maar zoo goed wilt zijn mij het een en ander te verschaffen, waarmeê ik mij gedurende den nacht kan bezig houden. Ik wensch te hebben: licht en wat brandstof, een pot met beslag en een koekepan, en verder drie flesschen wijn, wat tabak en een lange pijp.» De kastelein voldeed aan het verlangen van den soldaat en gaf hem ook een vaandel meê, dat hij des anderen morgens kon uitsteken indien hij nog leefde.

Jan begaf zich in het gevreesde huis, ontstak daar in eene der kamers licht, maakte vuur aan op den haard en begon pannekoeken te bakken. Maar telkens als hij er eene gaar had en in den schotel meende te doen, vloog de pannekoek den schoorsteen uit. Hij troostte zich eindelijk maar met het rooken van een pijp tabak en het drinken van een glas wijn. Met klokslag van middernacht werd er krachtig op de kamerdeur geslagen. Jan riep: «wie hier moet zijn, kome binnen!» Hij had dit pas gezegd of hij werd zoo onzacht afgeranseld, dat hooren en zien hem verging en hij eindelijk bewusteloos bleef liggen. Toen hij des anderen morgens tot zichzelven kwam, gevoelde hij nog pijn in alle ledematen. Maar hij stak de vlag uit en de kastelein kwam vernemen hoe 't hem was vergaan.

Jan had behoefte aan spijs en drank en dezen werden hem verstrekt. Den tweeden avond waagde hij zich er op nieuw aan en alles ging weêr gelijk, alleen met dit verschil, dat hij nu een nog duchtiger pak slagen kreeg dan den eersten keer. Des anderen morgens was hij half dood en hij dacht: «als 't zóó moet, zal ik den derden nacht er onder bezwijken.» In den loop van den dag wandelde hij het veld in, waar hij eene oude vrouw ontmoette die hem vroeg, waarom hij zoo mismoedig keek. Jan vertelde haar het geval. Zij zeî: «Dan kan ik je raad geven. Als er weêr op de deur wordt

geslagen moet je roepen: «Alle goede geesten komen binnen!»

Jan volgde den raad der oude vrouw. En nu kreeg hij geen slagen, maar eene onzichtbare hand greep de zijne en leidde hem naar eene andere kamer. Daar lagen drie lijken in doodsgewaad op den vloer. Daar naast stond eene kist opgehoopt vol geld. «Begraaf deze dooden» zeî de geest, «geef een derde van dat geld aan de armen en een derde aan de kerk; dan is het overige derdedeel voor u. Dan zullen de geesten rust hebben en dit huis niet meer bezoeken.»

Toen de kastelein des anderen morgens vernam hoe 't nu gegaan was en ook die kist vol geld te zien kreeg, hinderde 't hem zeer, dat hij er niets van mocht hebben. Maar Jan zeî: «Het geld kan toch wel in je familie blijven, kastelein. Ik ben het met je dochter eens geworden; wij wenschen samen te trouwen, indien gij er niet tegen zijt. Als ik van de hofstad terug kom, kan 't huwelijk voltrokken worden.» De kastelein zeî: «Dat je met mijn dochter wilt trouwen is mij wel; maar wat wil je nu nog in de hofstad doen? Dat is om twaalf stuivers immers de moeite niet waard.» Jan zeî: «Dat is nu juist niet om de knikkers, maar om het spel. Ik moet er heen.» En hij reisde er heen. Maar men had er daar reeds kennis van gekregen dat Jan deserteur was; hij werd gevangen genomen en veroordeeld om te worden opgehangen. Doch juist op den dag toen het vonnis zou voltrokken worden schonk de koning gratie. Want zie, het was de koning zelf geweest, die met den soldaat een paar dagen had gereisd en door dezen voor den dood was bewaard in de rooversherberg. Zijne Majesteit beloonde Jan nu met eene belangrijke geldsom en wilde hem ook met een aanzienlijk ambt begiftigen. Maar Jan zeî: «Daar ben ik de man niet voor, Sire! Zoek daarvoor liever iemand die meer geleerd heeft dan ik. Ik ga trouwen met mijn meisje en word kastelein in het spookhuis.» En zoo geschiedde het.

Eene oude spookvertelling.

Er was eens een boer bij wien de knechten altijd wegliepen omdat het in den koestal, waar zij moesten slapen, erg spookte. Des nachts dadelijk na twaalf uur hoorde men daar eenig gestommel op den zolder. Dan kwamen er vier mannen den trap af. De voorste hunner droeg een brandende kaars, de tweede een tafeltje, de derde en de vierde ieder twee stoelen. Zij gingen door den koestal in de schuur; ongeveer een kwartieruurs vertoefden zij daar en kwamen

dan terug zooals zij er heengegaan waren. De boer behielp zich met werklieden, die 's avonds naar huis gingen; een inwonenden knecht kon hij niet meer krijgen. Maar eindelijk liet de man bekend maken: wie hem van de spokerij konde ontlasten zou rijkelijk worden beloond. Het duurde nogal even eer zich voor dat werk gegadigden kwamen aanbieden; maar eindelijk kwam er een jongmaatje, Hans geheeten, die wel eens een nacht in den koestal van den boer wilde doorbrengen. Dit gebeurde en des anderen morgens vertelde hij: «Ik heb van mijn bed af de spokerij begluurd; nu weet ik echter het rechte van de zaak nog niet, maar daar hoop ik wel achter te komen. Den volgenden nacht ga ik in de paardenkrib liggen, vanwaar uit ik in de schuur en op den dorschvloer kan zien.

Dit gebeurde. Des avonds, in plaats van naar bed te gaan, vlijde Hans zich in de paardenkrib neder. De spokerij ging des nachts haar ouden gang, maar Hans zag nu, dat het tafeltje op den dorschvloer werd nedergezet, de kaars er op en de stoelen er om geplaatst. Een der mannen ging naar een der dikke stijlen die het dak eener boerenschuur dragen, opende daarin een deurtje en haalde er een laadje uit. Dit was gevuld met geld, dat op het tafeltje werd uitgestort, en de mannen gingen met hun vieren zitten het geld te tellen. Toen 't gedaan was zeide een hunner, die de hoofdpersoon scheen te zijn: «Vrienden, het is er nog, tot den laatsten duit toe.» Hij vouwde de handen en de anderen deden dit ook. Hij opende nogmaals zijnen mond en bad: «Heer! wanneer zullen wij rust vinden? Hebben wij nog niet genoeg geboet?» Hierop stonden allen op; ieder nam wat hij te dragen had en langs hunnen gewonen weg gingen ze weêr naar den zolder.

Zoodra de dag was aangebroken wekte Hans den boer. «Kom meê,» zeî hij, «die lieden hebben overlast van geld. Dat mag immers niet langer!»

Het laadje werd spoedig gevonden en voorzichtig geledigd. Het geld werd geteld en hoeveel er was weet ik niet, maar wel dat Hans met de helft er van meer dan tevreden was als belooning voor zijne moeite.

Den volgenden nacht gingen Hans en de boer beide in de paardenkrib liggen. De vier mannen verschenen weêr en toen de hoofdpersoon het laadje ledig vond zeide hij duidelijk hoorbaar: «Heer, ik dank u! Nu kunnen wij rusten.» De drie anderen zeiden hem deze woorden na. Hierop gingen zij, onder gewoonte, naar

den zolder terug, maar hebben zich later nooit meer laten zien. Met de spokerij was het gedaan.

De spookkamer.

Er was eens een arme schoenmaker die had geen werk; daarom ging hij op reis om werk te zoeken. Den eersten avond kwam hij in een dorp waar 't jaarmarkt was. In de herberg was veel volk bijeen en op zijne vraag of hij daar in huis kon overnachten, kreeg hij een weigerend antwoord; alles was vol en bezet. Dit was voor den reiziger eene groote teleurstelling, want hij was zeer vermoeid en de duisternis viel in. Op zijn herhaald en dringend vragen zeî de kastelein eindelijk: «ja, vriend, om je de waarheid te zeggen, ik heb nog wel eene kamer ledig; maar daar kunt ge toch den nacht niet doorbrengen.» «Hé, waarom niet?» «Omdat het daar spookt. Niemand heeft het daar nog een nacht kunnen uithouden. Mannen, wien het evenmin aan moed als aan kracht ontbrak, zijn teruggedeinsd voor den onzichtbaren geest, die het licht uitblaast telkens kort nadat het is aangestoken.» De reiziger zeî: «welzoo? nu, dat wil ik ook beproeven als ge mij er twee brandende kaarsen wilt geven.» — «Zeker wil ik dat,» zeî de hospes, «en bovendien krijgt gij eten en drinken ook.»

De schoenmaker ging in de ledige kamer bij de tafel zitten en gebruikte met smaak hetgeen hem was opgedischt. Er verliep meer dan een uur, zonder dat er iets bijzonders voorviel. Toen sloeg de dorpsklok elf uur — en een zijner kaarsen werd uitgeblazen; maar met de nog brandende stak de schoenmaker haar dadelijk weêr aan. — Na verloop van een kwartier werd de andere kaars uitgeblazen, maar ook door den bewaker even spoedig weêr aangestoken. Dit gebeurde tot viermalen toe en eenige minuten later sloeg de klok twaalf uur. Nogmaals werd een der kaarsen uitgebluscht en in een hoek der kamer hoorde de reiziger een zucht. Ook meende hij daar eene lichtende verschijning te zien. Hij hield de hand voor de kaarsvlam, zoodat die hoek der kamer verduisterd werd en nu zag hij duidelijk op den witten wand de gedaante van een menschengeraamte, dat hem scheen te wenken. Door het wegnemen zijner hand werd de muur weêr verlicht en de verschijning onzichtbaar. De schoenmaker plaatste nu het licht achter het haardscherm en het geraamte vertoonde zich op nieuw. Hij trad er op toe en waagde te vragen: «wat is uwe begeerte?» — Het antwoord was:

«Wees niet bevreesd, maar hoor mij aan. Gij kunt mij verlossen. Wilt of durft gij niet, dan moet ik nogmaals wachten tot er iemand komt, die moediger is dan gij. Verlost gij mij, dan zult gij met de uwen voorspoedig en gelukkig zijn. Wat is uw besluit?» — «Ik wil u verlossen indien ik slechts kan.» — «Gij kunt het. Kniel neder en sla een kruis. Door het teeken des kruises ben ik vervloekt, ik moet er ook door verlost worden.» De schoenmaker voldeed aan het bevel en het spooksel vervolgde: «Het is nu honderd jaar geleden, dat ik als koopman hier op de jaarmarkt kwam en vele zaken deed, zoodat ik ten slotte in het bezit was van eene aanzienlijke geldsom. Deze kamer had ik gehuurd. Maar toen ik den laatsten nacht hier te slapen lag, bracht de kastelein mij om het leven. Hij telde mijn geld uit op de tafel, maar toen hij het weêr in den buidel had geborgen ontwaakte zijn geweten; hij snelde weg en sloot de kamerdeur zorgvuldig. Den volgenden nacht om twaaf uur kwam hij vol berouw hier terug; hij knielde bij mijn lijk en zwoer, van het geld, waarom hij mij vermoord had, nooit een penning te zullen uitgeven. — Vervolgens bemetselde hij mijn lijk benevens het geld hier in den muur. Niet lang daarna verkocht hij de herberg en begaf zich in een klooster. Maar mijne ziel kon niet tot rust komen, want niemand kon voor mij bidden omdat men van mijn dood niet wist, en de moordenaar had ook bezworen, dat ik niet verlost zoude worden dan nadat er iemand kwam, die het zoude wagen een nacht in deze kamer door te brengen en doorstaan dat ik tot vijfmaal toe het licht uitblies. Gij hebt dit proefstuk volbracht, nu kunt gij mij verlossen en het geld, dat met mij is verduisterd, zal uw loon zijn. Koop dit huis en zoodra gij hier woont, open dezen muur, dan vindt gij mijn geraamte. Breng dat naar het kerkhof, leg het gebeente daar op den kalen grond; zoodra het de aarde aanraakt zal het stof zijn en verstuiven voor den wind. Dan heeft mijne ziel de eeuwige rust.»

De reiziger deed zooals hem bevolen was. Hij werd eigenaar en bewoner van de herberg en opende toen den binnenmuur der spookkamer op de hem bekende plaats. Het geraamte stond daar nog rechtop. Hij legde de beenderen voorzichtig in eene mand en bracht die in het holle van den nacht naar het kerkhof. Daar op den grond gelegd zijnde, verstoven zij, zoodat er des anderen daags geen spoor van te vinden was. Vervolgens nam hij den verborgen schat in bezit en liet den gebroken muur herstellen. Het ging hem in

zijne herberg zoo voorspoedig, dat hij na verloop van weinige jaren de zaak met voordeel van de hand kon doen, en teruggaan naar zijne geboorteplaats om daar zijne dagen in vrede te slijten.

Drie goede levenslessen.

Er waren eens een jongeling en een meisje, die trouwden samen omdat zij elkander lief hadden, maar zij waren arm; als ze niets verdienden hadden ze niets. En nauwelijks eene week na hun huwelijk stond de jonge man al aan den weg op den uitkijk, of er iets te verdienen mocht vallen, want hij had geen werk. Toen kwam daar een fraaie koets aangereden waarin een deftig heerschap zat. Dit rijtuig hield nevens den jongen werkman stil en de heer riep hem toe: «Hebt gij niets te doen, vriend?» — «Neen mijnheer,» was het antwoord. — «Wilt ge dan mijn knecht zijn, om overal met mij te reizen? Dan kunt ge duizend gulden in het jaar verdienen.» — «Dat neem ik zonder beraad aan,» zeî de jonge man, «maar dan wil ik eerst even naar huis gaan om afscheid van mijn vrouwtje te nemen.» — «Daar heb ik geen geduld voor,» zeî het heerschap, «je moet dadelijk meê gaan — of blijven.» — «Dan dadelijk maar meê,» zeî de man. Hij nam plaats in den wagen en deze reed verder. En tehuis wachtte zijn jong vrouwtje hem met smart, en toen hij lang uitbleef was zij in duizend angsten en vreezen.

Zoodra de nieuwe knecht met zijn heer in een groote stad kwam, werd hij gekleed zooals de bediende van een voornaam heerschap behoort gekleed te zijn. De heer was steeds best over hem tevreden en het beviel den knecht in zijn dienst uitstekend. Zij reisden samen naar allerlei vreemde landen, de geheele wereld door. Maar toen dit zestien jaar aaneen zoo geduurd had, begon het toch den jongen man te verdrieten. Hij verlangde naar zijn dorp terug te reizen om te vernemen of zijne vrouw nog leefde en hoe zij het had.

De heer betaalde hem zijn loon, samen zestienduizend gulden, en gaf hem op den koop toe nog drie goede levenslessen. De eerste was: Verlaat, als gij in den vreemde reist, nooit den koninklijken weg. De tweede: Vraag nooit naar dingen die u niet aangaan. En de derde: Wanneer gij eens zeer boos wordt, bedwing dan uwen toorn tot den volgenden dag en bedenk dan wat u te doen staat.

De knecht bedankte zijnen heer voor het ontvangen geld en de goede lessen, waarop hij de reis naar huis aanvaardde. Niet lang had hij gewandeld, toen hij in gezelschap kwam van eenige koop-

lieden die op reis waren naar de naastbijgelegen stad. Zij kwamen bij een uitgestrekt bosch, waar de algemeene weg met een grooten bocht buiten omheen slingerde. Maar recht door het bosch liep een voetpad en de kooplieden zeiden: «Als wij dit nemen is de reis veel korter.» De heerenknecht volgde hen, maar niet ver was hij het bosch in, toen hij zich de eerste les van zijnen heer herinnerde. En hij keerde terug. De anderen lachten hem uit, maar dit hinderde hem niet; hij koos den koninklijken weg. Het was des avonds reeds laat, toen hij in de stad aankwam. Daar heerschte groote ontsteltenis omdat er bericht was aangekomen, dat in het nabijgelegen bosch eenige reizende kooplieden door roovers waren overvallen en vermoord.

Den volgenden morgen ging hij verder en liep den geheelen dag, totdat hij des avonds bij een adellijk slot kwam. Daar klopte hij aan en verzocht er den nacht te mogen overblijven. De slotheer weigerde dit niet, maar liet den reiziger bij zich in de eetzaal komen om onmiddellijk deel te kunnen nemen aan het avondmaal. Toen dit zoude aanvangen, opende de heer eene kast, waaruit eene jonge vrouw te voorschijn kwam, die aan de tafel plaats nam en mede at zonder een woord te spreken. Na afloop van den maaltijd ging zij weêr in de kast en de heer sloot de deur. «Wie mag toch deze vrouw zijn?» dacht de reiziger, maar hij waagde 't niet er naar te vragen, gedachtig aan de tweede les van zijn heerschap. — Des anderen morgens bij het ontbijt ging het eveneens. Daarna dacht de reiziger weêr te vertrekken, maar nu vraagde de slotheer: «waart ge niet nieuwsgierig te weten wie de derde was die met ons at en dronk?» — «O!» was het antwoord, «daar heb ik niet naar willen vragen, omdat het mij niet aanging.» — «Dat was verstandig en ook gelukkig voor je,» zeî de heer. «Hadt ge 't gedaan, dan hadt ge niet levend dit slot verlaten. Maar als gij nu belooft te zullen zwijgen, dan wil ik je de zaak vertellen. Die jonge vrouw is mijne gade, die mij eens ontrouw is geweest, en sedert houd ik haar steeds opgesloten, want dat kwaad vergeef ik haar nooit.» — «Mijnheer,» zeî de reiziger, «laat ons dan toch, voor ik vanhier ga, samen een paternoster voor haar bidden.» — Hiertegen had de heer niets, maar hij zeî: «ik heb dat in lang niet gedaan, zeg jij 't mij maar vóór.» Dit gebeurde en het ging goed, maar toen de reiziger de woorden: «Vergeef ons onze schulden gelijk ook wij vergeven onzen schul-

denaren,» had uitgesproken, zweeg het heerschap. En daarop zeî hij: «Je hebt waarlijk gelijk. God moet mij mijne zonden vergeven, ik vergeef ze ook aan mijne vrouw.» Hij liet haar uit de kast komen en schonk haar vergiffenis. Zij was zeer verblijd en de reiziger ontving van den heer een mooi sommetje geld.

De reiziger kwam weêr tehuis, maar kende zijn dorp niet meer; alles was daar veel veranderd. Hij ging in de herberg en zijne vraag of hij daar een paar weken tehuis kon zijn, werd toestemmend beantwoord. Maar zijne kleederen waren vuil geworden en hij verlangde eene waschvrouw. De kastelein zeî: «Hier naast woont eene vrouw die daarvoor bekwaam is en zij is hulpbehoevend ook. Zestien jaren geleden is zij door haren man verlaten, toen zij nauwelijks eene week getrouwd waren geweest. Maar zij is hem altijd trouw gebleven. Zie, daar komt zij juist hierheen.» Ja, zij die daar binnen kwam was zijne vrouw; hij herkende haar, ofschoon zij veel was verouderd. Hoezeer het hem moeite kostte zich te bedwingen, wist hij zich onbekend te houden en sprak met haar als een vreemd heerschap. Zij nam op zich zijne kleederen te reinigen en volbracht dit naar wensch.

Na verloop van eenige dagen ging de reiziger naar de woning der arme weduwe — zooals men daar meende met het voornemen zich aan zijne vrouw bekend te maken en haar weêr tot zich te nemen. Voor hij binnen trad gluurde hij door het venster . . . en zie! daar zat zij aan de zijde van een jongen matroos, dien zij hartelijk liefkoosde. Hij werd zeer boos en raapte een steen van den grond om daarmeê den jongeling te treffen. — Maar daar herinnerde hij zich de derde les van zijnen heer; hij liet den steen vallen en keerde naar de herberg terug. Daar vertelde hem de kastelein: «De zoon der arme vrouw, die uwe kleêren heeft gereinigd, is zooeven van een lange zeereis teruggekeerd!» Die jonge matroos, dien hij met een steen had willen dooden, was dus haar zoon en — alzoo ook de zijne! Dit denkbeeld deed hem rillen maar hij hield zich kalm en zeide: «Laat die vrouw met haar zoon vanavond hier komen.» — Dit gebeurde. De vrouw vertelde opgetogen dat haar zoon, haar eenig kind, terug was gekomen. En de vreemde reiziger zeide: «welzoo, jongeling, ben jij de zoon van deze vrouw? verlang je nooit eens naar je vader?» — «Mijn vader» antwoordde de matroos, «die mijne moeder zoo schandelijk heeft verlaten? Wanneer ik hem ontmoette zou ik in staat zijn hem te

dooden.» — «Foei, dat is hard!» zeî de reiziger, «als je vader nu eens rijk terug kwam en hij wilde weêr goed maken alles wat hij jegens je moeder misdreven heeft?» — «Dat is om 't even,» zeî de jongeling, «ik zou hem niet ontzien.» — «Maar je kent je vader immers niet eens; gesteld dat ik je vader was, zoudt ge mij dan ook kwaad willen doen?» — Nu lachte de matroos en zeî: «neen, zeker niet, want gij zijt zoo vriendelijk en zoo goed; mocht mijn vader zóó zijn....» — «Welnu, jongen! ik ben je vader. Beste lieve vrouw, ik ben je man, die je voor zestien jaar verliet. Ik heb je veel leed en verdriet berokkend, maar nu ben ik in staat je gelukkig te maken en hoop dat te doen!»

Hans zonder zorgen.

Er was eens een molenaar, die had boven zijn huisdeur het opschrift: «Hans zonder zorgen.» — Nu gebeurde 't, dat de koning daar voorbij reed en dit opschrift las. «Welzoo vriendje!» zeî Sire bij zichzelven, «weet gij van geen zorgen? dan wil ik er je eens aan helpen.» — Hij ontbood den molenaar en toen deze verscheen zeî de koning: «Ik heb gemeend dat gij ook moet weten wat zorgen zijn, daarom wil ik u een raadsel opgeven. Kunt gij dat voldoende oplossen, dan is alles goed en wel, maar zoo niet: dan zult gij niet langer heer en meester van uwen molen kunnen zijn, maar hem aan mij moeten overdragen. Mijn raadsel luidt aldus: «Gij moet bij mij aan het paleis komen, niet op een zondag en niet op een anderen dag, niet bij daglicht en niet bij duister, niet naakt en niet gekleed, niet te voet en niet te paard.» Toen de koning dit gezegd had reed hij vandaar.

En nu was Hans de molenaar niet meer zonder zorgen. Nacht en dag peinsde hij over dat raadsel; hij wist er maar geen mouwen aan te passen, hoe hij 't moest aanleggen om aan 's konings eischen te voldoen en zonder schade van de zaak af te komen. Zoo had de man nu een zware vracht zorgen op zijn gemoed. Eindelijk sprak hij er met zijn knecht over en zeide: «als gij mij dat raadsel kunt oplossen, wil ik je gaarne met mijn dochter laten trouwen — ik weet dat dit uw beider wensch is, — en dan wil ik den molen aan u in eigendom overdragen.»

De knecht, een schrandere bol, vond het raadsel niet zoo heel moeilijk. Hij zeî: «Ik zal u zeggen, baas, wat gij doen moet. Gij gaat naar den koning op *freed.* Andere dagen heeten maan*dag*,

dins*dag*, woensd*ag*, donder*dag;* maar *freed* [1]) is alleen *freed*, dus geen *dag*. Dan zorgt gij aan het paleis te komen in den schemeravond, als het daglicht is verdwenen en de duisternis nog niet gekomen. Gij ontkleedt u geheel en slaat dan een vischnet om uw lichaam, dan zijt ge niet naakt en niet gekleed, en gaat dan rijden op een ezel; dan zijt ge niet te voet en niet te paard.»

De molenaar handelde geheel naar het voorschrift van den knecht, en toen hij nu zoo bij den koning kwam, erkende deze, dat het raadsel naar eisch was opgelost. Hij gaf den molenaar de vrijheid om het opschrift: «Hans zonder zorgen» boven de huisdeur te laten staan. En Hans gaf toestemming tot het huwelijk van den knecht met zijne dochter.

Van een jongen en een heer.

Er was eens een arme jongen die diende bij den boer voor zwijnenhoeder. Op zekeren dag, toen hij het toezicht had op eenige biggen, kwam de heer van het nabijgelegen slot daar voorbij en vroeg hem: Van wie zijn die biggen, jongen?» «Van de zeug,» zeî de knaap. «Het komt mij voor, dat je geen onnoozele bloed zijt,» zeî de heer, «je moet morgen bij mij komen eten, dan zullen we samen meer praten. Je moet het niet nalaten; precies negen uur moet je aan het slot zijn.» — «Best, mijnheer! ik zal het onthouden.»

Deze heer was iemand die van grappen hield. Zijn doel was den knaap voor den gek te houden zooveel hij kon. De knaap begreep dit zeer goed en was daarom op zijne hoede. Hij wist dat de heer een kwaden hond had en hij dacht: zoodra ik morgen vroeg mijne voeten op het slotplein zet, wordt die hond op mij losgelaten, daar moet ik op voorbereid zijn. Hij zette des nachts een hazenstrik uit en het gelukte hem daarin een haas te vangen. Met dit dier in een zak begaf hij zich des morgens naar het slot. Jawel! zoodra hij het plein opliep, kwam de hond op hem los. Maar hij liet den haas uit den zak springen; de hond liet zich hierdoor afleiden, vervolgde den haas en de knaap kwam ongehinderd aan de deur van het slot. Hij klopte aan, maar zonder gevolg; hij klopte bij herhaling, men liet hem wachten. Hij begon te kloppen met groot

[1]) Onder de namen van de dagen der week zijn in het Friesch drie zonder het achtervoegsel *dei* = dag: *Freed, Snjeun, Snein,* vrijdag, zaterdag, zondag. *Snjeun* heet in sommige streken der provincie: *Saterdei*; en *Snein* te Hindeloopen *Sendei,* maar *Freed* is algemeen. Men spreekt van *sneins* en *deis,* 's zondags en op werkdagen.

geweld en nu riep de heer van binnen: «Wie is daar voor?» — «De deur!» antwoordde de knaap. Nu opende mijnheer de deur en gaf zijne verwondering te kennen, dat het ventje zoo ongedeerd daar gekomen was, en toen de knaap vertelde hoe hij het had aangelegd, zeî mijnheer: «je bent mij te slim af.»

Toen de tijd voor het middagmaal daar was liet de heer den knaap tegenover zich aan tafel plaats nemen. Er werd schelvisch opgedischt. Op een schotel lagen twee visschen, een groote en een zeer kleine. De heer nam de groote voor zich en liet den knaap den kleinen nemen. Deze, inplaats van aan het eten te gaan, hield het vischje voor zijn oor en scheen aandachtig te luisteren. «Waarvoor doe je dat?» vroeg mijnheer. «Mijn broêr is zeeman,» was 't antwoord, «en ik heb in langen tijd geen bericht van hem gehad; nu vraag ik den visch of hij, toen hij nog in zee zwom, ook iets van mijn broêr heeft vernomen.» «Nu, wat zegt hij?» vroeg mijnheer. «Hij zegt, hij weet er niets van, want hij is nog maar slechts eenige weken oud. Maar die groote daar, die is veel ouder, die zal er zeker meer van weten.» «Vraag dien ook eens,» zeî mijnheer en schoof den knaap den grooten visch toe. De snaak hield ook dezen visch voor zijn oor en luisterde. «Wat zegt deze?» vroeg mijnheer. «Hij weet er ook niets van, daarom wil ik hem maar opeten.» En de jongen smulde den grooten visch op.

«Daar heb je mij gefopt,» dacht mijnheer, «dat moet ik je, bij welzijn, betaald zetten.» — Toen de maaltijd was afgeloopen vroeg hij den knaap: «lust je wel wijn?» «'k Heb dien nooit geproefd,» was het antwoord, «maar ik denk dat ik hem wel zal lusten.» «Ga dan met den knecht naar den kelder,» zeî mijnheer; «hij zal je op wijn trakteeren. Daarna moet je maken dat je weg komt.» Maar mijnheer had den knecht ingefluisterd, dat hij den knaap wel een dronk wijn kon geven, maar hem daarna moest afranselen met de karwats.

Hiervan had de knaap iets gemerkt en hij was op zijn hoede. In den kelder lagen drie vaten naast elkander, ieder met eene andere soort wijn. «Laat mij deze maar eerst proeven,» zeî de knaap, trok den deuvik uit een vat en wierp dien weg, terwijl hij den wijn in eene kan liet loopen en proefde. «Deze bevalt mij niet, laat mij een anderen probeeren.» De knecht beknorde hem omdat de deuvik er niet was, en zag zich nu genoodzaakt den duim in het gat te steken om den wijn niet te doen wegvloeien. De knaap

trok een ander vat open en wierp den deuvik weêr weg. De knecht bekeef hem hierover, maar hij zeî: «ik dacht er niet aan.» En toen hij de kan weêr gevuld had, zag de knecht zich opnieuw genoodzaakt ook in de opening van dat vat een duim te steken, zoude 't niet leêg loopen. Hij gebood den knaap de deuviken te zoeken, maar deze zocht de karwarts en begon den knecht te slaan. De arme bloed schreeuwde jammerlijk en riep de hulp van het heerschap in. Deze, meenende dat het de knaap was, die afgerost werd en zoo schreeuwde, riep terug: «ja, zoo gaat het goed; ontzie hem maar niet, hij heeft wat verdiend.» — «Daar dan!» riep de knaap en sloeg er nog eens op los. Ten slotte stopte hij de twee gevulde kannen met wijn onder zijn kiel en maakte zich uit de voeten. De knecht moest op zijn post blijven tot hij verlost werd.

De schrandere boerendochter.

Er is in den ouden tijd eens een boer geweest, die een paard had dat een veulen ter wereld moest brengen. Hij reed er mee naar een heer, daar bond hij het paard aan een boom vast en zeide tot den heer: «ik weet dat dit paard heden een veulen moet werpen, en nu zoude ik gaarne zien dat gij met uw volk dāar het toezicht op wildet houden, tot ik terugkom, want ik heb andere bezigheden. «Zeer goed,» zeî de heer, «dat willen we doen.» Toen de boer des avonds terugkwam en den toestand van zijn paard onderzocht, zag hij dat het een veulen geworpen had en vroeg den heer waar dit was. «Welk veulen?» zeî de heer, «het paard heeft geen veulen gebracht.» «O zoo?» zeî de boer, «maar ik weet het wel beter en gij komt er zoo niet af, dat zeg ik je.» De heer wilde er niet verder over praten, maar hield zich vriendelijk en liet den boer in huis komen. Deze zag het veulen in een hoek staan. Hij werd boos en zeî: «hoe kunt ge nu nog zeggen dat het paard geen veulen geworpen heeft?» — «Dat is geen veulen van het paard,» was 't antwoord, «maar van den boom waaraan het paard was vastgebonden.» — «Maak dat een ander wijs,» zeî de boer, «maar ik ga je morgen bij den koning aanklagen.»

Hij ging des anderen daags naar den koning en vertelde dezen het geval. De koning gebood, dat beide, de boer en de heer, bij hem moesten komen. Dit geschiedde. Maar de heer was een gunsteling van den koning; hij werd niet gestraft, en mocht vooreerst het veulen behouden. Doch de koning gaf hun raadsels op. Wie

dezen voor den eerstvolgenden zondag zoude geraden hebben, aan hem zou het veulen worden toegewezen. De raadsels luidden aldus: «Wat is vetter dan vet? — Wat klinkt meer dan metaal?»

Beide vonden deze vragen moeilijk te beantwoorden, maar zij moesten zich er op scherpen. De boer deelde ze, toen hij tehuis kwam, aan zijne dochter mede. Deze zeide terstond: «dat is niet moeilijk» en zij onderrichtte haren vader hoe hij moest antwoorden.

Toen de twee mannen des zondags weêr voor den koning kwamen, werd de heer het eerst gevraagd: «wat is vetter dan vet?» «Boter,» was 't antwoord. — «Dat is mis,» zeî de koning. Zeg nu eens: «wat klinkt meer dan metaal?» Nu antwoordde de heer: «ik heb een klein tafeltje van fijn hout, als men daar op slaat, klinkt het meer dan metaal.» — «Dat is weêr mis,» zeî de koning. En nu vroeg hij den boer: «wat is vetter dan vet?» — «De aarde,» was 't antwoord, «want daaruit komen alle vruchten voort.» — «Goed geantwoord,» zeî de koning; «en wat klinkt meer dan metaal?» — «Gods woord,» zeî de boer, «want dat klinkt door de geheele wereld.» — «Ja zeker!» zeî de koning; «ge hebt mooi geantwoord; maar dat heb je niet van je zelven: wie heeft je zoo wijs gemaakt?» — «Mijne dochter» zeî de boer. «Wel zoo?» zeî de koning, «als dat meisje zoo verstandig is, dan moet zij eens hier komen: niet te voet en niet te paard, niet gekleed en niet ongekleed.»

De boer nam op zich haar dit te zeggen en vertrok. Toen zij bij zijne tehuiskomst vroeg hoe 't gegaan was, antwoordde de vader: «zeer goed, maar ik heb het veulen nog niet; en nu staat het nog erger, want de koning heeft bevolen dat gij bij hem moet komen: niet te voet en niet te paard, niet gekleed en niet ongekleed.» «Hoe kon de koning dat bevelen?» vroeg zij, «kent hij mij wel?» — «Dat weet ik niet,» antwoordde de vader, «maar toen ik de raadsels goed had geraden, vroeg hij wie mij zoo wijs had gemaakt, en toen ik jou noemde verlangde hij dat gij bij hem zoudt komen, zooals ik gezegd heb. «Welnu,» zeide zij, «als de koning dat beveelt, moet ik trachten aan zijn verlangen te voldoen.»

Zij voorzag zich van een net, dat zij om haar lichaam sloeg, en op een bokje, dat zij gekocht had, reed zij bij schemeravond naar des konings hof. Toen zij daar aankwam, verbaasde de koning zich over haar vernuft en zeide: «gij zult de mijne worden als ge wilt.» «Ja,» zeî ze, «dat wil ik wel; maar dan wil ik het eerst aan mijn vader vertellen.» — «Neen, dat niet,» zeî de koning, «maar als gij

met mij trouwen wilt zal het in de volgende week gebeuren; vooraf wil ik eens met je uit rijden gaan het land door.» — «O!» zeî ze, «daar heb ik wel lust toe.»

Op een schemeravond, terwijl de koning afwezig was, ging zij in stilte naar haren vader en zeide hem: «Morgen zullen wij hier langs den weg komen rijden. Dan moet gij op het land gaan zitten hengelen. Vraagt de koning u dan of ge gek zijt, dan antwoordt gij: «kan een boom een veulen werpen, dan kan ik ook visch op het land vangen.» Daarna vertrok zij weêr met allen spoed. Toen zij des anderen daags met den koning voorbij haars vaders hoeve reed, zat de landman nabij den weg midden op het veld met een hengel en deed alsof hij vischte. De koning vond dit bespottelijk en riep: «ben je gek, kerel?» — «Zeker niet!» was 't antwoord, «kan een boom een veulen voortbrengen, dan kan ik ook visch op het land vangen.» Nu vroeg de koning aan het meisje: «heb jij je vader zoo wijs gemaakt?» Zij wilde dit eerst tegenspreken, maar dit baatte niet en nu zeide de koning: «hier zult ge deze schade bij hebben, dat ik niet met je wil trouwen; maar gij zult bij mij blijven wonen en dan kunt ge krijgen wat ge maar hebben wilt.» Hierin nam zij genoegen. De koning verwachtte dat zij zoude zeggen: «dan wil ik het veulen hebben.» Maar dit deed zij niet.

Zoodra zij de gelegenheid geschikt vond, gaf zij den koning ongemerkt een slaapmiddel in. En toen hij daardoor in een vasten slaap viel, liet zij een rijtuig inspannen en den koning daarin mede naar haars vaders woning vervoeren, waar hij te bed werd gebracht. Toen hij eindelijk ontwaakte, zag hij verwonderd op en riep luidkeels: «waar ben ik toch?» Het meisje kwam hierop aan en de koning vroeg haar: «waar heb je mij gebracht?» Zij antwoordde: «Gij hebt gezegd, dat ik kon krijgen wat ik hebben wilde. Welnu, ik wilde u hebben, daarom heb ik u meêgenomen naar mijns vaders huis.» Nu verwonderde de koning zich nog meer dan vroeger over hare schranderheid en besloot terstond dat zij zijne vrouw zoude worden. Kort daarna zijn zij getrouwd en hebben samen lang en gelukkig geleefd. Als ze niet gestorven zijn leven ze nog.

Van een landheer en een boer.

In den overouden tijd, toen alles geheel anders in zijn werk ging dan thans, waren er eens een landheer en een boer, die samen een groot stuk bouwgrond in eigendom hadden. De boer had dit van

zijne ouders geërfd, maar hij had slechte tijden beleefd en alzoo het hoofd niet boven water kunnen houden. Hij had hulp gezocht bij den landheer en deze betoonde zich welwillend, maar was den eenvoudigen boer te slim af. Het kwam zoover dat mijnheer mede-eigenaar werd van het stuk bouwgrond niet alleen, maar hij verkreeg ook het recht om te bepalen wat er jaarlijks op gebouwd zou worden. Men kwam overeen dat het eerste jaar de boer zou hebben wat in den grond en de landheer wat boven den grond groeide; het tweede jaar zou 't anders-om gaan en zoo vervolgens. Nu werd er 't eerste jaar kool verbouwd en de boer kreeg niets dan waardelooze wortels en stronkels. Het tweede jaar waren 't rapen en de sukkel moest zich met het loof tevreden stellen.

Maar was deze boer onnoozel, hij had een zeer schrandere dochter. Zij zag wel in, dat haar vader door den landheer bedrogen werd en gaf hem den raad, zich hierover te beklagen bij den graaf. Niet dan na eenig tegenstreven ging de man hiertoe over. De graaf was een jong en vroolijk man, die geen ding ter wereld bijzonder ernstig opvatte. Toen de boer hem verteld had hoe de vork in den steel zat, begreep hij zeer goed dat de landheer schuldig was, maar ongenegen om met dezen in ongelegenheid te komen, vond hij best zich met een kunstgreep van de zaak af te maken. Hij beval den boer met een week terug te komen, en dan hem deze drie vragen te beantwoorden: «Wat is vetter dan vet? — Wat is dieper dan diep? — Wat klinkt nog meer dan metaal?»

De landheer werd aangemaand om op denzelfden tijd voor den graaf te verschijnen ter beantwoording derzelfde vragen. Voor zoo iets was mijnheer nu juist de rechte man niet, maar hij liet zich onderrichten door zijne vrouw en hoopte alzoo wel klaar te komen. — De boer kwam zeer mismoedig tehuis; hij vreesde dezen wedstrijd te zullen verliezen, omdat de landheer veel knapper was dan hij. Maar zijne dochter sprak hem moed in en gaf hem aan de hand, hoe hij de vragen had te beantwoorden.

De twee mannen verschenen voor den graaf en den landheer werd het eerst gevraagd: «Wat is vetter dan vet?» — Antwoord: «Varkensreuzel driemaal uitgebraden.» — «Wat is dieper dan diep?» — «De zee, waarin men soms geen grond kan vinden.» — «Wat klinkt nog meer dan metaal?» — «Twee fijne metalen bekkens tegen elkaar geslagen geven een dubbelen klank.»

Nu was de boer aan de beurt; hij zeî: «Vetter dan vet is de

aarde, want uit haar komt alle vettigheid voort. — Dieper dan diep is het menschelijk hart, want dit is ondoorgrondelijk. — En wat meer klinkt dan metaal is Gods woord, want dit klinkt zelfs in dat onpeilbare hart.»

De graaf zeide: «Gij hebt beide mijne drie vragen beantwoord, maar de ware antwoorden gaf de boer. En nu is mijne uitspraak, dat hij voortaan alleen het beheer zal hebben over het stuk bouwgrond.»

De landheer kon vertrekken, maar alvorens den boer te laten gaan, vroeg de graaf hem hoe hij aan die mooie antwoorden gekomen was. — «Mijne dochter heeft ze mij geleerd,» was 't antwoord. En nu luidde 't bevel van den graaf: «Dan moet ook zij mij komen bezoeken: niet bij dag en niet bij nacht, niet naakt en niet gekleed, niet te paard en niet te voet, niet in een wagen en niet over het water.»

Hoe verblijd de boer was over 's graven uitspraak omtrent den bouwgrond, toch kwam hij niet vroolijk gestemd tehuis, omdat de eischen aan zijne dochter gesteld hem onuitvoerbaar toeschenen. Zij echter meende er wel aan te kunnen voldoen.

Toen de tijd daar was ontdeed zij zich van hare kleêren en sloeg een vischnet om haar lijf. Op een ezel reed zij naar het grafelijk slot, waar zij in den schemeravond aankwam. Zijne Hoogheid stond alweêr verbaasd over hare schranderheid. En toen hij zich vervolgens met haar onderhield, steeg zijne bewondering ten top, ja, hij verliefde op haar. In zijne opgetogenheid zeî hij: «Zie hier nu maar vrij overal rond, en wat u het beste bevalt moogt ge meênemen naar huis, wanneer gij vanhier vertrekt. Geef maar bevelen aan mijne bedienden; zij moeten doen wat gij verlangt.»

Terwijl de graaf nu recht verheugd naast de boerendochter aan tafel zat en zich den wijn goed liet smaken, wist zij ongemerkt een slaapmiddel in zijn beker te moffelen. Eenige oogenblikken later viel de graaf in een diepen slaap. Nu liet zij een rijtuig inspannen, waarin de slapende op haar bevel werd nedergevleid; zij nam bij hem plaats en liet hem zoo naar haars vaders woning voeren. Bij zijn ontwaken zag hij verwonderd om zich heen en op zijne vraag, hoe hij in die boerenwoning terecht gekomen was, antwoordde het meisje: «Gij hebt mij gezegd, heer graaf, wat mij in uw kasteel het beste beviel, mocht ik meênemen naar huis. Welnu, dit heb ik gedaan, want onder al uwe schatten was er niets dat mij zoozeer beviel dan gijzelf. Ik hoop dat ge 't mij niet ten kwade

zult duiden; het is maar een grap.» — «Neen,» zeî de graaf, «het is volstrekt geen grap. Het is ernst: gij zult de mijne zijn en ik de uwe.» — En zoo geschiedde het. Niet lang daarna was de schrandere boerendochter gravin.

De pruimejongen.

Een arme daglooner woonde in een eenvoudige hut, met zijne drie zonen, die allen reeds nagenoeg volwassen waren, hoewel hij hen nog steeds jongens noemde. Bij de hut groeide niets, dan een enkele pruimeboom. Maar deze had de eigenschap dat hij 't geheele jaar door vruchten droeg, mooie lekkere vruchten ook.

Nu was de koning van dat land een liefhebber van pruimen, en eens, in het midden van den winter, kreeg hij het plotseling in het hoofd, dat hij pruimen wou eten. Die waren echter nergens te krijgen. en dit verdroot den koning zoo, dat hij door 't geheele land bekend liet maken: wie hem een mandvol mooie lekkere pruimen kon bezorgen, zou met de prinses, zijne dochter, mogen trouwen. De arme lieden, die den wonderboom hadden, hoorden dit ook, en de oudste der drie jongens zeî: «daar wil ik op los.» — Hij plukte een mandvol mooie pruimen en begaf zich op reis. Onderweg ontmoette hem eene oude vrouw, die vroeg: «wat heb je in die mand?» «Padden, oude heks!» zeî de jongen norsch en ging verder, terwijl de vrouw mompelde: «dan hoop ik dat het de mooiste padden zullen zijn, die men ooit gezien heeft.» De jongen stoorde zich hieraan niet. Hij kwam in de hofstad bij het koninklijk paleis, waar hij, na zijne boodschap gezegd te hebben, werd toegelaten. De koning zat juist met de koningin en de prinses aan den maaltijd; de pruimen waren dus zeer welkom. Maar toen de mand werd geopend, kropen er een groot aantal dikke vette padden uit. De koningin en de prinses schrikten hevig en ontvluchtten gillende het vertrek. De koning, in woede ontstoken, gaf den jongen een schop dat deze op den grond tuimelde en meer zou gekregen hebben, had hij zich niet haastig uit de voeten gemaakt. Tehuis gekomen vertelde hij, dat de koning hem, schandelijk genoeg, de pruimen had afgenomen, zonder er iets voor te willen geven. Zijn vader geloofde dit niet, maar zeî: «je zult ze wel zelf hebben opgepeuzeld, want je bent zoo'n slok-op, dat weet ik wel.»

Nu besloot de tweede zoon met pruimen naar den koning te gaan. Hij begaf zich op weg en ontmoette dezelfde oude vrouw,

die hem vroeg: «wat heb je in die mand?» «Eikels, ouwe bes!» was zijn antwoord, waarop zij zeî: «dan hoop ik dat het de mooiste eikels zullen zijn, die men ooit gezien heeft.» De jongen kwam bij het paleis en werd ook bij den koning toegelaten, maar bij 't openen van de mand kreeg men geen pruimen, maar eikels te zien, prachtige mooie eikels wel, doch oneetbaar. De koning ontstak in toorn en de jongen, begrijpende wat er volgen zou, nam ijlings de vlucht. Tehuis gekomen behielp hij zich evenals zijn broeder met leugens, die echter ook al niet voor echte munt werden aangenomen. En toen nu de jongste broeder er aan dacht om met pruimen naar den koning te gaan, zeî de vader: «daar kan niets van komen; jij bent altijd een onbeholpen lummel geweest; jij zult nog slechter reis maken dan je beide broeders.» — De jongen hield toch aan en 't gevolg was dat ook hij 's anderen morgens met een mand vol pruimen op reis ging. Onderweg ontmoette ook hem de oude vrouw, die vroeg: «wat heb je in je mand?» «Pruimen voor den koning, moedertje,» was zijn vriendelijk antwoord, waarop zij antwoordde: «dan hoop ik dat dit de mooiste pruimen zullen zijn, die men ooit gezien heeft.»

Aan 's konings paleis werd de knaap niet zeer vriendelijk ontvangen, want de koning had bevolen den eersten den besten lummel, die weêr pruimen kwam aanbieden, gevangen te zetten. Maar deze knaap zag er niet kwaad uit en toen hij aan de bedienden had getoond wat zijne mand inhield, gaven zij den koning daarvan kennis en nu werd ook deze pruimejongen in de zaal geleid. Hier werd de mand geopend en de koning en zijne gemalin en dochter waren opgetogen, toen hun daaruit pruimen als eieren, sierlijk geel en heerlijk glanzend tegenblonken. Zij begonnen terstond er van te smullen, zonder verder op den jongen te letten. Toen de koning eens even opkeek zeî hij: «sta jij daar nog? waar wacht je op?» — «Op mijn loon, sire!» — «Ja, dat is waar ook. Wat kosten die pruimen?» — «Wat u er voor beloofd hebt, sire.» — «O, jawel! wou jij met mijn dochter trouwen, jongetje, en dan vervolgens koning worden, hé? dacht jij verstand van regeeren te hebben?» — «Ik ben nog niet te oud om te leeren, sire!» — «O, zoo! nu, maar ik dien dan toch eerst wel eens te beproeven of er wat schranderheid in je zit. Ik wil je iets te doen geven.» De koning fluisterde een zijner bedienden iets in het oor, waarop deze vertrok en weldra terugkeerde met een gesloten mand. «In deze mand,»

zeî de koning tot den jongen, «zijn twaalf konijnen, die moet gij op het veld hoeden, drie dagen na elkander, en telkens 's avonds met zonsondergang hier terug brengen. En zoodra er een ontbreekt, is je kans verkeken en je kunt heengaan.»

Een bediende begeleidde den jongen naar het veld; daar werden de konijnen losgelaten en de bediende vertrok. De diertjes liepen hier en daar en verdwenen de een na den ander in het aangrenzende bosch. De jongen begreep spoedig, dat de koning dit middeltje had bedacht om van hem af te komen en besloot maar huiswaarts te keeren. Op den weg ontmoette hem dezelfde oude vrouw, die hij reeds vroeger had gezien. Zij sprak hem aan en hij vertelde haar hoe 't met hem stond. «Geen zwarigheid!» zeî ze, «ik weet raad; ziehier een zilveren fluitje; zoodra gij er op blaast komen de konijntjes bij je.» Hij ging naar het grasveld terug, blies op het fluitje en alle konijntjes kwamen op hem aanhuppelen. Nu was hij gerust; hij liet zijne beestjes gaan waar zij wilden en zocht eene schuilplaats in een boschje van vlier en ander boomgewas. Hier hield hij zich bezig met het maken van een klapbus uit een vliertak met een stempel van ander hout; kogeltjes of proppen sneed hij uit taaie boomwortels, die hij uit den grond groef. Nauwelijks was hij hiermeê gereed, toen iemand in jachtgewaad, vergezeld van een hond hem naderde. Het was des konings opperjagermeester, een man met een dik rood gelaat en een grooten neus, waaraan te zien was, dat de baas wel eens een glaasje dronk. Hij wenschte te bewerken dat de jongen de prinses niet zou verkrijgen, omdat hij zelf een goed oog op haar had. Hij vroeg: «wat moet ik je betalen voor een van die konijnen?» — «Die zijn niet te koop,» was 't antwoord, «maar wel te winnen.» — «Te winnen? hoe dan?» — «Dat zal ik je zeggen. Ik heb voor mijn klapbus tien propjes gereed gemaakt, die wil ik verschieten op je tronie, en zoo dikwijls ik je neus tref, zult gij een mijner konijnen mogen nemen.» — Eerst werd de jager boos, doch bedenkende, dat hij met deze grap zeker een of meer konijnen in bezit zou krijgen, sloeg hij toch toe. De jongen ging aan 't schieten, en 't was telkens raak, want hij was geoefend in dit werk. Alleen den neus had hij nog niet getroffen, toen reeds negen proppen verschoten waren. Nu besloot hij dat leelijke knolgewas er ook een te geven. Dit gelukte, en — hij had een konijn verloren. De jager begaf zich met het diertje op den arm op weg naar de stad; maar nog niet

ver was hij, toen de jongen op zijn fluitje blies. Het konijn begon zoo te woelen en te krabben, dat het onmogelijk te houden was; het nam de vlucht en toen de jager zijn hond aanhitste om het te vangen, liep deze een anderen weg op.

De jongen kon alzoo al de twaalf konijnen naar het paleis brengen. De koning prees hem hierover, maar had het toch eigenlijk liever anders gehad. Evenzoo zijne dochter, die geen zin had in dien boerenlummel en die daarom besloot den volgenden dag te beproeven hem een konijn afhandig te maken. Zij kleedde zich als eene eenvoudige boerendienstmeid, en met een melkemmer aan de hand kwam zij langs het grasveld waar de konijnenhoeder zat. Hij herkende haar, doch hield zich dom. Zij maakte een praatje en vroeg of hij een zijner konijnen wilde verkoopen? — «Te koop zijn die eigenlijk niet, kind,» zeî hij, «maar gij kunt er een van krijgen voor een kus.» — Dit werd der prinses nu waarlijk te erg; maar bedenkende dat hij haar aanzag voor een meisje van zijnen stand en zij het dus kon doen als boerendeern, zonder dat hare eer als prinses er meê gemoeid was, besloot zij toe te geven, om maar aan een konijn te komen. En zoo geschiedde het. Maar toen zij zich met het beestje verwijderd had, blies de jongen op zijn fluitje; het rappe dier ontsnapte haar en zij mocht het nakijken. Ten tweedenmale kon de knaap des avonds de twaalf konijnen naar het paleis brengen. Zoo had de koning het toch waarlijk niet verwacht, veel minder gewenscht, en hij zon op een middel om zich van den jongen, die leeper scheen te zijn dan hij er uitzag, te kunnen ontslaan. Des anderen daags kleedde de koning zich als een zijner geringste hofbedienden en begaf zich aldus naar het veld waar de konijnen werden gehoed. De hoeder herkende hem, maar hield zich dom. De gewaande hofbediende knoopte een gesprek aan en gaf te kennen, dat hij wel een konijn wenschte te koopen. — «Die zijn niet te koop,» zeî de jongen, «maar wel te winnen.» — «Op welke wijze dan?» — «Ik zal het je zeggen. Gij zijt een dienaar des konings; vertel me nu eens, welke houding gij aanneemt als ge voor den koning moet verschijnen?» — «Dan maak ik eerbiedig een diepe buiging.» — «Welnu, stel je dan voor dat ik de koning ben en dat je voor mij moet verschijnen.» — «Wat zeg je daar, lomperd!» riep de koning in drift; maar de jongen bleef zich gelijk en zeî: «eene buiging voor mij, een konijn voor u; zoo niet, ook goed.» — Na eenig bedenken besloot de koning toch toe te geven. Hij

maakte eerbiedig eene diepe buiging voor den jongen en bekwam een konijn. Dat hem dit door het fluitje weêr afhandig werd gemaakt, behoef ik wel niet te vertellen. De jongen kon dus ook den derden avond al de konijnen naar het paleis brengen en het proefstuk was naar eisch volbracht. Hij verzocht nu bij den koning te worden toegelaten en dit werd niet geweigerd. Maar toen hij zoo vrij was, in tegenwoordigheid der prinses en van alle hovelingen, den koning er op te wijzen wat nu aan de beurt was, zeî deze minachtend: «Ei, ei! geloof je dan werkelijk, dat ik je met mijne dochter zal laten trouwen? dat kun je denken! een zakjevol gekheid!» — De jongen, in 't minst niet vervaard, antwoordde: «Een zakjevol gekheid kan ik u wel leveren, sire; drie groote zakkenvol ook wel.» — «Goed! ik houd je aan je woord! drie zakken moeten hier komen en jij moet ze vullen met gekheid.» — «Om u te dienen, sire,» zeî de jongen: «Eerste zak. Er was eens een jongen die had twaalf konijnen te hoeden op een grasveld en mocht er niet een van verliezen. Er kwam iemand bij hem, een opperjagermeester, naar 'k meen, die hem een konijn afhandig wenschte te maken, en stemde er daarom in toe dat hem, voor een konijn, tien proppen uit een klapbus op zijn vollemaansgezicht zouden worden geschoten, wat ook geschiedde....» — «O! o!» riep de koning, «stop dien kerel in een zak, dan hebben we reeds één zakvol gekheid.» En het geheele gezelschap lachte luidkeels. De jongen vervolgde: «Tweede zak. Er kwam bij dien konijnenhoeder ook eene boerenmeid, misschien was 't wel eene verkleede prinses, die wenschte een konijntje te koopen, en de hoeder zeî, dat zij er een kon krijgen voor een kus. Zij nam dit aan....» — «Wat?» riep de koning zijne dochter toe, «je hebt toch niet....» — «Ach ja, lieve vader!» borst zij uit, want zij had geen tegenzin meer in den geestigen jongeling. — «De prinses in den zak!» werd er nu ook geroepen, maar daar bleef het bij en de jongen vervolgde: «Derde zak. Er kwam ook iemand, gekleed als een geringe hofbediende; of hij 't ook was blijft de vraag.....» — «Kom, schei nu maar uit.» zeî de koning, die niet verlangde tot den zak verwezen en uitgelachen te worden. 't Is thans duidelijk dat ge geen domkop zijt en 't komt me voor, dat mijne dochter reeds verliefd is op je. Dus gij moogt haar trouwen en mettertijd mijn opvolger worden....» Al de aanwezigen borsten uit in vreugdegejuich, gepaard met handgeklap. En niet lang daarna werd de bruiloft gevierd.

De listige schapendief.

Er was eens een man, die leefde eenige jaren als dief en was zoo bekwaam in zijn vak dat hij altijd uit de handen van het gerecht wist te blijven. Maar eindelijk kreeg hij toch een tegenzin in dit handwerk en besloot een eerlijk man te worden. Hij verhuurde zich bij een boer als knecht en gedroeg zich zoo goed en naar genoegen van zijn baas dat deze veel van hem hield. Eens toen zij bij elkander zaten te keuvelen, begon de knecht te vertellen van zijne vroegere schelmstukken en listige streken. Deze waren zoo vreemd en wonderbaar dat de boer ze niet best konde gelooven. Hij zeide ten slotte: «Als gij werkelijk zoo knap zijt als gij zegt, zoude ik daarvan wel eens een proefje willen zien.»

Hiervoor bood zich spoedig de gelegenheid aan. Een slagersknecht uit de stad kwam van den boer een schaap koopen en begaf zich daarmede steêwaarts. Thans zeide de boerenknecht: «Als gij er nu plezier in hebt, boer, en het mij toestaat, dan zal ik dien man onderweg zijn schaap ontstelen zonder dat hij het ziet.» De boer achtte dit onuitvoerbaar, maar stond de proefneming toe. De knecht nam een paar schoenen, die nog verre van versleten waren, en langs zijpaden tusschen het geboomte wist hij den slagersknecht vooruit te komen. Weêr op den algemeenen weg komende, wierp hij daar de schoenen neder, den een ongeveer drie honderd schreden van den ander verwijderd. Nu verschool hij zich in het kreupelhout. De slagersknecht kwam waar de eerste schoen lag, maar omdat hij den tweeden niet zag, was die eene hem 't oprapen niet waard en hij ging verder. Spoedig vond hij den anderen; nu speet het hem dat hij den eersten had laten liggen en besloot met gezwinden pas terug te gaan om den schoen te halen. Het schaap, dat hij op de schouders droeg, legde hij op den grond en bond het de pooten vast, zoodat het niet kon wegloopen. Maar bij zijne terugkomst vond hij de plaats ledig. Nu was goede raad duur. Kwam hij zonder schaap bij den baas, dan werd hij weggejaagd, dit begreep hij. Hij keerde naar den boer terug, vertelde dezen zijn ongeluk en kocht op krediet een ander schaap zoo hij meende, maar 't was hetzelfde, dat hij een uur vroeger reeds betaald had.

Zoodra hij was vertrokken, bood de boerenknecht aan, hem op nieuw het schaap afhandig te maken, zonder dat hij het zoude ontdekken. De boer had er schik in en zeide: «Ga je gang maar,

je krijgt eene belooning als je 't doet, maar 'k vrees dat het dezen keer zal mislukken.» De voormalige gauwdief echter achtte zich zeker van zijne zaak, hij snelde weêr den slagersknecht vooruit en verschool zich in het bosch, waardoor de weg liep. Toen hij den slagersknecht hoorde naderen, begon hij te roepen: «Blae! Blae!» — zoo natuurlijk als ware hij al zijn leven een schaap geweest. De slagersknecht, dat hoorende, dacht: «Daar zal het schaap zijn dat ik kwijt ben geraakt. Hij scheen er niet aan te denken, dat hij het dier de pooten aan elkander had gebonden. Hij wilde zich op het geluid af tusschen het geboomte begeven, maar met een schaap op de schouders ging dit niet. Hij zag zich dus genoodzaakt zijn levende vracht weêr op den weg te leggen. Hij zocht in het bosch, maar vond geen schaap, en hoorde 't ook niet meer. En toen hij na eene poos vruchteloos zoekens, het op den weg gelegde maar weêr wilde opnemen, was ook dat nogmaals verdwenen.

Hij wist geen raad. Mismoedig ging hij huiswaarts en toen hij den baas vertelde hoe 't hem gegaan was, werd deze zoo verstoord, dat hij den hals wilde wegjagen zonder hem een penning loon uit te betalen. Echter, voor het hiertoe gekomen was, kwam de listige boerenknecht het verloren schaap den slager bezorgen.

Nog dommer dan dom.

Er was eens een boer die een zeer domme vrouw had. Op zekeren herfst slachtte hij een vet varken en nu meende de vrouw dat zij maar alle dagen spek moesten gaan eten zooveel zij konden. De boer evenwel zeî: «Dit gaat zoo niet goed, we moeten het spek sparen voor den kouden winter.»

Eenigen tijd daarna, toen de boer een dag op reis moest, zeî hij tot zijne vrouw: «Als hier vandaag een beestenkooper komt wil ik de minste twee van onze koeien wel missen. Het zijn de twee zwartbonte, die onderaan in de rij op stal staan. En daar moet ik honderddertig gulden voor hebben, tegen lager prijs moet ge ze niet laten gaan.» — «Heel best,» zeî de vrouw, «ik zal wel oppassen, dat ik me niet laat foppen.»

Ongeveer een uur nadat de man vertrokken was kwam er bij de vrouw een bedelaar voor de deur, die geheel verkleumd scheen. Het was guur herfstweder en de stumperd was gekleed in een dunne gescheurde oude plunje. — «Ben jij misschien de koude winter?» vroeg hem de boerin. — «Wel zeker,» was 't antwoord, «dat kunt

ge wel zien, ik ben de koude winter in eigen persoon.» — «Nu, dan heb ik iets voor je,» zeî ze. «Wij hebben onlangs een vet varken geslacht, maar toen ik van het spek wilde gebruiken voor den middagpot, zeî mijn man: «Dat gaat niet goed; we moeten het sparen voor den kouden winter. Dus, dan wil ik het je maar meêgeven.» — Hier had de bedelaar niets tegen en hij nam afscheid, beladen met twee groote zakken, volgepropt met spek.

Vervolgens kwam ook de beestenkooper. Toen de boerin hem zeide dat zij twee koeien te verkoopen had, gingen zij samen naar den veestal en waren 't over den prijs spoedig eens. Maar toen de koopman de koeien wilde ontbinden om er meê weg te gaan zeî de vrouw: «Ho, ho! niet zoo haastig; je moet mij immers eerst betalen.» — «Hé ja, dat is waar ook,» zeî de man, «dat zou ik warempel hebben vergeten.» Hij tastte in den broekzak, toen in den anderen en zeî bedremmeld: «Dit is een leelijk geval; ik ontdek, dat ik mijn geld tehuis heb laten liggen.» — «Welnu, dan laat je eenvoudig de koeien staan.» — «Ja, maar hoor eens, vrouw: ik weet, geloof ik, beter raad. Ik wil je waarborg laten houden; ik neem slechts eene der koeien meê en laat de andere staan tot onderpand; dan kom ik je morgen het geld brengen en de andere koe afhalen.» — «O!» zeî ze, «als je 't zoo bedoelt, dan is het mij wel,» en liet hem vertrekken met eene koe.

Toen de boer des avonds weêr tehuis was, vertelde hem de vrouw: «De koude winter is hier van morgen geweest en ik heb hem het spek maar meêgegeven.» — «Wat zeg je daar?!» — «Ja, die arme ziel was zoo bibberkoud, dat ik hem vroeg of hij misschien de koude winter was. Hij zeî «ja,» en omdat jij hadt gezegd dat wij ons spek moesten sparen voor den kouden winter, heb ik 't hem maar laten meênemen; nu zijn we van dat zaakje af.» — De boer werd ter dege boos; hij zeî: «Ik wist wel dat je dom waart, maar zoo erg had ik het toch niet verwacht. En is de beestenkooper ook hier geweest?» — «Ja, en ik heb de twee koeien verkocht ook, voor honderddertig gulden.» — «En waar heb je 't geld?» — «Ja, zie je, de man had zijn geld tehuis vergeten.» — «Dan heeft hij natuurlijk de koeien ook niet meêgenomen.» — «Dat zou hij gedaan hebben, had ik het hem niet knaphandig belet. Ja, ik heb wel op mijn tellen gepast. Eene koe heeft hij meêgenomen en de andere, ook nog wel de kleinste, die 't minste vreet, heb ik gehouden tot onderpand. Nu komt hij morgen het geld brengen, en

doet hij 't niet, dan houden wij de koe. Heb ik dat niet leep overlegd?» — De boer verbleekte. Hij hief zijn stok tegen de vrouw op, maar zij viel op de knieën en jammerde: «Heb ik nu slagen verdiend? en ik meende zoo goed opgepast te hebben!» — De man liet den opgeheven stok zinken en zeî: «Ik zou in staat zijn je dood te slaan, maar ik weet, je bent niet kwaad, alleen zoo door en door dom, dat, als er nog dommer menschen in de wereld zijn, ik die wel eens zou willen zien. Ik ga nogmaals op reis, nu voor een dag of drie. Ontmoet ik dan menschen, nog dommer dan jij, dan zal ik je alles vergeven en met je huishouden zoo goed het gaan wil. Zoo niet, dan krijg je met den stok.»

Den volgenden dag begaf de boer zich weêr op weg en kwam tegen den avond in eene eenvoudige dorpsherberg, waar hij kon overnachten. Des anderen morgens stond hij tamelijk vroeg op, en in de gelagkamer komende, waar de kastelein en zijne vrouw hun slaapstede hadden, zag hij dat ook zij aanstalten maakten om op te staan. In hun bed stond een ladder, steunende tegen een zolderbalk. De kastelein klom daar op zoo hoog hij kon en zijne vrouw hield zijn broek geopend omhoog om hem er in te laten springen. Maar dit mislukte herhaalde malen. De boer zag dit met verbazing en zeî: «Heb je elken morgen zooveel moeite, man, om in je broek te komen?» — «Wel zeker,» was 't antwoord, «hoe zou ik anders?» De boer trachtte hem nu te beduiden dat het veel gemakkelijker kon, maar dit hielp niet. Weêr op den weg zijnde dacht hij: «die zijn nog dommer dan mijne vrouw.»

Hij was ongeveer een uur verder gewandeld, toen hij op den weg een boerenwagen zag naderen, waarop eene vrouw stond het paard te mennen. De wagen was half volgeladen met knollen, terwijl de vrouw een mand, geheel met knollen gevuld, op haren rug had gebonden. De boer dacht: «die is zeker ook al niet bijzonder snugger,» en om dit te beproeven begon hij midden op den weg op en neêr te springen en met de armen te zwaaien, alsof hij wilde gaan vliegen. Zij hield haar paard staande en riep: «wat heb je toch ten doel, man, met je vreemde beweging?» — «Ik ben uit den hemel gevallen,» was 't antwoord, «en nu beproef ik om weêr naar boven te komen, maar 't gelukt niet; och goede vrouw, zou jij met je wagen mij niet even er heen kunnen rijden?» — «Hoe kunt ge mij zooiets vragen?» zeî ze, «ik weet den weg immers niet. Maar ben jij uit den hemel gevallen, vriend? Dan weet je misschien ook

wel iets af van mijn man, die er voor een paar jaar is heengereisd.» — «O ja, ik heb hem gisteren nog zien wandelen; maar 't schijnt hem niet te best te gaan: hij was sober gekleed, en zijn jas was kaal en verschoten.» — «Wel, wat je zegt! Dan zou zijn nieuwe zondagsrok, dien hij kort voor zijn dood gekregen heeft en nu bij mij ongebruikt in de kast hangt, hem daar wel te pas komen. Zoudt gij zoo goed willen zijn, vriend, dien voor hem meê te nemen?» — «Neen vrouw, dat gaat niet. We mogen daar geen aardsche goederen binnenbrengen. Alles wat iemand van dien aard meêbrengt wordt hem bij de poort afgenomen.» — «Dus ook geen geld?» — «Geld is iets anders,» zeî de boer. «Dat kan men gemakkelijk in zijne kleeding verstoppen, zoodat de oude Petrus het niet opmerkt.» — «Welnu, ik heb verleden week mijn koren verkocht; had mijn man het geld, dat ik daarvoor ontving, hij zou er veel genot van kunnen hebben. Zoudt ge dat niet voor hem kunnen meênemen, vriend?» — «Nu ja,» zeî de boer, «om je een plezier te doen wil ik 't daar wel eens meê probeeren.» — «Goed; ik rijd dadelijk terug om het te halen.» — «Doe dat, vrouw, ik zal hier op je wachten. Maar, zeg eens: waarom sta je op den wagen inplaats van te zitten, en waarom werpt ge dien mandvol rapen niet bij de anderen inplaats van ze te dragen?» — «Wat denk je wel,» zeî ze, «dat ik geen zorg draag voor mijn paard? Deed ik zooals gij zegt, de vracht zou voor het dier te zwaar zijn.» — Zij reed huiswaarts en kwam spoedig terug met een dikgevulden geldzak, dien zij den boer overreikte, hem tevens bedankende voor den dienst.

Weêr tehuis gekomen zijnde, vertelde zij haren zoon, die nu van den veldarbeid was teruggekeerd, van hare ontmoeting met den vreemden man. — De lummel zeî: «Dat is toch zonderling. Ik heb altijd gedacht, dat in den hemel niemand aan iets gebrek had. Maar ik zou dien vreemden man wel gaarne eens willen spreken.» — «Welnu,» zeî de moeder, «spring haastig te paard en jaag hem na; misschien kunt ge hem nog inhalen.» — Hij deed alzoo en kwam spoedig op de plaats waar de boer zich ter zijde van den weg in het gras had nedergevlijd om het geld eens te tellen. De paardrijder riep hem toe: «Zijt gij de man die uit den hemel is gevallen?» — «Neen,» zeî de boer, «die is zoo pas van hier en daar ginds dien hoogen terp opgegaan, om zoo spoedig mogelijk weêr in den hemel te kunnen zijn. Maar als je vlug rijdt, haalt ge hem nog wel in.» — «Jamaar,» zeî de lummel, «ik weet den weg

niet en ken den man niet. Och, goede vriend, zoudt gij niet even hem na willen rijden en hier terug brengen? Dan ga ik zoolang in het gras zitten rusten, want ik ben vermoeid van het werken en het paardrijden bevalt mij slecht.» — «Nu ja,» zeî de boer, «dan moet ik dat maar even voor je doen.» — Hij besteeg het paard, reed weg — en kwam niet terug. — De lummel bleef geduldig zitten wachten tot den avond en toen hij weêr bij zijne moeder kwam zeî hij: «de man uit den hemel zal zeker te veel haast gehad hebben om terug te keeren, en ik denk dat hij ons paard ook heeft meêgenomen.» — «Nu, dat is goed,» zeî moeder, «dan kan je vader daar ook nog wat genot van hebben.»

De boer kwam bij zijne vrouw terug en zeî: «Nu heb ik toch ontdekt dat er nog dommer menschen zijn dan jij. Daardoor heb ik in de plaats van de slechte koe, die jij je hebt laten afpraten, een best paard gekregen, en nog geld toe, veel meer dan het spek waard was, dat jij hebt weggeschonken. Dus je krijgt geen stokslagen en ik wil voortaan met je huishouden zoo goed ik kan.»

Hiermeê is 't vertelsel uit en die 't het laatst verteld heeft leeft nog.

Van een gravin en gauwdieven.

Er was eens een graaf, die woonde met zijne jeugdige gravin op een oud slot dat zeer eenzaam en afgelegen stond. Nu gebeurde 't eens dat het land in oorlog kwam en de graaf werd opgeroepen om als veldoverste tegen den vijand uit te trekken. Hij moest nu zijne jonge gravin alleen op het slot laten en hierover was zij zeer treurig. De graaf echter begreep dat men zich in de omstandigheden behoorde te schikken. Hij trachtte zijne vrouw te troosten met de hoop op eene spoedige terugkomst, overladen met roem en eer.

Treurig en mismoedig zat de jonge verlatene vrouw dagelijks van den morgen tot den avond in de zaal, en niets konde haar eenig genoegen verschaffen. Zij stelde zich voor, dat haar gemaal niet levend zou terugkeeren, en bleef hij leven, hoe lang zou de oorlog dan nog wel kunnen aanhouden? Dikwijls bleef zij tot diep in den nacht zitten lezen, want den slaap kon zij toch niet vatten.

Zoo zat zij eens weêr laat in den avond alleen te mijmeren bij een flauw schijnend licht. Het liep reeds tegen middernacht en zij had hare dienstboden ter rust laten gaan. Daar werd zij onverwacht gestoord door het geluid van voetstappen op den trap. Eerst verschrikte zij, maar herstelde zich spoedig en besloot om, wat er ook

mocht gebeuren, hare tegenwoordigheid van geest niet te verliezen.

De deur werd geopend en twaalf forsche mannen stapten de zaal binnen, allen gewapend met stokken en sabels. Een hunner droeg eene lantaarn. Die vooraan ging scheen de hoofdman te zijn; hij droeg zekere onderscheidingsteekens en een ijzeren stekelband om den hals. De gravin had zoodra niet opgemerkt, dat die man iets mèer was dan de anderen, of zij sprong overeind, snelde op hem toe en omhelsde hem, terwijl zij riep: «Gij zijt mijn liefste! gij zijt mijn liefste!» Dit was eene zoo onverwachte ontmoeting voor den rooverhoofdman, dat hij voor een oogenblik vergat, waarom hij daar gekomen was, namelijk om te rooven en te moorden. Hij liet zich wegslepen door hare vleiende woorden en hare mooie oogen. De andere gauwdieven riepen: «Vrouwenbedrog! Vrouwenbedrog!» — «O neen! geen vrouwenbedrog,» zeide de gravin; «mijn ridder heeft mij verlaten en voor vast beloofd dat hij minstens eens in de week een bericht zoude zenden; nu is hij reeds sedert vele weken afwezig en nog ben ik zonder eenige nieuwstijding. Dit zegt mij duidelijk, dat hij mij vergeet. Daarom heb ik het besluit genomen, dat de eerste man die mij hier zou komen bezoeken, mijn liefste zoude zijn. En nu zijt gij mijn liefste, ja, gij zijt mijn liefste!» En zij streelde en liefkoosde hem. En zijne manschappen zeiden weêr: «Vrouwenbedrog! Vrouwenbedrog!» Maar de hoofdman zeide: «Edele vrouw, hoor mij aan! Is het waar dat gij mij als uw liefste kiest, bewijs dit dan met daden. Gij zult begrijpen, dat wij zijn gekomen om hier iets weg te halen. Dit zoude ons zeker zonder eenige hulp zeer goed gelukt zijn; maar hebben wij iemand die ons aanwijst waar de voornaamste schatten te vinden zijn, dan gaat het zooveel te gemakkelijker.» — «Welnu, mijn liefste, dat wil ik doen,» zeide de gravin, terwijl zij een grooten sleutelbos voor den dag haalde, «volg mij met uwe mannen; ik zal u de schatten aanwijzen, als gijlieden u de moeite van het meênemen wilt getroosten. Het geld en de kostbaarheden, die hier zijn, nemen wij meê, en dan kan dit oude nest van een slot mij niets meer schelen. Ik zal u volgen waar gij ook gaat, want gij zijt mijn liefste. Kom meê.» Daarop snelde zij den trap af en de gauwdieven volgden haar. Zij bracht de mannen beneden, opende eene groote zware kelderdeur en zeide: «Achter in dezen kelder staat een ijzeren kist met geld; die kunt gij met u twaalven wel er uit dragen en dan hebben we reeds een begin.» De hoofdman begaf zich zonder eenige

vrees in den kelder; de anderen aarzelden en zeiden alweêr: «Vrouwenbedrog! Vrouwenbedrog!» — Doch de hoofdman beval hen te volgen en zij moesten gehoorzamen. Een hunner scheen echter de wacht te willen houden en bleef voor den ingang staan. Doch geheel onverhoeds gaf de gravin hem zulk een krachtigen stoot in den rug, dat hij voorover in den kelder tuimelde. En nu was 't: klap! de deur op slot. Daar zaten de gauwdieven opgesloten in een kelder met een steenen gewelf en zware ijzeren tralies voor de zeer kleine vensters. Aan ontkomen viel niet te denken. Dreigementen hielpen even weinig als vloeken, schelden en razen.

Maar wat moest de gravin doen? Zij had geen andere dienstbaren dan twee maagden en een reeds bejaarden knecht. Dezen wekte zij spoedig, maar zij dorst niemand uitzenden om hulp, omdat zij vreesde dat de gauwdieven buiten het slot wachten hadden uitstaan. Goede raad was duur, maar de gravin liet den paardenstal, op geringen afstand van het slot, in brand steken. In het dorp werd daarop de klok geklept en weldra was al het boerenvolk uit den omtrek op de been. Boden werden naar de hoofdstad afgezonden om soldaten en gerechtsdienaars, en de gauwdieven werden naar de gevangenis vervoerd. De rooverijen, van welken men in de omstreken veel had gehoord, hielden daarmede op.

Kort daarna keerde de graaf uit den oorlog terug. Toen hij vernam in welk gevaar zijne vrouw had verkeerd en hoe zij zich er uit had gered, toen achtte hij haar nog hooger dan voorheen, maar hij besloot tegelijk voortaan meer mannelijk dienstvolk op het slot te hebben.

Van een dominé en een dievenkapitein.

Reeds veel meer dan honderd jaren is het geleden, dat er op eene eenzaam staande pastorij een predikant met zijne vrouw en kinderen woonde. Zijne gemeente bestond uit niets dan verspreid wonende boeren en arbeiders, waarvan niet een in de onmiddellijke nabijheid der pastorij. Nu gebeurde 't eens dat op zekeren avond in den laten herfst, bij nattig en mistig weder, een man te paard zich bij de pastorij aanmeldde. Hij verzocht beleefd daar te mogen overnachten. Zijn doel was, vertelde hij, naar de naaste stad te reizen, maar de weg was tengevolge van het natte weder zeer slecht, en de duisternis zoo dik, dat men land en water niet van elkander kon onderscheiden. Mocht men hem willen herbergen, dan was hij

gaarne bereid alles voldoende te betalen. De man was goed gekleed en welgemanierd, waarom dominé begreep het verzoek niet te mogen weigeren. Hij zeide: «een fatsoenlijk man herbergt gaarne een fatsoenlijk man en van betalen mag daarbij geen sprake zijn.» Er was wel geene stalling, maar het paard konde geplaatst worden in het tuinhuis, en den reiziger wees men eene slaapkamer aan, waar hij zijne reisbagage konde bergen. Vervolgens werd hij uitgenoodigd in de huiskamer tegenover dominé plaats te nemen bij den haard. Spoedig was nu de vreemdeling met den predikant en diens vrouw in een druk en onderhoudend gesprek, want hij bleek iemand te zijn die veel gereisd had en de wereld kende. Na afloop van den avondmaaltijd gaf de vrouw te kennen, dat zij wegens haar zwak gestel behoefte had aan rust, en nu stelde dominé zijnen gast voor nog een uurtje te praten. Hij bracht thans het gesprek op de eenzaamheid van dominé's woning en vroeg of het nogal veilig was in die streek. «O ja,» zeide dominé, «van stelen hoort men hier nooit.» — «En toch,» zeide de gast, «werd mij heden verteld, dat zich in den omtrek eene dievenbende ophoudt.» — «Ik heb er niets van gehoord,» hernam de predikant, «maar er kan hier wel iets zijn wat ik niet weet, want er gaat dikwijls een dag voorbij zonder dat ik iemand spreek.» — «Welnu, gesteld dat het zoo ware, dominé, zoudt gij dan niet bevreesd zijn in deze eenzaamheid? Wat zoudt gij beginnen, wanneer gij in den nacht werdt overvallen?» Nu hernam dominé: «tegen de overmacht van velen zou ik niets kunnen doen. Maar bevreesd of bang ben ik nooit. In mijne jonge jaren was ik, als 't op lichaamskracht aankwam, tegen twee personen berekend, en één kerel zoude ik nog wel aandurven. Komen mijne eigendommen en vooral mijne vrouw en kinderen in gevaar, dan zal het mij niet aan moed ontbreken om mij tot het uiterste te verdedigen. Maar behalve dat, mijnheer, ik ben predikant en sta in het vaste vertrouwen, dat ik leef onder de hoede van een hooger macht. Zie, daardoor leef ik hier altijd rustig en welgemoed in mijne eenzame pastorij.»

Deze woorden maakten zichtbaar indruk op den vreemdeling. Hij zeide: «Dominé, gij hebt mij heden zeer vriendelijk onthaald; bovendien heb ik eerbied voor uwe mannelijke taal. Daarom wil ik oprecht jegens u zijn. Ik kan u verzekeren, dat de dievenbende waarvan ik sprak, werkelijk bestaat. De dieven weten dat gij in den laatsten tijd eene aanzienlijke som gelds en vele kostbaarheden

hebt geërfd. En om u de waarheid te zeggen: ik weet het ook.» Nu haalde de man een papier voor den dag waarop alles wat dominé aan geld, goud- en zilverwerken en andere kostbaarheden in huis had, nauwkeurig stond aangeteekend. «En nu bestaat het plan, u dit alles dezen nacht afhandig te maken.»

Dominé verbaasde zich niet weinig. «Maar,» zeide hij, «aangezien gij dit alles zoo weet, moet ik haast wel denken, dat gij gekomen zijt om mij tegen de roovers te beschermen.» — «Het eigenlijke doel mijner komst was dit niet,» antwoordde de vreemde; «om u de waarheid te zeggen, dominé, ik ben de kapitein der bende.» Nu was dominé's verbazing nog grooter. Maar hij herstelde zich spoedig en zeide: «mijnheer, wat moet ik hiervan denken? hebt gij misschien een grap met mij voor?» — «Volstrekt niet,» zeî de man ernstig, «ik ben werkelijk niemand anders dan de hoofdman eener dievenbende.»

De predikant staarde den man sprakeloos aan; deze vervolgde: «wees gerust, dominé! er zal u geen leed worden gedaan. Ons plan was, u dezen nacht alles af te halen. Maar mijn volk gehoorzaamt mij zoo volkomen, dat niemand hunner een vinger zal uitsteken tegen mijn bevel. Wij hebben niet alleen zeer strenge wetten, maar mijne mannen zouden allen voor mij door het vuur willen gaan. Thans zijn wij afgesproken dat ik, hier nachtverblijf verkrijgende, op een bepaald tijdstip het raam mijner slaapkamer zal openen om daar een man of vier binnen te laten en dan het rooverswerk te beginnen, terwijl buiten rondom het huis wachters worden geplaatst. En gij zoudt door de minste tegenweêr uw leven in gevaar brengen. Het tijdstip waarop mijne manschappen hier zullen komen is niet meer ver af. Maar, eerwaardige man! uw gulle vriendelijkheid en openhartige mannelijke taal hebben zooveel indruk op mij gemaakt, dat ik ben besloten, dit plan niet uit te voeren. Het spelen van zulk een valsche rol tegenover zooveel oprechtheid kan ik niet van mij verkrijgen. Ik verzeker u dat u geen speld zal worden ontvreemd en geen haar gekrenkt. Maar wees gij dan zoo goed, getrouw te volbrengen wat ik van u verlang.» «Laat mij slechts weten wat dit is,» zeide de predikant. De kapitein gebood dat op de tafel in zijne slaapkamer eenige gouden en zilveren kostbaarheden moesten worden geplaatst, en schreef, terwijl dominé zijn bevel volbracht, op een groot stuk papier deze woorden: «Alles wat hier in huis is moet onaangeroerd blijven; niemand mag iets wegnemen.» — Dit papier,

voorzien van 's kapiteins handteekening, werd op dezelfde tafel gelegd en nu begaf de kapitein, na een raam geopend te hebben, zich ter rust. Dominé mocht dit ook doen, maar aan slapen kon hij niet denken. Hij verschool zich op eene plaats waar hij konde hooren en zien wat er in des kapiteins slaapkamer gedaan en gesproken werd. Zoodra het middernachtsuur had geslagen, kwamen vier mannen het raam in. Een hunner nam het papier van de tafel op, las het en zeide: «Tegenbevel! wij kunnen rechtsomkeert maken!» — «Dat is vreemd!» zeî een ander, «maar dan wil ik toch eene kleinigheid voor mij zelf nemen.» — «Doe dat niet als ge uw leven liefhebt,» zeide de eerste dreigend, «gij weet dat alles nauwkeurig is opgeschreven.» Dit hielp en de mannen trokken weêr af zonder iets, hoe gering ook, mede te nemen. De kapitein kwam uit zijn bed, sloot het raam en blies het licht uit. Nu was alles stil en er gebeurde verder niets. De predikant bracht met zijne vrouw, die hij met het gebeurde in kennis had gesteld, een slapeloozen nacht door. De morgenschemering was nauwelijks aangebroken of zij waren op de been. De dievenkapitein noodigde hem uit om samen te onderzoeken of buitenshuis ook iets verkeerds was uitgevoerd. — Alles bleek volkomen in orde, alleen ontbrak ééne kip; maar dominé noemde dit eene zaak van geene beteekenis.

Hierop nam de kapitein afscheid; hij reisde liefst niet bij helderen dag. Dominé en diens vrouw begaven zich des avonds onbezorgd ter rust. En toen zij des anderen morgens het hoofd buiten de deur staken, werden zij vreemd verrast. Aan een der boomen in den tuin hing een doode kip en daar naast — een doode man. Zoo had de kapitein den kippendief doen straffen.

De heinproef. [1])

Er was eens een huurboer, die had een nieuwen landheer gekregen. Kort daarna kwam eene deftig en fraai gekleede vrouw de woning van den boer bezoeken. Zij maakte zich bekend als de nieuwe landvrouw — vrouw van den landheer. De boerin ontving haar vriendelijk en beijverde zich haar zoo goed mogelijk te onthalen. Toen haar man des avonds van zijn werk tehuis kwam, bevreemdde dit geval den boer wel wat, maar hij zeide dit niet en was

[1]) Het friesche woord *heinen* is: iets opvangen dat valt of glijdt of door iemand wordt toegeworpen.

ook zeer beleefd en vriendelijk. Toch trok het zijne aandacht, dat de vrouw bijzonder groot en forschgebouwd was en in haar doen en spreken wel wat ongemanierd. Maar hij kende haar niet, hij had de nieuwe landvrouw niet eerder gezien.

Des avonds begon het hard te regenen en werd het buiten zeer duister. Een man te paard bevond zich op den weg, en op eenigen afstand het licht eener boerenwoning ziende, besloot hij daarheen te rijden. Maar op de «reed» van den boer (het wagenpad van den algemeenen weg naar het boerenhuis) wilde het paard niet vooruit; het dier scheen telkens te steigeren voor iets verdachts. Ook de man meende in den onderwal der sloot naast het wagenpad manshoofden en zelfs wapens op te merken. Na veel moeite kwam hij toch op het erf. Hij klopte aan, maar ontving op zijn verzoek om nachtverblijf een weigerend antwoord, omdat de boer zijne landvrouw aan huis had. Of de vreemdeling al aanhield, de boer meende te moeten blijven weigeren. Eindelijk zeî de reiziger fluisterend, dat hij den boer misschien voor een groot onheil zou kunnen bewaren. Toen liet de boer den man binnen komen en wees hem eene plaats bij den haard aan, terwijl het paard naar den stal werd gebracht. Toen de reiziger de landvrouw zag en hoorde kreeg hij nog meer argwaan en gaf den boer ongemerkt een teeken om mede naar den veestal te gaan. Daar gekomen, deelde de man zijne vermoedens mede. De boer zeide nu, dat hij het zijne ook al van die vrouw had gedacht; maar hoe achter de waarheid te komen? «Wel,» zeî de reiziger, «hebt gij geen appels in huis?» — «Zeer zeker.» — «Geef mij daarvan eenigen,» vervolgde de man, «ik steek die in mijne zakken en zijn wij weêr bij het gezelschap, dan vraag ik of men van een appel gediend zal zijn. Van mijne zitplaats af werp ik ieder der aanwezigen een toe, ook de landvrouw. Let er dan op! Is zij eene vrouw dan slaat zij, om den appel te heinen (op te vangen), de knieën vaneen waardoor zij haren schoot verbreedt. Maar hebben wij met een man te doen, dan zal hij de knieën tegen elkander slaan. Blijkt het dat de gewaande landvrouw een man is, dan laten wij niets merken. Ik pak hem onverhoeds aan en gij springt dadelijk bij, want hij zal wel gewapend zijn.»

Met de noodige appels voorzien, kwam men terug. En toen de vreemdeling zoo vriendelijk was ieder der aanwezigen een appel aan te bieden, weigerde niemand, ook de landvrouw niet. Zij was

de laatste wie hij er een toewierp. En ja! zij sloeg de knieën te zamen om den appel te «heinen». Nu had men zekerheid, maar hield zich bedaard. Doch de reiziger stond op om eens buiten te zien naar het weder. Maar achter den als vrouw vermomden gauwdief komende, greep hij diens beide armen vast. De boer sprong te hulp en te zamen konden zij den schavuit wel vermeesteren. Onder de vrouwenkleeding was allerlei moordtuig en ook een moordenaarsfluitje. Aan handen en voeten gebonden werd de gauwdief voorloopig aan kant gelegd. Verder werd dwars over het pad of den gang achter het op stal staande vee een lijn gespannen, even boven den grond. De boer en zijne knechten plaatsten zich goed gewapend op de stallen tusschen de koeien. De reiziger opende de staldeur en blies op het fluitje, waarna hij zich verschool. Weldra kwamen de gauwdieven, die langs het wagenpad in het riet hadden gelegen, den stal binnen, maar over de gespannen lijn tuimelden zij voorover en werden door de op wacht staande mannen met dikke knuppels begroet. Toen de nachtelijke bezoekers allen machteloos op en over elkander lagen werd er licht bij gehaald en nu ontdekte men dat men met eene bende zwaargewapende moordenaars had te doen gehad.

Een emmer in de gracht.

Het was op zekeren dag in den laten herfst, tegen den avond en nog niet duister, toen een onbekend persoon aan een boerenhuis onderdak en nachtverblijf kwam vragen. Het was in den tijd toen de boeren aan zoo iets gewoon waren. Rondzwervend volk van allerlei slag was toen veel talrijker dan thans, en gemoedelijke landlieden meenden een christenplicht te doen als zij arme vreemdelingen herbergden en van spijs en drank voorzagen.

De zwerveling van wien ik begon te vertellen vond alleen de boerin met een paar nog jonge kinderen tehuis. De mannen waren aan den veldarbeid. Zij liet den vreemdeling binnen en gaf hem plaats bij den haard, waarnaast een pot met pasgekookte rijstebrij stond, bestemd voor het avondmaal van het gezin. Toen nu de man klaagde, dat hij koud was en ook den geheelen dag nog niet veel te eten had gehad, was de gulhartige vrouw terstond bereid hem een schotel warme brij op te scheppen en vóór te zetten. Hierop had zij iets buitenshuis te verrichten, maar zij was daar slechts eenige oogenblikken geweest, toen een harer kinderen bij

haar kwam geloopen en zeide: «mem, die man heeft suiker in onze brij gedaan, een geheel zakjevol heeft hij er in uitgestort en er doorgeroerd.» Dit kwam de vrouw zeer verdacht voor. Maar hoe achter het ware van de zaak te komen? Zij vond er spoedig iets op uit. Zij wierp een emmer in de gracht, liep toen naar binnen en zeide: «och, goede vriend, zoudt gij mij wel een dienst willen bewijzen? Ik was bij de gracht bezig mijne emmers te boenen; een ervan is mij ontvallen en zoover naar de overzijde gedreven, dat ik hem niet kan bereiken. Zoudt gij niet willen beproeven den emmer terug te krijgen? Er ligt daar bij de gracht wel een lange stok, dien gij er voor kunt gebruiken.»

Dit kon de man niet wel weigeren; hij ging heen om den emmer op te visschen. Den schotel met brij had hij ongeveer tot op de helft ledig gegeten. De boerin goot nu het overgeblevene in den brijpot en schepte daaruit eene gelijke hoeveelheid weêr in den schotel. Na verrichtten arbeid kwam de vreemdeling terug en begon opnieuw te eten. Maar nu duurde 't niet lang of hij werd ongesteld in zoo erge mate dat zijn leven in gevaar scheen. De boer en zijne knechten waren inmiddels tehuis gekomen en haastig werd iemand naar het dorp gezonden om den dokter en tegelijk den grietman te halen. De beide heeren kwamen. De dokter verklaarde dat de man vergiftigd was, maar slaagde er in hem van den dood te redden. En nu door den grietman onder handen genomen, bekende hij dat hij het geheele boerengezin had willen vergiftigen om dan ongehinderd te kunnen stelen.

Een slimme boerendochter.

Een boerendochter in de Wouden zoude eens naar de stad gaan voor boodschappen. De weg was lang, misschien wel twee uren gaans, maar dit was voor haar geen bezwaar, want zij was jong en sterk en moedig. De weg was ook eenzaam en dit was in vroeger tijd — want het is reeds heel lang geleden — dikwijls niet zonder gevaar. Toen het meisje op het eenzaamste gedeelte was gekomen, werd zij ingehaald door een paard en sjees waarin een man zat. Nevens haar hield hij stil, groette haar vriendelijk en vroeg of zij niet een eindje meê wilde rijden. Zij weigerde dit niet en nam naast hem plaats. Hij was bijzonder vriendelijk en wellevend en onderhield zich, onder het rijden, met haar op recht aangename wijze. Maar toen op zeker oogenblik zijn jas open

woei, ontdekte zij met schrik, dat hij moordpriemen onder zijne kleederen droeg. Zij wist zich echter goed te houden, maar zon nu op een middel om hem te ontkomen. Zij reden een alleenstaand boerenhuis voorbij; hier liet zij ongemerkt haar zakdoek op den weg vallen en een eind verder veinsde zij tot de ontdekking te komen, dat zij een kostbaren zijden doek verloren had. Omziende zag men op een afstand den doek liggen en het meisje verzocht van het rijtuig te worden gelaten ten einde dien te halen. Haar plan was naar het boerenhuis te gaan om hulp en raad. Maar haar reisgenoot was beleefd; hij zeide: «Ik ga den doek voor u halen, als gij maar zoolang de teugels vasthoudt en zorgt dat het paard niet met u wegloopt.»

Hierdoor was zij nu volstrekt niet in verlegenheid gebracht, want evenals vele boerendochters in vroeger tijd, had zij zeer goed paardenmennen geleerd. Zij wachtte tot hij nabij den doek gekomen was, toen reed zij weg in vollen draf. Wel liep hij haar schreeuwende en vloekende na, maar haar inhalen kon hij niet. Ook gaf hij spoedig den moed verloren, want zij naderde de stad en hij scheen er niet op gesteld haar daar te volgen. In de stad werd het gerecht met de zaak in kennis gesteld en nu bleek, dat in de zitbank der sjees, behalve moordwerktuigen, zakken met geld en voorwerpen van groote waarde verborgen waren. De boerendochter was blijkbaar aan een groot gevaar ontsnapt, maar de gauwdief werd niet gevonden.

Rechtspraak.

Een boer, die, omdat hij zeer nabij de stad woonde, daar dikwijls kwam in zijn dagelijksch gewaad, om de eene of andere boodschap, liep eens op straat een matroos op zijde die er niet vroolijk uitzag. De boer nam de vrijheid naar de reden hiervan te vragen en nu zeide de matroos: «Ja vriend, ik sta voor een leelijk geval. Ik heb verschil met een herbergier. Ik ben dien man een stooter (12½ cts) schuldig en hij vordert van mij honderd gulden. Voor veertien dagen heeft deze zaak hier voor de rechtbank gediend; toen is er geen uitspraak gedaan; maar vandaag moeten we er weêr voor, en nu komt de beslissing. Ik meen reeds begrepen te hebben hoe de rechter de zaak beschouwt en vrees daarom, dat ik in het ongelijk gesteld zal worden. Honderd gulden betalen kan ik niet en dan loopt het op gevangenisstraf uit.»

Deelnemend verzocht de boer nadere inlichting en de zeeman vervolgde: «het is ruim vijf jaren geleden dat ik van hier als gewoon matroos in zee ben gegaan. Den avond vóór ons vertrek liep ik een herberg in en gebruikte daar zes gekookte eieren, waarvoor ik een stooter moest betalen. Maar nu ontdekte ik dat ik geen geld bij mij had. «O! dat is niets,» zeî de kastelein, «je komt hier wel eens weêr.» Zoo dacht ik zelf ook, want ik wist toen niet, dat ons vertrek zoo nabij was. Dit ging echter des anderen daags haastig toe en ik vergat den kastelein te betalen. Wij hadden eene ongelukkige reis; wij vielen in handen van zeeroovers en werden gevangen genomen. Vijf jaren heb ik in vreemde landen moeten rondzwerven tot ik eindelijk, nu eenige weken geleden, hier terug kwam. Een der eersten wien ik een bezoek bracht was mijn oude kennis de kastelein. Ik wilde mijne schuld betalen en meende dit met een stooter te kunnen doen. Maar, jawel! de man had eene rekening voor mij, waarop was uitgecijferd, dat van die zes eieren zes kippen hadden kunnen komen, en deze hadden een groot aantal eieren kunnen leggen. Een gedeelte daarvan had men kunnen nemen voor het aankweeken van jonge kippen en deze hadden allen weêr een groot aantal eieren kunnen leggen. Dit had, naar 's mans berekening, hem in vijf jaar eene zuivere winst kunnen opleveren van honderd gulden. En nu vordert hij deze som van mij.» — «En denkt gij,» vroeg de boer, «dat de rechter u zal veroordeelen tot betaling?» — «Ja, dit vrees ik.» — «Dan wil ik je advocaat zijn,» zeî de boer; «ga jij maar naar de rechtbank; ik zal even later komen.»

Toen de matroos met zijne tegenpartij weêr voor den rechter stond, kwam de boer, zonder hoed en zonder bovenkleeding haastig de zaal binnenstormen en riep: «Heer rechter! mag ik wel een woord spreken voor dezen matroos?» Dit werd toegestaan. «Maar,» zeî hij, «ik heb haast, want ik heb een pot met boonen over het vuur hangen te koken, en die moet ik, als ze gaar zijn, nog zaaien.» — «Kom, kom!» zeî de rechter, «wat ben jij een domme boer? Kunnen gekookte boonen ook groeien?» — «Kom, kom!» hernam de boer, «wat ben jij een domme rechter? Kunnen van gekookte eieren ook kuikens komen?» En even haastig als hij gekomen was, trok hij weêr af. De matroos werd vrijgesproken.

Te Bolsward is het gebeurd dat twee niet zeer groote knapen,

die op het kerkhof liepen spelen, overeen kwamen om slagertje te spelen. Een hunner zoude de slager zijn en de ander het slachtbeest. Laatstgenoemde gedroeg zich in zijne rol zoo 't behoorde; hij liet zich door den ander op den grond werpen en in bedwang houden. Nu scheen de kleine slager toevallig een tamelijk goed mes bij zich te dragen en hiermeê meende hij te moeten doen wat hij wel van een werkelijken slager gezien had. Hij verwondde zijn kameraad zoo dat deze den geest gaf.

Dit geval baarde natuurlijk groot opzien. De ouders van het gedoode kind eischten recht en verlangden dat de dader de doodstraf zoude ondergaan. De rechter meende echter dat men hier met eene daad van kinderlijke ontoerekenbaarheid te doen had. En toen men zich hiermede niet liet afwijzen, stelde hij voor, de proef te nemen en liet den kleinen slachter voor zich komen, bood hem met de eene hand een mooien driegulden aan, met de andere een prachtigen grooten appel en liet hem de keus. De knaap nam den appel. Nu moest men erkennen, dat men te doen had met een kind in het verstand, en men had niets meer tegen eene vrijspraak. Het mes, dat op een zilveren ring rondom het hecht den naam Ippe Willems Soon laat lezen, werd ter eeuwige gedachtenis gehecht aan den gevel van het stadhuis.

Eens, zeer lang reeds geleden, zat er te Sneek een leidekker op het dak van het stadhuis te werken. De man scheen zich een oogenblik niet goed vast te houden, hij stortte naar beneden en kwam terecht op een straatmaker, die, geknield, bezig was de straat te herstellen. De straatmaker werd door den hevigen schok gedood; de leidekker had niet het minste letsel bekomen. Maar nu eischte de familie van den straatmaker, dat de leidekker zoude gestraft worden als moordenaar, zij het ook onder verzachtende omstandigheden. De rechter beweerde dat hier niets was gebeurd dan een ongeluk, en er aan geen straffen viel te denken. Toen echter de familie op straf bleef aandringen, zeide de rechter: « Welnu, hoort dan mijn vonnis: een der bloedverwanten van den straatmaker klimme op het dak van het stadhuis; de leidekker ga gebukt op den grond zitten op dezelfde plaats waar de straatmaker zat toen het ongeval gebeurde. Die daar boven is late zich vallen en zorge dan zóó op den leidekker neder te storten dat deze eveneens gedood wordt. »

Doodslaap.

Zeker boer had een zoon, die zeer lui en slaperig was. Des morgens was hij bijna niet uit het bed te krijgen en dit maakte zijn vader dikwijls zeer driftig en boos. Op zekeren morgen, in een tijd toen het met de boerderij zeer druk liep, was de luiaard al weêr even moeielijk tot opstaan te bewegen. En de vader, toen hij, voor de zooveelste maal bij het bed komende, den jongeling nog altijd slapende vond, riep in een vlaag van gramschap: «Nu, slaap dan maar tot in alle eeuwigheid door; het is afgezworen dat ik je weêr zal roepen.» En de zoon, de dekens dichter om zich toe trekkende, viel op nieuw in een diepen slaap. En hij sliep door, altijd maar door, tot hij eindelijk tot een hoopje stof en pulver samenviel.

Twee zusters.

Er waren eens twee zusters. De eene was eene nijdige spin, baatzuchtig en afgunstig in erge mate. De andere was vriendelijk en zachtmoedig; zij ontving daarvoor een gouden kruis ten geschenke, — het gouden kruis van Venasdon. De booze zuster kon dit niet verdragen; zij mishandelde hare brave zuster dagelijks en toen zij eens samen over het kerkhof gingen, stiet zij haar in een geopend graf en bedekte haar met aarde. Toen nu de koster bij die groeve kwam, hoorde hij met een benauwde stem roepen:

Ach kosterlief, ach kosterlief! Wat lig ik hier versmoord;
Om 't gouden kruis van Venasdon Lig ik hier al vermoord.

Toevallig kwam ook haar broeder daarbij, en nu was het:

Ach broederlief, ach broederlief! Wat lig ik hier versmoord;
Om 't gouden kruis van Venasdon Lig ik hier al vermoord.

De booze zuster, vernemende dat er iets gaande was, kon niet nalaten ook te komen zien. Nu luidde het:

Ach zusterlief, ach zusterlief! Wat lig ik hier versmoord;
Om 't gouden kruis van Venasdon Lig ik door dij vermoord.

Hierop namen de twee mannen een kort besluit. Zij haalden de brave zuster uit het graf en stopten de booze er in.

Eene moedige dienstmeid.

Voor vele jaren woonde er bij een dorpspredikant eene dienstmeid, die zoowel om hare deugd als door haar uiterlijk bij de jongelingschap in den omtrek hoog stond aangeschreven. Aan bezoeken

van vrijers had het haar dan ook nooit ontbroken en zij had ten slotte aan een hunner de voorkeur gegeven. Maar nu en dan werd haar door betrouwbare vrienden en vriendinnen medegedeeld, dat haar vrijer niet zoo oprecht en welmeenend was als zij geloofde. In gezelschap zijner kameraden liet hij zich zelfs over haar uit op eene wijze, die voor haar beleedigend was. Aanvankelijk meende zij deze aantijgingen te moeten beschouwen als kwaadsprekerij, maar eindelijk bleek haar de waarheid. En nu was haar besluit genomen. Toen hij haar weêr op den gewonen tijd kwam bezoeken werd hem de deur gewezen. Alle betuigingen van onschuld hielpen niets: zij bleef onverbiddelijk. Nu veranderde zijne liefde in haat. Hij ging heen met de bedreiging: «daar zal ik je een poets voor spelen, die je niet in de kleêren zal gaan zitten.»

De predikantswoning, een zeer ouderwetsch gebouw, waarvan men in het dorp ook wel eens vertelde dat het er spookte, stond een weinig afgezonderd op een erf, dat van den algemeenen weg was gescheiden door een muur, waarin eene poort. Elken avond tegen den tijd dat het gezin ter rust ging, moest de dienstmeid deze poort sluiten. De afgedankte vrijer wist dit zeer goed. Hij nam nu een zijner vertrouwde kameraden onder den arm om hem behulpzaam te zijn. Hij wilde het meisje zoo doen verschrikken, dat zij er voor geheel haar leven genoeg van had. Op een avond bij helderen maneschijn begaven zich de twee in alle stilte naar de pastorie. Zij ontdeden zich van hunne bovenkleeding, waaronder zij voor deze gelegenheid een geheel wit gewaad droegen. De kameraad plaatste zich aan de binnenzijde der poort ruggelings tegen den muur. De wraakgierige minnaar klom op zijne schouders en zoo vormden zij tezamen eene lange witte gedaante. De dienstmeid kwam de deur uit, om, ouder gewoonte, de poort te sluiten. Zij zag het spook en verschrikte wel, maar begreep weldra wat er gaande was en wie hier de hoofdrol speelde. Eenige oogenblikken beschouwde zij de lange figuur aandachtig, toen zeî ze bij zichzelve, maar hoorbaar genoeg: «dit is iets vreemds! twee witten boven elkander, dat heb ik meer gezien; maar twee witten en daar nog een zwarte bovenop, dat heb ik nooit gezien.»

De kameraad die onder stond dacht: «als daar nog een zwarte boven op staat, kan dat niemand anders zijn dan de duivel.» Zonder zich te bedenken zette hij 't op een loopen en deed hierdoor zijn makker zeer onzacht tuimelen.

Nooit bang.

Het geloof aan spoken en duivelverschijningen met alles wat er aan vast is heeft een overgangstijdperk gehad, dat zal zijn ingetreden toen de denkbeelden omtrent het oude volksbijgeloof, door Balthazar Bekker en anderen aan het licht gebracht, zich van lieverlede onder het volk begonnen te verspreiden. Men kon dat oude geloof zoo maar niet in eens laten varen. Nog in mijne jeugd waren er velen die ronduit verklaarden volstrekt niet bijgeloovig te zijn, maar er was toch wel iets, meenden zij, dat zich niet liet wegredeneeren. Men vertelde dan: «Mijn vader heeft het zus en zoo beleefd; mijn oom heeft deze of die geheimzinnige ontmoeting gehad; een kennis mijner tante heeft dit of dat onverklaarbaars ondervonden.» Steêvast werd daar dan aan toegevoegd: «Dat waren in 't geheel geen leugenachtige menschen, ver van bijgeloovig.» — Dat geesten van afgestorvenen 's nachts op bepaalde plaatsen kwamen spoken werd als bijgeloof verworpen, maar het bestaan van den persoonlijken duivel viel, meende men, niet te ontkennen, omdat de Heilige Schrift daarvan duidelijk genoeg melding maakte. Toch waren er ook helden, die driestweg durfden zeggen: «Als er een duivel is wil ik hem wel eens zien. Ik vrees hem niet, eenvoudig omdat hij niet bestaat. Ik ben nooit bang al bevind ik mij in het holle van den nacht moederziel alleen op eene eenzame plaats, men moge er van vertellen dat het er spookt of niet.»

Zulk een held was een zekere schoenmaker te Franeker, ten tijde toen daar de hoogeschool bloeide. Werd er gesproken over spokerij, voorgespens, ontmoetingen met den duivel of zoo iets, dan beroemde de baas draadtrekker er zich op, dat hij van dat alles niets geloofde en nooit bevreesd werd. Eenige studenten besloten zijn heldenaard op de proef te stellen. Zij gingen eene weddenschap met hem aan. Hij moest een nacht in de kerk doorbrengen in de onmiddellijke nabijheid van een doodkist met een lijk er in, en om de weddenschap te winnen, mocht hij nooit kleinmoedig worden, er gebeurde wat er gebeuren wilde.

Dat een doode, na gekist te zijn, tot den dag der begrafenis in de kerk werd geplaatst, was iets dat vroeger wel meer plaats greep.

De schoenmaker werd 's avonds te elf uren door de heeren naar de kerk geleid. Teneinde zich niet te vervelen had hij eenige paren oude schoenen, die gelapt moesten worden, benevens het noodige

gereedschap en leder meêgebracht. Naast de doodkist ging hij zitten schoenlappen bij het licht eener vetkaars; zoo werd hij alleen gelaten. Een poosje ging alles goed; maar zoodra op de klok in den toren de laatste slag van middernacht was gevallen, werd het deksel der kist halfweg afgeschoven, de doode rees op en plaatste zich in zittende houding. De schoenmaker, zonder in het minst bevreesd te zijn, zeide: «Wat zullen we nu hebben? Hoor eens! die dood is moet dood blijven.» Meteen gaf hij met zijn schoenmakers-hamer den gewaanden doode een slag voor het hoofd, die dezen achterover deed zijgen.

De schoenmaker had de weddenschap gewonnen, maar een der studenten zijn leven er bij verspeeld.

Onder de studenten te Franeker was eens een flinke forschgebouwde jongeling, die snoefde op lichaamskracht niet alleen, maar ook op zijn ongeloof aan spoken en duivelarij. Voor iets van dien aard zoude hij nooit bevreesd kunnen worden. Onder zijne kameraden waren er, die hieraan twijfelden. Tien hunner kwamen met elkander overeen de proef te nemen. Aan een kleêrmaker in de stad droegen zij op om voor ieder hunner een gelijk pakje te maken, waarmede zij zich als duivelen konden vermommen. Natuurlijk werd de snijder tot stipte geheimhouding verplicht, maar met dat al weet men dikwijls niet hoe een geheim kan uitlekken. Ik weet ook niet hoe de student, dien men wilde bang maken, er achter kwam, maar hij kwam er achter. En nu wist hij den kleêrmaker wel te bepraten om ook voor hem een pakje te maken, geheel gelijk aan de andere tien. En dit mocht de baas nu om niets ter wereld aan de andere heeren verklappen.

Alles kwam op tijd gereed. En toen de student op zekeren avond met voldoenden grond een bezoek van tien duivelen op zijne kamer verwachtte, stond hij — ook in duivelskostuum — achter de kamerdeur hen af te wachten. Het duurde niet lang of zij kwamen den trap op. En toen zij nu achter elkander de kamer binnen stapten, voegde de bewoner zich ongemerkt in hun midden. Tien stoelen waren er op de kamer, daar was voor gezorgd, — maar geen elf. De zwarte mannen namen plaats, maar één moest blijven staan. Onwillekeurig ging ieder voor zich aan het tellen en men ontdekte, dat er geen tien maar elf personen aanwezig waren. Vanwaar die elfde? Sommigen der heeren maakten zich beangst en dachten: de elfde zou wel eens de duivel in eigen persoon kunnen zijn. Maar

wie hij dan was kon men onmogelijk weten, want voor 't uiterlijke waren allen gelijk. Veel tijd om zich hierover te kwellen werd hen niet gelaten. De kaars die op de tafel stond te branden werd uitgeslagen zonder dat men zag wie dit deed. De student, dien men had willen bang maken, begon nu klappen uit te deelen, rechts en links. Er ontstond eene verwarring van belang. Ieder zocht naar den uitgang der kamer en de heeren kwamen, de een na den ander, den trap af op eene wijze, die zeker geen verstandig mensch voor de verkieslijkste zou kunnen houden.

Drie vrijers.

Zeker dorpsmeisje had drie vrijers aan de hand. Dit is nu iets wat eigenlijk nooit voorkomt, maar het zou toch kunnen gebeuren. Dat een meisje gedurende eenigen tijd twee vrijers aanhield, daarvan heb ik wel eens gehoord, maar dit werd haar dan juist niet als eene eer aangerekend. Het meisje waarvan ik vertel scheen er van te houden elken zondagavond een anderen vrijer te hebben. Zij kwamen alle drie, ieder op zijne beurt, om de drie weken. Waagde 't soms een hunner binnen den voor hem bestemden tijd te komen, met het doel een zijner medeminnaars den voet te lichten, dan kon hij onverrichter zake terugkeeren, maar mocht daarom met evenveel genoegen op den vasten tijd zijn bezoek hervatten. Het is begrijpelijk dat ieder der drie vrijers voor zich hoopte, eens de overwinning te behalen. Niemand slaagde hierin; eindelijk besloot de meid een einde aan het spelletje te maken.

Ik wil de vrijers maar Jan, Piet en Klaas noemen. Toen Jan zijne beminde eens weêr bezocht en evenals altijd onuitputtelijk was in liefdebetuigingen, daarbij verzekerende dat hij om haar bezit alles zou willen doen, toen zeî zij ten slotte: «Welnu, om mij daarvan het bewijs te leveren, moet gij doen wat ik u zal zeggen. Heden over drie weken moet gij, in plaats van mij te bezoeken, des nachts kwartier voor twaalven in het wit gekleed eene kist, zoo groot dat gij er in kunt liggen, op het kerkhof brengen. Gij moet er dan ook werkelijk in gaan liggen met het deksel wel dicht maar ongesloten, en vóór kwartier na middernacht er niet uitkomen, noch uwe stem laten hooren, onverschillig wat er gebeure. Volbrengt gij dit, dan zal ik de anderen afdanken.» Met blijdschap nam de vrijer de uitvoering van dit proefstuk op zich.

Den volgenden zondagavond kwam Piet op zijne beurt de be-

minde bezoeken. En toen hij ook alweêr het oude liedje zong, zeide zij: «Gij hebt mij dat nu al zoo dikwijls voorgepraat, maar als het ernstig gemeend is, moet gij 't mij bewijzen. Ik zal u zeggen wat gij doen moet. Heden over veertien dagen moet gij des nachts tien minuten vóór twaalven naar het kerkhof gaan, in het wit gekleed en voorzien van een zakje met pruimesteentjes en een hamer. Gij zult op het kerkhof eene kist vinden staan. Dan moet gij eerst op iederen hoek van het deksel dier kist een pruimesteentje met den hamer verbrijzelen en vervolgens de nog overigen op verschillende plaatsen langs den rand van het deksel. Mocht gij daar de eene of andere ontmoeting krijgen, ga dan op de kist zitten. En die zitplaats moet ge vóór kwartier na middernacht niet verlaten, onverschillig wat er moge gebeuren en gij moet bij dat alles zwijgen als het graf. Volbrengt gij dit naar eisch, dan weet ik dat gij moed in het lijf hebt en ik zal gelooven aan de oprechtheid uwer liefde.» Ook deze vrijer verheugde zich in het vooruitzicht dat hij nu eindelijk de overwinning zou behalen.

Weêr eene week later werd het meisje door Klaas bezocht; dezen zeide zij: «Ik verlang een overtuigend blijk van de trouwe liefde die gij zegt voor mij te koesteren. Heden over acht dagen moet gij des nachts vijf minuten vóór twaalven naar het kerkhof gaan, van top tot teen gehuld in het zwart, voorzien van een tamelijk langen en niet al te dunnen ketting. Dezen laat gij bij uwe komst op het kerkhof rammelend sleepen; zoo loopt ge wat heen en weêr op het pad langs de graven. Gij zult daar eene kist zien staan en zoodra het middernachtsuur slaat, gaat gij naar de kist, steekt uwen ketting door het hengsel en trekt de kist van hare plaats om haar zoo mogelijk buiten het kerkhof te sleepen. In dit werk moogt gij u door niets hoegenaamd laten verhinderen, en wat er moge voorvallen, gij moet altijd hardnekkig blijven zwijgen. Volbrengt gij dit naar eisch, dan zal het mij een blijk zijn dat gij mij waarlijk bemint en ik wil de uwe zijn.» Klaas verklaarde evenals de twee anderen dat haar voorstel hem zeer welgevallig was.

Den avond, waarop het zonderlinge tournooispel zoude plaats hebben, was het volle maan, dit had het liefje wel berekend. Het huis, waarin zij verblijf hield, was het eenige dat in de onmiddellijke nabijheid van het kerkhof stond en haar kamertje gaf daar uitzicht op. De vrijers begrepen alle drie zeer goed, dat zij door de geliefde bespied zouden worden en dus op hun tellen hadden

te passen. Het zaakje werd begunstigd door fraai stil weder. Op den bepaalden tijd kwam Jan in het wit gekleed met eene kist aandragen, die hij midden op het kerkhof nederzette. Hij zal wel gezorgd hebben, dat zij niet luchtdicht was, althans hij kroop er in, haalde het deksel toe, afwachtende de dingen die komen zouden. En dat er iets komen zoude daar rekende hij op. En er kwam werkelijk iets. Hij hoorde zachte voetstappen naderen. Er werd op de kist geslagen, eerst op den eenen hoek, toen op den anderen, ja, op alle vier hoeken. 't Had er veel van dat er spijkers in het deksel werden geslagen. Vervolgens op nog meer plaatsen. Verduiveld! de kist werd voor goed dichtgespijkerd — meende Jan. Maar Piet sloeg er zijne pruimesteentjes op stuk, dit was het. En na volbrachten arbeid ging deze op de kist zitten.

Het duurde niet lang of er verscheen eene zwarte gedaante op het kerkhof die een ketting achter zich na liet sleepen. Hij naderde de kist tot op korten afstand en stapte daar heen en weder. De witte daar op de kist zat volstrekt niet op zijn gemak, maar de zwarte was dat evenmin bij het denkbeeld dat hij zoo aanstonds bij de kist moest komen en trachten die weg te trekken. De klok in den ouden toren liet den eersten slag van twaalven hooren. Klaas vermande zich en naderde de kist. Met bevende handen stak hij de ketting door het hengsel. De witte gedaante liet hem gelukkig ongemoeid. Hij begon te trekken, maar 't gaf niet veel. Toch kreeg hij met een forschen ruk de kist van hare plaats. Maar dit was te veel voor Jan daar binnen, want hij had den ketting ook wel hooren rammelen. Hij begon te schoppen en te slaan en riep: «Ik wil er uit.» Piet sprong verschrikt op en riep: «Verduiveld, wat is dat?» De kist vloog open, Jan verrees er uit, de twee anderen namen de vlucht en Jan pakte zich ook spoedig weg.

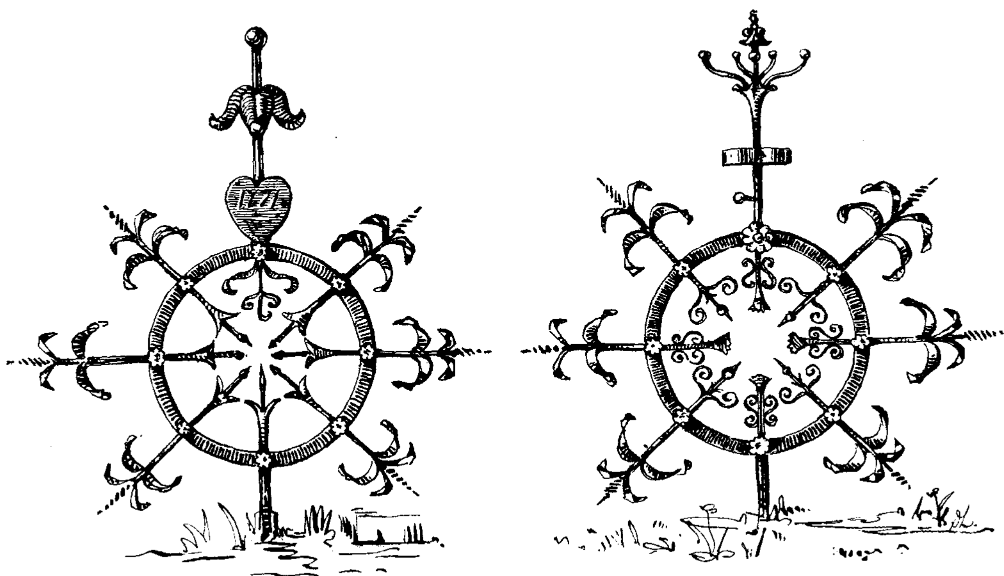
Alle drie hadden dus de hand van het meisje verbeurd. Maar toen zij elkander na verloop van eenige dagen spraken, waren zij 't tamelijk spoedig eens: dat men zulk een liefje maar liever moest vergeten dan zich om haar doodtreuren.

De moedige dienstmeid van Oostermeer.

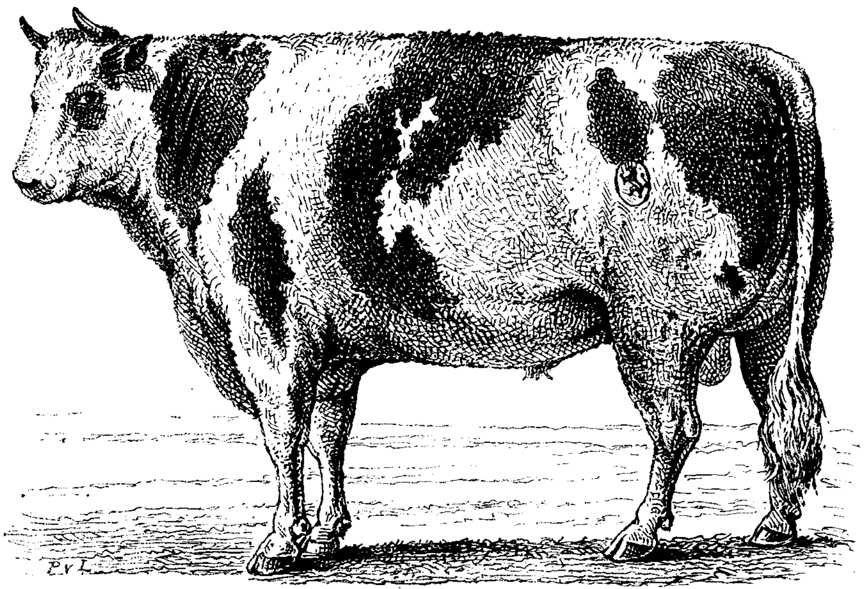
Het dorp Oostermeer in Tietjerksteradeel heeft evenals honderden andere dorpen een kerk en toren. Maar deze staat niet midden in het dorp, iets wat anders volgens een friesch spreekwoord een noodzakelijk vereischte is. Te Oostermeer staan kerk en toren op eeni-

KERK EN KLOKHUIS TE OOSTERMEER.

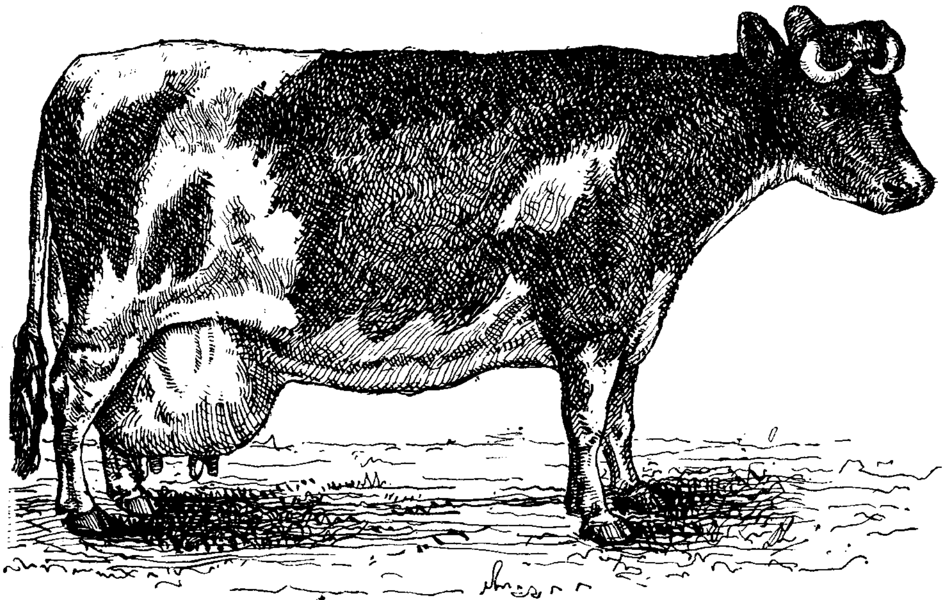
Naar eene teekening van 1721.

GRAFKRUISEN OP HET KERKHOF TE EESTRUM.

DE STIER CESAR,
vijf jaar oud, geb. 1 Mei 1872, gefokt door S. L. HILARIDES, landbouwer te Pingjum.

PIETERTJE II,
geb. 25 April 1877, gefokt door F. K. Cuperus, landbouwer te Boxum.

gen afstand buiten het dorp, geheel alleen tusschen het geboomte waarmede 't kerkhof is omgeven.

Zeer vele jaren geleden woonde daar in den omtrek een bejaarde boer, die zijne zaak dreef met zijnen oudsten zoon en eene huishoudster, eene flinke degelijke meid van den geringen stand. Wij zullen haar Lysbeth noemen. Zij had een vrijer, Sipke geheeten, een beste brave vent, maar de zoon van arme ouders. Hij was boerenknecht, en ging hij trouwen, dan zou hij werkman moeten blijven om altijd te zwoegen voor een niet zeer rijkelijk loon. Zeker geen schitterend vooruitzicht. Toch wenschte hij niets liever dan met zijne Lysbeth te worden vereenigd. Maar zijne aanzoeken daartoe wees zij steeds van de hand. Zij hield veel van Sipke, ja, zij beminde hem; maar in het huwelijk zag zij bezwaar. Zij vreesde daardoor in bekrompen omstandigheden, misschien wel in armoede te zullen vervallen. Zoo verliep er eenige tijd toen de jongeling ziek werd. De menschen zeiden, hij kwijnde ten gevolge van hopelooze liefde. De ziekte verergerde en eindigde met den dood. Lysbeth betreurde hem van harte, maar dat zij schuld aan zijnen dood zoude hebben, dit kwam niet in haar op.

Het was den volgenden winter op oudejaarsavond, toen het weder onstuimig was. De boer en zijn zoon zaten bij den haard en Lysbeth bij de tafel, eenigszins verwezen en als in gedachten verzonken. «Kom Lysbeth,» zeî de boer, «het is koud, haal ons wat hout uit de schuur.» Zij stak eene lamp aan en ging heen. Maar heel spoedig was zij terug, doch zonder hout, want de lamp was in de tochtige schuur uitgewaaid. «O!» zeî de zoon van den boer, «nu zijt ge bang geworden. Was de booze misschien in de schuur?» «Bang?» sprak zij fier, «spreek me niet van bang! Daar wil ik niets van weten. Ik wil nog op dit oogenblik overal gaan waar gij mij zendt, als het maar niet is naar eene plaats waar geen fatsoenlijk meisje komen mag.» — «Wel zoo!» zeî hij, «zoudt ge misschien ook nu nog naar het kerkhof van Oostermeer willen gaan, om daar een bezoek te brengen aan het graf van Sipke?» Dit voorstel had zij zeker niet verwacht. Maar zij hield moed en antwoordde: «Waarom niet? Denkt ge misschien dat ik een kwaad geweten heb?» — «Welnu,» hernam hij, «ik geef u een gulden als gij het doet. Maar ik moet morgen vroeg kunnen zien, dat gij er werkelijk geweest zijt; daarom zal ik u een stok meêgeven, dien moet gij daar in den grond steken.»

Hij haalde uit den veestal een bezemsteel. Zij nam dien van hem aan en begaf zich door het barre weder op reis, denkende: «Een gulden kan ik niet spoediger verdienen.» Zij kwam op het kerkhof en bij het graf van hem dien zij eens had lief gehad. Zij stak den stok daar in den grond en meende oogenblikkelijk terug te keeren, maar — zij werd onder bij haar kleed vastgehouden. Verschrikkelijk! zij trok en zij trok, maar kwam niet los.... Ik zal niet beproeven den angst te beschrijven die haar toen aangreep.

De boer en zijn zoon zaten tehuis op hare terugkomst te wachten. Zij vonden, dat Lysbeth wel zeer lang uitbleef. Toen 't nog wat geduurd had zeî de boer: «zij mag wel een ongeluk hebben gekregen in de duisternis; wij moeten er onderzoek naar doen.»

De twee mannen begaven zich naar het kerkhof. Zij vonden haar op den grond nedergezegen; daar lag zij verkleumd en als dood. Zij beurden haar op, maar haar kleed zat nog vast. En wat ontdekten zij nu? Zij had den gepunten stok door den rand van haar schort gestoken. De mannen brachten haar zoo spoedig zij konden naar huis. Daar werd zij met de meeste zorg verpleegd. Maar toen Lysbeth weêr tot haar zelve kwam, was zij, helaas! krankzinnig. — En dat is zij gebleven.

Het paaltje van Oosterlittens.

Bij het kienspel en ook wel bij andere gelegenheden noemt men in Friesland het nommer 1 «het paaltje van Oosterlittens.» Vanwaar deze benaming? Laat ik u dit eens vertellen.

Er woonde in den ouden tijd te Oosterlittens een schoenmaker die geen ruim bestaan had. Hij was vlijtig en oppassend, zijne vrouw was zuinig en bekwaam voor de huishouding; maar de menschen hadden een getalletje kinderen en zoo kwamen zij altijd maar sober rond. De baas verloor echter den moed niet, want het lag altijd voor vast bij hem, dat den eenen of anderen tijd zijne levensomstandigheden beter zouden worden. Zijne vrouw noemde dit dwaasheid, maar wat zij gelukkig vond: haar man zondigde er niet op door zich aan luiheid over te geven.

Nu gebeurde 't, toen zij op een morgen samen aan het ontbijt zaten, dat baas zoo zeide: «Wat heb ik heden nacht een bijzonder helderen droom gehad. Er werd mij aangezegd, dat ik te Amsterdam op de Papenbrug mijn geluk kan vinden.» — «Gelukkig, dat het hier zoo ver af is,» zeide de vrouw, «anders zoudt gij dwaas ge-

noeg zijn om er op los te gaan. Een droom is immers een drog.»

Baas sprak er niet meer over, maar hij kon dien droom den geheelen dag niet uit de gedachten zetten. Dit gelukte hem niet voordat hij des avonds in slaap viel..... Het mocht wat! Hij droomde den volgenden nacht alweêr, dat hij te Amsterdam op de Papenbrug zijn geluk kon vinden. Hij was van meening, dat dit toch wel iets konde beteekenen, maar sprak hij er met zijne vrouw over, dan lachte zij hem uit en verzocht hem er van te zwijgen, want het was haar al te zot. «Een droom is een drog» zeî ze dan. Met dat al: den derden nacht droomde de man alweêr hetzelfde en even klaar en helder als de twee vorige keeren. Toen zeî hij des morgens: «Nu valt er niets meer tegen te praten, vrouw, ik ga naar Amsterdam.» En zijne vrouw mocht doen wat zij wilde om hem dit besluit uit het hoofd te praten, het hielp haar niets. Baas begaf zich op reis.

Te Amsterdam aangekomen liet hij zich aanwijzen waar de Papenbrug was, — en daar wandelde hij nu maar wat rond. Wat hij er eigenlijk zoude vinden, daar kon hij zich geen denkbeeld van vormen. Den eersten dag vond hij er ook werkelijk niets. Den tweeden dag herhaalde hij zijne rondwandeling op en bij de Papenbrug, soms stond hij ook lange poozen stil; maar hij vond alweêr niets. Zijne dwaasheid begon hem reeds half te berouwen, maar de baas schoenmaker was er de man niet naar, om spoedig den moed te laten zinken. Den derden dag deed hij hetzelfde wat hij de twee vorige dagen had gedaan. Maar nu werd hij tegen den avond aangesproken door een bedelaar, die zeî: «Ik heb opgemerkt, vriend, dat gij nu reeds drie dagen achtereen hier rondloopt of stilstaat; wat zoekt ge hier, als ik vragen mag?» — «Wat ik hier zoek, kunt gij mij niet geven,» antwoordde de baas kortaf. — «Dat weet ge zoo niet,» hernam de bedelaar; «als je mij niets wilt zeggen kan ik zeker niets doen.»

«Nu dan,» zeî baas, «toen ik nog tehuis was heb ik drie nachten achtereen gedroomd, dat ik hier op de Papenbrug mijn geluk zoude vinden.»

De bedelaar begon te lachen en zeî: «Wel, mijn goede man! ben jij nog zoo onnoozel dat je aan droomen gelooft? Ik niet hoor! Ik heb kort geleden drie nachten achter elkander gedroomd, dat te Oosterlittens in Friesland, in het bleekveld van den schoenmaker, die tegenover de kerk woont, een ketel met geld begra-

ven ligt, onder een paaltje dat daar moet staan. Maar ik zal niet zoo gek zijn, daar heen te reizen.» Dit hoorde baas met groote verbazing, maar hij wist zich bedaard te houden en zeide: «Nu, het zal ook maar het beste zijn, dat ik weêr naar huis reis.» Dit vond de bedelaar ook, en nu ging deze zijns weegs.

Vol verlangen begaf baas zich op de terugreis, die hem zoo mogelijk nog langer viel dan de heenreis. Tehuis gekomen voorzag hij zich spoedig van eene spade, begon in zijn bleekveldje te graven en had het paaltje, dat daar tot sieraad stond, spoedig verwijderd. Zijne vrouw, die tengevolge zijner mislukte reis naar Amsterdam reeds slecht gehumeurd was, begon hem nu hevig te beknorren. Maar toen baas, na eenig zwoegen, een ketel met geld uit den grond te voorschijn haalde, toen veranderde het kompas. «Wat zeg je nu?» zeî baas, «mag het nu niet gezegd worden, dat ik te Amsterdam op de Papenbrug mijn geluk gevonden heb?»

De vrouw moest dit toestemmen.

De gelukkige echtgenooten kwamen overeen de zaak voor hunne dorpsgenooten geheim te houden en voortaan wel minder sober, maar toch even eenvoudig en werkzaam te blijven leven als zij altijd gewoon waren geweest. En zoo deden zij ook. De ketel dien zij met het geld hadden gevonden was een ijzeren waterketel, en de vrouw nam hem in huishoudelijk gebruik. Er stond ook een opschrift op, maar dit trok weinig hunne aandacht, omdat zij het niet konden lezen; het was in een vreemde taal. Juist hierdoor kon het ook geen argwaan wekken bij de buren, die wel eens bij hen in huis kwamen. Maar op zekeren tijd kreeg baas een bezoek van den predikant zijner gemeente. Deze nam plaats bij den haard, terwijl de gevonden ketel boven het vuur hing. Dominé bekeek het opschrift en zeide weldra: «Hé baas, waar heb je dien ketel vandaan?» — «Dien heb ik gekocht van een koopman in oudroest,» loog baas; «er staat ook «lezen» op, maar daar kan ik natuurlijk niets van begrijpen. Dominé zal het wel kunnen lezen.» — «Lezen kan ik het wel,» zeide dominé, «maar de bedoeling er van begrijp ik niet; het is Latijn en in het Hollandsch vertaald luidt het: Onder dezen ketel ligt nog een ketel.» — «Daar begrijp ik ook niets van,» zeide baas heel onnoozel. Maar bij zichzelven dacht hij: «Dat zou drommels mooi zijn!» en hij wenschte niets vuriger dan dat dominé maar vertrok. Terstond daarna ging baas op nieuw aan het graven, nu natuurlijk veel dieper dan den eersten keer.

En hij vond waarlijk nog een ketel met geld gevuld. Thans was onze schoenmaker een welgesteld man. Om de geschiedenis van zijn geluk in aandenken te houden, liet hij een paaltje van hardsteen maken en in zijn bleekveld planten op de plaats waar hij de twee ketels met geld uit den grond had gehaald en waar vroeger slechts een houten paaltje stond. Langer dan honderd jaren na den dood van den schoenmaker en zijne vrouw heeft, naar men zegt, het steenen paaltje nog op dezelfde plaats gestaan. En omdat het nommer 1 zoo sprekend op het paaltje geleek, gaf men dat nommer den naam van «het paaltje van Oosterlittens».

Kees Mosterd.

Voor onheugelijke jaren woonde er in Amsterdam een man die bij ieder bekend stond onder den naam van Kees Mosterd. Hij droeg dezen naam omdat hij dagelijks langs de huizen mosterd liep venten. En het scheen dat zijne waar, die hij in een paar vaatjes aan een juk droeg, van eene uitstekende hoedanigheid was, want wie er eens van gebruikt had, wilde nimmer weêr anderen mosterd hebben dan van Kees. Het was dan ook verbazend hoeveel mosterd de man verkocht en men was algemeen van meening, dat hij juist geen kostwinning had, maar wel degelijk een geldwinning.

Kees Mosterd had drie kinderen. De oudste er van was een zoon met name Jan, een flinke jongeling naar lichaam en geest, want Kees had hem veel laten leeren. Nu gebeurde 't op zekeren avond dat Jan met zijn vader alleen zat en zeide: «Vader, ik zou wel haast willen trouwen.» — «Welzoo!» zeî vader, «nu, daar heb ik niets tegen. Heb je reeds eene bruid gekozen?» — «Ja zeker,» zeî Jan, «maar ik weet volstrekt niet of zij mij zal willen hebben. Ik ben verliefd op des burgemeesters dochter.» — «Die keus is waarlijk niet verkeerd,» zeide Kees, «maar aangezien het meisje er niets van afweet, dient er werk van de zaak te worden gemaakt. Ik wil oogenblikkelijk gaan en er den burgemeester over spreken.»

Kees kleedde zich, begaf zich op weg en belde bij den burgemeester aan. Mijnheer opende zelf en zeî den eenvoudigen man vriendelijk goeden avond. Maar 't laat zich denken, dat hij vreemd ophoorde toen de mosterdman hem vertelde, dat diens zoon met mijnheers dochter wenschte te trouwen, en de vader daarvoor mijnheers toestemming kwam vragen. De burgemeester, die een gulhartig man was, vatte de zaak van de grappige zijde op en zeî

schijnbaar ernstig: «Wel man, dat is eene zaak van gewicht; daar kan ik niet dadelijk over beslissen. Eerstdaags zal ik u mijn besluit laten weten.» Hiermeê was Kees voorloopig best tevreden en tehuis gekomen vertelde hij zijn zoon, dat hij, hoewel nog in het onzekere, toch geen bepaalde weigering had ontvangen.

De burgemeester was ook in zijn schik, niet zoozeer omdat hij gelegenheid had gevonden om van zijn dochter af te komen, als wel omdat hij het geval recht grappig vond. Hij wilde er een vroolijken avond van hebben. Hij noodigde eenige kennissen bij zich en liet Kees verzoeken, op denzelfden avond met zijn zoon bij mijnheer te komen. De goede lieden wisten niet dat zij daar voornaam gezelschap zouden ontmoeten, maar zij trokken toch hunne beste kleêren aan, en begaven zich naar het huis van den burgemeester. Mijnheer liet hen binnen komen en zeide dat hij bezoek had gekregen, maar dit behoefde hen niet te hinderen in de bespreking hunner zaak, hij had voor die heeren geene geheimen. Kees vond ook, dat dit in dit geval onnoodig was, omdat er geen schelmerij achter stak. De aanwezige heeren waren zichtbaar in eene geschikte stemming om zich recht te verkneukelen met de praatjes en het gedrag der twee eenvoudige burgerluidjes. Zij waren door den burgemeester op de hoogte der zaak gebracht. Deze begon, nadat Kees en Jan ieder een pijp hadden opgestoken: «Gij hebt voor uw zoon om de hand mijner dochter gevraagd, vriend!» — «Jawel mijnheer,» zeî Kees, «dat heb ik.» — «Maar gij zult mij moeten toestemmen,» vervolgde mijnheer, «dat het met trouwen alleen niet goed is. Wij dienen ook te vragen hoe de jongelui aan den kost zullen komen.» — «O! als dat de zwarigheid is,» zeî Kees, «ziedaar!» En hij wierp een tweeguldenstuk op de tafel. «Als ik mijn zoon twintigduizend zulke stukken meê geef, en gij rust uw dochter op dezelfde manier uit, mijnheer, dan zullen zij voorloopig wel kunnen leven, denk ik.»

Mijnheer keek al een weinig op zijn neus. Hij wist niet wat er van te denken, of 't ernst of gekscheeren was van Kees. «Maar,» zeî hij, «kent je zoon mijne dochter wel?» Kees zweeg, maar keek Jan aan. Deze zeî: «Zeker mijnheer, ik ken haar wel.» — «Kom,» zeî mijnheer, «laat ons daar eens de proef van nemen.» Des burgemeesters dochter had, in overleg met haren vader, dienzelfden avond eenige vriendinnetjes bij zich genoodigd. De meisjes, die in een aangrenzend vertrek bijeen waren, hadden zich voor deze ge-

legenheid opzettelijk allen gelijk gekleed. Mijnheer vervolgde: «Wij zullen de kamerdeur wijd openzetten; vijf juffers zullen daar één voor één voorbij gaan; kent Jan mijne dochter, dan moet hij kunnen zeggen wie van de vijf zij is.» Het geschiedde alzoo en Jan vergiste zich niet.

Mijnheer had eigenlijk het tegendeel gewenscht. Ja, hij wenschte ook reeds bij zichzelven, dat hij de grap maar niet was begonnen. Hij zon op een middel om Kees in het nauw te brengen ten einde zich van den man te kunnen afmaken. «Maar hoor eens, goede vriend,» zeî hij weêr, «het is nog niet voldoende als het jonge paar zooveel geld heeft. Mijne dochter behoort volgens haren stand een aanzienlijk huis te bewonen, een huis dat hier in Amsterdam ontzaglijk veel geld zal moeten kosten.» — «Ook daar is raad toe,» zeide Kees. «Dan moet die mijnheer, die daar in den hoek zit, maar verhuizen.» Meteen wees hij op een der heeren van het gezelschap. «Ik verhuizen?» vroeg deze verbaasd. «Welja,» zeî Kees, «gij hebt het huis dat gij bewoont, in huur van Geert Zout, den man die al mijne huizen voor mij verhuurt, omdat ik zelf daarmeê geen moeite kan hebben. Het huis dat gij bewoont behoort mij, evenals dat van den man die naast u zit.»

Zoo stopte Kees Mosterd telkens des burgemeesters mond; deze wist ten slotte geene bedenkingen meer. Geld, dat alles kan dwingen, bezat Kees in overvloed, dit begon mijnheer te begrijpen. En het eindigde hiermeê, dat de burgemeester van Amsterdam toestemming gaf tot het huwelijk zijner dochter met den zoon van den mosterdman, alleen onder deze voorwaarde, dat Kees voortaan niet meer met een paar mosterdvaatjes aan een juk langs de huizen zou loopen venten. Dit wilde Kees wel beloven, want hij kon zeer goed leven zonder iets te doen voor den kost.

Kort daarna werd Jan, de zoon van Kees Mosterd, de schoonzoon van den burgemeester. En nu duurde 't niet lang of hij bekleedde een aanzienlijken stadspost, waarvoor hij uitstekend bekwaam was, omdat zijn vader hem in zijne jeugd zooveel had laten leeren.

Eene nicht in Amsterdam.

Nog in het eerste derdedeel dezer eeuw, toen stoombooten nog onbekend waren, ging eene reis uit Friesland naar Amsterdam veel moeilijker dan thans. Toen was het in vele dorpen, waar geen groothandelaars woonden, eene zeldzaamheid, wanneer er eens iemand

naar Amsterdam was geweest. Het werd ook niet zonder gevaar geacht, dat een onervaren dorpeling zich daaraan waagde; want men hoorde hier soms leelijke dingen vertellen van die groote stad met zijne nauwe stegen, waarin allerlei gespuis zich ophield. Iemand die daar den weg en de spraak niet kende, liep groot gevaar om zeer verkeerd terecht te komen. Bedriegers en oplichters zouden hem in het ootje kunnen nemen, hij zou het met slechte vrouwen te kwaad kunnen krijgen, ja, hij zoude ook in een herberg kunnen worden gelokt en daar met lage middelen overgehaald om zijn naam te teekenen, waardoor hij zich tegen zijn zin verbond voor den krijgsdienst in Indië of op het oorlogschip.

In dien tijd is, naar men wil, een jongeling van Makkum eens leelijk te Amsterdam in de fuik geloopen. Hij woonde als eenig kind bij zijne ouders in huis. Zij waren beste brave lieden, zeer welgesteld ook, maar hadden hunnen zoon niet veel kennis laten maken met de wereld en hare begeerlijkheden, allerminst met hare gevaren. Zij hadden eene nicht in Amsterdam, hierover werd in huis dikwijls gesproken en men hield ook steeds briefwisseling met haar. Zij drong er daarbij wel op aan, dat haar neef, de zoon des huizes, haar eens zou komen bezoeken. De ouders waren hier niet bijster op gesteld, de zoon had er echter wel lust toe, en ten slotte kwam men overeen dat hij de reis toch maar zoude ondernemen, en wel met het beurtschip van Makkum op Amsterdam, dat steeds een dag of drie in de hoofdstad vertoefde.

De schipper nam op zich te zorgen dat de onbedreven reiziger kwam waar hij moest zijn. Maar zoodra het schip te Amsterdam aan was, had de schipper natuurlijk allerlei zaakjes te beredderen eer hij er aan kon denken de stad in te gaan. De jongeling vond daarom goed maar een eindje rond te wandelen. Hij scheen er echter weinig op te rekenen, dat Amsterdam zooveel grooter is dan Makkum. Na een poosje wandelens zich even bezinnende, was hij reeds zoover gekomen, dat hij niet recht wist hoe de ligplaats van het beurtschip terug te vinden. Daar komt een fraaigekleede juffer op hem toe, die hem vriendelijk aanspreekt met: «Dag neef!» Hij keek verwonderd op en vroeg: «Ben jij mijn nicht?» — «Wel zeker! kom jij maar spoedig meê naar mijn huis.» — «Maar ik begrijp niet hoe je mij kent. Wij hebben elkander immers nooit gezien.» — «O! ik zag het op eens, dat jij mijn neef moest zijn.» — En zoodra zij begreep waar hij vandaan kwam, vertelde zij,

altijd even lief en vriendelijk, dat zij op weg was gegaan om hem van het schip af te halen.

Hij vertelde nu, dat hij bij haar wenschte te verblijven tot het schip weêr naar Makkum vertrok. En zij was daar uitstekend meê in haar schik. Zij bracht hem in een nette woning en onthaalde hem kostelijk. Nicht wenschte natuurlijk gaarne bijzonder veel te weten van alles wat zijne ouders, haar oom en tante betrof, en neef vertelde wat hij maar wist. Zoo vervlogen de uren snel en eindelijk kwam de tijd om ter rust te gaan. Zij bracht hem in een slaapvertrekje waar alles keurig was ingericht. Hij sliep weldra als een roos. Maar toen hij in den vroegen morgen even ontwaakte, ontdekte hij, dat nicht met al hare zorgzaamheid toch nog een noodzakelijk meubeltje had vergeten. Hij vond best maar even naar buiten te gaan; het kamertje was gelijkvloers en onmiddellijk bij de voordeur. Dus hij deed het. Maar toen hij weêr binnen wilde gaan vond hij, tot zijne groote verbazing, de deur gesloten. Hij klopte, maar 't scheen niet gehoord te worden. Hij klopte harder, op de deur, op de vensters, maar zonder gevolg. Het was eene nauwe stille straat waar nicht woonde; hij zag of hoorde geen mensch. Ja, daar naderde eene vrouw, van de arbeiders-klas naar 't scheen, met een nog zeer jong kind op den arm. Op hare vraag, hoe hij daar zoo stond op zulk een ongelegen uur, vertelde hij haar het geval.

«O!» zeî het mensch, «dat komt wel terecht. Ik ben hier in de buurt zeer goed bekend. Als jij zoo goed wilt zijn mijn kind even aan te nemen, dan ga ik een straatje omloopen; zoo weet ik bij de achterdeur van dit huis te komen en zal dan je nicht wel wekken. Deze deur zal zeker vanzelf op slot geslagen zijn.» Zonder zijn antwoord af te wachten, duwde zij hem haar kind in de armen en verdween om den hoek der straat. Hij stond nu eene poos geduldig te wachten, maar vernam niets, binnenshuis evenmin als daar buiten. Hij begon weêr te kloppen, met geweld ook; maar 't hielp hem niets. Nicht scheen maar door alles heen te slapen. De gedienstige arbeidersvrouw kwam ook niet terug. Zijn toestand werd hachelijk; hij kon dat arme schaap van een kind toch ook niet op de straatsteenen neêrleggen.

Eindelijk kwamen er menschen op de been, die hem duidelijk maakten dat hij gefopt was. Het ontbrak nu gelukkig niet aan hulpvaardigen, die zorgden dat de ongelukkige neef behoorlijk gekleed weêr bij het Makkumer beurtschip kwam.

Het is reeds een aantal jaren geleden toen iemand te Makkum mij mededeelde, dat het bovenstaande eene ware geschiedenis is. Hij die dit zeide had, naar zijn zeggen, in zijne jeugd den reiziger naar Amsterdam gekend.

Een zilveren vloer.

In mijne jeugd vertelde men in Friesland, dat in Amsterdam een schatrijk heer woonde, die in zijn huis een kamertje had dat gevloerd was met op den kant staande gekartelde drieguldens. En deze muntstukken waren er zoo vast en stevig in gezet en sloten zoo zuiver ineen, dat de eigenaar ieder, die 't wilde beproeven, de vrijheid gaf om er één uit te trekken. Gelukte dit, dan mocht hij, die 't kunststuk had uitgevoerd, de geheele bevloering wegnemen en al de drieguldens als zijn eigendom beschouwen. Men zeide dat dit wel was beproefd, maar altijd vruchteloos.

Evenzoo vertelde men in dien tijd te Leeuwarden, dat daar een onderaardsche gang was, van uit de Waag (nabij de Langepijp) onder den Wirdumerdijk door tot in de Wirdumerpoort. Na het afbreken dezer poort was de opening aan die zijde gesloten. De gang was ten behoeve van de verdediging der stad, en daarom gevuld met wapenen en geld. Daarom werd ook de nog bestaande toegang in de Waag geheim gehouden. Er was ten minste geen schoolknaap, die dien toegang ooit had gezien, maar het plaveisel van den Wirdumerdijk lag ten gevolge van dien gang zeer gewelfd, en als men op de juiste plekken in die straat stevig stampte met den voet, kon men duidelijk den hollen klank van het gewelf vernemen.

Eene dagtaak.

Er was eens een oude vrijer die koophandel dreef in vee en landbouwproducten en daarmede een aardig vermogen had gewonnen. Maar hij was gierig en daarom ongetrouwd gebleven, want hij vreesde dat eene vrouw allicht meer geld zoude verspillen dan hem lief was. Maar nu kreeg hij op zekeren tijd een nieuwe huishoudster, eene gezonde levenslustige meid van nog geen dertig jaar. Deze wist het zoo aan te leggen, dat hij haar tot vrouw nam. Niet lang echter na den trouwdag verweet hij zich reeds dat hij eene dwaasheid had begaan. Zijne jonge vrouw was van geringe afkomst en nu zij in ruimer omstandigheden was gekomen, bestond

er groot gevaar, dat zij te rijk zou willen leven. Lekker smullen, zich fraai kleeden en ook in huis allerlei pracht ten toon spreiden, zijn dingen die zulke ijdele schepsels gaarne doen, dacht hij. En het kwam hem raadzaam voor, daartegen zoo mogelijk maatregelen te nemen. Haar den geheelen dag aan het werk te houden, zoodat zij voor onnoodige liefhebberijen geen tijd had, dit zoude misschien een goed middel zijn om het gevreesde kwaad af te weren. De koopman ging meest elken morgen op reis voor zijne zaken en keerde dikwijls niet voor 's avonds laat terug. De vrouw had alzoo ruimschoots gelegenheid, om buiten zijn weten iets uit te voeren wat hem niet welgevallig kon zijn. Dit wilde hij trachten haar te beletten.

En wat deed hij nu? Telkens, als hij voor een dag op reis ging, schreef hij haar eene dagtaak voor en hij zorgde wel, dit lijstje zoo goed te vullen, dat zij den ganschen dag bijna geen oogenblik ledig kon zijn. De koopman was sinds lang gewoon zich altijd met huishoudelijke zaken te bemoeien en alles tot in de bijzonderheden na te gaan. Hierdoor was hij ingewijd in alle geheimen der huishouding en wist zeer goed met hoe veel, of liever met hoe weinig eene vrouw konde rondkomen, en deze kennis diende hem tot leidraad bij het samenstellen der dagtaak.

De jonge vrouw had verstand en overleg genoeg om eene huishouding te besturen. Zij had werken geleerd en was er niet afkeerig van. Zij legde zich er op toe om alles te doen wat haar door haar man werd voorgeschreven. Maar! .... het was haar wel tegen de borst en zij wachtte slechts op eene gelegenheid om hem zijne gestrengheid betaald te zetten.

Het huis van den koopman stond een weinig afgezonderd en eenzaam op een erf, dat omgeven was met een niet zeer wijde maar tamelijk diepe gracht, en over deze lag een plank of vonder, waarlangs men op den algemeenen weg kwam. Deze plank was door veeljarigen dienst zoo ongaaf en zwak geworden, dat een minder zuinige eigenaar reeds lang voor een nieuwe zoude hebben gezorgd. En op zekeren morgen, toen hij weêr op reis zoude gaan, brak de plank terwijl hij er over liep, en in een ommezien stond hij tot aan de borst in het water. Hij zag geen kans om zonder hulp er uit te komen en begon hard te schreeuwen aan zijne vrouw. Zij kwam niet spoedig, maar toen hij aanhield en steeds harder riep, opende zij eindelijk ever de deur, stak het hoofd naar buiten en vroeg verwonderd: «Wat is er toch?» — «Moet je dat nog

vragen?» snauwde hij haar toe, «je moet mij helpen uit de gracht te komen.» — «Ja maar,» zeî ze, «dan moet ik eerst mijn lijstje voor vandaag eens nazien.» Zij ging weêr naar binnen, kwam na eenige oogenblikken terug en zeî: «Het is mij voor vandaag niet voorgeschreven dat ik iemand uit het water moet helpen, dus ik doe 't u ook niet.» Zij sloot de deur en liet hem aan zijn lot over.

Hij begreep nu dat hij zichzelven moest helpen of in de gracht blijven. Niet dan na zeer veel inspanning gelukte het hem op den wal te komen. Hij liep buiten het huis om, de achterdeur in, naar de keuken, waar hij zijne vrouw vond, en zeide: «Help mij nu maar spoedig de natte kleêren uittrekken en bezorg mij droge.» Zij greep weêr naar het lijstje, zag het na en zeide: «Ook dat is mij heden niet voorgeschreven, dus ik kan er mij niet meê bemoeien. Belet mij maar niet meer, ik zoude anders mijne dagtaak niet ten einde krijgen.» En zij liet hem alleen. Hij moest zich trachten te redden en hij deed dit, maar kreeg toch een harde koorts en moest naar bed. Een en ander bracht hem tot beter inzien en spoedig overlegden man en vrouw, dat zij meer geluk zouden smaken, wanneer ieder op zijn gebied bleef, en men elkander niet wantrouwde. Hieraan hebben zij zich in het vervolg gehouden en zij hebben nog lang gelukkig geleefd.

Drie gebochelde broeders.

Er waren eens drie broeders zoo volkomen aan elkander gelijk, dat niemand eenig verschil bij een hunner kon opmerken. Zij waren drielingen, geloof ik; zeker weet ik, dat zij alle drie gebocheld waren. Zij woonden bij elkander in één huis en deden gezamenlijk hun best om den kost te verdienen. Maar deze was meest sober, en een hunner zeî ten slotte: «Ik wil toch eens beproeven of ik 't niet beter kan krijgen; ik ga de wereld in.» Hij begaf zich op reis en kwam na verloop van eenige dagen in dienst bij eene rijke boerin, die weduwe was en zooveel van hem begon te houden, dat het hem spoedig gelukte haar tot vrouw te krijgen. Nu kon hij een gemakkelijk en lekker leven hebben, en toen zijne broeders dit te weten kwamen, werden zij belust om daar ook meê van te genieten. Zij kwamen hunnen gehuwden broeder dikwijls bezoeken, hoofdzakelijk om maar eens goed te kunnen eten, terwijl zij andere hulp ook niet versmaadden. Maar dit begon de vrouw spoedig te verdrieten en zij besloot zich door een kras middel van

de klaploopers te ontslaan. Op zekeren dag, toen haar man op reis was, liet zij de twee broeders bij zich verzoeken, met de bepaling, dat de een een half uur later moest komen dan de ander. En toen nu de eerstkomende tot aan het huis was genaderd, werd hij aangegrepen door een armen drommel, die door de vrouw was omgekocht om den bultenaar van kant te maken. Hij voerde den stumperd naar een eenzaam veld, wierp hem daar in het water, liet hem verdrinken en keerde toen terug om zijn loon te ontvangen. Maar de vrouw zeî: «Je hebt slecht je plicht gedaan; de man zit reeds weêr bij mij in huis. Kijk maar!» — Jawel! Maar het was de tweede broeder, die intusschen was aangekomen. De arme man vloekte en zeî: «Dan moet ik 't nog eens overdoen.» Ook deze bultenaar werd weggevoerd en onderging hetzelfde lot als zijn broeder. Ten tweedemaal terugkeerende, ontmoette de moordenaar op het erf den man des huizes, die van de reis terugkwam. — «Verduiveld!» riep hij uit, «reeds tweemaal heb ik je verdronken en nog leef je! Dat zal me toch benieuwen!» — Eer de goede man het kon denken, werd hij aangegrepen, om eenige minuten later te worden gezonden naar het rijk der visschen. Zoo waren nu de drie bultenaars allen opgeruimd. Toen de vrouw het rechte van de zaak kwam te weten, speet het haar toch wel een weinig, dat zij haar man zoo door eene vergissing was kwijt geraakt.

Van eene boerendochter die bijziende was.

Er was eens een oude boer die ontzaglijk veel geld en goed had en geene andere kinderen dan eene dochter. Deze had zeker gemakkelijk een vrijer naar haren zin kunnen krijgen, had zij maar geen hinderlijk lichaamsgebrek gehad. Zij was namelijk buitengewoon sterk bijziende; vooral bij lamplicht kon zij de voorwerpen zelfs in hare nabijheid moeilijk onderscheiden. Menig knappe jongeling had in haren rijkdom aanleiding gevonden om haar een bezoek te brengen, maar als zij dan, ten gevolge van haar slecht gezicht, allerlei vergissingen en onhandigheden beging, dan kreeg hij opeens een tegenzin in haar en herhaalde zijn bezoek niet. Dit was zeer lastig voor het meisje, want zij wou zoo graag een flinken vrijer hebben. Zij was dus altijd bedacht op middelen om de vrijers, die haar kwamen bezoeken, in den waan te brengen, dat hare bijziendheid niet half zoo erg was als velen schenen te meenen.

Op zekeren zondagavond kwam eens weêr een vrijer opdagen.

Het was in het begin van den herfst en de geheele zomer was voorbij gegaan zonder dat zij eenig bezoek had gehad. Andere meisjes waren met hare vrijers uit rijden geweest naar naburige kermissen, maar zij had altijd tehuis moeten zitten. Daarom was dit bezoek haar hoogst welkom en het eerste waar zij over dacht, was het vinden van een middel om bij den jongeling in een goed blaadje te blijven. Met hare moeder, die eene scherpzinnige vrouw was, overlegde zij de zaak, en deze had spoedig iets gevonden om den vrijer te doen gelooven, dat het meisje een paar oogen had als de beste. De moeder ging naar 's lands wijs aan het pannekoeken-bakken, en men was afgesproken dat zij, terwijl de dochter en de vrijer aan het eten waren, ongemerkt tusschen hare bezigheden in, een kleine naainaald op de tafel zoude leggen. Het meisje zoude 't dan doen voorkomen alsof zij die naald op een afstand zag.

De plaats op de tafel waar de naald zoude liggen was nauwkeurig bepaald en de maaltijd begon. Niet lang waren het meisje en haar vrijer naast elkander aangezeten, toen zij zeide: «Hé, moeder, daar bij u op de tafel ligt een naaldje.» — «Waar dan, kind?» vroeg de moeder. «Kijk daar!» antwoordde de dochter, terwijl zij ver langs de tafel reikte en de naald opnam. Dit ontging des vrijers aandacht niet. «Wel verbruid!» dacht hij, «men heeft mij altijd verteld dat deze meid zoo bijster slecht ziet; maar dat is immers niet waar. Zij moet integendeel een paar oogen hebben als een valk.» Het middel had dus goed gewerkt.

Zij kregen van de moeder ieder weêr een pannekoek op den schotel. De vrijer bediende zich van de rol boter, die daarvoor op de tafel stond, en schoof ze vervolgens het meisje toe. Deze bemerkte dit niet, maar toen zij onwillekeurig even opkeek riep zij plotseling: «Leelijke kat! wat doe jij op de tafel?» terwijl zij de rol boter zulk een stevigen klap gaf, dat deze op den grond terecht kwam. Zij had de rol boter voor de oude witgrijze kat aangezien.

Nu was de kans verkeken. Toen de tijd van vrijen daar was maakte de vrijer verontschuldigingen en vertrok om nooit terug te keeren.

Om rijk te worden.

Frederik en Lijs waren een paar echtelieden, die met hard werken den kost moesten verdienen. De man deed steeds geduldig en welgemoed zijn best, maar de vrouw was altijd knorrig en

ontevreden. Zij wilde 't gaarne beter hebben in de wereld en kwelde dagelijks hare hersenen om het middel te vinden hoe daartoe te geraken, terwijl zij dikwijls haren man bekeef, omdat hij aan zoo iets nooit dacht. Op zekeren avond hadden zij — wat zij trouwens elken avond deden — zich tezamen ter rust begeven. Frederik sliep weldra dat hij snorkte, maar Lijs kon den slaap niet vatten, want zij lag weêr te malen over 't zelfde waarover zij altijd maalde. Langer dan een uur had zij getobd, toen zij Frederik met den elleboog in de zijde stompte om hem wakker te maken. «Wat wil je?» mompelde hij op een toon die zeide: «Laat me toch slapen.» — «Word wakker!» zeî Lijs, «ik heb een middel gevonden waarmeê wij rijk kunnen worden.» Nu werd hij beter wakker en vroeg: «Wat is dat?» — «Ik zal het je zeggen,» zeide zij, «let maar goed op. Als ik eens een gulden vind, dan moet jij mij daarbij een verdienen en dan wil ik er ook een bij ter leen vragen. En wordt er ons dan ook nog een gegeven, dan heb ik vier gulden, niet waar?» — «Ja, dat komt uit,» zeî Frederik. «Met dat geld ga ik naar de markt en koop een kalfje. Dat zal grooter worden en opgroeien tot eene koe, die ons weêr een kalfje zal brengen, — en dat kan ik dan verkoopen....» — «Ja, waarlijk!» zeî Frederik. «Eéne koe! dat zou mooi zijn. En als die dan een kalfje krijgt, kan ik ook eens melk drinken.» — «Wat zeg je daar?» zeî Lijs verstoord; «jij melk drinken? ben je gek? neen, de melk krijgt het kalfje om er vet van te worden. Schiet er iets over, daar karn ik boter van. Begrepen?»

«Nu, dat is mij ook wel,» antwoordde hij weêr; «maar voor een enkelen keer mag ik toch wel een beetje melk drinken. Denk er aan dat je ook een gulden van mij krijgt.» — «Niets zul je hebben, zeg ik je!» snauwde Lijs hem toe; «geldmaken is mijn doel, maar jij, trage zorgelooze man, zoudt alles wel willen opmaken. Ik zal wel wijzer zijn; ik wil eens wat vooruit komen in de wereld.»

Frederik werd ook wat driftig. «Hoor eens, vrouw!» zeî hij, «als wij eene koe hebben, dan wil ik soms wat melk drinken.» — «En ik zeg je, dat je niets krijgt,» zeî Lijs ter dege verstoord. «Lijs, hou je stil!» riep hij weêr, «en anders: pas op!» — «Wat is dat? durf jij mij te dreigen, jij lomperd!»

De twist werd gaandeweg heviger en liep ten slotte nog op een vechten uit. — Of Lijs des anderen daags of kort daarna een gulden heeft gevonden, hiervan meldt de geschiedenis niets.

Een dag baas.

Zekere boer had een knecht, die reeds eenige jaren bij hem had gewoond en hem zeer trouw diende. De knecht hield veel van den boer en de boer had met den knecht op; zij waren vrienden. Eens zeî de boer tot den knecht: «De tijd is er weêr, dat wij er over moeten spreken of gij een volgend jaar bij mij zult blijven wonen of niet. Ik wil je wel in mijn dienst houden.» — «En ik,» zeide de knecht, «wensch wel in uw dienst te blijven. Maar ik vraag een weinig verhooging van loon. Niet dat ik meer geld verlang; de som die ik jaarlijks verdien is voldoende. Ik verlang geheel iets anders. Boven mijn loon wensch ik één dag in het jaar de baas te zijn, en dien dag moet ik zelf kiezen. Dan moet al uw werkvolk mij gehoorzamen evenals zij dat gewoon zijn u te doen. En ook gij zelf moet dan doen alsof gij mijn knecht waart en mijne bevelen uitvoeren.» De boer lachte en zeî: «Dat kunt ge niet meenen. Dat is toch al te dwaas.» — «Het is mij volkomen ernst,» hernam de knecht; «en als ge 't niet kunt toestaan zal ik zeer zeker met Mei uw dienst verlaten. Ik wensch u niet te benadeelen ten bate van mij zelven; ik wil alles zijn ouden gang laten gaan. Ik heb er alleen maar zin in om eens één dag de baas te zijn.» Zij hebben daar, geloof ik, nog al lang tezamen over onderhandeld, maar 't liep toch hierop uit, dat de boer den eisch van den knecht inwilligde. Deze zoude één dag in het jaar de baas zijn.

Het was op zekeren dag in het volgende jaar, niet in den druksten tijd der boerderij, toen de boer des voormiddags van zijn erf stapte om naar het dorp te gaan, waar hij een gedeelte van den dag dacht te blijven. Maar de knecht riep hem terug en zeî: «Hier moet je komen, ik heb iets voor je te doen.» — «Wat is dat?» vroeg de boer verbaasd. «Ja,» zeî de knecht, «ik wil vandaag de baas zijn. Dus kom maar spoedig hier en help mij den grooten hooiwagen buiten de schuur trekken.» — De boer wilde zijn woord niet breken. De wagen werd naar buiten gehaald en bespannen met twee paarden. Toen dit gedaan was, zeî de knecht: «Volg mij nu naar de voorkamer.» Daar stond een tamelijk groote kast, die meestal ledig was. De knecht beval den boer deze kast met hem aan te pakken, weg te dragen en op den wagen te helpen laden. Zij was nogal zwaar. De vrouw zeide met een eenigszins angstig gelaat: «Wat moet dat nu beteekenen? Ik wil die kast daar houden.»

Maar zij werd niet gehoord, de kast kwam op den wagen. De boer en de knecht namen plaats op het voorkrat en reden weg. Zij reden snel en waar de weg wat oneffen was, stommelde de wagen zoo, dat de kast bijna scheen te dansen. De boer begreep het doel der reis niet en op zijne vragen daaromtrent ontving hij ontwijkende antwoorden. Na zoo een heele poos te hebben gereden, kwamen zij bij eene hooge brug, die over een breed en diep vaarwater lag. Midden op de brug hield de knecht de paarden staande en zeide: «Nu moeten wij de kast van den wagen af in het water werpen; pak maar aan!» Doch eer zij nog hadden aangepakt, kwam er binnen in de kast een erbarmlijk gejammer: «O, doe dat niet! o, doe dat niet!» gepaard met schoppen en stompen van geweld. De deur der kast, die gesloten was, sprong open, zóó dat de spaanders er na vlogen. En wie stak er nu het hoofd uit? Niemand anders dan de landheer van den boer, die deemoedig smeekte hem niet ongelukkig te maken. Dit werd hem beloofd, onder voorwaarde dat hij voor den boer de biecht moest afleggen. Deze kwam hierop neder, dat mijnheer bezoeken bij de vrouw aflegde, als de baas afwezig was. De knecht had dit reeds lang geweten, de boer had het nooit willen gelooven. Nu had de knecht dit middel er op uitgevonden om zijn baas de oogen te openen.

Door het rinket.

Voor vele jaren woonde te Gorredijk eene smidsvrouw, die gaarne van haar man ontlast wenschte te zijn en naar niets meer verlangde, dan naar het uur van zijnen dood. Een snaak, die het in 't geheim met den smid eens was, gaf haar den raad om haren man iederen morgen op warme broodjes te trakteeren. Daar zoude hij blind van worden en eindelijk wel sterven. Daar luisterde het laffe wijf naar alsof er haar lauw water in de ooren werd gegoten. En spoedig was haar besluit genomen: de smid zoude er aan gelooven, hij zou den zachten warmebroodjesdood sterven. Als zij des morgens de bakkershoorn hoorde, dan snelde zij als een wilde draak de deur uit en haalde voor een schelling warme broodjes. De smid hield zich alsof hij nergens van wist en zeî tot zijne vrouw, die anders zoo vinnig als een schaar was: «Hé lieve, hoe komt Paasch zoo in 't land? Je wordt mild.» — «Ja,» zeî ze, «baas, wij hebben lang genoeg gesobereerd, wij willen 't er eens wat ruimer van nemen. Jij moet er zoo zwaar voor smeden, mij dunkt jij moogt het ten

minste wel goed hebben.» En de smid, een groote slungel, was, evenals de meesten zijner zwarte kameraden, een man aan het aambeeld, maar ook een man aan den disch. Hij verslond als een leeuw elken morgen twintig warme broodjes.

Eindelijk begonnen ze hem toch tegen te staan, en toen hij merkte, dat het zijne vrouw op den duur ook wel wat te grof ging, klaagde hij dat zijne oogen hem schemerden. Hij dronk zijn dagelijkschen borrel ook niet meer, omdat hij wel eens gehoord had dat dit kwaad voor het gezicht was. Dit stond de bijgeloovige vrouw bijzonder aan en zij beklaagde hem ook nog, die valsche slang! — Zoo sukkelde het er een paar dagen zoowat heen. Maar den derden dag, toen de smid des morgens opstond en zijn broek wilde krijgen, tastte hij in het turfvat. Hij wilde zijne schoenen aantrekken en greep den ouden kater bij den kop. En toen hij zijn pruik wilde opzetten, had hij den aschveger in de hand. Verbeeld u met welk een genoegen de vrouw dit alles zag; maar zij hield zich meêwarig en bezorgd, terwijl zij zeide: «Ach hé, baas, kunt ge niet meer zien?» — «Neen, Lijs,» zeî hij; «en nu wenschte ik wel dat ik maar dood was. Maar hoe kom ik dood? Ik heb wel eens van meester Ipe hooren zeggen, dat verdrinken de gemakkelijkste dood is. Maar ik durf het zelf niet te doen; daarom moet jij mij helpen, lieve!» — «Foei! welke leelijke praat is dat, baas! Zoo moet je niet,» zeide 't valsche wijf, «je kunt licht nog wat beteren. Ik wil eens naar meester Baltes gaan, die heeft zulk uitstekend oogwater.» — «Hoor eens!» zeî de smid, «ik wil dood, dat heb ik mij nu eenmaal in het hoofd gezet. En jij moet me helpen.» — «Dat is nu wel een weinig erg,» zeî de vrouw, «maar het is zooals je zegt, baas: een blind mensch is een ongelukkig mensch. Zóó heb je toch ook niets aan je leven. Toch ijs ik er van als ik er aan denk. Maar hoe moet het dan, baas?» De smid zeide: «Ik heb het zoo overlegd: je moet mij op den rand der vaart leiden, daar zal ik stil blijven staan en dan moet jij met een aanloop mij in het water storten.»

Zoo gezegd, zoo gedaan. Des anderen daags, toen de sluiswachter juist aan het schutten was, leidde Lijs haren man naar den kolkswal. Nu ging zij eerst eenige schreden terug en liep toen met kogelsvaart op hem toe. Maar de baas, niet dom, week een paar stappen ter zijde en nu snelde zijne vrouw hem als een zwaluw voorbij en tuimelde plompverloren in de kolk der schutsluis. Zij

begon te schreeuwen en te jammeren zoo verschrikkelijk, dat hooren en zien iemand verging: «Ach, lieve baas! help mij toch!» — «Ja, lieve,» zeî de smid, «ik zou je wel helpen, maar ik kan je niet zien, ik ben blind.» — «Help! help!» riep zij voor het laatst, terwijl zij in het water wegzonk.

De sluiswachter, opgeschrikt door het erbarmelijk schreeuwen van Lijs, kwam naar buiten en riep den smid toe: «Dit gaat wat erg, buurman! Moet het zoo, man?» — «Ja man,» was 't antwoord, «zij is er zelf ingevlogen en wilt gij haar opvisschen, dat moogt ge doen; maar ik wil er geen hand naar uitsteken, want zij wilde mij er in rammeien.»

De sluiswachter greep zijn langen haak en vischte in de kolk, maar de stroom had de vrouw door het rinket getrokken en nu kwam zij aan de buitenzijde der sluisdeur weêr opduiken. Nu sloeg de man den haak in hare kleeding, trok haar op den wal en bracht haar halfdood bij den smid in huis. Deze goot haar een romer Beerenburg in den hals, en zorgde verder, dat zij droog goed aan kreeg en naar bed werd gebracht. De smid was nu op eens van zijne blindheid genezen. Nog denzelfden avond gebruikte hij zijn borrel weêr. En de vrouw was sedert dien tijd zoo gedwee, dat men haar om den vinger konde winden.

Mannen! die onhandelbare vrouwen hebben, laat ze door het rinket vliegen. Het helpt, hoor!

E. HALBERTSMA.

De koekenpan.

Klaas was een arme schoenmaker, die maar een karig bestaantje had, al verdiende zijne vrouw Trijn ook iets meê door dagelijks ijverig te spinnen. Hun middagmaal was altijd sober en hierover mopperde Klaas dikwijls. Hij hield bijzonder veel van pannekoeken, maar had ze zoolang zij getrouwd waren niet gegeten. Het bleef een vurige wensch, nogmaals pannekoeken te kunnen eten, al was het slechts voor één enkelen keer.

Nu gebeurde 't dat zij een buitenkansje kregen door ééns iets meer te verdienen dan gewoonlijk, en nu kwamen man en vrouw overeen om pannekoeken te eten. Alles wat hiervoor noodig was werd bijeengehaald, maar ten slotte ontbrak hun nog het voornaamste: zij hadden geen koekenpan. Hiervoor was geen anderen raad dan dat Trijn bij de buren ging vragen om een te leenen. Nu ja, een der buurvrouwen bezat wel een koekenpan en was be-

reid die ten gebruike af te staan, maar zij maakte er deze voorwaarde bij: «Dan moet je bij het terugbezorgen der pan, een paar pannekoeken voor mijne kinderen meêbrengen.»

Trijn beloofde dit en nu was ze gereed. Er werden pannekoeken gebakken en vervolgens gegeten. Klaas smulde recht lekker, ze smaakten Trijn ook heerlijk en — eer ze er aan dachten was het geheele baksel op. Zij hadden nog wel meer gelust. «Maar,» zeî Trijn, «hoe maak ik het nu met buurvrouw? Ik heb haar een paar pannekoeken voor de kinderen toegezegd.» — «Daar moet jij voor zorgen,» zeî Klaas, «dat gaat mij niet aan.» — «Zoo, gaat dat jou niet aan? Jij kondt wel een paar pannekoeken minder hebben gegeten. Het is niet meer dan billijk, dat jij de pan terug brengt.» — «Ik dank je hartelijk! Ik wil met dat brutale buurwijf niets te doen hebben.»

Het liet zich aanzien dat er een tamelijk hevige twist zoude ontstaan, maar Klaas gebruikte zijn verstand en zeide: «Hoor eens, Trijn, we kunnen mekaar wel allerlei leelijke dingen verwijten, maar goed beschouwd hebben wij beide even veel en even weinig schuld aan het geval. We hadden wat meer meel moeten koopen, maar de penningen die we hadden te besteden, lieten dit niet toe. Nu wil ik een voorstel doen. We gaan beide aan ons werk zitten, en zwijgen. Wie van ons het eerst een woord spreekt, zal verplicht zijn de koekenpan aan buurvrouw terug te brengen.»

Trijn nam hierin genoegen en eenige oogenblikken later zaten ze beide zwijgend te werken. Klaas op zijn drievoet trok aan den pikdraad dat het een aard had en fluitte daarbij een lustig deuntje. Trijn deed in een anderen hoek der kamer haar spinnewiel snorren en bracht daarbij onophoudelijk een suizend geluid met hare lippen voort. De lust en aandrang om een woord te spreken kwam bij beide wel nu en dan boven, maar de een zoo goed als de ander wist zich telkens te bedwingen. De zaak werd moeilijker toen er een buurman kwam met een ouden schoen in de hand. Hij zeide: «Baas Klaas, zoudt ge vandaag dezen schoen wat kunnen herstellen?» Klaas nam den schoen aan, knikte toestemmend en fluitte. De buurman wilde blijkbaar een praatje maken, maar kreeg op alles wat hij zeî geen ander antwoord dan hoofdknikken als 't ja, en hoofdschudden als 't neen moest zijn, en dit altijd fluitende.

Buurman wendde zich tot Trijn: «Wat scheelt je man, Trijn? Hij schijnt wel gek geworden te zijn.» Trijn spon door en deed

met hare lippen: *psss, psss, psss*, maar sprak geen woord. «Wat,» zeî buurman, «kunt gij ook al niet praten? Dat is leelijk genoeg. Weet je 't nog, Trijn, toen we beide nog ongetrouwd waren ben ik eene poos je vrijer geweest. Wat heb ik toen wel aangename uren aan je zijde doorgebracht en wat kondt ge toen aardig babbelen. Kunt ge dat nu niet meer? Laat ik dan eens beproeven het je op nieuw te leeren.» Hij nam een stoel, plaatste zich aan hare zijde en maakte de beweging alsof hij haar wilde kussen. Dit was voor Klaas te veel; hij riep: «Hou! nu is 't ver genoeg!» En Trijn klapte van blijdschap in de handen terwijl ze riep: «Ha! jij hebt het verloren; jij moet de koekenpan terugbrengen!»

Wat zou de goede man doen? Hij zag zich genoodzaakt met de koekenpan de deur uit en naar de booze buurvrouw te gaan en Trijn achter te laten in gezelschap van haren vroegeren minnaar.

Leer om leer.

Een arme jongen diende bij een boer voor onderknecht. Gedurende den zomer kon de boer hem best gebruiken; in den wintertijd echter was er weinig voor hem te doen. Maar omdat zijne ouders zeer arm waren, hield de boer hem des winters ook maar, alleen voor den kost. Hiermede meende de man een groote weldaad aan den knaap te bewijzen en verzuimde niet, dit den armen sukkel van tijd tot tijd te laten gevoelen.

Onder de huishoudelijke wintervoorraad van den boer speelden rapen zoowat de hoofdrol. Minstens driemaal in de week bestond de middagpot uit rapen. Die werden dan vooraf fijngesneden en aldus gekookt. Maar als de meid het druk had, ging dat fijnsnijden wel ietwat haastig toe. Zoo gebeurde 't, dat onze arme jongen op zekeren middag aan tafel in zijn schotel een stuk koolraap kreeg ongeveer zoo groot als een vuist. «Wel verbazend!» zeî hij, «wat een dik stuk raap.» — «Een dik stuk raap? Het is immers een stuk spek,» voegde de boer hem toe. «Nu boer,» antwoordde de knaap bescheiden, «dat kunt gij niet meenen. Gij ziet even goed als ik, dat het een stuk raap is.» — «Kom, kom, jongetje!» zeî de boer met een streng gezicht, «je moest me maar wat minder tegensnappen. Het is spek, zeg ik je, en als het je niet bevalt ga dan maar bij je ouders in den kost, hoor! Ik kan je wel missen.» De knaap proefde nu eens van het stuk raap en zeî daarop: «Waarlijk, de boer heeft gelijk. Ik heb verkeerd gezien. Het is

spek. Maar zulk een groot stuk kan ik niet verteren, ik moet er een gedeelte van terug geven.» — «Kom,» zeî de boer, «peuzel het maar op, het is je gegund.» Het is begrijpelijk dat de knaap door de andere dienstboden werd uitgelachen.

De zomer kwam en de hooi-oogst met zijne drukte. Dan zijn er bij den boer dikwijls handen te weinig. De arme knaap was gansch geen luiaard. De boer zoude hem toen niet gaarne hebben gemist. Het gebeurde eens dat de knaap in de schuur boven op een hooggeladen wagen met hooi stond om dien te helpen ledigen. De boer had zijne bezigheid op den grond. De knaap zag een grauwe kat loopen en riep: «Kijk, boer! daar loopt een haas.» — «Ben je mal, jongen?» zeî de boer, «dat is immers een kat.» — «En ik zeg dat het een haas is,» hernam de knaap. «Kom,» zeî de boer, «maak nu geen grappen, maar werk.» — «Ik zal voor u niet meer werken,» was 't antwoord; «als gij volhoudt dat dat een kat is, ga ik terstond naar onzen buurman; ik weet dat hij mij gaarne zal aannemen voor een goed loon.» — «Ja, maar,» zeî de boer, «zoo is 't niet bedoeld. Ik zie nu wel dat je gelijk hebt; het is een haas.» — «Mooi zoo!» riep de knaap vroolijk; «dat waart ge nog aan mij schuldig:

Toen de raap was spek, Moest ik houden den bek;
Maar nu de kat is een haas, Nu speel ik den baas.

Drie wenschen.

Er waren eens een paar arme lieden, die met werken den kost moesten verdienen en zij hadden een zoon, die nog te klein was om te kunnen werken. Deze menschen waren vlijtig en zuinig; zij hadden altijd werk en waren er dus voor lieden van hunnen stand niet zoo heel erg aan toe. Maar man en vrouw beide waren wat ontevreden uitgevallen. Zij wenschten altijd om meer. Zij zouden gaarne het geld wat minder schaars willen hebben, om wat ruimer en tevens wat gemakkelijker te kunnen leven. Hierover waren ze gedurig aan het morren.

Nu gebeurde 't eens dat vader, moeder en zoon op een avond in hun kamertje zaten bij het licht van een brandend vuurtje, — toen er op eens een witte juffer in het vertrek verscheen. Zij verschrikten wel wat, maar dit bedaarde spoedig toen de verschijning hun vriendelijk toesprak en zeide: «Nu moogt gij alle drie ieder een wensch doen: vader één, moeder één en het zoontje één.»

Dit had de witte juffer nauwelijks gezegd of zij verdween. — Een poosje zaten de goede lieden elkander sprakeloos aan te kijken. Het zoontje was de eerste die het zwijgen afbrak en zeide: «Moeder, mag ik nu het eerste wenschen?» — «Ja,» zeî de moeder, «dat is goed, maar pas op! wensch nu niet verkeerd.» — «Neen,» zeî de knaap: «ik wou wel dat ik een mandje vol kooten had.» Hij had het niet gezegd of ziedaar! een fraai mandje gevuld met mooie gladde kooten stond vóór hem op den vloer. — Maar zijne moeder was zeer verontwaardigd en riep uit: «Domme jongen! hoe krijg je 't toch zoo zot in je hoofd? Ik wou dat jij je mandje met kooten aan je neus hadt.» Deze wensch werd ook vervuld; de knaap had het mandje met kooten aan zijn neus hangen. Zóó was 't niet gemeend, maar dit hielp niet. Of hij aan het mandje rukte en of zijne moeder hem hielp rukken, het zat voor goed aan den neus vastgegroeid, en 't rukken er aan deed den knaap zooveel pijn, dat hij 't uitschreeuwde.

Wat nu te doen? Het was toch een leelijk vooruitzicht, levenslang onder de menschen te moeten rondloopen met een mandjevol kooten aan den neus! Nu, de vader had zijn wensch nog te doen en nu zat er niets op dan dat hij maar wenschte, dat het mandje weêr van den neus mocht afvallen. Hij wensche dit en het gebeurde.

«Ach, hoe jammer!» zeî de moeder met een zucht, «nu hebben we alle drie gewenscht en nu hebben we nog niets.» — «Ja,» zeî de jongen, «ik heb een mandjevol mooie kooten, dat is altijd mijn verlangen geweest.

De afgestreken korenmaat.

Een boer zat in geldnood. Nu kwam de duivel bij hem en stelde voor, hem een korenmaat opgehoopt vol geld te brengen; dit moest de boer binnen zeven jaren terug betalen, maar hij kon dan volstaan met een rechtafgestreken volle maat. Voldeed hij hieraan niet, dan was zijne ziel aan den duivel verkocht. De boer nam het voorstel aan. Het duurde niet lang of de duivel kwam aandragen met een zakvol geld. Dit werd in de korenmaat geworpen en deze werd daarmeê zoo opgehoopt vol, dat er niets meer bijgevoegd kon worden. Wat deed nu de boer? Hij nam een stok en streek de maat recht af. «Zie zoo!» zeî hij tot den duivel: «neem gij nu wat in de maat is terug, dan heb ik binnen de zeven jaar aan het akkoord voldaan, en wat ik er afgestreken heb is het mijne; daar ben ik meer dan voldoende meê gered.»

Zonder kousebanden.

Op de Leije woonde voor vele jaren een man die nooit kousebanden droeg. In zijn jongen tijd had hij zich aan den duivel verkocht voor den tijd van twintig jaar. Toen die tijd verstreken was, kwam Joost om hem te halen, juist op een morgen toen de man pas uit het bed was opgestaan en zijne kousen zat aan te trekken. «Kameraad, nu moet je meê,» zeî de duivel, «je tijd is om.» — «Dat weet ik heerschap,» zeî de man bedremmeld, «maar gun mij nog zooveel tijd dat ik mijne kousebanden ombind.» — «Nu, dat wil ik je wel toestaan,» zeî de booze; «doch maak wat spoed.» En wat deed nu de leeperd? Hij bond in het geheel geen kousebanden om en voegde den duivel toe: «Zoolang ik geen kousebanden om heb, moet je mij met rust laten, dat heb je beloofd.» — De gefopte duivel droop af. En de man zorgde wel, dat hij voortaan zonder kousebanden liep. Zoodra hij die omdeed werd hij ingepakt, dit wist hij.

De duivelsprent te Stiens.

Te Stiens woonde in den overouden tijd een boer, die zich aan den duivel had verkocht. Toen nu de tijd op eenige minuten na verstreken was, verscheen de booze in het woonvertrek. De knecht, die den boer iets had te vragen, opende even de kamerdeur, maar keerde haastig en verschrikt terug, toen hij den zwarten man zag. Hij liep naar de vrouw en zeide: «De duivel is bij den boer in de kamer.»

Dit kwam de vrouw ongelooflijk voor, maar om zich te overtuigen sloop zij naar de kamerdeur en legde haar oor voor eene reet, om af te luisteren wat daar binnen gesproken werd. En nu hoorde zij iemand met eene afschuwelijke stem zeggen: «Maak nu dat je klaar komt, je tijd is dadelijk om.» — «Ja, zacht wat!» zeî de boer; «je wilt toch, hoop ik, nog wel zoolang wachten tot ik mijn wambuis heb dichtgeknoopt?» — «Nu ja, dat kan wel.» — «Goed!» zeî de boer. «En nu knoop ik het in eeuwigheid niet dicht.»

Te laat zag de duivel in dat hij zich had laten beetnemen. Hij werd woedend en vloog met zulk een dolle vaart het venster uit, dat hij tegen den muur van des buurmans huis stootte en daarin met zooveel geweld zijn paardenhoef sloeg, dat de indruk er van vele jaren daarna in de steenen heeft gestaan, juist zoolang als de muur in zijn ouden staat is gebleven. Voor veertig jaar was de duivelsprent daar nog te zien.

Sterke tabak.

De duivel ontmoette eens een soldaat, die een geweer had. «Drommels!» zeî Joost, «wat heb jij daar een mooie tabakspijp.» «Ja,» zeî de soldaat, «wilt ge daar eens uit rooken?» — «O ja, heel graag.» — «Goed, maar dan moet ik haar eerst stoppen.» — De soldaat laadde het geweer met kruit en lood, liet den duivel den loop in den mond nemen en brandde los. «Brrr!» zeî Joost schudkoppende, «wat is dat verschrikkelijk sterke tabak.»

Negen uur naar bed.

Zekere boer met een talrijk gezin was gewoon in den wintertijd des avonds na het eten met zijn volk kaart te spelen. Dit duurde soms tot laat in den nacht, want allen waren hartstochtelijke spelers. Maar een boer, die orde in zijne zaken wil houden, behoort 's avonds te negen uren met zijn gezin ter rust te gaan, omdat men 's morgens vroeg weêr op de proppen moet zijn. Behalve dat is het kaartspel, naar men immers zegt, eene uitvinding des duivels.

Nu, bij genoemden boer gebeurde 't op een zekeren avond, toen ze weêr ijverig aan de gewone liefhebberij zaten, dat daar een vreemdeling zich kwam aanmelden, die om nachtverblijf verzocht. Dit werd niet geweigerd, en men bood hem een stoel aan bij den haard. Niet lang had hij gezeten, toen hij zeide ook een liefhebber van het kaartspel te zijn. Niemand had er tegen dat hij in den kring aan tafel werd toegelaten. Maar die man was hen allen te knap af; hij won altijd. Een poosje had het geduurd, toen er een kaart onder de tafel viel. Men nam de handlamp om op den grond te lichten. En tot hun grooten schrik ontdekten zij nu, dat die vreemdeling een paardepoot had. Hij bleef ook niet meer stil zitten, maar begon op eene erbarmelijke wijze huis te houden. Hij wierp alles het onderst boven en roste de kaartspelers een voor een duchtig af. Hierop vloog hij weg, terwijl hij riep: «'s Avonds negen uur naar bed!»

Sedert deed men daar in huis niets meer aan kaartspelen, want als men des avonds bij elkander om den haard zat, kwam er, als de tijd daar was, eene stem uit den koestal, die riep: «Negen uur!» — «Dat is goed!» antwoordde de boer dan en ieder begaf zich zoo spoedig mogelijk naar bed. Maar 't gebeurde eens, dat men daar in den wintertijd «uitvanhuizers» had. Het waren

verafwonende bloedverwanten; men maakte des avonds in huis wat pret en 't jonge volkje was nog al luidruchtig. Op den gewonen tijd werd er weêr geroepen: «Negen uur!» en de boer antwoordde: «Dat is goed!» Maar zij gingen nu toch niet naar bed. Het duurde echter niet lang of de welbekende vriend kwam weêr voor den dag en begon evenals vroeger geweld te maken. Of de pretmakers zich ook haastig wegpakten en onder de dekens kropen!

Later is er op die plaats een boer komen wonen die 's avonds veelal in den bijbel zat te lezen. Toen werd dat roepen van «Negen uur!» niet meer gehoord.

Wiegezang zonder einde.

Te Nijega woonde in den overouden tijd eene vrouw, die zich aan den duivel had verkocht onder voorwaarde, dat zij hem, als hij haar kwam halen, een kunststuk ter uitvoering zoude opleggen. Kon hij dan dat werk niet volbrengen, dan was zij vrij.

Toen de booze op den bepaalden tijd kwam, zat de vrouw haar kind te wiegen. Hij maande haar aan, dat zij zich wat vlug voor het vertrek had gereed te maken. «Ja,» zeî ze, «maar jij moet eerst den wiegezang, dien ik zal beginnen, tot het einde toe uitzingen. Zij begon te zingen: «Nane, nane, nane; Nane, nane, nane,» en toen zij zweeg begon hij: «Nane, nane, nane; Nane, nane, nane.» Maar wanneer kwam het einde van dezen zang? Er was eenvoudig geen einde aan; de duivel moest maar altijd doorzingen en hij heeft zoolang gezongen dat hij eindelijk van vermoeidheid dood viel. Toch schijnt hij ook weêr levend geworden te zijn, want later, als iemand in dat huis begon te zingen: «Nane, nane, nane,» dan kwam terstond de duivel en zong hetzelfde meê.

Ik geloof dat het huis te Nijega, waar dit is voorgevallen, niet meer bestaat, anders zoude men zich kunnen overtuigen, dat hetgeen ik verteld heb de waarheid is.

Het doodshemdje.

Eene moeder had een kind, dat zij hartstochtelijk liefhad. Dit kind kwam te sterven en nu was de moeder zoo treurig, dat zij alle nachten op haar bed lag te schreien in plaats van te slapen. En dan zag zij in een hoek der duistere kamer haar knaapje, en hij schreide ook. En als zij eens hare tranen afdroogde en voor eenige oogenblikken het schreien liet, dan zag zij dat zijn gelaat

opVelderde. Toen dit eenigen tijd zoo geduurd had, kwam op zekeren nacht het kind met zijn doodshemdje in de hand. Hij klom bij zijne moeder op het bed, ging aan het voeteneinde zitten en zeide: «Moeder, schei toch uit met schreien. Al uwe tranen vallen in mijn kistje, en mijn hemdje is er doornat van geworden, ik kan het zoo niet aanhebben. Houdt gij aan met weenen, dan zal het in plaats van op te drogen nog natter worden en ik kan in mijn graf niet rusten. Daarom, moeder, ween niet meer.» Dit maakte zooveel indruk op haar dat zij oogenblikkelijk het schreien liet. Den volgenden nacht kwam het knaapje terug; nu had hij het hemdje weêr aan en zeide: «Mijn hemdje is reeds op een klein hoekje na weêr droog. Moeder, ik kom u goeden nacht zeggen, ik zal nu gerust en zoet in mijn graf kunnen sluimeren.»

De hemdsmouw.

Er was eens een oud vrouwtje, dat zich altijd bezig hield met spinnen en strijken. Eens had zij een stuk linnen gereed, daar wilde zij een hemd van maken. En zij naaide dat hemd en had het des avonds gereed op éene mouw na. Toen dacht ze: dat doe ik morgen. Maar 's anderen morgens, wat zij ook deed, zij kon die mouw niet in dat hemd krijgen. Toen zuchtte zij bij zichzelf: «Altijd spinnen! altijd naaien! en nog maar een hemd met éene mouw!». Maar toen stierf haar man en toen dacht ze: «Nu zal hij dat hemd aan hebben, dan ben ik er af.» En zoo deed zij. Maar den eersten nacht, toen haar man op het kerkhof lag en zij op haar bed, ging de huisdeur open en haar man kwam binnen. Met zijn éene hand wees hij naar zijn anderen arm en zeide met een grove stem: «Vrouw! mijne mouw!» — Dit gebeurde drie nachten na elkander, maar toen nam zij eene hemdsmouw meê en legde die op haar beddeplank. Toen kwam de man weêr en hij zeî weêr: «O vrouw, mijne mouw!» — Hierop nam zij de mouw van de beddeplank, wierp die naar haren man, en zeide: «Daar heb je 'm!» En toen was 't goed.

Eene oude workumer vertelling, medegedeeld door Joh. Winkler.

Het gouden armpje.

Er waren eens een heer en een juffrouw, die hadden een kind, dat met slechts één armpje ter wereld was gekomen. Daarom lieten de ouders een gouden armpje voor hun kind maken. Maar

dit kind kwam te sterven, toen het ongeveer drie jaren oud was. Terwijl nu het lijkje boven aarde stond, opende de dienstmeid heimelijk het kistje en stal het gouden armpje. Maar toen het kind begraven was, kwam het elken avond bij zijns ouders huis spoken. Dan liep het daar om de deur en jammerde: «Mijn armpje! mijn armpje!» Toen de ouders eens ter sluiks het geestje gingen zien, ontdekten zij dat het maar één armpje had: het gouden armpje ontbrak. Maar zij hadden den moed niet, om het kind te vragen, wie het ontbrekende armpje had weggenomen. Daarom bevalen zij de dienstmeid, dat zij het zoude doen. De meid ging des avonds voor de deur staan wachten; het spookje kwam op het gewone uur en jammerde als altijd: «Mijn armpje! mijn armpje!» — De meid vroeg: «Wie heeft dat?» — «Dou!».....

(Bij het met verheffing van stem uitspreken van het laatste woord grijpt de verteller een der aandachtige toehoorders onverhoeds aan, om hem te doen verschrikken.)

Dokter Faust te Leeuwarden.

Dokter Faust, de vermaardste van alle toovenaars, wiens naam ieder kent, heeft zich ook eene poos te Leeuwarden opgehouden. Hij had daar zijn intrek genomen in het Hooghuis, weleer eene herberg in de nabijheid van de oude boterwaag, naast de tegenwoordige Lombardstraat.

Op zekeren tijd kwam hij bij een barbier in de Amelandsstraat om zich te laten scheren. De baas, die, naar het uiterlijk van den persoon oordeelende, meende te begrijpen dat hij met een voornamen klant te doen had, ging moedig aan het werk. Hij zeepte in en begon te scheren, maar hoe hij zich weerde, hij kon geen gedaan werk krijgen. Had hij de eene zijde der kin afgeschoren, dan botte daar de baard weêr uit, terwijl hij met de andere zijde bezig was. Toen hij zoo een heele poos gewurmd had zonder verder te komen, begon het mijnheer Faust te verdrieten. Onder schelden en gevloek rukte hij den baas het mes uit de hand, sneed zich den kop af, zette dien op de tafel, schoor met onnavolgbare handigheid zichzelven en zette na volbrachten arbeid het hoofd weêr op zijne plaats. — «Ziezoo,» zeî hij, «ik kan het beter dan jij, hé? Maar je hebt toch je moeite er van gehad, daarvoor wil ik je beloonen.» En hij duwde den verbaasden barbier een gouden dukaat in de hand. Zeer verblijd ging de man naar binnen om zijne vrouw te laten zien, welk een buitenkansje hij had gehad. Toen hij echter de hand

opende, had hij daarin geen gouden dukaat, maar een koperen duit. «Drommels!» zeî de baas, «dit is zeker eene vergissing; ik wil dat heerschap dadelijk gaan opzoeken.» Hij ging naar het Hooghuis, destijds de voornaamste herberg der stad, waar hij hoopte den aanzienlijken vreemdeling te zullen vinden. En dit gelukte ook. «Wat nu?» vroeg Faust toen hij den barbier zag. «Ja, mijnheer,» zeî de baas, «mijnheer heeft zich zeker vergist; mijnheer zeide mij een dukaat te geven en, zie mijnheer, het is maar een duit.» — «Dat is vreemd,» zeî Faust, «dat begrijp ik niet. Nu, daar heb je een anderen, maar let nu goed op wat je krijgt.» En de barbier zag duidelijk, dat hij nu een echten gouden dukaat kreeg. En toch, toen hij er meê tehuis kwam was het weêr een koperen duit. «Nu,» zeî hij, «als dat zuiver toegaat, dan weet ik er niets van.» En hij wierp den duit weg zoover hij kon.

Dokter Faust vertelde aan de menschen te Leeuwarden, dat het daar in de stad krielde van toovenaars en heksen. En dit wilde hij bewijzen. Hij zou op de Langepijp, — een lange en breede steenen brug in Leeuwarden, — gaan staan met een dikken bundel stroo onder den arm. Daar zouden alle toovenaars en heksen der stad bij hem komen en een stroohalmpje uit zijnen bundel trekken. Ieder slechts één. Allen zouden wel zeer goed zorgen er geen twee te nemen. En als hij op die manier zijn geheelen bundel stroo zoude kwijt geraakt zijn, dan zouden er nog velen van 's duivels dienstvolk om hem rondloopen, die allen ook gaarne een strootje hadden willen nemen. De uitvoering van dit kunststuk werd hem echter niet toegestaan, omdat des burgemeestersvrouw ook eene heks was, naar men zeide.

Doch men konde hem niet altijd beletten leelijke dingen uit te voeren. Op zekeren morgen was door zijne tooverkunst het geheele Waagsplein overdekt met bloed, zoo hoog, dat de menschen tot aan de enkels er door moesten waden. Dit deed het stadsbestuur besluiten, den toovenaar te gelasten de stad te verlaten, den eerstvolgenden dag op een bepaald uur. De stadsgerechtsdienaren en de wachters bij de poorten moesten toezien, dat dit bevel stipt werd opgevolgd. Nu, op het bepaalde uur verschenen op het stadhuis vier boden, ieder van een der vier stadspoorten, allen verklarende, dat zij Faust de stad hadden zien verlaten. En nu bleek, dat hij op één en de-

zelfde minuut alle vier stadspoorten was uitgegaan. Toch was hij, blijkens het volgende, kort daarna weêr in de stad — of hij was er niet uit geweest.

Kort voordat het banvonnis tegen dokter Faust was uitgevaardigd, kwam hij op een avond laat in zijne herberg en gelastte den knecht hem de laarzen uit te trekken. Met de eerste laars ging dit zeer gemakkelijk, maar met de tweede wilde 't niet gelukken. De knecht trok wat hij trok, de laars zat onwrikbaar vast. Eindelijk zeî dokter: «Trek nu nog eens uit alle macht.» — De knecht deed dit en — daar trok hij waarlijk mijnheer het geheele been uit het lijf. De knecht stond verbluft; mijnheer vloekte en schold. Het geheele huis kwam in opschudding, maar dat baatte niets. Het uitgetrokken been lag op den grond en mijnheer zat met één been op den stoel. Gelukkig voor hem behoefde hij zoo niet te blijven zitten. Och neen, hij bewoog zich op één been even gemakkelijk als op twee, daarom bekommerde hij zich over het ongeluk niet veel. De waard had het uitgetrokken been achter slot geborgen en weigerde, toen Faust de stad uit moest, het terug te geven, zoolang de toovenaar niet anders wilde betalen dan met gouden dukaten, die na verloop van eenige oogenblikken veranderden in koperen duiten. Dokter maakte zich hierover niet bezorgd: hij vertrok zonder te betalen en zonder het been. Toch kwam hij na verloop van eenigen tijd terug, om eerlijk te betalen en zijn been in ontvangst te nemen. Maar de waard, denkende dat de snaak nooit terug zoude komen, had het been maar in het water geworpen. «Nu, dan zijn wij effen,» zeî Faust. «Ja,» zeî de kastelein, zich gelukkig rekenende dat hij er zoo afkwam. Faust vertrok en op straat zag men hem weêr op twee beenen loopen evenals andere menschen.

Bouwe-oom en Antje-moei.

Bouwe-oom en Antje-moei woonden onder een ouden aschpot. Eens ging Bouwe-oom naar de zee te visschen en toen ving hij een mooi vischje. «Ach, Bouwe-oom,» zeide het vischje, «laat mij zwemmen, laat mij zwemmen! dan zult gij alles hebben wat gij maar wenscht.» — «Goed,» zeide Bouwe-oom, «dan wil ik eerst mijne vrouw gaan vragen.» Hij wierp het vischje weêr in zee en ging naar huis. Nu was zijne vrouw van meening, zij moesten maar een groot mooi huis hebben. Bouwe-oom ging weêr naar de zee

en riep: «Pieterman! Pieterman! waar ben je?» Het vischje heette Pieterman. «Hier ben ik,» riep het vischje. «Mijne vrouw wil niet zooals ik wil.» — «Wat wil je vrouw dan?» — «Zij wil een groot mooi huis hebben.» — «Ga maar heen,» zeî het vischje, «het staat er al.» En toen Bouwe-oom tehuis kwam, hadden zij een groot mooi huis. Maar toen wilde Antje-moei mooie kleêren hebben en mooie huismeubels en ook veel geld. Bouwe-oom ging weêr naar de zee en riep: «Pieterman! Pieterman! waar ben je?» — «Hier ben ik,» riep het vischje. «Mijne vrouw wil niet zooals ik wil.» — «Wat wil je vrouw dan?» — «Zij wil mooie kleêren hebben en mooie huismeubels en veel geld.» — «Ga maar heen,» zeî het vischje, «het is er al.» En toen Bouwe-oom weêr tehuis kwam, hadden zij alles wat hij gevraagd had. Nu wilde Antje-moei nog een hoogen berg bij het huis hebben, zoo hoog, dat zij hare handen in de wolken konde wasschen. Bouwe-oom ging weêr naar de zee en riep: «Pieterman! Pieterman! waar ben je?» — «Hier ben ik,» riep Pieterman. «Mijne vrouw wil niet zooals ik wil.» — «Wat wil zij dan?» — «Zij wil een hoogen berg bij het huis hebben, zoo hoog, dat zij hare handen in de wolken kan wasschen.» Nu zeî het vischje:

„Loop, zot! Wilt gij boven God?
Kruip dan maar weêr onder den ouden aschpot.”

En toen Bouwe-oom nu weêr tehuis kwam, woonde Antje-moei weêr onder den ouden aschpot.

Hoe de zwijnen wroeten hebben geleerd.

Er was eens een oud vrouwtje, dat vond een houten duitje. Toen was zij zeer verblijd, maar zij wist niet wat zij er voor zoude koopen. Eindelijk vond zij goed, maar eens een pannekoek te bakken. Zij ging naar den boer om wat melk te halen en naar den molenaar om wat meel, en daar maakte zij beslag van. Zij zette de koekenpan op het vuur en deed het beslag er in. Maar nu schoot haar te binnen, dat zij vergeten had stroop meê te brengen. Zij ging heen om dit in den winkel te koopen, terwijl de pannekoek halfgaar bakte. Maar zij bleef zoolang uit en de pan werd op het vuur zoo heet, dat de pannekoek van benauwdheid opsprong en den schoorsteen uitvloog. Hij kwam neder op den weg en rolde voort zoo hard hij kon, zonder te weten waar hij terecht zou komen.

Er kwam hem een man tegemoet, die zeide: «Pannekoek, pan-

nekoek, waar kom jij vandaan?» Hij antwoordde: «Ik ben uit de heete pan gesprongen en ik ben eene oude vrouw ontvlucht, en ik zal jou ook wel ontkomen.»

Iets verder ontmoette hem een hond, die vroeg ook: «Pannekoek, pannekoek, waar kom jij vandaan?» En hij antwoordde: «Ik ben uit de heete pan gesprongen en ik ben eene oude vrouw ontvlucht, en ik zal jou ook wel ontkomen.»

Er ontmoetten hem nog meer anderen, die altijd hetzelfde vroegen en hij gaf altijd hetzelfde antwoord. Eindelijk ontmoette hem een zwijn, dat zeî ook al weêr: «Pannekoek, pannekoek, waar kom jij vandaan?» En de pannekoek zeî weer: «Ik ben uit de heete pan gesprongen en ik ben eene oude vrouw ontvlucht, en ik zal jou ook wel ontkomen.» Nu zeide 't zwijn: «Durf je wel op mijn rug gaan zitten?» — «Hé ja, waarom niet?» zeî de pannekoek en sprong op den rug van het varken. «Durf je wel op mijn nek gaan zitten?» zeî het zwijn. «Ja, ook wel,» zeî de pannekoek en sprong op den nek van het varken. «Kom nu ook eens op mijn kop.» — «Nu, wat denk je, dat ik dat niet durf?» En de pannekoek kwam op den kop van het zwijn. «Ik moet zeggen, je durft wel iets te wagen,» zeî het varken, «maar nu wed ik toch, dat je niet op mijn snuit durft gaan zitten.» — «Och kom, wat zou dat?» zeî de pannekoek en ging op den snuit van het varken zitten.

«Hap!» zeî nu het zwijn, beet de ééne helft van den pannekoek af en vrat die op. De andere helft viel op den grond en kroop in de aarde weg. Het zwijn, om ze te zoeken, begon met zijn neus in de aarde te woelen en wroette zoolang dat de neus aan stuk ging. Zijn baas wilde dat wroeten niet hebben en stak hem een ijzeren ring door den neus. Zulk een ring dragen de zwijnen nog altijd en als zij nu met den neus in de aarde wroeten is hun die ring wel hinderlijk, maar zij willen 't toch niet laten, want zij zoeken nog altijd naar de andere helft van den pannekoek.

Het erwtje en het boontje.

Er waren eens een erwtje en een boontje en een strootje en een kooltje vuur, die gingen met hun vieren uit wandelen. Toen kwamen ze voor een wijd water en ze wisten niet hoe ze daar over zouden komen. Maar nu ging het strootje dwars over het water liggen, van den eenen wal tot den anderen. Het erwtje ging er eerst over heen en toen ging het boontje er over heen.

Toen zoude het kooltje vuur er ook over gaan, maar toen hij op 't midden was geraakte 't strootje in brand en het kooltje vuur viel in het water. — Hierover begonnen het erwtje en het boontje zoo te lachen dat de buik hen opberstte. — Maar het boontje heeft toch sedert altijd rouw gedragen over den dood van het kooltje vuur.

Adam en zijn schol.

Adam hield veel van visch. Eens had hij eene menigte visschen gevangen en op den oever nedergelegd. Terwijl hij nu bezig was die visschen bijeen te verzamelen, kwam hij te vallen, want de grond was glad van het slijm der visschen. Hij viel met zijn achterdeel midden op een schol, die daardoor geheel plat werd. Adam had een broek met nopjes aan, daardoor kreeg de schol vlekjes op de huid, zooals men die tot heden toe er nog op ziet. En de schol is sedert ook altijd plat gebleven.

Waarom honden elkaar beruiken?

Weet gij dit niet? Luister dan aandachtig. — Er was eens een tijd, dat alle dieren konden spreken en dus de honden ook. Toen werden de honden zeer hardvochtig behandeld door de kinderen der menschen en tegenpruttelen baatte niet. De honden verkropten daarom hun leed, maar eindelijk kwamen zij toch te hoop om te beraadslagen. Opstand tegen den sterkere? Wat zou die baten? Een beklag bij de Goden, aan wie toch ook de kinderen der menschen ondergeschikt zijn? Dit werd verstandiger geoordeeld. Een gezantschap trok dus naar de wereld der Goden. Hun werd daar eene wachtplaats aangewezen in een hoek onder het gewelf voor den raad der goden. Daar was het wachten, wachten — de Goden hadden het druk — steeds wachten. Toen overkwam het den honden, dat de natuur hun te machtig werd en dat zij het niet konden weêrstaan om aan den drang daarvan te voldoen. Maar nauwelijks verspreidde zich de geur, of toorn barstte los onder de Goden en de honden werden naar buiten en naar beneden geschopt. — Met blijde spanning stond het gansche hondengeslacht op aarde reeds de terugkomst van het gezantschap af te wachten. Groote ontsteltenis dus op het vernemen van den ongewenschten afloop! Maar een nieuw gezantschap werd afgevaardigd, en, omdat men vreesde dat de natuur zich ook bij deze honden niet zou laten bedwingen, werden alle leden dier zending zorgvuldig van achter

volgestopt met welriekende specerijen. Aldus ging het met nieuwen moed naar de gewesten der Goden. Inmiddels deden de andere honden hun best zich voorloopig maar weder te schikken in het harde lot dat de kinderen der menschen hun bleven bereiden. Op eene gunstige uitkomst meenden zij thans zeker te kunnen rekenen. En geduldig bleven daarom de honden wachten en wachten, — doch het heerlijk geurende gezantschap is tot heden niet teruggekeerd. De honden wachten dus nog, maar elken nieuwen dag die over hen aanlicht, hopen zij op de gelukkige wederkomst hunner gezanten; en om te weten of die hoop eindelijk in vervulling is gekomen, ruiken alle honden malkander steeds onder den staart. — Nu weet gij het; onthoud het dan.

De wereld wil vergaan.

Er was eens eene kat die zat onder den stoel van haar vrouw, toen deze een zeker geluid liet hooren, waardoor poes zoo hevig verschrikte, dat zij haastig de vlucht nam, denkende: nu wil de wereld vergaan. Zij ging in de schuur en maakte een wagentje van stroo. Toen ving zij twee ratten, die spande zij voor het wagentje en reed er zoo snel mogelijk meê weg. Er kwam haar een greep, (de drietandige vork voor aardewerk) tegemoet, die riep: «Katje, katje, hoe jaag je zoo?» — «De wereld wil vergaan,» zeî de kat. «Hoe weet je dat?» — «Ik zat onder mijn vrouws stoel, daar hoorde ik het eerste gekraak.» — «Mag ik meê?» — «Ja, spring maar achter op mijn bank, mijn peerdjes zijn wat krank, mijn wagen is wat zwak, maar breek hem mij niet.» — «Neen,» zeî de greep en sprong in het wagentje.

Toen zij een eind verder waren gereden, kwam hun eene stopnaald tegemoet, die riep: «Katje, katje, hoe jaag je zoo?» — «De wereld wil vergaan.» — De stopnaald, na hetzelfde gevraagd en het zelfde antwoord bekomen te hebben als de greep, verzocht ook meê te mogen rijden — en dit werd toegestaan. — Iets verder ontmoetten ze een ei, dat alweêr dezelfde vragen deed en dezelfde antwoorden ontving en ten slotte meê mocht rijden. — Nog iets verder ontmoetten zij een haan, die, na het gewichtige nieuws vernomen te hebben, op zijn verzoek ook werd opgenomen.

Zij reden al verder en verder tot het eindelijk duister werd. Toen zagen zij in de verte een lichtje branden, daar reden zij op aan en kwamen bij een huis, maar er was niemand in. De reizigers

waren vermoeid en ieder op zijne manier zocht eene rustplaats. De greep legde zich neder op een paar latten, die boven de deur aan de zolderbalken waren gespijkerd. De stopnaald nestelde zich tusschen de biezen eener stoelmat. Het ei verschool zich in de gloeiende asch op den haard en de kat nam plaats in het turfvat. De ratten kropen in het zwavelstokkenbakje en de haan ging op de hanebalken zitten.

Nu was dit een huis dat door gauwdieven werd bewoond. Deze waren, toen het duister was geworden, uitgegaan om te stelen. Laat in den nacht kwam een hunner tehuis om vuur aan te maken, maar hij vond alles duister, want poes had het licht uitgeblazen. Hij wilde turf uit het vat nemen, maar de kat krabde hem in de handen. — «Wat is dit?» zeî hij, «ik moet licht hebben.» Hij wilde een zwavelstok uit het bakje nemen, maar toen beten de ratten hem in de vingers. — «Verduiveld! wat is dat?» jammerde hij en ging op den stoel zitten, maar kreeg hierdoor een gevoeligen prik van de stopnaald. Hij had toch een zwavelstok bemachtigd en wilde nu licht maken. Maar toen hij de zwavelstok aan de gloeiende asch in brand stak, spatte het ei uit elkander, zoodat de dief asch en vonken in de oogen kreeg waardoor hij half blind was. Nu werd het hem te erg; hij nam de vlucht, maar bij het uitgaan der deur stompte hij tegen het kozijn, zoodat de greep van boven viel en hem de hielen wondde. Zijne kameraden waren juist bij het huis aangekomen, maar hij riep hun toe: «Komt er niet in! alles is hier betooverd.» — «Dat is wel jammer,» zeiden zij, «wij hebben zoo'n mooien voorraad eten meêgebracht.» — Hierop riep de haan boven in het huis: «Koekelekoe! smijt mij ook een stukje toe!» — Dit deed de dieven zoo geweldig schrikken, dat zij in allerijl de vlucht namen, met achterlating van hunnen buit. En zij kwamen nooit terug.

De haring en de bot.

Een aantal visschen zoude eens tegen elkander om 't hardst zwemmen. Toen was de bot vóór en daaraan de haring. Maar de haring, die de oogen in de zijden van haar hoofd heeft en alzoo niet vooruit kan zien, meende de voorste te zijn. Daarom zong zij:

„Haring, haring spant de kroon Boven alle visschen schoon!„

Dit hinderde de bot zeer. Al zwemmende zag zij naar den haring om en riep: «Bot is ook visch!» Doch nu stootte zij met den kop

tegen een zeedijkpaal, zoodat zij een scheeven bek kreeg. Sedert worden alle botten geboren met een scheeven bek.

Van het oude vrouwtje dat een houten duit vond.

Onvermijdelijk moest dit overoud sprookje bij eene vertaling veel van zijne naïveteit verliezen. Daarom heb ik noodig geoordeeld het oorspronkelijke er naast te plaatsen.

Der wie ris in âld âldwyfke, dy foun in houten skeissen. Hja wist net hwet se dêr for keapje scoe, en do kocht se der in baerchje for. Mar dy baerch woe net nei hûs of hy moast nei hûs ta dragen wirde.

Do gyng it âldwyfke nei de houn ta en sei: «Houn, wost ek baerch bite? De baerch wol net nei hûs of hy moat nei hûs ta dragen wirde.»

«Né!» sei de houn.

Do gyng 't âldwyfke nei de stôk ta: «Stôk! wost ek houn slaen? Houn wol gjin baerch bite en de baerch wol net nei hûs of hy moat nei hûs ta dragen wirde.»

«Né!» sei de stôk.

Do gyng 't âldwyfke nei 't fjûr. «Fjûr, wost ek stôk barne? Stôk wol gjin houn slaen, houn wol gjin baerch bite en de baerch wol net nei hûs of hy moat nei hûs ta dragen wirde.»

«Né!» sei 't fjûr.

Do gyng 't âldwyfke nei 't wetter. «Wetter, wost ek fjûr útleaze? Fjûr wol gjin stôk barne, stôk wol gjin houn slaen, houn wol gjin baerch bite en de baerch

Er was eens een oud vrouwtje, dat vond een houten duitje. Zij wist niet wat zij daarvoor zou koopen, en toen kocht ze er een bigje voor. Maar dat zwijn wilde niet naar huis of het moest naar huis gedragen worden.

Toen ging het oude vrouwtje naar den hond en zeî: «Hond! wilt gij ook een zwijn bijten? Het zwijn wil niet naar huis of het moet naar huis gedragen worden.»

«Neen!» zeî de hond.

Toen ging het oude vrouwtje naar den stok. «Stok, wilt ge ook hond slaan? Hond wil geen zwijn bijten en het zwijn wil niet naar huis of het moet naar huis gedragen worden.»

«Neen!» zeî de stok.

Toen ging het oude vrouwtje naar het vuur. «Vuur, wilt ge ook stok branden? Stok wil geen hond slaan, hond wil geen zwijn bijten en het zwijn wil niet naar huis of het moet naar huis gedragen worden.»

«Neen!» zeî het vuur.

Toen ging het oude vrouwtje naar het water. «Water, wilt ge ook vuur uithoozen? Vuur wil geen stok branden, stok wil geen hond slaan, hond wil geen zwijn

wol net nei hûs of hy moat nei hûs ta dragen wirde.»

«Né!» sei 't wetter.

Do gyng 't âldwyfke nei de okse. «Okse, wost ek wetter sline? Wetter wol gjin fjûr út-eaze, fjûr wol gjin stôk barne, stôk wol gjin houn slaen, houn wol gjin baerch bite en de baerch wol net nei hûs of hy moat nei hûs ta dragen wirde.»

«Né!» sei de okse.

Do gyng it âldwyfke nei de line. «Line, wost ek okse bine? Okse wol gjin wetter sline, wetter wol gjin fjûr út-eaze, fjûr wol gjin stôk barne, stôk wol gjin houn slaen, houn wol gjin baerch bite en de baerch wol net nei hûs of hy moat nei hûs ta dragen wirde.»

«Né!» sei de line.

Do gyng it âldwyfke nei de mûs. «Mûs, wost ek line kapje? Line wol gjin okse bine, okse wol gjin wetter sline, wetter wol gjin fjûr út-eaze, fjûr wol gjin stôk barne, stôk wol gjin houn slaen, houn wol gjin baerch bite en de baerch wol net nei hûs of hy moat nei hûs ta dragen wirde.»

«Né!» sei de mûs.

Do gyng 't âldwyfke nei de kat. «Kat, wost ek mûs fange? Mûs wol gjin line kapje, lîne wol gjin okse bine, okse wol gjin wetter sline, wetter wol gjin fjûr út-

bijten en het zwijn wil niet naar huis of het moet naar huis gegedragen worden.»

«Neen!» zeî het water.

Toen ging het oude vrouwtje naar den os. «Os, wilt ge ook water slinden? Water wil geen vuur uithoozen, vuur wil geen stok branden, stok wil geen hond slaan, hond wil geen zwijn bijten en het zwijn wil niet naar huis of het moet naar huis gedragen worden.»

«Neen!» zeî de os.

Toen ging het oude vrouwtje naar de lijn. «Lijn, wilt ge ook os binden? Os wil geen water slinden, water wil geen vuur uithoozen, vuur wil geen stok branden, stok wil geen hond slaan, hond wil geen zwijn bijten en het zwijn wil niet naar huis of het moet naar huis gedragen worden.»

«Neen!» zeî de lijn.

Toen ging het oude vrouwtje naar de muis. «Muis, wilt ge ook lijn knagen? Lijn wil geen os binden, os wil geen water slinden, water wil geen vuur uithoozen, vuur wil geen stok branden, stok wil geen hond slaan, hond wil geen zwijn bijten en het zwijn wil niet naar huis of het moet naar huis gedragen worden.»

«Neen!» zeî de muis.

Toen ging het oude vrouwtje naar de kat. «Kat, wilt ge ook muis vangen? Muis wil geen lijn knagen, lijn wil geen os binden, os wil geen water slinden, water

eaze, fjûr wol gjin stôk barne, stôk wol gjin houn slaen, houn wol gjin baerch bite en de baerch wol net nei hûs of hy moat nei hûs ta dragen wirde.»

«Ja!» sei de kat.

Do gyng de kat efter de mûs, de mûs efter de line, de line efter de okse, de okse efter 't wetter, it wetter efter 't fjûr, it fjûr efter 'e stôk, de stôk efter de houn, de houn efter 'e baerch, en 't âldwyfke sei: «Hûrre! hûrre!» do wie de baerch yn 'e skûrre.

wil geen vuur uithoozen, vuur wil geen stok branden, stok wil geen hond slaan, hond wil geen zwijn bijten en het zwijn wil niet naar huis of het moet naar huis gedragen worden.»

«Ja!» zeî de kat.

Toen ging de kat achter de muis, de muis achter de lijn, de lijn achter den os, de os achter het water, het water achter 't vuur, het vuur achter den stok, de stok achter den hond, de hond achter het zwijn, en het oude vrouwtje zeî: «Hurre! hurre!» toen was het zwijn in de schuur.

Drie moffen.

Drie moffen mochten ieder een wensch doen. De eerste wenschte «immer zu schlafen»; de tweede «Speckfett zu trinken». En nu zeide de derde niets te kunnen wenschen, want zijne twee makkers hadden hem «al das Gute für die Nase weggenommen.»

Nog drie moffen.

Drie moffen, pas in Friesland aangekomen, kwamen met elkander overeen, dat zij de friesche boerentaal wilden leeren. Het beste wat zij konden doen was, naar hunne meening, maar nauwkeurig op te letten wat de boeren zeiden en dat te onthouden.

Zij kwamen voorbij een huis, daar riep een jongen zijnen vader toe: «Sjuch, heit! trije poepen!»

Een van het drietal dit hoorende zeî: «Trij poepen — das wol ich enthollen.»

Iets verder zat nabij den weg eene meid de koe te melken en riep tot het beest: «Om kou!»

De tweede mof zeî: «Om kou — das wol ich enthollen.»

Weêr iets verder was een timmerman bezig eene plank te schaven. Toen hij gedaan had keek hij er op langs en zeî: «Dat is rjucht.»

«Dat is rjucht — das wol ich enthollen,» zeî de derde mof.

Nu was er een man vermoord en men zocht naar den dader of de daders. Twee gerechtsdienaars ontmoetten onze reizigers en vroegen of zij misschien ook wisten, wie de misdaad had gepleegd.

«Trij poepen» zeî de eene mof.

«Welzoo? Dan ben jijlui die zeker. Waarom hebt ge dat gedaan?»

«Om kou,» zeî de tweede mof.

«Om eene koe! jawel! Nu, dan zult gij moeten hangen.»

«Dat is rjucht,» zeî de derde mof.

De rechter meende ook dat dit recht was; de drie leeperds werden verwezen tot de galg.

Dit was nu wel wat erg; ja, maar 't is maar een vertelsel.

Van een meisje en een ruiter.

Er was eens een meisje dat vrijde met een ruiter. Zij wist niet hoe die ruiter heette en evenmin wie hij was. Eens op een avond kwam hij bij haar te paard, en vertelde haar dat hij een mooi groot slot had, daar wilde hij haar heen brengen; maar het was heel ver weg. En toen nam hij haar bij zich op het paard en reed met haar weg, zeer ver, zeer ver, door den duisteren nacht, zoo snel, zoo snel, dat geen vogel zoo snel kon vliegen. En de ruiter zong:

Het maantje dat schijnt er zoo helder,
Het paardje dat loopt er zoo snelder,
Zoetliefje, zoetliefje, berouwt het je niet?

Eindelijk kwamen zij aan het slot. En toen trouwden ze en hebben bruiloft gehouden. En het meisje is nooit weêr bij haar vader en moeder teruggekomen.

Raad eens, wat is dat?

Dat meisje had de tering en die ruiter was de Dood.

Een prediker.

Zeker man moest prediken, maar hij kon niet. Toch werd hij er toe gedwongen en toen zeî hij:

Als alle boomen één boom waren,
Als alle waters één water waren,
Als alle steenen één steen waren;
Als die steen dan in dien hoogen boom lag,
Als die dan viel in dat diepe water,
Wat zou dat een grooten plof geven. Amen!

Rooken of niet.

Eene arme weduwe had een grooten jongen, die veel van rooken hield, maar zijne moeder wilde 't hem niet toestaan, omdat naar hare meening rooken tot niets deugde. Zij was een ernstig mensch, maar kon niet lezen, daarom moest haar zoon elken dag haar iets uit den bijbel voorlezen. En nu bedacht hij, om vergunning voor rooken te krijgen, deze list: als hij een bijbelsch geschiedverhaal las, liet hij, zoo dikwijls 't maar wat pas gaf, er tusschen invloeien: «Ende sy rookten ende sy smookten.»

Toen de moeder dit bij herhaling hoorde, vroeg zij met belangstelling: «staat dat er?» — «Wel zeker, moeder.» — «Nu, maar als de menschen in dien ouden tijd reeds rookten, dan moogt gij het ook wel doen.»

De list was dus gelukt en dit verleidde den knaap om des anderen daags nog een stap verder te gaan. Toen las hij: «Ende sy rookten ende sy smookten ende sy dronken een slok.» Dit kwam de moeder nu toch verdacht voor. Zij deed onderzoek naar de zaak bij haar buurvrouw, en het bleek, dat de snaaksche knaap haar bedrogen had. En nu werd hem het rooken verboden voor altijd.

Spreekwoorden.

Een aanhouder wint.

Een meisje kreeg eens een vrijer, dien zij om bijzondere redenen voor dien keer niet konde ontvangen. Zij zond hem weg, maar meende hem duidelijk genoeg te laten blijken, dat hij gerust terug mocht komen. Hij scheen echter volkomen ontmoedigd te zijn en kwam niet terug. Nu gebeurde 't eens dat zij den jongeling op den weg zag naderen. Zij nam een spantouw (touw waarmeê men eene koe de achterpooten samenbindt als men haar wil melken), sloeg dit om een boom en terwijl zij de beide einden vasthield, raspte zij den boomstam met het touw zoo hard zij kon. De vrijer haar naderende zeî: «Wat doe je nu?» Zij zeî: «Ik wil den boom doorzagen met het spantouw.» — «Kom,» zeî hij lachend, «dat denkbeeld is te dwaas.» — «Zeg dat niet,» zeî zij weer, «een aanhouder wint; begrijp je!» Hij begreep, herhaalde spoedig daarna zijn bezoek en was welkom. Vanhier het spreekwoord: «Een aanhouder wint, zeî de meid en zij wou den boom doorzagen met het spantouw.»

Maakte Job ook zoetemelksche kaas?

In vroeger tijd, toen de landerijen niet half zooveel opbrachten als thans, was niet zelden eene pastorie tevens boerderij en de predikant veehouder en zelf gebruiker der pastorielanden. Zulk een predikant preekte op zekeren zondag over het geduld van Job. Uit de kerk tehuis komende was zijn eerste werk, te zien naar het partijtje zoetemelksche kaas, dat hij in den melkkelder had staan en den volgenden dag zou afgeleverd worden. En nu ontdekte hij, dat door onachtzaamheid der dienstmeid eene deur had opengestaan, tengevolge waarvan alle kazen gebarsten waren. Thans begon hij uit te varen, zoo onstuimig, dat zijne vrouw goedvond hem onder het oog te brengen, dat hij wel eens mocht denken aan het geduld van Job. — «Wat praat jij van het geduld van Job,» snauwde hij haar toe, «maakte Job dan ook zoetemelksche kaas?» — Hiervan kwam het spreekwoord: «*Makke Jop ek swietmâlks-tsiis?*»

Pas vroeg.

In den tijd toen men deugnieten, die iets verdiend hadden, nog strafte met geeseling en brandmerk en ook wel met bannissement, leefde in Friesland een man die Bouwe Ates heette. Wat deze man bij zekere gelegenheid had uitgevoerd, weet ik niet, maar wel, dat hij werd veroordeeld om gegeeseld en gebrandmerkt te worden en daarna het land d.i. de provincie te ruimen. Het eerste gedeelte der straf onderging hij te Leeuwarden, en den volgenden morgen werd hij weggezonden met het streng bevel: te zorgen binnen den kortstmogelijken tijd buiten de grenzen van Friesland te komen. Onderweg vroeg de man bij een boer om eene kleine lafenis. Deze was vriendelijk en gul en vroeg: «Waar komt de reis vandaan, man?» — «Van Leeuwarden,» zeî Bouwe Ates. «Wel zoo! ben je gisteren ook bij 't geeselen geweest?» — «Jawel, boer, daar ben ik bij geweest.» — «Ik niet,» zeî de boer, «ik had er bij willen zijn, maar kwam even te laat; toen ik kwam was 't reeds gedaan.» — «En ik kwam pas vroeg,» zeî Bouwe Ates, «ik kwam juist toen 't beginnen zou.» Hiervan is het spreekwoord overgebleven: «Pas vroeg, zeî Bouwe Ates en hij kwam toen 't beginnen zou.»

Deze en dan nog een, dan ben ik aan den laatste toe.

Zekere oude vrouw gaf aan hare familie te kennen, dat zij nog wel een man wenschte te hebben. Toen men haar zeide, dat zij

daarvoor te oud was en zij het tegendeel beweerde, kwam men met haar overeen: als zij drie pruimesteentjes in stukken konde bijten, dan zou zij een man hebben. Zij ging met het karweitje aan het werk, en toen haar na verloop van eenige minuten gevraagd werd hoever 't er meê was, zeide zij: « Ik ben er bijna meê klaar. Als ik dezen, waarmeê ik nu bezig ben, kapot heb en dan nog een, dan ben ik aan den laatste toe. » Hiervan kwam het spreekwoord: « Deze en dan nog een, dan ben ik aan den laatste toe, » zeî het oude wijf toen ze drie pruimesteentjes in stukken zou bijten. »

Het kalverstaartje.

Er was eens een man, die groef zijn tuintje wat om en toen vond hij daar een houten doosje. In dat doosje vond hij een kalverstaartje — en ware dat kalverstaartje wat langer geweest, dan zou mijn vertelseltje ook wat langer geweest zijn.

De gouden sleutel.

In zekeren winter, toen er veel sneeuw lag, werd een arme jongen door zijne ouders uitgezonden met eene slede om brandhout te halen. Toen hij nu in het bosch de slede opgehoopt vol had geladen met doode takken, wilde hij, voor hij naar huis terugkeerde, een vuurtje maken om zich wat te warmen. Hij ruimde daarvoor de sneeuw wat weg en vond toen op den grond een gouden sleutel. Dadelijk dacht hij: waar een sleutel is moet ook een slot zijn. En verder zoekende vond hij ook onder de sneeuw een ijzeren kistje. In dit kistje kon hij in 't eerst geen slotgat vinden; maar na lang zoeken vond hij het toch. Laat ons nu wachten tot hij het kistje geopend heeft, dan zal ik vertellen welke wonderbaarlijke dingen er in opgesloten waren.

IV.

VOLKSBEGRIPPEN.

„De Godzaligheid is tot alle dingen nut." Van de waarheid dezer woorden zijn onze vaderen blijkbaar vervuld geweest, lang eer die woorden als eene uitspraak van den grooten Heidenapostel tot hen werden gebracht. Het kan niet anders, of met groote innigheid heeft hun geloof zich gehecht aan de Onzienlijke dingen, want sporen er van leven nog bij ons volk tot den huidigen dag.

Maar de christenzendelingen hadden omtrent het Onzienlijke een geheel ander begrip. Tegen het oude geloof druischte het nieuwe in; het eerste moest worden overwonnen, liefst vernietigd; het nieuwe werd hier geplant, soms met beleid en bezadigd overleg, dikwijls met zwaard en vuur. Langs dezen weg verkreeg de christelijke kerk hier mettertijd vasten voet en macht, en verbreidde zij hare leer ten koste van het oude geloof. Evenals elders kwam zij hier tot bloei, zoozeer, dat ieder dorpje zijn geestelijke had, terwijl tal van kloosters verrezen; en reeds vroegtijdig had de Kerk in Mariengaarde hier eene plaats ter beêvaart, als een friesch Kevelaar of Lourdes der middeleeuwen.

Maar toen in de 15e en 16e eeuwen, door al de germaansche landen heen, de geest woei die het protestantisme vertegenwoordigt, en deze allengs te algemeen werd om zich niet overal te openbaren, hielp het ingetreden verval der kerk het protestantisme, trots vervolging, vooruit. „De gang dezer zaken is in Friesland over 't geheel dezelfde als overal in den lande, zegt Prof. J. Reitsma, ofschoon de toestanden hier scherper geteekend zijn dan in 't overige Noorden: de sporadische verschijning van twijfeling en verzet tegen Rome; de plotselinge doorbraak van het Anabaptisme, en toen deze stroom in hare eigene bedding was afgeleid, de stille groei der hervorming, eindelijk aanwassende tot de algemeene beweging onder het volk, dat vrijheid eischte op het gebied van staat en godsdienst; de snelle en gevreesde reactie onder den vereenigden druk van Escuriaal en Vaticaan; dan zucht de kerk onder het kruis, totdat na zwaren en afwisselenden strijd de eerste zegepralen worden behaald."

Na de scheuring zag het er aanvankelijk ontredderd uit. „Het volk zonder leidsman, de kudde zonder herder — aldus schrijft de Vicaris Apostoliek aan den Paus; — waar pastoors zijn gebleven, zien dezen aan dat de gemeente ronddoolt, omdat zij hun plichten niet durven waarnemen." Van vervolgster was de katholieke kerk vervolgde geworden. Onder den druk der plakkaten, door geheime zendelingen ondersteund, de inzaten nu en dan in tweespalt met die zendelingen, was zij echter spoedig druk in de weer om van het verloren terrein te herwinnen wat mogelijk bleek, met vaste hand alles nieuw organiseerende; is het wonder dat die kerk er voorshands niet aan dacht den ouden strijd tegen wat er nog was overgebleven van het „heidendom," op nieuw aantebinden?

En die de hervorming waren toegedaan? Toen in 1580 hun kerk een lichaam werd, waren de brandstapels voor de ketters nauwelijks gedoofd, en het zwaard dat hen had moeten onthalzen te nauwernood in rust. De nieuwe kerk had aanstonds te doen met een groot getal van „dezulken die te voren tot geen godsdienst behoord hadden," degenen die door de katholieken „politieken" werden genoemd en onder welken dezen later vele zielen hebben gewonnen; en verder met dien grooten hoop, die, als het schuim op de baren der zee, gestuwd wordt waarheen de wind van het oogenblik hem drijft, om straks te worden gejaagd naar de tegenovergestelde zijde.

Reeds aanstonds bij het opkomen der ketterij waren er groepen van sectarissen ontstaan, die in den loop der tijden soms groote afmetingen aannamen, en der rechtzinnige kerk veel hoofdbrekens hebben gekost. Voeg daarbij de nooit ophoudende, soms geweldige twisten over kerkelijke leerstukken, en 't is duidelijk dat ook de friesche hervormde kerk geene aandacht heeft kunnen schenken aan het bestrijden van volksbegrippen, die nog stamden uit den voorchristelijken tijd. Wel was de kerk met grooten ijver in de weer om sommige oude volksgebruiken te doen verdwijnen: het avondluiden; het beluiden der dooden; het waken en kaarsbranden in het sterfhuis; de lijkpredikatie; drinkgelagen op de hooge christelijke feestdagen en bij het meiboomhalen; het beieren op de katholieke feestdagen; zelfs het Sint Nicolaasfeest; maar alleen voor zoover of omdat die gebruiken haar hinderden als eene herinnering aan het katholieke geloof.

In het begin der zeventiende eeuw behoorde het uitwerpen van den duivel en het duivelbezweren

tot de heilige werkzaamheden van den katholieken geestelijke. Pater Willebrordus van der Heyden toont aan, hoeveel zorg en inspanning die arbeid soms kostte.

Hij deelt ook een brief mede van den priester Herman Scheffer, in 1638 te Leeuwarden gevangen gezet om des geloofs wil, eerst in het torentje, later in een onderaardsch hol, in de wandeling het hondegat genaamd, en die daaruit ontsnapt is met behulp van vrienden, die met breekijzers hem een doorgang hebben verschaft. In dien brief zegt Heer Scheffer onder meer: „Op den 1 November, ouden stijl, ongeveer te twee uren in den nacht, kwam onverwachts een bode roepen aan den overdekten gang; hierdoor verschrikt, en uit den slaap nog nauwelijks tot mij zelven gekomen, heb ik, dewijl ik wegens de heeschheid der stem en de weerkaatsing van het onderaardsch verblijf eenigermate beducht was, dat de Duivel mij in mijne droefenis nog zoude bespotten, ongeveer een kwartier gewacht met antwoorden. Toen eindelijk mijn redder in drift mij toevoegde: zwijgt gij en veracht gij ons, ofschoon wij niet zonder gevaar voor eer en leven hier gekomen zijn? eerst toen heb ik geantwoord."

De katholieke geestelijkheid klaagde wel dat het geloof aan de duivelbezweringen bij de ketters teloor ging, maar dit belette toch niet, dat de bekende predikant Sibrand Vomelius in 1591 eene vertaling in het licht zond van „Een boeck van de Spoken oft Nacht-gheesten, mitsgaders van 't groote onghewoonlijck geraes ofte ghetier ende verscheydene voorwittinghen ofte beduydingen van toecomstighe dinghen," in 1571 uitgegeven door den zwitserschen predikant Ludov. Lavater tegelijk in het latijn en het fransch; eene vertaling, die met zooveel belangstelling werd ontvangen, natuurlijk in de eerste plaats of alleen door hervormden, dat zij in 1610 te Amsterdam werd nagedrukt en in datzelfde jaar te Franeker herdrukt, terwijl bovendien in 1683 te Gorinchem en in 1687 te Leiden nog eens het latijn werd uitgegeven. In dat boek wordt verklaard dat „spoken zijn niet de zielen van afgestorvenen (gelijk sommigen hebben gemeend) maar dat het zijn goede of kwade engelen, of anderszins heimelijke en verborgen werken Gods," en in een naschrift predikt Vomelius zelf, dat de duivelen als gevallen engelen, bij het begin der wereld geschapen, een kennis en voorwetenschap hebben van eenige [niet van alle] dingen, welke zij dan of korts of lange jaren te voren, aleer zij geschieden, door hunne valsche profeten, droomers, waarzeggers, of waarzegsters kunnen voorzeggen, welken zij zelf met hunne spelen en spoken ook kunnen voorspoken. — Het verbod van de Staten van Friesland, in 1584, „dat geene duyvel-besweerders, waerseggers, hantskijkers, botterbelesers, sullen het landt mogen deurlopen, haer brieven yemandt te coope bieden," zal dan ook minder eene zaak des geloofs dan der politie zijn geweest.

De kerk liet het bestrijden van volksmeeningen, die niet in onmiddellijk verband stonden met hare leerstukken, aan derden. De astrologie vond een tegenstander in den frieschen edelman Sixtus van Hemminga van Berlikum, die in 1583 een boek schreef waarin hij op redelijke en proefondervindelijke gronden haar bestreed. Maar dat boek was in 't latijn en de schrijver gaf het te Antwerpen uit; hij schijnt in deze streken weinig bijval te hebben gehad, want als medestander noemt hij alleen den geneesheer Tiara van Workum. En toen Balthasar Bekker omstreeks honderd jaren later zijn beroemd en berucht werk: „De betoverde wereld" aan het vaderland schonk, brak er een storm los in de heerschende kerk en werd de schrijver als predikant ontzet.

Ook in de negentiende eeuw verloochent de Fries zijn ouden aard niet, om vervuld te zijn met belangstelling voor de geestelijke zaken. De verschillende stroomingen in de protestantsche kerk teekenden zich hier nogmaals scherp af. De herhaalde afscheidingen wiesen hier tot breede golvingen; de beweging in tegenovergestelden zin, van het „moderne" leven, niet minder: de Protestantenbond is een kind van friesche teelt; de beide stroomingen raakten blijkbaar velen even diep in het gemoed. De Zwijndrechtsche broederschap heeft hier eene enkele vertakking gehad en de Bond van vrije christelijke gemeenten heeft hier evengoed hare medestanders als de Unie van gedoopte christenen. Evenals vroeger de Mennisten, zoo splitsen zich thans de Gereformeerden in tal van kleine groepen, meest zonder ophef, dikmaals zonder krakeel; 't is der gemeente niet te doen om de wereld maar om de zaligheid. Zoo is er in het zuidoosten der provincie eene secte der „Kinderen Gods," waarvan de grond schijnt gelegd door de volgelingen van een zekeren van Houten, — vanwaar? wanneer? blijven nog vragen. Die kinderen Gods laten zich leiden door den „Geest." Zij erkennen, zij waardeeren wel den bijbel als een wegwijzer voor den ongeloovige, maar hebben hem niet noodig, daar God zich rechtstreeks openbaart aan het hart, en wie door God zelf in het hart is gegrepen, heeft daaraan genoeg: „gestaltelijke" menschen dus. Allen die niet met hen meêgaan zijn verloren, want „Sodom moet uit Loth" en „vele menschen hebben een gestolen gouden tong."

Wat in deze afdeeling wordt medegedeeld is voor het meerendeel niet een uitvloeisel van de verkondiging des Evangelies; maar sedert men begrijpt, dat verschijningen als die bij de profetes van Endor in het Oude Testament; dat de godspraken der Pythia's bij de oude Grieken; dat de heksen-processen der middeleeuwen; dat het mesmerisme uit het laatst der achttiende eeuw; dat de biologie en het hypnotisme van onze dagen allen schakels zijn uit éene keten van het menschelijk

denken, is men begonnen zaken en meeningen, als in de volgende bladzijden worden behandeld, met een ander oog te bezien en te beschouwen als bijdragen tot de kennis van het innerlijk leven van lang vergane voorgeslachten. Om deze reden neem ik met groote belangstelling kennis van het „waarom" van zoovele volksgebruiken, -voorstellingen en -meeningen volgens de leer van Lang, Mannhardt, Pfannenschmidt, Tylor, Sloet tot Oldhuis, Knappert en zoo vele anderen, die soms geheel anders is als de meening der vroegere geleerden: Grimm, Wolff, Halbertsma en de hunnen. Het geloof aan eene zeer dichterlijke opvatting van het leven door onze voorvaderen neemt door de nieuwe opvatting eer toe dan af, en dit maakt het bestudeeren van deze zooveel te aantrekkelijker. Maar meer dan nu en dan kennis nemen van der geleerden onderzoekingen op dit gebied, kan ik niet; daarin meê te spreken is nog minder mijne zaak. Het veld van onderzoek is gelukkig ruim. Het verzamelen, schiften en rangschikken van bouwstoffen is de eerste stap tot kennis, en ik heb gemeend best te doen, door alles wat ik bij het volk gevonden heb meê te deelen, zoo nauwgezet mogelijk, en niets daarvan op te schrijven onder den invloed van eene te voren overlegde leerstelling; dan toch ware er gevaar geweest voor eenige kleur, die schade kon doen aan de juistheid van het beeld.

Zwarte katten vervulden steeds eene groote rol in verband met tooverij en vooral met heksen, en zij doen dit blijkens 't geen ik daarover ga mededeelen nog. Balthasar Bekker vertelt van eene vrouw, „die van 't volk was dat zich soms bij den kattendans vinden liet." Men wil dat de kat, die aan Freyja geheiligd was, door de christenpriesters in verband is gebracht met den booze, omdat, wat den heiden heilig was geweest, den christen een gruwel moest worden. Opmerking verdient het, dat de Hindoe-soldaten in Britsch-Indie militaire eer bewijzen aan elke zwarte kat, omdat zij gelooven dat de ziel van een engelsch officier er in is overgegaan. — Ook moet het de aandacht trekken, dat hier nergens sprake is van den Bloksberg en de reis der heksen daarheen; het volk in het laaggelegen vlakke Friesland weet daar niet van.

Het verhaal over het genezen van kiespijn door het uithalen en vertoonen van een wormpje, deel ik mede omdat het geloof aan dat wormpje over geheel Europa en tot in Azie verbreid is. In China draagt, volgens Edw. Clodd, de reizende tandarts een worm in den stok, waarmeê hij den zieken tand aanraakt; „dan klopt hij zacht op den stok en de worm treedt te voorschijn, tot tevredenheid van den lijder."

Wat nu het „geloof" van 't tegenwoordige geslacht, en niet bepaald alleen van het eigenlijke dusgenoemde „volk" aangaat: vijftig jaren geleden schreef G. Kylstra in den Frieschen volksalmanak: „Daar zijn velen die met tsjoensters en duivelbanners den draak steken en lachen, zoolang zij bij dominé of meester of op 't „Nut" zitten te praten, maar die, als hun kind ziek is, toch hun buurman naar Oldeboorn schikken; of als zij geen boter kunnen karnen, een kring voor den huisdorpel trekken; of als de merrie het in 't lijf heeft, die willen genezen met een bezweringsformulier. Zulke zaken zouden veel minder plaats grijpen, als de menschen werkelijk zoo weinig geloofden aan spoken en tsjoensters als zij wel voorgeven." Dat er thans geen streken in Friesland zouden zijn, op welken de aangehaalde woorden nog kunnen worden toegepast, zou ik niet durven beweren.

Het is somtijds moeilijk, bijzonderheden te weten te komen, in de kennis waarvan de lezer waarschijnlijk evenveel belang zou stellen als ik zelf. Niet altijd is mij dit geheel mogen gelukken. De reden is karakteristiek uitgesproken door een mijner vrienden, wien ik om wat naders verzocht betreffende eene zaak in zijne woonplaats: „bijzonderheden, schrijft hij, zijn mij daarvan niet bekend; daartoe zou men de zaak *uit de verte* moeten zien!"

Eene verzameling Spreekwoorden is aan het slot dezer afdeeling geplaatst. Daar behoort zij eigenaardig thuis. Raakt de inhoud dezer afdeeling hoofdzakelijk het geloof in het bovenzinnelijke, in de spreekwoorden is de som begrepen van der Friezen praktische wereldwijsheid, terwijl ook daar nog in menig gezegde een eigenaardig volksbegrip wordt uitgesproken.

W. D.

Tooverheksen en duivelbanners.

Het geloof aan den duivel en zijne groote macht ten kwade speelt de hoofdrol bij alle volksbijgeloof. Dat menschen met hulp van den booze allerlei bovennatuurlijke dingen kunnen uitvoeren, dat men daarvoor een verbond met den duivel moet sluiten waarbij men zijne ziel aan hem verpandt, werd vroeger algemeen aangenomen, en dit geloof is nog niet uitgestorven. Toovenaars en heksen waren de voornaamste handlangers van Satan om de menschen allerlei kwaads te berokkenen, zonder dat men wist vanwaar dit kwam. Tooveren heet in Friesland *tsjoenen* en een heks of tooveres een *tsjoenster*. Het friesche woord *tsjoed* is «kwaad»; *tsjoenen* is dus «kwaaddoen» en een *tsjoenster* eene «kwaaddoenster». Van *tsjoenders* hoort men in Friesland hoogst zelden, maar zij zijn (of waren) er wel. Daarentegen is er altijd spraak van duivelbanners, nooit van duivelbansters. De duivelbanner is zoo goed een duivelskunstenaar als de anderen, maar hij werkt hen tegen. Hij geneest kranken die lijden tengevolge van betoovering, hij ontmaskert eene heks die iemand eene kwaal heeft berokkend, maakt haar ongelukkig en veroorzaakt zelfs soms haren dood. De heks is, volgens haar contract met den Baas, verplicht in zeven jaar minstens één mensch of dier dood te tooveren. Mislukt haar dit, dan moet zij sterven. De duivelbanner hindert haar in dit werk, door menige prooi uit hare macht te verlossen, iets wat hem niet moeilijk valt, als men maar vroegtijdig genoeg zijne hulp komt inroepen.

Duivelbanners plachten de menschen wel eens voor den gek te houden. Bij een dezer heeren, die in de nabijheid van een dorp woonde, meldde zich eens een boer aan met de vraag: «Woont hier de duivelbanner?» — «Neen,» was 't antwoord, «maar ik wil hem je wel even wijzen.» Hij wees naar het dorp en zeî: «Kijk! je ziet daar een huis, grooter, hooger en mooier dan de andere huizen; daar woont de duivelbanner.» De boer ging derwaarts en kwam — bij den dominé!

Om de tooverkunst te kunnen leeren is het eerste en voornaamste

wat men te doen heeft: God en alle heilige engelen af te zweren, hen voor eeuwig vaarwel te zeggen en den duivel met zijnen aanhang trouw te beloven. De heksen komen wel in de kerk, natuurlijk uit schijnheiligheid, maar zij zorgen daar zoo mogelijk altijd plaats te nemen met den rug naar den predikant gekeerd. Zij bezitten allen het vermogen om zich in eene kat te veranderen. Toen ik als jongeling in Hennaarderadeel woonde, gebeurde 't eens dat men te Wommels gedurende eenigen tijd nu en dan eene fraaie zwarte kat met vier witte pooten opmerkte. Niemand wist aan wien deze poes eigenlijk toebehoorde, daarom had men er geen al te goed oog op. Nu kwam er eene arme oude vrouw te overlijden, en toen de buurvrouwen het lijk zouden «afleggen», ontdekten zij, dat het mensch onder haren gekleurden overrok een gitzwarten rok droeg, waarop vier witte lappen waren genaaid, vóór twee en achter twee. Sedert werd die zwarte kat met witte pooten niet meer gezien.

Men zegt, dat ook onder de echte natuurlijke katten tooveressen voorkomen. Die bezitten dan het vermogen om zich in een oud wijf te veranderen. Grauwe grijsgestreepte katten, in Friesland *sipertse* katten genoemd, werden veel voor tooverkatten gehouden. Verder geloofde men dat sommige heksen geene vrouw tot moeder hadden gehad. Als een haan, zeide men, den ouderdom van zeven jaren bereikt, legt hij een ei, op veertienjarigen leeftijd herhaalt hij dit, — en zoo vervolgens. Werd zulk een hanenei uitgebroed, dan kwam er eene heks als kuiken te voorschijn. Hoe dit hanenkind onder de menschen werd gebracht, heb ik nooit hooren vertellen.

Het is raadzaam, van een onbekende vrouw geen appel of eenig ander fruit ten geschenke aan te nemen, of men moet er een stuk afsnijden en dat wegwerpen, eer men 't andere opeet. De geefster toch zoude eene heks kunnen zijn, en dan zoude men zonder genoemde voorzorg eene levende pad in de maag krijgen. Ook moet men een tooveres op drie harer achtereenvolgende vragen geen «ja» antwoorden, want doet men dit, dan is men in hare macht. Vuur of zout ter leen geven is eveneens zeer gevaarlijk. Men doe dit niet dan aan vertrouwde personen.

In een der friesche dorpen waren voor vele jaren de heksen zeer talrijk, vertelde men, en men was bedacht op middelen, om die gevaarlijke wezens te kunnen onderkennen. Nu weet men, dat tooveressen een sterken afkeer hebben van kruisen. De dorpsjeugd kwam daardoor op het denkbeeld om dwars over den voetstap eener vrouw,

als zij over straat liep, een tweeden voetstap te zetten met een klomp, zooals de dorpsjongens meest dragen. Zoo vormden zij dan een kruis en eene tsjoenster zoude terstond moeten blijven staan, terwijl onschuldigen ongestoord zouden doorloopen.

Dit middel schijnt zeer deugdelijk te zijn geweest, maar de heksen vonden een tegenmiddel uit. Zij bewerkten, dat iedere vrouw, die over straat ging, schrikte en onwillekeurig staan bleef, als een jongen onmiddellijk achter haar hard met den klomp op den grond stapte. Op die wijze zou men bijna alle vrouwen voor heksen gaan houden. De dorpsveldwachter bemoeide zich dan ook aldra met de zaak en liet de zonderlinge liefhebberij der jongens niet meer toe.

Zeker man werd door een buurvrouw, eene oude bes, verrast met een pannekoek, dien zij hem thuis bracht om hem eene kleine versnapering te bezorgen, naar ze zeî. Maar deze oude vrouw had men reeds lang verdacht van tooverij; daarom at de man den pannekoek niet op, maar zette hem in de kast met een bord er over. Een paar dagen later, toen men er naar ging kijken, was de pannekoek in een dikke pad veranderd. Had de man het gebak gegeten, dan had hij de pad in zijn maag gekregen. Men verbrandde nu de pad in het haardvuur, nadat alle vensters gesloten waren. Terwijl dit gebeurde liep de heks, erbarmelijk jammerend, om het huis.

De heksen, gelijk reeds gezegd is, veranderen zich in katten. Zekere jongen zag elken avond een groote kat bij zijn ouders huis rondsluipen. Hierop had hij geen goed oog. Daarom voorzag hij zich van een dikken stok en gaf, toen de kans gunstig was, de kat een duchtigen slag op den kop. Des anderen morgens had zijne oude buurvrouw eene wond aan het hoofd. Zij en niemand anders was de kat geweest.

Het zal wel haast vijftig jaren geleden zijn, toen zekere burgerlieden te Stroobos veel last hadden van ratten op hunnen zolder. Daar werd dus een val gezet. Des avonds in de huiskamer zittende hoorde men het toeslaan van den val. Men ging naar boven. Eene prachtige, volkomen zwarte, maar onbekende kat zat met den rechtervoorpoot in den val beklemd. Hierom was het nu niet te doen en zoo voorzichtig mogelijk verloste men poes uit haren pijnlijken toestand. Gelukkig was de poot niet gebroken. Den volgenden morgen wachtte men de òude werkvrouw te vergeefs en weldra liet zij weten dat zij in dien nacht haar rechterarm zoo erg bezeerd had, dat werken haar onmogelijk was.

Ook was er eens een man, die op zekeren tijd de geheele kleeding zijner vrouw op den vloer zag liggen. Nu kwam er een groote kat en kroop in die kleêren. Hij wilde haar verdrijven met een flinken schop. Maar denk eens aan! het was zijne eigene vrouw, die hij schopte.

Eenige jongens te Wirdum, op zekeren avond ijverig spelende, werden daarin verstoord door de verschijning eener groote zwarte kat. Deze was eene heks, die moest er aan gelooven. Zij werd vervolgd met steenen en knuppels, en aan een harer achterpooten zoo goed door een steen getroffen, dat zij na tweemaal over den rug te zijn gerold, zich angstig verschool onder een hoop takken. Nu woonde daar destijds eene oude vrouw, die altijd voor eene heks werd gehouden, misschien wel omdat zij wat ruw en grof was in haar spreken en doen. En toen deze des anderen morgens voor den dag kwam, was zij kreupel.

Vrouwen die, met een paar korven aan een juk, wittebrood en kleingebak bij den boer gingen uitventen, werden ook dikwijls voor tooveressen gehouden. Men zeide, dat zulk eene heks des avonds, als het duister geworden was, hare korven op den weg plaatste, het juk er dwars over legde, hier op ging zitten en zoo naar huis reed. Te Garijp woonde voor vele jaren zulk eene bollenventster, van wie men vertelde dat zij met aan ieder arm een bollenmand door de lucht konde vliegen. En dit bleek werkelijk zoo te zijn. Een jager, die in den laten avond in den herfsttijd met geweer en weitasch huiswaarts keerde, zag, niet zeer hoog in de lucht, een gedrochtelijken vreemdsoortigen vogel vliegen. Hij brandde er op los en — hij had den vogel een vlerk afgeschoten, maar wat kwam er uit de lucht vallen? Een mand met nog een paar bollen er in. Waar de verminkte vogel zelf bleef wordt niet gemeld, maar men wist nu toch voor vast, dat de altijd verdachte oude vrouw eene tooverheks was.

Een op Amsterdam varende friesche schipper, die een toovenaar was, wilde op een nacht door de lucht naar Gorredijk varen, doch zond vooraf zijn knecht ter kooi. Toen nu het schip op iets hards stootte en de knecht riep: «Wat is dat?» riep de schipper terug: «O, dat is de haan van den Oldeboornster toren.» — Een andere even knappe schipper had op zulk een luchtreis zijn zoon aan boord. Deze riep op eens: «Vader, het zwaard raakt den grond.» — «Neen, dat heb je mis,» was 't antwoord, «het was de haan van den Oudkerkster toren.»

Te Leeuwarden was, nu reeds zeer lang geleden, eene bierbrouwerij, waarin iederen nacht een aantal katten bijeen kwamen en poot aan poot dansten. De brouwer, hiermeê zeer slecht gediend, gebood zijnen knecht een grooten ketel vol water op het vuur te koken en dat water de katten, als zij weêr kwamen dansen, op het lijf te werpen. Dit werd gedaan. Een ontzaglijk groote ketel werd met water gevuld en op het vuur gezet, waarbij de brouwersknecht de wacht hield. Pas was het middernacht geslagen of het gezelschap verscheen en de dans begon. Maar nu komt de knecht en stort zoo snel hij kan het kokende water over de danseressen uit. Weg waren ze. Maar 't ergste kwam achteraan. Des anderen morgens moest de vrouw van den brouwer het bed houden, omdat zij overdekt was met brandwonden.

Iemand, die bij nacht op weg was, kwam eens nabij eene heksenbijeenkomst. Hij zag de heksen dansen en hoorde haar zingen:

„En zullen wij En willen wij,
En zullen wij hem wippen? Als de oude grijze grauwe komt,
Dan zullen wij hem knippen!"

De man vluchtte in eene nabijstaande boerenwoning.

De heksen bestrijken zich met tooverzalf en vliegen dan, onder het uitspreken eener tooverspreuk, den schoorsteen uit. Een boer ontdekte op zekeren nacht dat zijne vrouw het bed had verlaten. Hij zag haar onder den schoorsteen staan, bezig zich te besmeren, en vroeg wat zij uitvoerde. Zij zeî: «Ik ga een reisje maken; wil je meê? Dan moet je zeggen: «Er uit en er over, naar....» (zij noemde de plaats waar 't naar toeging). — De boer vergiste zich echter en zeide: «Er uit en er door, naar....» Maar dit bekwam hem slecht, want nu vloog hij door alles heen wat op zijn weg stond, niet altijd zonder pijn.

Te Molkwerum veranderden de heksen zich niet alleen in katten, maar ook in hazen, die zeer vroeg, eer de dag aanbrak, de koeien in de weide molken, zoodat de boer des morgens de jadders ledig vond.

Eene heks te Leeuwarden toog dikwijls des nachts uit, in gezelschap van andere tooveressen, waarschijnlijk om feest te vieren. Zij trokken dan door de lucht, ieder een bezemstok berijdende, naar Pilarum. Dit is eene plaats, die zeven mijlen aan gindsche zijde van Madrid ligt.

Het dorp Molkwerum werd voorheen wel eens «het Heksershol» genoemd omdat, naar men zeide, het aantal tooveressen daar groot

was. Deze dames kwamen soms laat in den avond bijeen achter den zeedijk bij het hooge zand, en staken dan in melkmouden (friesch: *aden*) over zee naar Spanje of ergens anders heen, ter feestviering. Voeren ze op die manier soms over een meer, dan hadden zij wel eens een kloet noodig en hiervoor gebruikten zij dan een stopnaald. Men vertelt ook dat eene heks 's nachts koud als een steen in haar bed ligt, terwijl hare ziel op reis is. Ook heeft zij geen schaduw.

Het is veel langer dan honderd jaren geleden, toen de knechts van de Hindelooper *kaaig*, het beurtschip van Hindeloopen op Amsterdam, opmerkten, dat, als het schip te Hindeloopen aan wal lag, des morgens de touwen geheel verkeerd waren vastgemaakt, namelijk met een oudewijvenknoop, ook «knoffelknoop» genaamd, die — geheel in tegenstelling met den echten «schippersknoop» — van zelf los gaat wanneer men aan het touw trekt. Ook de schipper zag dit en vroeg wie van hen het zoo slordig had gedaan, dat het wel het werk van een oud wijf scheen te zijn. De knechts verzekerden, dat zij des avonds de touwen vastmaakten zoo 't behoort; hoe dit 's morgens veranderd kon zijn wisten zij niet. Maar de groote knecht dacht er het zijne van. Hij was gewoon, als het schip aan den wal lag, in zijne woning te slapen, doch besloot nu, om zoo mogelijk achter het geheim te komen, een nacht in het schip door te brengen. Hij ging des avonds om negen uren aan boord in de kooi liggen, maar zorgde, niet in slaap te vallen. Drie uren ongeveer had hij zoo doorgebracht, toen het hem voorkwam, dat de touwen werden losgemaakt en de zeilen geheschen. Dit was nu toch iets wat hij niet verwacht had, en voor geen geld ter wereld zoude hij het op dat oogenblik hebben gewaagd de kooi te verlaten. Het duurde niet lang of het schip scheen in vliegende vaart de baren te klieven, zoodat alles schudde en kraakte. De schippersknecht dacht: «wat ik nu zal moeten beleven, dat mag de drommel weten, maar ik kom zoo niet op het dek.» — Dit duurde naar zijne berekening niet veel langer dan een half uur, toen werd alles stil. Het drukke geloop en gewerk, dat hij gedurende dien tijd op het schip had vernomen, hield plotseling op; weldra hoorde hij niet het minste geritsel meer, het schip lag stil. Toen hij een weinig van zijne ontsteltenis was bekomen, begreep hij toch er meer van te moeten weten. Hij was voorzichtigheidshalve gekleed in de kooi gaan liggen en sloop nu op de kousen naar het luik, nauwkeurig luisterend of hij ook eenig gespuis

hoorde, maar 't was doodstil. Hoewel nog ietwat beschroomd, waagde hij 't het luik zoover te verschuiven, dat hij zijn hoofd er door kon steken en naar buiten zien. Het eerste waar hij zich over verbaasde was, dat het helder licht was als bij dag. Hierdoor zag hij dat het schip aan den wal lag in eene hem geheel vreemde landouw. In zijne nabijheid zag hij boomen van eene soort, die hij niet kende, prachtig groenend en beladen met goudgele appelen. Hij begreep volstrekt niet in welken hoek der wereld hij terecht was gekomen, en konde bezwaarlijk gelooven, dat hetgeen zijne oogen daar zagen, werkelijkheid was. Maar nergens, waarheen hij ook rondkeek, ontdekte hij een menschelijk wezen. Eindelijk greep hij moed, en beproefde aan wal te komen; dit gelukte zeer goed. Haastig begaf hij zich naar den naastbijstaanden boom en schudde aan een der takken, die daarop terstond eenige der fraaie appelen liet vallen. In allerijl bergde onze zeeman dezen in zijne zakken en spoedde zich toen naar het schip terug. Na het luik zorgvuldig te hebben gesloten, sloop hij weêr in de kooi. Niet zeer lang had hij daar gelegen, toen hij nogmaals voetstappen op het dek vernam. De touwen werden losgemaakt, de zeilen bijgezet en het ging weêr van wal. Het schip kliefde door het water alsof de duivel zelf aan boord was. Dit was misschien ook wel het geval. Ongeveer een half uur duurde weêr de reis, toen scheen men op nieuw aan wal te komen. De zeilen werden geborgen en de touwen vastgemaakt en toen dit werk was afgeloopen, werd alles op het schip weêr doodstil alsof er niets was gebeurd. De schippersknecht bleef echter in zijne schuilplaats tot het aanbreken van den dag. Toen begaf hij zich naar buiten; het schip lag op zijne gewone plaats te Hindeloopen aan den wal, en alles er op was volkomen in orde, maar de touwen, waaraan het gebonden lag, waren wederom verkeerd vastgemaakt. Nadat hij alles nauwkeurig had nagezien en de touwen gebonden zoo 't behoorde, begaf hij zich huiswaarts. In de nabijheid zijner woning komende, zag hij eene vrouw om den hoek van een huis verdwijnen en hij dacht: «Wie dat wel zijn mag?» Want dat de heksen des nachts het schip gebruikten om naar een onbekend land te reizen en daar feest te vieren, dit stond nu bij hem ijzervast. De steeg voorbij komende, welke de vrouw was ingeslopen, stond zij hem na te gluren. Hij wendde zich even om en zag haar aan, terwijl hij een zijner buitgemaakte oranjeappelen voor den dag haalde en haar toonde. Op dit gezicht werd de vrouw

bleek als eene doode en zakte ineen. Drie dagen later was zij een lijk. [1])

Een paar arbeiderslieden in den Zuidwesthoek van Friesland hadden een kind, een meisje dat niet voordeelig groeide, eer eenigszins ziekelijk was. Dit kwam, naar men vermoedde, omdat de moeder geen zog had en alzoo het kind met pap en koemelk moest voeden. Het wicht scheen hier niet tegen te kunnen, althans volgens het oordeel van den dokter; maar verstandige buurvrouwen waren van meening, dat er wel iets anders achter kon schuilen. De dokter beproefde allerlei middelen tot herstel van het kind, doch zonder gunstig gevolg. Soms scheen het wel iets beter te worden, maar dan was het ook al spoedig weêr bij het oude. Op den duur ging het achter- inplaats van vooruit. Eindelijk achtte de dokter noodig het kind geitenmelk te doen drinken. De behoeftige ouders hadden geene geit, maar het gelukte hun toch zooveel geld bijeen te zamelen dat zij eene melkgevende geit konden koopen. Toen nu het zieke kind dagelijks geitenmelk dronk, begon het zichtbaar te beteren en men had alle reden te hopen dat het geheel zoude herstellen. Maar wat werd nu het geval? De geit, die aanvankelijk overvloedig melk gaf, scheen na verloop van eenige weken ongesteld te worden en het melkgeven verminderde. Kwam men des morgens om het dier te melken, dan stond het te rillen en te bibberen, als had het de koude koorts in 't lijf, en men verkreeg telkens kleiner hoeveelheid melk. Niemand begreep wat het dier scheelde; men wendde ook alle middelen aan tot herstel, doch zonder vrucht. De toestand van het beest verachterde merkbaar en eindelijk stierf het. Het zieke kind ging nu ook weêr achteruit. De ouders deden alles wat zij konden, maar 't hielp niet; zij moesten hun kind verliezen. Maar wat had nu eigenlijk aan de geit den dood gedaan? Het is bekend dat een heks niet altijd de macht heeft om een kind, op hetwelk zij 't heeft gemunt, regelrecht dood te tsjoenen. Dan zoekt zij echter de ouders op eene andere wijze kwaad te doen. Naar men zeide was er een heks in de nabijheid, die 's nachts de geit uit haar hok haalde en er op reed naar de gewone nachtelijke bijeenkomsten. Onderscheidene menschen, die daar in den naasten omtrek woonden, hadden haar wel zien rijden, nadat men eerst een

---

[1]) Dit geval wordt ook in veel beknopter vorm verteld van een beschonken man, die op zekeren avond bij ongeluk in een aan wal liggend schip terecht kwam en er wilde slapen, maar eene gelijke reis maakte als de hindelooper schippersknecht.

vreemd gejank had gehoord. Dit had hen dan het bed doen verlaten om te zien wat er gaande was. En dan zag men klaar en duidelijk de heks op de geit rijden, waarbij zij het dier tot eene meer dan natuurlijke snelheid voortzweepte. Geen wonder dat de geit na zulk een tocht van afmatting stond te beven als van koude en op den duur onder die marteling bezweek.

Het is ook aan de heksen te wijten, als de hoenders windeieren leggen. De schalen, die deze eieren behoorden te hebben, worden door haar weggenomen en gebruikt voor schuitjes om er meê over zee en meren te varen. Het is daarom raadzaam, als men eieren gegeten heeft, de schalen, eer men ze wegwerpt, in stukken te breken, anders konden de heksen ze voor schuitjes gaan bezigen. — Potlepels, (Fr. *sleeven*) worden door de heksen evenzeer als vaartuigen gebruikt.

Balthasar Bekker deelt in *De betoverde wereld* mede, dat hij als predikant te Franeker, dus tusschen 1666 en 1674, daar kennis gemaakt en zich veel bemoeid had met een jongeling, die zelf verzekerde omgang met een boozen geest te hebben. Deze haalde hem 's nachts uit het bed en bracht hem, langs een fraaien weg, dien hij bij dag nooit zag, bij een feestelijke bijeenkomst van mannen, vrouwen en duivels. Daar ging het dan recht vroolijk toe en werd men onthaald op allerlei spijzen en dranken. Eerst had dit plaats in het huisje, dat buiten Leeuwarden bij de galg stond en gediend zal hebben voor bergplaats van gereedschappen enz. Dit nietige gebouwtje was dan bij die gelegenheid veranderd in eene prachtige zaal. Later werd het nachtfeest gehouden op een stuk weiland even buiten Franeker, dat hij Bekker aanwees. In dit land was een waterkom of put, waarin altijd, behalve bij langdurige zomerdroogte, water stond. Maar wanneer de duivel met zijn gevolg daar feestvierde, stond, volgens den verteller, die put vol vuur en vlam, waar de duivelen doorheen vlogen alsof het niets was.

Hoe eene heks hare slachtoffers wist te pijnigen leert het volgende: Een boer, die kort geleden op eene andere plaats was komen wonen, werd door zijne vrouw verrast met de geboorte van een jongen zoon. Aanvankelijk was dit kind gezond en zag het er kostelijk uit, — maar dit veranderde spoedig. De boer had een vasten arbeider; deze kwam iederen morgen tegen vijf uren om aan het dorschen te gaan. En niet lang daarna begon het kind onrustig te worden; dan schreide het hevig en aanhoudend, het scheen veel

pijn te lijden. Dit duurde telkens tot bijna zeven uren. De ouders wisten er geen raad meê. De boer zeî: «Het is toch vreemd, dat dit altijd begint als Abe begint te dorschen. Zou die man te vertrouwen zijn? Wij kennen de menschen hier nog niet voldoende.» De man zinspeelde op tooverij en de vrouw achtte 't ook niet onwaarschijnlijk dat er zoo iets achter schuilde. Zij zeide: «Zou het niet goed zijn als gij Abe daar eens over onderhieldt?» De boer achtte dit wel raadzaam. Hij sprak met Abe over de zaak, maar deze bezwoer bij hoog en laag dat hij de zwarte kunst niet verstond en evenmin wist waaraan het kind van den boer leed. Den volgenden morgen zond de boer Abe naar het veld te werken, en toen de man nu even voor zevenen in zijne woning kwam om gereedschap te halen, vond hij den vuurpot op den haard vol gloeiende kolen. De vrouw scheen een groot vuur gestookt te hebben en hij vroeg haar naar de reden daarvan. Zij had aardappelen voor het varken gekookt, zeî ze. Maar dit was niet waar, want die waren den vorigen avond reeds gekookt. Abe kreeg er een schuin oog op en dacht: «verduiveld! zou ik eene heks hebben getrouwd? Dat moet ik beter weten.» Des avonds zeide hij tot den boer, dat hij om bijzondere reden den volgenden morgen wat later dan gewoonlijk bij zijn werk zoude komen. En den volgenden morgen ging hij op den gewonen tijd de deur uit, maar sloop er ook weêr in, om door een reet in de kamerdeur te begluren wat zijne vrouw zoude uitvoeren. Daar zag hij nu, dat zij een turfvuur aanzette zoo groot als een stoel, en toen dit met kracht brandde, haalde zij twee poppen voor den dag. Een er van drukte zij met de voetjes tegen den heeten ijzeren vuurpot, terwijl zij zeide: «Jij bent Griet van den turfschipper; ik zal je kwellen, omdat je vaâr ons erg slechte turf voor goed geld heeft verkocht.» Nu nam zij ook de tweede pop en deed er eveneens meê, onder het prevelen dezer woorden: «En jij bent de kleine Fokke van onzen boer; ik zal je pijnigen, omdat je moeder een stuiver meer dan den marktprijs voor een pond boter neemt. Ik zal dat schraapzuchtige volk tergen tot in het vierde geslacht.» Hierop opende Abe de deur en zeide: «Dit is voor het laatst, vrouw! daar kan je maar «donder!» op zeggen.» De vrouw verschrikte zoo hevig dat zij in 't eerste oogenblik wel stom scheen. Maar spoedig smeekte zij, de zaak geheim te houden. Nu, dit beloofde hij; zij was toch ten slotte zijne vrouw. Hij begaf zich weder naar den boer, en daar gekomen was 't eerste, wat hij vroeg,

hoe het met den kleinen Fokke was. «O! van morgen veel beter dan anders,» werd hem geantwoord; «hij heeft maar een weinig geschreid en nu slaapt hij als eene roos.» — «Ja,» zeî Abe, «'t kan zijn dat hij van nu aan wel betert. Hij is misschien 's morgens wat koortsig geweest.» Dit kwam den boer ook zeer waarschijnlijk voor, «want,» zeide hij, «het kind had altijd vuurheete voetjes, terwijl het zoo schreide.» — «Mijne vrouw,» zeide Abe nu, «wenscht zaterdagavond wel boter te hebben; maar dien stuiver boven de markt, daar pruttelt zij bijster over. 't Is in den winter.» — «Welnu!» zeî de boerin, «dan moet ik dat wat schikken.» Abe ging weêr aan zijn werk. Zijne vrouw kreeg des zaterdagsavonds de boter een stuiver goedkooper en de kleine Fokke groeide sedert dien tijd als kool.

Op de Broek onder Akkerwoude woonde weleer eene oude naaister, die wel eens een dag naar een der boeren in den omtrek ging om naaiwerk te verrichten, en 's avonds keerde zij dan meest naar haar huis terug. Nu gebeurde 't eens in den winter, toen het water dichtgevrozen lag, dat in die streek drie rietsnijders nog laat in den avond op het veld aan het werk waren. En nu zagen zij de oude naaister langs het ijs rijden in een klein wagentje met een zwart kalfje er voor. Juist nevens de drie werklieden bleef het rijtuig staan, om even te rusten, naar 't scheen. Nu riep een der rietsnijders: «Breekt er wat?» Daar scheen het kalfje zoo van te verschrikken, dat het met wagentje en naaister en al wegvloog zoo snel als de wind.

Het is in 't laatst der achttiende eeuw geweest, dat er te Bolsward op het Hoog een paar gehuwde lieden woonden met een talrijk kroost. Hieronder was een kind van omstreeks negen maanden, dat steeds sukkelde, en men meende 't er voor te mogen houden, dat kwade menschen daar de hand in hadden. De moeder had eene vriendin harer jeugd, die ook getrouwd was, maar geene kinderen had. Zij woonde met haren man in de nabijheid, namelijk in de Witheerensteeg. Evenals niet zelden voorkomt, hield deze kinderlooze vrouw veel van kleine kinderen. Geen wonder dus dat zij hare vriendin, die in zoo'n drukke huishouding zat, dikwijls een bezoek bracht. Vooral vernam zij steeds met veel belangstelling naar het zieke kind. Ook de beide mannen gingen vriendschappelijk met elkander om. Aan het zieke kind werd natuurlijk gedaan wat doen-

lijk was. Medicijnen, door den dokter voorgeschreven, gebruikte men altijd door, doch niets hielp. Eindelijk verklaarde de dokter, dat hij niets meer aan de kwaal kon doen, hij achtte 't echter noodzakelijk dat het kind zog van eene andere vrouw kreeg. Wilde ook dat niet helpen, dan was er geen raad meer. De moeder achtte zich hierdoor beleedigd. Zij had altijd volop zog en al hare kinderen, behalve dit eene, waren flink opgegroeid en bloeiden als rozen. De dokter scheen wel gek. Haar man was van dezelfde meening en aangezien het kind vrij zeker betooverd was, vond hij maar 't best naar een duivelbanner te gaan. Des anderen morgens begaf hij zich op weg, voorzien van een fleschje met water van het zieke kind. De wonderdokter dien hij wilde bezoeken woonde op een aanmerkelijken afstand van Bolsward, zoodat de man niet voor den avond terug kon komen. Hij vond den dokter gelukkig tehuis. Deze beschouwde met aandacht het water in het fleschje, terwijl hij allerlei vragen deed, waarop de man zonder eenige achterhoudendheid antwoordde. Zoo bracht hij den duivelbanner behoorlijk op de hoogte der omstandigheden en kwam deze onder meer ook te weten, dat eene vriendin der moeder van het zieke kind daar dagelijks aan huis kwam en steeds medelijdend allerlei versnaperingen medebracht voor de lijdende kleine. De man ontving van den dokter een zakje met kruiden, waarmeê de wieg van het kind moest worden uitgerookt, en een fleschje medicijn, waarvan men driemaal daags, 's morgens, 's middags en 's avonds, het kind een lepeltjevol moest ingeven. Daarbij werd hem opgelegd, zich onderweg nergens op te houden, maar zich haastig huiswaarts te spoeden. Verder, dat men moest zorgen bij 't uitrooken der wieg alle deuren en vensters goed gesloten te hebben. Bovenal moest hij er op letten, wie hem, als hij nu met de geneesmiddelen in den zak in de nabijheid van zijn huis kwam, tegemoet zoude komen en schijnbaar belangstellend naar den toestand van zijn kind vragen. «Want,» zeî de duivelbanner, «het gebeurt dikwijls, dat eene heks er den reuk van krijgt als men ter genezing van het betooverde kind den rechten weg is ingeslagen. En dan is zij er op bedacht om zoo mogelijk dat werk te doen mislukken.» Na betaald te hebben wat van hem gevorderd werd nam de man, met de medicijnen in den zak en 's dokters lessen in het hoofd, de terugreis aan. Angstig gejaagd, waagde hij 't niet, onder weg ook maar een kwartiertje rust te nemen; toch was het reeds duister toen hij

te Bolsward de Sneekerpoort binnen kwam, gelukkig zonder eenig gevaar te hebben ontmoet. Langs het Hengstepad ging hij voorbij het Jongemahuis, ook Hooghuis genoemd, en voorbij het stadhuis de Witheerensteeg op naar het Hoog, waar zijne woning was. Pas was hij in genoemde steeg gekomen, toen hem eene vrouw ontmoette, die in het duister zoo dicht langs hem voorbij liep, dat zij met haar elleboog tegen zijne zijde stootte of eigenlijk tegen het medicijnfleschje, dat hij daar in den binnenzak had. Nu wilde het geval, dat hij in denzelfden zak ook een sleutel geborgen had, en deze deed het fleschje kneuzen, zoodat de medicijn verloren ging. Tehuis komende deelde hij aan zijne vrouw het ongeval mede en deze zeî dadelijk: «Die vrouw kan, dunkt mij, niemand anders geweest zijn dan onze vriendin; zij is hier pas vandaan gegaan en scheen eenigszins gejaagd.» — «Ach God!» zeî de man, «daar zou men 't beste van hopen.» — «Waarom toch?» vroeg de vrouw eenigszins onthutst. De man vertelde nu waarvoor de duivelbanner hem had gewaarschuwd. Maar het zou hem toch leed doen als hunne vriendin eene heks bleek te zijn en de bewerkster van de ziekte huns kinds. En afgaande op des wonderdokters mededeelingen, begon hij toch te gelooven dat het wel waar zou kunnen zijn. Men kon het kind nu wel geen geneesmiddel toedienen, maar meende toch het uitrooken der wieg niet te moeten nalaten. Laat in den avond werd dit werk ondernomen, nadat men alle deuren en vensters zorgvuldig had gesloten en zelfs de slotgaten dichtgestopt. Want eene heks kan door een klein gaatje als 't moet. Alleen de schoorsteen mocht openblijven. De kruiden van den dokter wierp men in een komfoor met vuur, dat onder de omgekeerde ledige wieg was geplaatst. De kamer was spoedig gevuld met een bijna verstikkenden rook en tegelijk met een ondragelijken stank. Zoo dik werd de rook, dat de lamp ging kwijnen en dreigde uit te dooven. Middelerwijl jammerde en kreunde het zieke kind onophoudelijk. En terwijl dit alles op het hevigst was, werd er buiten aan de voordeur van het huis gedraaid. Deze zat goed genoeg op het nachtslot en werd natuurlijk niet geopend. Maar spoedig daarop hoorde men achter het huis op de plaats een hartverscheurend en rumoerig kattengejammer. Toen de kruiden verglommen en versmeuld waren, klaarde de rook, die een uitweg door den schoorsteen vond, een weinig op. De katten gingen zwijgen of trokken heen en het zieke kind werd rustig, zoodat de ouders konden gaan

slapen. Des anderen morgens ging het verhaal dezer gebeurtenis als een loopend vuurtje door Bolsward en spoedig wist ieder te vertellen, wie de tsjoenster was die hier de hand in het spel had. Haar man, hoewel niemand het hem zeide, begon er ook iets van te bemerken. Hij was gewoon iederen zaterdagavond in de herberg *de Valk* te komen, waar hij dan een vast gezelschap burgers van zijnen stand aantrof. Hier werd het hem vrij verstaanbaar te kennen gegeven, dat zijne vrouw voor eene heks werd gehouden. Dit ergerde hem zeer, en mede op aanraden zijner vrienden besloot hij, middelen aan te wenden om zoo mogelijk achter het ware van de zaak te komen. Bij dag boorde hij, terwijl de vrouw even afwezig was, een gat in den zolder zijner woonkamer en wel boven de plek waar zij gewoon was te zitten. Den volgenden zaterdagavond ging hij op den gewonen tijd de voordeur uit, maar sloop om het huis heen, de achterdeur, die hij op een kier had gezet, weêr in en verder zoo stil mogelijk den trap op naar den zolder. Vanhier kon hij zijne vrouw bespieden. Allereerst ging deze de vóór- en achterdeuren sluiten, en in de kamer teruggekomen opende zij een kastje, waarin zij, voorzoover hij wist, niets anders had dan haar eigen kleeding. Thans echter haalde zij daaruit een poppetje voor den dag, ter grootte als waarmeê de meisjes spelen, maar dit was evenals een bakerkindje in luiers gewikkeld. Met dit poppetje ging zij bij den haard zitten en begon het met groote spelden te prikken, overal waar zij het maar prikken kon. Tegelijk zorgde zij, het haardvuur goed brandende te houden. Nu en dan zag zij naar de klok, want zij moest rekening houden met den tijd waarop haar man gewoon was terug te komen. — Welk doel was er bij dit speldeprikken? Dit: was er op dat oogenblik ergens, onverschillig op welken afstand, een kind lijdende ten gevolge harer tooverij, dan gevoelde dit al de prikken die zij in het poppetje deed, en kon, zoolang zij daarmeê aanhield, niet ophouden met erbarmelijk te krijten en te schreien. — Tegen den tijd der terugkomst van haren man bergde zij het gereedschap weg en zorgde het avondmaal gereed te zetten alsware er niets gebeurd. De man sloop even behoedzaam als hij gekomen was naar beneden en de achterdeur uit. Bij de voordeur klopte hij aan en werd door de vrouw binnengelaten en ontvangen even vriendelijk als altijd. Hij echter had aanvankelijk niet veel praats, maar al spoedig verzocht hij om den sleutel van het kastje daar in den hoek. Niet zonder verbazing zag zij hem aan en zeide

niet te begrijpen dat hij iets in dat kastje te doen kon hebben. «Geef mij maar eerst den sleutel,» zeî hij, «dan zal ik meer zeggen.» Zij was er niet spoedig meê gereed, maar hij bleef steeds sterker aandringen. «En vertel me nu eens,» zeî hij, «wat je eigenlijk in dat kastje hebt.» — «Dat is je wel bekend,» antwoordde zij: «ik heb er mijne geheele kleederdracht in. En — nu ja — als je 't weten wilt, ook nog een poppetje, dat ik onlangs op de straat heb gevonden.» — «Dat poppetje wensch ik te zien; 't verwondert mij dat je mij daar nooit iets van gezegd hebt,» zeide hij, terwijl hij het kastje opende. Tamelijk spoedig vond hij daar een rolletje goed, waaruit, toen hij het loswikkelde, het tooverpoppetje te voorschijn kwam. Hij bezag het nauwkeurig, en vroeg hoe het kwam dat het ding overal met spelden scheen beprikt te zijn. De vrouw wist daar niets van, naar ze zeide, en verzocht hem haar het poppetje maar terug te geven, zij wilde er een meisje van een harer kennissen meê verrassen. — De man beduidde haar, dat daaraan niet viel te denken. «Ga jij maar naar bed,» zeî hij, «ik wensch hier nog een kwartiertje bezig te zijn. Ik begrijp nu wel eenigszins op welke manier jij kleine kinderen verrast. Het poppetje krijg je niet terug.» Zij begon te schreien en zeí, dat hij een onverstandige dwarskop was, maar zij ontkleedde zich toch en ging te bed. — Hij herstelde het vuur op den haard en zette er een goed aantal turven bij, zoodat het weldra flink begon te branden. En nu wierp hij het tooverpoppetje te midden der vlammen. Pas had hij dit gedaan, of de vrouw daar achter de gordijnen begon te stenen en te kermen van pijn. Haar man vroeg: «Wat scheelt er aan? Ik begrijp niet dat je 't daar zoo te kwaad kunt hebben.» — Maar haar gejammer nam steeds toe; zij kromp van smart. En toen eindelijk het poppetje geheel was verbrand, was de vrouw een lijk.

Te Bolsward woonde voor zeer vele jaren een jonge schipper, die gehuwd was met eene schippersdochter. Zij hadden twee kinderen, die voordeelig opgroeiden en, zooals 't dikwijls gaat, al spoedig volgde de derde. De baker, die zij bij zulke gelegenheden in dienst hadden, was eene, die hare menschen bijzonder naar den mond wist te praten. Velen zijn daarmeê gediend; zoo ook de bedoelde jongelui. Eerst ging alles naar wensch, maar na verloop van eenige dagen werd het met den jonggeborene zichtbaar minder. Het kind zag er niet te best uit en was steeds lastig en krijterig. Het werd

sukkelend. Nog slechts weinige weken was dat kind oud, toen de ouders metterwoon vertrokken naar een naburig dorp. Het zieke kind verachterde steeds; men liet er wel een dokter bij komen, maar 't hielp niet. De ouders kwamen dan ook langzamerhand tot de overtuiging, dat het kind betooverd moest zijn. Verstandige buurvrouwen waren 't hiermede eens en gaven allerlei raad en inlichting, maar weinig wat iets kon baten. — Er woonde in dien tijd te Bolsward een man, van wien men vertelde dat hij iets meer kon dan een gewoon mensch, zoo iemand dien men wel duivelbanner noemt, maar wien deze naam juist niet welgevallig is. De schippersvrouw besloot dien man over haar sukkelend kind te raadplegen. Op een goeden dag, toen het kind tamelijk goed was, reisde zij er meê met het veerschip naar Bolsward. Bij den wonderdokter toegelaten, gaf zij hare boodschap te kennen. Hij beschouwde eene poos het kind aandachtig en zeide toen: «Je hebt wel wat lang gedraald met bij me te komen, moedertje! Het is toch wel jammer, dat men altijd komt wanneer het bijna te laat is. Nu, je moet zorgen eene goede hoeveelheid water van het kind te behouden. Dan moet je een nieuw hol steenen kookpannetje uit den winkel halen, met een pakje stevige spelden. Deze doet gij in het pannetje en giet het water daarop ; de spelden moeten er goed onder staan. Dan brengt gij den boel boven een flink brandend vuur aan het koken, en dan kan 't wel zijn dat er iemand bij je buiten om het huis komt loopen. Woont echter de pleegster van het kwaad op tamelijk verren afstand van uwe woonplaats, dan komt zij niet. Maar alsdan zal zij in haar eigen huis, zoolang gij het water laat koken, eene bijna ondragelijke pijn moeten doorstaan, zoodat zij het uitschreeuwt. Begint het kind van dien tijd af te beteren, dan zal het wel spoedig geheel klaar zijn. Het is ook mogelijk dat het niet betert, omdat ge zoo laat bij mij gekomen zijt. In dat geval moet je in de volgende week terugkomen, dan zal ik andere middelen beramen.» — De vrouw reisde met haar kind terug, en zoo spoedig doenlijk deed zij wat de dokter had bevolen. Zij zorgde nauwkeurig in alles volgens diens voorschrift te handelen. Zij liet het water koken tot het geheel was verdampt en daarmeê was natuurlijk het werk afgeloopen. Maar zij had, terwijl het water kookte, geen oud wijf bij haar huis vernomen en geen kattengejammer gehoord. Zij moest dus denken dat de tsjoenster van haar kind niet in de nabijheid woonde. Maar wat het gelukkigste was:

het zieke kind begon van het eerste uur af te beteren. Ongeveer drie maanden later was het reeds een jongen alsof hij uit den dijk was gedolven. Het was nu in het fraaiste van den zomer en alle dagen mooi weêr; daarom besloot de schippersvrouw hare familie en kennissen te Bolsward te gaan bezoeken. Zij was nu trotsch op haren prachtigen jongen, die de tooverij zoo schitterend had beschaamd, en wenschte hem wel hier en daar te laten zien. Evenals den vorigen keer reisde zij met het schip naar Bolsward. Toen zij daar in den voormiddag aan wal stapte, was de eerste, die zij ontmoette, een dochtertje van de reeds genoemde bloemzoete baker. Het meisje, dat boodschappen ging doen, vroeg aan de jonge vrouw hoe 't haar en haar kind ging, en deze vroeg aan het meisje hoe 't hare moeder de baker ging. «Thans zeer goed,» zeide 't kind, «maar 't zal een maand of drie geleden zijn, toen heeft zij eens op een dag zulk een verschrikkelijke pijn gehad, dat het om niet uit te houden was. Zij stond des morgens gezond op en na verloop van een paar uren begon het, en zóó hevig, dat wij er geheel van werden ontsteld. De dokter werd gehaald, deze schreef een recept, toen kregen we een fleschje met goed uit de apotheek, daar moest moeder onmiddellijk vijftien druppels van innemen, en bedaarde de pijn niet, dan na verloop van een half uur weêr vijftien druppels. Maar wij hebben haar wel viermaal moeten ingeven eer de pijn bedaarde. Toen was 't plotseling over. Nu is moeder heel goed; gij komt haar zeker even groeten? Zij heeft dikwijls naar uw jongetje gevraagd.» — «Ik weet niet of ik er den tijd voor zal hebben,» zeî de vrouw, het meisje verlatende. Maar zij dacht bij zichzelve: «Dat valsche wijf behoeft niet te denken, dat zij mijn knaapje opnieuw in de schaar zal krijgen.» Zij kon wel nagaan, dat juist op denzelfden tijd, toen zij haar vreemdsoortig kooksel te vuur had, de baker dien hevigen aanval van pijn had gekregen. Zij herinnerde zich nu wat de duivelbanner haar had gezegd, en het werd haar zoo klaar als de dag: niemand dan die lieve, vriendelijke baker kon de heks zijn, die haar kind had betooverd. Zij vertelde dit aan een ieder en de baker was sedert als tooveres gebrandmerkt.

«Ik geloof niet aan heksen en tooverij,» zeide iemand in Doniawerstal, «maar ik wil een geval vertellen, dat waarlijk gebeurd is, hoe vreemd het moge schijnen: «Mijne grootouders woonden voor zestig, zeventig jaren te Dijken, toen het met twee hunner kinderen,

jongens van omstreeks vier en vijf jaren, niet naar wensch ging. Tjebbe zat altijd met de hand bij de kleêren in en op zijn keel te krabben en Watze schreeuwde en raasde steeds op eene erbarmelijke wijze. Het spreekt van zelf dat daar een dokter bij werd gehaald; maar zonder gevolg. Een tweede geneesheer bracht even weinig hulp aan. Op herhaald aanraden van kennissen en familie besloot pake eindelijk naar den duivelbanner in de Knijpe te gaan. Hij was geen man, die met dergelijke dingen ophad, maar in den nood doet men soms iets waartoe men anders niet zou komen. Het eerste wat de duivelbanner hem toevoegde, was: «Zoo! heb ik je daar al? Ik had je nog eerder verwacht, het staat niet zoo best bij u aan huis.» En zoo meer. Hij vertelde alles juist zooals 't was, ook dat Watze altijd raasde. «Maar,» zeide hij, «de jongen zal nu wel wat rustiger zijn.» — Van dat oogenblik af, gelijk vervolgens bleek, was het kind rustig. Toen pake zoude heengaan zeî de wonderdokter: «Je moet vanavond de kussens, waarop de kinderen slapen, eens nazien, dan zult ge wel iets vinden.» — Dit deed hij, maar vond niets bijzonders. — De medicijnen die pake meêkreeg hielpen ook niet veel. De kinderen werden juist niet minder, maar beterden ook niet merkbaar. Toen kwam op zekeren dag eene vreemde vrouw, niet ouder dan dertig jaren ongeveer, met wat koopwaren in een mandje aan den arm, bij de deur. Beppe ging er heen en nu was het: «Dag, vrouw! alles wel, hier?» Zonder nadenken antwoordde beppe: «Ja, dat gaat wel.» — «Neen vrouw,» zeî nu de vreemde, «dat moet je niet zeggen, dat is niet waar. Het is hier niet goed.» En nu begon zij op te lezen, volkomen zooals alles was. Dit trok beppes belangstelling en zij vroeg: «Weet gij daar raad voor?» En toen dit bevestigend werd beantwoord, moest pake er bij komen. De vreemde vrouw kwam in huis; zij wist haarfijn te zeggen hoe 't met de kwijnende kleinen stond en zeide ten slotte: «Met het vee staat het ook niet goed.» — Dit alles wist mijn vader nog heel best en hij heeft het meermalen verteld: de koeien waren ook betooverd. Men ging in den stal en de vrouw wees de zieke koeien aan, daarbij zeggende: «Die kan ik genezen en die, maar die niet.» En dit is later volkomen volgens haar zeggen uitgekomen. — Pake moest nu een boor nemen en gaten boren in de kozijnen der deuren en vensters, en nadat de vrouw eenig poeder in die gaten had gedaan, moest pake er pinnen in slaan en hij mocht niemand hare plaatsen laten zien of doen weten. In het woonvertrek terug-

gekomen zeide de vrouw: «Die het je doet heeft hier veel verkeering gehad. Zij is tegenwoordig geweest bij de geboorte van dat kind en van dat, maar bij de anderen niet.» Pake en beppe begrepen nu, dat hun oude baker bedoeld werd, die, zooals zij wel wisten, ontevreden was omdat zij in den laatsten tijd daar niet was gebruikt. Zij scheen dus haar wraak te koelen aan de jongste twee kinderen. De vrouw zeide verder: «Morgen zal hier iemand komen om wit goed, maar geeft het haar niet, want anders zou ik niets meer kunnen doen.» Den volgenden morgen omstreeks tien uren kwam er iemand, het was de oude baker, met een potje en verlangde, gelijk wel meer gebeurde, wat melk. Beppe nam het potje om er melk in te doen, maar bedacht zich even en zeî: «Ik wil eerst mijn man eens gaan vragen.» En het antwoord van deze was: «Wij kunnen vandaag geen melk missen.» De kinderen beterden vervolgens van dag tot dag, en de vreemde vrouw kwam nu en dan hoogte nemen. Op zekeren dag gaf zij beppe een zakje met kruiden en zeî: «Dit goed moet je op dien dag en dat uur verbranden, zoo en zoo.» Beppe deed dit, maar tijdens de verbranding kwam de oude baker bij haar in huis geloopen, schreeuwende en jammerende: «O! wat heb ik een pijn! wat heb ik een pijn!» Beppe beklaagde haar niet veel, maar wees haar spoedig de deur. Na verloop van nog eenigen tijd waren de kinderen volkomen hersteld. De vreemde vrouw kwam nogmaals terug en verklaarde hare taak voor afgedaan. Op pakes vraag, wat hij haar schuldig was, antwoorde zij: «Niets; ik moet dit werk twee jaren doen, maar mag er niets voor nemen, ook voor de medicijnen niet. Maar ik ben roomsch-katholiek, en zoo gij iets geven wilt, doe het dan aan de katholieke gemeente te Sint Nicolaasga.» Dit heeft pake toen gedaan, maar van de vrouw hebben zij later nooit weêr iets vernomen. — «Ik geloof niet aan heksen en tooveren,» zoo besloot de verteller, «maar dit is toch werkelijk zoo gebeurd. Mijn vader heeft het ons meermalen verteld; hij wist het nog zeer goed. Hij was, toen het gebeurde, een knaap van ongeveer acht jaren en had wel medicijnen van Langweer moeten halen.»

Ongeloovigen zeggen: «Ieder mag mij betooveren als hij kan, mits hij moet me niets ingeven; een mensch vergiftigen is geen kunst.» — Anderen zeggen: «Allerlei gekke dingen te gelooven is kinderachtig, maar alles te verwerpen gaat ook niet aan. Dat

er iets [bovennatuurlijks] bestaat en dat er menschen zijn die meer kunnen dan hun goed is, geloof ik wel.» — «Ik geloof er niet aan,» zeî eene moeder tot een tsjoenster, «maar als je mijn kind betsjoent sla ik je met een ijzeren pan de hersens in.» — Echte geloovigen zeggen: «De Schrift leert ons dat er van oudsher duivelskunstenaars en tooveressen geweest zijn, en als men mij nu kan aantoonen waar de laatste tsjoenster gebleven is, dan zal ik gelooven dat ze er thans niet meer zijn — maar eerder ook niet.»

Men kookte ook olie met spelden en naalden er in, om eene tooveres te ontdekken en tegelijk te pijnigen. Was iemand daarbij in het bezit van een bezempjestuiver [1]) en een klavervier, dan kon hij de tooveres te zien krijgen; zij had dan, alleen voor zijn oog, een braadpannetje omgekeerd op het hoofd. Het gebeurde ook, dat, terwijl men bezig was met zulk eene kokerij, de heks in haar huis een ongeluk kreeg, door van den zolder of op eene andere wijze te vallen en daarbij een arm of been te breken. Zij was dan voor haar leven geteekend.

In de kerk kan men de heksen leeren kennen als men door een vingerring de aanwezige vrouwenschaar begluurt. De dienaressen des satans zal men dan gekroond zien met een paar hoorntjes. Nog eene andere manier om eene tooveres te ontdekken is deze: men neemt drie van slootjes voorziene kistjes van verschillende grootte, zoodat zij in elkander passen als een nest doozen. De slootjes moeten kruissleuteltjes hebben. In het kleinste, dus binnenste kistje plaatst men een theekopje of glaasje met water van den betooverde en daarin legt men minstens drie roggekorrels. Zoodra deze ontkiemen moet de tooveres bersten of zij moet zich vertoonen in de onmiddellijke nabijheid der woning van den betooverde. Nog in de laatste helft der negentiende eeuw is op die wijze in Dantumadeel eene oude vrouw ontdekt, zoodat zij later altijd als een tooveres werd aangezien.

Van ouds heeft men, met verschil in de toepassing, zekere bovennatuurlijke kracht toegeschreven aan de woorden die het eerste vers van het Evangelie van Johannes uitmaken: **In den beginne was het Woort/ ende het Woort was by Godt/ ende het Woort was Godt.** Om te weten of eene vrouw, die men van tooverij

[1]) Eene vroegere zilvermunt van een stuiver, waarop de pijlenbundel der Vereenigde Nederlanden was geslagen. Deze pijlenbundel heette in de volkstaal een bezempje. Zulke stuivers kwamen niet talrijk voor, daardoor kregen zij waarde als amulet of zoo iets.

verdenkt, werkelijk eene heks is, en of iemand, die aan eene verdachte kwaal lijdt, betooverd is of niet, doet men het volgende: In een meest gebruikelijk kerkboek der protestanten (omdat dit voor het doel het geschiktste formaat is) legt men een kruissleutel op Ev. Joh. I vs. 1, zóó dat de ring of het oog des sleutels buiten het boek ligt. Men slaat het boek toe en bindt er een band of snoer om, zoo vast, dat men het aan den sleutel kan opheffen. Twee personen, tegenover elkander zittende, drukken den uitgestrekten voorsten vinger hunner rechterhand tegen elkander, na eerst den sleutel, met het boek er aan, over een der vingers gehangen en vervolgens op het punt van aanraking geschoven te hebben. Zoo wordt het boek hangende gehouden. Nu vraagt een hunner: « Is N.N. eene tooverheks?» En de ander antwoordt: « Wel zeker niet!» Is de bedoelde vrouw geene heks, dan blijft het boek bewegingloos hangen. Is zij het wel, dan laten de houders, zonder het te willen, den sleutel van de vingers glippen en het boek valt. — Zoo kan men ook vragen: «Is N.N. betooverd of niet?» En het orakel antwoordt op dezelfde wijze. Evenzoo: «Is hij te genezen of niet?» Dit is de sleutelproef (*kaeiproeve*) die ook op eene eenigszins andere wijze wordt genomen door één persoon. Deze neemt dan een touw, steekt het door het oog van den sleutel, knoopt het dubbel aaneen en doet den sleutel in het midden, steekt de handen aan beide zijden door het dubbele touw en draait het eenige slagen om. Nu steekt hij het einde van den sleutel tusschen de bladen van het kerkboek eveneens bij Ev. Joh. I, vers 1. Dit een en ander zoo vasthoudende zegt hij: *In den beginne was het woord en het woord was bij......* hier noemt hij in de plaats van *God* den naam der vrouw of des mans dien men van tooverij verdenkt. Heeft hij den waren naam genoemd, dan draait de sleutel van zelf om en de schuldige is ontdekt.

Iemand die niet kan zweeten, kan maar voor vast aannemen dat hij betooverd is. Zoolang een kind goed kan zweeten heeft men zekerheid dat het niet betooverd is.

Een best middel om te kunnen weten, dat een sukkelend kind betooverd is, bestaat hierin, dat men drie geërfde bloedkoralen aan een roodzijden draad rijgt en zóó samenbindt, met drie knoopen er op, dat zij als een klaverblad naast elkander zitten. De draad met deze koralen bindt men om den hals van het zieke kind, en is dan na verloop van vierentwintig uren een der drie bloedkoralen buiten de knoopen gesnapt, dan is het kind betooverd.

Niet ieder evenwel is in het bezit van geërfde bloedkoralen, maar wat men altijd kan doen: het kussen, waarop iemand dien men voor betooverd houdt, slaapt, openen en den inhoud onderzoeken. Vindt men daarbij zoogenaamde kransen, dan is de zaak uitgemaakt; want deze zijn het werk van tooveressen. Het is daarom zeer aan te raden, dat men kleine kinderen eens in de week een schoon hoofdkussen geve. Daardoor beneemt men de heks den tijd om er kransen in te maken. Die kransen bestaan meest uit einden lint of band, lapjes linnen of beddetijk, waaraan een aantal vedertjes zijn vastgehecht. Ik heb er eens een gezien, die werd gehouden voor een vogel zonder kop, staart en pooten; het was een vlechtwerk van gekromde vedertjes, die met de schachten naar binnen om een middelpunt waren saâmgepakt. Heeft men kransen in een kussen gevonden, dan is het zeer raadzaam, deze te toonen aan den duivelbanner, dien men gaat raadplegen. Deze geeft dan gewoonlijk den raad, die dingen te verbranden met gesloten deuren, want ook dit zal de heks noodzaken bij het huis te komen waar de verbranding plaats heeft. Een mutsje, eenigen tijd gedragen door het kind dat men voor betooverd houdt, kan den wonderdokter ook veel licht geven. Zout rondom de wieg op den vloer gestrooid, en een bijbel onder de wieg gelegd, zijn zeer goede middelen om een kind voor betoovering te vrijwaren.

Ieder kan voor zichzelven en de ouders kunnen voor hunne kinderen een voorbehoedmiddel tegen betoovering aanwenden, namelijk: altijd het hemd het achterste vóór dragen. Ook is het zeer goed — zoo niet beter — duivelsdrek in de kleêren te benaaien. Varkens laat men het innemen.

Het karnen bij den boer kan ook betooverd zijn. Dan schuimt en bruist de melk de karn uit, maar de boterafscheiding blijft achter. Lieden, die 't beter meenen te weten dan anderen, zeggen, dat dit veroorzaakt kan worden door gebrek aan zindelijkheid bij de boerin, ook door sommige planten, die in het weiland kunnen groeien, en misschien het allermeest door een ziekelijk ongemak dat eene of meer der melkgevende koeien kunnen hebben. Maar de geloovigen weten wel beter: het is het werk van kwade menschen. Om dit kwaad te verdrijven, hangt men een zakje met kruiden, door een duivelbanner verstrekt, in de karn. Om het te verhoeden is het zeer goed, in den koestal vóór de koeien een klein zakje met duivelsdrek te begraven. Nog beter wordt het

geacht, dit te doen onder iederen deurdorpel van het huis. Vandaar het gezegde:

»Duivelsdrek, op drempel of varkenstrog bevestigd, is echt;
Want dit beneemt aan de heksen hecht en recht.«

De lavas of lubbestok, *ligusticum levisticum* (Friesch *lobbestrûk*) is eene kwalijkriekende plant, die ongeveer een meter hoog opschiet. Deze plaatsen de boeren voor de vensters van den melkkelder, om de geheime krachten der heksen af te weren en zoo te zorgen dat het boterkarnen niet door tooverij ondoenlijk worde gemaakt. Vroeger bestond onder de boeren het gezegde: «Als wij de boter op het land vinden is de karn betooverd.» — In den tijd toen men weinig of niets deed om schrale onvruchtbare landerijen te verbeteren, vond men soms in laaggelegen oorden op magere weilanden eene paddestoelachtige stof, die voor het oog veel geleek naar boter en dan ook «hekseboter» werd genoemd. Zij was namelijk door de heksen uit de betooverde karn genomen en weggeworpen of verloren. Dat dit goedje, behalve het uiterlijk aanzien, alle eigenschappen van boter miste, verwonderde niemand, want dit was het gevolg der tooverij [1]). Meest zijn het arme oude vrouwen die beschuldigd of verdacht worden van hekserij. Men vertelt wel, dat zij 's avonds maar een ledige beurs buiten aan de huisdeur hebben te hangen, om die 's morgens met geld gevuld te vinden, maar zij schijnen toch over het algemeen karig door den Baas bedeeld te worden. Spotvogels zeggen daarom: «Die menschen hebben er niet veel aan, dat zij den duivel dienen, de Baas laat ze toch maar altijd arm blijven en in behoeftige omstandigheden leven.» — In mijne jeugd hadden eens, bij het armhuis mijner geboorteplaats, een paar oude vrouwelijke verpleegden twist, en een hunner riep: «Pas op! of ik zal je betsjoenen

---

[1]) Deze *heksenboter*, in ons land wel *traalboter*, in Engeland *fairy bûtter*, in Zweden *trullsmêr* of *trullskid* genoemd, is eene slijmzwam (*Myxomyceet*) waarvan een gele (*Aethalium*) in bosschen en op broeiende run, een witte (*Spumaria alba D. C.*) op gras woekert. Het snel voor den dag komen van deze en dergelijke voorwerpen heeft aanleiding gegeven om hun ontstaan aan geheimzinnige oorzaken toe te schrijven, waarop ook namen als spokenspog, en sterreschot, sterverschot of sterresnuitsel wijzen. Onder den laatsten naam worden verschillende dingen verstaan, ook een donkergroen gelei-achtig wier, *Nostoc commune*, dat, na regen, soms in groote menigte op den grond waargenomen wordt. Ook is wel als sterresnuitsel eene slijmerige massa beschouwd, die, bij onderzoek, uit halfverteerde en door watervogels in de vlucht uitgebraakte kikvorschen bleek te bestaan. — Van dienzelfden aard is ook het geloof omtrent bloedregen, ontleend aan een mikroskopisch kleine roode wier, die in dakgoten enz. langen tijd droog kan liggen en dan na regen plotseling herleven en zich vermenigvuldigen (*Haematococcus pluvialis*). Men zou hier nog bij kunnen voegen zoogenoemd uit de lucht gevallen of meteoorpapier, dat bestaat uit lagen gedroogde draadwieren, die van een uitgedroogden waterbodem losraken.

dat je de pooten uitsteekt,» d. i. sterft. Die arme sloof wilde ook nog iets beteekenen, zij trachtte ontzag in te boezemen door het geloof, dat zij de macht bezat om iemand ongelukkig te maken!

Men dwong soms eene heks om iemand, dien zij betooverd had, te zegenen en daardoor te onttooveren. In den winter van 1676 ontving eene vrouw te Kolderwolde in den laten avond een bezoek van twee mannen van Oudega, die met een bootje waren gekomen en haar zeiden dat zij meê moest. Zij had eene vrouw te Oudega betooverd door vervloeking en moest haar onttooveren door haar te zegenen. De beschuldigde zwoer bij hoog en laag, dat zij van geen tooveren wist, maar dit hielp niet; zij werd in de boot gesleept, naar Oudega vervoerd en daar bij de betooverde vrouw in huis gebracht. Daar stond een groot turfvuur op den haard te branden en de vermeende tooveres kreeg het aan hare keus: de zieke, zegge de betooverde vrouw, te zegenen of op dat vuur te worden verbrand. Zij begreep dat zegenen het beste zou zijn. Men zeide haar de woorden voor, die zij had uit te spreken, en zij zeî ze na: *In den naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes.* Dit was echter nog niet voldoende. Zij ontving van een der mannen een slag in het aangezicht, die haar den neus deed bloeden. Dit bloed werd in een kopje opgevangen en aan de zieke vrouw ingegeven. Eerst nu was deze voor goed onttooverd.

Een schoenmakersknecht te Warns werd betooverd door eene vrouw van Molkwerum, terwijl hij bezig was haren voet te meten voor een paar nieuwe schoenen. Zij maakte van deze gelegenheid gebruik om zijn hoofd, dat toevallig ongedekt was, te beademen. Spoedig hierop werd de man ongesteld, maar niet dan na veel dokteren en meesteren begreep men, dat hij betooverd was. De beschuldigde vrouw werd nu met vriendelijke praatjes bij hem in huis gelokt, terwijl daar eenige ruwe mannen bijeen waren gekomen. Na de deuren en vensters gesloten te hebben, dwongen die mannen haar den betooverde te zegenen met de woorden: *In den naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes.* Tevens werd zij tot bloedens toe mishandeld, ten einde den lijder iets van haar bloed toe te dienen.

Een schipper, die altijd met een knecht voer, terwijl zijne vrouw aan wal woonde, verkeerde sedert geruimen tijd in het ongelukkige geval, dat hij nooit met zijn schip kon zeilen. Al woei er een flinke bries, al was de wind hem gunstig: de man mocht zeil

bijzetten zooveel hij wilde, het schip bewoog zich niet. Wilde hij het van de eene plaats naar de andere doen varen dan moest hij werken en hard ook. Hij begreep zeer goed dat er tooverij achter schuilde, maar wie hem deze kool stoofde, wist hij niet te vermoeden. Zijn knecht deelde natuurlijk in het moeielijke van de zaak, en het ligt voor de hand, dat deze zulk een dienst verliet zoodra hij kans zag eene betere plaats te verkrijgen. Het gevolg hiervan was, dat de schipper dikwijls een anderen knecht moest nemen en zoo kreeg hij ook eens een rechten woestaard in zijn dienst. Vloeken en zweren en alles wat grof en onbeschoft was behoorde bij hem tehuis; ook zeide men, dat hij omgang met den booze had. Toen deze bij gunstigen wind de zeilen opheesch, zeî de schipper: «Ja, dat kunt ge wel doen, maar het zal niet baten.» — Zoo kwam het ook: het schip wilde alweêr niet zeilen. De knecht begon geweldig te vloeken en schreeuwde, terwijl hij zijn zakmes trok: «daar zal de duivel in slaan als wij niet zullen zeilen.» Met het mes in de vuist stoof hij het vooronder in en rukte er een paar planken uit den vloer. De ruimte daaronder plegen vele schippers de hel te noemen. Als razend van woede begon de knecht daar met zijn mes in de inhouten — het paal- en balkwerk, waaruit het geraamte van een schip bestaat — te snijden en te hakken dat er de spaanders na vlogen. Toen hij weêr op het dek kwam was zijn mes bebloed. De schipper beefde van angst, maar de knecht zeî: «Nu zullen we zeilen.» — En jawel! toen alles gereed en in orde was, zeilde het schip dat het een aard had. — Kort daarna kwam de schipper weêr tehuis. Hij vond zijne vrouw te bed liggen en in zwachtels en doeken, want haar geheele lichaam was bedekt met wonden, die met een mes schenen te zijn toegebracht; ja, zij scheen den dood nabij. — Zij en niemand anders was de heks die het schip van haren man betooverd had. Zij mocht hem niet lijden en zag gaarne dat hij telken reize maar zoolang mogelijk van huis bleef, daarom had zij bewerkt dat het schip niet konde zeilen. De kerven en snijdingen, door den knecht in het hout gemaakt, hadden haar getroffen en haar genoodzaakt het schip te onttooveren.

Duivelskunstenaars.

Duivelskunstenaars zijn lieden, meestal mannen, die allerlei dingen weten uit te voeren, welke aan een gewoon menschenverstand bovennatuurlijk voorkomen. Welke kunstenarijen men aan hen toeschreef,

is reeds medegedeeld in het hoofdstuk over Klaas Kunst. Iemand, die uit liefhebberij wat aan de natuurkunde, of ook aan goochelarij deed en daarvan proefjes toonde, werd al spoedig voor een duivelskunstenaar gehouden. Kunstjes met de kaart waren in de eerste plaats verdacht, — ook het kaartspel zelf. Vooral streng rechtzinnige Gereformeerden hielden en houden speelkaarten in letterlijken zin nog voor eene uitvinding des duivels. Dat goochelaars, koorddansers en soortgelijke kermiskunstenaars door de hulp des duivels hunne wonderwerken deden, stond ontwijfelbaar vast. Reizende goochelaars werkten dit geloof ook wel opzettelijk in de hand. Ik hoorde zulk een man bij de uitvoering zijner kunsten eens prevelen: «Mundus vult decipi,» (*deecepi* zeî hij eigenlijk). Later zeiden sommige der toeschouwers: «Pas op! die vreemde woorden! daar stak wat achter.» — Er was een boek verkrijgbaar — ik kan niet zeggen waar — dat «*De zwarte kunst*» heette en altijd verzegeld werd verkocht. Door dit te lezen werd iemand met den duivel vertrouwd, maar ook voor hem beveiligd. Waar is het, dat enkelen onder het volk het *Tooverboek* van *Simon Witgeest*, (uitgeg. te Amsterdam 1695,) in bezit hadden, en werd dit ontdekt, dat was voldoende om hun den naam van duivelskunstenaars te bezorgen. Was zulk een geheimzinnige kunstenaar tevens wonderdokter, dan verkreeg hij den naam van duivelbanner. Hij bezat dan het vermogen om allerlei betoovering onschadelijk te maken en te doen ophouden, en kwalen te genezen waarmeê de knapste dokters geen raad wisten. Van zulke wonderdokters vertelde men ook nog in de laatste helft der negentiende eeuw, dat zij boeken (misschien ook handschriften) bezaten, die van ouders tot voorouders in hunne familie waren geweest en nergens voor geld verkrijgbaar. Allerlei ziekten en ongemakken werden den menschen op het lijf gezonden door den booze. De koorts was een booze geest, die in eigen persoon op vaste tijden iemand kwam plagen, gedurende eenige uren. Vroeger heette zij in Friesland de *tsjinst*, dat is: dienst. Zoolang iemand in een koorts lag, was hij in den dienst of onder de heerschappij van een demon. Knappe duivelbanners konden de koorts «bespreken», d. i. bezweren of uitdrijven. Maar zij moesten haar dan eene plaats kunnen aanwijzen, waar zij hare plagerij kon voortzetten, op dezelfde wijze als Jezus de booze geesten in de zwijnen liet varen, Luk. 8 : 32. Zekere boer, die aan de derdendaagsche koorts leed, raadpleegde een duivelbanner en deze zeî: «Ik

kan je de koorts wel afnemen, maar dan moet ik haar op een ander overbrengen. Heb je misschien ook iemand, dien je wel eens wat kwaads gunt?» — De boer zeî: «Ja, dat kon wel zijn, maar dit gaat toch wel wat te ver. De derdendaagsche koorts is een groote plaag, die durf ik mijn ergsten vijand niet toe te wenschen.» — «Welnu,» hernam de wonderdokter, «wil ik haar dan in je pereboom brengen?» — Als dit kon gaf de boer hiervoor zijne toestemming. Toen de man tehuis kwam, stond de pereboom met slap nederhangende bladeren te rillen en te beven, als iemand die een erge koorts heeft. De boer bleef vrij van de koorts, maar de pereboom bestierf het.

Het volgende, mij verteld door een man die anders wel bijgeloovig was, maar dit toch moeilijk als een onomstootbaar feit durfde aannemen, doet uitkomen, dat men zich eene afzonderlijke soort booze geesten voorstelde, die «koorts» heetten. Een werkman, zoo luidt de mededeeling, liep tegen den avond langs den voet van den zeedijk tusschen Harlingen en het dorp Zurich. Op de kruin van den zeedijk zag hij niet ver van zich af iets zweven als een paar kleine donkere wolkjes. Dit waren een paar koortsen en de eene zeî tot de andere: «Ben jij op 't oogenblik buiten dienst? Ik ook. Waar denk je nu op los te gaan?» — «Ik wil,» was 't antwoord, «een bezoek brengen aan Klaas N. (dit was de man zelf, die 't gesprek afluisterde). Die zal van avond sûpenbrij (karnemelkspap) eten; dan sluip ik, terwijl hij eet, in een lepel brij en laat mij daarmeê heel gemakkelijk naar binnen glijden.» — «Ei, ei!» dacht Klaas, «'t is goed dat ik 't weet; nu kan ik op mijn hoede zijn.» — Bij zijne tehuiskomst had zijne vrouw de brij reeds gereed. Klaas nam plaats aan tafel, schepte zijn bord vol brij en deed alsof hij dadelijk aan 't eten zou gaan. Maar in plaats van den eersten lepel pap naar binnen te happen, ledigde hij dien in een zijner laarzen, die hij pas had uitgetrokken. Nog eenige lepels vol liet hij denzelfden weg gaan en hing toen de laars aan den schoorsteenwand bij den haard. Nu duurde 't niet lang of de laars begon te schudden en te rillen; daar zat de koorts in. Klaas at lekker zijn bekomst en bleef ongedeerd.

Nog in het begin der negentiende eeuw woonde te Herbaijum bij Franeker een oudsoldaat, die wijd vermaard was als wonderdokter. Hij was nog een ouderwetsche soldaat van vóór den tijd van den gedwongen krijgsdienst, toen allerlei gespuis, vreemd en eigen, dienst nam. Ruw van zeden en zeer onbehagelijk van voorkomen,

sprak hij daarenboven een gebroken Duitsch, voor eenvoudige lieden nauwelijks verstaanbaar. Dit een en ander was voldoende om velen ontzag, ja, vrees in te boezemen voor den geheimzinnigen bullebak, dien men daardoor ook voor een duivelskunstenaar hield. Men zeide dat hij zijn roem als wonderdokter verworven had, toen hij nog als landlooper rondzwierf. Volgens de gewoonte dier dagen verzocht en verkreeg hij op zekeren avond nachtverblijf bij een boer. Daar vernam hij spoedig dat de vrouw des huizes kreunende te bed lag. Op zijn vragen werd hem geantwoord, dat de vrouw reeds lang had gesukkeld met een kraambeen. De boer had daar veel geld aan verdokterd, maar geen baat gevonden. En nu was het zoover gekomen, dat het been moest worden afgezet. Den volgenden dag zouden professoren van Franeker dat werk komen uitvoeren. De oudsoldaat vroeg den boer of deze er ook nog iets voor over zoude hebben, ingeval het afzetten voorkomen kon worden. — «Wel zeker heb ik dat!» zeî de boer, «daar zoude ik nog gaarne mijne beste koe aan opofferen.» — «Misschien moet het daar wel toe komen,» zeî de soldaat, «heb je bij geval eene koe op stal, die binnen kort moet kalven?» — «Jawel.» — Nu, die koe moest levend worden opengesneden, het ongeboren kalf er uit genomen, ook opengesneden en om het zieke been gelegd. De boer zeî: «Het is wel afgrijselijk, maar ik heb er reeds zooveel vruchteloos aan ten koste gelegd, dit moet ook gebeuren.» Alles geschiedde met den meest mogelijken spoed. En toen des anderen daags de professoren kwamen, stonden zij verbaasd over de verandering ten goede, die het been had ondergaan. De amputatie kon voorloopig worden uitgesteld. Jawel! het been beterde van dag tot dag en was tamelijk spoedig volkomen genezen. Sedert dien tijd bleef de oudsoldaat als wonderdokter te Herbaijum. Als iemand den oudsoldaat kwam raadplegen, was de man bijna altijd voor eenige oogenblikken afwezig. Eene oude huishoudster bracht den bezoeker dan in een wachtkamertje en hield hem aan de praat, door allerlei vragen omtrent den toestand van den patient voor wien hij kwam. Na verloop van eenigen tijd kwam de dokter, zoo 't heette, tehuis en wist reeds alles wat de man wilde vertellen. Menig onnoozele bloed was dan geheel verbazing en ontzetting, om zich aldus in de onmiddellijke nabijheid en onder den invloed van een vertrouwde des duivels te bevinden. Maar sommigen mompelden, dat de dokter aan de andere zijde van een dun beschot het gesprek had zitten af te luisteren. —

Tusschen 1840 en 1850 reisde in de omstreken van Franeker nog eene landloopster, die voorgaf eene dochter van den oudsoldaat van Herbaijum te zijn. En dit beweren legde haar geen windeieren.

In het dorp Wartena leefde in 't laatst der achttiende en ook nog in de eerste helft der negentiende eeuw eene welgestelde boerenfamilie, die, naar men geloofde, in het bezit was van eene geheime geneeskunst. Onderscheidene mannelijke leden dezer familie deden aan dat werk en moesten het zich dan ook laten welgevallen, dat zij door het volk duivelbanners werden genoemd, zij mochten op dezen naam gesteld zijn of niet.

Te Opeinde heeft, in de tweede helft der negentiende eeuw, een wonderdokter gewoond, zeer onmanierlijk in zijne taal, en niet alleen zeer bekwaam tegenover menschen maar ook tegenover dieren, want een lok haar van eene zieke koe of een ziek paard stelde hem in staat, de kwaal te herkennen en de noodige geneesmiddelen voor te schrijven. De zoon schijnt de goede eigenschappen te hebben geërfd en den roep van het wonderdokterschap in de familie te houden, meer evenwel in een wijderen kring, dan in de naaste omgeving.

Eveneens was nog voor korte jaren eene beroemdheid van eenige beteekenis als duivelbanner, zekere Sjoerd Kuiper in de Knijpe bij Heerenveen. Hoewel oogenschijnlijk in armoedige omstandigheden, leed hij toch zeker geen gebrek, want hij had eene goede praktijk. Lijders aan kwalen, waarmeê men vruchteloos jarenlang had «gedokterd», en vooral betooverden kwamen dagelijks bij Sjoerd hulp en raad vragen, uit alle oorden des lands en zelfs wel van daarbuiten. Op verzoek bezocht hij ook de lijders in hunne woning. Bij zijn overlijden schijnt de kracht der gezondmaking op zijn broeder te zijn overgegaan.

Voor korte jaren nog was er in Ooststellingwerf een persoon, die zwerende vingers konde «bespreken». Indien het kwaad niet te ver gekomen was, genas hij een vinger zonder eenige pijn. Hij nam het aangetaste lid voorzichtig tusschen duim en vinger, draaide er een paar malen omheen, onder 't uitspreken van eenige onverstaanbare woorden, en ontvluchtte dan plotseling den lijder, teneinde dezen de gelegenheid te benemen zijn helper te bedanken. Dit laatste mocht niet geschieden, omdat het de bezwering krachteloos zoude maken. Kort na deze kunstbewerking verdween de pijn in den vinger en het ongemak was spoedig genezen.

Onder landloopers en schooiers waren duivelskunstenaars en geneeskundigen van lageren rang. Algemeen hadden deze lieden den naam dat zij honden konden bespreken, d. i. bezweren. Menige boer, die van belang iets te verliezen heeft, en ook menigeen, die gaarne den schijn daarvan aanneemt, heeft op zijn erf een bulhond, die iederen onbekende op een eerbiedigen afstand houdt. Maar onder landloopers, ook onder venters met koopwaren, zijn er, die onbeschroomd op een boerenerf loopen, omdat zelfs de kwaadaardigste hond hen ongemoeid laat. Zoo iemand behoeft een hond maar goed in de oogen te zien; het prevelen van een paar onverstaanbare woorden doet daarbij ook wel dienst. Verder wil men dat sommigen dezer mannen onder in hun stok een verholen holligheid hebben, gevuld met leeuwenvet. Dit nu behoeft een hond slechts te ruiken, om met ingetrokken staart af te druipen.

Een duitsch koopman of venter in nappen, houten lepels, muizenvallen, enz. vertelde mij eens, hoe hij het bij een boer had verkorven. Rookende uit een halfafgebroken goudsche pijp, waarvan de kop op dat oogenblik gloeiend heet was, stapte hij op een boerenerf. Daar kwam een groote hond op hem los; hij hield het dier den heeten pijpekop voor; de hond wilde daarop bijten, maar brandde den bek en liep jankend heen. Niemand had het gezien en 't liep dien keer zoo af. Maar de hond was natuurlijk gedurende eenige dagen niet als gewoonlijk en men begreep spoedig, dat de nappenkoopman hem iets moest hebben gedaan. Toen deze na verloop van eenige weken weêr zijne waren kwam veilen, liet wel de hond hem ongemoeid, maar de boer schold hem voor toovenaar en beval hem haastig te vertrekken om nooit terug te komen.

Tot de geheime kunstenaars van lageren rang behooren ook zij, die den klaverboer, wel te verstaan de speelkaart die zoo heet, kunnen uitzenden om een flesch jenever. Het moet een donkere avond zijn; er zit ergens — niet in een herberg of kroeg — een gezelschap aan het kaartspel. Maar men heeft er niets bij te drinken, en dit vindt men onaangenaam. Hetzij nu dat men geen zakgeld heeft, of dat het naaste huis waar drank wordt verkocht te veraf is, men moet zich met niets tevreden stellen. Een der aanwezigen geeft echter te kennen, dat hij wel kans ziet een flesch jenever te krijgen, als hij namelijk den klaverboer er om uitzendt. Maar dan moet een ander de flesch, als zij gebracht wordt, aannemen; dit mag hijzelf niet doen. In negen van de tien gevallen is er

niemand die dit aandurft. Is er echter wel zoo iemand, dan opent de duivelskunstenaar even de buitendeur en werpt de speelkaart in de duisternis, met het bevel, dat zij een flesch jenever moet gaan halen. Spoedig daarop zegt hij : «Nu is 't de tijd.» Weêr wordt de deur even geopend, de aannemer steekt den arm naar buiten, er wordt hem eene flesch in de hand gegeven en haalt hij die naar binnen, dan ziet men, dat de uitgezonden kaart op de kurk ligt. De uitzender schenkt een glas vol en ledigt het over zijn linker schouder buiten de deur en zegt: «Dat is voor den brenger.» De inhoud der flesch kan nu verder zonder gevaar worden gebruikt. — Deze grap is wel eens vertoond. Dan werd er werkelijk eene flesch jenever gebracht, namelijk door iemand, met wien het vooraf was afgesproken. Maar dan waren er ook altijd in het gezelschap, die van dien drank geen druppel durfden te gebruiken. De jenever die van den duivel kwam was hen te gevaarlijk, al was de echte Schiedammer hun dit niet.

In het boschrijkste gedeelte van Friesland leeft een vogel, die op vaste tijden des jaars rondom de boomen loopt, met den bek op de stammen tikt en meestal er een gat in boort. Wordt hij niet verjaagd, dan blijft hij bij den boom tot hij het gat weêr dicht heeft gemaakt. Vliegt hij dan weg en komt hij terug met een worteltje in den bek, dan springt op eens het gat weêr open. — Velen gaan in het geheim er op uit om zulk een «springworteltje» te bekomen, want dit heeft het vermogen om alle sloten te doen losspringen. Het beste middel ter verkrijging er van is: onder den boom een witten doek op den grond te leggen; daar zou de vogel het worteltje op kunnen laten vallen. Men wil dat sommige dieven in het bezit zijn van een springworteltje. Zij kunnen dan gemakkelijk in alle huizen komen niet alleen, maar ook, als 't te pas komt, de gevangenis ontvluchten.

Nu en dan komen er onder het volk personen voor, van wie men niet recht weet hoe zij aan den kost komen. Zij werken weinig of in 't geheel niet; zoover men kan nagaan verdienen ze niet veel, en zij leven toch, en dikwijls niet armoedig. Zoo iemand verdacht men vroeger spoedig, dat hij zich aan den duivel had verkocht en dat deze hem van geld voorzag. Ook wel dat hij vrijmetselaar was. Het geloof, dat een vrijmetselaar nooit om geld behoeft verlegen te zijn, omdat de broeders altijd elkander helpen, is nog niet uitgestorven, evenmin de meening, dat in hunne geheime

bijeenkomsten de duivel voorzitter is en hen helpt bij het uitvoeren van allerlei gruwelen. Men weet ook, dat daarbij maaltijden worden gehouden en vertelt elkander, dat er wel eens kinderen worden gegeten.

Om een lui en lekker leven te kunnen hebben was er vroeger ook een wisseldaalder te bekomen. Onder de toen in omloop zijnde munten was een zilverstuk van dertig stuivers of *f* 1,50, dat een daalder werd genoemd. Het kwam echter niet veel voor. De bijzondere eigenschap van den wisseldaalder bestond hierin: wanneer de bezitter iets kocht, dat minder dan een daalder kostte en hij gaf zijn geldstuk daarvoor uit, dan kreeg hij natuurlijk kleingeld terug, en na verloop van weinige minuten had hij den daalder weêr in den zak. Hij kon het stukje herhalen zoo dikwijls hij wilde en op die manier altijd ruim voorzien zijn van geld. Men ziet, dat het voordeelig was steeds voor hoogstens een stuiver of een dubbeltje te koopen, dan kreeg men telkens achtentwintig of negenentwintig stuivers terug. Het ligt voor de hand dat zoo iemand nog al dikwijls een borrel kocht en gemakkelijk een losbol kon worden. Beging hij de domheid, iets te koopen dat juist een daalder kostte en daarvoor zijn wonderstuk uit te geven, dan kreeg hij 't niet terug, en was 't voor altijd kwijt. In den nacht tusschen 30 April en 1 Mei was er beter dan anders gelegenheid om zich aan den duivel te verkoopen en ook om een wisseldaalder te bekomen. Hiervoor had men het volgende te doen: Met een kat in een zak moest men zich te middernacht naar een kruisweg begeven en uitroepen: «Wie koopt er mijn haasje? Wie koopt er mijn haasje?» Dan verscheen de duivel en vroeg: «Welk soort van dier heb je in den zak?» Het woord kat mocht niet worden genoemd en daarom was het antwoord: «Een haas.» — «Wat vraag je er voor?» — «Een daaldertje maar! een daaldertje maar!» — De koop werd gesloten. De duivel kreeg den zak met de kat er in [1]) en de ander, onder het zweren van eeuwige trouw aan den booze, een wisseldaalder. De duivel liet de kat weêr loopen, maar zij was van dien tijd af eene tooverheks. — Krijgt de bezitter van een wisseldaalder een tegenzin in het duivelsche ding, dan kan hij het ook aan een ander overdragen, maar deze moet dan weten vanwaar het muntstuk afkomstig is en denzelfden eed zweren, dien de eerste bezitter vroeger gezworen heeft.

---

[1]) Sprenger van Eyk meent, dat het spreekwoord: „Hij heeft een kat in den zak gekocht,” hiervan afkomstig is. En dat klinkt niet onwaarschijnlijk.

Tot de duivelskunsten behoort ook het waarzeggen. Dit is meest, zoo niet altijd, het werk van vrouwen. Onder de landloopsters van vroeger dagen kwamen vele waarzegsters voor. Maar ook in de steden en in sommige dorpen woonden zulke sybillen. Er waren, — ja, ze zijn er nog wel — kaartlegsters en kopjekijksters. Laatstgenoemden beschouwden met veel aandacht het koffiedik, dat overbleef in een pas uitgedronken koffiekopje, en voorspelden daaruit de toekomst van hem of haar, die de koffie had gedronken. Van handkijkerij heb ik in Friesland nooit meer gehoord, hoewel Halbertsma er nog melding van maakt in zijne *Rimen ind Teltsjes.*

Nog in de laatste helft der negentiende eeuw woonde op het Vliet, eene buitenbuurt van Leeuwarden, eene zeer befaamde kaartlegster, bekend onder den naam van Akke van 't Vliet, of ook Akke Kaart. Zij werd druk geraadpleegd, niet alleen door inwoners van Leeuwarden, maar ook door het landvolk uit den omtrek. Men zeide dat Akke in 't geheim ontboden werd bij aanzienlijken in de stad, of dat die er 's avonds heengingen. Doch 't waren hoofdzakelijk dienstmeisjes, die van hare gaven gebruik maakten, meest des zondags na de kerk, of als er wat «zwaars» op het gemoed drukte, ook wel onder kerktijd en met verzuim van den dienst, maar dit was toen erg zondig, en dan zal 't hart benauwd geweest zijn. Het kon dan gebeuren dat zulk eene dienstbode dagenlang bleef onder den invloed van wat zij daar had mogen vernemen. — Het eerste bericht van Akke's dood kreeg ik toen ik mij ergens in eene dorpsherberg bevond en daar toevallig ook een handelsreiziger uit Leeuwarden kwam. Deze vertelde, dat Akke van 't Vliet was overleden en een «raar» uiteinde had gehad. Toen het met haar op het laatste liep, zoo vertelde de man, gebeurden er in hare bedstede zulke vreemde dingen, dat de aanwezigen de vlucht namen. En toen dezen na verloop van eenigen tijd het waagden in het vertrek terug te keeren, vonden zij Akke dood, met het hoofd het achterste vóór op den romp: «de duivel had haar den nek omgedraaid.» — Dit is iets wat de duivel meer pleegt te doen met zijne dienaren, nadat hij hen jaren aaneen volop voordeel en genot heeft laten hebben. 't Gebeurt ook wel dat zulke lieden spoorloos verdwijnen. Nu, reeds meer dan vijfentwintig jaren later, zijn er nog vrouwen, die huiveren op het hooren van Akke's naam.

Op het Schavernek te Leeuwarden heeft, gelijktijdig en nog na Akke eene dergelijke vrouw geleefd en gewerkt. In het gehucht

Nieuwebrug ten noorden van Heerenveen woont nog eene waarzegster, niet minder vermaard, zeker ook niet minder bekwaam, dan in haar tijd Akke van 't Vliet, en alzoo eene waardige opvolgster van deze. Zij wordt dan ook steeds Hinke Kaart genoemd, welken naam zij zich laat welgevallen, want zij is de vriendelijkheid zelve. Evenals Akke, en vooral als de vrouw op het Schavernek, ontvangt Hinke wel bezoek van aanzienlijken. Zij is gehuwd en haar man speelt, wanneer het soms te pas komt, wel de rol van handlanger. Haar eenvoudige doch knappe woning staat aan den grooten weg. Het is schemeravond. Twee meisjes, beide met het voorschoot om het hoofd geslagen, schijnbaar voor den tocht, maar werkelijk omdat zij zich wat schamen, sluipen de huisdeur in. Zoodra de bezoeksters het doel harer komst hebben tekennen gegeven, wordt het licht ontstoken. Alles in het vertrek ziet er, evenals de vrouw zelf, proper uit; zij is het beeld eener zindelijke arbeidersvrouw, maar ter dege bespraakt. Hinke gaat zitten bij de tafel en de meisjes worden verzocht tegenover haar plaats te nemen. Uit de tafellade haalt Hinke een spel kaarten van 32, en terwijl zij dit met verwonderlijke vlugheid schudt, verzoekt zij met ernstigen aandrang, dat op alles wat zij zal vragen naar waarheid worde geantwoord, omdat liegen haar werk geheel kan verijdelen.

Nu is echter slechts een dezer meisjes gekomen om te worden ingelicht omtrent de toekomst. De andere is meêgegaan voor gezelschap. Sytske heeft de drie kruisjes reeds op den rug. Zij dient voor huishoudster bij een winkelier op een dorp in de nabijheid, waar zij reeds als meid in dienst kwam, toen de vrouw des huizes nog leefde. In die dagen had de meid een vrijer, dien zij gaarne mocht lijden, vooral omdat hij tien pondematen goed land in eigendom had; dat hij wat stijf en houterig was en geen slag van praten had, dit beviel haar minder. Toen de vrouw overleed was Sytske reeds zoo bekwaam in het bedienen van den winkel, dat de baas haar gaarne in zijn dienst hield, ook met verhooging van loon. De toon op welken hij dit te kennen gaf, maakte op Sytske den indruk alsof er iets meer achter stak en dat hij misschien na verloop van tijd haar wel tot vrouw zou willen nemen. Om dit in de hand te werken, maakte zij terstond aan de vrijerij met Japik een einde. Er verliep een jaar en nog een, maar de baas, die ook wel twintig jaar ouder was dan zij, scheen aan niets minder te denken dan aan een huwelijk met Sytske. Zij, dit begrijpende, wenschte nu wel

weêr de verkeering met Japik te hernieuwen. Eens in de week kwam hij bij haar in den winkel een halfpond tabak halen, en zij trachtte hem nu met vriendelijke woorden en glimlachjes hare bedoeling te doen begrijpen. Maar hij begreep niets, althans naar 't scheen; hij was steeds kort van stof en vertrok zoodra hij bediend was. Zij schreef dit aan zijne stugheid toe; inderdaad was het schroomvalligheid. Zij was hem reeds verder dan op halfweg tegemoet gekomen, iets wat eigenlijk voor een meisje niet betaamt, maar wenschte toch nog wel verder te gaan, indien zij slechts eenige zekerheid had. Ter verkrijging daarvan besloot zij eindelijk Hinke de waarzegster te raadplegen. Maar alleen de geheimzinnige vrouw te bezoeken, hier zag ze tegen op. Vandaar dat een harer vriendinnen haar vergezelde.

Of de vriendelijke praatzieke waarzegster op de hoogte is van Sytske's geschiedenis? Zij verzoekt het meisje eene kaart te trekken. Zij spreekt nu eene soort onzuiver Hollandsch, meest gelijkende naar Stadfriesch, want de dagelijksche volkstaal is voor hare kunst te onheilig. — Sytske trekt de hartenaas. — «Het huis» zegt Hinke, «nu maar weêr». — De tweede kaart is de klaverheer. — «Dit lijkt ook goed; nu nog een derde.» — Hierop wordt de hartentien getrokken; «dit is de volle trouw,» zegt de waarzegster. De getrokken drie kaarten worden weêr tusschen de andere gestoken, het spel opnieuw geschud en vervolgens de 32 kaarten in vier rijen van acht op de tafel gelegd. Nu zit Hinke eene poos met een ernstig gelaat op de kaarten te turen, terwijl Sytskes geheele aandacht op haar gevestigd is. Hinke breekt het zwijgen af: «Nu kan ik je verklaren dat ik in lang niet iemand hier heb gehad, die zoo blier (vriendelijk, lieftallig, aanminnig) in de kaart ligt.» — Op Sytskes vraag, wat dit beteekent, is het antwoord: «Zie maar hier. De hartenvrouw — die zijt gij — ligt daar, en op dezelfde rij de klaverheer. Nu is het duidelijk dat uw beider levensweg dezelfde is. Klaverheer is iemand met donkere oogen, die veel over u peinst. Vreesde hij niet eene weigering, er zou u binnen kort een huwelijksvoorstel worden gedaan. Tot een huwelijk moet het eenmaal komen; zie maar: tusschen de klaverheer en de klavervrouw ligt «de volle trouw.» — «Het huis» ligt naast de klaveracht en dit beteekent, dat gij met uwen aanstaande niet ver van het water zult wonen. Hij is een bedaard persoon, die de eerste jeugd reeds achter den rug heeft. Er verloopen nooit twee zonda-

gen zonder dat gij hem spreekt. Hij is niet geheel onbemiddeld en gij zult met hem voorspoed hebben, want gij (de hartenvrouw) ligt vóór «geld en goed». Ook voor het overige zult gij gelukkig met hem leven.» — Sytske betaalt de waarzegster, en met haar vriendin weêr buiten zijnde zegt ze: «Nu, als we dan toch voor mekaâr in de wieg zijn gelegd, moet het ook maar spoedig gebeuren.» Niet onduidelijk geeft zij verder te kennen, des noods zelf het huwelijksaanzoek te zullen doen. — Een half jaar later was zij, naar ik vernomen heb, reeds met Japik getrouwd.

Bij het waarzeggen wordt eene zekere methode gevolgd, waarvan de hoofdzaak is, dat iedere kaart eene vaste beteekenis heeft, b.v. water, vuur, lucht, land, bosch, huis, geld, geluk, enz. Naar aanleiding van de ligging der kaarten, boven, onder, tegenover of nevens elkander, maakt de waarzegster hare gevolgtrekkingen zoo 't heet.

In den tijd toen de meeste menschen in Friesland, aangaande Amsterdam een geheel ander begrip hadden dan thans, vertelde men elkander hier, dat er in die groote stad, onder meer geheimzinnigheden, ook een *zwarte spiegel* bestond, eene inrichting, waarover Heintje met den paardenpoot het beschermheerschap bekleedde. Daar liet men hoofdzakelijk ongehuwden in de toekomst zien. Een jonggezel kon daar zijne toekomstige levensgezellin en een meisje den voor haar bestemden echtgenoot in levenden lijve komen aanschouwen. Wie zich daar aanmeldde, werd allereerst in een zijkamertje gebracht en geblinddoekt. Dan werd hij rugwaarts weggeleid langs een naar 't hem voorkwam bochtigen gang. Als hem de blinddoek werd afgenomen, bevond hij zich in een tamelijk ruim ledig vertrek, waar hij alleen werd gelaten. Deze kamer was schemerachtig verlicht, niettegenstaande er geene vensters waren. Maar een der wanden, en wel die, naar welken hij gekeerd stond, was van enkel glas, zoo helder als kristal. Daarachter was eene zaal zichtbaar, prachtig versierd met groen en bloemen, als in een fraaien tuin. Niet lang duurde 't of hij vernam in de verte een wegslepend gezang, dat hem met behagelijken weemoed aangreep, zoodat hij zich als in een tooverwereld verplaatst gevoelde. Het gezang kwam langzaam nader en scheen eindelijk in de bloemenzaal te zijn. Jawel! dan kreeg hij zijne toekomstige bruid te zien, met zoovele kinderen aan hare zijde, als zij eens samen zouden krijgen. Zij naderde tot in de nabijheid der glazen tusschenwand, knikte hem toe met een vriendelijken glimlach, maar zwijgende,

en ging dan weêr achterwaarts om tusschen het groen te verdwijnen. Hij werd opnieuw geblinddoekt en weggeleid zooals hij gekomen was, en weldra bevond hij zich weêr buiten in de koude werkelijkheid. Was de verschijning, die hij gezien had, het beeld van een meisje, dat hij kende, dan wist hij dadelijk wat hem te doen stond. Maar hij kon ook eene hem geheel vreemde te zien krijgen. Dan moest hij wachten tot deze hem op den levensweg ontmoette. Zoodra dit gebeurde kon hij denken: zij moet de mijne worden. — Een meisje kon op dezelfde wijze haar toekomstigen man in dien zwarten spiegel te zien krijgen. Maar het kon ook gebeuren, dat iemand, die in den zwarten spiegel keek, daar geene met groen en bloemen versierde zaal zag, maar een rouwzaal, behangen met zwarte gordijnen. Hij hoorde dan ook geen zielverrukkend gezang, maar alles was stil als het graf. En nauwkeurig toeziende, zou hij in die zwarte sombere zaal zijn eigen doodkist hebben kunnen zien staan. Dit wilde nu juist niet zeggen, dat hij binnen kort zou moeten sterven, maar dat hij in ongehuwden staat zijn leven ten einde zou brengen. De moeite van naar eene vrouw te zoeken konde hij zich dus besparen.

Het meisje of de jongeling, die daar in den zwarten spiegel vertoond werd, was werkelijk de geest van hem of haar, die bestemd was met den toeschouwer in den echt te treden. Gesteld dat het meisje, 't welk getoond moest worden, op dat oogenblik in Friesland of waar dan ook was, dan viel zij, zoodra haar geest te voorschijn trad, buiten kennis. Hare ziel moest voor eenige oogenblikken het lichaam verlaten, om zich te Amsterdam aan haren toekomenden echtvriend te laten zien. Lang duurde dit niet, want de ziel vloog heen en terug met de snelheid van den bliksem. Maar zoolang zij bewusteloos nederlag, verkeerden de bij haar aanwezigen in grooten angst, omdat zij met geenerlei middelen in het leven terug te brengen scheen. Kwam zij weêr tot zichzelve, dan herinnerde zij zich, gedroomd te hebben, dat zij met haar man en kinderen in een fraaien tuin wandelde.

In later tijd kwamen er in Friesland tentjes op de kermissen met opschriften als: *Spiegel der Liefde — Spiegel des geheims*, enz., waar men ook de liefhebbers in de toekomst liet zien. Het volk noemde zulk een tent altijd «de zwarte spiegel».

Zeker meisje, wier vrijer zeeman en op reis was, deelde eens aan eene vriendin mede, hoe verlangend zij was om den geliefde

weêr te zien, ofschoon zij wist, dat hieraan vooreerst nog niet viel te denken. De vriendin echter zeide, dat hiertoe wel gelegenheid bestond; te Leeuwarden in het Ruiterskwartier woonde eene vrouw, die door tooverkunst haar den vrijer kon laten zien. Te zamen gingen zij daarheen, en de vrouw was dadelijk bereid aan haren wensch te voldoen. In het midden van een niet zeer sterk verlicht vertrek plaatste zij een tobbe gevuld met helder water. Het meisje, dat haren vrijer wenschte te zien, had maar in dat water te turen, en ja! daar zag ze hem klaar en duidelijk, zoodat er geen twijfel overbleef. Zij zag hem zittende op het dek van een schip, een appel te schillen en te eten. Hieraan kon zij weten dat hij nog gezond was. Na verloop van eenige weken kwam de matroos tehuis en bracht zoo spoedig mogelijk een bezoek aan zijn meisje. Op haar belangstellend vragen naar zijne ondervindingen op reis en of hij altijd gezond was gebleven, antwoordde hij: «Ja, gezond ben ik altijd geweest, behalve dat ik eens een toeval heb gehad, waarvan ik nog nooit het rechte begrepen heb. Toen dacht ik waarlijk dat ik om zeep zou gaan. We lagen te Amsterdam aan wal, ik zat op het dek een appeltje te eten, toen viel ik zoo maar op eens van mezelven. Ik wist niet dat ik in de wereld was en allen die 't zagen hielden mij voor dood. Maar het duurde slechts kort, toen kwam ik weêr bij en gevoelde mij zoo frisch alsof er niets gebeurd was.» Het meisje vertelde hem nu haar wedervaren bij de tooveres te Leeuwarden en spoedig begreep men, dat hij als dood op het schip had moeten liggen, terwijl zijne ziel van Amsterdam naar Leeuwarden toog.

Ook zonder hulp van anderen bestaat er gelegenheid om een blik in de toekomst te werpen. Jongelingen of meisjes, die den nog onbekenden toekomstigen gezel of gezellin huns levens wenschen te zien, doen het volgende. Des avonds als men zal gaan slapen legt men zijne kousebanden gekruist onder het hoofdkussen. Heeft men het hoofd op dit kussen nedergelegd, dan zegt men zacht en langzaam:

»Op dezen band, dien ik hier leg,
Op deze woorden die ik zeg, —
Is er een zoetlief voor mij in 't leven,
Hoop ik, dat God mij in den droom moog' geven,
Zoo hij gaat, zoo hij staat
Al in zijn dagelijksch gewaad.«

Dan krijgt men in den droom hem of haar te zien of — een doodkist!

Men zal kunnen denken dat de Friezen het hollandsche rijmpje van elders hebben overgenomen. Dit kan waar zijn, maar ontwijfelbaar is het ook, dat het volk in zaken van geloof meer waarde toekent aan eene vreemde dan aan de eigen volkstaal. Hollandsch spreken noemt men te Holwerd *sneins praten*, zondagsch praten, de taal spreken die men zondags in de kerk hoort. Toen Luther den bijbel in de volkstaal overzette, werd dit door de roomsche geestelijkheid gebrandmerkt als heiligschennis. Evenmin vindt de friesche vertaling van het Evangelie van Mattheus, door J. H. Halbertsma, bijval bij echte oudgereformeerde Friezen. Ik herinner mij den tijd, toen het als eene zeer verdachte nieuwigheid werd beschouwd, dat bijbel en testament werden gedrukt met latijnsche letter. Men noemde dit «krantedruk» en vond het heiligschennend, den bijbel met dezelfde letter te drukken als de krant. De oudhollandsche letter en de spelling van 1619, de «zwarte druk», zooals men die noemde en in den zuid-oosthoek van Friesland nog noemt, wilde men behouden: aldus was de bijbel uit den hemel gevallen.

Kan iemand drie vrijdagsmorgens aaneen, drie geheele roggekorrels (die onder den molensteen ongedeerd zijn gebleven) in een roggebrood vinden, dan zal hij of zij die haar of hem het eerst ontmoet de huwelijkscandidaat zijn.

Ook in appelpitjes zit voorspellende kracht. Neem een door vocht gladgemaakt appelpitje tusschen duim en vinger en doe het door sterke drukking wegspatten na het uitspreken der woorden:

«Sprútsje sprút!
Hokker (naar welken kant) woont myn vrijer (of vrijster) út?»

De richting die het pitje neemt wijst de kompasstreek aan, waarin de nog onbekende zoetelief verblijf houdt.

Werken des duivels.

Dat de duivel niet alleen zijne dienaren, die bij contract hunne ziel aan hem hadden verpand, ten slotte een onzachten dood deed sterven, maar ook andere verstokte zondaars duchtig kon kastijden, ja, soms nekte, daarvan heeft men meermalen gehoord. Het volgende is door een vriend te Makkum uit den mond des volks opgeschreven:

Er woonden weleer te Bolsward een man en vrouw, die geene kinderen hadden. De vrouw was zuinig en oppasssend, altijd ijverig

in hare huishouding, maar de man was verslaafd aan den drank en aan het kaartspel. In nuchteren staat werd hij door zijne vrouw soms ernstig onderhouden en dan beloofde hij telkens beterschap, maar hij hield geen woord. Het kwam zelfs zoover, dat hij bij zulk eene gelegenheid zichzelven verwenschte en zeide: «De duivel moge mij van lid tot lid verscheuren, zoo ik mij nu weêr dronken drink!» Nu ging het ook een poosje goed, maar de man kon niet volhouden. Hij geraakte op zekeren avond in de herberg met eenige kameraden aan het kaartspel, en ten slotte kwam hij zeer laat en beschonken tehuis. Hij begaf zich naar de keuken en legde zich daar op de haardplaat neder. Zijne vrouw, reeds te bed, had hem wel vloekende en brommende in huis hooren komen, maar gedacht: laat hem maar zelf een rustplaats zoeken. Maar toen zij des anderen morgens in de keuken kwam, vond zij niets dan op de haardplaat een hoopje asch; dit was alles wat van haren man was overgebleven. En aan den witten wand bij den haard zag men den zwartachtigen afdruk van eene hand. Men vreesde al dadelijk dat dit een handtast des duivels was, en dit werd bewaarheid, toen men poogde de figuur met witkalk onzichtbaar te maken. Hoe dikwijls men dit herhaalde, de prent liet zich altijd na korten tijd weêr zien. Wel honderd jaar later stond die handtast daar nog. — Dat de duivel zelf den man had doen verbranden stond vast!

Dit is blijkbaar eene onjuiste lezing van de geschiedenis, die door Balthasar Bekker in zijn *Betoverde Wereld*, Boek IV, bl. 160, v.v., wordt medegedeeld als voorgevallen in 1681. Douwe Sydses, een metselaar te Bolsward, zoo luidt het daar, kwam den 24 Juni des avonds te half elf, toen zijne vrouw reeds te bed was, dronken tehuis en legde zich, gekleed zooals hij was, geholpen door zijn stiefdochter, in de keuken op kussens te slapen, ver genoeg van den haard verwijderd, waarin trouwens het vuur ook onder de asch was bestopt, en zonder dat er licht in het vertrek brandde. En toch, toen hij in den nacht verschrikt ontwaakte en opsprong, stonden zijne kleederen van het hoofd tot de voeten in brand. In zijnen angst riep hij: «O God! wees mij armen zondaar genadig!» — en terstond waren de vlammen gedoofd. Hij had brandwonden bekomen, doch behield het leven; maar hij geloofde zelf, en al het volk met hem, dat de duivel hem in brand had gestoken en dat door zijn inroepen van Gods hulp het werk des satans was verstoord. — Hiervan wil Bekker niets weten; hij beweert dat iemand die zulk

eene overmatige hoeveelheid spiritus had ingezwolgen als Douwe Sydses, wel op natuurlijke wijze in brand kon geraken.

Het verhaal des volks, dat ongetwijfeld van mond tot mond is gegaan, zonder dat men Bekker had gelezen, en zoo tot op onzen tijd bewaard bleef, levert een bewijs, wat de volksdichting van eene ware gebeurtenis weet te maken.

Te Makkum woonde in vroegeren tijd een kofschipper, bekend als een goddeloos man, die met zijn schip zulke buitengewoon snelle reizen kon maken, dat hij, naar men meende, daarbij geholpen moest worden door iemand, van wiens hulp een gemoedelijk christen liefst niet gediend wil zijn. Het liep dan ook hier op uit, dat deze schipper, toen hij eens op de terugreis was met eene lading balken van Riga, door den duivel van boord werd gehaald. Hij zeilde met een gunstigen wind en een flinke koelte in de Noordzee. Het scheepsvolk had den geheelen voormiddag reeds gedacht en gezegd: «Wat er met onzen kapitein aan de hand is, begrijpen wij niet.» Hij zat in de kajuit en daar werd zoo druk gepraat, alsof er een talrijk gezelschap bijeen was. Toch kon hij er slechts alleen zijn: midden in de Noordzee kon toch niemand bij hem aan boord komen, meenden ze, althans niet zonder dat zij het zagen. Er had hen dien dag ook nog geen enkel schip gepraaid. Toen eindelijk de kok het middageten gaar had, beval hij den jongen den kapitein te gaan zeggen, dat het maal gereed was, en hem te vragen wanneer hij verkoos te eten. — De jongen had niet veel lust om daar op los te gaan. Hij was vreesachtig van aard en had den geheelen voormiddag het volk hooren mompelen en fluisteren en daaruit begrepen, dat het in de kajuit niet pluis moest zijn. Hij aarzelde dus. Maar weigeren het bevel op te volgen, dorst hij ook niet; want deed hij dit, dan zoude er zeker eene zeer onwelgevallige touwplechtigheid aan hem worden voltrokken. Schoorvoetend ging hij naar de kajuit en keek eens om het hoekje der deur. Maar met den luiden kreet «och Heer!» deinsde hij terug en kwam bevend als een riet bij den kok. Deze, denkende dat de jongen een opstopper van den kapitein had ontvangen, greep hem bij den arm en vroeg vrij barsch wat er te doen was. De stumperd was zoo ontsteld, dat hij als sprakeloos was en eerst nadat de kok een vriendelijker toon had aangeslagen, vertelde de knaap dat er iemand bij den kapitein in de kajuit was, een deftig gekleed

heer in een rooden rok. Dit bericht deed al het scheepsvolk ontstellen. Een deftig heer in een rooden rok! En die was midden in de Noordzee aan boord gekomen, zonder dat iemand het had vernomen! Dit was een verdacht geval. De stuurman was eerst tamelijk ongeloovig, maar na de herhaalde verzekering van den koksjongen zeide hij: «Mannen, ik heb jelui allen leeren kennen als menschen met moed in het lijf, die ook als 't noodig is de vuisten weten te gebruiken. Maar dit is een bijzonder geval. Toch dienen wij de zaak te onderzoeken. Voor een of twee afzonderlijk is dit echter niet raadzaam: wij moeten met mannenmacht er op los.» — De kok wilde zich verontschuldigen: hij diende naar 't eten te zien. Maar dit hielp hem niet, hij moest meê, al zou hij dan ook met den jongen de achterhoede uitmaken. — Men ging gezamenlijk naar de kajuit, keek de deur in, maar zag... niets! De kapitein was er evenmin als een heer in een rooden rok. Men zocht in alle hoekjes, men onderzocht des kapiteins kooi, maar hij was er niet. Men zocht en zocht, doch alles vruchteloos. De kapitein was verdwenen: er moest iets buitengewoons met hem zijn voorgevallen en niemand der aanwezigen twijfelde er aan, dat de heer in den rooden rok de duivel in eigen persoon was geweest. De stuurman merkte op, dat een der kajuitspoortjes openstond, en nu begreep men, dat de duivel door die opening met den kapitein moest weggevlogen zijn, toen het volk de kajuit naderde. Van de eerste ontsteltenis bekomen, besloot men het schip zoo spoedig mogelijk in een behouden haven te brengen en aan de reeders kennis te geven van de zaak. Dit geschiedde; het scheepsvolk ontving afrekening en ieder hunner besloot voor vast nooit weêr een reis meê te maken op dat schip.

De vriend van Makkum, die mij deze geschiedenis mededeelde, voegt er bij: «Toen ik in 1829 te Koudum woonde, ontmoette ik daar een tachtigjarigen neef van mijn grootvader, die lang had buitengevaren. Hij vertelde, een der opvarenden van dat kofschip geweest te zijn, toen de duivel den kapitein weghaalde. Maar hij noch een zijner kameraden had sinjeur den roodrok gezien.

Een jonggehuwd man, die zijn vrouwtje hartstochtelijk beminde en wederkeerig door haar innig werd bemind, had het ongeluk, haar door den dood te verliezen. Hij betreurde haar diep niet alleen, maar wenschte en zuchtte onophoudelijk, dat zij weêr levend

mocht worden en terug komen, ook toen zij reeds begraven was. Brachten vrienden en kennissen hem onder 't oog, dat zulk wenschen dwaas en tevens zondig was, hij hield er toch meê aan. En na verloop van eenigen tijd, jawel! daar kwam zijne jonge vrouw werkelijk bij hem terug, gezond en vroolijk als vroeger. De man was zeer verheugd; zij leefden eenige jaren gelukkig en kregen kinderen. Maar toen gebeurde 't, dat de vrouw toevallig een kruis te zien kreeg, en wat bleek nu? Dat zij niemand anders was dan de duivel in eigen persoon, die zich in eene jonge vrouw veranderd en zoo den man bedrogen had. Dit was de straf voor zijne dwaze wenschen.

Met dit verhaal komt overeen wat J. H. Halbertsma vertelt (*Rimen ind Teltsjes*) van een ruwen boer, die in den ouden tijd te Molkwerum woonde. Deze kon zoo vloeken en tieren, dat het op zekeren tijd zijne vrouw te bang werd; zij liep van hem weg en kwam niet terug. Toen men naar haar ging zoeken vond men hare muilen bij den Molkwerumer zijl, eene sluis daar in den zeedijk, maar haar lijk werd niet gevonden. Na verloop van zeven dagen echter stapte zij weêr bij haren man in de woning. Zij zeide hem niet weêr te zullen verlaten, indien hij haar wilde beloven niet weêr zoo te zullen vloeken. Hij beloofde en het verbond was gesloten. Zij bleek nu echter van natuur en geaardheid veel veranderd te zijn. Was zij vroeger zuinig, oppassend en nauwlettend in haar werk, nu was zij verkwistend, ordeloos en lichtzinnig; maar ook zeer toegevend jegens haren man en zijne nukken. Zij leefden tamelijk genoegelijk eenige jaren aaneen en hadden zoo zachtjes aan negen dochters gekregen. Deze groeiden op tot ijdele loshoofden, pronkzuchtig, verkwistend en zorgeloos, niet minder dan de moeder. De zaken van den boer gingen alzoo den kreeftengang. Nu gebeurde 't eens, dat de dienstmeid eene lompheid beging, die wat schade veroorzaakte. De boer ontstak hierover zoo in toorn, dat hij op nieuw begon te vloeken. De meid vluchtte de deur uit naar het vee en de vrouw begaf zich naar den melkkelder. Zij kwam niet terug en toen de boer haar ging zoeken, vond hij hare kleederen op een hoopje liggen, maar zij was nergens te vinden. Niemand had haar gehoord of gezien, zij was spoorloos verdwenen; — zij was de duivel zelf geweest. De eigenlijke vrouw van den boer had zich in de Molkwerumer zijl verdronken en haar lijk was in zee gespoeld. De negen dochters der nagemaakte vrouw

bleken in het vervolg allen tooveressen te zijn. Ook de kinderen die deze ter wereld brachten werden tooveressen; evenzoo de klein- en achterkleinkinderen, die later kwamen. Zoo was Molkwerum gedurende eene lange reeks van jaren eene kweekplaats van heksen bij uitnemendheid.

In verschillende streken kan men ook hooren vertellen, hoe de duivel soms uitspattende zondaren of erge spotters door zijne plagerijen of eene ongewenschte ontmoeting met hem tot bekeering kan brengen en doen veranderen in ware geloovigen, die dan de ingetogenheid zelve worden. Op die manier werkt de satan eigenlijk zichzelf tegen, maar zulk eene uitwerking is waarschijnlijk ook niet overeenkomstig zijne bedoeling.

Op de kermis te Baard is het vele jaren geleden gebeurd, dat het jongvolk zich in de herberg uitbundig vermaakte met dansen en zingen. Nu kwam er een buitengewoon zwaar onweder op, maar de lichtzinnige jeugd wilde daarom het dansen niet staken. De overmoedigsten dreven er zelfs den spot meê, dat zij in het licht van den bliksem konden dansen. Doch toen dit een poosje geduurd had, kwam de duivel en begon buiten op de vensterbank te dansen op één poot!

In Oostdongeradeel moet het gebeurd zijn dat een jongeling zich naar een duivelbanner begaf, om door dezen te worden ingewijd in de geheimen der tooverkunst. Maar de gruwelijke eed, die daartoe van hem gevorderd werd, deed hem terugdeinzen. In plaats daarvan zwoer hij den duivel en zijn dienst af, waarop de duivelbanner voor zijne oogen verdween, en de jongeling was sedert een bekeerde ziel.

Toen ik te Spannum woonde was daar een jongeling van niet al te best allooi, die op zekeren tijd, naar 't scheen, de aandacht der dorpelingen op zich wilde vestigen en zich eenigszins merkwaardig wenschte te maken. Hij kwam eens van eene reis laat in den avond tehuis, schijnbaar zeer ontdaan en gejaagd. Hij vertelde: «Op een eenzaam gedeelte van den weg, waarlangs hij was gekomen, was hem een geheimzinnig wezen op den rug gesprongen, waarbij het een paar behaarde klauwen over zijne schouders sloeg. Hij zette het op een loopen, maar dit hielp niet. Eerst toen hij den naam des Heeren begon aan te roepen, verliet hem het monster.» De volgende dagen liep hij als een half onnoo-

zele in het dorp rond. Een bekommerde zondaar, in wien de bekeering werkte, wilde hij voorstellen. Maar hoewel meest allen daar rechtzinnig-gereformeerd waren, niemand bemoeide zich veel met dezen mensch. Men scheen geen goed oog op hem te hebben. Zijne onderneming had dus niet de gewenschte uitwerking; zijne bekeering liep met een sisser af, hij bleek al spoedig nog dezelfde zondaar te zijn, die hij altijd geweest was.

Er is een friesch spreekwoord dat zegt: «De duivel is in het koren.» In overdrachtelijken zin is de beteekenis, dat er voor een oogenblik nogal wanorde is ontstaan in het huisgezin of in het werk waarmeê men bezig is. In eigenlijken zin werd het vroeger gebezigd, als in het te velde staande graan brandaren voorkwamen. Dit zijn zwarte aren, niets bevattende dan eene lichte roetkleurige stof (secale cornutum of moederkoorn). Men beschouwde dit als een werk des duivels. Dat hij het is, die wel eens onkruid tusschen de tarwe zaait, wist men immers uit het Evangelie.

Tot de werken des duivels behooren ook de kol- of heksekringen die men wel in graslanden vindt. In Friesland noemt men zulk een kring een *tsjernpaed* = karnpad, wegens de groote overeenkomst met het cirkelvormig pad, waarop het paard rondloopt voor den karnmolen, waardoor de karnpols, die in de karn de boterafscheiding moet bewerken, in beweging wordt gebracht. Zulk een kring is soms geheel kaal, onbegroeid even alsof dat ronde pad zooveel betreden wordt, dat er geen gras kan groeien. Het volksgeloof zegt dan ook, dat er 's nachts een wit paard, ook wel een veulen in rondloopt. Nu, paard of veulen, dit maakt geen groot verschil, het is toch de duivel. Een boer, die zulk een karnpad in zijn land heeft, dient altijd op zijne hoede te zijn, want hij verkeert aanhoudend in het gevaar, dat hij met de zuivelbereiding van streek kan geraken. Daar toch is het de booze vijand met zijn nachtelijken cirkelgang om te doen. Behalve op meer andere plaatsen was er vroeger tusschen Poppingawier en Terzool zulk een karnpad, waarvan men vertelde, niet alleen dat er een paard of veulen in rondliep, maar ook dat er gekarnd werd. Elders noemt men deze kringen hekse- en ook wel tooverkringen. Men gelooft daar dat de heksen er 's nachts in ronddansen, maar hiervan heb ik in Friesland nooit gehoord.

In de nabijheid van Heerenveen spookte vroeger 's nachts een veulen. Zeker iemand, die wat veel te snappen had en ook wel eens wat veel dronk, was eens op een avond laat te Heerenveen en had nog een eind weegs alleen te loopen, eer hij tehuis was. Men herinnerde hem aan het spokende veulen, dat hem zou kunnen ontmoeten. Hij beantwoordde dit met spot en zei: «Als ik dat veulen ontmoet, spring ik er op, werp hem mijn kouseband voor toom in den bek en rijd op het beest naar huis.» Zonder hier verder over te denken, begaf hij zich op weg; maar aan het punt gekomen waar, volgens zeggen, het veulen zich altijd liet zien, schoot het hem te binnen wat hij gezegd had. Te gelijk stond ook het veulen vóór hem; hij wilde ontwijken naar de rechterzijde, maar het veulen bleef vóór hem; naar de linkerzijde: weêr hetzelfde. Waar hij zich wendde of keerde, het spookdier stond altijd vóór hem. Eindelijk waagde hij het op het beest te springen, en nu snelde het met hem weg. Hij is ook tehuis gekomen; maar hoe en wanneer? — — dat wist hij zelf niet.

Op den Leppedijk, niet ver van Oldeboorn, spookte voorheen een gloeiend veulen. Eene boerenmeid was op zekeren avond wat laat in het dorp gebleven en toen haar gezegd werd, dat het veulen haar wel kon ontmoeten, zeî ze, dat zij hem dan haar kouseband in den bek zou doen en op hem naar huis rijden. Maar toen zij, op den weg gekomen, het veulen eensklaps vóór zich zag met den bek wijd opengesperd, toen liep zij zoo hard zij kon om tehuis te komen.

Op andere plaatsen kwamen gevilde veulens of kedden voor. Tusschen Hijum en Hallum spookte voor vele jaren ook een veulen. Kwam iemand des nachts langs dien weg, dan kwam het veulen hem op zijde en liep meê tot aan zeker punt; dan ging het spooksel terug zonder iemand kwaad te doen. Maar op zekeren nacht keerde een boerenknecht, die uit vrijen was geweest, huiswaarts. De boer, bij wien hij diende, woonde juist aan dat gedeelte van den weg waar het veulen altijd liep. De vrijer kreeg het dier ook op zijde en toen hij op het erf stapte, waar hij moest zijn, was het verdwenen. Maar voor de deur komende, waar hij gewoon was aan te kloppen, lag daar het veulen voor zijne voeten. Hij liep het huis om naar de andere zijde, waar ook eene deur was, om daar aan te kloppen. Daar vond hij waarlijk het dier weêr liggen, dwars voor de deur. Onbedacht riep hij uit: «Dat duivelsche ding!»

Daarop ontving hij een slag, zoodat hij duizelend op den grond tuimelde. Toen hij opstond was het spook verdwenen en de deur werd hem geopend. Sedert is dat spokende veulen daar niet meer gezien.

Vroeger vertelde men van een zeker duivelachtig wezen, dat plaagbeest en ook wel pestdier werd genoemd. Dit was een zwart vierpootig dier met oogen zoo groot als theeschoteltjes, die in de duisternis gloeiden en fonkelden als vuur. Dit dier waarde 's nachts rond en bracht menschen en dieren de pest en andere zeer gevreesde plagen aan. Een zekere boer ontmoette bij nacht met zijn voertuig een plaagbeest op den weg en kon toen de paarden niet meer vooruit krijgen.

In Westdongeradeel woonde weleer een boer die veel last had van een plaagbeest. Was de man 's avonds bij duister op weg naar zijn huis, dan kwam hem meest altijd zulk een spookdier op zijde. Het vergezelde hem tot aan zijn erf. Eens zelfs was het meêgegaan over het bruggetje, dat aan den weg over de gracht lag. Maar dat was dan ook alles; eigenlijk kwaad deed het hem niet. Hij zorgde altijd een stuk roggebrood bij zich te hebben, waarop hij 't beest dan onthaalde. Dit scheen daar smaak in te vinden, nam het gretig aan en liet den boer ongedeerd. Maar de man was toch altijd ontsteld als hij in huis kwam. Zijne dienstmeid vond dit wel wat dwaas en schroomde ook niet voor hare meening uit te komen. Zij zeide spottend: «Als mij zulk een dier op zijde kwam, sprong ik hem op den rug om zoo er op naar huis te rijden.» — Nu, het gebeurde dat ook zij bij duister op weg was naar huis. En eer zij iets had vernomen, zette het plaagbeest haar de voorpooten op de schouders en duwde die voor haren roekeloozen mond. Inplaats van er op te rijden, moest zij, aldus met het leelijke beest belast, naar huis loopen.

Op Schiermonnikoog is het vele jaren geleden gebeurd, dat een visscherman met een grooten zak onder den arm uitging om naar zijne netten te zien. Op den terugweg zag hij op het eenzame strand een rooden haan loopen, die zeer tam was; het beest liet zich grijpen en in den zak stoppen. Maar toen de man verder ging werd de zak op zijn rug zachtjes aan zoo zwaar, dat de visscher eindelijk de vracht niet meer kon torschen en op den grond liet vallen. Opeens verdween de haan, een lichten blauwachtigen rook,

die afschuwelijk stonk, achterlatende; de visscher bestierf het bijna van schrik, want hij begreep dat hij 't met den booze te doen had gehad.

Balthazar Bekker vertelt een merkwaardig staaltje van spokenvrees bij een frieschen dorpspredikant zijner kennis. Deze dominé wandelde eens met zijn nog niet volwassen zoon tegen den oogsttijd langs een korenveld, toen de jongen op eens uitriep: «*o, heite, in pestdjier!* (o, vader, een pestdier!)» meenende het monster aan de overzijde van het volwassene graan te zien. De vader zag het ook, niet zonder grooten angst, want het dier had een zeer langen snavel, naar 't hem toescheen, en de zoon riep: «*o, heite, hy het al in man op!* (hij heeft reeds een man opgeslokt.)» — Wat het was? Een schoenmaker met een kalfsvel over het hoofd geslagen.

Een ander helsch gedrocht is de *pok*, die den broeibrand in het opgetaste hooi brengt. Des winters, wanneer men van een blok hooi alle dagen iets afneemt ter voedering van het vee, ontdekt men soms, dat midden in zulk een blok van onderen naar boven een zwarte streep loopt, soms recht, soms slangvormig, bestaande uit verkoold hooi. Men meent, dat de booze geest langs deze baan door het hooi is gekropen, met het doel den boel in brand te steken, maar dit is mislukt, omdat het vuur niet tot uitbarsting heeft kunnen komen.

De *wylde wrigge* is een booze geest, die de dienaren van het kwaad wel eens rijk maakt om hen steeds goddeloozer en daardoor ongelukkig te doen worden. Van iemand die niet door zijn deugd en wijsheid, maar door een gunstigen samenloop van omstandigheden rijk is geworden, zegt men wel: «Alle geluk is hem door de wilde wrigge (het blinde geluk) het venster ingeworpen.»

De *boezehappert* (boeman) is een waterduivel, die kinderen, als zij op den kant van het water spelen, naar beneden trekt, om hen te doen verdrinken, wat hem ook dikwijls gelukt.

De duivel huist niet alleen in katten en vleermuizen maar ook in insekten. In een rondvliegende groote bromvlieg of groote rups ziet men soms een boozen geest, van wien niet veel goeds te verwachten is. Zekere groote zwarte tor heet in Friesland, althans onder de kinderen, «oudwijf». — Te Hijum liepen voor eenige jaren enkele kinderen de openstaande dorpsschool in, eer het nog schooltijd was, en vonden daar zulk een tor. Zij riepen: «Daar is een oudwijf» en anderen die 't hoorden riepen elkander toe: «Er

is een oudwijf in de school». Dit ging onder de nog buiten spelende kinderen van mond tot mond en werd opgevangen door eene buurvrouw, die er uit begreep, dat er eene verdachte oude vrouw, wel te verstaan eene heks in de school moest zijn. Zij deelde dit aan anderen mede en weldra was het door het geheele dorp bekend. Eenige dagen later ging onder de geloovigen in de omliggende dorpen het gerucht, dat in de openbare school te Hijum de duivel op schrikbarende wijze had huisgehouden.

Van een luiaard zegt men: «Hij heeft Evert, ook wel: den Evert op den rug.» Gevoelt iemand zich ten gevolge der weêrsgesteldheid of iets anders loom en weinig werklustig, dan zegt hij schertsend: «Ik heb Evert op den rug.» Deze Evert is een booze geest. In Overijsel zegt men: «Den Evert sal him holen,» de duivel zal hem halen. Vergelijk hiermede «Groote Evert,» hiervoor Dl. I, 156. — In sommige streken van Friesland noemt men luizen «everwijfjes»; misschien zal dit evertwijfjes moeten zijn, de vrouwtjes, de lievelingen van den slaapgeest, of zijne dienaressen om slapenden en slaperigen te plagen. Men zegt ook, als een klein kind slaperig wordt: «De slaapluisjes bijten hem».

In 1558 was zekere Onno Leeuwe met Jan Bakker en eenige anderen op de friesche Wadden varende, toen zij in de nabijheid van Ameland een zeewijf kregen te zien, dat bijna op het droge was geraakt. De varenslieden schoten op haar met een roer, waarop zij begon te krijten; men begreep hieruit dat zij getroffen was, maar zij verdween in de diepte. Toen men iets verder gevaren was kwam zij onmiddellijk bij het schip weêr naar boven schieten, klemde zich met beide handen aan het scheepsboord vast en toonde den schepelingen een afgrijselijk gelaat. Dit geschiedde bij klaarlichten dag; van gezichtsbedrog dus geen sprake.

Verneemt men 's avonds buitenshuis eenig gedruisch, door den wind veroorzaakt; hoort men dat er iets omver waait of eene deur open of toeslaat, dan zegt men: «Dat doet de molenaarsknecht». Dit dient vooral om tegenstribbelende kinderen naar bed te praten, maar het ligt voor de hand, dat hierbij ook alweêr kan worden gedacht aan een geheimzinnig wezen, een boozen geest. Ook vertelt men dat er 's avonds kinderdieven rondsluipen en het dus raadzaam is een veilige schuilplaats te zoeken, dat is het bed. Ook zonder dat het bijzonder hard waait, kan er door den tocht in een huis wel eens eene deur opengaan. Dan zegt men ook

schertsend: «Dat doet de molenaarsknecht», maar ernstige menschen weten wel, dat het iets kwaads voorspelt. Dat de wind wel meer als eene persoonlijkheid wordt beschouwd meende ik eens op te merken, toen ik mij bij windstilte in het postschip bevond tusschen Schiermonnikoog en den frieschen wal. Het ging uiterst langzaam vooruit en ieder verveelde zich. De schipper aan het roer bestudeerde de lucht en zeî eindelijk ietwat mismoedig: «Die ouwe wind wil ons maar niet te hulp komen». — Die oude wind, die den schipper zoovele uitstekende diensten bewijst, maar met zijne nukken hem ook zoo deerlijk kan plagen!

Men kende hier voorheen ook den basiliskus. Dit beest had zeer gevaarlijke oogen, niemand kon daar in zien, zonder oogenblikkelijk te sterven. In het jaar 1413 werd te Oldeboorn een put gegraven. Toen men hiermede zoover was gevorderd dat men water kreeg, rees er zulk een verpestende damp uit op, dat twaalf mannen, vier vrouwen en twee kinderen er van stikten. Spoedig begreep men, dat deze damp uitging van een basiliskus, die zich in het onderaardsche water bevond. Iedere glasblazerij, zeide men, moest telkens het zevende jaar stil staan, anders ontstond daar een basiliskus. Zeker eigenaar eener glasblazerij beschouwde 't voor dwaasheid wat men vertelde omtrent het ontstaan van zulk een dier. Hij liet zijne fabriek het zevende jaar doorwerken, maar! het duurde niet lang, of het ondier was in den kelder. Nu was goede raad duur. Niemand durfde zich aan dat dier wagen; men kon het immers niet aantasten zonder het in de oogen te zien. Maar een schrandere bol kwam op een gelukkig denkbeeld. Hij was van meening, dat de basiliskus, wanneer deze zichzelf in de oogen zag, ook zou moeten sterven. Men moest hem in een spiegel laten zien. Nu liet men een man geblinddoekt, met een tamelijk grooten spiegel voor zich, in den kelder gaan. De basiliskus kwam daar op af, zag in den spiegel zijn eigen beeld in de oogen en — was dood! — Gewis was dit een groot geluk en tevens eene nuttige les voor den ongeloovigen eigenaar der glasblazerij!

Spoken.

Spookverschijningen zijn in den regel geesten van afgestorvenen, die in hun graf niet kunnen rusten omdat er vóór of bij hun dood iets is geschied of niet geschied, wat niet of wel had moeten geschieden. Komen de levenden te weten waar het aan hapert, en

weten zij in de leemte te voorzien, dan houdt de spokerij op. Voorbeelden hiervan zijn medegedeeld onder de Volksoverleveringen. Vroeger heb ik wel eens rechtzinnig-gereformeerden ontmoet, die schenen te begrijpen dat dit spokengeloof in strijd is met de leer hunner kerk, die zegt dat de ziel bij den dood onmiddellijk verhuist naar de plaats harer bestemming voor de eeuwigheid, dat is, naar den hemel of naar de hel, uit geen van welke plaatsen zij ooit kan terugkeeren. Zij gelooven echter wel, dat men de gedaante van een afgestorvene als geestverschijning kan te zien krijgen, maar dan is het een booze geest, een demon, die zich aldus vertoont, om de menschen te verschrikken of te bedriegen. Dat dit niet het oorspronkelijke volksgeloof is, blijkt duidelijk genoeg uit de zooeven aangeduide voorbeelden. Toch gelooft men ook wel aan verschijningen van booze geesten. Sommigen beweren dat de spoken bij helderen maneschijn zwart, en in het nachtelijk duister wit zijn. Krijgt iemand een spook te zien, dan kan hij te weten komen of hij met een goeden dan wel met een kwaden geest te doen heeft, wanneer hij slechts den moed bezit — eigenlijk behoort er christelijke geloofsmoed toe — om dit formulier uit te spreken:

»Biste van den Heere, zoo spreek!
Biste van den booze, wijk van mij!»

In de meeste gevallen trekt het spooksel dan haastig af. Verschijningen van de soort, bedoeld in het eerste gedeelte van het formulier, schijnen niet dikwijls voor te komen. Visioenen als dat van Yntje Jans en Saeckes (zie I, 83, vv.) zijn uiterst zeldzaam. Is de verschijning toevallig een witte paal of zoo iets, deze spreekt niet en wijkt niet; natuurlijk! hij is van de menschen. — Valsche spookverschijningen, namelijk van levende personen, komen ook voor, en deze gaan voor het formulier ook wel op de vlucht. — Het middernachtsuur wordt nog dikwijls schertsend *hyngstemiddei* (paardenmiddag) genoemd, wat oorspronkelijk wel hetzelfde zal zijn als spookuur. Er zijn menschen geweest, waarschijnlijk vrome menschen, die eenen doode konden «vermanen» d. i. de schim van een doode, die op aarde verscheen, naar hare verblijfplaats terugwijzen. Anderen verkeeren in het geloof, dat zij het na den dood aan hunne verkiezing zullen hebben om te komen spoken of niet. Er zijn grijsaards of oude vrouwen, die, in onmin met familie of nabestaanden levende, in een twist met dezen soms spoedig gereed zijn met de bedreiging: «Past op! neemt u in acht, of ik kom na mijn dood hier spoken.»

Op den Eewal te Leeuwarden was het in vroeger tijd bij lange na niet pluis. Dikwijls liep daar 's nachts een zwarte hond. Al werd hij verjaagd, hij kwam steeds terug. Vooral bij de Zuipsteeg was het onveilig. Daar lag een groote balsteen, en men heeft meermalen gehoord, dat de hond dezen heen en weêr rolde. Wie des nachts daar langs liep, had zeer op zijne hoede te zijn; men deed best er dan in het geheel niet te komen. Men werd daar door eenen aandrang, dien men tegenstaan noch overwinnen kon, naar den waterkant en in het water gedreven. Er werd niets gezien, maar vele menschen hebben daar hun leven moeten laten. Een jood, die op een laten avond door de Zuipsteeg kwam, kreeg een duw in den rug, zonder te weten vanwaar, want hij zag niemand. En nu werd hij aangepord en voortgedreven, zoodat hij steeds harder recht op het water aan moest trippelen en eindelijk er in tuimelde. Sedert er gaslicht in de stad is, heeft men van zoo iets weinig meer gehoord en nu is het water daar gedempt.

Op de breedzijde van de Nieuwestad te Leeuwarden reed weleer een gloeiende wagen, die zijn weg nam over de Duco Martenapijp. Anderen hebben langs de Kelders over de Brol een wagen hooren rollen, maar niet gezien; weêr anderen een heel klein wagentje over de Amelandspijp zien rijden.

Iemand, buiten Leeuwarden wonende en voor zaken naar de stad geweest zijnde, kwam in den laten avond terug. Hij stapte rustig langs de Olde Galileën, maar even verder zag hij nevens de kalkfabriek het land geheel bezet met katten, die echter spoedig verdwenen. Maar nu werd het niet beter: want daar begonnen zoo waar alle schragen op de kalkfabriek te dansen, dat het een aard had. De man zette het natuurlijk op een loopen.

Op het Vliet te Leeuwarden heeft een windmolen gestaan, waarop men nooit roode zeilen durfde leggen, omdat men er zeker van meende te zijn, dat hij dan in brand zoude vliegen.

In de Harlinger-Leeuwarder trekvaart verdronk eens een oude trekschipper, een zeer ruw en goddeloos man. Men had hem nooit anders gezien dan met een ruigen muts op het hoofd, en deze muts spookte nu 's nachts op de plaats waar de schipper is verongelukt. Iemand, die dit niet wilde gelooven, ging op zekeren nacht te dier plaatse aan den waterkant zitten. Met klokslag van middernacht vliegt hem eensklaps de ruige muts om het hoofd en wel zoo, dat hij er tot over de ooren en tot de kin toe in steekt. En wat het

leelijkste was, men kon de muts daar niet weêr vandaan krijgen; de man moest zijn leven lang daarmeê blijven loopen. Men heeft er gaten in gemaakt voor oogen, neus en mond. — De muts spookt sedert niet meer.

Aan een jongeling van Sexbierum is het volgende overkomen: Op een zaterdag- en zondagnacht, toen hij uit vrijen was geweest, ontmoette hem op den weg bij Lankum, een buitentje nabij Franeker, een man zonder hoofd. De vrijer moest over een dam gaan en daar ging de verschijning hem strijkelings voorbij. De vrijer zette 't op een loopen en kon dus geene nadere mededeeling doen omtrent de werkzaamheden van dien man zonder hoofd.

In zeemansspookverschijningen speelt jonker Hein van Paardenpoot meestal de hoofdrol. Hij of iemand zijner familie zal het ook wel geweest zijn, die schipper Uilke Annes van Hindeloopen eens doodelijk beangst maakte.

Het is zeker reeds langer dan honderd jaren geleden, dat de hindelooper veerschipper Uilke Annes zich, vergezeld van zijn hond, op den avond voor kerstmis naar den zeeoever begaf om vogels te schieten. Zijne vrouw Bauk had gezelschap, haar nicht Rintk Abada van Molkwerum was «uitvanhuis» gekomen om de kerstdagen over te blijven. Hij wilde jacht maken op de wilde ganzen, die in dezen tijd van het jaar dikwijls in groote troepen uit het noordwesten komen overvliegen. Zee-eenden en duikers zou hij ook niet versmaden. Hij wenschte nicht Rintk met kerstmis op gevogelte te onthalen. Het gelukte hem echter niet spoedig, iets onder schot te krijgen. Op het strand langs de zeepalen heen en weêr sluipende met het geladen geweer onder den arm, vernam hij wel ganzen, maar zij waren altijd te ver af. Of hij ze niet goed genoeg kon zien of dat hij wat vreesachtig was? Het laatste zou het geval kunnen zijn, want ieder wist, dat het toen ter tijd daar, in den zoogenaamden Stinkhoek, niet zuiver was, nl. van spokerij.

Reeds meer dan eens was Uilke gereed geweest om er op los te branden, maar telkens schenen de ganzen onraad te bemerken. Zij begonnen dan beweging te maken en te snateren, als om elkander te waarschuwen, waarop het geheele gezelschap de vlucht nam. Dit stemde den man natuurlijk onaangenaam en tot vloekens toe. Dien avond zonder vogels tehuis te komen, dit liet zijn eergevoel niet toe, hoe koud het ook was en hoe duister het ook werd. Want telkens op nieuw vernam hij gevogelte in de nabijheid.

Eindelijk scheen het dat er een troep hem nader kwam dan tot nu toe gebeurd was. Maar al hoorde hij de vogels duidelijk, zien kon hij ze nog niet. Zijn hond, die hem steeds ter zijde bleef, scheen ook iets te vernemen: deze werd onrustig. Uilke had moeite het dier stil te houden, en dit was toch noodzakelijk: een weinig gegrom van den hond zoude alles kunnen bederven. Eindelijk meende Uilke de vogels te zien en de hond geeselde met zijn staart als wilde hij zeggen: «Pas op! zij naderen.» Maar, terwijl de jager besloot er een schot aan te wagen, waren de vogels plotseling weêr afgetrokken. Zoo duurde 't eene geheele poos; de verveling greep Uilke aan. Maar.... hoor!.... ja zeker! de vogels komen weêr nader. «Zwijg hond!» — Maar hoe nu? De hond scheen angstig te worden; en terwijl Uilke hem hierom nauw hoorbaar beknorde, zag hij de vogels meer en meer naderen. «Drommels!» zeî hij bij zich zelven, «ik geloof er is een zwaan bij. Die eene is zoo wit en steekt zoo bij de anderen af, hij is ook veel grooter en nadert sneller.» De hond gromde aanhoudend en scheen zich geweld aan te doen om het blaffen te laten, waartoe zijn baas hem steeds dringender aanmaande. De witte vogel naderde nog meer en werd ook zachtjes aan grooter, ja, al spoedig kreeg hij zulk een omvang, dat Uilke nog nooit zoo'n grooten vogel had gezien. Hij werd waarlijk bijna zoo groot als een mensch en kwam recht op den schipper af. Hij scheen over het water te zweven; maar zie! nu wordt hij weêr kleiner. De drommel mag weten wat dit te beteekenen heeft!

In deze oogenblikken doemden bij Uilke allerlei herinneringen op van geestverschijningen; de angst maakte zich van hem meester, maar de oogen kon hij niet afhouden, van wat nu eens nader scheen te komen en dan weêr scheen te deinzen. Rillende en bevende niet alleen van koude, zoude hij gaarne het hazenpad hebben gekozen, maar de knieën knikten en de beenen weigerden voor een oogenblik hunnen dienst, terwijl de hond als ineengekrompen zich achter hem verschool. Maar de verschijning kwam zoo nabij, dat Uilke eensklaps met een luiden angstkreet de vlucht nam; de hond was hem spoedig vooruit. Hoe snel de schipper mocht loopen, de verschijning haalde hem in. Toen de man al loopende eens over den schouder keek, was het spook onmiddellijk achter hem. In hetzelfde oogenblik snelde 't hem voorbij en vooruit. En bij het hekje, waar Uilke door moest om tehuis te komen, bleef de witte gedaante stand houden. Nu werd de toestand hachelijk. Een andere

weg was er niet, en op den zeedijk blijven staan kon hij niet. Door het hekje te gaan alsof er niets te doen was! .... Het denkbeeld alleen deed hem ijzen. Doch toen hij, na een poos besluiteloos gestaan te hebben, nauwkeurig toekeek, scheen het spooksel in den grond weg te zinken. Nu waagde de man het toch om met een flinken aanloop door het hekje te komen. Hij was daar bijna gestruikeld over zijn hond, maar hield zich toch op de beenen.

Schipper Uilke, wiens aangehuwde kleinzoon, thans een oud man, mij het geval mededeelde, bleef altijd gelooven dat hij iets bovennatuurlijks had gezien. Trok iemand dit in twijfel, dan zeide hij: «Wat men zelf ziet en ondervindt is geen goochelspel.»

In zeker dorp in de Wouden spookte 's nachts op het kerkhof de predikant, die voor eenigen tijd overleden was. Over dit kerkhof liep een algemeen voetpad, iets wat in vroeger tijd geene zeldzaamheid was. Nu gebeurde 't, dat drie jongelingen in het holst van den nacht langs dit pad kwamen. Twee hunner, die aan geen spokerij geloofden, zeiden spottend: «Nu moest dominé ons eens verschijnen, dan zouden we zien, wie het sterkste is: hij alleen of wij met ons drieën.» — De derde der wandelaars, geen ongeloovige, zweeg. Nauwelijks waren zij eenige schreden verder of een holle grafstem klonk hen in de ooren en, daar stond dominé voor hen. Oogenblikkelijk voerde hij de twee spotters meê; hun kameraad nam ijlings de vlucht en kwam met den schrik vrij. Toen de twee des nachts niet tehuis kwamen ging men des anderen morgens naar hen zoeken, overal en langs verschillende wegen. Maar hoeveel moeite en welke middelen men aanwendde, men vond de twee jongelingen niet terug. Vier weken verliepen er, toen kwamen zij ongedeerd weêr bij de hunnen tehuis. Maar waar zij geweest waren? Dit kon niemand te weten komen. De predikantsweduwe wenschte wel iets te vernemen omtrent den toestand van haren overleden man. Doch ook hierover bewaarden de twee gestraften het diepste zwijgen. Maar zij waren sedert dien tijd geen ongeloovige spotters meer.

Een heuvel in de nabijheid van Rijs in Gaasterland wordt de Spookberg genoemd. Het is nog geen lange jaren geleden, dat een vrijer, in den nacht van zijn meisje komende, zijn weg nam door

het bosch over deze hoogte, als de kortste weg naar zijne woning. Maar bij de Spookberg gekomen, zag hij van uit het bosch eene gedaante naderen, meest gelijkende naar een kalf, grauw-grijs van kleur. Op geringen afstand voor den jongeling snelde het spook dwars over den weg. Niet zoodra was het weêr in 't geboomte verdwenen of de vrijer nam de vlucht, vreezende dat het spookdier hem zou volgen.

In de nabijheid van Bakhuizen is het voor korte jaren nog gebeurd, dat twee mannen op een zaterdagavond bezig waren in het veld een wagen hooi op te laden. Dit was het laatste wat zij van den hooioogst hadden binnen te brengen, daarom wilden zij 't gaarne nog doen. Maar, hoezeer in 't langste der zomerdagen, was het reeds duister geworden; ook trok er een dikke damp op over het veld, zoodat de twee mannen elkander niet meer konden zien. Nog een klein hoopje hooi moest er op den wagen, dan was 't gedaan. Hij die op den grond stond om het zijn makker toe te steken riep: «Pak aan!» maar ontving geen antwoord. Hij riep nog eens, maar vruchteloos. Bij onderzoek bleek hem, dat zijn makker was verdwenen en nu begaf ook hij zich huiswaarts. Daar gekomen vernam hij dat de zondag was ingetreden. Het laatste hooi moest tot 's maandagmorgens op het veld blijven.

Het is vroeger gebeurd, dat iemand in den laten avond op den weg van Galamadammen naar Koudum alleen gaande, werd aangegrepen en in de sloot geworpen, — door wien? Daar begreep hij niets van. Hij kwam zeer laat en doornat tehuis. Aangezien hij een man was, wien men eigenlijk niets van beteekenis konde ontrooven, was het algemeen gevoelen dat hij met den duivel te doen gehad moest hebben. De schoolmeester van Koudum echter dreef den spot er meê en zeide: «De man is dronken geweest en heeft zich niet kunnen besturen, dat is alles.» — Maar spotters krijgen spottersloon. Meester was gewoon elken avond om acht uren het uurwerk in den dorpstoren op te winden. Hij zette dan de lantaarn bij zich op den uurwerkzolder neder en begon te draaien, om de zware gewichten, waardoor het uurwerk liep, omhoog te brengen. Hierbij was hij gewoon altijd een liedje te zingen als om zich het werk te verlichten. Op den avond toen hij zoo had gespot met die duivelsgeschiedenis daar op den weg, was hij ook weêr ouderge-

woonte boven in den toren aan het draaien en zingen. Toen dit een poosje geduurd had meende hij achter zich iets te hooren. Hij zag om, en ja! daar stond bij den muur eene groote ruigbehaarde gedaante met een paar hoornen op den kop. En aan den eenen hoorn hing meesters lantaarn. Meester verschrikte natuurlijk, hij was op dat oogenblik zelfs sprakeloos. Gelukkig ging het wezen op den aanblik van meester achterwaarts, den steenen trap af, altijd met de lantaarn aan een hoorn hangende, en aanhoudend den kop schuddende. De daling ging snel, het spook was spoedig buiten den toren. Met vaart snelde het monster langs het steenen pad over de Konijnenbuurt, waar het een jong meisje, dat boodschappen ging doen, bijna omver liep en zoo deed schrikken dat het kind bijna niet weêr tot zichzelve was te brengen. Vervolgens rende 't spook het slot voorbij en langs van der Haars bosch naar het binnendijkster bosch, waar het scheen te verdwijnen, althans het licht der lantaarn werd niet meer gezien. Meester was daar in het duister op den uurwerkzolder blijven staan en aanvankelijk zoo bedremmeld dat hij een poos niet scheen te weten wat te moeten doen. Tot bezinning gekomen kwam 't hem 't verkieslijkst voor naar beneden te gaan, den toren te verlaten en te sluiten. Maar hij stond in het stikduister. Hij bevond zich wel niet op onbekend terrein, maar het zoeken naar de trap had toch zijn gevaar. Het gelukte den man echter behouden buiten den toren te komen, en nu ontdekte hij, dat het geheele dorp op de been was. Onderscheidene menschen verteiden hem dat zij met hun eigen zondige oogen den duivel hadden zien wegsnellen met een lantaarn op den kop. «O!» zeî meester, «dan is hij ook bij mij in den toren geweest en heeft mijn lantaarn medegenomen om mij van de trap te doen vallen en den nek te doen breken. Dit is hem Goddank mislukt.» Hij voorzag zich opnieuw van licht en verzocht een paar mannen om mede in den toren te gaan teneinde te onderzoeken hoe de zaken daar geschapen stonden. Dit geschiedde en men bevond alles in de beste orde; alleen het uurwerk was nauwelijks half opgewonden. Het was zeker goed dat men dit ontdekte, want anders ware misschien des anderen morgens in de vroegte de torenklok blijven staan en zouden velen, die gewoon waren in hun bed den klokslag van zes, zeven of acht uren af te wachten, met hunne zaken van streek zijn geraakt en wellicht het geheele dorp in de war. Dit feit werd natuurlijk in de eerste dagen door het geheele dorp druk besproken. Er

waren er die het voor meester maar eens zeer nuttig en leerzaam oordeelden, dat hij, de spotter, die van tooveren, spoken en dergelijke dingen niets wilde weten, eens eene ontmoeting met den duivel had gehad, vooral nu hij er heelhuids was afgekomen. Het ergste had, geloof ik, niemand hem gewenscht. De lantaarn van meester werd teruggevonden bij het bindijkster bosch, maar de vier glazen waren gebroken. Er woonden toen in Koudum reeds meer van die nieuwlichters, die alles uit de natuur wilden verklaren. Dezen meenden al spoedig te begrijpen, hoe het met die duivelverschijning was toegegaan. Zij vertelden aldus: «De dokter van het dorp had voor zijne jongens eene geit gekocht van een werkman die te Bindijk woonde. Toen de winterdagen aankwamen, werd dit dier bij het paard van den dokter op stal geplaatst. Maar de twee dieren leefden daar niet in vrede en de geit was natuurlijk de zwakste partij. De vroegere eigenaar zeide nu dat hij bij zijn huis nog wel een plekje gronds had, waarop het dier genoeg voedsel konde vinden om het leven te behouden. Daar werd nu de geit des daags aan een touw vastgezet om zoo te kunnen grazen en 's avonds weêr in den stal gebracht. Nu was op den avond, toen het bovengemelde gebeurde, de geit haren geleider, een niet zeer grooten jongen, ontkomen en had de vlucht genomen. Des avonds, toen meester bezig was het uurwerk op te winden, scheen de geit door de openstaande deur in den toren gesprongen en de trap opgeklauterd te zijn. Boven gekomen schijnt zij zich terstond met de op den grond staande lantaarn bemoeid te hebben, waardoor een harer hoornen door den ring geraakte, waaraan de lantaarn gedragen werd. Juist op het oogenblik toen meester even omkeek moet de geit gesteigerd en op hare achterpooten gestaan hebben. Het overige kan men er wel bij denken.

Velen in Koudum namen echter deze verklaring niet aan als de ware. Zij hielden vol, dat zij den ketting, dien de duivel aan zijn poot had, duidelijk genoeg op de straatsteeneen hadden hooren rinkelen. Daar bij het bindijkster bosch moest de booze in den grond zijn verzonken. De wijze mannen beweerden, dat het rinkelen op de steenen was gekomen van de ijzeren bout, die vastzat aan het einde van het lange touw dat de geit aan den hals had. Deze bout werd in den grond gestoken als men het dier op het land liet grazen. — Nu ja, maar op die manier kan men alles wel wegredeneeren, niet waar?

Een makkumer schipper, een rechte woestaard, die God noch duivel vreesde zooals men wel zegt, zeilde eens met zijn schip in de Spaansche zee, met een harde reefskoelte, die hand over hand toenam, zoodat het ten laatste woei alsof hemel en aarde zouden vergaan. De stuurman had reeds herhaalde malen gezegd: «Schipper, willen wij er niet nog een reef in steken?» Maar hij stak dan zijn hoofd buiten de kajuit en schreeuwde zoo hard hij kon: «Neen, staan laten wat staat!» — Het werd zoo erg, dat het schip bijna onder water door scheen te gaan, maar van reven mocht geen sprake zijn. Eindelijk werd het nacht en stikdonker. Nu riep de stuurman het volk, dat met hem de wacht had toe: «Zie, zie! wat nadert daar te loevert van ons?» Het volk zag en staroogde en eindelijk zeî de bootsman: «Als ik het zeggen mag: dat lijkt wel de vliegende Hollander.» — Toen het scheepsvolk dit hoorde, zonk aan sommigen de moed in de hakken. Geheel verslagen staarde de een den ander aan, enkelen sloegen een kruis en de meesten dachten, dat hun laatste uur nabij was. Juist stak de schipper weêr het hoofd buiten de kajuit en riep: «Wat hebben we daar?» De stuurman ging op hem toe en zeide: 't Heeft veel van den vliegenden Hollander; ik begrijp anders niet wat het kan zijn.» «Welnu,» zeî de schipper «is dat het geval, dan zullen wij het eerbewijs geven, anders zou hij kunnen denken: Wat lomperd is die daar?» — En eer iemand er aan dacht was een der draaibussen geladen; even snel haalde de schipper een brandend hout uit de kombuis en stak daarmede het kruit in het zinkgat aan. Het schot knalde, ieder dacht, dat deze verregaande overmoed van den kapitein hun aller dood zoude zijn. Maar toen de rook was opgetrokken zag men den vliegenden Hollander niet meer; de wind begon te bedaren; het werd zoo kalm, dat toen de wacht was overgenomen, de overigen zich onbezorgd in de kooien ter rust konden begeven. Des anderen morgens bleef het goed weder. Na verloop van eenige dagen kwam het schip in de Middellandsche zee. Reeds den eersten morgen zag het scheepsvolk bij schemerdonker in de verte eene bemande boot naderen, waarop men geen goed oog had. Men hoorde in dien tijd daar op die hoogte dikwijls van zeerooverij, daarom dacht men terstond aan zoo iets. Het weder was fraai en bestendig, het schip zeilde langzaam; men kon nauwelijks merken dat het vorderde. De boot kwam inmiddels nader. De schipper zeî: «Ik weet het niet, mannen, maar dat volkje daar komt mij verdacht

voor. Jelui moet mij even behulpzaam zijn; wij moeten onze maatregelen nemen. Vult twaalf ledige wijnflesschen met buskruit en brengt ze hier. De kok moet zorgen, dat ik een paar half verbrande glimmende stukken hout bij de hand heb. Komen die mannen hier om ons in te pakken, dan wil ik hen een groet overbrengen van den vliegenden Hollander.» — Ieder was ijverig in de weer om met het een en ander zoo spoedig mogelijk gereed te zijn. Het duurde maar weinige minuten of de bemande boot was bij het schip. De schipper zeî: «Zoodra zij ons op zijde komen en gij zeker van uwen worp kunt zijn, werpt dan de flesschen met kruit in de boot en bukt u oogenblikkelijk, om niet door glasscherven te worden getroffen, want ik laat onmiddellijk het gloeiende hout volgen. Heeft dit de gewenschte uitwerking en is er geen schip van hen in de nabijheid, dan zullen zij ons verder wel met rust laten.» — Zoo kwam het ook uit. De boot was nauwelijks op zijde van het schip of de flesschen werden er in geworpen, gevolgd door de brandende stukken hout. De ontploffing voldeed aan de verwachting.

Te Staveren woonde zeer lang geleden een slager die zijn vak in het groot uitoefende. Gedurende een goed gedeelte van het jaar slachtte hij wekelijks een aanzienlijk getal vette beesten, waarvan het vleesch werd ingezouten ten behoeve der groote koopvaardijschepen. Het ligt in den aard der zaak dat dit werk ook een gedeelte van het jaar stilstond en dan deed hij aan den veehandel. Hij was dan soms dagen aaneen op reis om overal waar hij kon het geschiktste vee op te koopen. Had hij hiervan een goed aantal bijeen, dan reisde hij er meê naar Amsterdam, bracht het daar ter markt en deed dan niet zelden goede zaken.

Zoo was hij eens weêr gereed om uit Amsterdam naar Friesland terug te keeren, voorzien van eene aanzienlijke geldsom. Maar nu had toevallig het beurtschip van Staveren op de heenreis averij gekregen en konde alzoo niet op den gewonen tijd terugvaren. De koopman besloot dus om met de hindelooper kaaig te gaan. Van Hindeloopen naar Staveren had hij dan nog twee uren te wandelen; maar aan dit werk was hij wel gewoon en de weg niet zeer eenzaam; dus dit was geen groot bezwaar.

Des avonds stak men van wal, en toen de koopman niet lang daarna op de kooi lag en nog eens over zijne zaken nadacht, verheugde hij zich vooral in het vooruitzicht dat hij behoorlijk intijds

tehuis konde zijn. Maar nu schoot hem te binnen, dat het vrijdag was en de zeelieden niet gaarne eene reis op vrijdag aanvangen omdat dit licht een ongeluksdag kan zijn. Al dadelijk vond hij het opmerkelijk, dat er den geheelen dag eene flinke koelte had gewaaid, en thans waren ze nog niet eens het IJ uit en de wind ging reeds liggen. Het schip vorderde niet veel, de koopman mijmerde over allerlei dingen en kon den slaap niet vatten. Hij dacht er aan, naar boven te gaan, toen het schip eensklaps een hevigen stomp kreeg, zoodat alles scheen te zullen barsten. De koopman schrikte en was spoedig gekleed op het dek. Daar was veel geroep en gevloek. De kluiffokstok van een grooter schip stak dwars over het beurtschip en nu gaf het veel moeite om zich daar van onder weg te werken. Eene engelsche bark was in de duisternis tegen het hindelooper schip aangevaren, en alleen aan de windstilte had men het te danken, dat er geen ernstiger ongelukken waren gebeurd. De zaak kwam nu wel weêr terecht, maar gaf veel oponthoud. De dag brak aan, maar nog altijd geen voldoende wind: het schip vorderde weinig of niets. De koopman werd ongeduldig en meende dat iemand daarvan den duivel moest inkrijgen. Maar de schipper zeî, het was iets dat hun niet door menschen werd aangedaan, en vond het zeer ongepast en onverstandig den duivel er in te betrekken, want waar deze zijne klauwen in stak, daar maakte hij leelijk werk; daar zou de koopman nog wel eens ondervinding van kunnen krijgen, meende de gemoedelijke schipper. De windstilte bleef aanhouden, zoodat het schip meest voor anker moest liggen, daar men niet tegen den stroom op kon zeilen, tot men in den namiddag langzaam vorderde en toch eindelijk Staveren in het gezicht kreeg. Nu had men wel tot nabij de haven van Staveren kunnen varen om door 't opsteken van een seinvlag een sloep te doen komen, die den koopman van het veerschip afhaalde. Maar de schipper achtte dit niet raadzaam, omdat onder den wal de wind altijd veel minder sterk is. Zoo liep alles den koopman tegen. Zijn ongeduld uitte hij met woorden en gebaren, die het scheepsvolk en vooral den schipper zeer ergerden. Hij begon te gelooven dat de dag, op welken het beurtschip van Amsterdam was afgevaren, een ongelukkige vrijdag was geweest.

Tegen den avond wakkerde de wind nog wat aan, maar het was toch reeds schemerdonker, toen men te Hindeloopen in de haven kwam. De koopman, hoe gaarne hij naar huis wilde, zag er wel

wat tegenop om alleen en met eene zoo belangrijke som gelds op zak langs den zeedijk van Hindeloopen naar Staveren te gaan. Op de langdurige reis over de Zuiderzee was er ook al over gesproken, dat men daar bij het Hoogezand, niet ver van de Molkwerumerzijl, laat in den avond wel onaangename ontmoetingen konde krijgen met heksen, spoken en dergelijk gespuis. Waarom nam de man geen rijtuig? vraagt men misschien. — Ja, daartoe ging men in vroegeren tijd niet zoo spoedig over dan thans. Vrij zeker zal daarvoor destijds in Hindeloopen ook geen gelegenheid hebben bestaan. De wegen waren gedurende een groot gedeelte van het jaar voor rijtuigen onbruikbaar, zoodat «voermanderij», zooals men in Friesland zegt, in weinigbeduidende plaatsen geen bestaan kon opleveren. De man ondernam dus de reis te voet. Het was wel duister, maar toch nog niet zoo laat, of hij zou lang vóór het eigenlijke spookuur het verdachte punt achter den rug kunnen hebben, meende hij. Hij was toch geen kind meer en bovendien voorzien van een stevigen eiken stok. Hij stapte met flinken tred voorwaarts, maar toen hij de plaats van het Hoogezand begon te naderen, werd hij toch wel een weinig ongerust en liep wat minder vlug. Het duurde ook niet lang of hij zag op geringen afstand vóór zich eene witte gedaante en een dergelijke zwarte zich met snelheid op de helling van den zeedijk bewegen, alsof zij samen aan 't krijgertjespelen waren. Hij kon evenwel niet anders dan maar voorwaarts stappen. De twee gedaanten wemelden rusteloos om hem heen, dan waren zij wat verder van hem af, dan weêr wat nader bij. Hij begon te gelooven dat het een paar heksen moesten zijn en hield den stok gereed om de eerste de beste, die hem onder den slag zoude komen, gevoelig te raken. Maar zoo na kwamen ze hem niet. Iets verder komende, meende hij iemand te zien, die bij den dijk opkwam naar de kruin waar hij zelf liep. Nu dacht hij: «twee heksen en daar de duivel bij als derde man, dit wordt toch te erg.» En hij zette 't op een loopen. Toen dit een poosje geduurd had, waagde hij het om te zien. Nu zag hij niets en dit deed hem hopen, dat hij verder ongehinderd zijn weg zou kunnen vervolgen. Iets moediger en rustiger stapte hij weêr voorwaarts. Maar, in de nabijheid der Molkwerumerzijl gekomen, zag hij weêr iemand bij den zeedijk opkomen. Zijn moed werd weêr zwakker, maar hij zeide toch groetende: «'navend!» Dit bleef onbeantwoord. Hij dacht: «daar staat toch iemand,» en vervolgde zijn weg. Het duurde niet lang of hij zag

beneden zich op de helling van den dijk weêr iemand staan. Hij zeî weêr «'navend!» maar ook thans werd er gezwegen. — «Dat is toch wel duivelsch!» zeî hij tot zich zelf. Toen hij in de nabijheid van Staveren kwam, scheen zijn moed te herleven en hij dacht: «Zie ik nu nog eens zoo iemand aan den dijk staan en hij zwijgt op mijn groeten, dan sla ik hem met den stok op zijn kop, zoo zeker als wat.» — Nauwelijks had hij dit gedacht of zie! daar stond er weêr een. De koopman zeî weêr «'navond!» maar ontving geen wedergroet. Nu sloeg hij, met kracht ook; maar op den harden kop, dien hij trof, spatte zijn eiken stok in tweeën, zoodat hij slechts een-gedeelte in de hand hield; de geslagene liet geen geluid hooren. — Dit deed den man zoo hevig ontstellen, dat hij erbarmelijk begon te schreeuwen, zoo hard, dat sommigen, die zich nog op den weg bevonden en het gejammer in de verte hoorden, daar angstig van werden. De koopman snelde, zoo vlug zijne beenen hem wilden dragen, naar Staveren en kwam geheel ontsteld bij zijne vrouw tehuis. De vreemde ontmoeting had den man zoozeer geschokt, dat hij des anderen daags het bed moest houden. Nu kwamen er allerlei praatjes, want de lieden, die het gejammer op den zeedijk hadden gehoord, vertelden daarvan en nu was men 't spoedig eens: de koopman moest daar door den duivel afgeranseld zijn. Hij zelf vertelde het geval geheel anders: hij had den duivel op den kop geslagen. De helft van zijn stok werd gevonden aan den zeedijk niet ver van de Molkwerumerzijl, bij een steenen paal, zooals er eenige aan den dijk stonden op gelijke afstanden van elkander.

In de nabijheid van het boomrijke dorpje Wouterswoude zijn voetpaden, die men de *Halepaden* noemt. Hier spookte nog geen veertig jaren geleden een naakte man. Vele jaren vroeger was hij ook reeds gezien. Hij vertoonde zich meest in de maand Augustus, als de veldvruchten van het land waren gehaald, en dan zoowel bij dag en bij schemeravond als bij nacht. Er waren toen velen in dien omtrek, die hem gezien hadden. Het was een man met goedgevleesde ledematen en glad zwart hoofdhaar, dat hij behoorlijk had gekamd. Wie of wat hij was wist niemand, maar algemeen hield men het er voor, dat hij iemand was, die na den dood geen rust vond vanwege zijn op aarde bedreven kwaad; wie hem hadden gezien, verklaarden eenparig, dat hij steeds verdween in eene dobbe of waterkom, in de nabijheid der Halepaden.

Te Oudemirdum spookte nog in September 1890 een man zonder hoofd.

Bij een boerenhuis op Baansterburen onder Rauwerd werd vroeger ook een spook gezien. Daar stond 's nachts een oud vrouwtje bij het draaihekje, door hetwelk men op en van het erf kwam. Dit hekje kon men nooit des nachts gesloten houden, men deed wat men deed. Al werd het 's avonds met zorg gesloten, des morgens stond het altijd open.

Nog altijd is het op de Hooidammen, tusschen Sint Nicolaasga en Doniaga, gansch niet pluis. Johannes Reinders kwam op zekeren avond laat uit het veld, toen ging het landhek, waar hij door moest, vanzelf open en toen hij er door was vanzelf weêr dicht. Op de Hooidammen gekomen, kreeg hij op eens een zwaar knellend gewicht op een zijner schouders. Iets later sprong dit over op het andere schouder, en toen de man de dammen gepasseerd was, gevoelde hij zich weêr ontlast.

In Legemeer liep voor jaren 's nachts een witte juffer. Een paar jonge loshoofden, die op een zondagavond er op uit gingen om, naar zij spottend zeiden, die juffer een bezoek te brengen, zijn leelijk weggekomen. — Aldus eindigt wel meer eene spookgeschiedenis. Het slot laat iets te raden over en wil zeggen: Weest maar niet te lichtzinnig tegenover zoo iets.

Omstreeks het midden der 17ᵉ eeuw verscheen eene overledene vrouw, ongeveer een jaar na haren dood, aan haren schoonzoon, die echter in zijne ontsteltenis, zeer tot zijn spijt, vergat te vragen naar het doel harer komst. — Eene poos later vond hij zijne schoonmoeder in haar bed liggende. Nu was hij kalmer en waagde te vragen wat zij verlangde, waarop zij het bed verliet en in een glanzend wit gewaad voor hem stond. Dit en het onmiskenbare van hare gelaatstrekken deed hem op nieuw ontstellen. Zij sprak: «Er is in de familie twist ontstaan bij de verdeeling mijner nalatenschap; ik verlang dat gij vrede hebt onder elkander en eerlijk en onbaatzuchtig mijne goederen verdeelt.» De schoonzoon beloofde. De verschijning verdween en kwam niet terug, want aan haar verlangen werd voldaan.

Ten tijde van keizer Lotharius werd men in Friesland veel geplaagd door geesten en spoken. Zij woonden op de spits van een kleinen heuvel in een kunstig hol, dat door geen menschenhanden

was gemaakt. Gewoonlijk werden zij witte wijven genoemd. Aangaande hare uiterlijke gedaante wist men niet veel. Nachtelijke wandelaars, veehoeders, vrouwen en kinderen werden dikwijls door deze witte wijven weggevoerd naar hare holen en onderaardsche gangen. Daaruit hoorde men niet zelden zuchten, snikken en kindergeschrei. Zorgvuldig bewaakte men daarom zwangere vrouwen en kinderen, opdat dezen niet door de witte vrouwen zouden worden weggehaald. — Balthazar Bekker schrijft: «van de gewone en voorname spokerij zijn onder de witte wijven allernaast als de oudste van degene die ook hier te lande tehuis behooren.»

Later noemde men ze witte juffers, die echter een geheel ander karakter vertoonden dan de vroegere witte wijven. Zij stonden de kraamvrouwen hulpvaardig bij, brachten bij nacht verdwaalden op den rechten weg, betoonden zich in allerlei opzichten liefderijk jegens de menschen en deden ook aan waarzeggerij. Ook waren hare woningen niet zoo afschrikwekkend en steeds in de nabijheid van dorpen of steden. Meestal waren die woningen heuvels of met boomgewas omzoomde kuilen. Soms woonden twee of drie tezamen. Kwam iemand in de nabijheid van zulk een heuvel of kuil, of begaf hij zich daar binnen, dan vernam hij wonderlijke dingen, waaromtrent evenwel steeds het diepste zwijgen werd bewaard.

Vijftig jaren of reeds langer is het geleden, toen op zekeren avond twee schippers met hunne vaartuigen naast elkander, eigenlijk achter elkaar, in den Tjonger aan wal lagen. Een schipper alleen zou het niet gewaagd hebben daar te overnachten. Het was immers bekend, dat daar iederen avond een spook langs den met laag hout begroeiden oever wandelde. Het was een heldere zomeravond. De schippers zaten met hunne vrouwen elk op het dek van hun schip, met elkander pratende; de mannen meenden het spook gezamenlijk wel aan te durven. Maar opeens verschrikten zij toch, de mannen zoowel als de vrouwen, want langs het houtgewas aan den oever en daar een eind boven uitstekende, zagen allen het spook naderen, met groote schreden voorbij en verder gaan. Na korte beraadslaging, wat te doen, werd de scheepsplank uitgelegd, de twee schippers gingen aan wal en zetten het spook na. Maar niet ver waren zij gekomen, toen een hunner reeds den moed liet zakken en wenschte terug te keeren. Alleen dorst de ander de reis ook niet verder aan. Zij oogden het spook nog een

poosje na, tot het bij een der bochten in den Tjonger over het breede water stapte en daarop in de verte verdween. Zij begaven zich toen weêr naar boord, maar nooit hebben die schippers weêr in den Tjonger overnacht.

Een veer, waar men met een schuitje of pont menschen over het water brengt, heet in Friesland een overzet, ook wel overhaal. Komt men van den kant waar het overzettershuis (veerhuis) staat, dan laat men zich overzetten, komt men van de overzijde, men laat zich overhalen.

Voor ongeveer vijftig of zestig jaren was ergens in Friesland zulk een overzet, dat toen meestal door een meisje bediend werd. Het gebeurde op zekeren avond, dat zij aan de overzijde der watervlakte een man zag naderen, blijkbaar met het doel om te worden overgehaald. Zij begaf zich met haar schuitje daarheen en schoof het op de geschiktste plaats aan wal om den reiziger te laten instappen. Er was geen ruimte tusschen het schip en den wal, en toch, toen de man scheen te willen instappen, verdween hij opeens. Hevig verschrikt en wel beseffende dat zij met eene spookverschijning te doen had, nam het meisje den terugtocht aan. De afstand, dien zij had af te leggen, was in een half kwartier wel over te varen, maar zij was zoo van de wijs, dat zij bijna twee uren op het water heen en weêr voer, onophoudelijk met kracht en inspanning het scheepje voortschuivende. Eindelijk tehuis gekomen, was zij spoedig een lijk.

Eene afzonderlijke soort spokerij is het voorspook. Tusschen de jaren 1840—1860 woonde in Leeuwarden, nabij het Vliet, eene schoenmakersvrouw, die, langs de huizen gaande, kon ruiken waar binnen kort een doode zou zijn. Het voorspook bestaat evenwel meest in nachtgezichten, die een voorspellend karakter hebben en zeer zeker moeten nakomen. Ook gebeurt het, dat men iets komt te hooren zonder te zien. Dit is het wat men in 't Hollandsch wel voorgespens en in 't Friesch *foartsjirmerij* noemt. Menschen, die met een helm geboren zijn, krijgen voorspellende nachtgezichten; voorgespens kan worden gehoord door ieder, die in het huis of nabij de plaats is, waar het gebeurt.

De helm is een vlies dat een pasgeboren kind als een koolsblad over het aangezicht ligt. Wordt dit vlies er afgetrokken van boven naar beneden, dan ziet de persoon in het vervolg altijd naar boven en zal voorteekens in de lucht kunnen zien. Neemt men den helm

af van beneden naar boven, dan zal de persoon, als hij tot zijn verstand is gekomen, zijne aandacht meest aan aardsche dingen wijden en verschijningen op den grond zien. — Het wordt gewoonlijk niet als een gewenscht voorrecht beschouwd, voorspellende nachtgezichten te kunnen zien. Daarom zijn ouders en nabestaanden er op uit, bij de geboorte van een kind met een helm het vlies onmiddellijk te verbranden, dan heeft het niet de evengemelde uitwerking; wél als het bewaard blijft. Bakers beschuldigt men wel, dat zij er behagen in schijnen te scheppen zulk een helm te bewaren, en wanneer de baker het helmvlies in de pap beroert en het aldus door het kind laat nuttigen, dan wordt het zienersvermogen van den met een helm geborene in later tijd nog sterker. Dit zienersvermogen bestaat hoofdzakelijk in het vooruitzien van lijkstaatsies, branden, verdrinken en verzinken. Zulke vooruitzieners weten altijd, wie er in hunne omgeving binnen kort moet sterven. Zij zien iemand, wiens dagen geteld zijn, eenigen tijd te voren loopen met het hoofd onder den arm. Krijgen zij bij nacht een geheelen begrafenisstoet te zien, wat niet zelden gebeurt, dan onderkennen zij duidelijk de personen, die achter het lijk loopen, zelfs de vrouwen, door de om hare hoofden geslagen regenkleeden heen. Personen, zonder helm geboren, kunnen zulk eene lijkstaatsie niet zien, al is zij onmiddellijk bij hen. Het is daarom raadzaam om, als men bij nacht of laat in den avond op weg is, niet in het wagenspoor te loopen, want werd men toevallig door eene onzichtbare lijkstaatsie ontmoet, dan zou men onzacht ter zijde worden geslingerd, omdat men zulk een stoet niet in den weg mag loopen. Het kon ook gebeuren, dat zoo iemand stilzwijgend genoodzaakt werd vóór op den lijkwagen te klimmen, langs of over de doodkist, die er op staat, naar 't achtereinde van den wagen te gaan om dan er af te worden gestooten en onzacht op den grond te tuimelen. Dit moet meermalen voorgevallen zijn op den ouden kleiweg, die van het dorpje Zwichum naar den rijksstraatweg loopt, waar bij een boerenhuis een plekje gronds ligt, dat het *Eisinga-kerkhof* wordt genoemd. Daar is het vroeger nooit zuiver geweest. Liep iemand daar bij nacht, dan kon hij onverwachts een wit veulen in vliegende vaart zich voorbij zien snellen, waarna het plotseling verdween. Ook kon men daar een oud vrouwtje met een mandje aan den arm ontmoeten. Van haar gold het eveneens: nauwelijks verschenen of ook weêr verdwenen.

Een lijkstoet noemt men in het zuiden van Friesland een *begangel.* Hierin ligt de beteekenis van begaan, meêgaan, meêdoen om een overledene de laatste eer te bewijzen. In sommige streken wordt het woord alleen gebruikt voor het visioen eener begrafenis. Menschen die zulk een visioen nu en dan te zien krijgen, waren vroeger minder zeldzaam dan thans. Zoo iemand gevoelde zich 's nachts soms door een geheimzinnige macht gedrongen om het bed te verlaten en naar buiten te gaan, enkel om een *begangel* te zien. Een dergelijke ziener zag eens in den nacht een begrafenistrein het erf van eenen hem welbekenden boer afkomen. Het merkwaardige hierbij was, dat de lijkwagen was bespannen met een zwart en met een wit paard. Dit nu was geheel tegen den regel; een wit paard wordt nooit voor een lijkwagen gebruikt. Hierbij kwam dat geen der naaste buren van den boer een wit paard bezat. Hij zelf wel, maar het is een even vaste regel, wanneer in een boerengezin iemand sterft, dan mag het lijk niet door eigen paarden naar het kerkhof worden gereden. De naaste buurman is verplicht een hooiwagen met twee, liefst zwarte paarden en een man te schikken om den doode grafwaarts te rijden. Het nachtgezicht duidde natuurlijk aan, dat er in het gezin van den boer eerlang iemand zoude sterven, maar dat witte paard was iets onverklaarbaars. Na verloop van eenigen tijd stierf de boer. Op den dag der begrafenis kwam de lijkwagen op het erf. De kist werd daarop gezet en de weduwe nam daarbij plaats. Maar toen men meende weg te rijden, was een der paarden onwillig. Het dier begon te springen en te steigeren en was niet tot bedaren te brengen. Men ging een ander paard halen, maar dit vertoonde dezelfde nukken, en toen men 't ook nog met een derde beproefde, ging het niets beter. Men neme in aanmerking dat deze geschiedenis in den frieschen greidhoek tehuis behoort, waar de meeste boeren niet meer dan twee paarden houden, sommigen slechts één. Men zag zich, ten einde raad, genoodzaakt, het witte paard van den overleden boer voor den lijkwagen te spannen.

Op eenigen afstand van een dorp in Dantumadeel woonde voor jaren een gezin, bestaande uit man, vrouw en eenige kinderen. Het gebeurde dat de man ernstig ziek werd, en de vrouw hoorde dag aan dag een ekster schateren in de omheining van den tuin. Wat zij ook deed, zij konde dat gehate dier nooit veel langer dan een kwartier uit het geboomte verwijderd houden. Op zekeren morgen

komt Sape, de mollenvanger, even bij Uilke in huis geloopen en vindt den man doodziek. Hij kon geen toespraak meer hebben. Sape wenkt bij zijn vertrek de vrouw des huizes om hem te volgen naar het achterhuis. Daar gekomen zeî hij: «Het gaat verkeerd met je man, vrouw!» — «Och ja,» zuchtte zij, «er is geen hoop meer; er is onophoudelijk een ekster in den tuin.» — «Binnen drie dagen is alles afgeloopen,» zeide Sape; «ik heb eene openbaring gehad. Ge weet, dat ik met een helm geboren ben.» — «O ja!» snikte de vrouw, «en die verschijningen komen altijd uit, niet waar?» — «Wel zeker,» zeî Sape, «altijd; 't is met mij nog nooit gemist. Het was gisteravond even voor tienen toen ik de lijkstaatsie zag. En schrik nu niet, mensch! maar 't ging vreemd. Ik moet eerlijk zeggen, dat ik het zelf niet recht begrijp. Hier in den geheelen omtrek heeft niemand een wit paard, en toch was de lijkwagen bespannen met een wit en een zwart paard. De witte was dartel en de knecht van uwen buurman kon het gespan niet in bedwang houden. Het geraakte op hol. En 't is waar wat ik je zeg, vrouw, bij de vierde boerenplaats hiervandaan ging de gansche boel de sloot in. Ik hoorde gejammer. Een kwartier later was alles weêr op den weg, de paarden waren verwisseld, en verder ging het goed, zoo 't behoorde.» — «Ge maakt mij bijna radeloos,» jammerde de vrouw. «Gij moet zorgen niet op den wagen te gaan zitten,» zeî Sape; «maar wat zeg ik? Er komt geen mensch op den wagen. Dat heb ik immers gezien.» — En hij vertrok. De vrouw overlegde bij zich zelve, dat het onmogelijk waar kon zijn. Onder de boeren van het dorp had immers niemand een wit paard. Uilke overleed den volgenden dag. De naaste buurman beloofde het lijk grafwaarts te zullen rijden. Maar zie! den dag vóór de begrafenis reisde de man naar de paardenmarkt te Norg en kwam des avonds tehuis met een wit paard, dat hij gekocht had. De vrouw van Uilke ontstelde toen zij dat dier zag. Zij ging nog denzelfden avond naar den buurman om hem te verzoeken, het witte paard toch niet meê voor den lijkwagen te spannen. «Wel zeker niet!» zeî de man, «daar denk ik niet aan.» Den volgenden morgen kwam de knecht van den buurman de weduwe berichten, dat een der zwarte paarden ongesteld was geworden en het witte dus meê voor den lijkwagen moest. De vrouw zag zich genoodzaakt toe te geven, want voor één paard was de reis te moeilijk. Maar met allen aandrang verzocht zij den knecht, toch vooral de meest mo-

gelijke voorzichtigheid in acht te nemen. De knecht beloofde dit en verzekerde bovendien, dat het paard mak was. Het was om één uur des namiddags toen de lijkwagen afreed gevolgd door den begrafenisstoet. Niet lang had men gereden, toen door een rukwind het zwarte kleed van de op den wagen staande doodkist afwoei en om de ooren der paarden ging fladderen. De paarden gingen aan den haal. En wat Sape voorzien had gebeurde, alles juist zooals hij het had gezien.

In 1865 is het gebeurd dat een boer in de nabijheid van Poppingawier het verschijnsel eener begrafenis te zien kreeg. Hij zag dat een doodkist met een wit laken er over, ten teeken dat er het lijk eener kraamvrouw in lag, de hoofd- of lijkdeur van zijn huis werd uitgedragen. «Dat zal mijne vrouw niet gebeuren,» zeide hij bij zichzelven. En den volgenden dag liet hij die deur uit den muur nemen en de opening dichtmetselen. Eenigen tijd daarna vertrok deze boer metterwoon naar elders. Zijn opvolger op de plaats te Poppingawier vond de weggenomen deur met het kozijn nog bewaard. Hij achtte 't beter en gerijfelijker, dat zij weêr in den muur werd gezet. Kort daarna overleed zijne vrouw in het kraambed en zij werd die deur uitgedragen, op dezelfde wijze als de vorige boer het vooruit gezien had.

Sommige menschen zien hun eigen dood vooruit. Het is reeds langer dan tweehonderd jaren geleden, dat de predikantsvrouw te Pietersbierum, op zekeren nacht naast haren man te bed liggende, midden in het vertrek eene doodkist zag staan. Zij was eene moedige vrouw en tevens nieuwsgierig: zij verliet het bed om te zien wie er in de kist mocht liggen. En tot haren niet geringen schrik zag zij daar haar eigen beeld in doodsgewaad. Zij wekte haren man en verzocht hem ook te zien. Hij zag echter niets, berispte haar over hare dwaze inbeelding en gaf haar den raad te gaan slapen. Zij begaf zich wel weêr te bed, maar kon niet rusten en evenmin het oog van die kist afhouden. Het duurde niet lang of er kwam een man, gekleed in een rooden hemdrok binnen de kamer. Hij nam eenige schroeven van den schoorsteenmantel en schroefde het deksel op de kist. Nu werd er een witte doek over gehangen, waarop de dragers kwamen en de kist weghaalden. Daar nu de vrouw zich in zwangeren staat bevond, maakte dat gezicht haar nog meer beangst. Haar man, die niets had gezien, schreef alles toe aan ziekelijke verbeelding. En met dien man in

den rooden hemdrok was het tenminste gekheid, meende hij, omdat er in het geheele dorp niemand was, die zulk een kleedingstuk droeg. De bevalling der vrouw, die kort daarop volgde, liep voorspoedig af. Zij bracht een flinken jongen ter wereld en toen deze na verloop van een paar weken naar de kerk werd gedragen om te worden gedoopt, was hij, naar toenmalig gebruik, bekleed met een rood omhulsel, dat men in Friesland *kapruft* noemde. Dominé zei schertsend: «Dat zal de roode hemdrok zijn, vrouw, dien gij eens in uwe verbeelding gezien hebt.» Met de daaropvolgende Mei kwam een timmerman uit een ander dorp zich te Pietersbierum vestigen. Deze was gewoon dagelijks in een rooden hemdrok rond te loopen en zoodra de predikantsvrouw hem zag zeî ze: «Dat is de man, die toen in dien nacht mijn doodkist heeft dichtgeschroefd». Na verloop van een jaar moest zij weêr bevallen en nu bezweek zij in het kraambed. De predikant, die zich haar nachtgezicht herinnerde, wilde de kist in een ander vertrek hebben geplaatst. Maar dit ging niet, omdat men daar wegens de nauwte van den gang den zwaai door de kamerdeur niet konde maken. Het lijk moest in de slaapkamer staan. De schroeven voor de kist wilde hij niet, als naar vaste gewoonte, op de schoorsteenmantellijst, maar in de vensterbank gelegd hebben. Ook beval hij dat er geen witte doek over de kist mocht worden gehangen. De timmerman in den rooden hemdrok moest bij de begrafenis burenplicht meê doen. De mannen, die de kist zouden dichtschroeven, konden daar niet te best meê terecht. De timmerman schoot toe, nam van de schoorsteenlijst nog een paar schroeven, die men er toch had neêrgelegd, en volbracht het werk naar behooren. Toen de kist uitgedragen zoude worden, meende eene der aanwezige vrouwen, die van des predikants bevel niets afwist, dat de zaak nog niet in orde was. Zij nam haar witten zakdoek en hing dien over de kist. Het vooruitgeziene *moest* nakomen, dit bleek. (Halbertsma, *Rimen ind Teltsjes.*)

Een schipper, in den nacht bij kalm weder zeilende, hoorde iets achter van zijn schip in het water ploffen. Onderzoekende, kon hij niet ontdekken, dat er eenig voorwerp op het dek ontbrak. Toch was er eene polsende beweging in het water zoo geweldig, dat geen snoek van de grootste soort zoo iets zou kunnen doen. Dit gewoel, gepaard met gespat, ging achter het schip om, dwars door de vaart naar den wal, en daar hield het op. Dit was reeds een

lange poos geleden, toen dezelfde schipper bij dag langs hetzelfde vaarwater voer. Zonder er aan te denken, wat hem daar wedervaren was, deed de man een mispas en stortte van het schip af. Het vaartuig lag te hoog boven het water om er op te klimmen; de schipper zag zich genoodzaakt dwars door de vaart naar den wal te komen. En nu hoorde hij in het water geheel dezelfde beweging als in dien nacht toen hij niets had kunnen ontdekken. Hij begreep nu dat het toen gebeurde voorspook was geweest.

Een boerenknecht, die volgens gewoonte in den koestal sliep, werd op zekeren tijd nacht op nacht in zijn bed verontrust. Omstreeks middernacht werd hij wakker en gevoelde dan een even onverklaarbaren als onweêrstaanbaren aandrang om buiten de bedstede te kijken. Hij deed dit en zag op het einde van den stal drie mannen bij het licht van een klein lampje bezig met het bekleeden van een lijk. Hij mocht zich dan weêr terugtrekken en trachten op nieuw in te slapen, dit wilde niet best gelukken. Om één uur werd alles stil en scheen het werk afgeloopen, maar de nacht van den beangsten knecht was bedorven. Ook bij dag plaagde hem de gedachte aan het nachtgezicht zoo, dat hij geen lust had in zijn werk, slechts weinig at en zichtbaar vermagerde. Maar toen het visioen nacht op nacht terugkwam, begon de jongeling te denken: «Ik moet er meer van weten». Des avonds voor het naar bed gaan voorzag hij zich van eene schaar, en toen de verschijning weêr daar was, vermande hij zich, verliet het bed en ging driest op de plaats toe waar de drie mannen zwijgend met het lijk bezig waren. Hij waagde 't het lijk een lok hoofdhaar af te knippen, nam deze meê, legde ze op de beddeplank en begaf zich op nieuw ter rust. De drie mannen waren onder dit alles ongestoord voortgegaan. Des anderen morgens bij het ontbijt begon de dienstmeid den knecht uit te lachen. Zij zei: «Wie heeft jou onder de schaar gehad en zoo vreemd in je haar gehakt? Of heb je misschien muizen in je bed?» De knecht verbleekte, zag in den spiegel en werd angstig. Hij begreep dat hij des nachts zichzelf een haarlok had afgeknipt. Hij viel op een stoel, werd zoo bleek als kalk en kon in de eerste oogenblikken geen woord spreken. De meid riep den boer en de vrouw. Zij vreesde dat de knecht een beroerte had gekregen. Maar deze kwam spoedig tot zichzelf, en toen de boer in de keuken was gekomen, begon de knecht te vertellen. En aan het slot van zijn verhaal zeide hij: «Nu wensch

ik wel dadelijk mijn verdiende loon te ontvangen, want ik kan hier niet langer blijven». — De boer kon dit verzoek billijken; hij betaalde den knecht, deze vertrok en zocht een dienst op verren afstand vandaar. Jaren verliepen. De geschiedenis van het nachtgezicht geraakte zachtjes aan in vergetelheid. Maar nu gebeurde 't eens dat de boer zijn voormaligen knecht te Leeuwarden op de markt ontmoette en bij die gelegenheid hem uitnoodigde om in den volgenden winter gedurende de kerstdagen uitvanhuis te komen. De knecht nam dit eerst in ernstig beraad, maar ten slotte beloofde hij te zullen overkomen. Hij kwam ook op den bepaalden tijd en zijne vroegere slaapplaats in den koestal werd hem ook nu weêr aangewezen. Hij gevoelde zich toen reeds een weinig onwel. Hij konde niet slapen en, hoe vreemd, hij zag daar 's nachts weêr dezelfde verschijning van vroeger. En op andere plaatsen waar hij voor en na gewoond had, was hem zoo iets nooit overkomen. Geen wonder, dat hem dit schokte. Zijn plan was den tweeden kerstdag weêr te vertrekken, maar dat kon niet; hij was ziek. Des namiddags was hij reeds zooveel verergerd, dat hij, volgens des dokters meening, niet naar een ander bed kon worden overgebracht, maar daar in den koestal moest blijven. Nog denzelfden avond overleed hij; de ziekte was besmettelijk, de boer kon dus het lijk niet in zijn woonhuis nemen. Er werden drie mannen gehuurd om het te bekleeden en dit geschiedde op dezelfde plaats waar de overledene bij herhaling dat werk vooruit had gezien.

Eene bejaarde weduwe woonde sedert den dood van haren man in bij haren gehuwden zoon, wiens huis ietwat eenzaam stond. De oude vrouw had haar slaapplaats op een klein bovenkamertje en daarnaast sliepen een paar groote jongens, kleinzoons van haar. Het gebeurde eens, dat zij op zekeren nacht een poosje slapeloos was en even overeind ging zitten. Nu meende zij op den trap zachte voetstappen te hooren als van iemand die op kousen liep of behoedzaam was om niet gehoord te worden. Eerst dacht zij, dat een der jongens naar beneden was geweest. Doch toen de persoon boven kwam ging hij niet naar de plaats waar zij sliepen, maar opende even de deur van haar kamertje, zuchtte zwaar en ademhaalde snel en trok zich toen weêr terug. De oude vrouw ontstelde; zij wist niet wat te moeten denken en hield zich eene poos doodstil. Bij verder nadenken meende zij te mogen gelooven dat er wel een vreemde met verkeerde bedoelingen in huis geslopen

kon zijn. Zij wekte daarom de jongens en bracht het zoover, dat weldra ook haar zoon en het verdere mannelijk personeel des gezins op de been was. Men doorzocht het geheele huis, maar vond niets wat reden gaf tot ongerustheid. Men begaf zich weêr ter rust; er viel dien nacht verder niets bijzonders voor; des morgens bij daglicht zag men nog eens alles na, maar vond geenerlei grond voor het vermoeden, dat er iemand, die er niet behoorde, in huis was geweest. Maar nu werd de oude vrouw op nieuw angstig en riep uit: «Och Heer! dan hangt er ons zeker iets boven het hoofd. Hier zal iets gewichtigs moeten gebeuren, want zoo zeker als ik leef heb ik van nacht gehoord en gezien wat ik verteld heb». De huisgenooten geloofden dat het inbeelding geweest zoude zijn en niets te beteekenen had. Men beleefde een zeer strengen winter en toen deze voorbij was, werd de oudste dochter des huizes, een aankomend jong meisje, zoo verkouden, dat men er bijna geen raad meê wist. Men deed wat men kon, maar om verkoudheid naar een dokter te loopen, daar dacht men vroeger niet aan. Men had er wel huismiddels voor. Men besmeerde een stuk grof papier met kaarsvet en legde dat de lijderes op de borst. Verder liet men haar spekvet met keukenstroop er doorgeroerd oplikken. Maar deze middelen hielpen thans niet. Een goede kennis vertelde, dat men een kind voor hetzelfde ongemak een zwaluwennest om de keel had gelegd; dit was ongetwijfeld een uitstekend middel, maar dat kind was gestorven, omdat men het middel te láat had toegepast. Nu, met dit jonge meisje waren ook alle middelen, die men aanwendde, vruchteloos. Op een zondagnacht tusschen elf en twaalf uren meenden de ouders te zien, dat het met hun dochtertje niet lang meer konde duren. De moeder vooral was zeer aangedaan. Zij droeg op zondag een zacht schoeisel en daarmede ging zij nu de trap op om grootmoeder te waarschuwen. Zij stak even haar hoofd binnen het slaapkamertje, maar was zoo ontsteld dat zij bijna geen woord kon spreken. De oude vrouw begreep echter wat er aan de hand was; zij kwam naar beneden. Een uur later was het kind overleden. En nu zeide grootmoeder: «Dat komen daar straks bij de trap op, met het verdere, was geheel hetzelfde als waarom ik in het begin van den winter op zekeren nacht u allen heb gewekt en ongerust gemaakt. Ik heb het toen ook reeds gezegd, dat hier in huis iets moest gebeuren.»

Personen met een helm geboren zien bij nacht ook wel een huis,

een molen of ander gebouw in brand staan. Zijn ze dan in de gelegenheid de muren van zulk een gebouw te betasten en zij bevinden ze koud, dan zal het niet afbranden, maar er zal zonder brand een nieuw gebouw voor het oude in de plaats komen. Zijn integendeel de muren warm, dan moet het afbranden. Dit zal binnen een kort tijdsbestek gebeuren als het voorspook vóór middernacht gezien wordt. Ziet men 't na middernacht, dan duurt het lang, soms jaren, eer de brand komt. Dit is ook van toepassing op andere nachtgezichten. Wanneer de begangel op de graven staat en geen mensch haar ziet, zien haar toch de paarden, die langs het kerkhof rijden. Zij worden dan schichtig, maken wilde sprongen en kunnen licht gaan hollen, indien de voerman niet op zijn hoede is.

Een geestenziener te Eernewoude zag, op het breede water waaraan dit dorpje ligt, eene stoomboot varen toen nog niemand er van droomde dat er van Drachten op Leeuwarden stoombooten in de vaart zouden worden gelegd. Zoo heeft men ook hier en daar het razen van spoortreinen gehoord, jaren voordat er sprake was van spoorwegen in Friesland.

In het noorden van Ferwerderadeel meende men zeer lang geleden op zekeren avond de letters O W N in de lucht te zien. Iemand met een profetischen geest las daaruit: O Wee Nederland! — Maar een snaak was van meening dat de beteekenis ook kon zijn: O Wij Narren!

Vóór de overstrooming van het zeewater in 1825 zag men soms in de nabijheid van Dijken in Doniawerstal 's nachts eene witte verschijning, meestal met de ellebogen rustende op een landhek. Na de overstrooming is dit spook niet meer gezien.

Een of meer personen, wanneer zij bij nacht of laten avond op weg of nog even buitenshuis zijn, kunnen dan soms op eenigen afstand een angstig hulpgeroep hooren, dat van een nabijzijnd vaarwater of meer schijnt te komen. Gaat men daar op af, dan ontdekt men, dat er niets is. Maar nu komt de winter; het water bevriest en het volk begint te schaatsrijden. Dan zijn het meestal dezelfde personen, die op dezelfde plaats hetzelfde hulpgeroep weder hooren. Doch nu komt het in werkelijkheid van menschen, die door het ijs zijn geraakt en in doodsnood verkeeren. Zulke door voorspook aangekondigde ongelukken hebben meestal een doodelijken afloop.

Handwerkslieden hooren soms bij nacht in hunne werkplaats, als daar niemand is, een leven alsof er minstens twee of drie per-

sonen druk in de weer zijn. Het komt meest voor wanneer er in zulk een werkplaats buitengewone drukte op handen is, waarvan men op 't oogenblik nog niets weet of vermoedt. Timmerlieden, wagenmakers en meubelmakers zijn op de dorpen ook altijd doodkistenmakers als 't zijn moet. Het was vroeger geene zeldzaamheid, en het zal nog wel eens voorkomen, dat genoemde handwerkslieden het altijd eenige weken vooraf te weten komen, wanneer in het dorp een sterfgeval te wachten staat. Zij hooren dan 's nachts in hunnen winkel geklop en geschaaf en merken aan alles wel dat daar een doodkist wordt gemaakt, niet in werkelijkheid, maar zij zijn er zeker van dat dit eenige weken later zal geschieden. En dit mist ook niet. Eens echter hoorde men bij zulk eene gelegenheid een stomp tegen het kozijn der voordeur. Dit was onverklaarbaar, omdat deze deur tamelijk ver van de werkplaats verwijderd was. Maar niet lang daarna stierf een bij den baas inwonend persoon. En toen nu op den dag der begrafenis de kist het huis werd uitgedragen, stompten de buren bij ongeluk daarmeê tegen het kozijn der deur.

Sterft een lid der familie van iemand die doodkistenmaker is, hetzij het sterfgeval in zijn gezin is of er buiten, dan mag hij zelf de kist niet maken, dit ook niet door zijne knechts laten doen en evenmin het hout er voor leveren. Dit alles behoort aan een anderen baas te worden opgedragen. Ik geloof echter dat dit gebruik thans niet meer zoo getrouw wordt nageleefd als vroeger. — Het is reeds langer dan vijftig jaren geleden, toen een boer te Finkum, zijne vrouw door den dood verliezende, zelf kisthout in de stad ging koopen en naar huis rijden. Verder liet deze gierigaard, door een daarvoor gehuurden timmermansknecht, de lijkkist in zijne schuur maken. Dit was iets waaraan velen zich ten zeerste ergerden.

Eene vrouw te Boyl, geloovende aan «voorloop» of «werkgeesten», zooals men het daar noemt, verzekerde, dat zij op zekeren nacht eene pastorie aldaar had hooren bouwen, en dit had plaats eer er nog sprake van was, dat Boyl eene afzonderlijke gemeente zoude worden. Dit geschiedde in 1860.

In sommige boerenhuizen hoort men 's nachts of 's avonds de karnmolen gaan. Dit komt meest voor in zeer oude huizen, waar gedurende misschien wel meer dan anderhalve eeuw honderdduizenden ponden boter met hulp van den karnmolen zijn gemaakt. Onversaagde lieden hebben 't wel gewaagd op zoo iets los te gaan

om het te onderzoeken. Maar dan vonden zij alles stil en op zijne plaats. Waren zij echter in het woonvertrek teruggekeerd, dan begon het werk opnieuw. Het is niet raadzaam zulk een onderzoek te doen zonder licht. Wie dit waagde, zou veel kans hebben een slag of stoot te ontvangen die raak was, zonder te weten vanwaar of [illegible] wien hij deze begroeting kreeg.

In het Vierhuis, eene knappe boerderij onder den klokslag van Leeuwarden, placht het ook schrikbarend toe te gaan. Daar was vroeger een kamertje, door de bewoners het blauwe kamertje genoemd, omdat het blauw geschilderd was. De deur van dit kamertje kon men nooit gesloten houden; men mocht haar sluiten zoo men wilde, men vond haar na verloop van wat korter of langer poos altijd weêr open. — Ik geloof dat er zulke kamerdeuren meer zijn; maar hier begreep men nooit wie 't gedaan kon hebben, dit was het vreemde van de zaak. In den koestal dezer boerderij was het ook niet pluis. Iemand die daar als knecht had gediend, vertelde later, dat hij er vreeselijke nachten had doorgebracht. Wanneer hij soms moest waken bij eene koe, die op kalven stond, dan werd er in het boveneinde van den stal gevloekt en geketterd dat het was om van te ijzen, terwijl er met stukken hout en andere voorwerpen werd rondgeworpen als ware er een razende aan het werk. Hij zag dan wel niets, maar kon het toch zoo benauwd krijgen, dat hij te bed kroop, waar hij lag te zweeten van angst.

Omstreeks 1830 is het gebeurd, dat aan een aanzienlijk huis aan het Vliet bij Leeuwarden eene arme vrouw belde, eene bekende leeuwarder schooister, Mone geheeten, die ook voor eene tooveres werd gehouden. Toen haar bellen onbeantwoord bleef, herhaalde zij dit; nu werd even de deur geopend en haar toegesnauwd: «Al bel je tot den jongsten dag, je krijgt toch niets, wij geven niet aan de deur.» — De bedelares vertrok, maar de huisschel bleef klingelen, soms hevig ook, en dit hield aan, nacht en dag door. Zelfs de stoelen in het huis, de borden in de kasten, ja, de spijskommen 's middags op tafel waren in trillende beweging. — Het schijnt toch weêr opgehouden te zijn; later hoorde men er niet meer van.

In Februari 1876 ging er op eens een verbazingwekkend gerucht uit van eene arbeiderswoning, staande in het veld aan een smallen kleiweg, niet ver van het dorp Hijum in Leeuwarderadeel. Dit huisje werd bewoond door een echtpaar met een zoontje, een

tengeren, ietwat ziekelijken knaap van negen of tien jaren. De menschen, behoorende tot de gereformeerde gemeente, waren zeer eenvoudig van verstand. In de bedstede, de slaapplaats der ouders, was tegen de voetschutting eene krib getimmerd, waarin de knaap sliep. Dit komt op het platteland veelvuldig voor, maar gewoonlijk slapen in zulk een krib veel jonger kinderen. Nu gebeurde 't op zekeren nacht, dat de moeder uit den slaap werd opgeschrikt door een doffen slag tegen de voetschutting, gepaard met gerinkel van het theegoed en glaswerk, dat aan de andere zijde der schutting op de kastplanken stond. «Doe jij dat, Klaas?» riep zij haar zoon toe. «Neen,» zeî Klaas. Dit antwoord deed haar hevig ontstellen, want nu stond het vast dat er iets bovennatuurlijks was gebeurd. Zij kon den ganschen nacht niet meer slapen en den volgenden morgen, ja den geheelen dag was zij nog zoo van de wijs, dat zij aan ieder, die met haar in gesprek kwam, het geval vertelde. Maar 't bleef er niet bij. Den volgenden nacht kwamen er meer dan één zulke slagen tegen de schutting en later alweêr. Weldra verspreidde zich nu het gerucht ver in den omtrek, en nieuwsgierigen zoowel als belangstellenden trokken er 's avonds op los om iets naders van de zaak te vernemen. Maar alleen vertrouwde geloovigen werden binnengelaten; anderen mochten rondom het huis loopen luisteren om zoo mogelijk iets op te vangen. De knaap ging 's avonds vroegtijdig naar bed en weldra begon het gebons. Het hoofd der christelijke school, waar Klaas lager onderwijs ontving, onderzocht de zaak nauwkeurig en verklaarde ten slotte er niets van te begrijpen, maar, meende hij, iets buitengewoons was het zeker. Er werd ook een wonderdokter geraadpleegd en deze verstrekte medicijnen, die echter geen gewenschte uitwerking hadden. In het hoofdkussen vond men, toen het geopend werd, tooverkransen, die voor een goed deel waren samengesteld uit de hede, waarmeê men reten in den buitenmuur der bedstede had dichtgestopt, maar die daaruit spoorloos was verdwenen. Eindelijk kwam, op last van den burgemeester, ook een veldwachter onderzoek doen. Deze zeî zonder omhalen: «Niemand dan de knaap zelf maakt dat geklop.» — Hij gaf den sluwen deugniet eene strenge berisping over zijne fopperij, maar — — werd door de geloovigen niet geloofd. Toch nam spoedig daarna het geklop een einde.

In het noordoosten van Schoterland, vooral in de omstreken van

Jubbega, zijn moerasachtige heidevelden, waaruit nogal veel wilde lantaarnen opstijgen. Zij blijven meest boven de plaats waaruit zij ontstaan, maar ziet men soms in de duisternis zulk een lichtje over den weg zweven, dan zal er binnen kort een doode in het dorp zijn.

Het kleine torretje, dat in het hout van meubelen en betimmeringen binnenshuis een getik kan maken als van een horloge, noemt men in Friesland het «wilde horloge».

De glimvlieg, die bij dag fraai groen is met glimmenden weêrschijn en bij nacht lichtend, noemt men de wilde lantaarn. Een zwerm van deze lichtende diertjes kan men soms in de duisternis zien vliegen en dit is dan eigenlijk een wilde lantaarn. Uit de verschijning hiervan voorspelt men evenmin iets goeds als uit het tikken van het wilde horloge. Ook de uit modderige sloten en moeraspoelen opstijgende lichtende dampen noemt men wilde lantaarn.

Oudtijds huisde te Molkwerum een onderaarsch hokkeling, d. i. een kalf van een jaar oud of iets minder. Zoo dikwijls in een huis iemand sterven zoude, vertoonde dit kalf zich buiten voor het venster en zag er door, gewoonlijk kort voor het sterfgeval en zonder aanzien des persoons. Het was de duivel in eigen persoon, die onder deze gedaante verscheen.

Op Ameland bestaan er nog woutermannetjes, die de menschen, als zij bij nacht door de duinen loopen, met spelden in de beenen prikken. Ook zijn er «rijdende tafeltjes», dat zijn vierkante tafeltjes, die 's avonds over het veld wandelen. Men ziet soms ook bij maanlicht oude vrouwtjes over de duinen gaan met groote kasten, «kévis», op den rug. Omtrent «de sleepers» is de overlevering reeds medegedeeld, I, 156.

Nog eene bijzondere soort wezens, die de menschen op geheimzinnige wijze komen verschrikken en plagen, zijn de weêrwolven en de nachtmerries, personen van vleesch en bloed, die spokenwerk verrichten.

Wanneer een paar gehuwde lieden zeven zoons krijgt, zonder eene dochter er tusschen in, dan is een der zeven een weerwolf. Meermalen heb ik hooren vertellen, dat de jongste der broeders die het zevental vol maakt, de weerwolf is. Anderen zeggen, dat de duivel de geschiktste uit de zeven kiest.

De weerwolf moet eens in het jaar zijne menschelijke woning

verlaten en dan in de gedaante van een zwarten wolf of een plaagbeest rondzwerven, meest in woedende razernij, vooral op het zien van iets roods. Hij kan daarbij wel een ongeluk krijgen, ook soms door menschen worden geslagen met harde of scherpe voorwerpen. Hiervan kan hij een teeken aan zijn lichaam overhouden en het kan ook invloed uitoefenen op zijn karakter en geaardheid, zoodat hij in het vervolg altijd beschouwd wordt als een zonderling, een «rare vent», van wien men geen hoogte kan krijgen.

Oudtijds, zegt men, aten de weerwolven menschenvleesch en zij konden daarvan nooit verzadigd worden.

Iemand die het vak van metselaar tegelijk met dat van timmerman uitoefende, noemde men vroeger schertsend of schimpend een weerwolf, welke naam dan de beteekenis van alverslinder zal hebben gehad. Thans is de vereeniging dezer vakken op het platteland in Friesland algemeen.

Bij een zevental zusters uit één gezin, waar tusschenin geen broeders zijn geboren, is éene nachtmerrie. Deze is verplicht nachtelijke tochten te doen om menschen of dieren te plagen. Zij bezoekt iemand op zijne legerstede en gaat hem dan op de borst zitten, zoodat hij het benauwd krijgt en zich niet kan omwentelen zoolang zij hem niet verkiest te verlaten. Zij plaagt ook wel op stal staande paarden. Dezen springt zij op den rug en dit schijnt de dieren benauwd en beangst te maken. In of nabij den stal slapenden hooren het soms hoe onrustig de dieren kunnen zijn. Men begrijpt dan wel wat er gaande is, maar nooit heb ik er van gehoord dat men daar op af is gegaan. Zij houdt zich dan bezig met het vlechten der manen van het paard; dit doet ze mooi, zegt men, en hieraan zien de menschen des morgens dat zij in den stal geweest is.

Om de nachtmerrie af te weren moet men 's avonds zijne muilen het achterste voor zetten, dat is, met de hielen naar de bedschutting gekeerd. Dan moet men ruggelings op het bed klimmen en meel strooien op den stoel, die voor het bed staat. De nachtmerrie mag niets hoegenaamd meênemen uit het huis dat zij 's nachts bezoekt. Zij kan dit trouwens ook niet; krijgt zij daar onwetend iets aan zich wat zij niet heeft meêgebracht, dan moet zij blijven staan waar ze staat, tot de dag aanbreekt en zij ontdekt wordt. Een bemeelde stoel dient zij dus zorgvuldig te mijden; een weinig meel aan voeten of kleeding zoude haar aan de plaats kluisteren.

Ook zegt men, dat zij niet over droge roggekorrels kan komen. Daarom legde zeker iemand 's avonds een stuk droog roggebrood voor zijn bed. Een groot mes of ander snijdend werktuig op de beddeplank te leggen, is ook zeer doelmatig. Eene nachtmerrie heeft ontzag voor scherp. Paarden, die op stal door haar worden gekweld, strooit men 's avonds meel op den rug. Ook hangt men wel seizen en sikkels boven hen; dan kan de nachtmerrie geen paard beklimmen zonder groot gevaar van het hoofd te kwetsen.

De «Zwarteweg», tusschen Leeuwarden en Hardegarijp, is altijd zeer eenzaam geweest. Men kan daar nog een uur gaans wandelen zonder huizen te zien, anders dan in de verte. Vroeger, toen hij een oude zandweg was, werd er van allerlei verteld en dit veranderde niet onmiddellijk toen hij als rijksstraatweg aan weêrskanten met dicht geboomte was beplant. Men zegt, dat daar eens iemand een schreienden jongen ontmoette en op de vraag, waarom hij schreide, antwoordde de knaap: «*Ik bin bang, dat ik bang wirde scil*», ik vrees dat ik bevreesd zal worden. Zoo berucht was die Zwarteweg.

Zeker schipper vertelde, dat hij op een morgen tusschen vier en vijf uren bij het aanbreken van den dag langs den Zwarteweg ging, toen eensklaps kort vóór hem, van tusschen het geboomte, eene juffer te voorschijn kwam, gekleed in «klarebare» zijde. «O, schipper!» riep zij, «wat ben ik blijde een mensch te zien», waarop zij wegliep, zoo snel ze kon. — Deze juffer was, verklaarde de schipper, eene nachtmerrie, die haar tijd verzuimd had en zich nu moest haasten, omdat zij reeds veel te laat tehuis zoude komen.

In de nabijheid van het Roodeklif hield zich eens een man van Staveren onledig met het zoeken van zwanenvederen langs den zee-oever. Daar hoort hij op eens een liefelijk gezang uit zee opkomen. En wat ziet hij? Eene bekoorlijke jonge vrouw, varende in een molde of melkbak, waarbij zij twee koeschenkels tot roeiriemen gebruikte. Aan land gekomen, verborg zij haar draagbaar schuitje met de beenderenriemen onder het wier tusschen de zeewering. Hierop ging zij het land in; de man konde niet zien waarhenen, maar zij verdween. Hij haalde nu het vaartuigje met de twee schenkels van onder het wier en begroef het in een plekje bouwgrond op het Roodeklif. Zij kwam na verloop van eenigen tijd terug en smeekte den man om haar gereedschap. «Dan moet je mij zeggen wie ge zijt,» zeide hij. Zij zeide: «Ik ben eene bakkers-

dochter van Enkhuizen, maar ik ben een nachtmerrie en wat ik nu doe *moet* ik doen. Geef mij mijn scheepje met de roeiriemen terug, dan zal er overmorgen een stuk spekkoek voor je op de Zijl liggen. De Zijl is de zeesluis te Staveren, maar in de volkstaal wordt er ook dikwijls de onmiddellijk daarbij staande sluiswachterswoning, tevens herberg, meê bedoeld. Zoo ook hier. De man voldeed aan het verlangen der nachtmerrie en zij stak weêr van wal. Twee dagen later haalde hij het stuk spekkoek bij den sluiswachter af. — Deze jonge vrouw-nachtmerrie was getrouwd met een duivelbanner.

Men zegt, dat er vrouwen zijn, die een witte lever hebben. Een man, met zulk eene vrouw getrouwd, kan niet lang blijven leven. Gebeurt het soms dat eene vrouw herhaalde malen trouwt en telkens haren man tamelijk spoedig door den dood verliest, dan rijst bij het volk in hare omgeving het vermoeden dat zij een witte lever heeft, en men gelooft dat ongehuwde mannen best doen, niet naar de hand van zulk eene weduwe te dingen.

Verder gelooft men dat een mensch, en een dier ook, manslachtig, d. i. moordlustig kan worden, als hij op den weg of op straat toevallig in de voetstappen treedt van iemand, die pas een moord heeft bedreven. Deze kwaal kan niet genezen worden dan door het eten van een stuk brood, dat gesneden is met hetzelfde mes, waarmeê de moord is gepleegd.

Voorbehoedmiddelen.

Bij het vroeger algemeene geloof dat de duivel de macht bezat en gaarne gebruikte om den mensch op allerlei wijzen te plagen en ongelukkig te maken, lag het voor de hand, dat men steeds bedacht was op het aanwenden van middelen om hem te weren of zijn werk te verijdelen.

Vóór of op den ingang der kerkhoven had men een liggenden rooster van ijzeren staven in een houten raam. Deze moest dienen om het vee en den duivel van het kerkhof te weren. De ijzeren staven lagen zoover van elkander dat het vee er niet over konde gaan, zonder groot gevaar van te struikelen, en met den duivel, die immers een paardenpoot heeft, stond het evenzoo. Veelal plaatste men boven den rooster een houten kruis, dat horizontaal op een rechtstandigen paal gelegd, om een spil konde ronddraaien, ten einde één persoon tegelijk door te laten. Wanneer nu de rooster

goed in orde was en ieder, die op of van het kerkhof ging, zorgde het kruis van zich af en wel «met de zon om» te draaien, dan kon de duivel niet op het kerkhof komen om de heilige aarde te ontwijden. Hiervan het oude friesche spreekwoord: «*As de roaster klear is scil de divel net ter stea komme*, als de rooster in orde is zal de duivel niet ter stede (op de gewijde plaats) komen.» Overdrachtelijk wil dit zeggen: als eene zaak goed geregeld en in orde is zoo 't behoort dan zal niemand er inbreuk op kunnen maken en men er geen moeilijkheden meê krijgen. De kerkhofroosters zijn thans verdwenen. Eenige kruisen als boven beschreven, staan nog te Stiens tusschen de omheining van het kerkhof, maar roosters zijn er niet. Te Vrouwenbuurt heette in mijne jeugd de brug, waarover men op het kerkhof komt, de Roosterbrug. Thans is het de «Oosterbrug», zeker omdat men de beteekenis van den ouden naam niet meer begrijpt. Deze brug had roosters van opgespijkerde latten, maar een kruis was er niet op.

Te Workum woonde voor vele jaren eene vrouw die op zekeren tijd kwam te erven van eene oude tante. Zij wilde 't kistje openen, waarin de overledene haar goud en zilver en ook haar geld bewaarde. Maar zij kon den sleutel niet in het slot krijgen. Bij onderzoek bleek, dat het slot volgepropt was met brood. De meid, die bij de tante had gediend, zeide: «Ik weet wel wat dat beteekent, ik heb het zelf moeten doen; toen de oude vrouw op sterven lag, gebood ze mij dat slot vol kleine kruimpjes brood te stoppen, dan had de duivel geen macht over haar geld en goed, zeî ze.»

Toen, vier, vijf jaren geleden, in het visschersdorp Moddergat zich het gerucht verspreidde, dat Jack de Ripper daar in den omtrek zich ophield, schenen de eenvoudige lieden zich dien vrouwenmoorder ook voor te stellen als iemand die door kleine gaatjes kon, althans zij stopten 's avonds de sleutelgaten der huisdeuren dicht met brood.

Ik heb eens hooren vertellen van een man, die altijd een rijsje in de mouw had, omdat hij, alleen zijnde, wel eens door den duivel werd geplaagd, en dan den plaaggeest met het rijsje kon afweren.

Bij de herstelling van een dorpskerktoren in 1888 voorspelde eene oude vrouw, dat daar een werkman met grijze kousen van den toren zou vallen: om niet de kans te loopen die ongelukkige te zijn trokken alle werklieden zwarte kousen aan zoolang dat werk duurde.

Bij sluiswachters bestaat of bestond vroeger wel de gewoonte

om in het water drijvende bosjes stroo op te visschen en op den wal te werpen. Hierdoor werd voorkomen, dat tooveressen zulke bosjes stroo als vaartuigen gebruikten. Dat zij dit gaarne deden is eene uitgemaakte zaak; het dorp Stroobos heeft er zijn naam van gekregen.

In verschillende streken bestaat bij boeren, schippers, visschers en anderen nog de gewoonte om geen werk van eenige beteekenis op een maandag te beginnen. Men gelooft dat er drie ongelukkige maandagen in een jaar komen en omdat men niet weet op welke datums zij vallen, is het raadzaam zich steeds voor den eersten werkdag der week in acht te nemen. Het maaien der graslanden, het zichten der granen, het binnenhalen van hooi of veldvruchten en wat dies meer zij, men zal er liever dan op maandagmorgen, op zaterdagnamiddag meê beginnen. Al doet men er dan ook slechts weinig aan, het begin is gemaakt en dit schijnt voldoende om het kwaad af te weren.

Onder de schippers zijn er velen, die, nadat zij gedurende den winter rust hebben gehad, nooit op een maandag, maar altijd op een anderen werkdag voor 't eerst uitvaren. Evenzoo staat het met de visschers, althans op de binnenwateren. Onder dezen zijn er ook, die op nieuwe nog ongebruikte fuikstokken onder en boven een kruis snijden. Zonder dezen maatregel zouden de fuiken, die aan zulke stokken in het water werden gezet, door de waterduivels worden betooverd, en inplaats van aal en paling zou men er vergiftige slangen in krijgen.

Voor allen die in het voorjaar hun werk op nieuw beginnen, is het van groot belang, dat zij de eerste zwaluw, die zij zien vliegen, op de rechterzijde aanzien, want dit beteekent geluk, het omgekeerde ongeluk.

Er komen ook drie ongelukkige vrijdagen in een jaar. Tegen dezen is men ook wel op zijne hoede, maar het schijnt dat hierop niet zoo nauw wordt gelet als op de maandagen.

Aan het brittenkruid of de waterpatig heeft men sedert overoude tijden de kracht toegeschreven van een bliksemafleider. Men trok deze plant uit het water en hing ze in huis aan den wand. Hierdoor meende men voor het onweder beveiligd te zijn. Dit gebruik bestond nog in de laatste helft der achttiende eeuw.. De wortelbollen van dit gewas hebben wel eenige overeenkomst met turfkluiten, die in 't Friesch *brietten* of *britten* worden genoemd. Men zegt dat hiervan de turven of *britten* in het friesche wapen

afkomstig zijn en meent zelfs dat het koninkrijk Brittanje van deze friesche *britten* zijn naam zal hebben gekregen. Wie 't niet gelooft betaalt een daalder!

De bewoners van den frieschen Zuidhoek hangen een bosje aren van het Vrouwezand aan een zolderbalk in hun woonvertrek, ter gedachtenis aan de gestrafte brooddronkenheid van het vrouwtje van Staveren en tevens om voor tegenspoed bewaard te blijven.

Het hemelloof, eene soort huislook, ook Sint Janskruid genoemd, hangt men, in een bosje gebonden, aan den zolder in het woonvertrek, waar het blijft doorgroeien, terwijl de nederwaarts hangende takjes zich naar boven krommen. Zoolang het loof niet verslapt, sterft er niemand in huis.

Om veeziekte af te wenden, moet men koppen van nuchteren kalveren, hoe meer hoe liever, boven in de schuur achter de uilenborden brengen, om ze te laten verdorren.

Er zijn personen, die een ziek beest kunnen genezen door het met de vlakke hand over de huid te strijken onder het opzeggen van het Onzevader.

Als de koeien ontijdig, d. i. te vroeg kalven, zegt men in Friesland, dat zij het kalf verleggen of versmijten. Zulk een ontijdig geboren kalf is meestal dood; het kan echter ook levend zijn, maar heeft dan niet veel levensvatbaarheid. Daarom doet men best het dadelijk den kop af te snijden, den romp te begraven vóór of onder den drempel der deur van het hooivak, en den kop op te hangen in de schuur aan de daklatten boven den zolder van den koestal, bij voorkeur boven den stal der middelste koe. Komt men in de gelegenheid, meer zulke kalfskoppen te verkrijgen, die hangt men naast de eerste. Deze koppen verdrogen en men laat ze daar hangen, want zij verhinderen het kalfversmijten der koeien. In Dantumadeel zegt men dat zulk een op te hangen kalfskop, om de gewenschte uitwerking te kunnen hebben, behoort gewikkeld te worden in een nieuwen, nog nooit gebruikten blauwen doek. — Tegen het kalfverleggen spijkert men ook een hoefijzer aan de staldeur. — Als men in de nabijheid van drachtige beesten met vuurwapens schiet of zwermers afsteekt, komen er misgeboorten. — Wanneer eene merrie een veulen werpt, is het raadzaam, dat men de nageboorte, hier de *haem* of *ham* genoemd, in een hoogen boom hangt, hoe hooger, hoe beter. Dit zal ten gevolge hebben, dat het veulen, eens paard geworden, hoog stapt en mooi draaft.

Eene zwangere vrouw moet, als zij in de laatste dagen loopt, het haar niet laten knippen, anders zou haar kind het aardsche tranendal moeten intreden met een geheel haarloos hoofd. Ook moet zij niet onder eene drooglijn doorloopen; dit zou de vrucht doen smoren; evenzoo wanneer zij over een graf stapt. Het eten van koffieboonen, van droge boekweit of rijst kan hetzelfde tengevolge hebben. En nooit moet zij eene hand uitsteken om iets, hoe gering ook, te nemen wat het hare niet is. Haar kind zou daardoor diefachtig worden: bij een boomgaard waarvan eenige appelen over de omheining hingen, stond eene jonge zwangere vrouw te praten met een paar buurvrouwen, waarbij eene bejaarde, die veel ondervinding had. Deze, ziende dat de jonge vrouw een appel wilde plukken, greep haar bij den arm en zeî: «Hou! als jij belust zijt op fruit, zal ik voor je plukken, je doet het zelf niet.»

De borstjes van een pasgeboren meisje moeten worden uitgeknepen, anders zal zij, eens moeder wordende, geen zog en zelfs geene behoorlijke tepels hebben. — Heeft men een klein kind in huis en alzoo eene wieg over den vloer, dan moet men nooit aan de ledige wieg schommelen; dit zou den spoedigen dood van het kind tengevolge kunnen hebben. — Krijgen in één en hetzelfde huis twee kinderen na elkander denzelfden naam, dan kunnen zij niet groot worden. — Schootkinderen moet men niet voor den spiegel houden, omdat dit voor de kleintjes levensgevaarlijk is.

Heeft eene linnennaaister aan het einde van den dag een nieuw hemd zoover gereed gekregen, dat er nog slechts eene der mouwen aangezet moet worden, dan moet dit noodzakelijk nog denzelfden avond geschieden, zij het dan ook voorloopig met spelden. Anders zou des nachts zekere verdachte «iemand» het komen doen. En sterft in dat geval de persoon, die het hemd krijgt te dragen, dan zal hij een doodshemd aankrijgen waaraan een mouw ontbreekt. — Evenzoo moet men een spinnewiel 's nachts niet laten staan met de snaar om het rad. Er zoude anders iemand kunnen komen en aan het spinnen gaan, van wiens hulp men niet gediend wenscht te zijn.

Draagt iemand een nieuw pasgemaakt hemd, dat nog nooit gewasschen is, en valt hij dan in het water, dan zal hij moeten verdrinken. Om dit te voorkomen is het voldoende, een nieuw hemd doornat te maken en weêr te drogen alsvorens het in gebruik te nemen.

Heeft iemand die op sterven ligt een kleedingstuk aan, dat op zondag is gemaakt, dan zal hij niet tot sterven kunnen komen,

tenzij er eerst een knip met de schaar in zulk een kleed worde gemaakt. Een dokter te Oosterwolde vertelde, dat hij eens een kind van geringe lieden onder behandeling had, dat niet te behouden was. Hij ontving dan ook op zekeren dag bericht van het overlijden en bezocht spoedig daarop de moeder. Deze vertelde, dat het kind een benauwd uiteinde had gehad, want het kon niet tot sterven komen. Haar buurvrouw, die er bij tegenwoordig was, had gevraagd, of het kind niet iets aan had, dat op zondag gemaakt was. De moeder ontkende dit eerst, maar zich bedenkende schoot haar te binnen, dat zij op een der rokjes van het kind eens op zondag een lapje had gezet. Dit kleedingstuk werd nu onmiddellijk verwijderd en het kind kon sterven. Dokter vroeg: «Als ge dit niet gedaan hadt, zoude 't kind dan nog geleefd hebben?» — «Ja, natuurlijk, maar nog altijd in doodsstrijd.» — Wie op zondag de nagels knipt, moet na zijn dood het afgeknipte terug zoeken. Evenzoo hij, die op zondag het haar laat knippen.

Sterft een bijker (bijenhouder), dan moet men dit in den bijenstal bekend maken en terstond alle daar staande korven met bijen een weinig verschuiven, anders zullen ook de bijen sterven. — Om dezelfde reden moeten uit de kamer, waar iemand overlijdt, terstond de vogels, die er zijn, verwijderd worden; zij verkeeren altijd in het gevaar, dezelfde kwaal te krijgen, waaraan de overledene bezweek, vooral wanneer deze tering was.

Wie met een spokebloem (wilde papaver) in den mond komt te vallen, zal het besterven. Het is daarom raadzaam, nooit zulk eene bloem in den mond te nemen. Anderen vertellen hetzelfde van de waterlelie, de bloem der pompebladen, bij de Friezen *swanneblom* genoemd. En sommigen gelooven dat de onverlaat, die zulk een bloem in de handen houdende breekt, de vallende ziekte zal krijgen en er wellicht aan sterven.

Giet men iemand, terwijl hij slaapt, koud water over den blooten rug, waardoor hij schrikkende ontwaakt, dan krijgt hij later zetten (vallende ziekte). — Iemand in het aangezicht te blazen, kan hem ook dit ongemak berokkenen.

Drink geen water waarin eieren gekookt zijn; dit doende zoudt ge wratten in het lijf krijgen. — Terwijl de torenklok slaat, geen vinger opsteken! daar zou u kwaad van overkomen. — Een roggebrood moet men niet aansnijden op het einde waar de bakker zijn naamstempel heeft gedrukt, want dit doende snijdt men den

bakker den kop af — wat zeer nadeelige gevolgen kan hebben. — Iemand die moedwillig op zijn brood trapt, zal eenmaal gebrek moeten lijden. Evenzoo hij die goede spijs versmaadt. Wie een ander «rakkert» noemt is voor eeuwig verloren. (Wie tot zijnen broeder zegt Raka! zal strafbaar zijn, enz.).

Als men 's morgens bij het opstaan terstond zingt of fluit, zal men in den loop van den dag slecht gehumeurd zijn, en wie 's avonds in zijn bed ligt te fluiten, heeft kans dat de duivel bij hem komt. — Bij nacht geld te tellen of in den spiegel te zien, verwantschapt iemand met den booze, en staat men wat lang voor den spiegel zichzelf te bewonderen, dan zal men een oorveeg kunnen krijgen zonder te weten van wien; vooral 's avonds bij lamplicht is dit gevaarlijk. — Iemand die, in den maneschijn loopende, voor de grap, tegen zijn eigen schaduw begint te praten, heeft hetzelfde te duchten. — In den maneschijn te slapen is ook niet raadzaam, omdat men hierdoor een gelaat zou kunnen krijgen dat op de maan gelijkt.

Selderij, peterselie en andere fijne groenten moet men zaaien bij lamplicht, om ze naar wensch te doen gedijen. — Als vrouwen onder sommige omstandigheden over jonge koolplanten stappen, zal daardoor de rups worden geweerd.

Wagenwielen zullen gemakkelijker loopen, wanneer men de assen smeert tegen de zon om.

De vlierstruik plant men nog dikwijls, vooral in de Woudstreken, tegen den gevel van het huis, aan een hoek of tusschen de ramen. Maar een zwarte kat, een zwarte hond en een zwarte haan behoeden met hun drieën het huis voor tooverij.

Voorteekens.

Waar men des avonds vóór het naar bed gaan het laatst aan denkt, daar droomt men des nachts van.

Er zijn menschen, die, wanneer zij op de linkerzijde liggen te slapen, droomen van dingen, die tot het verleden behooren, maar op de rechterzijde liggende, van toekomende dingen of althans van iets, dat beteekenis heeft voor de toekomst en ook nakomt.

Droomt iemand dat hem de tanden uitvallen, dan sterft er binnen kort een zijner kennissen. Zoo ook, wanneer hij droomt van visch of van schoon linnengoed.

Droomt men van vette aal, dan komt er in den omtrek een

sterfgeval. Anderen zeggen: dan moet een onzer nabestaanden sterven. Weêr anderen voorspellen alleen dat men ter begrafenis zal worden verzocht, en dit kan geschieden bij den dood van een kennis, zoowel als van een familielid.

Droomt men van een bruiloft, dit beteekent eene aanstaande begrafenis in de familie, en omgekeerd beteekent het droomen van eene begrafenis, dat men eerlang eene bruiloft zal bijwonen.

Het droomen over hondengeblaf beteekent sterven. Zoo ook het droomen over paarden. Dit kan ook de beteekenis hebben van groot nieuws, dat men te hooren zal krijgen en tevens dat men met valsche menschen omgaat. Dit laatste is altijd de beteekenis van droomen over katten.

Droomt iemand dat hij vliegt, dan zal hij worden opgehangen.

Droomen over geld is een voorteeken van twist. Ook kan het beteekenen, dat men iets zal verliezen tengevolge van onverwachte nadeelige omstandigheden.

Als vrienden of vriendinnen elkander een speld geven, versteken zij de vriendschap en er zal vijandschap volgen. — Het ronddraaien van een mes op tafel voorspelt twist. — Wordt in een gezelschap rookers bij herhaling eene lange goudsche pijp gebroken, dan zal er twist ontstaan.

Geeft een vrijer zijn meisje of het meisje haren vrijer een mes ten geschenke, dan wordt de liefde afgesneden.

Liggen op tafel twee messen of vorken kruiswijs over elkander, dan komt er twist.

Zet het afloopend smeer eener brandende kaars een krul, dan zal er een ongeluk gebeuren.

Ligt in de spijskast of op de tafel een brood op zijde, dan ligt de kostwinning op zijde en er ligt ook een schip in zee op zijde.

Het vallen van gereedschap beteekent dat er drukte in huis op handen is.

Jeukt iemand de neus, hij krijgt brandewijn of misschien twist. Het kan ook zwarigheid beteekenen. Hij kan ook iets te ruiken krijgen dat kwalijk geurt.

Wanneer het vuur op den haard gaat spatten en knetteren, ontvangt men binnen kort bezoek.

Valt van een opgestapelden turfhoop een gedeelte af, zoodat de turven over den zolder rollen, dan krijgt men onverwachte gasten. Evenzoo als er eksters om het huis vliegen.

Een gloeiend puntje van de pit eener lamp of kaars naar iemand toegekeerd, beteekent, dat hij een brief zal ontvangen. Wanneer van de pit eener brandende kaars of tuitlamp eene vonk afvalt, heeft men binnen kort een brief te verwachten. (Men bedenke hierbij dat in vroeger dagen bij vele menschen het ontvangen van een brief eene zeldzaamheid was).

Jeukt iemand de rechterhandpalm, hij zal geld ontvangen; jeukt de linker, hij zal geld moeten uitgeven.

Het kittelen der neusgaten beteekent dat men spoedig een bezoek zal ontvangen van iemand wien men zelden ziet. — Gloeien iemand de wangen dan wordt hij ergens in de nabijheid besproken. Gloeit een meisje de rechterwang, dan wordt zij geprezen; maar gelaakt als de linkerwang gloeit. Het suizen der ooren beteekent ongeveer hetzelfde. Zoo ook het jeuken van een oor.

Als iemand in huis al spelende een stoel op één poot laat ronddraaien is er drukte te verwachten door veel bezoek, meer dan het hoofd des gezins aangenaam is.

Drijft in iemands kopje thee een steeltje horizontaal, hij zal een brief ontvangen; drijft het rechtstandig, er zal een ongeluk gebeuren. Een rechtstandig steeltje beteekent ook dat men een bezoek te wachten heeft. Voor een meisje beteekent het een vrijer, die kort of lang van gestalte zal zijn al naar het steeltje kort of lang is. Krijgt zij dit op een zondagnamiddag in hare thee, dan komt de vrijer reeds denzelfden avond.

Komt op de thee bij het inschenken een luchtbelletje drijven, dat naar het midden trekt, dan komt er geld. Speelt de persoon wien dit aangaat, in de loterij, dan is de trek aanstaande.

Komt er 's morgens aan het eerste haardvuur toevallig een hoekturf, dit beteekent dat men in den loop van den dag bezoek van vreemden zal krijgen. Hetzelfde heeft men te verwachten, wanneer reeds vroeg op den dag de huiskat zich ijverig reinigt.

Vindt de boer in zijnen stal zes liggende koeien op een rij allen met den kop naar denzelfden kant gericht, dit voorspelt hem dat hij binnen kort bezocht zal worden door iemand, die in geen zes weken bij hem aan huis is geweest. Deze zal de deur inkomen naar welke de koppen der zes liggende koeien zijn gericht.

Het jeuken der oogen beteekent schreien.

Ziet men den eersten ooievaar of zwaluw op de rechterzijde aan, dan krijgt men een gelukkigen zomer. Het tegenovergestelde voor-

spelt ongeluk. Van den ooievaar vertelt men ook: ziet men hem voor 't eerst, terwijl hij staat, dan zal men den zomer meest tehuis doorbrengen; ziet men hem in de vlucht, dan zal men veel reizen en uit plezieren gaan. — Verder zegt men: «Waar de ooievaren nestelen, sterven geen menschen, ook geene kraamvrouwen». Maar dit is eene woordspeling: immers de ooievaren nestelen in de hoogte, op plaatsen waar zelden een mensch komt.

Een klein spinnetje, dat soms in een vertrek naar beneden komt zakken, is een gelukspinnetje. Daalt het tot voor iemands gelaat, dit voorspelt hem geluk, vooral wanneer het voor den middag geschiedt; 's namiddags kan het wel ongeluk beteekenen. Wie zulk een diertje doodt, wordt ongelukkig.

Men moet niet met den vinger naar de maan of naar de sterren wijzen: de vinger zou stijf kunnen worden; anderen zeggen: men zou een houten vinger krijgen.

Heeft men op zijn huis een ooievaarsnest waarin ook zwaluwen nestelen, dit brengt geluk aan.

Gelukbeentjes zijn kleine witte beentjes, hard en glad, zooals er twee in een schelvischkop zitten. Zulk een beentje, steeds bij zich gedragen, waarborgt geluk. Verliest men er een, dan zal men iets vinden. Ook wie een gelukbeentje in zijn schoen of klomp doet, zal iets vinden.

Op de plaats waar men een klavervier vindt, zit geld in den grond begraven. Wie een klavervier bij zich draagt, is gevrijwaard voor ongelukken en kan tevens alle tooverij zien.

Aan het roepen van den roerdomp kan men den prijs der rogge weten. Elke roep dien hij doet is een gulden het lopen (eene voormalige korenmaat van 80 liter), en doet hij een klein roepje na, dat is een halve gulden.

Ontvangt een meisje in haar stoof een kool vuur die nog rookt, dan krijgt zij een weduwnaar tot man.

Wie een dwarl in het hoofdhaar heeft, krijgt eene rijke vrouw.

Ongehuwde mannen, die gaarne een pijp tabak of sigaar aan eene brandende lamp of kaars opsteken, zullen eene slordige vrouw krijgen.

Is in een gezelschap eene vrijster de eerste die iets van een onaangesneden pond boter snijdt, dan zal zij binnen het jaar bruid zijn.

Een vrijer, die een knoop aan den broek laat zetten, terwijl hij dien aanheeft, wordt nog in geen zeven jaar bruidegom.

Een meisje, haar kouseband verliezende, verliest haren vrijer.

Koude handen en het zachte knappen der vingergewrichten bewijzen dat iemand verloofd is.

Stort eene vrijster of jonge vrouw bij ongeluk vocht in haren schoot, dit beteekent: een «woudreis» binnen het jaar.

Eet een meisje of jonge vrouw kapjes van wittebrood, dan krijgt zij dikke borsten.

Bij jeugdige ongehuwde personen duidt het aantal witte stipjes op de nagels hunner vingers, en dat der vouwen in hunne handen het getal kinderen aan dat zij zullen krijgen.

Uit de trekken in de handpalm leest men: «Memento mori!»

Iedere witte stip op de nagels wijst eene uitgesproken leugen aan.

Wil iemands haar niet branden, dan is hij veeg = doodsgevaarlijk. — Menschen, die al loopende ter zijde van den weg of het pad wijken, zijn veeg. — Zoo ook hij die op eene begrafenis onder den spiegel komt te zitten. — Krijgt een kind, terwijl het aan de moederborst zuigt, een aanval van stuipen (tormijn), en blijft het zog der moeder vast zitten, dan zijn beide veeg. — Komt iemand onverwacht in een gezelschap, waar men juist bezig is over hem te spreken, dan zegt men: hij is nog niet veeg. Zoo ook wanneer men iemand ziet loopen of staan, nadat men pas over hem heeft gesproken. Wanneer iemand iets onderneemt, doet of zegt wat men in het geheel niet van hem gewoon is, zegt men, dat hij zeker veeg is. — Gaat aan een gezond mensch eene koude rilling over de leden, dan loopt er op dat oogenblik iemand over zijn toekomstig graf. — Bloedt iemand drie droppels uit den neus, dit beduidt dat een zijner bloedverwanten of vrienden binnen kort zal sterven. — Vliegen er zwarte kraaien om den schoorsteen, dan heeft men een sterfgeval in huis te verwachten.

Springt in den morgenstond een ekster om het huis rond, dit voorspelt ongeluk of een sterfgeval. Zeker man zag op een morgen zulk een vogel voor zijn venster en verloor kort daarop een kind. Later kreeg hij weêr een dergelijk bezoek, en zijne vrouw werd ziek. Nu nam hij zijn schietgeweer, doodde den vogel en redde zoo het leven zijner vrouw. Thans zag hij in, dat hij op die manier zijn kind ook had kunnen behouden.

Een zwarte hond, die bij avond om het huis loopt snuffelen, voorspelt den dood.

Als des avonds een uil schreeuwt of een hond *spoekgúlt* =spook-

huilt (op zijn achterdeel zit te janken, met opgeheven kop) dan is er in de buurt een sterfgeval te verwachten. Genoemde dieren zitten aan den weg waarlangs de begrafenistrein zal komen. De kop van den jankenden hond is gericht naar het huis, waarin de dood zal komen.

Blijft in den nacht de huisklok staan, dan zal er een ongeval komen, waarop men geheel onvoorbereid is: in den regel een sterfgeval. Hetzelfde heeft men te wachten, wanneer de wekker eener friesche huisklok in den nacht afloopt vóór den bestemden tijd, of zonder dat men er op had gerekend. Als het klokswicht valt met den kop naar de deur, dit beteekent een sterfgeval, met den kop van de deur af: een bruiloft.

Het maken van zijn testament kan iemands sterven verhaasten. Ook als hij «vernoemd» wordt, d. i. als men zijn naam aan een jonggeborene in de familie geeft, kan dit voor hem dezelfde uitwerking hebben.

Velen meenen te kunnen hooren dat het luiden der torenklok soms iets anders klinkt dan gewoonlijk. Zij zeggen dan, dat de klok «doodelijk» luidt, of: «er hangt een doode aan de klok», en vragen elkander af: «wie zou nu weêr aan de klok hangen?» Dit wil zeggen: Wie zou nu binnen kort moeten sterven? Want hiervan is dat «doodelijk» luiden het voorteeken.

Ziet men op het gelaat van een lijk de trekken der blijmoedigheid, dan noemt men het een «*bliere deade*» = blijmoedigen doode. Dit verschijnsel is een bewijs van het «wel aanlanden» der ziel van den overledene, maar voorspelt tevens dat er spoedig meer sterfgevallen in de familie zullen voorkomen.

Heeft men een krekel in huis en laat deze zich dikwijls hooren, dit voorspelt, evenals het horlogetikken van het houttorretje, eerlang een sterfgeval in huis.

Wie voor iemand bestemd is tot zijne wederhelft, met die zal hij eens *moeten* trouwen; en waar hij sterven *moet*, daar zal hij sterven.

Laat men zwaluwen in of aan zijn huis nestelen, dan heeft men daar welvaart op te verwachten. Wie ooievaars of zwaluwen stoort of hunne nesten vernietigt, zal worden gestraft met rampen en plagen. Ook houtduiven moet men niet van zijn schoorsteen verjagen, want zij brengen vrede en geluk aan.

Komt er een zwarte vogel van buiten tegen het vensterglas vliegen, dan volgt er een sterfgeval. (Ameland.)

Als een muziekinstrument in huis bij nacht toonen laat hooren, komt er ongeluk.

Springt er een rat over boord van een schip, terwijl het uitvaart, dan zal het schip vergaan.

Krijgt iemand op zijn ziekbed de hik, dan is hij voor dit leven verloren.

Menschen die, als zij zich te slapen leggen, de handen boven het hoofd samenvouwen, zullen den dood in het water vinden.

Wordt van een tweelingspaar één ziek, dan gevoelt ook weldra de ander zich ongesteld. Sterft de een, dan zal de ander niet lang meer leven. — Eene vrouw die een tweelinge is, zal vrij zeker ook tweelingen ter wereld brengen.

Het neusbloeden eener zwangere vrouw is een zeker teeken dat haar kind bij de geboorte zal sterven. — Het prikkelen der borsten eener zogende vrouw, terwijl zij van haar zuigeling verwijderd is, bewijst haar dat het kind tehuis ontevreden is omdat het naar zog verlangt. — Slaat een pasgeboren kind niet dadelijk de oogen open, dan is het veeg. — Begint het niet dadelijk te schreien dan zal het een idioot zijn. — Heeft een jonggeboren kind een scherpe bovenlip, dan zegt men: het heeft een broodlip. Het zal dan, groot geworden, veel van brood houden en over het algemeen een liefhebber van eten zijn. Men voorspelt aan zulk een kind een lang leven. — Een buitengewoon voordeelig opgroeiend kind wordt niet oud. Vooral een zoogenaamd wonder, dat vroeger dan anderen reeds knap kan praten en daarbij blijken geeft van buitengewone schranderheid, is gevaarlijk om te sterven eer het groot is. — Kleine kinderen die, als men ze te slapen legt, zich omwentelen om op den buik te liggen, worden niet oud. — Wie als bakerkind de spruw niet heeft gehad, zal deze op zijn sterfbed krijgen.

Weêrteekens.

De friesche landlieden teekenden voorheen in den almanak sommige dagen aan, die zij «merkeldagen» noemden. De volksmeening was, dat het weder op zulke dagen besliste over dat der volgende weken. Zoo zegt men nog: «Lichtmis donker, dan wordt de boer een jonker. Lichtmis licht, dan wordt de boer een knecht.» — En bij velen staat het vast: als het op Sint Jan (24 Juni) regent, dan regent het veertig dagen aaneen, wat eigenlijk zeggen wil, dat er onder die veertig dagen geen enkele geheel zonder regen zal zijn.

Evenzoo, als het regent op Sint Margriet (20 Juli) dan kan men rekenen op natte dagen, zes weken aaneen. Daarom noemde men deze heilige dan ook p . . Margriet. Als Sint Lourens het hoofd goed staat, houden wij mooi weêr. Wanneer het op 10 Augustus fraai weder is, kan dit wel eenigen tijd stand houden. — Is het weder eene poos zoo wisselvallig en veranderlijk, dat het zich aan geenerlei regel schijnt te houden, dan zeggen de weêrprofeten nog: «Alle oude merken zijn uit», alle vaste teekens, waarnaar men gewoonlijk omtrent de toekomst van het weder iets kan bepalen, zijn thans feilbaar.

Begint de winter met quatertemper, hij zal tot quatertemper duren. — Wanneer op Allerheiligen de zon schijnt, is er een open winter te verwachten. Vriest het op Allerheiligen dàn heeft men op Kerstmis sterk ijs. Op Allerheiligen (1 November) en op Sint Stefanus (2e kerstdag) is het weder gelijk. — Een der oude gezegden is ook: Een groene Kerstmis geeft een witte Paasch. Is de winter zoo zacht, dat op Kerstmis de weilanden groen zien, dan zal in het vroege voorjaar, dus ook op Paasch, het veld met sneeuw bedekt zijn. — Mist heeft vorst in de kist, zegt het spreekwoord, en als het mistig is komt er honderd dagen later een vorstige nacht; maar anderen voegen er bij: «*Of is de faer fan onwaer*» of is de vader van onweder, d. i. van onstuimig weder.

Wanneer eikenhouten meubelen zacht knappen, heeft men in den winter vorst, in den zomer droogte te verwachten. Kraken des winters de in het water liggende schepen, dit voorspelt strenge vorst. — Wanneer in den laten herfst de spinnen verdwijnen, zal het gaan vriezen. Ook wanneer men des winters een put in de open lucht ziet walmen. — Hoe meer sterren men 's avonds ziet, hoe strenger het vriest. — In den laten herfst roode vlekken op het borstbeen van een gekookten of gebraden eendvogel, voorspellen een winter met vorst. Zitten ze op 't voorste deel van het been, dan wordt de voorwinter, op 't achterdeel, dan wordt de nawinter vorstig. Is het been vlekkeloos, dan komt er een zachte winter.

Verdere teekenen van koude en vorst zijn: het blauw branden van een turfvuur; het nederdalen — binnenshuis — van spinnen in den winter; het samenscholen der leeuwrikken in troepjes op het veld of in de vlucht. Dit laatste kondigt strenge koude aan. — Als bij het malen van koffie het maalsel in den molen ronddwarrelt, beduidt dit harden wind of koude.

Vriest het ruig, dat is, wanneer alles met ijzel wordt bezet, dan is de vorst niet aanhoudend. — Gaat de zon in den winter achter een bank onder, dan komt er sneeuw. Zoo ook wanneer op stal staande koeien met de pooten op het stalhout kloppen.

Zijn 's winters bij vriezend weder de eenden en tamme ganzen rustig, dan zal de vorst aanhouden; maar beginnen zij leven te maken en over 't veld te vliegen, dan is er verandering van weder ophanden. — Ziet men in het voorjaar de kieviten bij troepjes samenscholen en komen zij in de nabijheid van bewoonde huizen, dan blijft de koude aanhouden. Doen zij dit in den herfst, dan is de winter in aantocht. — Overwintert hier een ooievaar, dan zal de winter zacht zijn.

Wanneer de kwartiermaan achterover ligt als een schuitje, noemt men haar een sleêjager, omdat zij een vorst voorspelt, die het ijs sterk genoeg zal maken om er op te rijden met paard en slede. Staat zij recht op haar punt, dan voorspelt zij regen en men noemt haar een pisser. — Bij verandering van de schijngestalte der maan kan er licht verandering van weder komen; staat de vorst een dezer veranderingen door, dan houdt zij zich minstens nog eene week staande en kan ook verder doorgaan. — Àls de eene maan het weder aan de andere overgeeft, komt er geen einde aan. Dit wil zeggen: als bij verandering der maangestalte het weder niet verandert, blijft het daarna lang aaneen gelijk. — Met nieuwemaan moet de wind veranderen of de wereld zoude bersten.

Voorteekenen van dooiweder zijn: het bulderen van den wind op den schoorsteen; een ruwe lucht, een kring om de zon of om de maan. — Wanneer het water in den theeketel op het vuur de kookhitte nadert en dan behagelijk zingende zachtjes raast, dit beteekent ook dooiweêr. — Beginnen in het vroege voorjaar de mollen te wroeten, dan zal de winter spoedig aftrekken.

Op den avond van den eersten kerstdag legt men vóór het naar bed gaan twaalf verschgesneden uienschijfjes op een rij naast elkander en op ieder een klein hoopje zout. Zij stellen de twaalf maanden voor; de eerste in de rij is Januari, de tweede Februari, enz. Den volgenden morgen kan men zien in welke maanden van het aanstaande jaar er droogte of nat weder zal zijn. Is het hoopje zout droog gebleven, dat beteekent droogte in die maand waarop het ligt; is het gesmolten, dat voorspelt vochtig weder. Het zout kan ook half of iets meer of minder dan half gesmolten zijn; dit duidt afwisseling van nat en droog weder aan.

Sneeuw die in Maart valt is eene andere soort dan de gewone. — Maartsch sneeuwwater wordt als oogwater gebruikt. — De protestanten vertellen onder elkander dat voor het wijwater hetwelk de katholieken gebruiken, uitsluitend maartsch sneeuwwater wordt gekozen. — Maart heeft, zeggen de Amelanders, negen mooie dagen, Februari zeven. Anderen weten dat in Juni altijd eenige koude dagen komen. Ook heeft men opgemerkt, dat er in een jaar slechts drie zaterdagen komen, waarop de zon niet schijnt. Dit stemt echter niet overeen met het oude rijmpje: Er is geen zaterdag in het jaar, of de zon schijnt eens helder en klaar.

Met den vrijdag wil aanhoudend slecht weder wel eens verbeteren. — Zulk vrijdagsweêr, zulk zondagsweêr. — Komen op vrijdag reizende scharenslijpers door het land, dan wil het gaan regenen.

Een ring om de zon, daar schreien vrouw en kinders om (omdat er veel slecht weder op volgt), een ring om de maan kan spoedig vergaan. — Wanneer op den middag de zon straalt of schoort, is er regen te verwachten. — Licht er een balk voor de zon, d. i. een wolk, die alleen het onder- en bovengedeelte der schijf zichtbaar laat, dan zullen er eenige nattige en winderige dagen komen. — Gaat de zon onder in een fuik, d. i. loopen er van het oosten naar het westen strepen door de lucht, uitgespreid als een fuik in wier punt de zon ondergaat, dan komt er binnen drie dagen regen. — Schijnt er 's avonds een vreemde zon of bijzon, d. i. een gedeelte van een regenboog nabij de in 't westen dalende zon, dan heeft men aanhoudende droogte te verwachten. Schijnt de vreemde zon des morgens, dan komt er regen en wind. — Als 't regent en tegelijk de zon schijnt, zijn de heksen aan het pannekoekbakken. Anderen zeggen: dan is 't kermis in de hel.

Zeevogels op den bouw (het bouwland), het weêr getrouw. Zeevogels op het *grien* (groen, weiland), het weêr *gemien* (gemeen, slecht). Ook: zeevogels op de greide, wil regen bereide. Zeevogels op den bouw, 't geeft weêr in betrouw (vertrouwbaar). — Als de Harlinger burgers (zeemeeuwen), ook wel Amelander hennen genoemd, in het land komen, is er onstuimig weder te verwachten.

Roept de koekoek vóór den eersten Mei, dit voorspelt een vroegen zomer. Maar op den eersten Mei moet hij roepen, indien hij 't niet vroeger gedaan heeft. — Zingt de huiszwaluw reeds bij het aanbreken van den morgen, dan kan men een mooien dag verwachten. Kweelen deze diertjes des morgens slechts weinig, dan

wordt de dag niet helder. Zwijgen zij geheel, men verwachte regen. Als in den zomer de zwaluwen laag vliegen, komt er regen. — Duiven en kippen, zich voor den regen verschuilende, zeggen ons: het is een losse kortstondige bui. Laten deze vogels zich onbekommerd nat regenen, dan is het een regen voor den geheelen dag. — Rustig, hoog in de lucht drijvende ooievaars brengen fraai weder meê. — Als de weêrlammertjes blaten is er noordenwind en bijgevolg goed weder te verwachten. Des zomers bij laten avond, wanneer 't reeds schemerdonker is, hoort men soms op een afstand, verder dan men zien kan, over het veld een geluid als het zacht geblaat van een lam of geit. Velen hebben de diertjes, die dit geluid maken, nooit gezien en vertellen elkaâr dat het weêrlammertjes zijn. In waarheid zijn het watersnippen, die snorrend door de lucht vliegen, maar niet in de nabijheid van menschenwoningen komen.

Als bij aanhoudende droogte de kikvorschen beginnen te kwaken, komt er regen. Anderen voorspellen uit het gezang dezer friesche nachtegalen droogte en noordenwind. — Komen na een donderbui de kikkers voor den dag, dan zal het onweder niet dadelijk op nieuw beginnen. Kwaken zij gedurende een onweder steeds door, de bui zal spoedig afzakken; zwijgen zij, dan houdt het weder aan. Doodt men een kikvorsch, dan komt er regen.

Als een hond of kat gras vreet, komt er regen, en laat het vee in de weide een onrustig geloei hooren, dan volgt er onstuimig weder, evenzoo na buitengewone luidruchtigheid van spelende kinderen, vooral van doofstommen. — Een zware blauwe bank in het noorden geeft na drie dagen regen. — Eene ster, nabij de maan, voorspelt onstuimig weder; zoo ook wanneer de weêrhaan op den toren heen en weder en soms snel in het rond draait. — Verder wordt er regen voorspeld als het «leeft» op het veld, als nl. de lucht beeft en golft bij warmen zonneschijn; als uit den schoorsteen eener smederij of bakkerij de rook nederslaat, en ook wanneer 't eene oude vrouw onder de kousebanden jeukt.

In kale boomen donder, dit geeft een weêr van wonder, nl. ruw, onstuimig weder. — Komt aan den zeekant een onweêrsbui op, terwijl in zee het getij afloopt, dan zal de bui afzakken. Bij een opkomend getij komt de bui over en barst los. — Heeft het na een onweder niet gewaaid, dan is het niet afgewaaid, en het komt spoedig terug.

Als iemand bij een onweder hard loopt, slaat de bliksem hem in de hielen.

Na de hondsdagen komen drie kattedagen, nog meer te vreezen dan hunne voorgangers, die algemeen in een slechten reuk staan, wegens hunne onvastheid van karakter.

Noorderstof, daar komt mooi weêr af. Op een stofregen uit het noordwesten volgen zonneschijn en eenige mooie zonnige dagen. — Ziet men meermalen op eenen zomerdag windhoozen in de lucht, dan volgen eenige mooie dagen. — 's Morgens de dageraad rood, 's avonds water in de sloot. 's Avonds de lucht rood, 's morgens mooi weêr aan boord. — Als er zomerdwarrelwindjes waaien, is het weder onvast. — Als bij zomerdroogte de riet- en stroohalmen knappen, is de droogte aanhoudend.

Is in het voorjaar des morgens de wind zuidoost, dan is hij des avonds noordoost. — Zoo de wind op Paasch waait, zoo waait hij tot aan Pinkster. — In sommige streken van Friesland noemt men den melkweg aan den hemel de windstreep, aan welken men des avonds ziet uit welken hoek des anderen morgens de wind zal waaien. De richting dezer streep langs het hemelgewelf des avonds, wijst de richting van den wind voor den volgenden morgen aan.

Geneesmiddelen.

Er is een tijd geweest, toen de menschen veel meer gekweld werden door de koude koorts dan thans, vooral in Friesland. Menschen die anderhalf jaar, ja twee jaren aaneen en soms nog langer met de derdendaagsche koorts sukkelden, waren toen niet zeldzaam. Het spreekwoord: «Inbeelding is erger dan de derdendaagsche koorts», is nog niet in onbruik, maar wordt thans minder goed begrepen dan vroeger. Men had ook de anderdaagsche koorts, daarbij kreeg iemand om den anderen dag een koorts, maar deze toestand duurde hoogstens eenige weken. De derdendaagsche koorts was hardnekkig. Dan was iemand twee dagen aaneen schijnbaar gezond en den derden dag had hij de koorts. Kwam deze altijd op denzelfden tijd van den dag terug, zelfs op dezelfde minuut, of iets vroeger, dan was dit een teeken dat zij hare bezoeken vooreerst nog niet zoude staken. Begon zij te verspringen, zooals men 't noemde, dan was er hoop dat zij weldra voor goed zoude wegblijven. De dubbele derdendaagsche koorts, die gelukkig zelden voorkwam, was nog erger; dan had men tegen één vrijen dag twee dagen na elkander de koorts. Eerst begon men te geeuwen en zich te rekken, dan kreeg men eene koude rilling over het lichaam

dat men moest klappertanden. Hierbij had men een onverzadelijken dorst, maar heete dranken noch sterke verwarming van het vertrek hielpen iets tegen de inwendige koude. Hield deze op, dan werd men vuurheet en kon men eene poos zeer ziek zijn. Dit eindigde gewoonlijk met achterlating van zware hoofdpijn. Sommige lijders waren in het begin der koorts grappig en lachlustig of begonnen te zingen, dus eenigszins ijlend. Anderen wilden eten en ook niet weinig. Zij hadden de vreetkoorts, zoo men zeide, en dit achtte men een bedenkelijk verschijnsel, want zoo werd de koorts gevoed.

Zeer verklaarbaar is het, dat men tot wering of verdrijving dezer plaag bedacht was op allerlei middelen.

In het begin dezer eeuw kwam bij de geneeskundigen de kina in gebruik. Het volk was daar niet bijzonder meê ingenomen. Men meende door het gebruik daarvan eene andere kwaal te zullen krijgen. Daarom zeî men: «*Kine is sk . . . of kwine.*»

Mijn grootvader had eene vertelling van een koorts en een spin. Deze ontmoetten elkander, knoopten een gesprek aan en vertelden van hunne omstandigheden. De koorts zeî: «Ik heb in den laatsten tijd met een lastigen man te doen. 't Is een ijzersmid die, zoodra hij verneemt, dat ik in aantocht ben, den voorhamer neemt en daarmeê op het aambeeld begint te slaan met zooveel geweld, alsof dat groote dikke stuk ijzer tot gruis verbrijzeld moet worden. — Zoo iets valt nu volstrekt niet in mijn smaak en ik weet dan niets beters te doen dan den man zoo spoedig mogelijk weêr te verlaten. Maar dit is geheel in strijd met mijne bedoeling.»

De spin zeide: «Mijne tegenwoordige woning bevalt mij ook niet. Ik ben tehuis bij eene kraakzindelijke juffrouw, die geen webbetje of ragje kan zien zonder naar den ragebol te grijpen. Zoo kom ik dikwijls in levensgevaar en weet in het gansche huis bijna geen veilig hoekje te vinden.» — De koorts zeî: «Laat ons ruilen met woningen.» En dit geschiedde. Nu hadden beiden 't veel beter naar den zin. De spin kon in de werkplaats van den smid zich ongestoord bewegen en gerust leven. Zoodra de juffrouw door de koorts werd bezocht, liet zij zich bedienen, koesteren en verplegen.

Er zijn wel ruwe knapen geweest, die zich tegen de koorts wilden verzetten op dezelfde manier als de smid het deed, maar zonder het gewenschte gevolg. Zij was den sterksten man te sterk. De meesten gingen spoedig over tot het gebruik van allerlei geneesmiddelen, door vrienden en kennissen aangeprezen.

Haarlemmer-olie en berenburger kruiden, op jenever of brandewijn getrokken, zijn heilzaam voor alles, dus ook ter verdrijving der koorts. Brandewijn met peper wordt voor hetzelfde doel gebruikt.

Een rauwe ui, 's morgens in het nuchteren gegeten, kan zeer nuttig werken. De sterke geur hiervan kan de koorts doen opschrikken en uit hare vaste zitplaats doen springen, zoover, dat zij die niet terug kan vinden en dus moet wegblijven. Het volksspraakgebruik zegt dat de koorts in een mensch «beworteld» kan zitten en dan even moeielijk te vernietigen is als een onkruid, welks wortels diep in de aarde dringen. De uiengeur schijnt haar met wortel en tak te kunnen verdrijven. Misschien om dezelfde reden prijst men ook aan: een wijnflesch te vullen met fijngesneden uien, daarop azijn te gieten en hiervan, als 't getrokken is, 's morgens een eetlepelvol in te nemen. Anderen schrijven voor: Karbendiks of karmediktus (*carduus benedictus*), op brandewijn getrokken, 's morgens in 't nuchteren in te nemen. Helpt dit niet, dan: karbendiks, gentiaan, knoppen van aalst, bittere aloë en spaansche peper, alles te zamen op brandewijn. — Vijgen op brandewijn getrokken zijn ook een best middel. Vijgen zoo maar op te eten, bij groote hoeveelheden in eens, kan ook wel helpen. — Bloem van zwavel in te nemen, elken morgen zooveel als op een dubbeltje kan liggen, is mede zeer goed. Een ei, in azijn geklutst, 's morgens te gebruiken is niet minder best.

Zilverblad, zilverkruid, zilverschoon, *potentilla anserina* (Fr. *blyk* of *blikgat*, ook schimpend eernewoudster klaver) is evenzeer een middel tegen de koorts. — Madeliefjes, in vele streken van Friesland schapebloempjes, ook koeiebloemen en fennebloemen genoemd, worden gegeten als middel tegen de koorts. Men gebruikt den eersten dag drie bloempjes, den volgenden vijf, dan zeven, dan negen. Hiermeê heeft men de hoogte en gaat terug op zeven, vijf, drie. Doet dit de koorts niet dadelijk verdwijnen, men herhale het middel. Vlierbladeren op dezelfde wijze gebruikt, hebben dezelfde uitwerking.

Maar het onfeilbaarste middel van allen was vroeger een potje van Smallenee, een gehucht nabij Drachten. Hier wonen nog altijd lieden die een koortsmiddel bereiden om in te nemen, dat in zalfpotten wordt verkocht. Niet alleen door geheel Friesland, maar ook in de aangrenzende provinciën wordt er veel gebruik van gemaakt, maar nergens minder, naar men zegt, dan in de naaste omgeving der plaats waar men 't bereidt. Ik heb dat goedje nooit gezien,

veel minder geproefd, maar personen die er kennis meê hadden gemaakt, heb ik hooren verklaren, dat vanwege den afschuwelijk walgelijken smaak een mensch de koorts op het lijf zou kunnen krijgen, alleen maar bij de gedachte dat middel te moeten gebruiken. Volgens eene ergens gevonden oude aanteekening bestaat het uit zes lood beste kina, een halflood fijngemaakte karmediktus, voor een stuiver kruidnagels en eenvierde lood spaansch wormkruid, dooreengemengd in bier en eenigszins zoet gemaakt met wat keukenstroop. Een koortslijder gebruikt hiervan dagelijks vijf- of zesmaal een stukje ter grootte van een kastanje; een kind beneden tienjarigen leeftijd half zooveel.

Er werden ook middelen aan de hand gedaan, die met al de andere den spot schenen te drijven, b.v. des morgens putwater drinken en daarmeê aanhouden, altijd door maar aanhouden, dan blijft ten laatste de koorts wel weg, al duurt het ook twee jaar of langer. Of: neem een roggebrood van vijf oude ponden (2½ kilo), kruim dit zeer fijn in een emmer putwater, neem van dit mengsel elken morgen een eierlepelvol, dan zal als de geheele hoeveelheid is opgebruikt, de koorts u wel verlaten hebben. Men zorge maar geen te kleinen emmer te nemen.

Een pootig middel is: tegen den tijd dat de koorts te verwachten is, een pekelharing, nadat deze goed overgoten is met azijn, op te eten met huid en haar, met kop en staart en ingewand en al, en dan gedurende de koorts niet drinken, geen droppel drinken. — Evenzoo: als de koorts begint, een dikken vetten spekpannekoek, vooral met veel spek, naar binnen te werken. Dan wordt men dien keer nog eens zeer ziek, maar is dit voorbij, dan is men ook voor goed van de koorts af. Dezelfde uitwerking heeft het, als men zich tegen de aankomst der koorts zoozeer bedrinkt, als een mensch maar doen kan.

Zekere dorpssmid sukkelde sinds geruimen tijd met de derdendaagsche koorts, zonder dat zijn dokter hem er af wist te helpen. Eindelijk, toen zij elkander eens ontmoetten, zeî baas: «ik ben de koorts kwijt, dokter!» — «Kom! dat verheugt me; dan hebben mijne pillen toch eindelijk geholpen.» — «Dat nu juist niet,» zeî baas, «ik heb zelf een middel uitgevonden: groene erwten heb ik gekookt met een dik stuk oud gerookt spek er in, en bij 't eten er bovendien nog veel vet bij gebruikt. Dit bekwam mij nu niet al te best; ziek als een hond ben ik er van geweest. Maar nu

gevoel ik me zoo gezond als een visch en de koorts blijft weg.» — Dokter schreef in zijn zakboekje: «groene erwten gekookt met oud gerookt spek en dan gegeten met veel vet; probatum middel tegen de derdendaagsche koorts.» Kort daarna werd deze geneesheer geroepen bij eene juffrouw, die een poosje aan de koorts had geleden. Hij schreef haar het nieuwe middel voor en zij gebruikte het, maar bezweek er onder. Toen schreef dokter bij het vroeger aangeteekende: «voor een grofsmid, niet voor eene juffrouw».

De opgenoemde middelen, houden zich allen op den natuurlijken weg, maar er zijn ook toovermiddelen, b.v. het innemen van aarde van een kerkhof. — Door altijd het hemd het achterste vóór te dragen, kan men de koorts, evenals betoovering en de nachtmerrie, afweren, of verdrijven wanneer men ze reeds heeft. — Men kan de koorts verbranden door zijn naam met krijt op een turf te schrijven en deze in het haardvuur te zetten. — Wind het vlies van een hoenderei om uwen duim, houd het er om totdat het vanzelf geheel verdwijnt, en dan zijt ge de koorts kwijt. — Men kan de koorts ook in zijn kouseband beknoopen en dan wegwerpen.

Hiervoor, II, 177, is reeds medegedeeld, dat een duivelbanner iemand de koorts kan afnemen, maar haar dan in een ander voorwerp, hetzij dood of levend, moet overbrengen. Zooiets kan iemand zelf ook doen: hij snijdt daartoe een stokje uit een boom, en nu komt het er op aan, dat hij juist wete hoevele malen hij de koorts heeft gehad, want even zoovele kerfjes moet hij in het stokje snijden. Dan steekt hij dit ergens aan den weg of bij een voetpad in den grond. Komt er dan iemand, die het stokje weg- en meêneemt, dan krijgt deze de koorts en de plaatser van het stokje is er van ontlast. Is iemand eindelijk voor goed van de koorts ontlast, dan moet hij b.v. hedenmorgen in 't nuchter 1 lepelvol ijskoud water drinken, morgenvroeg 2, overmorgen 3, en dan weêr 2, 1, 2, 3, 2, 1, 2, enzoovoorts. Dan blijf de koorts voor goed weg.

Eene andere kwaal, die vroeger veel meer voorkwam dan thans, is de schurft, Friesch *rude*. Dit ongemak was niet alleen zeer lastig, maar ook schandelijk, omdat het ontstaan er van werd toegeschreven aan verwaarloozing en onzindelijkheid van slordige huismoeders. Het kwam dan ook meest voor bij arme lieden. Maar de kwaal was besmettelijk en werd dus wel eens overgebracht in een burger- of boerengezin, hetzij door arme dienstboden of door omgang met werklieden van de allergeringste klasse. Zij was echter

niet ongeneeslijk, wanneer zij slechts doortastend werd bestreden. Alleen zeide men, dat, wanneer een kind *rudig* werd geboren, en dit was het geval wanneer tijdens de geboorte de moeder met de kwaal was besmet, het gedoemd was levenslang met de «zoete klauw» gekweld te blijven. Wanneer in een fatsoenlijk gezin iemand dit ongemak kreeg, dan moest hij zich zooveel mogelijk van de huisgenooten afzonderen en 's nachts in de schuur op eene klamp hooi slapen. Ieder nam zich dan gaarne voor hem in acht, niet alleen omdat men de besmetting vreesde, maar ook om den geur der zalf te ontgaan, met welke hij werd behandeld. Deze zalf werd door den geneesheer voorgeschreven, maar in het stadsweeshuis te Leeuwarden waren «potjes» verkrijgbaar, niet veel minder vermaard dan de «koortspotjes» van Smallenee. — Door het meiwater te gaan kan de schurft ook wegnemen. Men moet dan tusschen 11 en 12 Mei, onmiddellijk na klokslag van middernacht, een bad nemen in een nabijzijnd water, minstens zoo diep dat men pas het hoofd er boven kan houden. Het is voldoende eenmaal dwars van den eenen wal naar den anderen te gaan. Is het water te diep en kan de lijder niet zwemmen, dan moeten vrienden op den wal, met een touw, hem voor verdrinken bewaren. Een sterk geloof is, als de kuur zal helpen, tevens een noodzakelijk vereischte. — Een schurft schaap kan op dezelfde wijze worden genezen, mits op meiavond, dat is op den 11den Mei na zonsondergang. Het worde dan door de vaart getrokken onder water door. Te Welsrijp weet men daar meer van. — Een ander toovermiddel ter verdrijving van dit ongemak was de *rudebân* = schurftband, een in de lengte opgerolde doek, waar men iets tusschen stopte. Wat? dit werd geheim houden. Deze doek werd op de hoogte van den navel om het bloote lijf gebonden. Het laat zich denken, dat niemand het waagde, onderzoek naar den geheimzinnigen inhoud te doen!

Kiespijn komt in Friesland dikwijls voor. Men kan er echter van verschoond blijven, door altijd een oude paardekies in den zak te dragen. Men kan er ook iets tegen innemen, b.v. een maatje jenever en dertig druppels haarlemmerolie, om daarmeê onder de dekens te kruipen. Uitwendig op de wang worden gelegd: zakjes met roggebloem en blauwsel, of pap van roggebrood, azijn en mosterd; het laatste ook afzonderlijk — of lapjes met zeep, soms met wat peper er door, achter de ooren. — Ook spoelt men met brandewijn, en is dit getrokken op pokhout, zooveel te beter, of men druppelt er een

weinig jenever in. — Tegen roos in het tandvleesch spoelt men met een aftreksel van kamillen. — Men vult de zieke kies soms met was of brandt haar uit met een gloeiende priem. — Een levende kikvorsch op, of zoo mogelijk in de kies geduwd, kan genezing aanbrengen. — Ook geeft men wel eens den raad: met den mond vol water bij of over een tamelijk sterk vuur te gaan liggen, met de wang, waarachter de kwade kies zit, naar den gloed gekeerd, en dit vol te houden tot het water in den mond begint te koken. Maar beter uitvoerbaar is: een stuk lood op den blooten rug te dragen met zoovele onevene gaten er in als men gave kiezen in den mond heeft. — Vrij algemeen is nog het geloof, dat in zulk een ongave kies een made of wormpje zit. Ruim dertig jaren geleden heb ik eens op de markt te Franeker een paar joden gezien, die, staande op eene verhevenheid, met veel geschreeuw kleine fleschjes met bruin vocht aanboden, als een onfeilbaar middel tegen kies- en tandpijn. Aan kiezentrekken deden zij niet, maar een kiespijnlijder noodigden zij uit tot hen te komen. Iets van dat bruine vocht werd hem in den mond gegeven, om dit een poosje in de pijnlijke kies te houden en dan uit te spuwen op den ingedeukten bol van een ouden vilten hoed. Een der mannen roerde met de punt van een mesje in dat speeksel en bracht er een kleine made uit te voorschijn, die getoond werd aan allen die nabij genoeg stonden om het te kunnen zien. Het heette, dat dit uit de holle kies was gekomen, en een meer overtuigend bewijs voor de echtheid van het middel behoefde men zeker niet. De fleschjes werden dan ook met graagte gekocht voor een kwartje het stuk. Verflauwde de kooplust, dan zagen de heeren om naar een nieuwen patient.

Sommige leden der adellijke familie van Heemstra bezitten de geheimzinnige gave om kiespijn weg te nemen. Omstreeks het einde der achttiende of het begin der negentiende eeuw moet die gave in deze familie gekomen zijn. Een harer leden reisde met de veerschuit in den zuidwesthoek der provincie. Onder de medereizigers was eene lijderes aan kiespijn. Dit werd haar afgenomen door een anderen reiziger, een gezeten boer. Baron van Heemstra wenschte die kunst ook te kennen; de boer was aanvankelijk ongenegen tot het geven van onderricht, maar eindelijk beloofde hij, na vooruitbetaling van *f* 25, aan het verlangen te zullen voldoen, onder voorwaarde, dat het geheim streng bewaard zou blijven bij de familieleden. Toen de boer zijne mededeeling had gedaan, meende

baron van Heemstra te zijn gefopt, maar het tegendeel bleek hem later voldoende. — In October 1862 was ik, met mijn vriend T. G. v. d. Meulen, te Leiden aan huis van een lid dezer familie, in gezelschap van Dr. Elte Martens Beima, die zoovele jaren achtereen den frieschen almanak berekende. Het gesprek kwam op het geheimzinnige kiespijn-afnemen, en toen vertelde baron van Heemstra: «Als men mij een briefje zendt met naam, toenaam en familienaam van een kiespijnlijder, benevens het jaar en den datum zijner geboorte, dan is, zoodra ik het geschrevene heb overgezien, de kiespijn geweken. Vraagt men hoe dit toegaat? Ja, hoe gaat het?» — Op onze vraag aan Beima, hoe hij over de zaak dacht, was zijn antwoord: «Ja, wat zal ik zeggen? Ik doe in de natuurkunde, en dit is bovennatuurkunde.» — Een heilzaam spoelwater voor mondongemakken, niet bepaald voor kiespijn, kan worden samengesteld uit een romer brandewijn, een romer azijn, een half ons beste witte suiker en een ons gestooten aluin, gesmolten in zooveel heet water dat men een halve fleschvol heeft. — Ter genezing van scorbut (in de volkstaal *scheurbuik*) wordt het kauwen van saliebladeren aanbevolen, — en voor pijn in de keel het gorgelen met aluinwater.

Voor jichtlijders is zeer heilzaam het dragen van een jichtring om den vinger. Zulk een ring moet gemaakt zijn van een oude op een kerkhof gevonden doodkistschroef, en den lijder worden gegeven, maar hij mag er geen dank voor zeggen. Sommigen achten 't voldoende, als hij de schroef zooals zij gevonden is, maar in den zak draagt. — Een zeer goed jichtmiddel is ook een dun platgeslagen stuk lood, met zoovele gaatjes er in als men jaren oud is, op den blooten rug tusschen de schouderbladen te dragen. Kraaiensap neemt men er voor in. — Ter verdrijving der jicht leggen duivelbanners iemand knoffelbanden, dat zijn tooverbanden van wit kalfsleder, die om heupen, dijen of armen, waar men de meeste pijn gevoelt, worden gespannen en met tooverknoopen vastgemaakt onder het prevelen van eenige onverstaanbare woorden. Eene moeder van tweelingen kan dit werk ook doen, evenzoo eene vrouw die op zondag geboren is. Na verloop van eenigen tijd bevindt men dat de banden niet meer strak zitten, maar zijn uitgerekt. Dan moet een der huisgenooten van den lijder ze weêr strak naaien, maar wel zorg dragen dit niet kruislings te doen. Het moet worden herhaald, totdat ten slotte de banden spoorloos ver-

dwenen zijn. — Het friesche woord *knoffelen* heeft in verschillende gevallen de beteekenis van knoeien. Van iemand, die bezig is met iets waarbij hij blijkbaar niet op de handen wil worden gezien, zegt men: «Wat beknoffelt hij daar?» Op die manier knoffelde de duivelbanner ook met zijne tooverbanden. — Tegen rheumatiek drage men een stukje aluin in den zak.

Betoovering onschadelijk te maken, althans bij kleine kinderen, door middel van hanenbloed, is in het noordoosten van Friesland nog niet geheel in onbruik. Dit is het werk eener bejaarde vrouw die «van het woord» is, geene tooveres, maar kennende het bezweringsformulier waarzonder de wondermiddelen krachteloos zijn. Men hakt een levenden haan den kop af, de vrouw neemt den romp onder den arm en laat uit den hals het bloed op het hoofd van het betooverde kind druppelen, terwijl zij het formulier uitspreekt. Dit is een onverstaanbaar gemompel. De genezing moet volgen. — In vroeger jaren kwam het ook voor, dat een levende haan of kip, bij voorkeur een zwarte, in een pot werd gekookt om eene tooveres te ontdekken en haar werk te verijdelen.

Een boerenzoon in de nabijheid van Holwerd leverde eens voor zijnen vader vette beesten af aan een koopman te Birdaard, waar het vee moest worden ingescheept. In de schuur der dorpsherberg, waar de dieren werden saamgebracht, ontdekte men dat een der ossen, die op den beijsden weg had gestruikeld, over de koot was gegleden, d. i. het enkel van een der voorpooten was ontwricht. Dit ongemak is door doelmatig duwen en wrijven nogal gemakkelijk te herstellen, maar niet ieder heeft hiervan den slag. De veehandelaar ontbood een bejaard man uit het dorp, die de gave bezat dergelijke kwalen te kunnen «bespreken». Deze toog aan het werk, onder het mompelen van een formulier, daarbij zorgende dat men hem zoo weinig mogelijk op de vingers kon kijken. De koopman en zijn medgezel, benevens eenige anderen, stonden er bij met ongedekten hoofde. Alleen de boerenzoon verkoos dit niet te doen, tot ergernis der geloovigen. Dit gebrek aan eerbied belette echter niet de genezing — waarvoor vijftig cents moest worden betaald.

Pijn in het gebeente, vooral in de gewrichten, ook ontstaan door vallen of stooten op iets hards, waarvan geen wond is gekomen,

geneest men door sterk wrijven met merg uit een hambeen, hoe ouder hoe liever. Men gebruikt dit vet bij gemis van *griene troch-geande salve* (groene doordringende zalf), ook beulzalf genoemd, omdat zij door den voormaligen scherprechter, meester Dirk, te Leeuwarden, die in het begin der negentiende eeuw nog leefde, moet uitgevonden zijn. Voor verstuiking aan hand of voet, waardoor opzwelling ontstaat, is azijn met zout een best waschmiddel. Of men wrijve in met «manenvet», d. i. paardevet genomen aan den wortel der manen. — Voor dergelijke ongemakken is het bestrijken met *nochteren flibe* (speeksel des morgens, voor dat men iets heeft gebruikt) ook zeer goed.

De vlierstruik is van ouds onder het volk beschouwd als eene soort wonderboom vol geneeskracht, vooral wanneer zij groeide op een *bientsjekau*, beenderenkooi, knekelhuis. Schilt men den bast er af van boven naar beneden, dan is het afkooksel er van een heilzaam braak- en ook zweetmiddel. Schilt men van beneden naar boven, dan werkt het middel laxeerend. — Een aftreksel van vlierbast wordt ook als oogwater aanbevolen. Vliertakken in huis bevorderen de gezondheid. Gedroogde vlierbloesem, in den trekpot op heet water getrokken, noemt men vlierthee en wordt gebruikt om het zweeten te bevorderen. — Jenever op vlierbessen getrokken is ook een zweetmiddel. — Heeft men koude gevat, dan drinke men, om aan 't zweeten te komen, heete anijsmelk, d. i. melk met anijszaad er in gekookt.

Het kwaadzeer op het hoofd kwam vroeger veel meer voor dan thans. Te Bakhuizen in Gaasterland heeft een man gewoond, die aan het zeestrand nabij het Roodeklif een briefje had gevonden, waarin het recept voor een afdoend middel tegen die kwaal. Hiermede hielp hij velen, maar het geheim is met hem ten grave gedaald. — Er waren vroeger ook lieden, meestal schoenmakers, die zich beschikbaar stelden om zulke hoofden te trekken. Dit geschiedde aldus: Een pikpleister zoo groot dat hij den geheelen schedel kan bedekken tot aan ooren en nek, wordt den lijder op het hoofd geplakt en dan gaat hij op een bankje staan. Aan den rand van den pleister zijn touwtjes gehecht en deze worden aan den zolder bevestigd. Geheel onverwacht wordt het bankje weggetrokken; de lijder komt met de voeten op den grond terecht, maar door den schok wordt de pleister losgerukt, blijft aan den zolder hangen en heeft alle onzuiverheid van het hoofd meêgenomen. Dit middel is kras maar afdoende en er is bijgeloof noch bedrog bij.

Wratten verdrijft men door ze te wrijven met de binnenzijde der peulen van jonge roomsche boomen. Ook door ze 's morgens als men nog nuchter is te strijken met zijn eigen speeksel. Dit is ook goed voor ziëkelijk aangedane oogleden. — Men kan wratten evenzeer doen verdwijnen door een draad naaigaren kruislings er over te wrijven en dan in den draad zoovele knoopen te leggen als men wratten heeft. Begraaf dezen draad, bij voorkeur onder een drempel waarover gij dikwijls gaat, en de wratten zullen verdwijnen. Dit doen zij ook als men die strijkt over de huid van een lijk. In de Woudstreken wrijft men haar in met het sap van den zoogenaamden zuren klaver.

Wanneer men erg uit den neus bloedt, kan men dit stelpen door papier te kauwen. Een draad roode keulsche naaizijde, om den hals gebonden, heeft dezelfde uitwerking, maar dit moet men laten doen door eene vrouw, die tweelingen ter wereld heeft gebracht of zelf tweelinge is. Mislukt dit echter, dan kan men ook een stimphecht in de hand nemen. Hiervoor kan dienst doen een zilveren of beenen meshecht, beide bij voorkeur ouderwetsch, met drijf- of snijwerk er op. Dit koude voorwerp houdt men stijf omklemd tot de hand warm wordt. — Bloedt men uit het rechterneusgat, dan moet men om den linkerpink een dun touwtje laten binden; om den rechterpink als 't linkerneusgat bloedt. — Van den natuur- en sterrekundigen Fries Elte Martens Beima vertelde men bij zijn leven, dat hij de gave bezat om het bloeden uit den neus te doen ophouden als hij zijn hoed afnam en zoo warm op het hoofd van den bloedenden persoon zette. Er zijn meer menschen die dit kunnen. — Spinrag stuit het uitvloeien van bloed uit eene wond. Tot stelping eener bloeding, ontstaan door het scheermes eens onhandigen barbiers, legt men er een papiertje op, bij voorkeur van een tabakzak, of wat tondel of ook wat schraapsel van een ouden viltenhoed. Voor dieper, erg bloedende verschgesneden wonden, wendt men gekauwd gras aan. — Versche weversbladen (weegbree), eenigen tijd in water gelegd, genezen opene wonden en verzweringen, vooral beenwonden. Met de zachte zijde opgelegd heelen zij, de nerfzijde houdt open en trekt uit. — Ongeneeslijke zwerende beenen zullen nog genezen kunnen worden als men het zieke deel steekt in den buik van een pas opengesneden levenden hond of kat; dergelijke armen of beenen zijn ook te genezen door ze te steken in een zakvol levende kikvorschen. — Dui-

zendwonderkruid op brandewijn getrokken heelt wonden. — Verwondt men zich aan de tanden van een hooivork, dan zorge men de vork niet in den grond te steken, want hierdoor zou de wond gaan rotten; steekt men de vork in een stuk spek, dit zal genezing bevorderen. — Op wonden, ontstaan door het steken met een spijker, een vork of de punt van een mes, legge men de helft van een gespleten grooteboon. — Brandt men zich aan vuur, men legge met den meesten spoed koud schraapsel van een rauwen aardappel op de wond. Voor brandwonden van water of ander vocht acht men keukenstroop beter. — Om een ettergezwel in de borst eener kraamvrouw spoedig te doen doorbreken, legt men er een waterpannekoek op, van beslag waarvoor water inplaats van melk is gebruikt. Met hetzelfde doel bezigt men voor een ettergezwel aan hand of vingers koekdeeg, rauw gerookt spek of groene zeep.

Lappen die men van wonden of ettergezwellen neemt om te worden weggeworpen, moet men niet verbranden, want dan zou de wond niet willen heelen. Voor gespleten handen, tengevolge van winterkoude, gebruikt men als smeersel koegal; voor winterhielen, als pleisters, gebraden rapen en voor bevrozen armen rotte appelen. Voor winterhanden ook «kattespoor». Eene meid, die bij dokter Eeltje dit goedje kwam halen in een fleschje, zeî: «Dit ziet geel, in een stads-apotheek krijg ik het wit». «Dat zal waar zijn,» zeî dokter, «maar dit is van maartsche katten en juist daarom veel beter.» — Ringvuur, sprenkvuur, herpes, geneest men met geërfd zilver. Men strijke de huid, waar zij is aangetast, er driemaal daags meê en dan telkens driemaal tegen de zon om. Huislook is tevens een goed middel tegen dit ongemak, wanneer men het wrijft met de dikke vleezige bladen, zoodat deze sap afgeven. — Puisten op het aangezicht verdrijft men door die zoo dikwijls mogelijk in het heldere licht der maan met den drogen vinger te wrijven. — Lijders aan kliergezwellen of klierachtigen uitslag moeten een floretten bandje onder de kleêren om den hals dragen en dit om de drie weken vernieuwen. Aardwormen, in de koekepan gebraden en tot poeder gemaakt, worde om de drie uren ingenomen, telkens een tweegrams poeder. — Lijnkoekpap is zeer goed op steenpuisten. — Wortels van de klisplant (Fr. *kladdeboskwirtels*), in den zak gedragen, weren steenpuisten af of verdrijven die. Sommigen achten 't beter, kliswortels op den buik te dragen. Weêr

anderen noemen wortels van brandnetels, of prijzen aan: drie galnoten in den zak te dragen. Deze moeten worden gegeven zonder dat er dank voor mag worden gezegd. Als inwendig middel schrijft men voor: schraapsel van op het vuur geroosterde doodsbeenderen. Ook looden hagels of, als deze niet helpen, een weinig buskruit.

Aarde schuurt (reinigt) de maag; sommigen zeggen: zand doet het nog beter. Men neemt aan dat eens menschen maag zeven pond aarde of zand kan verdragen. Een oud leeuwarder dokter liet den kinderen wel zand op hunne boterhammen strooien. Tegen engelsche ziekte wordt nog soms water gedronken waarin zand is geroerd, of men laat de kinderen zand eten. Voor het zuur in de maag eet men fijngestampt krijt of drinkt men het afkooksel of aftreksel van hondspeterselie, Fr. *hounestank* of *pipekrûd* (omdat kinderen er fluitjes, pijpjes van maken); dit kan dienen voor kleine kinderen en volwassenen beide; het kruid, gekauwd als tabak, is ook goed. Gekookte oude grauwe erwten, iederen morgen in het nuchteren gegeten, is een zeer goed middel. Ook gebruikt men daarvoor een beschuit doorweekt met brandewijn; evenzoo brandewijn of jenever op berenburger bitterkruiden, zoo sterk mogelijk getrokken. — Knoppen van aalst (alsem) op brandewijn getrokken, of ook nu en dan een glaasje anijs (likeur) met suiker, wordt gebruikt tegen koude op de maag; fijngestampte eierschalen met boomolie of cognac tegen maagpijn — of men legt tot genezing een hennepwatte (Fr. *hinnippôlle*) op de maag. — Heeft men een haar op de maag, dan is het eten van een pekelharing met *hom en grom* (met ingewand en al) een afdoend middel. — Voor bloedzuivering gebruikt men gedurende de maand Maart, des morgens bij het ontbijt, inplaats van thee, sassafras, eveneens in den trekpot getrokken, en met wat zoethout er bij tegen den leelijken smaak; dit verhoedt, dat men in den nazomer, als de stoppels bloot komen, galkoortsen of andere ongesteldheden krijgt.

Berkwater, sap van den berkenboom, dat zich in het voorjaar gemakkelijk laat aftappen, geneest wonden, ook het graveel en andere ongemakken der blaas. Bremerheide, brem of bezemkruid, als thee getrokken, wordt gebruikt tegen storing in de waterontlasting.

Voor stuipen der kinderen (tormijn) moet men hun kattebloed laten drinken. Sommigen zeggen: hoe meer hoe beter, anderen

achten een aantal droppels voldoende. Maar er zijn er ook, die het bloed van den vader des kinds nog veel heilzamer achten. Een man die, het middel niet kennende, wel vier kinderen aan stuipen had verloren, behield er later twee door in het leven. — Ligt een nog zogend kind in stuipen, dan moet de moeder niet in de nabijheid komen. — Ter voorkoming van stuipen legt men een ui in de wieg van den zuigeling, of men legge huislook, omwonden met een lapje van een lijkkleed, op de polsen van het kind.

Tot genezing van den dauwworm is het zeer goed eene tortelduif in de kamer te hebben; liefst hangt men deze in een kooi of hok boven de wieg van het kind. (In de uitspraak der friesche woorden dau = dauw, en dou = duif is geen groot verschil. Velen hier vatten het woord zoo op, alsof het in 't Hollandsch vertaald moest worden door «duifworm». Dat er echter ook wel aan dauw wordt gedacht bewijst het volgende: Leg het hemd van een kind dat aan dauwworm lijdt een nacht, wanneer het sterk dauwt, buiten 's huis op het gras. Trek des anderen morgens het lijdende kind dat van dauw doornatte hemd aan en het ongemak zal verdwijnen).

Een kind, dat wormen heeft, smere men drie vrijdagen achtereen rondom den navel met groene zeep. — Zaadkorrels van koraalpioenen, aan een draad geregen, bindt men kleine kinderen om den hals om het tandjeskrijgen te bevorderen. — Is een kind in het tandwisselen en er wordt hem een tand getrokken, dan werpe hij dien onder een in de kamer staand meubelstuk, daarbij zeggende:

Muisje, muisje mouwe!
Geef mij een nieuwen tand voor een ouwe.

Dan zal hij spoedig een nieuwen tand terug krijgen.

Tegen den kinkhoest geve men huisslakken, gesmolten in suiker; van het alzoo verkregen papje moet het kind gedurig likken, — of van een ei met schaal en al in azijn opgelost en wat suiker er door geroerd. Suiker, gesmolten in een uitgeholden rammenas, is ook zeer goed.

Een kind, dat moeilijk spreken leert, moet men de tong van onderen los knippen. Doet men dit aan eksters, kerkkraaien en raven, dan zal men deze vogels gemakkelijk praten kunnen leeren. Van hier het spreekwoord: Hij of zij is goed van den tongriem gesneden.

Tegen hoofdpijn drage men een zakje indigo in hoed, pet of

muts. Ook is daartegen aan te raden, nooit anders dan op vrijdag de nagels der vingers en teenen te besnoeien. — Om het uitvallen van het hoofdhaar te voorkomen, late men dit niet anders knippen dan bij wassende maan. Tevens trekke men des morgens bij het aankleeden steeds de eerste kous aan den linkervoet. — Er zijn lieden die iemand de huig kunnen lichten, door aan diens haren te trekken. Het geheim is: te vinden welke haren men moet hebben, want van sommige haren boven op het hoofd zijn de wortels aan de huig verbonden. — Zout en suiker doen de huig inkrimpen. — Een wollen kous, 's nachts om den hals gebonden tegen keelongemakken, kan juist zulke ongemakken veroorzaken. Een natte doek 's nachts om den hals verdrijft oorsuizing, keelpijn en de huig. Gorgelen met saliewater verdrijft de keelpijn. — Het eten van droge beschuit of broodkorst kan hevig hoesten en evenzoo aanhoudend hevig niezen doen bedaren. — De hik kan men doen ophouden door driemaal achtereen te zwelgen zonder te ademhalen, — en het steken der milt door de vuisten zoo stijf mogelijk ineen en op elkander te knijpen. — Varkensgal is een geneesmiddel voor winterhanden en zwerende vingers.

Tegen oogziekte draagt men een lange streng roode keulsche zijde om den hals, en voor oorpijn plakt men de helft van een doorgesneden ui op het oor, of, wanneer de pijn het gevolg is van gevatte koude, giete men een paar droppels warme olie daarin. — Wie gouden ringen in de ooren wil dragen, moet zilveren vooraf laten gaan, anders begint de oorlel te rotten. Maar het rotten der oorlellen leidt oog-ongemakken af en ter bevordering hiervan worden ook wel oorringen gedragen.

Heeft men kramp in de kuit, druk er met een ijskouden sleutel of ander stuk ijzer op, dan wijkt het ongemak terstond. Het innemen van terpentijn met boomolie geneest allerlei kramp.

Eenen lijder aan vallende ziekte plakt men eene levend opgesneden duif op het hoofd «in den naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes». Alle geneesmiddelen, voor dergelijke lijders bestemd, moeten, om er zegen op te kunnen verwachten, in éénen nacht worden overgebracht, onverschillig vanwaar ze komen. Men moet zulke lijders niets laten eten van een kop, noch van visch, noch van slachtdieren, noch van gevogelte. Dit laatste geldt ook voor kinderen die «koppig» (stijfhoofdig) van natuur zijn. — Menschen die buiten zichzelven zijn van drift, houde men een pas aan het

vuur geschroeid stuk leder of penneschacht onder den neus. De reuk hiervan zal hen doen bedaren. Ook zegt men: Wie driftig wordt moet tot tien, wie zeer boos wordt tot honderd tellen, dan komt hij vanzelf tot kalmte. — Om een dronkaard te genezen, geve men hem jenever of brandewijn te gebruiken, waarin een aal gesmolten is.

Van een hopeloozen zieke, die met den dood worstelt, zegt men soms dat hij niet tot sterven kan komen. Dit wil zeggen: hij moet sterven, maar er is nog het een of ander dat hem dit belet. Om het hem nu gemakkelijk te maken, bindt men hem eene levende duif op het hoofd.

Een koebeest, lijdende aan klauwzeer of een dergelijk ongemak, geneest men door een graszode, op welke het dier met den zieken poot heeft gestaan, uit het weiland te steken en deze op de schoorsteenplank te leggen. Het ongemak is genezen als de zode geheel is uitgedroogd. — Wanneer eene zeug, die biggen werpt, een blaar heeft, waaruit zij bloedt en waaraan zij kan sterven, dan vangt men het bloed op in een nieuwe steenen pan en brengt het op het vuur aan 't koken; hierdoor zal het bloeden ophouden. — Eierschalen, bij het vuur gedroogd en daarna fijn gewreven, zijn goed ter verdrijving van den maagworm bij paarden.

Nog in het begin der negentiende eeuw reisden in Friesland leprozenbedelaars om aalmoezen in te zamelen. In de friesche volkstaal zeide men dat deze menschen *lazerich* waren, gekweld door dezelfde plaag als de arme Lazarus in de bekende gelijkenis van Jezus: zij waren melaatsch. Zij hadden een houtje met een klep, lazarusklep genaamd; hiermede sloegen zij, om zich te doen hooren, onophoudelijk, en ook op de onderdeur van ieder huis. In het houtje was een ronde holte, waarin men tot gift een muntstukje kon leggen. Had de arme sukkel dit ontvangen, dan ging hij zwijgend verder. Men zeide hier, dat deze menschen, om van hunne kwaal verlost te worden, zeven jaren achtereen gegeven brood moesten eten, zonder om een aalmoes te vragen of er dank voor te zeggen. — Van een drukke babbelaarster zegt men nog: *De mûle giet hjar as in lazerusklap*, zij rept haar mond als een lazarusklep.

Verscheidenheden.

Volgens het friesche kindergeloof komen de pasgebor'en kinderen uit de Wouden, zooals men de houtrijke streken der provincie noemt. Zij groeien daar als appelen aan de boomen, op wier takken zij heen en weder huppelen, als de moeder met de baker er een komt halen, en roepen dan: «Neem mij!» «Neem mij!» — De reis wordt gedaan in een scheepje met een wit zeiltje en een paar witte zwaantjes er voor. — De benaming van «Woudreis» voor bevalling is ook onder volwassenen algemeen en men vertelt elkander in goeden ernst, dat eene kraamvrouw een «zware» of een «gemakkelijke reis» heeft gehad. — In het noorden der provincie heet het, dat de kleine kinderen in de Wouden uit den hollen boom (boom van Vrouw Holle) worden gehaald en door de turfschippers medegebracht. Even buiten het dorp Bergum ligt, een weinig ter zijde van den weg, een reusachtige steen, een zwerfblok van buitengewone grootte, de *poppesteen* geheeten. De ouders daar in den omtrek vertellen hunne kinderen, dat de *lytse popkes* onder dien steen vandaan komen. Kinderlooze vrouwen gaan daarheen ter bedevaart. En in de omstreken van Harlingen zegt men, dat de kinderen gehaald worden bij den *steenenman*, zooals de grenspaal wordt genoemd, die even ten zuiden van Harlingen op den zeedijk staat, ter gedachtenis aan Caspar de Robles. Onverbasterde Landfriezen, die geene uit Duitschland of Holland afkomstige kindersprookjes hebben gelezen of hooren vertellen, weten van den ooievaar, die kleine kindertjes brengt, niets af.

«Iedere nieuwe wereldburger brengt voor zijne ouders duizend guldens meê» en dikwerf voor zijn reeds vroeger hier aangekomene broertjes en zusjes en hunne vriendjes en vriendinnetjes *sûkerbakken*, gesuikerde beschuiten. Worden zij hierop onthaald, dan zegt de «kraamheer» plagend: «Nu ben je bezig den kleinen pop het g.. af te likken». — Vraagt een hunner waarom moeder het bed moet houden, dan wordt hem verteld, dat zij niet loopen kan omdat zij een spijker in den voet heeft gehad (dit hebben we onder kraamvisite). — Wordt een kind des avonds slaperig, dan zegt men: «het zandmannetje komt den kleine zand in de oogen strooien»; en wil het niet naar bed: «dan zal de vrouw met de blauwe mouwen het komen weghalen». — Vindt eene moeder op het lichaam van haar kind eene blijvende vlek, waarvan zij de oorzaak niet begrijpt, dan

noemt zij dit een *spoeketaest*, tast van een spook, alsof het kind op die plaats door een geest zou zijn aangegrepen, waarvan een onuitwischbaar spoor is achtergebleven.

De schijngestalten der maan hebben invloed op de geslachtsbepaling van in wording zijnde wereldburgers. — Wie op een zondag is geboren, is een ongelukskind. Anderen zeggen, dat zulke kinderen pronkers en pronksters worden; weêr anderen dat laatstgenoemde menschensoort op zaterdag ter wereld komt. — Wie zijne ouders plaagt zal door zijne kinderen geplaagd worden en wie ongedoopt sterft, wordt een zwerveling tusschen hemel en aarde. — Het drieenzestigste levensjaar is het moordjaar, dit wil zeggen dat op dien leeftijd de meeste menschen sterven. Het kleine moordjaar is de dertigjarige leeftijd. — Zoo dikwijls er eene ster verschiet sterft ergens een mensch; ook: komt er een kinderzieltje in den hemel. — Waterzuchtige menschen ondervinden bij nieuwe- en volle maan dat het water hun «opkomt» evenals dit in zee het geval is.

Trouwen in bloedverwantschap geeft op den duur een zwak geslacht. — Onder de onverbasterde Friezen zijn iemands broeders- en zusterskinderen niet zijne of hare neven en nichten, maar zijne of hare oom- of tantezeggers. Trouwt zijn of haar broeder of zuster eene weduwe of weduwnaar met kinderen, dan zijn de aangehuwde kinderen des stiefvaders of -moeders geen bloedverwanten zijner of harer broeders en zusters, maar noemen hen toch oom en tante, en worden hunne *koude* oom- en tantezeggers genoemd. Zoo ook een koude zwager of koude *snoar* = schoondochter of -zuster. Kinderen die dezelfde grootouders, maar niet dezelfde ouders hebben, zijn neven en nichten, en de kinderen hiervan neefs- en nichtskinderen. Nu zegt men: neven en nichten mogen wel trouwen, maar neefs- en nichtskinderen niet. Dit is eene woordspeling; kinderen uit het huwelijk van een neef en nicht zijn immers ook neefs- en nichtskinderen. — Iemands kwade eigenschappen en karaktertrekken erven meer over op zijne kindskinderen dan op zijne kinderen.

Heerscht er eene slepende ongesteldheid, bv. koorts of griep, dan zegt men in Friesland: Er gaat een *gorre* rond. Iemand die aan zulk een ongemak sukkelt heeft de *gorre* en men zegt ook: Hij wordt van of door de *gorre* gereden. Evenzoo heet het, als men meent dat iemand door een boozen geest wordt geplaagd: Hij

wordt door den kwade gereden. — Tering en meer kwalen zijn besmettelijk voor jongeren dan de lijder, voor ouderen niet. — Teringachtige menschen bedragen het goud en de koralen niet mooi. Dit wil zeggen dat bij hen door het dragen de glans er van niet toeneemt. — Roesten de sleutels, die iemand bij zich draagt, dit is een teeken van deugd, niet zoozeer van de sleutels, maar van iemand. — Het vleesch van den eenen mensch heelt bij verwonding spoediger dan dat van den ander. De een zegt: «mijn vleesch heelt spoedig», terwijl men bij den ander opmerkt dat het zijne niet zeer heelzaam is. Er wordt hierbij niet zoozeer aan verschil in de gezondheid van het lichaamsgestel gedacht als wel aan iemands bijzondere vleeschsoort.

Brengt men een moordenaar bij het lijk van den verslagene, dan ontspringt zijn neus en begint te bloeden. Hierdoor zou men een onbekenden moordenaar kunnen ontdekken. — Als «Paulus», dien men verdacht van iemand te hebben overhoop gestoken, de pet afzette, zag men dat zijn hoofd afgeplat was alsof het bovenste van den schedel was weggenomen.

Wanneer nieuwe schoenen, als men er in loopt, kraken, is dit een teeken dat zij nog niet betaald zijn. Zoo ook een nieuw kleedingstuk, waarin nog besteldraden zitten terwijl men het aan heeft. — Kan iemand zijne twee klompen even gemakkelijk aan den linker- als aan den rechtervoet dragen, dan is of wordt hij den duivel te slim af. — Kan een jeugdig persoon het doorstaan, dat een ander, hem het hoofd tusschen de handen beklemmende, van den grond opheft, dan is hij of zij in staat het huis te bewaren, d. i. alleen tehuis zijnde alles naar den eisch in orde te houden. — Wanneer een bakkersknecht, het roggebrood tredende, den bodem uit den baktrog trapt, moet de bakker zijn dochter, ingeval hij er eene heeft, den knecht tot vrouw geven.

Wil iemand iets zeggen en het is hem op het oogenblik vergeten *wat*, dan is wat hij zeggen wilde een leugen. — Als de klok slaat en tegelijk de haan kraait, terwijl iemand een scheef gezicht trekt, dan blijft het scheef staan (Ameland). — Slapen iemand de voeten, dan moet hij niet gaan loopen, omdat dan de beenderen broos zijn en hij dus licht zijne beenen zou kunnen breken. — Men moet niet roemen over den langen duur van iets breekbaars, of tevens driemaal met den knokkel van den wijsvinger der rechterhand op de tafel kloppen. — Iemand die honderd boerenplaatsen

bezit is verplicht eene kerk te bouwen. Daarom zorgt men het bij negenennegentig te laten, of men bouwt een hofje, zooals indertijd Jhr. Vegelin van Claerbergen het hofje Fribourg stichtte.

Wanneer men 's morgens in een bedauwd weiland witte suiker strooit, wil de melk van de daar grazende koeien niet boteren. Dit is het werk van wangunst of wraakzucht, die eens anders schade bewerkt, zonder hem met open vizier te durven bestrijden. — Voor paarden en koeien zijn, omdat zij zulke groote oogen hebben, alle voorwerpen veel grooter dan voor den mensch. Vandaar dat het moedige sterke paard zich door den mensch, die hem een reus schijnt, gedwee laat leiden en hevig kan schrikken voor een nietsbeteekenend ding. — In den kerstnacht, met klokslag van middernacht, rijst al het op stal rustende vee gezamenlijk op, terwijl dan voor een oogenblik alle water verandert in wijn.

Wil men een hond kwaadaardig van natuur maken, dan moet men buskruit in zijn voedsel doen. — Beschutters (honden bij de lange jacht) worden met de kunst geboren. — Een dolle hond sterft niet voor zons-ondergang. Dit vertelt men ook van toegemaakte paling. De slang en de adder, doodgeslagen, sterven niet voor goed dan met zons-ondergang. — Bezeert een mol haren snuit dan sterft zij binnen zes uren — en een rat (rot) die gewond wordt, moet levend verrotten.

De eerste zwaluw die men in het voorjaar ziet, noemt men het zwaaltje-voorbode, omdat zij schijnt aan te kondigen, dat haar reisgezelschap spoedig zal aankomen. — De ooievaars die op een boerenschuur nestelen, werpen wel eens een ei of een dood jong naar beneden, ook soms een hunner slagvederen. Men zegt dat dit de huishuur is die de vogels den boer betalen voor hun verblijf op de schuur. Zien de kinderen den ooievaar met den bek op- en nederwaarts klepperen, dan meenen zij dat hij een gebed doet vóórdat hij zijne kinderen gaat spijzigen. Het is nog altijd een raadsel waar de ooievaars den winter doorbrengen. Het schijnt wel in een heel ver-afgelegen zuiderland te zijn. Lang geleden is het gebeurd dat een boer, die een ooievaarsnest op zijne schuur had, een dezer vogels, tegen den tijd van hun vertrek in den nazomer, een halsband omdeed, waarop met duidelijke letters «Friesland» stond. Toen deze ooievaar in het volgende voorjaar terugkwam bleek den boer, dat er nu op den halsband stond geschreven:

Waar deze ooievaar heeft gezeten
Heeft men nooit van Friesland geweten.

Opmerkelijk is het, dat men daar de hollandsche taal wél kende.

«Ik heb Harings Tryn zoo goed met de tang op den kop geslagen, dat zij is doodgebleven», zeî eene huismoeder tot haar buurvrouw, die belangstellend kwam vernemen hoe het was afgeloopen met eene groote pad, die zich had verscholen in een diepe huishoudkast. — De pad was dus dood, maar Harings Tryn lag met eene hoofdwonde te bed. Zij was dezelfde, bij hare dorpsgenooten als tjoenster bekend staande werkvrouw, die een rol vervulde in het hiervoor, II, 153, meêgedeelde verhaal van de poes in de rattenklem te Stroobos.

Wie in den tuin last heeft van zijns buurmans kippen, moet gort koken in pekel en dit over den tuin strooien. — Wil men een kip laten broeden, dan dient men er op te letten dat uit eieren, die het kuiltje aan de zijde hebben, jonge hennetjes komen; hebben ze 't kuiltje op het einde, dan krijgt men haantjes. — Voert men een kip met eierdoppen, dan is er veel kans dat zij het eiervreten leert, d. i. de gewoonte aanneemt haar eigen eieren op te eten.

Op Ameland en ook in andere streken van Friesland gelooft men dat de koekoek tegen den winter een havik wordt. — Hangt iemand een stuk bijenwerk in zijne boomen, dan zal zijn buurman geen zwerm kunnen vangen. — Als men in een vliegenden bijenzwerm met zand of aardkluiten werpt, zet hij zich terstond ergens op neder. — Hebben de bijen des daags veel honig gewonnen, dan zingen zij des avonds, maar zwijgen wanneer de oogst schraal is geweest.

In de zandstreken legt een zorgvuldig hovenier de afvallende vruchten aan den voet van den boom, om den wortel te herinneren dat de takken vrucht hebben gedragen.

Als er geen r in de maand is, d. i. in de zomermaanden Mei—Augustus, hebben de huiskrekels vleugels en kunnen vliegen. In deze maanden deugen de schelvisch, de kabeljauw en de haring niet, de zwart- of donkerhuidige zeevisch wel. — Velen eten gedurende dezen tijd geen mosterd; men kan dan zijn eigen adem niet zien en de bunsingvellen hebben geen waarde.

De roodschonk, eene in het wild groeiende plant met rooden stengel, heeft op haar blad een roode vlek. Er stond zulk eene plant onder het kruis van Jezus; er viel op haar blad een droppel van het heilige bloed. Sedert heeft de roodschonk die roode vlek.

In een schrikkeljaar, zegt men, zitten de boonen allen juist andersom in de peulen dan in andere jaren. Sommigen zeggen, dat het niet waar is; ik heb het nooit onderzocht. — Op een goed volwassen blad of lover van de haverplant staat een B en dit beteekent *bistefoer* = beestenvoeder, zegt men in Westdongeradeel. — De boeren spreken schertsend van «klaver-een», een gewas dat eigenlijk niet bestaat, maar men bedoelt er magere grasscheutjes meê. Van schrale graslanden zegt men: «Er groeit veel klaver-een; ook: eernewoudster klaver». De omstreken van Eernewoude plachten niet zeer vruchtbaar te zijn.

Amelander achtendeelen.

Op Ameland bestaat nog eene zeer eigenaardige verdeeling van landerijen. Voor onheugelijke tijden werd er ten oosten en zuiden van Ballum een stuk gronds ingedijkt, dat werd afgedeeld in 576 gelijke plekjes, die men nog achtendeelen noemt. Deze grond behoorde aan twee familien en een klooster, eigenlijk een uithof van Foswerd bij Ferwerd [1]).

Men spreekt nog altijd van het Foppen-eg, het Jelmara-eg en het Monniken-eg. Elke eg beslaat 192 achtendeelen. Deze verdeeling in eggen is broederlijk geschied, elk kreeg evenveel hoog-, evenveel laag-, evenveel bruikbaar en evenveel onbruikbaar land, en dan altoos in deze volgorde: Foppen-eg, Monniken-eg, Jelmara-eg, de gansche «miede» rond. — De miede is de algemeene naam voor het geheele veld, dat aan alle zijden is omringd door een zodendijk ter hoogte van ruim een meter, aan den buitenkant zeer steil, om onbeklimbaar te zijn voor vee.

Maar vóór en in 1825 is een aanzienlijk deel van den dijk verzwolgen en de polder door het aanleggen van een nieuwen goeden wal verkleind. Nogtans werd de behouden grond op nieuw in 576 achtendeelen verdeeld, zoodat ieder toenmalig bezitter evenveel schade leed. Elk achtendeel en evenzoo elk onderdeel er van is kenbaar

---

[1]) Een voetpad, het *Muntkepad* (Monnikenpad), verbond Foswerd met het „Munnikenhuis” te Ballum; men kon destijds met behulp van een plank of polsstok naar den vasten wal komen. Het voetpad is op het eiland nog herkenbaar.

aan een walletje, een steen, een paal of iets dergelijks. Het spreekt van zelf dat een achtendeel, tengevolge van de genoemde verandering, thans minder omvang heeft dan vroeger. Men rekent thans drie achtendeelen op een hectare.

Ook is het gebied van menigeen buitendijks nog te vinden. Kan nu bewezen worden, dat een stuk gronds aldaar indertijd binnendijks heeft gelegen, dan moet daarvan kadastergeld worden betaald, omgeslagen op den «Boerenstand» naar evenredigheid van het tegenwoordig bezit binnendijks.

Door vererving wordt elk achtendeel nog dikwijls in tweeën, drieën, ja soms zelfs in vijftien of nog meer brokjes verdeeld. De een moet dan pad en rit over eens anders gebied maken en omdat dit over nog ongemaaid hooiland niet mag, worden de dorpelingen bij driemaal herhaald klokgeklep opgeroepen om in de open lucht te beraadslagen welk deel van de miede het eerst «vallen» zal. Zulk een deel heet een lot en moet in den regel na drie dagen gemaaid zijn. Gemiddeld maakt men zes «lotten» van de gansche uitgestrektheid. Met het binnenhalen van het hooi is ieder weêr vrij.

Is het nagras klaar, dan wordt wederom bij onderling overleg bepaald wanneer de «vrijgang» zal beginnen, als wanneer het vee «her en der» mag loopen. Wie dan nog late vruchten, zooals boonen of aardappelen te velde heeft, moet ze omschutten of op zijn omheind erf halen, wil hij ze behouden.

Buitendijks ligt tegenwoordig driemaal zooveel gronds als daarbinnen, ongerekend de duingronden, het omland en de Bosch. De buitenweide, «grie» (Landfr. *greide* = grasland) genaamd, is massaal verdeeld in «grazingen», ook 576 in getal. Een grazing is de weide voor eene koe of een paard, voor een rier (var) of twee hokkelingen of kalveren. Veulens en lammeren worden, als zijnde tijdelijke eters, niet gerekend. Elke grazing doet thans 75 cents jaarlijks.

Het gebruik van een achtendeel binnendijks, hetzij als bezitter of als huurder, verzekert het recht op een grazing buitendijks. De grazingen worden alzoo stilzwijgend mede verhuurd of ook verkocht bij de achtendeelen. Wie meer vee houdt dan hij achtendeelen gebruikt, moet «grazinggeld» bijpassen, en omgekeerd. Men mag ook grazingen verhuren aan andere dorpen. Wie drie achtendeelen bezit mag één schaap houden. Houdt hij er meer, dan moet

hij bijbetalen, of omgekeerd. — Het hoeden van al het weidende vee geschiedt in vijven: 1° de schapen, 2° de melkkoeien beoosten Ballum, 3° dezelfden bewesten Ballum, 4° de rieren, 5° de kalveren. Het hoedgeld wordt per beest omgeslagen. De melkkoeien, de kalveren en de schapen komen telken avond tehuis, de rieren blijven nacht en dag buiten.

Het oppertoezicht over Ballums landerijen berust in handen van drie «rechters», gekozen door en uit den «Boerenstand», eene vereeniging van landbouwers. Niet elke eg heeft een afzonderlijken rechter, maar de drie regeeren gezamenlijk het geheel. Tot hunnen werkkring behooren o. a. het oproepen tot en het leiden van de vergaderingen, het vaststellen en innen van den omslag in hoed-, grazing- en kadastergeld, het toezicht op 't aanleggen en onderhouden van dijken, waterkeeringen, sluizen, hekken en stekken, het tellen van het vee, enz. Ook het aankoopen van fokstieren en hengsten ter veredeling van den veestapel. Iets van ingrijpenden aard moet met algemeene stemmen worden aangenomen.

«Omland» noemt men stukken gronds, die voor en na nog aan de duingronden of de grie zijn onttrokken. Zij liggen niet op achtendeelen; stuk voor stuk heeten ze «hiemen». Omland is uitsluitend bouwland. — De «Bosch» is het erf van het voormalige slot van Cammingha, het zoogenaamde «Heerehús» bezuiden Ballum, gesloopt 1826—1829. De Bosch ligt evenmin op achtendeelen.

Er zijn ook nog terplanden geweest, geen onderdeelen van achtendeelen, zooals ik ergens vond aangeteekend, maar meer onbruikbare woeste hoogten, die afzonderlijk verhuurd werden.

Rondom Hollum is oorspronkelijk een weinig minder land ingedijkt dan bij Ballum, maar Hollums grond is ongeschonden gebleven, zoodat hier de achtendeelen iets grooter zijn dan te Ballum. Ook de Hollumer polder ligt in 576 achtendeelen, maar heeft eggen (ook «twier» genoemd), ieder van 96 deelen, en ook zes rechters. Deze eggen heetten Foppema-, Hillema-, Harmana-, Denega-, Weerts- en Sents-eg. — Omdat Hollum meer dan driemaal zooveel inwoners telt als Ballum, is de kans op versnippering der achtendeelen door vererving daar veel grooter. Alzoo zijn de afzonderlijke lapjes grond, toebehoorende aan verschillende eigenaren, er soms zeer klein. Iemand haalde van zestien stukjes hooiland slechts één matige wagenvracht hooi. Van den vuurtoren gezien gelijkt Hollums binnenland meest naar een grooten tuin met bedjes en perkjes.

Stemhuisjes. Hanestemmen.

Hier en daar vindt men op het friesche platteland nog een kleine veldarbeiderswoning, die «stemhuisje» wordt genoemd. Deze gebouwtjes zijn ontstaan in de achttiende eeuw, toen het stemrecht, ter benoeming van grietmannen en verdere grietenij- en dorpsambtenaren, predikanten en schoolmeesters, verbonden was aan een hornleger (eigenlijk: legerplaats voor het hoornvee, bij uitbreiding het erf waarop het woonhuis met schuur en stalling staat, behoorende tot eene boerenplaats). Werd dit huis afgebroken en hierdoor de plaats als 't ware ontbonden, dan was, zoolang deze toestand bleef bestaan, de stem «slapende», er mocht geen gebruik van worden gemaakt. Men kon haar weêr doen ontwaken door op het hornleger een huis te bouwen en er eenige landerijen aan toe te voegen. Het kon gebeuren, dat bij eene ophanden zijnde verkiezing een der partijen berekende, ééne stem te weinig te hebben om te kunnen overwinnen. Dan werd, onder strikte geheimhouding, in den nacht vóór den stemdag, op een hornleger met slapende stem in allerijl een huisje gebouwd, eenvoudig en bekrompen, maar 't moest bewoonbaar zijn, d. i. een buitendeur, een venster en een haardstede hebben. Ook zegt men dat er stalling voor twee koeien in moest zijn, maar 't werd er gewoonlijk niet zeer nauw meê genomen. Veelal werd zulk een stemhuisje spoedig weêr afgebroken, doch ook wel in voldoenden staat gebracht om te blijven bestaan.

Nabij het gehucht Tsjynzerburen, onder Roordahuizum, staat nog een stemhuisje, dat er, volgens de overlevering, gebouwd is in één nacht midden in den winter, terwijl de kleiwegen zoo goed als onbruikbaar waren. Er moest een nieuwe dorpsrechter worden benoemd. Een der partijen, zich te zwak kennende, maar wetende, dat op een voormalig hornleger aldaar een of meer slapende stemmen lagen, besloot een stemhuisje te bouwen. — Er werden twee flinke paarden voor een hooiwagen gespannen, hiermeê ging men de noodige bouwmaterialen van Grouw halen en vervolgens met mannenmacht aan het werk. Toen de buren des morgens het hoofd buiten de deur staken, zagen zij daar een huisje, waarvan de schoorsteen reeds rookte. Bij nader onderzoek bleek, dat daarbinnen eene vrouw zat pannekoeken te bakken. Het huis werd dus ook bewoond!

Nog vroeger waren er ook hanestemmen. Verkocht iemand eene boerenplaats, dan behield hij, om stemgerechtigde te blijven, het hornleger aan zich en verhuurde dit aan den nieuwen eigenaar «voor eeuwig», tegen eene zeer onbeduidende huursom, bv. een paar hanen in het jaar; vanhier de naam. Alzoo kon het voorkomen dat iemand, die niets bezat dan enkel een hornleger, stemgerechtigd was, terwijl sommige bezitters van een aantal landerijen geene stem hadden. — Toen bij eene tienjarige herziening van het reglement bepaald werd, dat iemand, om stemrecht te hebben, niet alleen het hornleger, maar ook de bijbehoorende landerijen moest bezitten, terwijl er bovendien een huis op moest staan, toen vervielen de hanestemmen en konden er slapende stemmen zijn.

De ronde schoorsteen.

Niet ver van Rauwerd staat aan den sneeker straatweg een boerenhuis dat van ouds «De ronde schoorsteen» heet omdat, in strijd met de stévaste gewoonte, een der schoorsteenen op het huis rond is gemetseld inplaats van vierkant. Hier woonde vele jaren geleden — denkelijk alleen des zomers — een adellijk jonker, wiens geestvermogens op verre na niet in evenredigheid waren met zijn geldelijk vermogen. Het volk noemde hem «de gekke», omdat hij wel eens zonderlinge streken uitvoerde en soms aanzienlijke geldsommen daarbij verspilde.

Dit heerschap ontmoette eens op den weg nabij zijn huis een armen jongen, die liep venten met wat kramerijen. Op de beleefde vraag van den knaap of hij mijnheer soms iets zou kunnen verkoopen, was het antwoord: «Ja, ik wil alles koopen wat je in je mandje hebt; zeg maar wat het kost.» — De som werd genoemd en dadelijk betaald niet alleen, de jongen kreeg nog bovendien eenige guldens met deze opdracht: «Koop daarvoor nieuwe koopwaren en doe daarmeê je voordeel, maar van alles wat je er meê wint moet ik de helft hebben.» De kleine koopman beloofde dit, nam verheugd afscheid en ging verder, en mijnheer dacht niet meer aan hem. Een paar weken later kwam de knaap zich aanmelden bij het huis «De ronde schoorsteen», te kennen gevende, dat hij mijnheer eenig geld had te brengen: volgens hem de zuivere helft van wat hij met het geleende had gewonnen. Dit verraste den jonker. «Kom,» zeî hij: «het voldoet mij dat je zoo eerlijk zijt. Dat geld verlang ik niet; ik wil er je liever nog iets bij geven; ziedaar!

Breid nu den handel maar wat uit; ik hoop en verwacht dat het je goed zal gaan.» Sedert liet de kleine koopman zich niet meer zien of hooren. Jaren waren er verloopen, toen de jonker zich eens te Amsterdam bevond en daar zijne aandacht vestigde op een fraaien winkel. Terwijl hij voor de ramen stond, kwam de koopman naar buiten: «Mijnheer, ik ben blijde u hier te zien. Gij zult u zeker nog herinneren, eens steun te hebben verleend aan een marskramertje. Die ben ik. Ik heb met uw geld voorspoed gehad, en wanneer gij nu zoo goed wilt zijn binnen te komen, wil ik u het geleende terugbetalen met interest op interest». — «Kom», zeî mijnheer lachende, «waar maal je nu over? Ik heb je dat geld niet geleend maar gegeven, en daarmeê uit!» — Toch kwam hij in den winkel, en kocht het een en ander, als een aandenken.

De eikeboom bij Kippenburg.

In de eerste helft der negentiende eeuw kwam er af en toe in Gaasterland een scharenslijper, die, om zijne bruine gelaatskleur en koolzwarte haren, de *swarte skearsliper* werd genoemd. Men vertelde dat hij een zoon was van den duitschen gauwdief Schinderhannes, die zich in het laatst der achttiende eeuw zoo berucht heeft gemaakt.

In dienzelfden tijd is er op den weg naar Balk bij schemeravond eene drieëntwintigjarige boerendochter van Harich vermoord. Vrij algemeen verdacht men den zwarten scharenslijper, maar spoedig bleek, dat iemand uit de buurt van Wyckel de dader was.

Aan den weg van Kippenburg naar Balk staat een zware eikeboom in wiens bast kort na den moord met groote letters — nog altijd duidelijk leesbaar — de woorden **Moord niet** zijn gesneden. Bij dezen boom werd het lijk der vermoorde gevonden. De stam was met bloed bespat en de bloedvlekken waren onuitwischbaar.

Toen voor eenige jaren het gemeentebestuur daar een aantal boomen liet vellen, omdat zij te na aan den weg stonden, werd genoemde eik gespaard.

Een veelvraat, die alles op kan, heeft *in troch-itene mage*, zegt men. Er worden geen vraten geboren, maar wel gemaakt. Zijne moeder heeft hem van kind af aan altijd de maag zoo vol mogelijk gepropt. Hij heeft deze gewoonte steeds aangehouden; hierdoor is eindelijk de maag doorgezakt en er is een bijmaag ontstaan. Nu

heeft de man een doorgegeten maag, die ontzaglijk veel bergen kan. — «Mijn vader heeft zulk een maag gezien op de snijkamer», vertelde mij iemand onlangs.

Het is zeer af te raden uit eene sloot te drinken, omdat men, dit doende, kiemen of eitjes van waterdiertjes kan inslikken. Het is wel eens voorgekomen, dat een mensch op die manier een levend vischje of een levenden kikvorsch in de maag had gekregen. Zoo iemand is nooit te verzadigen met drinken en moet het ten slotte besterven.

De wormen die menschen, vooral kinderen, soms in de maag kunnen hebben, liggen 's morgens, zoolang iemand nog niets gebruikt heeft, met den bek open. Dan is het zaak deze ongewenschte gasten iets toe te dienen dat hun slecht moet bekomen, anders gezegd een middel in te nemen om ze te verdrijven. Begint iemand, dit niet gedaan hebbende, te eten, dan voedt hij de wormen en zij blijven in goeden welstand. — Bekend is het, dat sommigen als «wormverschrikker» 's morgens in 't nuchter een borrel nemen.

Het zal misschien een jaar of twaalf geleden zijn, dat in de veenkolonie Appelscha zekere gehuwde vrouw in de meening verkeerde dat zij en haar zuigeling betooverd waren. Zij beweerde eene slang in haar lichaam te hebben en liet 's avonds haar man alleen, om bij een harer familieleden te gaan slapen. Op haar eigen bed durfde zij zich niet ter rust begeven, omdat zij in de kussens vederkransen had gevonden, doorvlochten met haar van haar eigen hoofd. Deze dingen waren ook voor de buren voldoende bewijzen van tooverij.

Een ingezeten van Holwerd wandelde op zekeren morgen tamelijk vroeg buiten het dorp, toen hem een werkman in zondagsgewaad op zijde kwam. Deze vertelde: «*Ik wol ris nei de wonderdokter yn Kûkherne, ik hab in ierdapeldaem yn 'e mage.* Ik wil eens een bezoek brengen aan den wonderdokter te Kuikhorne, ik heb een aardappeldam in de maag».

Hij geloofde dat ten gevolge het veelvuldig eten van *ierapels mei 't bleate gat*, aardappelen met te weinig vet en in 't geheel geen vleesch of spek, zich een dam van aardappelbestanddeelen in zijne maag had vastgezet. Dat de man een inwendig ongemak had is zeker; hij is er later aan bezweken.

SPREEKWOORDEN EN GEZEGDEN.

(Die in het boek zelf zijn besproken en opgenomen, zijn hier niet dan bij uitzondering weder genoemd.)

---

abbekaet.

De divel het alle abbekaten op syn hân. De duivel heeft alle advokaten op zijn hand.

In bryk pleit freget in kwea abbekaet. Een schuins pleidooi vereischt een listig advokaat.

Hy moat in goed abbekaet ha as er 't rêdde scil. Hij dient een bekwamen advokaat te hebben, zal hij 't klaren. (Van een zieke voor wiens herstel niet veel hoop is.)

Fen abbekaterij rint hast gjin minske frij. Van advokaterij (eene zaak anders voor te stellen dan zij is) loopt bijna niemand vrij (men doet er zelf in of wordt er het slachtoffer van).

Frouljue, abbekaten en eigenbaet habbe follen yn 't onleech laet. Vrouwen, advokaten en eigenbaat hebben velen in het ongeluk gebracht.

Abbekaten fiskje ljeafst yn tsjokwetter. Advokaten visschen liefst in troebel water.

Hy het fingers as in abbekaet, hij heeft vingers als een advokaat. — Hij is handig in het grijpen.

aei.

As wy thús binne ite wy ús eigen aeijen. Tehuis eten wij onze eigene eieren (leven we niet op kosten van een ander, kunnen we hulp van anderen missen).

De wirden binne goed, mar de hin leit aeijen. De woorden zijn goed, maar de hen legt eieren. (Daden beteekenen meer dan woorden.)

Dy 't aeijen het kin doppen meitse. Wie eieren heeft kan doppen maken. (Wie geld heeft kan iets doen, zich eenige weelde veroorloven.)

Dat binne Lûkes-aeijen. Dat zijn Lukas-eieren (uitvluchten, voorwendsels). — In de oude kerk te Jutrijp, afgebroken in 1808, was onder den predikstoel de evangelist Lukas afgebeeld, zittende op eieren te broeden.

Hy riedt der nei as de bline nei 't aei. Hij raadt of gist er naar als de blinde naar het ei. — Ook: *Hy slacht* (slaat) *er nei as de bline nei 't aei.*

Hy naem it goez-aei en liet it moskaei lizze. Hij nam het ganzenei en liet het musschenei liggen. — Een klein voordeel offerde hij aan een grooter op.

In aei is in aei, sei Sytse, mar ik ha ljeaver de greate as de lytse. Een ei is een ei, zei Sytse, maar de groote neem ik liever dan de kleine.

In aei is in aei, sei de boer, do naem er 't goez-aei en liet it mosk-aei lizze. Een ei is een ei, zei de boer, toen hij het ganzenei nam en het musschenei liet liggen.

Het er aeijen, hy scil wol doppen meitse. Heeft hij eiers, hij zal wel doppen maken. (Heeft hij geld, hij zal het wel weten te verteren.)

In aei yn e' hannen en dat stikken. Een gebroken ei in de handen (een netelig zaakje).

It goez-aei fleane litte om 't mosk-aei to fangen. Het ganzenei laten glippen om het musschenei te verkrijgen.

It scil altyd wol 't ien of 't oar wirde: in geld aei of in dea pyk. Het wordt zeker het een of het ander: een onvruchtbaar ei of een dood kuiken (in elk geval niets).

In heal aei is better as in lege dop. Een half ei is beter dan een ledige dop.

It aei is kniesd. Het ei is gekneusd (hij of zij acht zich beleedigd).

It aei wol wizer wêze as de hin. Het ei wil wijzer zijn dan de hen (het kind wijzer dan zijne ouders).

Men moat net tofolle aeijen onder ien hin lizze. Men moet niet te veel eieren onder één kip leggen (nl. ter uitbroeding).

Myn dochter het hjar aeijen yn 'e wâl lein. Mijne dochter heeft haar eieren in den wal gelegd (geen goed huwelijk gedaan).

Men moat in pankoek net om in aei bidjerre en in teltsje net om in ljeagen. Men moet een pannekoek niet om een ei bederven en een vertelsel niet om een leugen.

Wol bret, sei Jan Flapper, toalve aeijen en trettsten piken. Wel gebroed, zei J. F., twaalf eieren, dertien kuikens. (Bespotting van een snoever.)

As de sé-aeijen stjonke, den stjonke se mear as de lân-aeijen. Als zee-eieren bedorven zijn is het erger dan met land-eieren. (Het bankroet van een zeehandelaar is meestal zwaarder dan dat van een burgerkoopman.)

As dat aei ris brekt hwet scil 't den stjonke. Als dat ei eens breekt zal het erg stinken. (Verkeert de vriendschap van twee die niet deugen in vijandschap, dan komen er leelijke dingen aan 't licht.)

As er in aei lein het, moat er 't bikeakelje, lyk as in hin. Als hij een ei gelegd heeft dan moet hij het bekakelen, evenals eene hen. (Heeft hij iets gedaan, waarop hij meent te mogen wijzen, dan vertelt hij 't overal.)

Dêr scil ik aeijen yn klopje. Daar zal ik eiers in kloppen (mij eens laten gelden).

Der doocht net ien fen 't hele team; hja binne fen kweade aeijen set. Er deugt niet een van het gansche toom; zij zijn uit slechte eieren gebroed. — Het geheele gezin deugt niet; ze zijn uit een verkeerd nest; de ouders deugen niet.

De aeijen gean op gouden skonken. De eieren loopen op gouden beenen (zijn schaarsch en duur).

Hy het it fen aeijen makke. Hij heeft eieren gebroken (een leelijke fout begaan).

Hy slacht Sint Egbert, dy de aeijen opiet en de doppen om Gods wille joech. Hij aardt naar S. E., die de eiers opat en de doppen om niet wegschonk. — Hij geeft niets weg dan wat geen waarde heeft.

Hja habbe him op fûle aeijen set. Zij hebben hem op vuile eieren gezet (hem in een netelig zaakje betrokken).

Hy sit op fûle aeijen. Hij zit op vuile eieren. — Zijne zaak of bezitting is zeer met schulden bezwaard.

Hy komt mei 't sâlt as 't aei op is. Hij komt met zout als het ei op is. — Ook: *Hy komt mei aeijen nei peaske*, met eieren na paasch.

It is mei sizzen net to dwaen, sei de man, en hy het twa snies aeijen op. Het is met zeggen niet te doen, zeî de man, en hij at twee snees eiers op.

Dat aei kriget yet al hwet skyl. Dat ei krijgt nog al wat schaal. — De schijnbaar nietige zaak wordt druk besproken.

It giet foart as aeijen út 'e koer. Het gaat weg als eieren uit de mand. — Die koopwaar vindt veel aftrek.

Gjin brosser gûd as aeijen, en dêroan twiebakken. Geen brozer goedje dan eieren en daarna beschuit.

Better hjûd in aei as moarn in hin. Beter vandaag een ei dan morgen eene hen. — Beter het weinige dat zeker is, dan te wachten op het meerdere dat onzeker is.

Dat leit him gjin wynaeijen. Dat legt hem geen windeieren (brengt hem geen geringe voordeelen aan).

Ut hwet aei is hy bret? Uit welk ei is hij gebroed? — Van welke familie is hij, dat hij zich zooveel inbeeldt?

In rau aei kin men net troch de glêzen smite. Een rauw (ongekookt) ei kan men niet door de glazen werpen.

Hy docht dat ek al om syn eigen koer mei aeijen. Hij doet dat ook al om zijn eigen mand met eieren (om eigen voordeel).

Der is gjin aei onder britsen. Er is geen ei onder gebroken. (Bij 't verplaatsen van een zwaar onhandelbaar voorwerp, bv. eene kast met porselein en glaswerk.)

Dy hjar koer mei aeijen koe wol ris brekke. Die vrouw haar mand met eieren zou wel eens kunnen breken. — Van eene hoogzwangere vrouw, die over de be-ijzelde straat loopt.

Dêr scitte in aei for drinke. Daar zult ge een ei voor zuipen (— voor boeten; het zal u betaald worden gezet).

In fjirder bûter kin op fjouwer aeijen stean. Een vierde ton boter (40 kilogr.) kan op vier eieren staan. — Beproeft het maar.

It is slim wirk om in aei to skearen. Het gaat moeielijk een ei te scheren.

Hy leit syn aeijen bûten 't nêst. Hij legt zijne eieren buiten het nest (pleegt overspel).

Hwet aeijen kin hy lisze? Welke eieren kan hij leggen? — Waarin kan hij meêdoen, waarvoor is hij bruikbaar?

Hwet scoe dy syn aeisiikjen hjir wêze? Welke eieren zou die persoon hier willen zoeken (met welk doel hier komen)?

Dat is in aei mei sâlt. Dat is een ei met zout (een snedig gezegde, eene geestige satire).

Der moat in aeike yn 't nêst bliuwe. Er moet een eitje in het nest blijven. — 't Is beter steeds iets in den spaarpot te houden, dan bij den dag te leven.

Op Sinte Gertrúd moat de kiwyt syn earste aei er út, al is 't ek op in skosse iis. De kiwyt bliuwt dêrom allike wiis. Op St. Geertruid (17 Maart), moet de kievit zijn eerste ei leggen, des noods op een schots ijs. De kievit blijft daarom even wijs.

aep.

In aep bliuwt in aep al het er in rôk oan en in prûk op. Een aap blijft een aap, al gaat hij deftig gekleed.

Dêr is in aep to fangen. Daar is een aap te vangen (een voordeel te behalen).

Hy het de aep binnen. Hij heeft het behaalde voordeel in veiligheid.

De aep komt út 'e mouwe of *út 'e sek.* Het geheim lekt uit, het ware der zaak komt aan den dag.

Dat is net folle aeps. Dat is niet veel aaps (niet veel zaaks).

Min scoene der apen mei fange. Het is om er apen meê te vangen — iets bespottelijks.

Hy past dêr as de aep yn 'e posleinskast. Hij past daar als de aap in de porseleinkast (dus zeer slecht).

In aep mei syn stirt forlieze, syn kueren net. Een aap mag zijn staart verliezen, zijne kuren verliest hij niet.

Hy het syn appe wol luze. Hij heeft zijn aap wel geluisd (zijn eer en onschuld goed verdedigd).

âld. jong.

As er âld wirdt scil er him forbetterje. Als hij oud wordt, zal hij zich beteren. — Hij stelt zijne bekeering steeds uit.

Dy 't net âld wêze wol moat him jong hingje litte. Wie niet oud wil zijn, late zich jong hangen.

In âldfaem is net folle, mar in âldfeint is neat. Eene oude vrijster is niet veel, maar een oude vrijer is niets.

Ald grien, mâl grien. Oud mal bovenal.

Jonge fammen mei âlde koppen. Jonge meisjes met oude koppen. — Meisjes, die voor jong willen doorgaan, maar 't blijkbaar niet meer zijn.

Hy is fen ien Maeije sa âld net. Hij is van één Mei zoo oud niet; (een man van ondervinding). Ook: *Hy is fen ien Maeije sa wiis net wirden.* —

Edelyk, sei de wink en hie mar ien jong. Adelijk, zei de wink en had maar één jong.

Alde foerljue hearre graech it klappen fen 'e swipe. Oude voerlieden hooren gaarne het klappen der zweep.

It wirdt dy âld net frege hwet klean aste jong dragen heste. Men zal u, als gij oud zult geworden zijn, niet vragen welke kleêren gij nog jong zijnde, gedragen hebt. — Wees dus in uwe jeugd maar nederig, vlijtig en spaarzaam.

Alde hoerren sitte ticht onder 'e preekstoel. Oude hoeren zitten 't naast bij den preekstoel (worden kwezels).

For de âlderdom binne gjin krûden woechsen. Voor den ouderdom zijn geen kruiden gewassen.

Ald en earm is bodders lean. Oud en arm is des werkmans loon.

As dy âlde slachte wirdt scil der wol smoar út komme. Als die oude geslacht wordt (sterft), zal er wel vet uitkomen (overschieten).

Alde ljue moatte 't fen 'e tafel helje. Oude lieden moeten 't van de tafel halen (goed eten). Ook: *Alde ljue moatte 't mei de tosken helje.*

In jong wiif is in âldman's deakiste. Eene jonge vrouw is eens ouden mans doodkist (wanneer hij nl. met haar gehuwd is).

Jong nei de merke, âld nei de tsjerke. Jong naar de kermis, oud naar de kerk.

Jonge ljue, domme ljue; âlde ljue, kâlde ljue. Jonge lui, domme lui; oude lui, koude lui.

Jong by âld is hjit by kâld. Jong bij oud is heet bij koud.

Kwea âld, kwea jong, kwea woan, kwea spoun. Kwaad oud, kwaad jong, kwaad gewonnen, kwaad gesponnen.

Neat mâlder as âld mâl. Oud mal gaat bovenal.

Sok âld sok jong. Zoo de ouders, zoo de kinderen.

Ho âld is de sinne? Hoe oud is de zon? — Hoe laat is het op den dag?

âld, nij.

Alde klean moanje net. Oude kleederen manen niet (evenals fraaie nieuwe, die onbetaald zijn).

De âlde klean moatte de nije fortsjinje. De dagelijksche kleêren moeten de nieuwe verdienen.

Yn nije winkels is gjin âlde skild. In nieuwe winkels heeft men geen oude schulden. (Goed voor lieden die van borgen houden.)

Komt in nije broek oan't âld wammes, den skoerre de fitergatten út. Komt een nieuwe broek aan het oude wambuis, dan scheuren de vetergaten uit. (Gezegd wanneer een oud man een jonge vrouw trouwt.)

Mei âld jild en âld brea slacht men grif de honger dea. Met overgespaard geld en brood stilt men den honger.

Ald hea en âlde turf is sa goed as âld jild. Oud hooi en oude turf (overjaarsch, overgespaard) is zoo goed als oud geld.

It âlde gûd moat earst oan 'e ein, sei de jonge, en liet syn heit de krûk sjouwe. Het oude goed dient het eerst afgebruikt, zeî de jongen, en liet zijn vader de volle kruik dragen.

Alle âlde merken binne út. Zie II, 244.

Gjin âlde kestanjes út it fjûr helje. Geen oude kastanjes uit het vuur halen (geen oude grieven opperen).

Nije pikelhearringen mei âlde koppen. Men ziet aan de oogen dat een pekelharing oud is. Beweert een venter dat hij nieuwe haringen verkoopt, dan krijgt hij te hooren: Ja, 't zijn nieuwe met oude koppen.

Men moat gjin âlde planke út 'e wân skoerre ear 't men der in nije for klear het. Men dient geen oude plank uit den wand te rukken, voor men een nieuwe in gereedheid heeft.

In healsliten tsjettel is sa goed net as in nijen. Een gebruikte ketel is minder goed dan een nieuwe.

Alde kost, ierdapels mei skieppekop. Oude kost, aardappels met schaapskop.

As 't op âld iis friest is 't gau sterk. Wanneer 't op oud ijs vriest is het spoedig sterk. — Wordt eene afgeknapte vrijerij op nieuw aangeknoopt, dan volgt het huwelijk spoedig.

It giet er út als âld smoar. Men maakt een drukte als oud vet (dat gesmolten wordende veel geraas maakt).

It het fen âlds altyd so wêst; dy 't ride wol moat hynsder en wein ha. Het is van ouds altijd zoo geweest: wie rijden wil moet paard en wagen hebben.

Dat smakket as âlde foetsokken. Dat smaakt als oude sokken. — Men zegt dit van een drank of dunne spijs, die erg slap is of een leelijken bijsmaak heeft.

Hy het de âldste brieven. Hij heeft de oudste documenten (is een kennis van vroeger, bv. een vrijer bij een meisje).

By de rige lâns lyk as yn in âldjierspreek. Bij de rij langs als in een oudejaarsavondpreek.

In âldjierspreek en 't húshimmeljen lykje elkoar. Een oudejaarspreek en huisschoonen gelijken elkander.

Syn wirden hingje oan elkoar as droech sân, krekt as in âldjierspreek. Zijn woorden hangen aan elkaar als droog zand, juist als eene oudejaarspreek.

Sa âld as de wei fen Jeruzelim. Zoo oud als de weg van Jeruzalem. Ook kortweg: *Sa âld as de wei*, zeer oud.

by âlds.

By âlds wieren de masters der om 'e bern, nou binne de bern er om 'e masters. Oudtijds waren de schoolmeesters er om de kinderen, thans is 't andersom.

By âlds hingen de moardners oan 't krús, nou hinget it krús oan 'e moardners. Oudtijds hingen de moordenaars aan het kruis, thans hangt het kruis aan de moordenaars.

Hy sprekt as de balstiennen by âlds. Hij spreekt even als de keisteenen eertijds (dus geen woord).

By âlds wier 't in great wonder as in ezel praette; nou is 't in great wonder as in ezel him stil hâldt. Oudtijds was 't een groot wonder wanneer een ezel sprak, thans wanneer een ezel zwijgt.

âldwiif.

Dat giet er troch! sei 't âldwiif en hja ried op in biezemstôk. Dat gaat er door! zeî 't oude wijf en zij reed op een bezemstok. Ook: *De jeugd moat er út, sei 't âldwiif, en hja ried op in biezemstôk.*

Dou kinst er mei oanpiele lyk as 't âldwiif mei de hinnepiken. Gij kunt er maar voor zorgen, evenals de oude vrouw voor de jonge kuikens (waarvan de moederkip dood was).

As de âlde wiven op 't iis komme wol 't waer omslaen. Als de oude wijven op het ijs komen, wil 't weder veranderen.

De earste simmerfûgel is in âldwiif yn 'e sinne onder de húsweach. De eerste zomervogel is eene oude vrouw bij zonneschijn onder (of tegen) den huismuur.

It giet swietwei nei de ein ta, sei 't âldwiif en hja iet fen in dimterkoeke. Het gaat zoetjes aan naar het einde, zeî de oude vrouw, toen zij van een deventerkoek at.

As in âldwiif fen tûzen wike yen yn 't hier skoert, dat docht net sear. Trekt een oud wijf van duizend weken iemand aan de haren, dat doet geen pijn.

Riden is toarstich wirk, sei 't âldwiif, en hja stie mei ien foet op 't iis. Schaatsenrijden is dorstig werk, zeî 't oude wijf en zij stond met één been op het ijs.

It is in raer ynsjuch, sei 't âldwiif, en hja bigoun to gapjen. 't Is een leelijke inkijk ('t laat zich leelijk aanzien) zeî 't oude wijf en begon te geeuwen.

It breedste is yet bynefter, sei 't âldwiif, do scoe se in panne kakke en de stâlle kaem earst. Het breedste (de hoofdzaak) volgt nog, zeî 't oude wijf, toen zou ze een pan k..... en de steel kwam 't eerst.

Sa het it sitten, sei 't âldwiif en hja paste 't ear oan 'e pispot. Zóó heeft het gezeten, zeî de oude vrouw en paste het oor aan den nachtpot.

It scil wol wer betterje earst in âldwiif biste. Het zal wel beteren voor ge een oud wijf zijt. (Tot een meisje, dat over een onbeduidend ongeluk klaagt.)

Ho stilder ho better, sei 't âldwiif en hja siet mei 't gat yn 'e brânnettels. Hoe stiller hoe beter, zeî de oude vrouw en zij zat in de brandnetels.

't Wirdt alle dagen minder, sei 't âldwiif en hja kocht sprot for hearringen. Het wordt bij den dag slechter, zeî de oude vrouw, en zij kocht sprot voor haringen.

De âlde wiven binne oan 't bêdskodsjen, de fearren stouwe der nei. De oude wijven schudden hare bedden, de veêren stuiven er uit (wanneer 't sneeuwt).

Alle dingen binne langer mogelik, sei 't aldwiif; en hja foun in wyn-aei yn 't hinnenêst. Niets is meer onmogelijk, zeî 't oude wijf, toen ze een windei in 't hoendernest vond.

Dêr 't de âlde wiven dounsje stout it. Waar de oude wijven dansen, stuift het.

In âldwiif is in koalstrûck, der sit gjin pit mear in. Een oud wijf is een koolstronk, er zit geen pit meer in.

It is briker as bryk, sei 't âldwiif en hja iet kreakelingen. Het is schever dan scheef, zei 't oude wijf en zij at krakelingen. — *It is bryck!* (scheef, krom), het is buitensporig, dwaas, gek.

almenak.

Hy kriget in reade letter yn 't almenak. Hij krijgt een roode letter in den almanak. — Hij heeft zich verdienstelijk gemaakt, dit zal hem in 't vervolg goed doen.

Hy het in kop as in almenak. Hij heeft veel in zijn hoofd, men kan hem niets vragen of hij weet het.

Mienst dat myn holle in almenak is? Meent ge dat mijn hoofd een almanak is? (dat ik alles weet?) — Aan een veelvrager.

Dat mei wol yn 't almenak. Dat dient wel in den almanak (als iets bijzonders te worden aangeteekend).

Hy liicht as 't almenak. Hij liegt als de almanak.

Tonei better, seit it almenak. Later beter zegt de almanak (als hij eens mis is).

Trinen en Grieten stean yn almenakken en lieten. De namen Trijn en Griet komen veelvuldig voor in almanakstukjes en liedjes.

Ik scil nou mar gjin nij almenak ha, sei 't wiif, mines kin yet wol in jier mei. Ik koop nu maar geen nieuwen almanak, zeî de vrouw, ik kan 't met de mijne nog wel een jaar doen.

Hy is in kearel mei in kop, bibel en almenak is er trochkrûpt. Hij is een schrandere vent, bijbel en almanak kent hij door en door.

alwer-oan.

Alwer-oan libbet yette. Alweêr-aan leeft nog. — Men moet altijd al weêr aan het werk.

Alwer-oan brekt mannich âld hynsder de nekke. Alweêr-aan breekt menig oud paard den nek.

Alweer-an, alweer-an dat maakt so menig oud peerd lam. Stadfr.

As alwer-oan dea is ite wy spekpankoeken. Als Alweêr-aan dood is, vieren we zijn uitvaart met spekpannekoeken. Ook: *den kinne wy rintenierje;* dan kunnen we rentenieren gaan.

ambeld.

Hy slacht altyd op 't selde ambeld. Hij slaat altijd op hetzelfde aambeeld. — Hij bespreekt altijd hetzelfde onderwerp, slaat altijd denzelfden toon aan.

Dy twa slaen net op 't selde ambeld. Die twee komen niet overeen in zienswijze en richting.

Hy slacht op in forkeard ambeld. Hij slaat een verkeerden toon aan (bespreekt een ongewenscht onderwerp).

Alle bigjin is swier, sei de dief en hy stiel in ambeld. Alle begin is zwaar, zeî de dief en stal een aambeeld.

In kop as in ambeld, zegt men van een groot, dik, lomp menschenhoofd.

Hy sloech raer op 't ambeld. Hij sloeg vreemd op 't aambeeld. — Hij hield een heftige strafpreek of hekelende toespraak.

Hy foel my hird op 't liif. Hij viel mij hard op 't lijf (berispte mij in barre taal), *mar ik sloech ek op 't ambeld*, ik leverde hem stof terug.

amen.

Dat is út! sei dominy en hy miende fen amen. Dat is uit! zeî dominé en hij meende amen.

Hy eamelt fen iwichheid ta amen. Hij zeurt van eeuwigheid tot amen (zonder ophouden, tot vervelens toe).

Hy seit mar op alles ja en amen. Hij is een jabroer.

Min hoeft op alles gjin ja en amen to sizzen. Men behoeft niet alles toe te stemmen of zich te laten welgevallen, wat anderen zeggen of willen.

angel, angelje.

Hwet is in angel? In ding mei oan 't iene ein in wjirm en oan 't oare in luiwammes. Wat is een hengel? Een ding met aan het eene einde een worm en aan het andere een luiaard.

Hwa hest nou oan 'e angel? Wien hebt ge thans aan het lijntje? — Welk meisje hebt ge aan de hand?

Hy is drok oan 't angeljen. Hij is druk aan 't hengelen (om een baantje of eerepost — ook om de hand van een meisje).

Dat wiif het wol slach fen angeljen. Die vrouw is bekwaam in het hengelen (om vrijers voor hare dochters aan te lokken).

Hy angelt mei in silveren heak. Hij hengelt met een zilveren hoek. — Heeft hij geen visch gevangen, dan gaat hij ze koopen om toch iets tehuis te brengen. Ook: iemand omkoopen om achter een geheim of aan stemmen te komen.

Der sit in angel. Er schuilt een angel (een oude wrok tusschen die twee).

Se het in angel in 'e búk. (Stadfr.). Zij heeft een angel in den buik (zij is zwanger).

anker.

Hy leit foar 't lêste anker. Hij ligt voor het laatste anker (is ziek en zal wel niet herstellen).

Hy kaem op in anker oan lân. Hij kwam op een anker aan land. — Boven verwachting ontkwam hij aan 't gevaar.

Hy fynt dêr gjin ankergroun. Hij vindt daar geen ankergrond (kan daar geen vasten voet verkrijgen). — *Dêr is gjin ankergroun.* Daar is geen zekerheid (ook op finantieel gebied).

Hy sit ankerfêst. Hij is stoelvast (vooral in de kroeg).

Ik scil myn anker dêr ris útsmite. Ik wil mijn anker daar eens uitwerpen (beproeven vasten grond te vinden, bv. bij een meisje). — Ook: *Ik scil myn angel* (hengel) *dêr ris útsmite.*

Hy het hannen as in ankersmid. Hij heeft handen als een ankersmid.

apels.

De apels binne moaist as se just plôkke binne. Pas geplukt zijn de appels het mooist. — Men past dit toe op jonggeboren kinderen.

Keapje er apels om! Koop er appels voor. — Koop koek voor je geld! loop heen!

Mei in apel woan, mei in apel forlern. Met een appel gewonnen, met een appel verloren. — Zoo gewonnen, zoo geronnen.

It wiif bieldet as in apel op 'e potkas. Die vrouw praalt als een appel op de potkast ('t is geen mooie vrouw).

De apel falt net fier fen 'e beam. De appel valt niet ver van den boom. — Het kindt gelijkt zijnen vader.

Dat stiet as in brette apel op in stôk. Dat staat als een gebraden appel op een stok (bespottelijk).

In apel yn 'e Maei is sa goed as in aei. Een appel in Mei is zoo goed als een ei.

Dêr komt in skip mei sûre apels oan. Daar komt een schip met zure appelen aan (er is een regenbui in aantocht). — Ook: Het kind wil gaan huilen.

Allike folle apels as parren. Evenveel appels als peren. — Van 't een zooveel als van 't ander: van alles niets.

Dy 't syn lea sparret, dy sparret gjin rottige apels. Wie zijn lichaam spaart, bespaart iets beters dan rotte appelen. — Gezegde van een luiaard.

Yn 't jier do 't de apels en parren yn 't finsterbank wûchsen. In het jaar toen de appels en peren in de vensterbank groeiden (in den langvergeten tijd).

Dy 't apels fart, dy apels yt. Wie appels vaart (per schip vervoert), eet er ook van. — De kok lijdt geen honger.

Hy moast fen in sûre apel bite. Hij moest van een zuren appel bijten (was genoodzaakt iets te doen wat hij liever niet deed).

De moaiste apels wirde foar 't finster lein. De mooiste appelen worden voor 't venster gelegd (om koopers te lokken). — Overdr. van eene vrijster gezegd.

De moaiste apels binne faek yn 't hert forrotte. De mooiste appels zijn dikwijls inwendig rot. — Menschen, die zich beminnelijk voordoen, deugen dikwijls niet.

Ik hab in apeltsje mei dy to skilen. Ik heb een appeltje met je te schillen (een zaakje met je te bespreken).

Sa folle yn tel as in rottige apel by in grienwiif. Zoo gezien als een rotte appel bij een groenvrouw.

Aprul.

Apruls-waer en heareginst, dêr is gjin steat op to meitsen. Aprilweder en de gunst van heeren zijn niet te vertrouwen.

It wiif het it Apruls-waer yn 'e holle. De vrouw heeft het Aprilweder in het hoofd (zij maakt aanstalten voor den jaarlijkschen huisschoonmaak).

In pear aprulsbuijen yn 'e kenyntsjedagen, dêr folget in griene Maeye op. Een paar Aprilsbuien (van kibbelarij of krakeel) in de eerste huwelijksdagen, daar volgt een groene Mei op.

Hy het my for Aprul. Hij houdt mij voor April (neemt een loopje met mij; handelt huichelend tegenover mij).

Ikenbeam stean stil! it is yet gjin April, ik kin my yet forhiere oan degene die ik wil. Eikeboom, sta stil! het is nog geen April, ik kan mij nog verhuren aan dengene wien ik wil. (Volksrijm.)

Aprul-forgek! hy mei gjin spek, hy kin gjin bôlle bite; hwet moat dy gek den ite? April-voor-gek! hij lust geen spek, hij kan geen wittebrood bijten; wat moet die gek dan eten? — Bij 't fop-

pen op 1 April. Ook: *April-forgek, hy sit yn 'e sâltsek* (zoutzak), *hy sit yn 'e fâlle, hy kriget gjin prom- en bôlle.* Te Hindeloopen: *Aprul-forgek! hi mient it yet ek!*

In droege Maert, in wiete April den giet it de húsman nei syn wil. Een droge Maart, een natte April, dan gaat het den huisman naar zijn wil.

Memmedrift is in snieflok yn April. Moeders toorn (tegen haar kind) gelijkt een sneeuwvlok in April (smelt spoedig weg).

arbeidsje.

Arbeidsjen is heilich, sei de paep, dy 't minst docht is der bêst oan. Werken is heilig, zeî de paap, die er 't minst aan doet, is er 't best aan toe.

Men arbeidet sa wol for de rok as for de brok. Men werkt zoowel voor de kleeding als voor den mondkost.

Dounsjen is arbeidsjen en jild ta jaen. Dansen is werken en geld toe geven (dus groote dwaasheid).

Arbeidsje by 't bealchfol en tinne brij. Zwaar werken en schrale kost.

Dy 't arbeidet en hwet bidijt, spint in gouden tried. Die werkt en iets bespaart, spint een gouden draad.

In klontsje as in arbeidershúske. Een (zeer groot) kandijklontje als een veldarbeidershuisje (in koffie of thee).

Hy arbeidet by 't pear, lyk as de skoenmakkers. Hij werkt bij het paar als de schoenmakers. — Van iemand die tweelingen krijgt.

Dy 't him oer-arbeidet wirdt onder de galge bigraven. Die zich overwerkt (boven zijne kracht werkt), wordt onder de galg begraven.

Arbeidsjen dêr is rook noch smaek oan. Hard werken daar is geur noch smaak aan. — Gezegde van iemand die 't zich liefst gemakkelijk maakt.

Hy het tofolle for de winkels arbeide. Hij heeft te veel voor de winkels gewerkt (bordeelen bezocht).

as.

As alle assen ien as wieren, hwet scoe dat in greate as wêze, en as alle wetters ien wetter wieren, hwet scoe dat in great wetter wêze, en as dy greate as den yn dat greate wetter foel, hwet scoe dat in greate plof jaen. Waren alle assen één as en alle waters één water, wat zou dat een groote as en een groot water zijn, en wanneer die groote as dan in dat groote water viel, wat zou dat een groote plof geven. (Zie ook II, 143). — *As*, conj. = als, indien, wanneer; *as*, subst. = as, molenas. Als conj. wordt *as* veel gebezigd bij het opwerpen van zwarigheden. Men voert hiertegen ook aan: *As de mounle gjin as koed er net mealle;* indien de molen geen as had kon hij niet malen. De zin van beide sprw. is: wanneer alles op 't ergste liep zou er geen raad toe zijn. Zoo ook van het volgende: *As de hele wrâld delfoel wieren alle potsjes en pantsjes stikken.* Wanneer de geheele wereld nederviel waren alle potjes en pannetjes stuk. — *As de loft delfoel hiene wy allegearre in blauwe krage.* Wanneer de lucht (het uitspansel) neêrviel, hadden (of kregen) wij allen een blauwe kraag.

Aste tofolle sin oan dy sels heste, het nimmen sin oan dy. Als gij teveel van uzelven houdt, zal niemand van u houden.

As wy opsnijd wirde stjonke wy allegearre. Als wij geopend worden, geuren wij allen. — Niemand wane zich rein.

As 't molken roan is moat men tsjernje. Als de melk geronnen is, moet men karnen. — *As 't izer hjit is moat it smeid wirde.* Als 't ijzer heet is moet men 't smeden.

As der saun sneinen yn 'e wike komme. Als er zeven zondagen in een week komen (zal dit of dat gebeuren, dus nooit).

As de dieden sprekke binne de wirden oertallich. Als daden spreken, zijn woorden overtollig.

As 't net kin sa 't moat, den moat it sa 't kin. Kan iets niet zooals het moet, dan moet het zooals 't kan. — Men moet van den nood een deugd maken.

As immen syn sneinsklean oan het past fûkefandeljen him net. Heeft iemand zijn zondagspak aan, dan voegt fuikenledigen hem niet.

As 't spil op syn bêst is moat men ophâlde. Als 't spel op zijn best is, moet men eindigen (het zou anders verkeerd kunnen afloopen).

As 't slimste oer is bettert it wer. Als het ergste voorbij is, wordt het weêr

beter. — Ook: *It moat earst op 't slimst ear 't better kin.*

As God ús pleagje wol binimt er ús de wysheid. Als God ons wil plagen, beneemt hij ons de wijsheid.

As min sokke mear ha wol moat min se apart bistelle. Verlangt men meer van die soort (als hij er een is), dan dient men ze afzonderlijk te bestellen. — Van een zonderling.

As min witte wol ho 't de strou smakket moat men se priuwe. Wil men weten hoe de struif smaakt, dan moet men ze proeven.

As hy de lynje passearret scil er wol fierder komme. Als hij de linie gepasseerd is (vijftig jaar oud wordt), zal hij wel langer kunnen leven. — Van een zwak persoon gezegd.

As elk op him sels past wirdt nimmen wei. Wanneer ieder op zichzelven past, geraakt niemand zoek (gaat niemand verloren).

As 't op is, is 't koaitsen dien. Als 't op is, is het koken gedaan.

As yen hwet oanbean wirdt moat men tataeste. Wordt er iets aangeboden, dan dient men toe te tasten.

As men tinkt: it kin net op, den giet it grif op. Denkt men: het kan niet op, dan gaat het zeker op.

As twa it selde dogge, dat is altyd it selde net; as de boer great mei de faem is, dat is hwet oars as dat de feint great mei hjar is. Wanneer twee hetzelfde doen, dat is altijd niet hetzelfde; kust de (gehuwde) boer zijn dienstmeid, dat is iets anders dan dat de knecht het doet.

As de mêst fen boppen komt set min in sting yn 't plak. Als de mast nedervalt, zet men een steng in zijne plaats. — Treedt een degelijk man af, dan vervult wel eens een nul zijne plaats.

As neat komt ta eat, den wyt eat neat. Als niets komt tot iets, dan weet iets niets (dan is zijn vroegere toestand hem vergeten).

As je levertraen skeikindich ontleedsje is 't kleare bare spierkreft. Als ge levertraan scheikundig ontleedt, is het enkel spierkracht.

In bult as in healkynsen. Een bochel als een eenachtstetons vaatje.

In kearel as in lânrôlle. Een kerel als een landrol (groote dikke man).

Boarsten as earren amers. Vrouwenborsten als koperen melkemmers.

In lûd as in fêrzen eark. Eene stem als een bevrozen woerd (eene heesche stem bij verkoudheid).

baerch.

De bargen binne nei de troch. De varkens zijn naar den trog (naar zij gevoederd worden; de menschen naar hunne opvoeding).

Dy de baerch ringet moat him 't gûlen treastgje. Die het varken den ring aandoet, moet zich het geschreeuw getroosten. — Wie genot of voordeel najaagt, moet zich moeite en onaangenaamheden getroosten.

Dy 't fen 'e bargen net omwrot wirde wol, moat fen 'e rûchskerne bliuwe. Wie zich van de zwijnen niet wil laten omwroeten, moet zorgen van den mesthoop te blijven.

Dat wirdt in baerch mei in gouden earizer. Dat wordt een varken met een gouden oorijzer (eene vlag op de modderschuit). — *Bargen mei gouden ringen yn 'e snút,* domme ploerten opgepronkt met goud.

Folle bargen meitse tinne drank. Veel varkens maken de spoeling dun.

Hy of hja het in fet baerch krige. De knecht of meid heeft een vet vaken gekregen (is binnentijds uit den dienst ontslagen).

Hy wol twa rêggen út in baerch snije. Hij wil twee ruggen uit een vet zwijn snijden (dubbel voordeel van een zaakje trekken). — *Ik kin gjin twa rêggen út in baerch snije.* Wat de een gekregen heeft, kan ik den ander niet geven.

Hy wit wol hwet er driuwt as er in baerch foar het. Hij weet wel wat hij drijft, als hij met een zwijn te doen heeft.

It komt in dea baerch op in stek net oan. Het komt een dood zwijn op geen steek aan.

In baerch kin altyd wol troch in hage komme. Een zwijn kan altijd wel door een heg ontkomen. — Men vindt licht een uitweg om zich aan iets te onttrekken.

In baerch het in sin, scoe in minske net in sin ha? Een zwijn is wel eens kieskeurig; zou een mensch het niet mogen zijn?

In grinende baerch kriget hwet, in stille rekket foarby. Een knorrend varken geeft men iets, een zwijgend vergeet men.

Kin in baerch ek mei de leppel ite? Kan een zwijn ook met een lepel eten?

Myn baerch wol net sûpe, sei de boer. Mijn zwijn wil niet zuipen, zeî de boer. *Dan mut je him maar dyaken* (diaken) *make*, zeî de stadsman.

Mindert de skeaf, de baerch dijt. Mindert het koren, het zwijn (dat er meê gemest wordt) groeit.

So wolkom as de baerch yn 'e smouzetsjerke. Zoo welkom als het varken in de jodenkerk.

Smoarge bargen dije bêst. Morsige zwijnen groeien het best. — Men past dit toe op morsige kinderen.

Allerhellingen (Allerheiligen) *de bargen* (zwijnen) *op 'e stellingen, de schapen an 'e wal, de koeien op 'e stal.* (Ameland).

As dy kearel syn kop op in baerch siet woe ik er gjin spek fen ha. Zat de kop van dien kerel (een ruigbehaarde, vieze man) op een zwijn, ik zou er geen spek van verkiezen (nl. van den kop).

As de bargen de modder op ha. Als de varkens het slijk hebben opgepeuzeld. — Des zomers, als wegen en velden droog zijn, kan men eens uit plezieren gaan.

Hja skriemt bargetriennen. Zij schreit varkenstranen (krokodillentranen, tranen met tuiten). — Zij schijnt zeer aangedaan, maar het is niet van harte.

Gjin jild gjin bargen, gjin bargen gjin spek. Zonder geld geen varkens, zonder varkens geen spek.

De brette bargen rinne hjir net mei 't mês yn 'e rech. De gebraden varkens loopen hier niet met het mes in den rug. — We zijn hier niet in Luilekkerland.

Hy gûlt as in meager baerch. Hij schreeuwt als een mager varken.

Kin in dea baerch ek bite? Kan een dood varken ook bijten (een onbeduidend, dom persoon iemand schaden)?

As de bargen mei lange strieën rinne wol 't reine. Wanneer de varkens met lange stroohalmen loopen, wil 't regenen. — Rooken jongens uit lange pijpen, dan kunnen ze onpasselijk worden.

Ik mei wol in stik fen in dea baerch, dy 't seis wike op 'e dong lein het. Ik lust wel een stuk van een dood (gedood) varken, dat zes weken op de mest (vuilnis) gelegen heeft (nl. in het hok om te mesten).

Sa rjucht as in bargestirt. Zoo recht als een varkensstaart (die altijd gekruld is).

Sa ûnbrûksum as (of: *Altyd tsjinstribbelje lyk as) in baerch; lûkt min him oan 'e earen, hy hinget yn 't gat; lûkt min him oan 'e stirt, hy wol foarút.* Zoo onhandelbaar (of: altijd tegenstribbelen) als een varken; trekt men het aan de ooren, het wil achterwaarts; trekt men het aan den staart, het wil vooruit.

Bargen moatte net woelich wêze. Mestvarkens moeten rustig zijn (anders groeien ze niet). — Gezegd van luie rijkaards.

Bargebloed is better as adelik bloed, sei de jonge, hwent fen bargebloed makket ús mem bargemarge. Varkensbloed is beter dan adellijk bloed, zeî de jongen, want van varkensbloed maakt moeder bloedworst.

Elk hâldt syn eigen bistek, fjirdel baerch is saun siden spek. Ieder houdt zijne berekening; vierdehalve varken is zeven zijden spek.

Rjuchtút as de bargesnút. Rechtuit als de varkenssnuit. — Zonder complimenten.

Hy het in krol mear as in bargestirt. Hij heeft nog een krul meer dan een varkensstaart (hij is een verwaande pronker).

Fen boartsjen komt jamk bargebiten. Uit spel ontstaat wel eens twist (die op handtastelijkheden uitloopt).

Hy sjongt as in baerch dy 't op 'e doar litsen wirdt. Hij zingt als een varken, dat op de slachtbank wordt getrokken. — Ook: *Hy gûlt as in baerch dy 't oan 'e stirt by de ljedder ophyst wirdt.*

Op 't bil ha de bargen gjin eagen. Wie hieruit verstaat, dat op het Bildt de varkens geen oogen hebben, is gefopt.

Bargefearren fleane net. Zwijnsvederen vliegen niet. — Gezegd van iets dat men onuitvoerbaar acht.

De baerch is fet. Het varken is vet. — Is een steenen kinderspaarpot, in den vorm van een varkentje, zoo vol geworden dat er niets meer in kan, dan zegt men: *De baerch is fet, nou moat er slachte,* stuk geslagen worden (want zulk een spaarpot kan men niet openen). — Staan er toevallig eens twee brandende lampen tegelijk op tafel, dan heet het: *Kom, de baerch is fet, sa 't liket,* de spaarpot vol, nu komt het op een kleintje niet aan. Ook: *Sa hoeft it net* (dit gaat te grof) *de baerch is yet net fet.* — *Garjen en sparjen makket stiennen bargen fet.* Garen en sparen maken steenen varkens vet.

In kearel oft er út in bargeriezel draeid is. Een kerel als of hij uit een varkensreuzel is gedraaid (een flink, welgemaakt man). — Ook ironisch.

Dy 't earst de dochter en den de mem freget, kriget de baerch by de earen. Wie eerst de dochter en dan de moeder vraagt, vat het varken bij de ooren (dus verkeerd).

In tange op in baerch. Een tang op een varken (een magere man met lange beenen op een boerenpaard).

Pleitsjen is as bargeslachtsjen, it het syn útfallen. Procedeeren is als varkensslachten, de uitslag is onzeker.

Meagere bargen jilde ek jild. Magere zwijnen zijn ook nog geld waard.

baes.

Dy 't baes is moat it witte. Die de baas is (het meest te zeggen heeft), moet beslissen.

In lyts baes is better as in great feint. Werkbaas in het klein te zijn, is beter dan knecht in het groot. — 't Kan ook anders-om zijn.

Lêst komme en earst baes. Het laatst komen en 't meest den baas spelen. — Van een jong kindje, dat der moeder handen vol werk geeft. Ook van een pas geplaatst ambtenaar, die 't den menschen lastig maakt.

Der is altyd baes boppe baes. Elke uitmunter vindt nog soms zijn meester.

Hy is baes dêr 't de biezemstok stiet. Hij is baas waar de bezemstok staat (heeft niets te bevelen).

Dat is in baes, mar hy het gjin skoatsfel foar. Dat is een baas, maar hij draagt geen schootsvel. — Een uitmunter in zijne soort, hoewel geen werkbaas.

Moarn baes! De groetenisse fen 'e baes en as de baes ek efkes by de baes komme koe. En as de baes net koe, den scoe de baes wol efkes by de baes komme, sei de baes. Moarn baes! (Volksaardigheid.)

bakke, bakker.

Min moat de bakker en de slachter ta frjeon hâlde. Men dient den bakker en den slager tot vrienden te houden (te zorgen dat men gezond blijft).

Dy de brouwer lêst, dy lêst de bakker net. Die den brouwer lust, lust den bakker niet. — Die veel bier drinkt, eet niet veel. — Ook: *Dêr 't de brouwer sit kin de bakker net sitte.* Waar de brouwer zit, kan de bakker niet zitten.

Kom moarn wer, wy bakten jister. Kom morgen terug, wij bakten gisteren; (vandaag is hier niets te halen).

It is foarhinne al bakt, dat nou krommele wirdt. Het is vroeger reeds voorbereid, wat nu wordt uitgevoerd.

As 't sa giet wird ik bakker ôf. Als 't zoo gaat, word ik bakker-af. — Als 't mij telkens tegenloopt, houd ik het niet vol.

Hy is bakker-oan. Hij is geverbaliseerd.

Dêr is honger bakker en toarst brouwer. Daar is honger bakker en dorst brouwer. — Schraalhans is daar keukenmeester.

Der bakt en brout nimmen for in oar. Niemand bakt of brouwt voor een ander. — De vruchten van zijn werk behoudt men liefst voor zich.

Pillen fen 'e bakker ha 'k ljeaver as gûd út it apteek. Pillen van den bakker gebruik ik liever, dan medicijnen uit de apotheek.

Boate bakker bakt bêst brún brea. Bakker Bote bakt best bruin brood. (Volksaardigheid.)

De bakker is troch de oun flein. De bakker is door den oven gevlogen (bankroet gegaan).

Ik bin in weachhals en myn broer is in bakker. Ik ben een waaghals en mijn broeder is een bakker. — In 't ergste geval bekom ik altijd nog wel brood.

O oven! o oven! bak onder, bak boven! bak plat en bak rond, bak alle menschen naar den mond.

Hy het ta de bakker syn krintefet sitten. Hij heeft uit des bakkers krentenvat gesnoept. — Van iemand, vooral een kind, die tengevolge van huiduitslag zekere zweren, die men ook krenten noemt, om mond en kin heeft.

Alle bakten en brouten bislaen net allike goed. Alle baksels en brouwsels vallen niet even gelukkig uit. — Van huwelijken, enz.

Dou bist gjin bakker, wol? Gij zijt geen bakker, meen ik? — Tot een koopman, die niets wil laten afdingen; ook in den veehandel.

De bakker leit de moaiste bôllen foar 't finster. De bakker legt de mooiste brooden voor het venster.

Dat jout in goede rekken, sei de bakker, mar hy hie de rogge forgetten. Dat geeft een goede rekening, zeî de bakker, maar hij had (bij 't opmaken zijner jaarrekening) de uitgaven voor rogge vergeten.

bal.

Dy 't de bal útsmyt, moat ôfwachtsje ho 't er him werom kriget. Wie kaatst, moet den bal verwachten.

Hja keatse elkoar de ballen ta. Zij kaatsen elkander de ballen toe. — Schijnbaar in tweestrijd werken ze elkaar in de hand.

Hy slacht de bal mis. Hij slaat den bal mis (redeneert of oordeelt niet juist).

Dou mast him de ballen mar goed werom slaen. Gij moet hem de ballen maar flink terug slaan (zijne scherpe uitvallen, vragen of plagerijen met dezelfde munt betalen).

balke.

Dy 't oer in balke springt moat net oer in strie stroffelje. Wie over een balk springt, moet over geen stroo struikelen.

De balken scille net delfalle as jy by uzes oer 'e drompel komme. De zolderbalken zullen niet nederstorten, als gij bij ons in huis komt. — Vriendelijk verwijt aan een vriend, die ons te zelden bezoekt.

Håld dy binnen de balken, den wirdst net sketten. Houd u in huis, dan wordt ge niet geschoten.

Hy tilt altyd oan 'e swierste ein fen 'e balke. Hij tilt steeds aan het zwaarste einde van den balk. — Hij is zeer zwaartillend van natuur.

Dat is hea oer 'e bâlke. Dat is hooi over den balk (meer dan genoeg, overdadig, vooral bij den maaltijd). *Hy hellet tofolle hea oer de balke.* Hij onderneemt te veel zaken tegelijk.

Der komme balken onder 't iis. Er komen balken onder het ijs.

barne.

Hwet my net barnt blies ik net. Wat mij niet brandt, blaas ik niet. — Wat mij niet aangaat, daar bemoei ik mij niet meê.

It barnt yn 'e piip. Het brandt in de pijp. — Het loopt met den zieke naar het einde.

It barnt op 'e neil. Het brandt op den nagel. · De zaak, het werk noodzaakt ons tot spoed.

Hy stiet twisken hingjen en barnen. Hij staat tusschen hangen en branden (in een benarden toestand).

Hy het him dêr oan barnd. Hij heeft zich daaraan gebrand (onwillens en wetens zich vergrepen tegen wet en recht).

As 't al barnt, sa barnt it wetter lykwols net. Wanneer alles brandt, dan brandt toch nog het water niet. — Ook: *As alles ôfbarnt scil de sé dôch wol oerbliuwe.* Wanneer alles verbrandt, zal de zee toch wel overblijven.

It is allegearre hingjen en barnen. Het is alles hangen en branden (vliegende haast en drukte).

beam.

Amten en posten hingje net oan 'e beam, mar oan 't kret. Ambten en posten hangen niet aan den boom, maar aan den kruiwagen.

Hy tart mar fen 'e hege beam ôf. Hij teert maar van den hoogen boom af (leeft, zonder te werken, van zijn kapitaaltje tot het is opgeteerd).

Hy sit to heech yn 'e beam. Hij zit te hoog in den boom (dus buiten mijn bereik; hij vraagt te veel geld voor zijn eigendom, dien ik wensch te koopen).

As in âld beam forplante wirdt giet er faek gau út. Wordt een oude boom verplant, dan kan hij wel eens spoedig sterven. — Toegepast op oude lieden die verhuizen.

Ho edeler beam, ho bûchsumer twiich. Hoe edeler boom, hoe buigzamer tak.

Hja krije him mei moaije wirden net út de kêrsebeam. Men krijgt hem met mooie praatjes niet uit den kerseboom. — Waar hij het goed heeft, blijft hij.

Min hout in beam sa lang dat er omfalt. Men houwt een boom zoolang, tot hij nedervalt.

Hege beammen habbe folle wynfang. Hooge boomen vangen veel wind. — Hooggeplaatste personen hebben veel te verduren.

Min fangt gjin walfisken yn 'e beammen. Men vangt geen walvisschen in de boomen. — Grootspraak beteekent niets.

In kearel as in beam. Een man als een boom.

Sa 't de beam falt bliuwt er lizzen. Zoo de boom valt, blijft hij liggen.

bean.

As der fjouwer blêdden oan 'e roomske beane binne, wirdt it tiid om in middeisliepke to nimmen. Hebben in het voorjaar de roomsche boonenplanten vier blaadjes gekregen, dan is de tijd daar, om dagelijks een middagslaapje te nemen.

As 't beane om 'e kant wirdt, fljucht de ljeafde ta 't finster út. Als 't boonen om den kant (een sober maal) wordt, vliegt de liefde 't venster uit.

As 't beane om 'e kant is forwyt de iene de oare. Als 't boonen om den kant is (schraalhans keukenmeester), beginnen man en vrouw elkaâr te beschuldigen.

Hy het yn 'e beane wêst om eartepoellen to siikjen. Hij is in de boonen geweest, om erwtenpeulen te zoeken. — Hij is in de war geweest.

Allike folle beane as poeltsjes. Evenveel boonen als peultjes (van alles niets).

It is in bean yn 'e broutsjettel. Het is een boon in den brouwketel (zooveel als niets).

Hy sea ynwindich as in soad beane. Hij kookte inwendig als een kooksel boonen (was inwendig erg boos).

Ik hab al beane mei him iten. Ik heb reeds boonen met hem gegeten (met hem te doen gehad; ik ken hem bij ondervinding).

De beane út it wetter binne him noch to goed. De boonen, uit het water gegeten, zijn voor hem (den verachtelijken deugniet) nog te goed.

bêd.

To bêd is 't bêst, sei de breid en hja waerd by de hird forgetten. Naar bed is het beste, zeî de bruid, en werd bij den haard vergeten.

De siikke leit op bêd, de faeije stiet er foar. De zieke ligt te bed, de veege staat er voor. — De gezonde sterft wel eens eerder dan de schijnbaar levensgevaarlijke.

Hy het it bêd for in oar makke. Hij heeft het bed voor een ander gespreid (met moeite en kosten eene zaak tot stand gebracht, waarvan een ander de voordeelen trekt).

Mei eigen spot nei bêd. Met eigen spot naar bed (huwen met iemand, die men vroeger bespot en beschimpt heeft).

Hy bitellet de húshier mei 't âld bêdstrie. Hij betaalt zijn huishuur met het oude bedstroo (verlaat zijne woning zonder de huur te betalen).

De kij komme nachts by my op bêd. De koeien komen 's nachts bij mij in het bed. — Dit zegt de boer, wanneer hij niet kan slapen, omdat de beesten in de weide gebrek aan voedsel hebben.

Hy is mei de forkearde foet earst fen 't bêd komd. Hij is met den verkeerden voet voorop uit het bed gestapt (na zijn opstaan knorrig en ontevreden).

Ik fyn myn bêd wol, sei Sjouke pimpeler en kroep yn 't baergehok. Ik vind mijn bed wel, zeî Sjouke de pooier, en kroop in het varkenshok.

Min scoene him mei in cintes bôltsje nei bêd bringe. Men diende hem (een vervelende praatjesmaker) met een cents-broodje naar bed te brengen (evenals een lastig kind).

Ontklaei dy net ears't nei bêd gietste. Ontkleed u niet, voor gij naar bed gaat. — Sta, zoolang gij leeft, uw eigendom niet aan uwe erven af.

Mannich-ien makket it bêd ré for in oar en komt sels op strie to lizzen. Menigeen brengt voor een ander het bed in gereedheid en komt zelf op een strooleger terecht.

In wirch man fielt gjin hird bêd. Een vermoeid man gevoelt geen hard bed.

Hja leit yn 't waerm bêd. De vrouw ligt in het warme bed (kraambed).

beest.

Skild is in lilk beest. Schuld is een leelijk beest. — Niemand wil de schuld van iets dragen.

It iene beest ken 't oare. Het eene beest kent het andere. — Soort zoekt soort.

Hy is altyd 't lilke beest. Hij is altijd het leelijke beest (de zondebok).

bern.

Oan bern altyd to reitsen en skoarstiens goed to meitsen, komt nei myn forstân, heel faek net oars as inkeld by lokraek. Aan kinderen te geraken en goede schoorsteenen te maken, komt, naar mijn begrip, dikwijls enkel bij toeval.

Ryk fen bern is earmeljues sein. Een talrijk kroost is des armen zegen.

Min moat altyd oan 'e widze sjên kinne honear 't bern kakke moat. Men moet altijd aan de wieg kunnen zien, wanneer het kind behoefte heeft (steeds weten wat ons te doen staat).

Us Ljeaven Hear soarget for lytse bern en dronkene ljue. Onze Lieve Heer zorgt voor kleine kinderen en beschonken lieden (anders zouden beide veel meer ongelukken krijgen).

Dy 't in bern útstjûrt kriget in bern werom. Wie een kind uitzendt, krijgt een kind terug. — Gebruik bedreven lieden in uwe zaken.

't Is in gelok dat de bern by ienen komme en net by tsienen, lyk as de biggen. Het is een geluk (voor de ouders), dat de kinderen bij één tegelijk komen en niet bij tientallen, zooals de biggen.

As de berneskoen út komme, moat it boartsjen ophâlde. Komen de kinderschoenen uit, dan is 't met het kinderspel gedaan.

Alles rêdt him sels, bihalven lytse bern en pankoeken. Alles redt zich zelf, uitgezonderd kleine kinderen en pannekoeken.

As de bern in stiemoer krije, dan krije se ek in stiefaer. Krijgen de kinderen eene (hardvochtige) stiefmoeder, dan wordt allicht de vader hardvochtig meê.

Dêr fen scille sizze de bern dy 't yn'e widze lizze. Daar zullen de zuigelingen van spreken.

Dy 't bernebrea yt, dy 't mei skande sit. Die zich door zijne kinderen moet laten onderhouden, is niet benijdenswaardig.

Hy kriget sin oan oareljues bern. Hij krijgt begeerte naar andere liedens kinderen (heeft verliefde buien). — Ook: *sin oan oareljues gûd,* eens anders eigendom. — Dit ook van dieven, dus woordspeling.

Hy soarget for de widze ear 't bern makke is. Hij zorgt voor de wieg, eer nog het kind te verwachten is.

In moai bern het wol ris in lilke namme. Een mooi kind heeft wel eens een leelijken naam.

It scil wol gean as 't mar bigjint to gean, sei Kekke, en hjar bern hie mar ien skonk. Het zal wel gaan, als 't maar begint te gaan, zeî Geerte, en haar kind had maar één been.

It earste bern is 't earste gewin. Het eerste kind is het eerste gewin (voor jonggehuwden).

It earste bern komt as 't klear is, it twade op 'e tiid. Het eerste kind (na 't huwelijk), komt als 't gereed is, het tweede op tijd.

Ljeave bern, ljeave nammen. Lieve kinderen, lieve namen. — Men spreekt altijd wel van hen, die men lief heeft.

Ongelokkich de bern, dy 't witte dat de âlden jild ha. Ongelukkig de kinderen, die doordrongen zijn van het besef, dat de ouders ruimschoots geld hebben.

Bern by 't skepnetsjefol. Kinderen bij schepnetjes vol (evenals bakvisch). — Een groot aantal kinderen in een gezin.

Dêr folle bern binne smellet de eker. Waar vele kinderen zijn, versmalt de akker.

As de bern iten ha, wolle se nei hús. Hebben de kinderen gegeten (bij familie of kennissen), dan willen ze weêr naar huis.

In goed bern dat op syn faer liket. Een goed kind dat zijnen vader gelijkt. — Ook: *Hwa scil er neijer lykje as syn faer?*

Dat is in kream sonder bern. Dat is een kraam zonder kind (een leelijk geval, eene gekke historie).

Al njunkelytsen komt it bern yn 'e klean. Al zachtjes aan komt het kind in de kleêren (de zaak in orde, Harmen in 't wambuis). — *It bern is yn'e ruften.* Het kind is ingebakerd (de zaak in orde).

Mâl moer, mâl bern. Mal moertje, mal kindje.

Bern frette alles op, bihalven hinnekjitte en fjûrstiennen, it iene is hjarren to weak en 't oare to hird. Kinderen verorberen alles, behalve kippenmest en vuursteenen, het een is hun te week en 't ander te hard.

Hja bringe de bern op as heidens en Turken. Zij voeden hunne kinderen op als heidenen en Turken (leeren ze geen bidden en ter kerke gaan).

It is in Adams-bern. Het is een Adamskind (een kind van het mannelijk geslacht). Gezegd bij de geboorte.

In bern as in blok. Een jong kind als een blok (zeer voordeelig groeiend kind).

As 't bern mar in namme het. Als het kind maar een naam heeft. — Niet op den naam, maar op het ware der zaak komt het aan.

As der so feul kynders komme mutte de wyntannen út. (Stadfr.) Wordt het gezin talrijk, dan dient men de wijntanden te laten trekken (zich het wijndrinken te ontzeggen).

Ien âlder kin better seis bern onderhâlde as seis bern ien âlder. Eén ouder (vader of moeder) kan beter zes kinderen onderhouden, dan zes kinderen een ouder.

bek.

Hja het in bek as in opskoerde toffel. Zij heeft een mond als een opgescheurde slof (kan uitstekend zwetsen en kakelen). Ook: *as in skearmês.*

It kyn in bekje geve. (Stadfr.) Het kind een bekje (kusje) geven. — Eens uit het glas proeven.

better.

Better bûge as barste. Beter te buigen dan te bersten. — Beter toe te geven dan te verongelukken.

Bêst is dy 't bêst docht. De beste is hij, die 't best handelt.

Koarte wirden en dy fêst, slute bêst. Korte woorden en die vast, sluiten het best.

De bêste tsizen habbe faek de measte maeitsen. De beste kazen hebben dikwijls de meeste maden. — Uitstekende vernuften hebben wel eens grove zedelijke fouten.

Kalk en stien mitselt bêst. Kalk en steen metselt het best. — Bij eten voegt drinken.

In bytsje minder as yen lêst, dat bikomt yen bêst. Een weinig minder dan men lust, dat bekomt iemand het best.

Better mei de romte to rieden as mei de krapte. Met te veel kan men beter huishouden dan met te weinig.

Ik bin al oer de better helt. Ik ben reeds over de betere helft. — Het beste deel mijns levens heb ik achter den rug.

Better yntiids weromgien as kwealk foartgean. Beter intijds teruggekeerd dan den dwaalweg verder opgegaan.

Better djûr as net to krijen. Beter duur dan niet te koop.

Bisliep jo to bêste, bitink jo to bêste, biried jo to bêste. Beslaap u ten beste, bedenk u ten beste, beraad u ten beste (d. i. neem de zaak in ernstige overweging).

Bettermeitsen stiet moaijer als bilabjen. Verbeteren is beter dan beschimpen.

It kin better fen 'e skeaf as fen 'e bân. Het kan beter van de schoof dan van den band. — Wien veel gegeven is, van dien zal veel geëischt worden.

bidde.

Der is gjin bidden tsjin al kaem Sint Piter út 'e himel. Er is geen bidden tegen, al kwam Sint Peter uit den hemel.

Luije ljue bidde God om wirk en tankje him as se 't net krije. Luiaards bidden God om werk en danken Hem wanneer zij 't niet krijgen.

De weesjongens scille wol for ús bidde. Gezegd als men meent voor een keer het bidden voor het eten te kunnen nalaten, omdat de weesjongens dit zeker niet zullen doen.

Roggene prippert ha 'k ljeaver as 't lange gebet. Roggemeelkoek heb ik liever dan een lang gebed.

Lang bidde en koart ite, is boerepoletyk. Lang bidden en kort eten is de politiek van een boer (die werkvolk in zijn dienst heeft).

Gong út en bid, kom thús en lij. Ga uit en bid, kom te huis en lijd. — Bidden alleen is niet voldoende.

Wy scille efkes efter 'e pet sjên. Wij zullen even achter de pet zien (bidden).

Wy wolle efkes stil wêze. Wij willen even stil zijn. (Als boven).

Wy wolle efkes in goed wird sizze. Wij willen even een goed woord spreken. (Als boven).

bycht.

Kwea bycht, kwea absolusje. Oneerlijke biecht, onvoldoende absolutie.

Do 't de geuzen yn 't lân kamen hâlde 't bychten op. Toen de geuzen in het land kwamen, hield het biechten op. — Antwoord aan een te vrijpostigen vrager.

bijen.

Dy 't huning ha wol moat it stekken fen 'e bijen fele kinne. Wie honig wil hebben, moet het steken der bijen kunnen verdragen.

Dêr 't bijen binne is ek huning. Waar bijen zijn is ook honig. — Waar men werkt wordt iets verdiend.

Hja komme allegearre op 'e bijekoer del. Zij komen allen op de bijenkorf los (bv. geringe lieden op een rijke in hunne familie).

bitelje.

Nau tingje en goed bitelje. Nauw dingen en goed betalen.

Yn trije terminen bitelje: nou net en den net en noait net. In drie termijnen betalen: nu niet en dan niet en nooit niet.

Neibiteljen is swier wirk. Nabetalen (oude schulden betalen) valt bezwaarlijk.

bjier.

Dyn mout is yet net ta bjier komd. Uwe mout is nog geen bier geworden (ge zijt nog niet ver gekomen).

Joukebjier is swiet bjier. Gegeven bier is lekker (omdat het den drinker niets kost).

blyn, bline.

Wy scille in stikje fen bline Douwe spylje. Wij zullen een stukje van blinden Douwe spelen (slapen gaan).

Biwiis de sinne mei de finger oan in bline, en dôch kin er 't net sjên. Wijs eenen blinde de zon met den vinger aan, hij kan toch niets zien.

Bline het in hazze fongen. De blinde heeft een haas gevangen (de onhandige bij toeval iets knaps uitgevoerd).

It is in blyn spil. Het is een blinde zaak (waaromtrent zich niets vooruit laat zien of berekenen).

Min moat faek sjênde blyn wêze en hearrende dôf. Men dient dikwijls ziende blind en hoorende doof te zijn.

It wiif driuwt bline nearring. De vrouw drijft blinde nering (pleegt overspel om geldelijk voordeel).

Sa moaijernôch, in bline boer sjucht er dôch neat fen. Zoo mooi genoeg, een blinde boer ziet er toch niets van.

It rjucht is blyn. Het recht is blind. (De rechtbanken vonnissen in het wilde: wat de eerste veroordeelde, vindt de tweede onstrafbaar).

Blinen en finen dêr wirdt men mei bidragen. Met blinden en fijnen raakt men gefopt.

De bline rekket de lirts wol. De blinde treft de lits wel eens. — Een domme doet soms bij toeval iets verstandigs.

bloed.

It bloed waerd my sûpe. Het bloed werd mij karnemelk (ik werd erg boos).

It bloed fleach my nei de holle. Het bloed steeg mij naar het hoofd. — Ik gevoelde dat ik boos werd van verontwaardiging.

It bloed krûpt dêr 't net gean kin. Het bloed kruipt waar 't niet loopen kan. — De stem des bloeds laat zich gelden.

It neiste bloed erft it goed. Stadfr.: Wie salich wil sterve, laat et naaste bloed erve.

Der is spaensk bloed oan 'e lodde. Er is spaansch bloed aan de spade. — Er is geen werk. (Werkmansgezegde).

boek, boekje.

Hy stiet dêr goed to boek. — Hy stiet dêr yn in goed boekje; (ook: *yn in*

goed bledtsje). Hij staat daar gunstig aangeschreven.

Ik scil jo de boeken wol iepen lizze. Ik wil u de boeken wel openleggen (eerlijk en duidelijk alles opbiechten).

Ik scil der ris in boekje fen opdwaen. Ik wil daar eens een boekje van opendoen (verrassende bijzonderheden daaromtrent meêdeelen).

Hy kin prate krekt oft er 't út in boekje lêst. Hij kan praten alsof hij 't uit een boekje leest.

Dat stiet net yn myn boekje. Holl.: dat staat niet in mijn woordenboek.

Hou! nou gietst bûten 't boekje. Nu dwaalt ge van den tekst af; ook: nu spreekt gij onbehoorlijke taal, bv. onkieschheden in een gemengd gezelschap.

It rekket yn 't forjittersboek. Het geraakt in het vergeetboek. — Van iets dat men niet behoorde te vergeten.

Folle boeken net to lêzen, kin min sa wiis wêze? Vele boeken niet te (willen) lezen, kan men op die manier wijs zijn?

boer.

De boer moat sels de leije ha. De boer moet zelf de teugels in handen hebben (niet alleen op het rijtuig, maar ook in de boerderij).

It is in boer net wys to meitsen ho 't in soldaet oan 'e kost komt. 't Is bezwaarlijk een boer te doen begrijpen, hoe een soldaat aan den kost komt.

De boer yt middeis toalve ûre, de lânhearre folle letter, sa is de boer yn 't foar. De boer eet met middag, de landheer veel later, de boer is dus vooruit. (Kan de boer geen pacht betalen, hij krijgt toch alle dagen zijn middagmaal).

„Daar komt de schoonste van den lande", sei de boer do 't er de sinne (zon) *opkommen seach. „Bin ik dat?" sei de faem. „Dêr ha jy den in healstik bûter"*, daar hebt ge dan een halfstuk (= 1 kilo) boter.

Dy 't hwet wol moat er mar yntiids by wêze, sei de boer, do stied er de moarns om haelwei fiven oan 'e hals ta yn 'e feart. Die iets doen wil, moet er maar intijds meê klaar zijn, zeî de boer, toen hij 's morgens halfvijf tot aan den hals in de vaart was geraakt.

Elk syn meuch, sei de boer, en hy himmele it lyts berns iten op. Elk zijn smaak, zeî de boer, en smulde de pap van zijn klein kindje op.

Fen dy boer gjin earte! Van dien boer geen erwten! — Spreek mij daar niet van!

In bêst middel tsjin 'e mûzen, sei de boer, do 't syn skoerre ôfbarnde. Een best middel tegen de muizen, zeî de boer, toen zijn schuur afbrandde.

Ik hâld net fen waerme bôllen, sei de boer, en hy iet for tsien stûren op. Ik houd niet van warme bollen, zeî de boer, en hij at voor tien stuivers op.

It is in waer dat in goed boer stjûrt syn houn der net út. Het weêr is zoo ruw dat een goede boer zijn hond niet naar buiten zendt. — Ook: *In goed boer stjûrt syn faem* (of *syn wiif*) *der net út, lit stean syn houn;* een goede boer zendt zijne dienstmeid (of zijne vrouw) niet naar buiten, veel minder zijn hond.

Lit stjerre hwet stjerre wol, sei de boer, as myn wiif mar gjin widdou wirdt. Laat sterven wat sterven wil, zeî de boer, als mijne vrouw maar geen weduwe wordt.

Sindlikheit is de haedsaek, sei de boer en fage de tafel ôf mei de skytbiezem. Zindelijkheid is de hoofdzaak, zeî de boer, en vaagde de huistafel af met den stalbezem.

Ik scil hjûd it mês by de boer op 'e tafel lizze. Ik ga vandaag het mes bij den boer op de tafel leggen. Zie I, 395.

In boer en in kwartsje kinne min skiede. Een boer en een kwartje kunnen moeielijk scheiden.

Hy is boer by nacht. Hij is boer bij nacht (melkt bij nacht eens anders koeien).

In grap is in grap, sei de boer, en hy kitele syn wiif mei de heafoarke. Een grap is een grap, zeî de boer, en kittelde zijne vrouw met de hooivork.

Ik bin altyd by 't forstân troch rekke, sei de boer; do 'k jong wier siet it yn 'e âlderdom, en nou 'k âld bin sit it yn 'e jeugd. Ik ben altijd het verstand misgeloopen, zeî de boer; toen ik jong was, zat het in den ouderdom, en nu ik oud geworden ben in de jeugd.

Ik weagje my net op 't pompieren souderke, sei de boer. Ik waag mij niet op 't papieren zoldertje, zeî de boer (ik beleg mijn geld niet in staatspapieren).

In goed middeimiel is in skoane útfining, sei de boer. Een goed middagmaal is eene kostelijke uitvinding, zeî de boer.

In boer kin for ienkear wol ris tsjin in hear tarre, mar altyd net. Een boer kan voor éénmaal wel eens vertering maken als een heer, maar niet altijd. — Men kan 't er voor een enkelen keer wel eens afnemen. Ook toegepast op een boer die te rijk leeft.

Alle begjin is slim, sei de boer en hy woe de kou oan 'e stirt yn 'e hûs lûke. Alle begin is moeielijk, zeî de boer, en wilde de koe aan den staart de deur intrekken.

As 't hjir nou mar by bliuwt, sei de boer, do 't er syn wiif en bern forlern hie. Moge 't hier nu maar bij blijven, zeî de boer, toen hij zijne vrouw en zijn kind (door den dood) had verloren.

As de boeren nei tsjerke scille sizze se: Ha 'k al duiten? En scille se nei de merke: Ha 'k al jild? Voor de kerk steken de boeren kopermunt in den zak, voor de kermis zilvergeld.

Dat binne de boer syn goezzen net. Dat zijn de boer zijn ganzen niet. — Het zijn voorwendsels en niet de ware reden die gij opgeeft.

Dy 't goed het, het ek noed, sei de boer, do forlear er in nochteren laem. Wie eigendom heeft, heeft kans op schade, zeî de boer, toen hij een pasgeboren lam verloor.

Der is gjin kou om 'e hals, sei Reitseboer, do 't er syn wiif forlern hie. Er is geen koe meê gemoeid, zeî boer Reitse, toen zijne vrouw was gestorven.

De bêste boer is in boer út in boer. De beste (bekwaamste) boer is de zoon van een boer.

Altyd binne de boeren dronken, altyd binne de stedljue gek. Altyd klieuwe (kluiven) *de stedljue bonken, altyd ite de boeren spek.*

Kropsalaad en veterband, alles gaat naar Engeland, koeien, schapen tegelijk; o! wat worden de boeren rijk. — Dit rijmpje is ontstaan kort na 1840, in den tijd toen de groote engelsche stoombooten begonnen waren op Harlingen te varen, om hier allerlei vandaan te halen, waardoor de prijzen der levensmiddelen stegen.

Jy habbe hjir in kreep spil, lânhearre, it skythûs mei stientsjes opset en 't lid mei koperen knieren, zeî de boer, toen hij, bij den landheer ten eten zijnde, de regenbak voor het privé had aangezien.

In nijboer het elk op 'e loer. Een nieuwe boer wordt door ieder zijner buren op de vingers gekeken.

De boer het de okse yn 't sâlt. De boer heeft den os in het zout. — In algemeenen zin: wij zijn toegerust voor den winter.

De boer moat for de bûter easkje. De boer moet den prijs zijner boter bepalen (zoo ook ieder die iets te koop aanbiedt).

Hy is yn 't foar as in boer dy 't in jier hier yn 't efterst is. Hij is den tijd vooruit, evenals een huurboer, die een jaar pacht ten achteren is.

Hy sit gjin boer yn 't finsterbank. Hij zit geen boer in de vensterbank (is niemand in den weg of tot last).

In boer mei ljurkelân en ôfstallich fé. Een boer met mager land en onoogelijk vee.

bok.

Dat spant, sei de bok, en hy moast lamje. Dat spant er, zeî de bok, toen hij lammeren moest werpen.

Dat het de bok ús leard. Dat heeft de bok ons geleerd. — Men zegt dit wanneer men druiveboomen snoeit, omdat bokken gaarne 't lover van sommige boomen vreten.

Dou scilst fen 'e bok drome ast tsjin 't heilige húske oanpisseste. Gij zult van den bok (duivel) droomen, als gij kerk en geestelijkheid minachting betoont.

In âld bok mei yet wol in grien bledtsje. Een oude bok lust nog wel een groen blaadje. — Een oude liefhebber houdt nog wel van jonge meisjes.

Woste in bok mei hoarnen wirde? Wilt gij een bok met hoornen (een domkop) worden (door niets te leeren)?

Hy het de bokkeprûk op. Hij heeft de bokkenpruik op (is knorrig, slecht gehumeurd).

Boeken en bokken, hofolle skeelt it? Boeken en bokken, hoeveel verschilt dit? — Boekenwroeters, geleerden, zijn wel eens zeer onbeleefd.

bolle.

Hy bigrypt der safolle fen as de bolle fen 'e noardstjer. Hij begrijpt er even zooveel van als de bul van de noordstar.

It wirdt altyd hwet, in koukeal of in bolle. Het geeft altijd iets, een koe- of stierkalf. — Het een of het ander zal er wel van terecht komen.

Hy is in rjuchte tsjûrbolle. Hij is stuursch en onhandelbaar als een stier (die in het weiland aan den tuier (lijn) vastzit).

Hy stjûrt de bolle yn 'e reak. Hij drijft den bul in den hooihoop (brengt alles in de war).

Hy rint er yn as de bolle yn 'e reak. (Hij onderneemt iets blindelings, zonder verstand en overleg.)

Hy jaget de bolle der yn. Hij jaagt den bul er in (brengt de zaak in verwarring).

Dêr 't de bollen boartsje meije de hokkelingen wol dounsje. Spelen de stieren (als kinderen), dan mogen de jarige kalveren wel dansen. — Geven de ouders zich over aan uitbundig vermaak, waarom dan ook de kinderen niet?

Hy is sa blea as in bolle. Hij is zoo bloode (schroomvallig, bescheiden) als een stier. Ironisch. — *Sa steech* (stug) *as in bolle* is gemeend.

brea.

Amme brea is swietter as memme koeke; amme poat is better as memme poat. Het brood eener min is zoeter dan de koek eener moeder; de middagpot der min bevalt beter dan die der moeder.

Dat binne liende breakes. Dat zijn geleende broodjes. — Ik denk u dien poets betaald te zetten.

De iene syn skea is de oare syn brea. De schade des eenen geeft den ander brood.

Earst lokkebrea en den stokkebrea. Eerst lokbrood, dan stokbrood. — Men wordt verlokt met gunstbewijzen, om er later voor te boeten.

Hwa brea nôch het stjert net fen honger. Wie brood genoeg heeft, sterft niet van honger.

Hy lit him de tsiis net fen 't brea ite. Hij laat zich de kaas niet van zijn brood afeten.

Iten brea is ringen forgetten. Genoten brood (ondervonden hulp of gastvrijheid) is spoedig vergeten.

Brea bidobje for de frjeonen. Brood bedelven voor de vrienden. — Brood of iets anders besparen om er vrienden meê te dienen.

Mei brea is 't better sparjen as der sonder. Met brood gaat het sparen beter dan er zonder.

Mannichien soarget for in heel brea en hy het nôch oan in stik. Menigeen zorgt voor een geheel brood en hij heeft genoeg aan een snede.

Hja het mear honger as breahonger. Zij (die meid) heeft nog anderen honger dan broodhonger.

Kleijers ha gjin need, sprekkers ha gjin brea. Klagenden hebben geen nood, pochers geen brood.

Men moat it brea earder helpe as de bern. Volgens een oud volksgeloof moet men een gesmeerd stuk brood, dat op den grond valt, eerder helpen dan een vallend kind.

Nin swierrichheid, sei de bakker, en hy makke 't brea to licht. Geen zwarigheid, zeî de bakker en maakte zijn brood te licht.

Hja skoppe my de breakoer om. Zij schoppen mij den broodkorf om (bederven mijne nering, benadeelen mij opzettelijk in mijne kostwinning).

De breakrommels stekke him. De broodkruimels steken hem (hij is weelderig, brooddronken). — Ook: *De hjouwerkerlen* (haverkorrels) *stekke him*, zinspelende op een paard, dat door goede voeding en weinig te werken dartel is geworden.

Genadebrea het hirde koarsten, dat kinne âlde minsken net bite. Genadebrood heeft harde korsten, oude menschen kunnen 't niet bijten.

Lang festjen is gjin breasparjen. Lang vasten bespaart geen brood.

Krommels is ek brea. Kruimpjes zijn ook brood; versmaad het weinige of geringe niet.

Dou hest fen 'e moarn in stik brea hawn. Je hebt van morgen een stuk brood gehad (zijt een broodetende profeet). — Als iemand aan weêrvoorspelling doet.

Der is nin gûl sa rea of it springt for 't brea. Er is geen guil (paard) zoo rood of het springt voor 't brood. (Oud Handschrift.)

breed.

As 't net út 'e langte kin moat it út 'e breedte. Kan het niet uit de lengte, dan moet het uit de breedte. — Ik neem 't er af, de kosten moeten zich laten vinden.

It breedste is yet bynefter, sei de man en hy hie de lodde op 't skouder. Het breedste (het voornaamste of 't ergste) volgt nog, zeî de man en hij had de spade op den schouder.

Dy 't breed het lit it breed hingje. Wie 't breed heeft, laat het breed hangen.

breid, brilloft.

It is fier fen laeitsen, sei de breid, en hja skriemde triennen als balstiennen. Het is ver van lachen, zeî de bruid en schreide tranen als balsteenen.

In tsjeppe breid is ringen yn 't brat. Eene knappe bruid is gemakkelijk fraai aan te kleeden. — *Brat* = borat, fijne linnen kleedingstof, vroeger in gebruik.

Hja is as in breid opstûkke. Zij is als eene bruid uitgedost (bijzonder fraai.)

Onwillige breiden is 't kwea dounsjen to learen. Aan ongewillige bruiden is moeilijk dansen te leeren.

Wy scille 't wol skikke dat de breid in goe skûtel kriget. Wij zullen wel zorgen, dat de bruid een goeden schotel krijgt (dat zij naar behooren wordt bediend).

By oanbarnde breiden passe klitsen as breidssisters. Bij oneerbare bruiden passen onzedige meiden als geleidsters.

Hja sit dêr oft se mei de breid komd is. Zij zit daar alsof zij tot het gevolg eener bruid behoort (d. i. netjes gekleed en zonder iets uit te voeren, terwijl anderen bezig zijn).

In breidspakje is wol ris mei rougûd foerre. Een bruidsgewaad is wel eens met rouwgoed gevoerd.

Brilloftsjen en boerkjen moatte beide út de romte gean. Bruiloftvieren en boeren moet men beide onbekrompen kunnen doen.

Fen brilloftsjen komt brilloftsjen. Bruiloftvieren heeft bruiloftvieren ten gevolge. — Op eene bruiloft worden dikwijls betrekkingen aangeknoopt, die later op een huwelijk uitloopen.

In minniste brilloft, het ledigen van een privaat.

breidsje.

Dy hoas scil ik ôfbreidsje. Die kous zal ik afbreien. — Die zaak zal ik tot een goed einde brengen.

Hy het it breidsjen dellein. Hij heeft het breien neergelegd (zijn werk voor altijd gestaakt; hij is overleden).

Dou kinst dyn breidsjen mar oprôlje. Jij kunt je breiden maar oprollen (je biezen pakken, maken dat je weg komt).

Hy het neat to breidsjen of to spinnen. Hij heeft niets te breien of te spinnen (niets dat hem bindt, dus voor alles den tijd).

brij.

Hy kriget rizenbrij (van berkenrijs) *mei hjitte poffen.* Hij krijgt rijstebrij met heete pofferts (hij wordt gegeeseld en gebrandmerkt). — Ook: *rizenbrij mei bret flêsk* (gebraden vleesch).

Min kin der mei de klompen op dounsje, sa tsjok is de brij. Men kan er met klompen aan op dansen, zoo dik is de brij. — Oudtijds: *Der scoe wol in mûnts* (monnik) *op dounsje....*

Better de bûk to barsten as de brij bidoarn. Beter de buik gebarsten, dan de brij bedorven (dus eten tot de schotel ledig is).

Ik scil him ris yn 'e brij blaze. Ik wil hem eens in zijn brij blazen (vinnig de les lezen).

Do wie de brij opskept. Toen was de brij opgeschept (toen was 't zaakje klaar, er zou iets los komen).

It is oan 'e bûk net to sjên hwa 't de measte brij iten het. Het is aan den buik niet zichtbaar, wie de meeste brij gegeten heeft (evenmin aan iemands uiterlijk hoe verstandig, hoe rijk, enz. hij is, ook: welke streken hij in 't geheim heeft uitgevoerd).

As 't brij reint lizze myn skûtels altyd omkeard. Wanneer 't brij regent, liggen mijne schotels steeds 't onderste boven. — Buitengewone voordeelen loop ik altijd mis.

Dy 't jerne brij ite petearje folle fen groat. Die gaarne brij eten, praten veel van gort.

De brij is op 't hjitst as se just opskept is. De brij is 't heetst wanneer ze pas is opgeschept. — Is eene zaak nieuw, dan wekt zij de meeste belangstelling.

Dy brij is my to hjit, ik lit se stean. Die brij is mij te heet, ik laat ze staan. — Ik durf dat zaakje niet aan, ik zie er af.

De brij is op; it bêst fen 'e dei is wei. De brij is op, het beste van den dag is verloopen. — Beschimping van een klaplooper, die te laat komt.

Dat is him yn syn earste brij jown to iten. Holl. Dat is hem met den paplepel ingegeven. — Ook: *dat het er mei memmetate ynsûgd*, met de moedermelk ingezogen.

Dy 't brij ite wol moat leppelje. Wie brij wil eten, moet lepelen. — Niets zonder moeite.

Hja by de kij en hy by de brij, dat is in forkearde boerkerij. De vrouw op het vee passen en de man op den brijpot, dat is de verkeerde wereld (althans in Friesland).

Bange beane brekke as brij. Bange boonen breken als brij. — Een vreesachtig man is ras van zijn stuk te brengen.

De hispel past net op 'e brijpot. De haspel past niet op den brijpot. — Ongelijke zaken of personen passen niet bij elkaar.

broek.

Moarns yn 'e broek en jouns der wer út. 's Morgens in den broek en 's avonds er weêr uit. — Afwisseling moet er zijn.

Broeklaepje en 't jêrn tajaen. Broeklappen en het garen toegeven (iemand van dienst zijn met kosten bovendien).

Hy is mar just onder en boppe ta de broek út. Hij is pas onder en boven de broek uitgewassen. — Van een jongen die zich groot aanstelt.

Hy teach de bêste broek wer oan. Hij trok den besten broek weêr aan (vatte weêr moed, zette het beste beentje voor).

Hy set broek. Hij zet zich schrap, (om kracht uit te oefenen, rept zijne beenen om voorwaarts te komen).

Kloek hâldt de broek, mar al to kloek skoert de broek. Zuinig te zijn behoudt de broek, maar al te zuinig scheurt de broek. — *Kloek hâldt de broek, en dy 't sei brocht him wei;* die dit zeide verloor zijn broek; hij sprak van zuinigheid, maar had er geen verstand van.

In skelm moat swije as in broek. Een schelm moet zwijgen als een broek (doet best te zwijgen om geen bijtende toespelingen uit te lokken).

De moade moat men nei al scil 't himd boppe de broek. De mode dient men te volgen, al moet het hemd over de broek worden gedragen.

De broek sit him nau om 't gat. De broek zit hem strak om den aars (hij is gierig).

Ik hab him de broek lape. Ik heb hem de broek gelapt (uit geldverlegenheid geholpen).

Ik hab in forkearde broek oan. Ik heb een verkeerde broek aan (een broek met ledige zakken: ik heb geen geld op zak).

Ik hab him de broek fol jown. Ik heb hem (als zijn tegenpartij) de maat vol gegeven (den strijd zwaar gemaakt: bij een wedstrijd op schaatsen enz.).

In bilappe broek is better as ien mei gatten. Een gelapte broek is beter dan eene met gaten.

Greate earzen moatte wide broeken ha. Grooten, aanzienlijken hebben veel noodig.

Immen in fiter yn 'e broek stekke. Iemand een veter in de broek steken (iets vleiends zeggen).

bûk.

Koe 't rommeljen yn 'e bûk safolle bûter jaen as 't rommeljen yn 'e tsjerne, it scoe machtich op in rommeljen gean. Kon het gerommel in den buik zooveel boter geven als het gerommel in den karnton, het gerommel zou druk gaan.

De bûk fol biennen, de skette fol triennen. De buik vol beenderen, de schoot vol tranen. — Van een gevallen meisje; ook van eene ongelukkig gehuwde jonge vrouw.

In leech bûk kin kwealk de sliep fine. Een ledige buik kan moeilijk den slaap vinden.

As de bûkmaker komt, dan komt de boarstmaker ek. Van een meisje dat geen borsten heeft.

In bûk as in boargemaster. Een buik als een burgemeester (een buik die een man goed staat).

bûsse.

Ik kin net mei de earmtakke yn 'e bûsse komme. Ik kan niet met den elleboog in mijn zak komen (ik kan het onmogelijke niet). — Ook: *Ik kin my sels net yn 'e bûsse sjên.*

Better forsind as fortaest, foaral yn in oarmans bûsse. Beter zich te vergissen dan te vertasten, vooral in eens anders zak.

Blaes dy yn 'e bûsse! Blaas in je zak! — Loop heen! ben je mal?

In greate steat en gjin himd om 't gat, in hopen gewelt en de bûsse plat. Een groote staat en geen hemd om 't g.t, vrij wat geweld en den zak plat.

Lotsjen is bûsseplatsjen. Loterijspel maakt de beurs plat.

bûter.

As wy ris in goed bûterjier krije, een jaar waarin de boter buitengewoon voordeel oplevert (zullen we ons de weelde veroorloven van dit of dat).

It wol net bûterje; het (werk of de zaak) wil niet boteren (niet naar wensch gaan).

Nou scil de bûter jild jilde. Nu zal de boter geld kosten (blijken wat de boter kan opbrengen; de zaak zal zijn beslag krijgen).

Dy bûter is oeral to fjûr (vuur). — Die waar treft men overal aan; die toestand komt overal voor.

Hja falt mei 't gat yn 'e bûter. Zij komt op eens in overvloed. — Gezegd van een meisje zonder geld, dat een rijk huwelijk doet.

Der fâlle bûterdrippen. Er vallen boterdroppels (zegt de boer, als 't in het voorjaar bij zacht weder met groote droppels regent).

Hy het altyd de bûter opfretten. Hij heeft altijd de boter opgevreten (is steeds de zondebok).

Ik scil de bûter ûtrane. Ik zal de boter uitsmelten (de zaak ontleden).

Is dat dyn bûter? Den meist dyn brea wol droech ite. Is dat je boter? dan moogt ge uw brood wel droog eten. — Is dat alles wat ge kunt aanvoeren, daar brengt ge 't zeker niet ver meê.

Lit ús de bûter mar opite, sa scil 't moai waer wirde. Laat ons bij slecht weder maar eten en drinken, zoo zal het mooi weêr worden.

Bûter yn 'e brij is wol myn flij. Boter in de brij is wel mijn smaak.

Bûter, brea, griene tsiis is goe hûsmannespiis. Boter, brood, groene kaas, is goede boerenkost.

Dêr is bûter to kjimmen. Daar is boter te kammen. — Er is drukte aan de hand.

Dat is in stik bûter yn 'e brij. Dat is een stuk boter in de brij (een buitenkansje).

De bûter sit oan 'e groun. De boter zit nabij den grond. — Van kort degelijk gras geven de koeien de vetste melk.

Nijgears jout nije bûter. Huwt een weduwnaar een jonge vrijster, dan zegt men: *Hy komt yn 't nijgears,* en men verwacht dat dit „nieuwgras" nieuwe boter zal geven, nl. huwelijksvruchten.

It is allegearre gjin reabûter. Het is alles geen roôboter (alles geen voordeel). — Ook: *It is allegearre gjin bûter hwet de kou skyt.*

It is bûter oan 'e galge. — Het is vruchteloos verspild. Van een verkwister aan wien alle vermaningen en kosten ter zijner verbetering vergeefs zijn besteed.

Men moat alle bûter net op ien stik brea smarre. Men moet niet alle boter op één boterham smeren.

Mater! hwet is dat in stik bûter, sei 't wâldwiif en hja foun in kat yn 'e tsjerne. Mater! welk een stuk boter, zeî de woudvrouw, toen ze een kat in de karn vond.

Sa lang my de bûter op 'e tomme raent. Zoo lang mij de boter op den duim smelt (d. i. zoolang ik warm ben, dus: zoolang ik leef). — Vrouwen-eed.

Hja miene altiden reabûter foar de spoen to finen. Zij meenen altijd roôboter voor de spaan te vinden (dat het altijd overvloed zal zijn).

Nou scille wy de bûter ris útbriede. Nu zullen we de boter eens uitbraden (vetpot hebben, 't er eens van nemen).

De bûter op 't brea skrabje dat de simmels der nei fleane. De boter op het brood schrapen, dat er de zemelen na vliegen (dus zeer dunnetjes).

As kok en bottelier kibje, den wit men hwêr 't de bûter bliuwt. Als kok en bottelier kijven, dan weet men waar de boter blijft.

Dêr is gjin bûter foar to striken. Daar is geen boter voor te strijken (geen werken tegen).

dat.

Dat foel hjir moai yn 'e fâlden. Dat viel hier mooi in de vouwen (kwam hier bijzonder wel te pas).

Dat is hwet lekkers! Dat is wat lekkers (niet veel zaaks)!

Dat hinget oan in siden tried, dat hangt aan een zijden draad (zit zwak in elkaar). — Fig. van iets dat licht in duigen kan vallen.

Dat is gjin dôve sein. Dat hebt ge geenen doove gezegd. — Dat aanvaard ik gaarne.

Dat is oare thé as sloppe kofje. Dat is andere thee dan slappe koffie (iets meer dan alledaags).

Dat is in putheak mei in amer. Dat is een puthaak met een emmer. — Schimpend gezegd van een langen mageren man met een korte dikke vrouw.

Dat is lang gjin ewangeelje. Dat is volstrekt geen evangelie (staat niet vast, is niet betrouwbaar).

Dat bringt gjin seadden oan 'e dyk. Dat brengt geen zoden aan den dijk (helpt niet huishouden).

Dat wirdt in meager beestje. Dat wordt een mager beestje (zal niet veel voordeel afwerpen).

Dat is in iwich testemint. Dat is een eeuwig testament (eene vaststaande bepaling).

Dat is fen 't boppeste boerdtsje, van het bovenste plankje (het allerbeste, allerfijnste, allerlekkerste).

Dat is gjin smeldoek. Dat is geen smaldoek. — Gezegd van iets kostbaars en fraais, dat veel geld gekost heeft.

Dat smyt de merk del. Dat bederft de markt. — Fig. daar is iemands eer meê bedorven; dat ontneemt het mooie aan de zaak.

Dat scil wol wer yn 'e hoas gearsakje. Dat (gerucht, die drukte) zal wel weêr in de kous nederzakken (een zacht einde nemen).

Dat pereattet as in flagge op 'e dongskûte. Dat pareert als een vlag op de modderschuit.

Dat is de hotte mei de file. Dat is de wetsteen met de vijl (twee die voor elkander berekend zijn).

Dat is in pûster, een misslag (op het dambord). — Fig. eene ergelijke mislukking, een lange neus.

de.

De biezem hinget dêr út. De bezem hangt daar uit. — Daar valt iets te vegen, er wordt steeds overvloedig opgedischt en ieder wordt er gul onthaald. — Ook: *Elk het dêr de swiete fal-yn.*

De wylde djier wirde ek wol ris tamme. De wilde dieren worden ook wel eens getemd (geweldenaars wel eens klein gemaakt).

De rûchste spoennen binne er al ôf. De ruwste spaanders zijn er reeds af. — Hij is niet meer zoo dom en onbeschaafd als hij geweest is (van een jongen of meisje uit de laagste klas).

De ondogensheid sit him yn 't gebiente, hja moat er út rotsje. De boosheid zit hem in het gebeente, zij moet er uit rotten (nl. in het graf).

De heelder is allike min as de stelder. De heler is al even slecht als de steler.

De finen binne as de bjirk mei trettsien basten. De geveinsden zijn als de berk met dertien basten (schellen), — niet gemakkelijk te doorgronden.

De bikleaune strûke scil me net útlûke. De kwijnende struik zal men niet uittrekken.

De pûskebiezems feije wol seaft, mar meitse nin feart. Pluimpjesbezems vegen wel zacht, maar maken geen spoed.

De bommel boarst los. De zwik (van het gistende vat) barst los.

De iene is de gût en de oare de flap-út. De een is de guit (hier sluwe vleier), de ander de ronde waarheidzegger. — De eerste blijft veler gunsteling, de laatste, de minst gevaarlijke, maakt zich gehaat.

De kaeijen op 'e kiste lizze. De sleutels op de kist leggen (bankroet gaan).

De forstânnige is hast nôch sein. Den verstandige is met weinig genoeg gezegd.

De wierheid het in skil lûd. De waarheid heeft een schel geluid.

De snare stiet spand. De snaar staat gespannen. — Men is met vereende krachten druk in de weêr.

De reap is yet net draeid. De koord is nog niet gedraaid (het zaakje nog niet afgedaan).

De fûke is hjir al fânle. De fuik is hier reeds geledigd. — Hier valt niets meer te halen.

De stadige drip kloarket wol in stien út. De aanhoudende drup holt wel een steen uit.

De nearring is in teare jiffer. De nering is eene teedere juffer. — Een neringdoende moet steeds op zijn hoede zijn om zijne klanten alleszins te believen.

De stoepe is dêr glêd. Der leit sjippe op 'e stoepe. De stoep is daar glad, als met zeep besmeerd. — De eene dochter na de andere trouwt daar uit het huis.

De iene kleur giet him op en de oare ôf. De eene kleur gaat hem op en de andere af. — Hij wordt beurtelings bleek en rood, van angst of ziekelijke aandoening.

De stâl is dêr for dy skrobbe. De stal is daar voor u geschrobd (er is plaats voor u bereid).

dea, dead.

De dead hâldt nin almenak. De dood houdt geen almanak (neemt geen leeftijd in aanmerking).

Forsûpe yn 'e sleat of yn 'e sé, dat is 't selde: dea is dea. Verdrinken in de sloot of in de zee, dat is 't zelfde: dood is dood.

In blinkje foar de dead. Eene opflikkering (een helder oogenblik van een zieke) kort voor den dood. — Fig. een tijd van schijnbare welvaart, kort vóór iemands finantieelen val. Eig. is *in blinkje* een kortstondig zonneschijntje.

Iennmans libben en twamans dead. Eenmans leven en tweemans dood. — Een bedrijf waarvan een persoon kan leven, maar geen twee of meer.

Immen dea sizze. Vertellen dat iemand dood is (terwijl hij nog leeft). — *Hja habbe him dea sein, nou scil er wol lang libje.* Men heeft hem dood gezegd, nu zal hij wel lang blijven leven.

It is kwea fêstjen op in oarmans dead. Het is moeilijk te vasten op eens anders dood (met uitzicht op eene erfenis).

Alheel nei 't sin scoe net goed wêze; den wie men licht gau dea. Alles naar wensch zou niet goed zijn, men zou dan wellicht spoedig moeten sterven.

Altyd siik en noait dea. Altijd ziek en nooit dood. — Van een ingebeelden zieke.

Hy scoe om in cint wol dea wolle, as er for in heale cint mar wer libben wirde koe. Hij (de gierigaard) zou om een cent willen sterven, indien hij voor een halven cent weêr levend kon worden.

Hy is dea fen Iperen, hij is bibberkoud. — Misschien eene verbastering van het holl. spreekw: Hij is zoo koud als de dood van Yperen.

De dead is better as earmoed. De dood is beter dan armoede.

Better in koarte sykte as is langsumme dead. Beter eene korte ziekte dan een langzame dood. — Ook toegepast op een bankroet.

Dea is neat, mar dea to kommen, dat hâldt hwet yn. De dood is niets, maar tot den dood te komen, dat beteekent iets.

Hy sjucht er út as de dead op 't goezzebrief. Hij ziet er uit als de dood op het ganzenbord (zoo mager en bleek). Ook: *Hy is in deaman op 't goezzebrief*, een onbeduidend persoon.

Ho neijer oan 'e dead, ho mear sparljen. Hoe nader aan den dood, hoe meer gespartel. — Hoe nader aan den finantiëlen ondergang, hoe meer vertooning van rijkdom.

Hy is syn eigen dead stoarn. Hij is langs den gewonen natuurlijken weg gestorven (niet door een ongelukkig toeval of beuls- of moordenaarshanden).

Ik scil, sei de slûge, en hy wie earder dea. Ik zal, zeî de druiloor en was eerder dood.

It is sa wier as Wopke libbet, en hy het al saun jier dea wêst. Het is zoo

waar als Wopke leeft, en hij is reeds zeven jaar dood.

Men kin mei de deaden net húshâlde. Men kan met de dooden niet huishouden. — Gezegde tot verschooning eener trouwlustige weduwe.

Dat is in neil oan syn deakiste. Dat is een nagel aan zijn doodkist. — Dat grievend leed zal zijn dood verhaasten.

Nou ha wy de libbene by de deade. Nu hebben we den levende bij den doode. — Bij den man die iets bevreemdends, iets ongeloofljks of iets leelijks heeft verteld, hebben we den man die 't rechte er van moet weten, en dus opheldering kan geven.

As ik dea bin is alle wrâld mei my dea. Ben ik eens dood, dan is voor mij de geheele wereld dood.

Men moat mar witte hwa 't er dea is. Men moet maar weten, wie er dood is (uit welken hoek de wind waait).

Hy het oan 'e lytse dead ta west. Hij is aan den kleinen dood toe (bijna dood) geweest (in ziekte of ander levensgevaar geweest).

De deade is út 'e noed. De doode (overledene) is uit alle zorgen.

Dat kriget in seafte dead. Dat krijgt een zachten dood. — De zaak, die veel deed verwachten of vreezen, loopt op niets uit.

In greate steat docht mannichien de dead. Een hooge staat brengt menigeen ten val.

dei.

Sprek my dat net oan! ik hab trije dagen yn 'e stêd wenne. Maak me niets wijs! ik heb drie dagen in de stad gewoond (ik weet dus wat er in de wereld te koop is).

Men moat de dei net fen hûs stelle. Men moet den dag niet van huis stellen (de uitvoering van een plan niet tot later verschuiven, maar morgen of overmorgen er toe overgaan).

It is hjûd in hjitte dei, sei de tsjoenster, do scoe se forbarnd wirde. Het is heden een heete dag, zeî de heks, toen zou ze verbrand worden.

Wy scille ris rjuchtdei hâlde. Wij zullen eens gerechtsdag houden (zegt een vader, die besluit zijne ondeugende kinderen eens af te straffen).

Hwet se deis fortsjinje, dat nimme se jouns mei onder 'e tekken. Wat zij des daags verdienen, nemen ze des avonds meê onder den deken (door het voor den nacht op te teren).

As de dagen bigjinne to langjen beginne se to strangjen. Met het lengen der dagen komt gewoonlijk de strengste vorst. — Stadfr: *As de dagen beginne te langen begint de winter te strangen.*

As men moarns ier sjongt jout it gjin goe dei. Als men 's morgens vroeg zingt, geeft het een kwaden dag. Ook: *Dy 't moarns foar achten* (vóór acht ure) *sjongt, moat nei achten gûle* (schreien).

Hjûd is hjûd, mar moarn is in onbigryplike dei. Heden is heden, maar morgen is een onbegrijpelijke dag.

It is hjûd brokkedei. Het is heden brokkendag. — Roomsche schimp op het kerkelijk avondmaal der protestanten.

Hy is der oer as de wever op 'e lânsdei. Hij is er overtollig als de wever op den landdag (wordt niet veel geacht, ongaarne gezien).

't Is hjûd in dei for de prins. Het is heden een dag voor den prins (een dag waarop men niets uitvoert).

Den al wer dei in rie. Later alweêr beraadslaagd wat te doen.

Safier is 't yet gjin dei. Zoover is de dag nog niet (dáár is 't nog niet aan toe).

Hy het frij ljocht by dei. Hij heeft vrij licht bij dag (als inkomst van zeker baantje).

Der komme mear dagen nei hjûd. Er komen meer dagen na heden. — Wat gij heden doet of zegt kan u later zuur opbreken; voorzichtig dus!

Dat moat op ien dei net neamd wirde. Dat mag op éénen dag niet worden genoemd. — Die twee zaken kunnen niet met elkaar in vergelijking komen.

It is mei ús goed dei, goed wei. Het is met ons: goeden dag en goed weg (wij zijn goede vrienden en daarmeê uit).

Nei nije wike komme er in hele boel dagen. Na de volgende week komen er vele dagen. — Er is dus tijds genoeg, zegt iemand, als hij goedvindt iets uit te stellen.

Moarns let, de hele dei let. 's Morgens laat, den geheelen dag laat. — Ook: *In lette peaske jout in lette pinkster.*

Een late paasch geeft een late pinkster. — Ook: *Hwet letter hjir, hwet letter dêr.* Hoe later hier, hoe later daar. — Gaat men laat op reis, men komt laat ter bestemder plaats.

der (er), dêr (daar).

Der kiermt gjin djier as út need. Er kermt geen dier, dan uit nood.

Der bliuwt gjin moart forhoalen. Er blijft geen moord verholen (geen geheim op den duur een geheim).

Der is mear gelyk als eigen. Wat op het door u vermiste gelijkt, is daarom nog het uwe niet.

Der falt him wol ris in knoop fen 'e jas. Er valt hem wel eens een knoop van de jas (hij vloekt nog al eens).

Der waerden stikken omlein — op 'e wâl smiten. Er werden zware stukken omgelegd — op den wal geworpen (bij aardewerk). — Er werd erg gepocht — gelogen — gescholden — harde waarheden gezegd.

Der is him in rare wjirm ôfgien. Er is hem een leelijke worm afgegaan. — Hij heeft eene belangrijke geldelijke schade geleden.

Der is gjin sâlve oan to striken. Er is geen zalf aan te smeren. — Geenerlei middelen baten; het is den moriaan gewasschen.

Der waerd in oar laedtsje oplitsen. Er werd een ander laadje opengetrokken (een minder gewenscht onderwerp dan men verwacht had, ter tafel gebracht).

Der papene sprek miserere is gjin abselúsje. Der papen woord miserere is geen absolutie. (Oudt.).

Dêr is 't wêzen yn. Daar is het geweest zijn in. — Dat behoort tot het verleden.

Dêr is safolle moster to meallen. Daar is zooveel mosterd te malen (zooveel drukte aan de hand).

Dêr kinne wy wol op wachtsje, mar net op fêstje. Daar kunnen wij wel op wachten, maar niet vasten (omdat het zich nog lang zal laten wachten).

Dêr is gjin bolwirkjen tsjin. Daar is niet tegen te werken.

Dêr scille wol dûkelige (oneffene) *dammen sitte.* Daar zullen wel oneffene geldzaken schuilen.

Dêr kinne jy mei lêze en skriuwe. Daar kunt gij meê lezen en schrijven (allerlei gerijf van hebben). — Ook op personen toegepast.

Dêr is frijhwet heljen oan 'e klink. Er is veel halen aan den klink (of kling?). — Het geeft veel moeite, men ontmoet allerlei hindernissen, eer de zaak haar beslag krijgt.

Dêr 't near is moat men 't near nimme. Waar 't nauw steekt moet men 't nauw nemen.

Dêr woe 'k my wol in ein om slepe litte. Daar wil ik mij een eind om laten sleuren (nl. om iets zeer begeerlijks).

dy.

Dy 't earst yn 'e roef komt het kar fen plak. Wie 't eerst in de roef (van een veer- of trekschuit) komt, heeft keus van plaats.

Dy 't forwol dy forwirdt it. Die te veel wil, dien verwordt het (hij zal niets krijgen).

Dy 't gewelt het dy brûkt it. Die de macht in handen heeft, maakt er gebruik van (ook wel eens misbruik).

Dy twa kinne wol foar de bûgelseas. Die twee kunnen wel voor de beugelsjees (zij gelijken elkander).

Dy 't onder foarspoed úttynt scil onder tsjinspoed forskromfelje. Wie onder voorspoed uitzet (trotsch en opgeblazen wordt), zal onder tegenspoed verschrompelen (alle geestkracht verliezen).

Dy 't onder leit komt wol ris boppe. Wie (van een paar vechtenden) onder ligt, komt wel eens boven. — De arme wordt wel eens rijk, de rijke arm.

Dy 't skurf is dy skeukt. Die schurf is, schuurt zich. — Wie zich schuldig kent, verraadt zich licht.

Dy 't nin skild bikenne wol het gjin birou. Wie geen schuld wil bekennen, heeft geen berouw.

Dy 't alles biskikke wol biskikt neat. Wie alles bevorderen wil, bevordert niets.

Dy 't him yn 't easkjen forsint sjit yn 't barren to koart. Wie zich bij het vragen van geld (voor zijne waar) vergist, schiet bij het geldontvangen te kort.

Dy 't my siikket scil my fine. Wie mij sart of tart, zal zijne partij in mij vinden.

Dy 't de namme het fen ier opstean kin net gau to lang sliepe. Wie den naam heeft van vroeg opstaan, kan niet licht te lang slapen.

Dy 't ienkear stellen het moat altyd for in dief gean. Wie eens gestolen heeft, wordt altijd voor een dief gehouden. — Ook: *Dy 't ienkear stellen het hoeft altyd net for in dief to gean.*

Dy 't ienris oan 't krebbebiten wêst het wol wer. Wie eens aan het kribbebijten is geweest, wil het weêr doen. — Kribbebijten is een slechte gewoonte van sommige paarden.

Dy 't misfalt wirdt misbean. Wien het tegenloopt wordt miskend.

Dy 't gau bittellet, bitellet dûbeld. Wie spoedig betaalt, betaalt dubbel.

Dy't byt het moat ophelje. Wie bijt heeft moet den hengel optrekken.

Dy dôf is, is net faei. Wie doof is, is niet veeg.

Dy is for my net to bisjitten. Die meid is voor mij buiten schot (buiten mijn bereik omdat zij te rijk is).

ding.

Alle ding het syn biskie. Bij alles voegt betamelijkheid.

Dy 't alle dingen wit bihalven syn eigen, wirdt haest forslein. Die alle dingen weet behalve zijn eigen, wordt spoedig verslagen.

Alles yn oarder en gjin ding op syn plak. Alles in orde en geen ding op zijne plaats (een wanordelijke boel).

Alle ding het syn wittenskip. Voor alles, hoe gering ook, is zekere kennis of bekwaamheid noodig.

divel.

Min giet mei yens twaën nei tjerke en komt mei yens trijen werom; den is de divel der by. Men gaat met zijn tweeën (bruid en bruidegom) naar de kerk (te trouwen) en komt met zijn drieën terug; dan is de duivel er bij gekomen.

Earst is 't: Ljeafke, kom binnen! en op 't lêst: Divel, kom er út! Eerst is 't: Liefje kom binnen! en ten laatste: Duivel, kom er uit! (van een paar jonggehuwden).

Min moat de divel earje, dat er yen gjin kwea docht. Men moet den duivel eeren, om geen kwaads van hem te ondervinden. — 't Is raadzaam met booze menschen goede vrienden te blijven.

Nou ha 'k it spil op 'e wein, sei de divel en hy kroadde in âldwiif. Nu heb ik het boedeltje op den wagen, zeî de duivel, en hij kruide een oud wijf.

Wy scille ris diveldei hâlde. Wij zullen eens duiveldag houden. — Dit zegt vader of moeder, als men meent dat de ondeugende kinderen eens afgestraft moeten worden.

Neamst my âld? De divel is âld. Noemt gij mij oud? De duivel is oud. — Gezegde van een bejaard persoon, die nog niet oud wil genoemd zijn.

Foar is foar en efter is ek foar, sei de divel, do siet er yn 'e bollepream. Vóór is vóór en achter is ook vóór, zeî de duivel, toen hij in een modderschuit zat.

Elke drommel regearret syn moanne. Elke drommel regeert zijne maand. — Een blijft niet altijd aan 't bestuur, al oefent hij veel macht uit.

In bulte geraes en in bytsje wolle, sei de divel, do skearde er de bargen. Veel geschreeuw, maar weinig wol, zeî de duivel, toen schoor hij de varkens.

In ingel yn 'e mûle en de divel yn 't hert. Een engel in den mond en de duivel in het hart. — Van een valschaard of schijnheilige.

Hja habbe de divel op 't hiem sjoen. Zij hebben den duivel op hun erf gezien. — Zij schijnen dit liefst te ontvlieden; zij gaan te veel uit.

Hy komt by de divel to bycht. Hij komt bij den duivel ter biecht (komt om hulp en raad bij iemand, die hem eer achter- dan vooruit zal helpen en slechts op eigen voordeel bedacht is).

Hird tsjin hird, sei de divel, en hy skiet tsjin 'e tonger. Hard tegen hard, zeî de duivel, en hij raasde tegen den donder.

Ik hâld my oan 't âlde, sei 't wyfke, en liet de divel wer opskilderje. Ik houd mij aan het oude, zeî het vrouwtje, en liet den duivel weêr opschilderen.

It waeit dat saun divels kinne gjin strie keare. Het waait zoo hard, dat zeven

duivels geen stroohalm kunnen tegenhouden.

In mans moer, in duvel over de floer. Stadfriesch: Des mans moeder (in huis bij de jonggehuwden) is een plaag.

Yn 't jier acht do 't de divel in lytse jonge wier. In het jaar acht, toen de duivel een kleine jongen was. — Schertsend voor: zoo lang geleden dat men niet meer weet hoe lang.

Is der gjin jild den spilet de divel op 't touke. Is er geen geld, dan speelt de duivel op het touwtje (dan is de duivel los).

It sjucht er út oft de divel jonge het. Het ziet er hier uit, alsof de duivel jongen heeft geworpen (erg vuil en ontredderd).

Hy gniist as de divel troch in hagebosk, — as de spaenske divel foar 't goatgat. Hij grijnst als de duivel door een haagdoornbosch, — als de spaansche duivel voor het gootgat. — Ook: *Hy gizet* (grimlacht), *as de divel tsjin 'e sinne* of *tsjin 'e dei,* tegen de zon *of* den dag (hier de dageraad).

't Is in folkje fen 'e divel! sei Ulespegel, do hied er de kroade fol kikkerts. Het is een volkje van den duivel, zeî Uilenspiegel, toen hij op weg was met den kruiwagen vol kikkers.

Hy is in divel al kriget er gjin hynstefoer. Hij is een duivel, al krijgt hij geen paardenvoeder. — Van iemand die niet deugt.

As 't reint en de sinne skynt den is de divel syn moer oan 't pankoekbakken. Wanneer 't regent, terwijl de zon schijnt, is des duivels moeder aan het pannekoeken bakken.

Hy kriget in printje mei in diveltsje der op. Hij krijgt een prentje met een duiveltje er op (eene bestraffing inplaats van een eerbewijs).

De divel skyt altyd op 'e greate heap, d. i. maakt den grooten hoop gaarne grooter. — De rijken krijgen meer buitengewone voordeelen dan de armen.

Alles helpt, sei de divel en hy smiet in flie yn 'e hel. Alles helpt, zeî de duivel en wierp een vloo in de hel.

As de divel oan 't kjetting scil moat myn wiif earst yn 'e kiste, sei Okke. Zal de duivel worden geketend, dan moet mijne vrouw eerst in de kist, zeî Okke.

As men mient ús Ljeaven Hear by de holle to habben, het men jamk de divel by de foetten. Als men meent onzen Lieven Heer bij 't hoofd te hebben, heeft men dikwijls den duivel bij de voeten.

Dêr 't de divel sels net komme doar stûjrt er in âldwiif. Waar de duivel zelf niet durft te komen, zendt hij een oud wijf (eene heks).

De divel en nimmennet habbe in bulte kwea dien. De duivel en niemand hebben veel kwaads uitgevoerd. — Niemand wil de schuld van iets dragen.

Dat is ién, sei de divel en hy skopte in poep yn 'e hel. Dat is er één, zeî de duivel, en schopte een mof in de hel.

Dat is ién sonder bien, sei de divel en hy friet in slak op. Dat is er één zonder been, zeî de duivel en vrat een slak op.

Dy 't mei de divel út ien panne brij yt moat in lange leppel ha. Wie met den duivel uit één schotel brij eet, moet een langen lepel hebben.

„Divel!" is gjin flokken, de divel is net to goed om neamd to wirden. „Duivel!" is geen vloek; de naam des duivels is niet te heilig om te worden genoemd.

De deugd yn 't midden, sei de divel, en hy roan twisken twa pastoaren. De deugd in het midden, zeî de duivel, en hij liep tusschen twee geestelijken.

As de divel pastoar wirdt scilst dou koster wêze. Wanneer de duivel geestelijke wordt, zult gij koster zijn. — Gij past bij hem.

De divel het it flêsk hawn en nou komme se mei de bonken by ús Ljeaven Hear. De duivel heeft het vleesch gehad en nu komt men met de beenderen bij onzen Lieven Heer. — Den besten leeftijd lichtzinnig doorbrengen en op den ouden dag vroom worden.

Hy het de sédivel sjoen. Hij heeft den zeeduivel gezien (een afkeer van het zeevaren gekregen).

It oarde eft is divels jeft. De tweede echt (huwelijk) is een duivelsgift.

Ik wie net ingelsk, mar divelsk. Ik was niet engelachtig, maar duivelachtig (in erge mate verstoord).

De divel is sa swart net as min him neijout. De duivel is zoo zwart niet als men vertelt.

De noardewyn het de divel en de paep nei 't suden twjirre. De noordewind heeft den duivel en den paap naar het zuiden gedwarreld. — De kerkhervorming heeft bijgeloof en katholicisme naar 't zuiden gedrongen.

Dy de droes skipe het moat him oanwirk jaen. Wie den duivel ingescheept heeft, moet hem aandacht-werk geven.

As elk sines kriget het de drommel neat. Krijgt ieder het zijne, dan heeft de booze niets.

Hy het se by de rûs as de divel de mûntsen. Hij heeft ze (de ronde schijven) zoo overvloedig als de duivel de monniken.

Immen dêr 't de divel net folle part oan ha scil. Iemand, aan wien de duivel niet veel deel zal hebben (een uitstekend, edelaardig mensch).

Dy 't de divel tsjinnet het wol deiwirk. Wie den duivel dient heeft wel dagwerk. — *Dy 't mei de divel to dwaen het moat warber wêze.* Die 't met den duivel te doen heeft, moet steeds in de weer zijn.

Dy 't gjin wirk het jout de divel wirk. Iemand, die geen werk heeft (ledig loopt), geeft den duivel werk. — Ledigheid is des duivels oorkussen.

It rabbersgild, dêr 't de divel syn hannen oan ôfdroege het. Het kwaadspreekstersgild, waaraan de duivel zijne handen heeft afgedroogd.

Dat giet op in diveldead ôf. Dat gaat op een duiveldood af (kan wel op een ongeluk uitloopen). — Van iemand die zich in gevaar begeeft, hetzij lichamelijk of finantieel, met eene gewaagde onderneming.

Hjir scille de podden om hânbakje, de froasken om gûzje, de katten om slingerfestje en de deale scil er syn piis om kardsje. (De eig. bet. van *piis* (thans *pyst*) is *pees*, lat. *penis*). Hier zullen de padden de handen over ineenslaan (van verbazing), de kikvorschen om huilen, de katten om slingervasten (ter loops, in der haast even vasten) en de duivel zal er zijn staart om krabben (van welbehagen).

doar.

De stôk by de doar! de stok bij de deur. — Niet of graag; kiezen of deelen.

De doar ta! de heidens komme. De deur dicht! de heidens komen. — Weest op uw hoede! wij worden beluisterd en bespied.

Húzjen is ponglúzjen, sei de skroar en timmere in doar. Huistimmeren is beursplunderen, zeî de snijder, toen hij een deur wat liet herstellen.

Hy kaem foar de winige doar. Hij kwam aan de winderige deur (werd onheusch afgewezen, bv. een vrijer bij een meisje). In algemeenen zin: *Hy kloppet oan in dôvemans doar;* hij klopt aan eens doovemans deur (vindt geen gehoor).

Hy hâldt altyd in efterdoar iepen. Hij houdt altijd een achterdeur open (zorgt voor een veiligheidsklep).

It giet syn doar foarby. Het gaat zijn deur voorbij. — Hij komt niet in aanmerking; dat gelukje loopt hem mis.

It leit net foar myn doar. Het ligt niet voor mijne deur (niet op mijnen weg; de zaak gaat mij niet aan).

Dat docht de doar ta. Dat doet de deur toe. — Dat zet de kroon op het werk.

Hy komt altyd mar mei de doar yn 't hûs fallen. Hij komt altijd maar met de deur in het huis vallen (zegt plompverloren en onomwonden zijne meening).

Ik wiisde him it gat fen 'e doar. Ik wees hem de opening der deur (beduidde hem kortaf, dat hij haastig mijn huis had te verlaten).

Ik ha wol bliezen heard, mar 't wier foar de smidsdoar. Ik heb wel blazen gehoord, maar 't was voor de smidsdeur (het geblaas van den blaasbalg; dus er niets ongewoons in gevonden).

Ast de pleagen ta de foardoar út jageste komme se ta de efterdoar wer yn. Jaagt men de plagen de voordeur uit, zij komen de achterdeur weêr in.

For dieven kin min doarren en finsters slute, mar for ôfsetters net. Om voor dieven veilig te zijn, kan men zijne deuren en vensters sluiten, maar voor afzetters en oplichters niet.

Ik mei gjin smoarge stokken foar myn doar lije. Ik zie ongaarne beslijkte wandelstokken (maners om geld) voor mijn deur.

Nêst de doar, bêste frjeon. De naaste buurman, de beste vriend.

Hy is sa frjeonlik as de doar fen 't rasphûs. Hij is zoo vriendelijk als de deur van het rasp- of tuchthuis.

Hy is tsjin 'e doar fen 't rasphûs oan roan. Hij is (met zijn gelaat) tegen de (dicht met ijzeren proppen beslagene) deur van het rasphuis geloopen. — Hij is pokdalig.

Hy kin fen earmoed de efterdoar niet fine. Hij kan van armoede de achterdeur (het heimelijk gemak) niet vinden.

Bûten doar bisletten is hast forgetten. Buiten de deur gesloten (een begravene) is spoedig vergeten.

dokter.

As in minske fyftich jier is moat er syn eigen dokter, syn eigen dominy en syn eigen abbekaet wêze kinne. Wanneer een mensch vijftig jaren is, moet hij zijn eigen dokter, zijn eigen dominé en zijn eigen advokaat kunnen zijn.

Seafte dokters meitse stjonkende wounen. Zachte dokters maken stinkende wonden.

It stiet faei as de dokters sizze: Gods macht is great. Het staat (met een zieke) gevaarlijk, als de dokters zeggen: Gods macht is groot.

Dyn gong is gjin doktersgong. Een loop van u is niet die van een dokter. — Doet gij een loopje meer of minder, dat kost geen geld.

Min scoe earder in dokter for de pleiters as in kok for de swiet-iters meitse. Men zal gemakkelijker een dokter voor de pleitlustigen, dan een kok voor de lekkerbekken kunnen maken.

As dokter helle wirdt is 't in ingel, mar as er om jild komt is 't in divel. Wanneer men den dokter bij een zieke haalt, is hij een engel, maar komt hij om betaling, dan is hij een duivel.

dominy.

As de foks dominy is, mei de boer syn goezzen wol neigean. Als de vos de passie preekt, boer pas op je ganzen.

In dominy dy tongert mei syn wirden, moat earst bliksemje mei syn eksimpel. Een predikant, die dondert met zijne woorden, dient vooraf te bliksemen met zijn voorbeeld.

Elk op syn plak, sei dominy, do krige er in lûs fen 'e bef en sette 'm efter 't ear. Ieder op zijne plaats, zeî dominé; toen nam hij een diertje van zijn bef en plaatste 't achter zijn oor.

Fen dwaen wirdt min wiis, sei dominy, en hy smiet jiffrou ta 't opkeamersfinster út om hjar 't fleanen to learen. Al doende leert men, zeî dominé, en wierp zijne vrouw het venster der bovenkamer uit, om haar te leeren vliegen.

Master en dominy binne broek en wammes. De schoolmeester en de dominé zijn broek en wambuis (zij behooren bij elkander).

Min sjucht de dominys net fierder as oan 'e mil ta. Men ziet de dominé's maar half (nl. als zij op den preekstoel staan; men kent ze slechts ten deele).

Sok folk moat sokke dominys ha, sei de boal, en hy waerd preker to Belem. Zulk volk moet zulke dominé's hebben, zeî de beul, en hij werd prediker te Belem.

It is mei de dominys: de bûsse ticht en de hân oan 'e hoed. Het is met de dominé's: de beurs dicht en de hand aan den hoed (beleefd maar niet mild in 't geven).

Dominys binne bidders, mar gjin jouwers. Dominé's zijn bidders maar geen gevers (houden er niet van iets weg te schenken).

Dominys binne wriuwpeallen, dêr 't kristelike fé de hûd oan rost. Dominé's zijn wrijfpalen, waar het christelijke vee de huid aan rost.

As de âlde hynsders net yn 'e himel komme, den komt ús dominy der ek net, sei Jankmoai. Komen de oude paarden niet in den hemel, dan onze dominé zeker ook niet, zeî Jankemui.

Hy woe 't allegearre wol leauwe hwet dominy sei. Hij knikte op alles toestemmend wat dominé zeide (zat in de kerk te knikkebollen).

In dominy yn 't foarmidden, nou is 't tiid fen bidden. Een dominé in het gezelschap, nu zal het tijd van bidden zijn.

Dominy seit: Us lân floeit oer fen mâlke en huning en jiffrou bakt wetterpankoeken yn oalje. Dominé zegt: ons land vloeit over van melk en honig, en zijne vrouw bakt waterpannekoeken in raapolie.

Us dominy jout in goed miel målke, mar hy skopt de amer wol ris om. Onze dominé gelijkt eene koe, die goed melk geeft, maar soms den emmer omver schopt. — Hij preekt heel mooi, maar leeft soms berispelijk.

Dominy keart jiers ienkear de pankoek om. Dominé keert de pannekoek (zijn stapeltje oude preeken) eenmaal 's jaars het onderste boven (en begint dan weêr met no. 1).

Alle dingen ha twa oanfetsels, behalven in dominyssteek en in koekpanne, de iene het trije en de oare mar ien. Alle dingen hebben twee aanvatsels, behalve een dominees-steek en een koekpan; de een heeft er drie, de andere maar een.

Us dominy en ik binne, as 't fyn útpluze wirdt, min of mear yn 'e famylje. Syn heit en myn heit wieren — heiten. En syn memme memme mem en myn heite heite moaike habbe op ien en deselde hage hjar himden hawn to druijen. (Volksaardigheid).

Dy de dominys en de frouljue tsjin him het scil faek de skinen stiette. Wie de dominé's en de vrouwen tegen zich heeft, zal dikwijls de schenen stooten.

each, eagen.

Hy sjucht tsjin syn eachs-lidden oan. Hij ziet tegen zijn oogleden aan (hij slaapt).

In pear eagen as tafelboerden. Een paar oogen als tafelborden (groote wijd opgespalkte oogen).

It ljocht sjucht him ta de eagen út as in aep út it gat. Het licht ziet hem ten oogen uit als een aap uit het g.t (hij ziet er erg dom uit).

Ik scil him dat yn 'e eagen drippe litte. Ik zal hem dat in zijne oogen laten druipen (hem er van laten lusten).

It each is 't djûrste lid. Het oog is het duurste lid.

Neat is goed yn 'e eagen. Niets is niets, maar toch goed in de oogen.

Hy sjucht mei 't iene each yn 'e Kúnder en mei 't oare yn 'e Willemstêd. Hij ziet scheel. — Ook: *Hy sjucht yn 'e nije wike*, in de volgende week.

Ik ha dêr in skean each op. Ik heb daar een schuins oog op. De zaak komt mij niet zuiver voor.

Mei wide eagen nau to sjên, kin dat net gean. Met wijdgeopende oogen nauw toe te zien, is dat niet mogelijk?

Men moat foar en efter eagen ha. Men dient vóór en achter oogen te hebben (zegt iemand die op veel en velerlei heeft toe te zien). Ook: *Min moat eagen yn 'e nekke ha.*

Nou sjucht it ding út oare eagen. Nu krijgt de zaak een ander aanzien (wanneer bv. de rechte waarheid er van aan 't licht komt).

Hwet baet my in each as ik er net mei sjên mei? Wat baat mij een oog, als ik er niet meê zien mag?

Twa eagen sjugge mear as ien. Twee oogen zien meer dan een. Het oordeel of toezicht van twee personen is beter dan van één.

Hwet it each net sjucht, dat biweecht it hert net. Wat het oog niet ziet, doet het hart niet aan.

Der binne in hele bulte heakken en eagen oan fêst. Daar zijn heel wat haken en oogen aan vast. — Wordt gezegd van allerlei kleine moeilijkheden, die iemand te bekampen heeft, om zeker doel te bereiken.

As immen lilk is binne syn eagen forgreatglêzen. Wanneer iemand toornig is, zijn zijne oogen vergrootglazen (hij beschouwt dan kleine fouten als zware zonden).

Hy het mar ien each yn 'e foarholle. Hij heeft maar één oog in zijn voorhoofd (ziet niet verder dan zijn neus lang is).

Gjin better leach as húsfrous each. Geen beter loog dan huisvrouws oog. — Het oog der vrouw houdt de kamer net.

Myn each is myn rij, sei baes, en 't skeelde mar saun foet. Mijn oog is mijn maatstaf, zeî de baas (timmerman), en 't was maar zeven voet mis.

It each is greater as 't liif. Het oog is grooter dan de buik. — Hij neemt meer spijs dan hij kan eten. Stadfr.: *It oog is begeerliker as 't hart.*

De eagen sitte in minske sa yn 'e holle, dat se fen him ôf sjugge. De oogen zitten den mensch zóó in het hoofd, dat zij van hem af zien.

It each sjucht altyd fen him. Het oog ziet altijd van zich af. — Men beoor-

deelt anderen minder toegevend dan zichzelf.

It ding mei gjin each ha. De zaak mag geen openbaarheid hebben. — Ook: *It mei gjin wird ha.*

Hy is der út, nei in minske-each. Hij is geborgen, naar menschen inzien. Boertend: *Hy is der út nei in barge-each.*

Dat past my as in fûst yn 't each, — as sâlt yn in siik each. Dat voegt mij als een vuist in 't oog, — als zout in een ziek oog.

Eagen als in falk. Oogen als een valk (vinnige, scherpziende oogen).

Nou binne wy der om gear ho me de bline de eagen útskoerre scil. Nu beraadslagen wij, hoe men den blinde de oogen uit zal rukken (dus over iets onnoodigs).

Sjên foar eagen is gjin gûchelspil. Wat men duidelijk ziet, is geen goochelspel.

Hy sjucht mei 't lofter-each yn 't rjuchter eachs-lok. Hij kijkt met het linkeroog in de rechter oogopening (hij ziet scheel).

It each wol sines ek ha. Het oog vraagt ook het zijne. — Het bevallige moet met het nuttige gepaard gaan.

Nou kinst dyn eagen ris forklearje. Nu kunt ge uwe oogen eens verhelderen (met de beschouwing van uw beminde).

Dat wie poeske 't each út. Dat was poesje 't oog uit (hij of zij achtte zich beleedigd).

Men kin yens eagen net yn 'e bûsse stekke. Men kan zijn oogen niet in den zak steken. — Wat men ziet moet men zien; wil iemand iets geheim houden, hij zorge dat het niet gezien worde.

Men moat de eagen soms mar taknipe. Men moet de oogen soms maar dichtknijpen (doen alsof men iets wat ons ergert of niet gezien moest zijn, niet ziet).

Men moat goed út yens eagen sjên, steeds toezien dat men niet misleid of bedrogen worde.

Hy leit mei 't fel oer 'e eagen. Hij ligt met het vel over de oogen (te slapen).

Immen foar eagen hâlde, voorkomend en dienstvaardig jegens iemand zijn (uit belangstelling in zijne toegenegenheid). — Ironisch: *Men moat yens wiif foar eagen hâlde, sei de skipper en liet hjar yn 'e line rinne.* Men moet zijne vrouw voor oogen houden, zeî de schipper, en liet haar het schip trekken (terwijl hij aan 't roer stond). — *Dou meist my wol foar eagen hâlde; ast my net hieste en dyn klean net, den moast neaken rinne.* Je dient mij wel in eer te houden; hadt ge mij niet en je kleêren niet, ge zoudt naakt moeten loopen. (Gezegd als men iemand een onbeduidenden dienst heeft bewezen).

Ik moat dy man nei de eagen sjên. Ik moet dien man naar de oogen zien (zorgen hem te vriend te houden, omdat hij mij bevoor- of benadeelen kan). — Ook: *Dy 't him sels rêdde kin hoeft nimmen nei de eagen to sjên.*

Hy jout syn eagen de kost. Hij geeft zijne oogen den kost (verlustigt zich in de beschouwing van allerlei dingen).

Ik sjuch my de eagen hast út 'e holle. Ik zie mij de oogen schier uit het hoofd (verwonder mij zeer over hetgeen ik zie).

Nim dyn eagen yn 'e hannen en sjuch troch de gatten. Neem je oogen in de handen en zie door de gaten. — Om zich er af te maken, als iemand klaagt dat hij niet voldoende zien kan.

Ik ha wol oare ljue onder 'e eagen sjoen ast dou ien biste. Ik ben met gewichtiger personen, dan gij er een zijt, in aanraking geweest (dus tracht me maar niet bang te maken).

Safolle net as yn myn each mei. Zooveel niet als in mijn oog mag (d.i. niets).

Oer dat bern binne in pear kweade eagen gien. Over dat kind zijn een paar kwade oogen gegaan (het is betooverd).

Hy het twa eagen op dy faem smiten. Hij heeft twee oogen op die meid geworpen (is op haar verliefd). — Woordspeling op het werpen met dobbelsteenen, bij verloting van ganzen, eenden, enz., waarbij men pleegt te zeggen: *Ik ha tsien* (of meer of minder) *eagen op in goes smiten.*

Hy gunt ús it ljocht yn 'e eagen net. Hij misgunt ons het licht onzer oogen. — Van een hater

It skimert him net foar 'e eagen. Het schemert hem niet voor de oogen. — Hij heeft een helder verstand.

Hja sjugge my mei ûls-eagen oan. Zij zien mij met uilenoogen aan (met nijdige, wangunstige blikken, omdat zij iets, wat ik heb verkregen, voor zich hadden begeerd).

Liddige eagen habbe folle to bisjên. Ledige oogen hebben veel te bekijken.

Immen in rêd foar de eagen draeije. Iemand een rad voor de oogen draaien (hem misleiden).

Dat is mei in heal each wol to sjên. Dat is met een half oog wel te zien ('t is duidelijk zichtbaar).

ear, earen.

Hy harket mei saun pear earen. Hij luistert met zeven paar ooren (zeer aandachtig).

Hy harket oft er him lij wetter yn 'e earen getten wirdt. Hij luistert, als wordt hem lauw water in de ooren gegoten (met gespannen aandacht en met veel genoegen).

De earen scille him yet wol ris bikôge wirde. De ooren zullen hem nog wel eens bekauwd worden. — Hij zal iets anders moeten ondervinden dan een weelderig leventje.

Hy is mar just droech efter 'e earen. Hij is pas achter de ooren opgedroogd (een kijk-in-de-wereld).

It is op ien ear nei fild. Het is op een oor na gevild (op een kleinigheid na afgedaan).

Hy is dôf foar 't ear dêr 't er net mei hearre wol. Hij is doof voor het oor, waarmeê hij niet wil hooren. — *Hy het spekswærden* (stukken spekzwoord) *foar de earen,* hij is Oostindiesch doof.

Dou hoefst my gjin earen oan 'e kop to naeijen. Je behoeft mij geen ooren aan den kop te naaien (niet met leugens om den tuin te leiden). — Ook: *Ik lit my gjin ringen yn 'e earen naeije.*

Hy het hwet efter 'e earen. Hij heeft iets achter de ooren (bezit meer dan hij vertoont).

Dy 't oan 'e wei timmert sûzje de earen. Wie aan den weg timmert, dien suizen de ooren (van het bedillen der voorbijgangers).

Hja kin hjar earen skodsje dat se klappe. Zij kan hare ooren schudden, dat zij klappen (overal vrij het hoofd opsteken, omdat haar goede naam onbesmet is).

It giet him ta 't iene ear yn en ta 't oare wer út. Het gaat hem het eene oor in en het andere weêr uit. — Hij onthoudt niet wat hem gezegd wordt.

Lytse poatten habbe ek earen. Kleine potten hebben ook ooren. — Kinderen luisteren naar de gesprekken der ouderen.

De earen sitte him nei oan 'e holle. De ooren zitten hem dicht aan zijn hoofd (hij is gierig).

Hja frette my de earen fen 'e kop. Zij eten mij de ooren van het hoofd (zij houden mij kaal: een aantal kinderen, dienstboden, werklieden).

Hy het in lûs yn 't ear rinnen. Er loopt hem een luis in het oor (hij is slecht gehumeurd).

Hy het in slinger oan 'e earen krige. Hij heeft een klap aan de ooren gekregen (een flinke erfenis).

Dy 't gjin kwea hearre wol moat syn earen stopje. Wie geen kwaadspreken wil hooren, dient zijne ooren te stoppen.

eare, earlik.

Bydwaen is earlik, ôfnimmen is skelmjen. Bijvoegen is eerlijk, ontnemen is schelmerij. — Iron. gezegd, wanneer iemand, aan hetgeen hij vertelt, iets toevoegt om 't mooier te maken. — Ook: *In skelm dy der hwet ôfnimt, in knap man, dy der hwet by docht.*

Yn 'e snaebsnobbers finne moat jy djoeije en stoeije en earlik boerkje sonder lûd. In het snapsnoepers weiland (op het gebied van den liefdehandel) moet gij spelen en stoeien en eerlijk boeren zonder geluid.

Dêr 't gjin kriich is is gjin eare, sei de koster en sloech de bielden mei de bûsdoek om 'e noas. Zonder naijver geen eer te behalen, zeî de koster, en sloeg de beelden met zijn zakdoek om den neus.

Hwet eare geskiedt myn dochter! hja moat fen in soldaet yn 'e kream. Welk een eer valt mijn dochter ten deel! zij moet van een soldaat in de kraam. — Te Leeuwarden: *Sy wordt fan 'en soldaat thús brocht.*

Dy 't syn eare foar 't rjucht siikje wol, komt it djûr te stean. Zoekt men zijn eer voor de rechtbank, dan komt zij duur.

Hwet is earlik? De giselpeal efkes frij. Wat is eerlijk? Den geeselpaal rakelings vrij loopen.

Hy is wol ris in earlik man foarby gien. Hij is wel eens een eerlijk man voorbij gegaan (of hij zelf een is — dat is de vraag).

Hy is earlik salang er gjin gelegenheid het. Hij is eerlijk, zoolang hij geen gelegenheid vindt (om oneerlijk te handelen).

Alle eare en glâns is der ôf. Alle eer en glans is er af. — Van voorwerpen, die geschonden zijn; van personen, die zich onedel of schandelijk hebben gedragen.

Dy 't syn eare by de strjitte lâns siikket is al lêst. Die bij de buren rondloopt, om zijn eer te verdedigen, is achterop.

Hyngstetyskers en bargejeijers binne stom-earlike ljue, hja lige noait of hja binne er sels by. Paardenrossers en varkenshandelaars zijn door en door eerlijke lieden, zij liegen nooit of zij zijn er zelf bij tegenwoordig.

earm.

De earmen binne him to koart. De armen zijn hem te kort (hij is niet voldoende bemiddeld om te doen wat hij zou willen). — Ook: *De fingers binne him to koart.*

Hy het de bocht om 'e earmtakke, hij heeft de bocht om den elleboog (hij heeft wel geld, is boven Jan). — *Hy hâldt in slach om 'e earmtakke,* behoudt zich iets voor, zorgt gedekt te zijn.

Hy het to min earmslach. Hij heeft te weinig armslag (te weinig geld om zijne zaak naar behooren te drijven).

Hy forliest ljeaver in mouwe as in earm. Hij verliest liever een mouw dan een arm (nog liever in 't geheel niets).

Syn earm rikt fier. Zijn arm reikt ver (hij heeft geld, eigendommen en macht).

elk.

Elk moat syn eigen paedtsje lâns. Ieder moet zijn eigen wegje langs (het hem voorbeschikte levenslot ondergaan).

Elk is him sels de neiste. Ieder is zichzelf de naaste.

Elk het syn pop dêr 't er mei boartet. Ieder heeft zijn speelpop.

Elk moat to spar en to kloet. Ieder moet druk in de weer om het werk zoo spoedig mogelijk tot een goed einde te brengen.

faem.

Yens eare to bihâlden jout mar lêst, sei de faem, ik bin bliid dat 'k mines kwyt bin. De eer te behouden geeft maar moeite, zeî de meid, ik ben blij, dat ik de mijne kwijt ben.

In faem oft se út 'e dyk dold is. Eene meid als uit den dijk gedolven (uitmuntende door een flinken lichaamsbouw, welgemaaktheid en eene bloeiende gezondheid). — Zoo ook: *In hynsder* (paard) *oft it út 'e dyk dold is.*

It gemak foar de eare, sei de faem en hja siet op 't gat by 't skûtelwaskjen. Het gemak voor de eer, zeî de meid, toen ze plat op den grond zat te vatenwasschen.

Hy sjucht de fammen al nei de hakken. Hij kijkt de meisjes reeds naar de hielen. — Van een aankomend jongeling, die reeds verliefd is.

Yn in eptich faem stiket jamk in slier fen in wiif. In een net meisje schuilt dikwijls eene slordige huisvrouw.

Pisjen giet foar dounsjen (dansen) *sei de faem.* Het noodzakelijke gaat vóór het aangename.

Patsjen of ear-ôfsnijen is skeel, sei de faem. Kussen en oorafsnijden maakt verschil, zeî de meid. — Zij wees haren vrijer op 't verschil tusschen vrijen en vechten.

Skande smakket swiet, sei de faem en skrabbe de sûker fen 'e rys. Schande smaakt zoet, zeî de meid, en schraapte de suiker van de rijst.

As dy faem op ôfbraek forkocht waerd, wie se frij hwet wirdich. Werd die

meid op afbraak geveild, zij zou veel waard zijn. — Van eene kostbaar gekleede, rijk met goud versierde jongedochter.

Dy faem is forkocht, mar yet net ôflevere. Die meid is verkocht, maar nog niet afgeleverd (zij is verloofd). Zie ook I, 362.

Dy faem is op 'e heechste merk. Die meid staat op den hoogsten marktprijs (in den schoonsten bloei harer jeugd).

Dy faem moat for in lyts pryske foart. Die meid moet voor een klein prijsje weg (zij is juist niet arm, maar leelijk).

Dy faem komt fen alle merken wer thús. Die meid komt (evenals een onverkoopbaar stuk vee), van alle markten terug (zij bezoekt alle kermissen en pretten maar krijgt geen vrijer). — Ook van een dienstbode, die, waar zij komt dienen, wordt weggezonden.

De faem is yn 'e malmounle rekke. De (al te aanvallige) meid is in den mallemolen geraakt (door knapen van verdacht allooi in de maling genomen). — Ook van eene meid, die den onzedelijken weg is opgegaan.

Dy faem is op skien pompier. Die meid is op blank papier (staat met niemand in rekening, heeft geen vrijer aan de hand).

Dy faem het in bulte spatten en gallen. Die meid heeft vele gebreken. *Spatten en gallen* zijn ongemakken, die paarden aan de pooten kunnen hebben.

Dy faem is net fen strie fold. Die meid is niet met stroo (maar met iets anders) gevuld (en alzoo niet ongevoelig voor 't andere geslacht).

Dy faem sjucht er goed út for in tsjirmer. Die meid ziet er nog al goed uit voor een ziekelijk mensch. — Iron. van een flinke gezonde meid.

Dy faem is fen 'e tosk, boven de jaren om te trouwen; eig.: zij heeft de tanden gewisseld, evenals eene koe, die in dit geval door vetweiders ongaarne gekocht wordt, als zijnde te oud.

Dat is in faem dêr 't ús Ljeaven Hear neat oanforgetten het. Dit is een meisje, waaraan onze Lieve Heer niets heeft vergeten. — Ook: *Dat is onbilekke waer*, onbelaakte waar (een meisje waar niets op aan te merken valt).

Dy faem is sa bang fen in feint as in bidler fen in dûbelstúr. Die meid is zoo afkeerig van een vrijer, als een bedelaar van een dubbeltje.

Der binne mear fammen as tsjerken. Er zijn meer vrijsters dan kerken (dus niemand, als hij 't niet vorkiest, behoeft ongetrouwd te blijven).

Dat is in ding dat fêst sit, sei de faem en hja hie de feint by de noas. Dat is een ding, dat vast zit, zeî de meid en zij had haar vrijer bij den neus.

De klok skyt úren, sei de faem, as ik in frijer ha. De klok sch.. uren, zeî de meid, als ik een vrijer bij mij heb.

De miening bidroech de faem; hja miende dat se de boer ha scoe en hja krige de jonge. De meening bedroog de dienstmeid, zij meende den boer tot haar man te zullen krijgen en zij kreeg den kleinen knecht. — Gebezigd als iemand zegt: „Ik meende ......"

Dy faem het in bulte wyt yn 'e eagen, groote glinsterende oogen, 't welk geldt voor een bewijs van manziekte.

Hwa kin om alles tinke? sei de faem en hja gyng sonder amers to meltsen. Wie kan aan alles denken? zeî de boerenmeid, toen zij zonder emmers uit melken was gegaan.

Dy faem het hjar úle fleane litten. Die meid heeft haar uil laten vliegen (haar eer verloren).

Dy faem dêr stiet de klop op. Die meid is achtentwintig jaar. — Vroeger, tot op het midden der 19e eeuw, was hier een zilvermunt van 28 stuivers (*f* 1.40) in omloop, waarop, tot waarmerk, een stempel of klop was geslagen. Hierop zinspeelt het spreekwoord.

Faem to wêzen, dat giet; mar jong widdou: dat hâldt hwet yn. Vrijster te zijn, dat gaat wel, maar jong weduwe: dat beteekent iets.

De straffe op in gnappe kokenfaem is in lége boddelerij. De straf op eene bekwame keukenmeid is eene ledige provisiekast.

Ik hâld fen foarútgong, sei de faem, en joech de lyndraeijersfeint in blau skine. Ik houd van vooruitgang, zeî de meid, en gaf den lijndraaijersknecht een blauwe scheen.

Der wier ris in feintsje Rinse, dy koe 't sa mâl bitinse; hy frege de faem ho 't sy it naem as hy ris by hjar kaem. Hja sei: Dat mei 'k wol lije. — Do kaem er in âld mantsje oan, dy woe ris mei hjar frije. Hja waerd sa kjel, hja roan sa fel, hja sei: Ik moat myn woartels wjudde; it onkrûd fyn dat waechst er yn. Kom hjir, myn lytse Ryn. (Dantumadeel). Er was eens een vrijer Rinse, die kon het zoo dwaas bedenken (verzinnen), hij vroeg de meid, hoe zij het nam, als hij eens bij haar kwam vrijen. Zij zeî: Dat is mij wel. Toen kwam er een oud mannetje aan, die wilde eens met haar vrijen (liefkozen). Zij werd zoo verschrikt, zij liep zoo snel, zij zeî: Ik moet mijne wortelen wieden; het onkruid fijn, dat groeit er in. Kom hier, mijn kleine Ryn.

Mei dy faem koe min wol in goarrige breid biskamje. Met die (knappe) meid zou men een ziekelijke bruid kunnen beschamen (in de schaduw stellen).

Dy faem komt al yn 't neisjên. Die meid begint rond te zien naar iemand, die haar nog zou willen vragen (zij wordt ouder).

Swiete parren en jonge fammen kinne net dûrje. Zoete peren en jonge meisjes zijn niet duurzaam.

farre.

Far ik mei jo net, den far ik mei in oar. Vaar ik met u niet, dan vaar ik met een ander. — Ik ben aan u niet gebonden.

Ik ha to lang for bottelier fearn om net te witten ho 't yn kelder en koken tagiet. Ik heb te lang voor bottelier gevaren, om niet te weten hoe het in kelder en keuken toegaat. — Ik laat mij geen knollen voor citroenen verkoopen.

Ongelokken farre mei. Ongelukken varen meê — op de zee des levens.

Hy fart mei as de greate mêst. Hij vaart meê als de groote mast.

Hy fart mei in knip yn 'e fleugel. Hij vaart met een knip in den vleugel (zit onder de pantoffel).

fear.

De swan is syn fearren allike nedich as in mosk. De zwaan behoeft zijne vederen even goed als de musch.

Hier (ook *hear*) *en fear*, haar en vederen. — Viervoetige dieren en vogelen, de bezitting van een veehouder. Overdr. ook gezegd van andere roerende goederen. — *Hy kaem dêr oan mei syn hele hier en fear,* hij kwam daar aan met alles wat hij bezat. — *Immen út syn hier en fear stiette*, iemand uit zijne bezitting verdrijven.

Hier mei hier en fear mei fear. Haar met haar en veêr met veêr. — Hazen met honden en vogels met vogels vangen. Oude jachtregel.

Hy kin út eigen fearren fleane. Hij kan uit zijn eigen vederen vliegen (met eigen geld zijne zaken drijven).

Forhânnelje gjin fearren, der stout tofolle wei. Verhandel geen vederen, er stuift te veel van weg.

Hy of *hja lit de moedfearren hingje.* Hij of zij laat de moedvederen hangen (verliest door tegenspoed veerkracht en levensmoed).

fel.

Hy het it mâl fel oan. Hij heeft het gekke vel aan (heeft een kwaadaardige bui). — Vooral van een dronkaard, die tegen vrouw en kinderen vloekt en kijft.

Hy het it koart (kort) *fel oan.* Hij is slecht gehumeurd en erg kort van stof.

Immen it fel oer 'e nekke helje. Iemand het vel over den nek halen (finantieel uitkleeden).

Ik bin binaud yn 't fel, benauwd tengevolge van zwoel drukkend weder.

Hy stekt yn in min fel; ook: *hy sit net yn in goede hûd.* Hij steekt in geen goede huid, heeft een ziekelijk lichaamsgestel.

Hja sit net allinne yn 't fel. Zij is zwanger.

Piba! sei mem en hja helle 't fel oer 'e nekke. Piep! ba! zeî moeder en haalde haar vel (hemd) over den nek.

It fel is him to near. Zijn huid is hem te strak (hij is gierig).

Elk hwet fen de stokfiskfellen. Ieder iets van de stokvischvellen (zijn deel van de versnapering).

fet (vet).

Elke beest het syn fet. Ieder dier heeft zijn vet. — Men zegt dit, wanneer iemand in zijn eten of drinken een dood insekt vindt, dat immers ook zijn voedingswaarde heeft.

Ier yn 'e weide, ier fet. Vroeg in de weide, vroeg vet.

Jaget min de fette brimzen wei, de meagere komme werom. Jaagt men de vette wespen weg, de magere krijgt men terug.

't Is altyd fet yn in oarmans skûtel. Het is altijd vet in eens anders schotel.

It fet is fen 'e tsjettel. Het vet is van den ketel (het beste is verteerd).

Dat kin de koal net fet meitse. Dat kan de kool niet vet maken. — Dat kleine voordeel helpt niet veel huishouden.

Dêr scil er net fet fen wirde. Daar zal hij niet vet van worden. — Dat zaakje, die onderneming zal hem niet rijk maken.

De koal is 't fet net wirdich. De kool is het vet (het zaakje de kosten) niet waard.

It sit er op as âld fet. Het zit er op vast als oud vet (bv. op een wagenas). — Er zit tusschen die twee eene veete, waarbij aan geen verzoening valt te denken.

In hele bulte sjeu en gjin fet. Veel jus en geen vet. — Veel nagemaakte deftigheid zonder degelijkheid.

Yn 'e okseweide fynt men net folle dy tige fet binne. In de ossenweide vindt men niet velen, die flink vet zijn. — Onder de gestudeerde lieden vindt men slechts zelden degelijk wetenschappelijke mannen.

fet (vat).

In fet jout ût as 't yn het. Een vat levert op, wat het in heeft. — Iemand spreekt naar hij verstand heeft.

It is yet net yn tichte fetten. Het is nog niet in dichte vaten. — Holl.: nog niet in het vaatje, waar het zuren moet. De zaak is nog niet voor goed afgedaan.

finger.

Hy het him lilk yn 'e finger snijd. Hij heeft zich leelijk in den vinger gesneden (een nadeeligen koop gesloten).

As men sokke ljue de lytse finger jout nimme se de hele hân. Wanneer men sommige lieden den kleinen vinger aanbiedt, nemen zij de geheele hand.

Hja kin hjar man wol om 'e finger woelje. Die vrouw kan haar man wel om den vinger winden (leiden als een lam).

Dy faem binne de fingers hwet to lang — of *het lange fingers.* Die meid is diefachtig.

Hy kin — of *doar gjin finger yn 'e yeske stekke.* Hij kan of durft geen vinger in de asch te steken (zich 't geringste niet veroorloven, uit vrees voor zijne vrouw, meester, meesteres, enz.). — *Hy of hja stekt gjin finger for my yn 'e yeske*, doet niet de minste kleinigheid voor mij.

Siz dat net en hâld him de finger yn 'e mûle. Zeg hem dat niet (geen minvleiende waarheden), hem tegelijk uwen vinger in den mond houdende.

As de fingers him allike lang binne scil er him forbetterje. Wanneer eerst al zijne vingers even lang zijn, zal hij zijn leven beteren.

Elk het syn lek en brek, hwet de iene oan 'e greate tean het, dat het de oare oan 'e lytse finger. Ieder heeft zijne gebreken; wat de een aan den grooten teen heeft, dat heeft de ander aan den kleinen vinger.

As men yn 'e freamdte is moat men de finger ris yn 'e groun stekke en dêr oan rûke yn hwet lân men is. Is men in den vreemde, dan dient men den vinger eens in den grond te steken, om daar aan te ruiken, in welk land men is.

Hâld dy kearel de finger ût 'e mûle. Houd dien man uwen vinger uit den mond (doe geene zaken met hem, hij zoude u afzetten).

Alde ljue en bern moat men troch de fingers sjên. Oude lieden en kinderen moet men door de vingers zien (iets toegeven).

Ik kin oan elke finger wol iên krije, sei de faem. Ik kan aan elken vinger wel een (vrijer, eig. een trouwring) krijgen, zeî de meid.

Hy sjucht my altyd op 'e fingers. Hij kijkt mij altijd op de vingers (let steeds nauw op al mijn doen en laten).

fyoele.

Dat is djûre brânje, sei de man, en lei in fyoele op 't fjûr. Dat is dure brandstof, zeî de man, en legde een viool op het vuur.

Houliken dy foar de fyoele klonken wirde doge net. Huwelijken die vóór de viool (bij kermispret) geklonken worden deugen niet.

Hwa het dat op 'e fyoele spyljen heard? Wie heeft dat op de viool hooren spelen (van zoo iets geks of buitensporigs ooit gehoord)?

It miskearret altyd oan 't ien of 't oar, sa net oan 'e fyoele, den oan 'e strykstok. Het hapert altijd aan het een of het ander, zoo niet aan de viool, dan aan den strijkstok.

Men kin wol in fyoele tsjin in beam oan stikken slaen. Men kan gemakkelijk een viool tegen een boom in stukken slaan. — Iets goeds te bederven; iets uit te voeren, waartoe moed noch kracht wordt vereischt, kan ieder.

fisk, fiskje.

Deade fisken kin men bêst fange. Doode visschen kan men 't gemakkelijkst vangen. — Sommigen hebben 't volk liever dom dan andersom.

Yn 't ein fen 'e fûke fangt men de fisk. In het einde der fuik vangt men de visch. — Bij het sluiten der rekening komt men aan zijn geld.

Iis en fis mut men bruke as 't er is. (Stadfr.) Een ijsbaan kan men niet maken wanneer men wil en versche visch is er niet altijd te bekomen.

Potmarge is heechlânners (hooglanders) *fisk.* Bewoners van hooggelegen streken, waar geen water is, eten gort met rozijnen voor visch.

Dou hest it greatste gelyk op 'e fiskmerk, alle skylfiskkoppen kinne 't tsjûgje. Gij hebt het grootste gelijk op de vischmarkt, alle schelvischkoppen kunnen 't getuigen. — Ook: *Dou hest it greatste gelyk op 'e fiskmerk as 't er allinne biste;* als gij er alleen zijt.

Dat is fiskjen efter 't net. Dat is visschen achter het net (vergeefsche moeite omdat het te laat is).

Hy het in fin mear as in bears. Hij heeft een vin meer dan een baars. — Hij kan een potje breken, in hem wordt veel door de vingers gezien, wat in anderen wordt afgekeurd.

Rop gjin hearring earst se yn 't net heste. Roep geen haring voor gij ze in het net hebt.

Dochters en deade bleijen moat men net lang biwarje. Dochters en doode brasems (visch) moet men niet lang bewaren.

Der rint wol ris in germ onder 'e bleijen. Er wordt wel eens een germ (gemeene visch) onder de brasems gevonden. — Onder de kinderen van een braaf gezin komt soms een deugniet voor.

Dêr giet ien mei bleijen hinne. Daar gaat iemand met brasems heen. — Spottend voor: naar den pastoor te biechten.

Hy flaeit as in fisker. Hij vleit als een visscher (met zijn lokaas).

Hy fisket yn forbean wetter. Hij vischt in verboden water (loopt bij slechte vrouwen, pleegt overspel).

fjûr.

As dat oan 'e gong komt is 't: „Mannen, skik út!" sei 't âld wiif, en hja sette in fjûr oan fen twa turven en in klinkertstien. Komt dat aan 't branden, dan is het: „Mannen schikt terug!" zeî de oude vrouw, toen zij een vuur aanlegde van twee turven en een baksteen.

Dy 't him ienris barnd het mijt it fjûr. Wie zich eens gebrand heeft, mijdt het vuur.

Dy tichtst by 't fjûr sit waermt him bêst. Die 't naast bij het vuur zit, warmt zich het best.

Hy sit twisken 't fjûr en de briedpanne. Hij zit tusschen het vuur en de braadpan (zeer in verlegenheid). Ook: *Hy sit twisken twa fjûrren yn 'e yeske,* tusschen twee vuren in de asch.

It is slim pankoekbakken sonder fjûr of fet. 't Is moeilijk koeken bakken zonder vuur of vet.

Lytse lôge, greate fjûrren. Kleine vlam, groote vuren. — Kleine oorzaken, groote gevolgen.

Dy 't fjûr neist is barnt him earst. Die 't naast aan het vuur is, brandt zich het eerst.

Binne jimme om fjûr komd? Zijt gij om vuur gekomen? — Is 't u om twistzoeken te doen?

Dy 't fjûr bihoeft siikket yn 'e yeske. Die vuur behoeft, zoekt in de asch.

Hy het in hele boel izer yn 't fjûr. Hij heeft veel ijzer in het vuur (allerlei zaakjes te beredderen).

Fen in lyts fonkje komt wol ris in great fjûr. Van een klein vonkje komt wel eens een groot vuur. — Kleine oorzaken, groote gevolgen.

It fjûr wirdt him nei oan 'e teannen lein. Het vuur wordt hem na aan de teenen gelegd. — Hij wordt in 't nauw gebracht.

fleane.

Better der troch to fleanen as to krûpen. Beter er door gevlogen dan gekropen (nl. door gevaar en moeilijkheden).

Flean ris sonder fearren! Vlieg eens zonder vederen! — Doe eens wat zonder geld.

Hwet men heger fljucht, hwet men leger saeit. Hoe hooger men vliegt, hoe lager men daalt.

It skeelt him mar oan 'e wjukken, oars koed er wol fleane. Het ontbreekt hem (den snoever) slechts aan het allernoodzakelijkste (geld, verstand), anders zou hij veel kunnen.

It docht him sa nij as fleanen. Hij is er zoo wars van als van vliegen.

Lit dat syn feart mar fleane. Laat dat zijn vaart maar vliegen (maar loopen zoo 't wil).

Dêr is flecht op 'e kooi. Daar is vlucht op de kooi. — Er komen veel vrijers aan huis.

De ekster fljucht sa fier net of de stirt moat lykwol folgje. De ekster vliegt zoover niet, of zijn staart moet steeds volgen. — Niemand kan zijne lasten en plichten ontgaan.

In earn fljucht sa heech net of hy komt wer op 'e groun tolânne. Een arend vliegt zoo hoog niet, of hij komt weêr op de aarde terecht.

Hinne rinne en werom fleane. Er heen (snel) loopen en terug vliegen (zoo vlug mogelijk heen en terug).

Hja binne der net nei roan, mar nei flein om earm to wirden. Zij zijn er niet naar geloopen, maar gevlogen, om (met een verkwistend leven) arm te worden. — Ook van een meisje: *Hja is der net nei roan mar nei flein.* Zij heeft al het mogelijke gedaan, om aan een man te komen, en is nu eene ongelukkige moeder, hetzij gehuwd of ongehuwd.

Min kin in stien wol yn 'e loft smite, mar dêr leart er gjin fleanen fen. Men kan een steen wel in de lucht werpen, maar daar leert hij geen vliegen van.

Flean dou trijeris yn 't roun! Vlieg jij driemaal in 't rond! — Loop naar de maan!

flêsk, bien, bonke.

Dy 't flêsk net biskriemt, dy biskriemt de bonken. Die het vleesch niet beweent, beweent de beenderen. — Beweent men 't verlies van een nabestaande aanvankelijk niet, later zal men wellicht de zwaarte van 't verlies gevoelen.

De biennen wirde wol ris mear biklage ast flêsk. De beenderen worden wel eens meer betreurd dan het vleesch. — Een man betreurt wel eens den dood eener brave vrouw eerst recht van harte, wanneer hij hertrouwd is.

De ondogensheit sit him yn 't gebiente, it moat der ût rotsje. Het kwaad zit hem in het gebeente, het moet er uit rotten (nl. in het graf).

Hy wit net hwet flêsk er yn 'e kûpe het. Hij weet niet welk vleesch hij in de kuip heeft. Hij kent zijn eigen volk (bedienden, huisgenooten) niet. — Ook: *Min moat mar witte hwet flêsk min yn 'e kûpe het,* met wat volk men te doen heeft.

Hwet neijer oan 'e bonke hwet swietter flêsk. Hoe nader aan het been, hoe lekkerder vleesch. — Hoe zwaarder gewonnen, hoe aangenamer de winst.

Hy rint op skobberbonk. Hij is er op uit om bij vrienden en bekenden het

middagmaal te beloopen. — *Skobje* = schranzen; *bonk* = been. Een hond, rondloopende om ergens een been te vinden, loopt dus op schobberbonk.

Hy flammet as in flêsktsjettel. Hij walmt als een vleeschketel (van warmte, enz.).

foet.

Net mei twa foetten yn ien hoas. Niet met twee beenen in één kous. — Geen twee zaken tegelijk doen.

Hy leit mei de foetten yn 't east. Hij ligt met de voeten in het oosten (nl. op het kerkhof). — Ook: *Hy leit mei kâlde foetten.*

Hja is net wirdich dat se de foetten by him onderstekke scil. Zij is niet waardig zijne vrouw te worden.

Min kin 't oan 'e foetten fiele dat it ligens binne. Men gevoelt het aan de voeten, dat het gelogen is.

Min moat gjin gears onder yens foetten waechse litte. Men moet geen gras onder zijne voeten laten groeien (niet stil staan of zitten).

As âlde ljue dounsje komt alles fen 'e groun bihalven de foetten. Als oude lieden dansen, komt alles van den grond, uitgezonderd de voeten.

Hy het my in doarn út 'e foet litsen. Hij heeft mij een doorn uit den voet getrokken (een gewichtigen dienst bewezen).

Hy kin wol út de foetleasten komme. Hij kan wel uit zijne voetstappen komen (is vlug in het loopen).

Min moat foar yens foetten sjên. Men moet vóór zijne voeten zien (voorzichtig zijn).

Hâld dy foet, sa seitte wol dounsjen leare. Houd dien voet, zoo zult ge goed dansen leeren.

Net mei de foetten yn 'e sek rinne. Niet als met de voeten in een zak loopen (maar vlug zich heen en weêr bewegen).

Stek dyn foetten net fierder as de tekkens lang binne. Steek de voeten niet verder, dan de dekens lang zijn.

It spant om de foetten onder 't liif to hâlden. Het valt moeielijk om de beenen onder 't lijf te houden (zich staande te houden op zijne plaats in de maatschappij). — Ook: zoo gezond te blijven, dat men niet bedlegerig wordt.

Dat het foetten krige. Dat heeft voeten gekregen (schijnt op den loop gegaan te zijn, is vermoedelijk gestolen).

Berint de weazige foet eat, de yeskige neat. Verkrijgt de slijkerige voet iets, de asschige niets.

De frou het in bongel oan 'e foet. De vrouw heeft een blok aan 't been (een klein kind te verzorgen, kan alzoo niet naar verkiezing uitgaan).

It bêste foetsje moat foar. Het beste beentje moet voor (we moeten 't zaakje op de beste wijze trachten te schikken).

Dat giet sa fier as 't foetten het. Dat gaat zoover als het voeten heeft. — Kan 't niet meer, dan houdt het op.

Ik stean op kâlde foetten. Ik sta op koude voeten. — Ik bezit niets.

Mei twa foetten yn ien hoas. Met twee voeten in één kous. — Het gaat achteruit (bv. met een ziekelijk persoon): *Hy sit mei twa foetten yn ien hoas,* hij zit in verlegenheid.

Hy het him by 't foetsje krije litten. Hij heeft zich bij het voetje laten nemen (zich te veel geld voor iets laten afnemen).

Dat het foetten yn 't gat. Dat heeft voeten in den grond (of in de aarde).

In man mei in forkeard foet. Een man met een wanschapen voet (de duivel).

Hy libbet op in greate foet. Hij leeft op een grooten voet. — Ironisch van iemand die buitengewoon groote voeten heeft en bovendien lompe schoenen draagt.

Dat spil is ta foetten út gien. Die zaak is ten voeten uit gegaan (te niet geloopen).

It is de hele wrâld net as min ris in wiet foet kriget. Het is de geheele wereld niet (geen doodzonde), als men eens een natten voet krijgt (voor een enkelen keer eens beschonken is).

Min moat de foet by de kûle hâlde. Men behoort den voet bij den kuil te houden (met bedaard overleg op zijne zaken passen). Ook: *de foet by de miet* (meetstreep) *hâlde.*

Min kin op ien foet net gean. Men kan op éénen voet niet loopen. — Heeft men één borrel genomen, dan moet de tweede er bij. (Drinkebroers gezegde.) — Oudt.: *Der giet gjin krie op ien bien.* Er loopt geen kraai op één poot.

Dy 't op syn eigen foetten gean kin is frij fen kroadersjild to jaen. Wie op zijn eigen voeten kan loopen heeft geen kruiersloon te betalen.

Dyn foetten scille dy net ôfdrage. Uwe voeten zullen u niet afdragen. (Oud Handschrift).

Hâld it plat fen 'e foetten onder, sa fâlst net. Houd het plat der voeten beneden, dan valt gij niet. — Fig.: sta vast in je schoenen.

Hy giet op frijersfoetten. Hij gaat op vrijersvoeten (is nog ongehuwd).

Hy smyt my dwerse kneppels foar 'e foetten. Hij werpt mij knuppels dwars voor de voeten. — Hij dwarsboomt mij.

Dy tsjin 'e stroom op wol rekket onder 'e foetten. Wie tegen een volksstroom op wil werken, geraakt onder den voet.

Wie er saun foet onder ierde, hy wie net to fier út 'e wei. Ware hij zeven voet onder den grond (dood en begraven) hij ware niet te ver weggestopt (niemand zou het betreuren).

foks.

Hy wol de foks net bite. Hij wil de vos niet bijten.

Hy gniist as in pinksterfoks. Hij grijnst als een pinkstervos.

In foks lit him net gau fange. Een vos laat zich niet gemakkelijk vangen (een leeperd zich niet licht snappen).

Liepe foksen wirde ek wol fongen. Listige vossen worden ook wel gevangen.

Dat de ezels net witte scille de foksen hjar wol sizze. Wat de ezels niet weten, zullen de vossen hun wel aan 't verstand brengen.

freegje.

Dat wiif freget yen it himd fen 't gat. Die vrouw vraagt iemand het hemd van 't lijf (is zeer onbescheiden in het vragen).

Fen freegjen wirdt min wiis. Van vragen wordt men wijs.

Freegjen stiet frij en 't wegerjen stiet er by. Het vragen staat vrij en het weigeren staat er bij.

frjeon.

Men lient yens frjeon, men moannet yens fijand. Men leent zijn vriend, men maant zijn vijand.

Allemans frjeon, nimmens frjeon. Allemans vriend, niemands vriend.

Allemans frjeon, allemans gek. Allemans vriend, allemans gek.

As men op reis giet moat men de frjeonen yn 'e bûsse ha. Wanneer men op reis gaat, dient men de vrienden (geld) in den zak te hebben.

Libje as frjeonen en rekkenje as fijannen. Leven als vrienden, rekenen als vijanden. — Bij 't rekenen tegenover elkander geen inschikkelijkheid.

In âld frjeon is in greate skat. Een oude vriend is een groote schat.

In goe frjeon is in wite raven. Een goed vriend is een witte raaf.

frominsk.

In frominsk as in lôge. Een vrouwspersoon als een vuurvlam (een meisje of jonge vrouw, blozend van gezondheid en welgemaakt van leden). — Ook: *In frominsk as in leelje,* als een lelie (bloem).

In frominsk as in stins (kasteel). Groot, forsch en sterk vrouwspersoon.

Hy het noait in oar frominske oanroerd as syn mem. Hij heeft nooit een andere vrouw aangeraakt dan zijne moeder. (Van een droogstoppel.)

frouljue.

Gjin mâlder gûd as frouljue, min kin der net mei oer wei en min kin der net bûten. Geen vreemder goedje dan het vrouwvolk: men kan er niet meê over den weg en evenmin er zonder.

Hy het gjin frouljuesflêsk oan him. Hij heeft geen vrouwenvleesch aan zich (laat in het geheel geen trek naar het schoone geslacht blijken). — Van

sommige meisjes zegt men: *Hja het de romt fen mânljuesflêsk oan hjar.* Zij heeft overvloedig mansvleesch aan zich (verraadt haren trek naar 't andere geslacht wat heel duidelijk).

Kofmansfrouwen binne buurtfrouwen. (Stadfr.) Vrouwen van kofschippers zijn gaarne bij de straat (zij hebben geen man te bedienen).

Loopfrouwen en koopfrouwen binne gien húsfrouwen. (Stadfr.) Vrouwen die veel op straat loopen en in fraaie winkels gaan, zijn geen goede huisvrouwen.

In húsfrou mei in forwielen tonge nimt folle. Eene huisvrouw met eene fluweelen tong (die van smullen houdt) behoeft veel.

Hy het net folle sliep om 'e frouljue britsen. Hij heeft niet veel nachtrust aan het vrouwvolk opgeofferd (is nooit of slechts zelden uit vrijen geweest).

fûgel.

Min moat gjin fûgels oer 't net fleane litte. Men moet geen vogels over het net laten vliegen (geen gunstige kansen laten glippen).

Dat is in fûgel mei in bek. Dat is een vogel met een snavel (iemand vinnig in het spreken, tegen wien niet ieder redeneeren kan, allerminst wanneer 't eene vrouw is).

Earst in kau en den in fûgel. Eerst eene kooi en dan een vogel. — Eerst een woning (zaak of betrekking) en dan eene vrouw.

It is in minne fûgel, dy 't syn eigen nêst bismoarket. Het is een slechte vogel, die zijn eigen nest bevuilt. — Het is leelijk van eigen echtgenoot en kinderen kwaad te spreken.

Jonge fûgels habbe weake nêbben. Jonge vogels hebben zachte nebben.

Sonder wjukken kin in fûgel net fleane. Zonder vlerken kan een vogel niet vliegen.

It is in inkelde (zeldzame) *fûgel dy der fljucht* (vliegt); een voordeeltje dat slechts zelden voorkomt.

Moaije fearren meitse moaije fûgels. Fraaie vederen maken fraaie vogels. — De kleederen maken den man.

Better yn 'e fûgelsang as yn 'e heareklang. Beter in het vogelgezang dan in het heerengedruisch. — Beter in het veld dan in de stad. — Oudt.: *Better yn 'e fûgle sang as yn 'e herren klang.* Beter vrij dan in boeien.

Hwet fûgel scil der nou flapt wirde? Welke vogel denkt men nu te vangen? — Wat wordt er nu ondernomen met het oog op winst?

Min sjucht oan 'e fearren wol hwet fûgel it is. Men ziet wel aan de vederen welk een vogel het is.

Dat fûgeltsje scil 't nêst wol hast útfleane. Dat vogeltje zal welhaast het nest uitvliegen (het meisje zal wel spoedig gaan trouwen).

Min moat wol ris in tielling útstjûre om in einefûgel to fangen. Men moet wel eens een taling uitzenden om een eendvogel te vangen (een weinig opofferen om veel te verkrijgen). — Ook: *In spjirring útsmite om in kabbeljau to fangen.*

Fûgels fen ien fear fleane graech togearre. Vogels van eenerlei veêren vliegen gaarne tezamen.

Lytse fûgels, lytse nêsten. Kleine vogels, kleine nesten.

Hy moat jimmer sjên hwêr 't de fûgels fleane. Hij moet onophoudelijk zien waar de vogels vliegen (heeft geen ijver en aandacht bij zijn werk).

Dy 't gjin goes krije kin moat him mei in einefûgel tofreden stelle. Die geen gans kan verkrijgen, moet zich met een eendvogel tevreden stellen.

Elk hâldt syn eigen protter for in lyster. Ieder houdt zijn eigen spreeuw voor een lijster.

Bynei sjit min gjin fûgels. Bijna schiet men geen vogels.

Eltse fûgel tsjottert nei 't syn bek is. Ieder vogel kakelt naar hij gebekt is.

Better finken to ploaitsen as liddich to sitten. Beter vinken te plukken, dan ledig te zitten.

Al to let, sei de ekster en hie de bout yn 'e ears. Al te laat, zeî de ekster, en had den pijl in den aars.

Twa mosken yn ien flap. Twee musschen in één val. — Twee vliegen in een klap.

Kwyt wie Hantsje de mosk. Kwijt was Hansje de musch. — De vogel was gevlogen.

fûke.

Elk set syn fûken to wetter. Ieder zet zijne fuiken te water (beproeft iets om voordeel te behalen).

As 't tij forrint moat me de fûkestokken forsette. Verloopt het getij, dan moet men de fuikstokken verzetten. — Holl.: als 't getij verloopt verzet men de bakens.

Hy rint yn 'e fûke. Hij loopt in de fuik. — Holl.: Hij loopt in den val.

Hy sit yn 'e fûke. Hij zit in de fuik (heeft zich laten vangen door list en misleiding).

galge.

De galge foarby stelle. De galg voorbij stelen (met het noodige overleg, om niet te worden ingepakt).

Ho tichter by de galge, ho mear dieven. Hoe nader bij de galg, hoe meer dieven.

It wirdt ho langer ho minder, sei de ka, do 't de galgen ôfbritsen waerden. Het wordt hoe langer hoe slechter, zeî de kraai, toen de galgen werden afgebroken.

Hy sjucht er út oft er fen 'e galge fallen is. Hij ziet er uit alsof hij van de galg is gevallen (mager en ziekelijk).

Dit is dyn galgemiel. Dit is uw galgemaal. — Gezegd tot een dienstbode, die gaat trouwen en dan in het diensthuis den laatsten maaltijd gebruikt.

Der binne better oan 'e galge fordroege as hy ien is. Beteren dan hij er een is, zijn aan de galg verdroogd (hij is door en door slecht).

gapje.

Dy 't aldewiidst gappet rekket wol ris foarby. Wie het wijdste gaapt (de meeste drukte maakt) wordt wel eens achteruit gezet.

Dat gappet as in oun. Dat gaapt als een oven (is zoo duidelijk als het kan).

Min kin tsjin in oun net gapje. Tegen een oven kan men niet gapen. — Wat onmogelijk is houdt op, een arme kan tegen een rijke niet wedijveren.

It gappet wider as 't byt. Het gaapt meer dan het bijt. Het schijnt meer dan het is.

Elk moat gapje scil er bite. Men moet gapen om te kunnen bijten.

Hy gappet as in âldroek dy 't efter 'e siken is. Hij gaapt als een oude kraai, die achter adem is.

Gûlen en gabjen sette nin merk. Schreeuwen en bluffen bepalen geen marktprijs (of zetten geen waarmerk op iets).

gat.

Dy 't alle gatten stopje scil moat in bulte sân ha. Wie alle gaten zal stoppen, dient veel zand te hebben.

Dat is by de gatten heel of ticht, bij de gaten dicht. — Van een voorwerp, vooral kleedingstuk, dat gaten heeft waar ze niet moeten zijn.

Hy het gjin sittend gat. Hij kan niet lang aaneen stil zitten (is van eene bewegelijke natuur).

Dat smyt it gat sa heech net. Dat loopt niet hoog in de kosten; dat behoeft men om de kosten niet na te laten.

Hja smyt it gat sa heech wol as hy. De bruid bezit ruim zooveel geld als de bruidegom. — 't Zinspeelt op een paard dat van weelderigheid opspringt.

It giet for jimme allen, sei de paep en lapte 't yn syn gat. Het gaat voor u allen, zeî de paep en hapte 't binnen. (Protestantsche schimp op het gebruik van den wijn bij de mis.)

Dy swolm is sa glei as in prottergat. Dat ettergezwel staat zoo spekachtig glanzend als het aarsje van een pas uitgekomen spreeuwtje.

Dat is in holder sonder gat. Dat is een horsel zonder achterdeel (een onevenredig gevormd voorwerp, bv. een groot boerenwoonhuis met een zeer kleine schuur er achter).

It is krekt ofst dou diggelfjûr yn 't gat heste. Gij schijnt rust noch duur te hebben. — Gezegd tot iemand die driftig verlangt ergens heen te gaan. (*Diggelfjûr* is het St. Elmsvuur en het licht van den glimworm).

Krûp net yn in gat dêrst net wer út komme kinste. Kruip niet in een gat, waar ge niet weêr uit kunt komen. — Onderneem niets boven uw vermogen.

Pine yn 'e holle, is net folle, mar pine yn 't gat, dat is hwet. Pijn in 't hoofd, is niet veel, maar pijn in 't g . t, dat beteekent iets.

Hy blaest ût in heech gat. Hij blaast uit een hoog gat (slaat een hoogen toon aan).

Better ût in heech gat blaesd as de mûle barnd. Beter hard geblazen dan den mond verbrand.

Hja het altyd de dief oan 't gat hingjen. Zij meent altijd door anderen bestolen te zijn.

Lichtgatte memmen meitse swiergatte bern. Vlugge moeders maken luie dochters (en omgekeerd). — Is de moeder steeds vlug bij het werk, dan kunnen de dochters 't zich wat gemakkelijk maken.

Der is my gjin karre oan 't gat boun. Er is mij geen kar aangebonden (ik kan vlug over den weg).

Gjinien kin my in fear fen 't gat blase. Niemand kan mij onder schot krijgen. — Ik ben gedekt voor mijne vervolgers (in vele gevallen schuldeischers).

Hy is net forrotte; hy sjucht troch in planke, as er mar in gat yn is. Verslijt hem niet voor onnoozel, hij ziet door een plank, als er maar een gat in is. — Ook: *Hy is net forrotte al stjonkt* (stinkt) *er hwet.*

Hy hinget yn 't gat. Hij aarzelt.

It is in lape bisiden 't gat. Het is een lap ter zijde van het gat gezet (een fout, eene domheid, iets wat iemand tot oneer verstrekt).

Immen efter 'e rech (rug) *by 't gat ophelje* (op te zetten). Iemand in zijne afwezigheid bekwaadspreken.

Hy is foar ien gat net to fangen. Hij laat zich voor één gat niet vangen. — Hij is een looze vos.

Dat skiep moat mar mei 't gat yn 'e hichte (hoogte). Dat schaap moet maar worden geslacht. — Het wordt dan met het achterdeel omhoog aan den kromstok gehangen.

Dy widdou rint (loopt) *mei in striewisp op 't gat.* Die weduwe stelt zich te koop. — Heeft men iets, dat men van de hand wil doen, bv. een gebruikten wagen, ploeg, kar of ook eenig voorwerp van anderen aard, men plaatst het buitenshuis en hecht er een bosje stroo (*striewisp*) aan, ten teeken dat men het wenscht te verkoopen. Een timmerman of wagenmaker bezigt hiervoor een grooten dikken houtspaander. Zegt men van eene jonge weduwe, dat zij met een *striewisp* loopt, dan beteekent dit: zij laat met hare kleeding, houding enz. duidelijk blijken, dat zij trouwlustig is.

Dat wirdt in roede ta syn eigen gat. Het kwaad of nadeel dat hij een ander had toegedacht, komt op hemzelven terug.

De lytse binne der net om de greate yn 't gat to krûpen. De kleinen zijn er niet, om voor de grooten te kruipen. — Ook: *'t Is goed dat de lytse de greate net yn 'e bûsse hoeft to krûpen.*

Hy sjucht oft er mei 't gat yn 'e foarke sit. Hij kijkt (pijnlijk, akelig, naargeestig), of hij met het achterdeel in de (mest-) vork zit.

Ho heger in aep kladdert, ho better min syn neaken gat sjucht. Hoe hooger een aap klimt, hoe beter men zijn kaal achterdeel ziet.

Dy 't gat barnt moat op blierren sitte. Die zich het achterdeel brandt (zich aan uitspattingen overgeeft) moet op de blaren zitten (de gevolgen ondervinden).

As de roede fen 't gat is, is 't slaen forgetten. Zoodra de roede is opgeheven, is de kastijding vergeten (en de zondaar gaat weêr zijn ouden gang).

Hja praet oft se gjin fel om 't gat het. Van een vrouw of meid, die wat al te naïf in een gezelschap onkiesche dingen bespreekt.

Dy 't gjin fear fen 't gat blieze kin, docht 't greatste wird. Een kale jonker voert het hoogste woord.

Hja ha gjin neilen om hjar gat to klauwen. Zij hebben geen nagels om zich te krabben (zijn doodarm, maar maken heel wat vertooning).

Hy het it gat omsmiten. Hij heeft zijne partij verlaten en zich bij de tegenpartij gevoegd.

Allinkende wei makket in djip gat yn 'e stien. De gestadige drup holt den steen.

As se by dy iten en dronken ha rosse se by 't foartgean it gat oan 'e stile fen 'e doar. Na door u onthaald te zijn, schurken ze zich bij 't heengaan aan den deurpost (dit is de dank van klaploopers).

Ik sjuch dy in gat yn 'e kop. Ik zie u een gat in 't hoofd (groot gevaar in uwe waaghalzerij). — Ook: van eene gewaagde finantieele onderneming.

Dat is by 't gat ôf. Dat is op het naadje af.

Hy sjucht de boel ris troch 't gat. Hij beschouwt den boel door een kijkgat (bespionneert de zaak).

It iene gat mei 't oare damje. Een gat graven om er een ander meê te dempen. — Een nieuwe schuld maken, om er een oude meê af te doen.

It ding sit op 't gat. De zaak zit op 't achterst (is in stilstand, door ongewenschte belemmering). — *De merk sit op 't gat*, de markt (de handel in 't een of ander) staat stil, er is geen aanvraag.

Min moat witte op hwet gat min sit. Men dient te weten hoe zijne zaken staan.

Hy het it gat er út skoerd. Hij heeft zich op niet flinke wijze aan de zaak onttrokken. — *De feint miende dat er trouwe scoe, mar de faem het it gat er út skoerd,* de meid heeft hem bedankt.

Hy scil in raer gat yngean. Eig.: hij zal in de gevangenis terecht komen; fig.: het zal leelijk met hem afloopen.

Ik scil dy in gat boarje dêrst yet net ien heste. Ik denk je een gat te boren, waar gij nog geen hebt (eene kool te stoven die je slecht zal bekomen).

Yn myn jonge jierren wie 't bek ta en gat iepen, nou is 't gat ta en bek iepen. In mijne jeugd reed ik op schaatsen tegen den wind in met gesloten mond; thans moet ik, wanneer ik mij schrap zet, den mond open hebben.

Dat wynt my yn 't gat om. Dat werkt mij in 't achterdeel om. — Dat verontrust mij, ik heb daar geen vrede meê.

As hy op in lange turf stean giet kin er wol in âldbaerch yn 't gat sjên. Gaat hij op een lange turf staan, dan kan hij wel een oud varken in het achterste kijken. — Bespotting van een klein persoontje.

As der him in skeet dwers foar 't gat sit rint er al nei dokter. Bij de geringste ongesteldheid, die hij meent te gevoelen, raadpleegt hij den geneesheer.

In greate steat en 't gat bleat. Een hooge staat bij verborgen armoede.

Better in earlike lape as in skandlik gat. Beter een eerlijke lap (op een kleed), dan een schandelijk gat er in.

Elk moat syn eigen gat mar klauwe. Ieder moet zich maar uit zijn eigen moeilijkheden redden, zoo goed hij kan.

gean.

It giet twisken de mesken troch. Het gaat tusschen de mazen door. — Van kleine gelduitgaven, die men niet telt; ook van lekkers, waarvan men af en toe eens snoept. — Ook: *It giet twisken hoastjen en snuven* (hoesten en snuiven) *troch.*

It giet mar: lok, hwet jouste. Het gaat maar: geluk, wat geef je. — Op goed geluk af.

It giet hjit fen 'e roaster. Het gaat heet van den rooster (zoo vlug mogelijk).

Hy giet er oan 'e hoasbânnen ta troch. Hij gaat er tot aan de kousenbanden toe door (leeft zeer verkwistend en wild).

Dêr 't min for útgiet moat min yen ek for klaeije. Waar men voor uitgaat, moet men zich voor kleeden. — Wat men op zich neemt moet men kunnen volbrengen. Trekt men partij voor iets, dan moet men steeds bereid zijn het te verdedigen.

It giet op 't rammeljen fen 'e pels oan. Het gaat op 't rammelen van de pels af (op goed geluk af). — De *pels* is het benedengedeelte der vrouwenkleeding, de gezamenlijke rokken, waarop voorheen aan de eene zijde de beugeltasch met het zakgeld en aan de andere het zilveren bras werd gedragen. Zie I, 383, 384.

It giet út as in eintsje kears. Het gaat uit als een eindje kaars. — 't Loopt flauw af.

It giet oer de brede fjirtsiene. Het gaat over de breede veertien. — Men teert altijd maar alsof 't niet op kan. Eene

fjirtsiene is een stuk land van veertien pondematen. De Breede-veertien is een zandbank in zee tusschen Nederland en Engeland.

gears.

Gears en noat waechst er mear as wy wirdich binne. Gras en graan groeit er meer dan wij waard zijn.

Ontgiet my de wâl, sa hâld ik my oan 't flotgears. Ontglipt mij de wal, dan houd ik mij aan het vlotgras. — *Dy 't forsûpt hâldt him oan 'e flotgearzen.* Ziet men zijn val tegemoet, men grijpt allerlei redmiddelen aan.

Wy moatte der gjin gears oer waechse litte. We moeten er geen gras over laten groeien (de zaak maar dadelijk aanpakken).

Dêr is 't gears al oer woechsen. Daar is het gras reeds over gewassen (dat is in vergetelheid).

Sa hwet by hea en by gears. Te hooi en te gras (zoo nu en dan).

Hy is yn 't nijgears. Hij weidt in het nieuwgras, hij smaakt genot, hetzij geestelijk of lichamelijk.

Maertegears komt net yn 'e skûrre. Maartegras (gras dat in Maart groeit) komt niet in de schuur (er komt niets van terecht).

gek, gekheid.

De gekken moat min gjin heal-ôfdien wirk sjên litte. Men late den gekken geen onvoltooid werk zien (zij zouden er op schimpen).

As in minske gek wirdt komt it him earst yn 'e holle oan. Wanneer iemand gek wordt, begint het in zijn hoofd.

Men moat tiid ha om gek to wirden. Om gek te worden, heeft men tijd noodig.

Hy het gjin gefaer fen gek-wirden. Bij hem bestaat geen gevaar dat hij gek zal worden (omdat hij 't reeds is).

Better dronken as gek. Beter dronken dan gek (omdat het eerste spoediger geneest).

Gekkeljue's kuren, wizeljues dwaen. Voeren wijze lieden dwaasheden uit, dan worden deze wel eens als wijsheden geroemd.

Gekheid is gekheid, mar fjûr yn 'e broek is gjin gekheid. Gekheid is gekheid, maar vuur in den broek is geen gekheid.

Allemans gek het gjin brek. Allemans gek heeft geen gebrek. — Wie kruipend en vleiend zich de nukken van iedereen laat welgevallen, behoeft geen gebrek te lijden.

Dy 't hwet op syn kape het moat net yn in gekkehûs komme. Die zich schuldig kent aan grove misslagen, moet in geen gekkenhuis komen (de gekken zouden hem zijn kwaad verwijten).

gelok.

Hy het mear gelok as syn eigen. Hij is boven verwachting gelukkig, zonder zijn eigen toedoen.

Ho slimmer slok, ho better lok. Hoe erger deugniet, hoe meer stoffelijk geluk hij heeft.

Dêr 't gelok wêze wol, dêr komt it, al stiet men der earsling nei ta. Waar het geluk zijn wil, daar komt het, al staat iemand er met den rug naar toe gekeerd.

geloof.

Hy het in hounegeloof, it flêsk ljeaver as de bonken. Hij heeft een hondengeloof, liever vleesch dan beenderen.

Hy het in kannegraus-geloof, as 't falt is 't stikken. Zijn geloof is van 't zelfde baksel als keulsche kruiken en kannen (*kannegraus-gûd*), als 't valt is 't in stukken.

Hy is staversk kattelyk, staverensch katholiek. — Hij behoort tot geenerlei kerkgenootschap, heeft geen geloof.

Heech het trije toerren en seis geloven. Het dorp Heeg heeft drie torens en zes gelooven (nl. in het godsdienstige).

Hy is troch de jarregoate helle. Hij is door de giergoot gehaald (van geloof veranderd, tot een ander kerkgenootschap overgegaan). — Spottend gezegd vooral wanneer iemand tengevolge 't huwelijk van kerkgeloof verandert.

Twie geloven op ien peul (peluw) *dat is ien te feul.* (Stadfr.) Een gemengd huwelijk is niet raadzaam. — Ook: *Twie geloven op ien kussen, daer slaapt de duvel tussen.*

In goed geloof en in koarken siel. Een goed geloof en een kurken ziel (niet zwaar op de hand).

De roomske papen binne fan de duvel geskapen. Zij komme niet in 'e hemel, maar in 'e hel, dat wete ze wel.

Geuzen met spitse neuzen, met spitse kin, daer zit de duvel in.

Grifformeerd is grif verkeerd, roomsgesind geheel verblind, remonstrant de pest van 't land, maar mennist dat is 't wist' (het zekerste).

As de mennisten ris wisten wat se misten, se souwen loopen bij hele hoopen om hunne kinders te laten doopen.

Romeinen negen, daer binne de mennisten met verlegen.

De seinbrief fen Jakobus is 't minniste ewangeelje.

Hy is hwet minnistich ûtfallen of: *ût minnist laech.* Hij is ietwat mennistig uitgevallen, of: van menniste afkomst (hij houdt van zoetigheden).

Wy moatte kristlik en minnistlik mei elkoar omgean. Wij moeten christelijk en mennistelijk (eerlijk) met elkander omgaan.

Net fjuchtsje, net swearje, net regearje. Niet vechten, niet zweren, niet regeeren (oude menniste spreuk).

gjin.

Gjin ljocht sa skel of der is skaed by. Geen licht zoo helder, of er is schaduw bij.

Gjinien het syn eigen meitser wêst. Niemand is zijn eigen maker geweest (de welgemaakte zoo min als de mismaakte).

Gjin ding mei haest as flieën fange. Geen ding met haast, dan vlooien vangen.

Gjin fiven en seizen! Geene vijven en zessen. — Geene onnoodige fraaiigheden of drukte.

goed, kwea.

Iendrachtigen ta goed binne sterker as iendrachtigen ta 't kweade. Eendrachtigen ten goede zijn sterker dan eendrachtigen ten kwade.

De goede forgrypt him, de kweade fortaest him. De goede begaat een fout, de kwade een misdaad.

Ho kweaër skalk, ho better lok. Hoe kwader schelm, hoe beter fortuin.

Alle goede dingen komme oerlangsum en de kweade mei in stuit. Alle goede dingen komen langzaam, de kwade onverhoeds.

Alle goede dingen bistean yn trijen. Alle goede dingen bestaan in drie.

Better in goe blik as in kwea daelder. Beter een echte blikken munt dan een valschen daalder. Beter een armen deugdzamen jongen tot man, dan een rijken losbol.

Bûten froed, binnen goed: altyd goed. Buitens huis geen vijandschap, in huis geen twist: alles wel.

De kweaden moat min tajaen, dat se yen gjin kwea dwaen. De goeden lit min rinne omdat se goed binne. Jegens de kwaden dient men toegevend te zijn, opdat zij ons geen kwaad doen. De goeden laat men loopen omdat zij goed zijn.

Goed bjier is net kwea. Goed bier is niet kwaad (dit spreekt als een boek). — Zoo ook: *Gjin better libben as in goed libben.*

Hy is goed sa lang him gjin kwea met. Hij is goed, zoolang hem geen kwaads ontmoet (dus niet onvoorwaardelijk).

Is in bytsje goed, folle is net kwea. Is een weinig goed, veel is niet te verwerpen (bv. geld).

Hy skaet der ût as de mûnts ût de goede dagen. Hij scheidt er uit, als de monnik uit zijn goede dagen.

Oanbeane tsjinsten binne selden goed. Aangeboden diensten worden zelden dankbaar aanvaard.

Goeddwaen wirdt mei stank leane. Weldoen wordt met ondank beloond. — Ook: *Ik krij stank for tank.*

De goedwillige scil me net to fier firdyje. Den welwillende mag men niet te ver zenden (zijne goedheid niet misbruiken).

Giet it goed, den ha se 't allegearre dien, giet it tsjoed, den kriget ien man it op 'e kop. Slaagt eene onderneming,

dan wil ieder de eer daarvan hebben; mislukt zij, dan krijgt één man de schuld.

In goed bigjin is de helte fen 't wirk. Een goed begin is de helft van het werk.

It wrâldske goed, is ebbe en floed. Het wereldsche goed is eb en vloed.

Hy docht goed noch kwea, hy komt yn gjin tsjerke en yn gjin hoerrehûs. Hij doet goed noch kwaad, hij bezoekt kerk noch bordeel.

As 't goeddwaen net goed dien wirdt, den docht it kwea. Wordt weldoen niet goed gedaan, dan werkt het ten kwade.

Yn goede dagen bliuwt de kweade kwea; yn kweade dagen bliuwt de goede goed. In goede dagen blijft de kwade kwaad; in kwade dagen blijft de goede goed.

Better as goed kin 't net. Beter dan goed kan het niet (dus dat is voldoende).

It is noait net better as goed. Men maakt het werk nooit zoo knap, dat het bijzonder geprezen wordt (zeggen dienstbaren en werklieden).

Al to goed is in oarmans gek. Al te goedaardig is men eens anders gek.

Min moat in forkearden for in goeden bitelje. Men moet een slechten voor goed betalen (bv. een slechten werkman of dienstbode die goed wordt beloond).

As 't immen goed giet het er altyd kweaginders. Als 't iemand wel gaat, heeft hij altijd kwaadgunners (benijders).

Kweanammen stichtsje gjin goeds. Kwade namen werken geen goeds uit. — *Immen in kweanamme jaen,* iemand in opspraak brengen.

Doch my goed, ik doch dy kwea, is 't âlde sizzen. Het is van ouds bekend, dat weldaden dikwijls met ondank worden beloond.

Myn ja is sa goed as dyn né. Mijn ja is zoo goed als uw neen. — Ik heb evenveel of even weinig grond voor mijn beweren als gij voor 't uwe.

Maendagsspoed gaet selden goed. Dingsdags snel gaet de hele week wel. (Stadfr.)

Ik sit goed, sei lânhearre, en hy siet by de boerinne to frijen. Ik zit goed, zeî de landheer, toen hij met de boerin zat te liefkozen.

Allike folle is goed te delen. Ieder evenveel deelt gemakkelijk.

Twisken mâl en froed wint men it measte goed. Tusschen mal en vroed behaalt men het meeste voordeel.

As 't goed is moat it ek goed wêze, dan geen eischen of aanmerkingen meer.

Mandegoed skandegoed. Mandeelig eigendom baart schade en schande.

goud.

It wirdt in gouden kjetting of in izeren. Het wordt een gouden ketting of een ijzeren (dubbel voordeel of dubbele schade).

Gjin goud sonder skûm. Geen goud zonder schuim (niets zonder gebreken).

Hja wolle elkoar de gouden flieën ôffange. Zij willen elkaar de gouden vlooien afvangen (elkaar geld aftroggelen).

It is goud, dat de goudsmids doar foarby dragen is. Het is goud dat voorbij des goudsmids deur is gedragen (valsch goud).

It fetsoen is djûr, binammen by de goudsmid. Het fatsoen is duur, vooral bij den goudsmid.

It is nou ús gouden ure. Het is thans ons gouden uur (de tijd om voor ons belang in de weer te zijn; dien moeten we niet verwaarloozen).

great, lyts.

Great fen rie, lyts fen die. Groot van raad, klein van daad. — Anderen weet hij raad te geven, maar zichzelven niet te helpen.

Hy slacht in great swé. Hij slaat een groot zwad (leeft rijk en voornaam). — Een maaier, die een groot zwad slaat, moet sterk zijn om het te kunnen volhouden.

Lyts yn 't great en great yn 't lyts. Wie nauwlettend is op kleinigheden, is wel eens slordig op groote zaken.

Twa lytskes makket ien great, hwa 't dat net achtet wirdt gau bleat. Twee kleintjes maken een groote, wie dit niet acht wordt spoedig arm. — Ook: *Twa botsens is in stûr, dy dat net achtet wint net oer.*

Dêr 't de bigryp great is, dêr is de frjeonskip lyts. Waar men hoog van zichzelven denkt, is geen ware vriendschap.

Hwet is in bytsje skild op sa 'n greate bult? Wat is een weinig schuld op zulk een grooten hoop? — Taal der lichtzinnigheid.

De greate mear komt noait fol. De groote meer wordt nooit gevuld (de zucht naar meer nooit verzadigd).

De greatste haest is de greatste feart net. De grootste haast is de meeste spoed niet.

Great fen moede, lyts fen goede, it swird yn 'e hân, is 't wapen fen Gelderlân. Gezegde van Grooten Pier.

In lytse luijichheit in great fortriet. Eene kleine gemakzucht, een groot verdriet. — Door zich eene kleine moeite te besparen, haalt men zich wel eene grootere op den hals.

As lytse ljue net liep binne en greate net lui, den binne se net folmakke. Als kleine personen niet loos zijn en groote niet lui, dan zijn ze niet volmaakt.

't Is goed dat greate ljue net kwea binne en lytse net sterk, oars barden der folle mear ongelokken. Het is goed dat groote (forschgebouwde) menschen niet kwaadaardig zijn en kleine niet sterk, anders gebeurden er veel meer ongelukken.

Lytse tsjêven hinget min, de greate lit min rinne. Kleine dieven hangt men, de groote laat men loopen.

In great krús, in lyts Onsefader. Het kruis wat groot slaan en het Vaderonze wat kort maken (om maar vlug aan 't eten te komen).

Hwet de greaten misdogge moatte de lytsen bilije. Wat de aanzienlijken misdrijven moeten de geringeren bezuren.

Dat byt wie him to great, dat koed er net bigaffelje. Die brok was hem te groot, hij kon ze niet overgapen. — Ook: *Min moat gjin greater stik nimme as min bigapje kin.*

Dy gave is to great, sei de grytman fen 'e Geast, do 't er in dea fôlle yn 'e seine krige. Die gave is te groot, zeî de grietman van Rinsumageest, toen hij een dood veulen in de vischzegen kreeg.

As de greaten mei dy dien ha, den kenne se dy net mear. Hebben de grooten (aanzienlijken) u niet meer noodig, dan kennen zij u niet meer.

grêf.

De grêvewei rint oer flues en klei. De weg naar het graf loopt over rouwfloers en klagen.

Der rint ien oer myn grêf. Er loopt iemand over mijn graf. — Gezegd wanneer men een lichte rilling gevoelt.

habbe.

Habben is habben en krijen is kinst. Hebben is hebben en iets te verkrijgen is kunst.

't Is better to habben as to krijen. Het is beter iets te hebben, dan het nog te zullen krijgen.

Ien hab-ik is better as tûzen hie-ik. Eén heb-ik is beter dan duizend had-ik. — Eén gulden dien men heeft, is beter dan duizend, die men gehad heeft.

Hy is in habbende-gek. Ook: *It is him altyd om habben to dwaen.* Hij spitst zich steeds op hebben (inpalmen).

It giet om 't habben en krijen. Het gaat om het hebben en krijgen (om het mijn en dijn).

Hja woene de wylde en de njuete habbe. Zij wilden de wilde en de tamme (vogels) hebben (dus liefst alles).

hakke.

Hy slacht op 'e hakken. Hij slaat op de hakken (is onafhankelijk en vrij).

It het neat om 'e hakken. 't Heeft niets om de hakken (niets te beduiden).

De frou giet de faem op hakken en teannen nei. De vrouw gaat haar dienstmeid op hakken en teenen na (bespiedt haar in alles).

Hja nimt in ding foar de teannen op en set it efter 'e hakken wer del. Zij neemt iets vóór hare teenen op en zet het achter hare hakken weêr neêr. — Van eene slordige ordelooze huisvrouw of dienstmeid.

Hja litte jo de hakken sjên. Zij laten u de hakken zien (willen niets meer van u weten).

Hy nimt de silen op 'e hakken. Hij neemt de zelen op de hakken. — Van een paard dat hollen gaat, zoodat de trekzelen hem op de hielen slaan. Overdr. in den zin van: hij pakt zijn biezen.

De moed sit him yn 'e hakken. De moed is hem in de schoenen gezonken.

Hja sitte him efter 'e hakken. De schuldeischers maken 't hem lastig. — Ook: de politie zoekt hem.

hâlde.

Dou hâldst altyd dyn ein fêst, lyk as alle mâlle ljue. Gij houdt altijd uw einde vast (uwe bewering vol) evenals alle dwaze lieden.

Foarsichtigens hâldt it âld poslein heel. Voorzichtigheid behoedt het oude porselein voor breken.

Hy hâldt goed streek. Hij houdt zich goed in den streek (nl. op schaatsen). — Fig. hij gedraagt zich zoo 't behoort). Ook: *Hy makket in goed streek*, leeft en werkt prijzenswaardig.

Hy het him taei hâlden. Hij heeft zich volhardend gedragen (om het gevaar te overwinnen, den strijd te volvoeren).

Bile en blok is yet bihâlden. Bijl en blok is nog behouden (man en vrouw leven nog, er kunnen meer kinderen komen). — Gezegd als er een meisje geboren is, terwijl een jongen gewenscht was of omgekeerd.

Hy hâldt de iene Maeije út 'e oare. Hij houdt de eene Mei uit den anderen (zorgt met iederen Mei zijne geldzaken in orde te maken).

Hy wol my oan 't lyntsje hâlde. Hij wil mij aan het lijntje houden (voortdurend voordeel van mij trekken).

Nei in hâlder komt in spjâlder. Na een houder komt een spouwer (na eenen spaarzame een verkwister).

Ik hâld myn ein fêst al stean 'k neaken op 'e dyk. Ik houd mijn beginsel vast, al sta ik naakt op den dijk.

Hy wit fen hâld noch boei. Hij weet van rechts noch links (is een domoor).

Hy kin gjin weide hâlde. De koe wil niet in de weide blijven. — Fig. van een dienstbode, die dikwijls, zelfs binnen het jaar, van dienst verandert.

hâls.

Wy meije de stôk wol yn 'e hâls stekke. We dienen den stok wel in den hals te steken (omdat we toch niets te eten hebben). — *Wy moatte skrippe om de stôk út 'e hâls to kearen*, werken om een bestaan te vinden.

Dêr waeide my neat yn 'e hâls. Er waaide mij daar niets in den hals (ik werd er onthaald op niets).

De man is 't haed, mar 't wiif is de hâls. De man is het hoofd, maar de vrouw de hals (die het hoofd draait naar goedvinden).

It is my op hâls en kiel forbean. Letterl. Het is mij verboden op verbeurte van hals en keel.

't Is better hâlze as krabbe; beter ten halve gekeerd dan geheel gedwaald.

Hy het my de hâls fol leagen. Hij heeft mij heel wat voorgelogen.

Alle ding wirdt in wenst, it hingjen oan 'e hâls ek. Alles wordt eene gewoonte, het hangen aan den hals ook.

De onbisoarge byt makket de hâls wyt. Een onbezorgd leven doet iemand er welgedaan uitzien.

Dat is de hâls. Dat is de uiterste prijs, dien ik voor iets kan bieden, of: zal kunnen maken.

Hy kriget it rak om 'e hâls. Hij krijgt het rek (of raam) om den hals (alleen van alles de schuld of schade).

Hy droomde fen gouden bergen en waerd mei de honger yn 'e hâls to wekker. Hij droomde van gouden bergen en ontwaakte met den honger in den hals.

hân.

As jy gjin hân ha kinn' jy gjin fûst meitse. Zonder hand kunt gij geen vuist maken (zonder de noodige middelen niets uitvoeren).

Dy 't heft yn 'e hannen het dy snijt. Die het hecht in handen heeft, die snijdt. — Wie de macht heeft maakt er gebruik (ook wel misbruik) van.

Dy bitellet het it heft yn 'e hân. Die betaalt (wat hij schuldig is) heeft het hecht in handen (is onafhankelijk).

Ik hab it heft yn 'e hannen. Ik hâld it heft yn 'e hannen. Ik ben in staat mij te handhaven en zal dit ook.

Ik bin yn hâlders, eig. *hâldende hân.* Ik ben in de houdende hand (heb geld onder mij, dat ik niet zal afgeven, eer partij aan zijne verplichting heeft voldaan).

In bernehân is gau stoppe. Een kinderhand is spoedig gevuld. — Een kind stelt zich met weinig tevreden.

De winnende hân is myld. De winnende hand (de hand des voorspoeds) is mild.

Ha 'k de rjuchterhân bitelle, den bin 'k de lofterhân wer skildich. Heb ik de rechterhand betaald, dan ben ik aan de linkerhand weêr iets schuldig. — Van den een leenen om den ander te voldoen.

De iene hân moat de oare waskje. De eene hand moet de andere wasschen (menschen elkander helpen).

Min kin gjin gleaun izer oan 'e hânnen daeije. Men kan geen gloeiend ijzer aan de handen verdragen.

Hja kin hjar trouwe hannen net hâlde. Zij weet hare handen niet getrouw te houden. — Van een dienstbare, die in haren dienst het stelen van kleinigheden niet kan laten.

Hy het syn hannen de salichheid beloofd. Hij heeft zijne handen de zaligheid toegezegd (wil liefst niet meer werken). — Ook: *Hy jout syn hannen hjeljoun;* heiligen avond, de avondrust.

Hy hâldt de hân op 'e rêch. Hij houdt de hand op den rug (laat zich omkoopen). — Ook: *Hy lit him de hannen stopje,* laat zich iets in de hand stoppen (om te zwijgen).

Min kin gjin izer mei hânnen brekke. Men kan geen ijzer met handen breken. — Men kan niet alle hindernissen zoo maar wegruimen.

Min moat de hân net twisken de bast en de beam stekke. Men moet de hand niet tusschen den bast en den boom steken (zich niet mengen in geschillen tusschen man en vrouw).

Hy het de mûle yn 'e beide hannen. Hij heeft den mond in beide handen, is te voorbarig in het spreken. — Van een kind of dienstbode gezegd.

Hy lit de hannen slop hingje. Hij laat de handen slap hangen (doet en beproeft niet alles wat hij kan).

Mei lége hannen is 't kwea hauken fangen. Met ledige (ongevulde) handen is 't moeielijk haviken te vangen.

Lit it kin mar hingje en doch 't mei de hannen. Laat je kin maar hangen en doe 't met je handen. — Woordspelend antwoord aan iemand, die zegt: *Ik kin net,* ik kan niet.

It stekt sa nau net as in hânfol spjelden. Het steekt niet zoo nauw als een handvol spelden.

Hy stiet altyd mei omkearde hannen. Hij staat altijd met omgekeerde handen (is een onhandige lomperd bij al zijn werk).

Ik wol de iene hân der net om yn 'e oare lizze. Ik wil de eene hand daarom niet in de andere leggen. — Het is mij volkomen onverschillig.

Hy is alheel mei hannen omkeard. Hij is geheel met handen omgekeerd (veranderd van zienswijze omtrent — en van houding tegenover eene zaak).

Hja het twa rjuchterhannen oan 't liif. Zij heeft twee rechterhanden aan haar lijf (is bijzonder handig in al haar doen).

Folle hannen meitse licht wirk, mar 't is de divel yn 'e itenpanne. Vele handen maken 't werk gemakkelijk, maar 't is de duivel in den spijsschotel.

Hy wol my wol op 'e hannen drage. Hij wil mij wel op de handen dragen (mij gaarne alle mogelijke liefdediensten bewijzen).

Myn hân scil yette joun dyn halsbân wêze, sei de wyldsjitter tsjin 'e reger. Mijne hand zal hedenavond nog uw halsband zijn, zeî de wildschutter tegen den reiger.

Dy 't op 'e skeaf bliuwt ervet mei twa hannen. Die op de korenschoof (in de zaak, het bedrijf des erflaters) blijft, erft dubbel.

Hja draecht it mei de waerme hân oer. Zij draagt het met de warme hand over (zij haast zich het pasgehoorde nieuwtje aan een ander meê te deelen).

It brekt him by de hannen ôf. Het breekt hem bij de handen af. — Zijne berekening wordt door de uitkomst beschaamd.

De bek frij en de hannen thús. De mond vrij en de handen tehuis. — Vrijheid in 't spreken, maar geen handtastelijkheden.

hangizer; hânizer.

It is in hângizer om oan te gean. Het is een hangijzer om aan te vatten (eene benarde zaak waarbij iets op het spel staat). — Toen men nog

geen kookkachels kende, was het hangijzer een onmisbaar keukengereedschap voor burger en boer. Het bestond uit een vierkanten rooster , waaraan een groot hengsel . Het werd boven het haardvuur gehangen en men kon er een pot of pan op plaatsen om iets te koken, te braden of te bakken. Moest het met wat er op stond van het vuur worden genomen, dan was het nog al iets om het zóó aan te vatten dat er geen ongeluk kon gebeuren. — Edoch de geleerden zeggen, het spreekwoord is afkomstig uit den tijd der godsoordeelen en bedoelde oorspronkelijk een „handijzer", een gloeiend ijzer, dat met de bloote hand moest worden aangevat.

hear.

Ayn wera macket Hera. (Oudfr.) Eigen grond maakt heer. — Dit gezegde beteekende oudtijds, dat ieder, die op zijn eigen grond woonde, den naam „heer" kon voeren.

As in feint in feint het, den het in hear twa. Als een knecht een knecht heeft, heeft een heer twee. — Als ge meent één knecht te hebben, hebt gij er twee, wanneer uw knecht zich laat dienen door een ander.

Dêr binne sa 'n bult hearen oan 't nigen, sei de froask, en de eide gyng oer him hinne. Daar maken zooveel heeren mij neigend hun kompliment, zeî de kikvorsch, toen de eg hem over 't lijf ging.

Dêr 't de hearen ride stout de moude; dêr 't de bidlers dounsje stouwe de lapen. Waar de heeren rijden, stuift het zand, waar de bedelaars dansen, stuiven de lappen. — 't Is best zich op een afstand van beide te houden.

Greate hearen sitte oan 'e kant fen 'e skûtel, dêr 't de greatste bears leit. Groote heeren zitten aan die zijde der schotel, waar de grootste baars ligt.

Greate hearen ha lange earmen (of *fingers*). Groote heeren hebben lange armen (of vingers). (De macht der grooten reikt ver).

Hearesonde boereleed. (Oudholl.) Der groote heeren zonde, der ondersaten wonde.

Strange hearen regearje net lang. Strenge heeren regeeren niet lang. — Strenge winters duren niet lang.

Hwa 't lyts forsmaedt wirdt it great net hear. Wie 't kleine versmaadt, wordt het groote geen meester.

Nije hearen, nije wetten. Nieuwe bestuurders (maken gaarne) nieuwe regels (en bepalingen).

De wettermounle is de twade lânhearre. De watermolen is de tweede landheer. — Het drooghouden der landerijen kost den boer veel geld.

heech.

As in dwergmanke op in hege wier stiet het er in hege foetskammel. Wanneer een dwergmannetje op een hooge wier staat, heeft hij een hooge voetbank.

Hy set in heech krop. Hij zet een hoogen krop. — Hij is hoogmoedig.

Hy hyst it seil to heech. Hij trekt het zeil te hoog (leeft te rijk). — Ook: *Hy set it seil heger as de mêst.*

Dy 't folle omheech sjucht stiet syn teannen. Wie veel omhoog ziet, stoot zijne teenen.

Hwet heger ried, hwet leger yn 't bêd. Hoe hooger raad, hoe lager in het bed. — Hoe aanzienlijker de raadgever, hoe meer achteruitgang.

Der binne wol heger bergen daeld. Er zijn wel hooger bergen gedaald (wel grooter geldbezitters arm geworden). — Ook: *Bergen wirde dalen en dalen wirde bergen.* Rijken worden wel eens arm en armen wel eens rijk.

De heechste klieuwers en de djipste swemmers bliuwe earst. De hoogste klimmers en de diepste zwemmers verongelukken 't eerst.

Gemienlik saeije se leech, dy 't sa heech wolle. Gewoonlijk dalen zij laag, die zoo bijzonder hoog willen.

Min moat de skonken net al to heech optille. Men moet de voeten (of beenen) niet te hoog optillen. — Men moet niet overmoedig worden.

De krêbbe hinget dèr heech. De krib (voederbak) hangt daar hoog. — Schraalhans is daar keukenmeester.

heiligen.

Alle heiligen moatte hjar waechs habbe. Alle heiligen moeten hun was hebben. — Bewijs ieder de eer, die hem toekomt.

De heiligen komme om 't waechs. De heiligen komen om het was. Het is de tijd van betalen.

hel.

Dy 't yn 'e hel wend is wyt fen 'e himel neat. Wie aan de hel gewoon is, weet van den hemel niets. — Wie aan het slechte gewoon is, denkt aan het betere niet.

Forrek yn 'e moalpûde, den komst bipoeijere yn 'e hel. Stik in den meelzak, dan komt ge bepoeierd in de hel. (Verwensching.)

Dat ha 'k foar de helsdoarren wei helle. Dat heb ik voor de heldeuren vandaan gehaald (met veel moeite, onder hevigen tegenstand heb ik dat verkregen).

De helsdoarren komme iepen. De heldeuren worden geopend (nl. wanneer een helleveeg begint te kijven en te razen).

It is in flie yn 'e hel. Het is een vloo in de hel (zooveel als niets).

helpe.

Hy helpt net as bûten syn skea. Hij helpt niet, als hij denkt er iets bij te zullen inschieten (liefst heeft hij er wat voordeel van).

Dy 't net tofreden is, is net to helpen. Wie niet tevreden is, is niet te helpen.

helter.

Hy het it helter ûtstrûpt. Hij heeft het halster afgetrokken (zijn dienst of zijn werk binnentijds verlaten).

Hja habbe him it helter ûtstrûpt. Ze hebben hem het halster afgetrokken (schuldeischers hebben hem arm gemaakt).

hert.

Byn 't dy om 'e knibbels, sa slacht it dy net om 't hert. Bind het om uwe knieën, dan slaat het je niet om het hart (nl. uw ingebeeld leed).

Ho heger hert, ho leger siel. Hoe hooger hart, hoe lager ziel.

Yt gjin herteflêsk. Eet geen hertevleesch (of: hartevleesch). — Eene woordspeling, die wil zeggen: bevoordeel u niet ten koste van het vleesch en bloed der arbeiders door hen te karig voor hun werk te betalen.

It hert sit him tsjin 'e kiel oan. Het hart zit hem tegen de keel. — Hij is groothartig.

Min moat alle herten by yens eigen nimme, den is min gau thús. (Ook: *gau omkomd*, spoedig rondgekomen). Beoordeel alle harten naar uw eigen, dan is men spoedig thuis (heeft men 't juiste standpunt).

In skelm wit hwet in skelm om 't hert is. Een schelm weet hoe een schelm denkt (hij verraadt zich wel eens door een ander verdacht te maken). — Die geen kwaad doet, denkt geen kwaad.

Hja makket fen hjar hert gjin moardkûle. Zij maakt van haar hart geen moordkuil (houdt hare gedachten en geheimen niet voor zich). — Voor *moardkûle* ook *smoarpanne* = doofpot.

It hert is net gerêst ear 't yn onrêst sit. Het hart is niet gerust, voor het in onrust zit. — Gezegd van een onberaden huwelijk.

Der foel my in stien fen 't hert. Er viel mij een steen van het hart. — Ik werd van eene groote ongerustheid ontheven.

Hy krige my by 't hert. Hij pakte mij bij 't hart (hij wist mij zoo te vleien, dat ik zijn verlangen inwilligde).

Immen it hert ût it liif tingje. Iemand (van wien men iets koopen wil) het hart uit het lijf dingen (onbehoorlijk bedingen).

It hert ût it liif koarje, aanhoudend zwaar braken zonder veel over te geven.

Dêr 't hert fol fen is dêr rint de mûle fen oer. Waar 't hart vol van is daar loopt de mond van over (men spreekt er gaarne van).

Bjier en barmhertichheit sloegen him om 't hert. Bier en barmhartigheid sloegen hem om het hart (hij werd tot medelijden bewogen). — Oudt. *'t Bjier en barmhertichheit kamen gear.*

It hert sloech him as in lammestirt. Het hart sloeg hem als een lammerstaart (van angst, vrees, aandoening).

Dat moat syn hert mar ophelje. Dat moet zijn hart maar ophalen (maar loopen zoo 't wil, ik kan er niets aan doen).

hy.

Hy leit de line moai om 't hea. Hij legt de lijn mooi om 't hooi. — *Hy wit de line wol om 'e reak to skearen.* Hij weet de lijn wel om den hooibult te slingeren. — Hij weet heel netjes te vleien, te schikken en te plooien, om zijn doel te bereiken. Ook van een vrijer om 't jawoord van zijn meisje.

Hy het onder 'e krokkedil troch wêst. Hij is onder den krokodil door geweest (hij is een groot sluiker).

Hy skinst it hof de figebeam. Hij schenkt het hof den vijgeboom. — Hij laat het hof zijn achterdeel zien, neemt afscheid van het hof. (G. Japiks.)

Hy sloech him oer de flealje. Hij sloeg hem over den vlegel (gaf een bits antwoord op zijn vriendelijk woord).

Hy is oer gjin strie to krijen. Hij is over geen stroo te bewegen (is onverzettelijk). — *Hy kin oer gjin strie komme.* Hij kan niets over 't hoofd zien of inschikken.

Hy het de piip út. Hij heeft de pijp uitgerookt. — Hij is afgetobd, afgeleefd; ook: arm geworden.

Hy draecht ljeaver de lins as it tsjel. Hij draagt liever de luns dan het wiel. — Hij is lui.

Hy is taei to melken. Hij is niet gemakkelijk te melken (laat zich niet licht geld afpraten).

Hy het net folle spyn op 'e ribben. Hij heeft niet veel vet op de ribben (is schraal bij kas).

Hy is in bytsje rudich. Hij is een weinig schurftig (heeft geen vrijmoedigheid zich in gezelschap te vertoonen omdat hij geen vrij geweten heeft).

Hy kin al dat lekkers net forneare. Hij kan al dat lekkers (eerbewijzen, voorspoed, enz.) niet verduwen ('t maakt hem gek).

Hy springt om 'e stûke. Hij springt om de korenschoven (wordt schraal bedeeld, terwijl anderen volop krijgen).

Hy het syn sneins-oartsen forsnobbe. Hij heeft zijn zondagsoortje versnoept (zijne krachten verspeeld in losbandigheid).

Hy wol de midden en de beide einen ha. Hij wil het midden en de beide einden hebben (dus alles).

Hy wol fiif fearn for in jellen ha. Hij begeert vijf vierdels voor een el (dus meer dan hem toekomt).

Hy moat wer fen A ôf bigjinne. Hij moet weêr van A af (geheel van nieuws aan) beginnen.

Hy wol al tofolle fjild bislaen. Hij wil te veel veld in beslag nemen (meer zaken doen dan hij kan uitvoeren en volhouden).

Hy is dêr mei to hêle en to heale. Hij is daar wel eenigszins meê geholpen, maar niet voldoende.

Hy kin net koart om 'e hoeke. Hij weet geen korte wending te maken (kan niets kort en goed afdoen).

Hy het stive knokkels. Hij heeft stijve vingergewrichten. — Het geld wil hem niet uit de vingers.

Hy is yn 'e wol ferwe. Hij is in de wol geverwd. — Het zit hem door en door, bv. zijn geloof, zijne schraapzucht of eenige andere ondeugd.

Hy sit yn 'e pikel. Hij zit in de pekel (in ongelegenheid).

Hy kin him wol frij pleitsje. Hij kan zich wel vrij pleiten (de onjuistheid bewijzen van wat hem ten last wordt gelegd).

Hy moat mei de poartteam riden wirde. Hij moet met den stijven teugel worden gereden. — De *poartteam* is een kneltoom, afzonderlijk voor onhandelbare paarden.

Hy smookt dêr in forkearde (ook *in smoarge*) *piip mei.* Hij rookt daar een verkeerde of vuile pijp meê (beloopt schade met die onderneming).

Hy set it op in seaft sin. Hij zet het op een zachten zin. — Hij laat de zaak voorloopig rusten.

Hy moat mar yn 't sop bikoaitse (ook *bikoelje* of *bisûrje*). Hij moet maar in het sop bekoelen. — Hij moet met zijne driftige ontevredenheid maar van zelf tot bedaardheid komen.

Hy het nocht oan onnocht. Hij schept vermaak in onedel vermaak (bv. drinken, twisten, vechten).

Hy het wjirmen. Hij heeft ingewandswormen. — Fig.: hij is ongerust, niet op zijn gemak; ook: hij heeft een knagend geweten.

Hy is dêr oatis en toatis. Hij is de vleiende gedienstige gunsteling van dien persoon of die familie.

Hy is in stop op in oaljekanne. Hij is een stop voor een oliekan. — Van een klein persoon, of een aankomenden knaap, die te voorbarig is. Ook: *hy is in kannestop.*

Hy moat yn 't onderbaeitsje bliuwe. Hij dient in de onderkleeding te blijven. — Van een paard, dat, goed gevleesd zijnde, onhandelbaar wordt en daarom maar door hard werken mager moet worden gehouden. Overdr. van iemand die de weelde niet kan dragen.

Hy mient dat er to dam is. Hij meent het damspel gewonnen te hebben (dat hij boven Jan is).

Hy is net bang fen Sinteklaes. Hij laat zich niet bang praten, allerminst door geestelijken. Bang voor St. Nicolaas (geheimzinnig wezen) te zijn is kinderachtig.

Hy dobbelt er om. Van een gevaarlijken zieke: 't is twijfelachtig of hij 't gevaar zal te boven komen. Ook: *Hy scil in hirde dobbel ha.*

Hy leit de lap er op. Hij dient een ander klappen toe.

Hy is út 'e want yn 'e tomme (duim der mof) *komd*, van hooger staat tot lager gekomen.

Hy kin net útspylje. Hij kan niet uitspelen (de uitgaven niet met de ontvangsten dekken).

Hy wol fen stront waechs koaije. Hij meent uit drek (keisteenen) was (goud) te kunnen maken.

Hy is goed to wekker. Hij is zeer goed wakker (wel uitgeslapen).

Hy wol nin wol drage. Hij wil geen wol (zich niet wel) gedragen (niet deugen). — Schapen, die de wol laten vallen, deugen niet.

Hy is twisken hingjen en wierjen. Hij is tusschen hangen en verweeren (nog jong en onervaren, een aankomend jongeling). — Oudtijds liet men een gehangene aan de galg *to wierjen* (luchten) hangen tot het overschot er afviel.

Hy het alles nei de letter. Hij heeft alles naar de letter (naar den eisch in orde en op zijne plaats).

Hy is oan legerwâl, aan lagerwal (in armoede vervallen). *Hy het gjin legerwâl.* Hij is voldoende gewaarborgd tegen armoede en gebrek.

Hy fiert my yn 't leech. Hij duwt mij in de laagte (brengt mij in ongelegenheid).

Hy het net folle om 'e latten. Hij heeft niet veel om zijn geraamte (hij is mager). Ook: dun gekleed.

Hy het in hopen sok. Hij heeft veel zog (is veeleischend en nauwgezet op kleinigheden).

Hy het in heleboel innen en oën. Hij heeft vele ennen en oën (aanmerkingen, eischen, vragen enz., met veelvuldig gebruik van het lidw. *en* en den uitroep *o!*).

Hy stekt my in speake yn 't tsjil. Hij steekt mij een spaak in het wiel. — Hij dwarsboomt mij.

Hy kin wol mei de sjerpkwast omgean. Hij weet de stroopkwast wel te hanteeren (is een pluimstrijker).

Hy krûpt yn 'e skulp. Hij kruipt in de schelp (de geweldenaar wordt bang).

Hy hâldt him efter 'e skêrm. Hij houdt zich achter de schermen (neemt wel deel aan het werk, maar niet openlijk).

Hy het in skoer yn 'e âldhoed krige. De vrek heeft een scheur in zijn ouden hoed gekregen (eene belangrijke geldelijke schade geleden).

Hy is ynfrettende gjirch. Hij is invretend gierig (invretend als bijtend vocht).

Hy berget syn frommens mei de sneinsklean yn 't kammenet. Hij bergt zijne vroomheid met de zondagskleêren in de kast. — In de week is hij een deugniet.

Hy het de kniper op 't stirt krige. De toegang is hem daar voor goed opgezegd. Heeft men last van een vreem-

den hond, men zet hem een knijper op den staart; hij loopt dan jankende weg om nooit terug te komen.

Hy is mei in swevelstok oanstitsen. Hij is met een zwavelstok aan te steken (opvliegend en spoedig op te winden).

Hy kin 't slaen fen 'e swipe wol útstean. Hij kan de slagen der zweep wel doorstaan. — Hij laat zich door niets van zijn stuk brengen.

Hy scil my net foar de swipe ha. Ik wensch zijn dienaar niet te zijn.

Hy stipt om 'e kant. Hij wil niet recht op het doel aan.

Hy is in hondertentweintig splintersiikker. Hij is een honderdtwintig splinterzoeker (een vitter en bediller eerste soort).

Hy is op memmeskette net opbrocht. Hij is op moeders schoot niet opgevoed. — Hij heeft de wereld gezien.

Hy is onder de rûken. Hij is onder de kraaien. — Hij verkeert in bekrompen omstandigheden.

Hy lit alles mar rûze en waeije. Hij laat alles maar ruischen en waaien. — Hij laat Gods water over Gods akker loopen.

Hy is yn 'e fisel. Hij is in den vijzel (onder geneeskundige behandeling).

Hy kin wol in kanne troch in glês smite. Hij kan wel een kan door een glas gooien. — Of hij knap is!

Hy slacht bûden mei earkêssens. Hij slaat builen met oorkussens.

Hy tsjinnet net yn 't wâld, dy 't hoiljen net lije mei. Hij past niet in het woud, wien 't huilen (der wilde dieren) niet bevalt.

Hy biklage him as de earrebarre de kikkert. Hij beklaagde hem als de ooievaar den kikvorsch.

Hy springt as in kenyn for in braspinning. Hij springt als een konijn voor een braspenning.

Hy is troch pokken en mûzels hinne. Hij heeft gepokt en gemazeld (dus de grootste zwarigheden achter den rug).

Hy is sa fluch as in skytbij, as in oar fâlt het hy lang al lein. Hij is zoo vlug als een drekvlieg, wanneer een ander valt ligt hij reeds lang. — Ook: *Sa fluch as in skytbij yn 'e winter.*

Hy smachtet er nei as de iel nei de dauwe. Hij smacht er naar als een paling naar den dauw.

Hy is sa meager, dat er wol mei de keninen troch de traeljes frette kin. Hij is zoo mager, dat hij wel met de konijnen door de traliën kan vreten. — Ook: *Sa meager dat er wol efter in reid skûlje kin,* dat hij zich wel achter een riethalm kan verschuilen.

Hy skript him de neilen fen 'e teannen. Hij ijvert zich de nagels van de teenen (doet zijn uiterste best).

Hij kin dûke noch swimme. Hij kan duiken noch zwemmen. — Hij weet zich nergens naar te schikken of door te redden.

Hy is oan 'e wirtelein. Hij is aan het worteleinde. — Hij heeft zijn kapitaaltje verspeeld.

Hy is to reaps-ein. Hij is aan het einde van de reep. — Hij heeft alles op.

Hy is op skrabbers-ein. Hij is op het schrapers-einde. — Hij heeft zijn geld en goed opgemaakt en moet nu alles samenschrapen, om nog iets te hebben.

Hy lûkt oan 't luije lyntsje. Hij trekt aan het luie lijntje. — Hij werkt liefst niet veel.

Hy lit it op 'e rimen driuwe. Hij laat het schuitje op de riemen drijven (laat roosje zorgen).

Hy wol dêr in ribbe út snije. Hij wil daar een rib uitsnijden (een buitengewoon voordeel uit halen).

Hy wirdt sa prize dat it wol lekjen hjitte kin. Hij wordt zoo geprezen, dat het wel laken mag heeten.

Hy het de rosjokte. Hij heeft de rosjeukte (verraadt een sterke neiging tot hekelen of vitten).

Hy dolt rare stikken út 'e dyk. Hij graaft grove stukken uit den dijk (spreekt barre, ruwe taal).

Hy is noatfêst. Hij is nootvast (zooals een voorzanger in de kerk behoort te zijn). — Hij is beginselvast, niet van zijn stuk te brengen.

Hy is net soun oan 'e lever. Hij is niet gezond aan de lever (niet vrij van kwade bedoelingen, niet zuiver van beginsel, niet vrij van bijgeloof, enz.). — Ook: niet volkomen vrij van het kwaad dat men hem ten last legt.

Hy is fen 't laech. Hij is van 't soort. — Iemand van verdachte afkomst, uit eene familie van toovenaars, fielten, bedriegers, enz.

Hy het de papegaei sketten. Hij heeft den papagaai geschoten (een leelijke fout begaan, bv. eene meid bezwangerd). — Ook: om haar geld eene leelijke vrouw getrouwd, die hem het leven verbittert.

Hy het de tún yn 't sied. Hij heeft zijn tuintje in het zaad (zijne jonge vrouw [soms bruid] is in gezegende omstandigheden).

Hy leit fen ien slach net. Hij ligt van eenen slag niet. — Hij laat zich niet spoedig ontmoedigen, men komt niet gemakkelijk van hem af.

Hy byt yn 't stiel. Hij bijt in het staal (spreekt een krachtigen vloek uit).

Hy nimt my for heal fracht mei. Hij neemt mij voor halve vracht meê (ziet mij niet voor vol aan).

Hy het de pikbâl yn. Hij heeft den pikbal in (is kwijnende aan een inwendig ongemak, dat hij zich op den hals heeft gehaald met losbandigheid, hardrijden, enz.). — Fig. gezegd van iemand, wiens geldelijke toestand door tegenspoed kwijnende is.

Een balletje pik, omhuld met een dikke laag vet, of ook maar gestopt in een centsbroodje, laat men een hond inslokken om hem langzaam maar zeker te doen verkwijnen. Dit is 't werk van kwaadwilligen, vooral toegeschreven aan landloopers, die 't op de wachthonden der boeren gemunt hebben.

Hy het in slag mei de moalpûde hawn. Hij heeft een slag met den meelzak gehad (een slag van den molen weg).

Hy het wol pilen op 'e koker. Hij heeft wel pijlen op den koker. — Hij is kundig en welbespraakt, weet zich alzoo in een redetwist goed te verdedigen.

Hy spilet op 'e koker. Hij speelt op den koker (de keel). — Hij vaart heftig uit, laat zich luide hooren. Ook van een schreeuwend kind.

Hy tocht him sels alwiis en dôch roan 't spil yn tiis. Hij waande zich zelf alwijs en toch liep de zaak in de war.

Hy snijt him yn syn eigen knyft. Hij wondt zich met zijn eigen mes (door te verregaande hebzucht behaalt hij schade).

Hy scil de koekút net wer roppen hearre. Hij zal den koekoek niet weêr hooren roepen (het voorjaar niet beleven). — Van iemand die sukkelend is.

Hy wynt der gjin doekjes om. — Hij windt er geene doekjes om.

Hy seit net oars as him ynjown is. Hij zegt maar wat hem op 't hart ligt.

Hy slacht er mei de stompe bile yn. Hij slaat er met den stompen bijl in (valt met ruwe lompe woorden uit).

Hy wirdt troch 't rib foerre. Hij wordt door de ruif gevoederd (karig bedeeld). — Hij is mager.

Hy is op fjouweren bislein. Hij is op vieren beslagen (toegerust met verstand en bekwaamheid).

Hy het dêr de blêdden fen. Hij trekt er de bladeren van (heeft het vruchtgebruik eener nalatenschap).

Hy het fûrring yn syn baeitsje. Hij heeft voering in zijn jas. — Hij heeft geld.

Hy sit rûch yn 't bird. Hij zit ruig in den baard. — Hij is rijk.

Hy is goed rûch op 'e side. Hij is wel ruig op zijde. — Hij heeft wel geld op zak.

Hy scil dêr gjin smoar by sette. Hij zal daar geen smeer bij zetten (er niet vetter [rijker] van worden).

Hy kin in oar sines net hâlde litte. Hij kan een ander het zijne niet laten houden. — Hij is ietwat diefachtig.

Hy komt net op 'e tiid oer 'e brêgge. Hij komt niet op tijd over den brug. — Hij betaalt niet op tijd.

Hy stekt dêr in spoentsje mei onder. Hij steekt daar een spaandertje meê onder (stookt het twistvuurtje wat aan).

Hy wol de kanten der ôf bite. Hij wil de randen er af bijten (het werk niet flink aanpakken, maar wel den schijn aannemen alsof hij werkt).

Hy skriuwt mei dûbeld kryt. Hij schrijft met dubbel krijt (dat twee streepjes tegelijk maakt). Zie I, 404. — Hij laat zich duur betalen.

Hy ken 't krûd net. Hij kent het kruid niet. — Hij begrijpt niet met welk volk hij te doen heeft.

Hy is op 'e stirt trape. Hij is op den staart getrapt. — Holl.: op zijn teentjes getrapt.

Hy kriget fen 't stegerjen allike folle as fen 't mitseljen. Hij wordt voor 't steigerplaatsen (bijwerk) gelijk betaald als voor 't metselen (hoofdwerk). — Hij rekent per uur.

Hy jout skeppe en leppe wer. Hij geeft schup en spade terug (bedankt er voor langer hard te werken; zijne stoffelijke omstandigheden zijn verbeterd).

Hy scil de bot gâlje. Hij zal de bot gallen (zal of moet het werk verrichten, waar anderen tegen opzien).

Hy grynt foar de folle trôch. Hij knort voor den vollen trog. — Hij is ontevreden bij overvloed.

Hy is sterk boppe de schouders. Hij is sterk boven de schouders. — Hij is een snoever, die zijn moed en kracht in den mond heeft.

Hy sprekt balstiennen oan twa. Hij pocht keisteenen in twee. — Hij zwetst dat er de straatsteenen van splijten.

Hy kin 't wol strânje. Hij kan het wel stranden. — Hij is een vermogend man.

Hy sit op 't strân. Hij zit op het strand (in geldelijke verlegenheid).

Hy is mei bekken bihinge. Hij is met bekken (monden) behangen. — Hij kan praten als Brugman.

Hy reisget op 'e kleasters. Hij reist op de kloosters (zoekt al reizende bij familie en kennissen kost en nachtverblijf te bekomen).

Hy het dêr gjin rûk oan. Hij heeft daar geen reuk aan. — Hij is er niet voor berekend, niet tegen opgewassen.

Hy het it ryk allinne. Hij heeft het rijk alleen (is geheel alleen meester in huis of in eene zaak).

Hy is in dûbeldjerre. Hij is een ei met dubbelen dooier (forschgebouwd en sterk voor twee). — Ook: een deugniet van de eerste grootte.

Hy wit mear as twa dy 't neat witte. Hij weet meer dan twee, die niets weten.

Hy het bidlers-lea. Hij heeft bedelaarsledematen (alle kleederen passen hem).

Hy is yn syn bou. Hij is in zijn bouwland (in zijn schik). — Holl. Hij is in zijn knollentuin.

Hy is net fen jister. Hij is niet van gisteren. — Hij is een man van ervaring.

Hy groeit yn in oarmans fortriet. Eens anders verdriet is hem welbehagelijk.

Hy aerdet dêr as in snoek op 'e heasouder. Hij gevoelt zich daar tehuis als een snoek op den hooizolder.

Hy het in nuvere rolle spile. Hij heeft een vreemde rol gespeeld (een leelijk verleden achter zich).

Hy is mei de muntmaster yn 'e pleit. Hij is met den muntmeester in proces. — Hij zit in geldverlegenheid.

Hy het syn krûd forsketten. Hij heeft zijn kruit verschoten. — Hij is zijne beste krachten kwijt.

Hy het net op sykheljen past. Hij heeft het ademhalen veronachtzaamd (hij is overleden). Ook: *Hy het it gat ta knypt.*

Hy komt by 't krapper ein. Hij wordt karig bedeeld (krijgt niet wat hem toekomt).

Hy is stringkitelich. Dit wordt gezegd van een paard dat het kittelen der trekzeelen (stringen) aan zijne zijden niet kan verdragen. Overdrachtelijk van iemand die lichtgeraakt is.

Hy docht dat net út haet of nyd, mar om eigen prefyt. Hij doet dat niet uit haat of nijd (eig.: evenmin uit vriendschap als uit haat) maar om eigen voordeel (nl. wanneer hij zich bijzonder dienstvaardig betoont jegens iemand, van wien hij hoopt te plukken).

Hy het my yn 'e nekke skopt; in den nek gezien (erg duur laten betalen).

Hy het my to fiter. Hij fopt mij, stelt mij te leur, laat mij er in loopen.

Hy formakket him as de moskjes yn 't sân. Hij vermaakt zich als de musschen in het zand. — Hij baadt zich in genot.

Ky smookt as in ridder. Hij rookt als een ridder.

Hy swit as in hazze. Hij zweet als een haas (die door de honden gebeten is). — Gezegd van iemand, die in een gevecht een bloedenden kop heeft gekregen.

Hy is in almis. Hij is een ongelukskind (iemand wien alles mislukt).

Hy scil dêr net rom fen sopje. Hij zal daar geen vette soep van eten (niet veel voordeel meê behalen).

Hy is stil en bistindich mei de knepen ynwindich. Hij is stil en ingetogen, maar niet zoo droog en koel als hij schijnt. — Ook: *Hy het de knepen yn 'e mouwe.* Hij zit vol streken, maar houdt zich leuk. Dit ook van een valschaard.

Hy is al abt ear 't er to kleaster komt. Hij is reeds abt, eer hij in het klooster komt.

Hy sloech fjouwer kearels njuggen earmen ôf. Hij sloeg vier kerels negen armen af. — Hij is een snoever.

Hy is in reed yn 't foar. Hij is een rit voor (bij een harddraverij of wedstrijd op schaatsen). — Fig.: hij heeft iets op anderen vooruit. — Ook: *Hy is yn 'e foarkâns,* zijne kans staat beter dan die van anderen.

Hy stiet op 'e dûbbelde kâns. Hij heeft dubbel kans.

Hy het de kost yn 't gasthûs. Hij heeft den kost in het gasthuis (een lekker leventje zonder veel werk).

Hy waerd dêr op syn festje spuid. Hem werd daar op zijn vest gespuwd. — Men zeî hem heftig de waarheid in zijn gezicht.

Hy is goed by syn sûpe en stût. Hij lust zijn nat en droog (is gezond en welgemoed). Zie I, 306.

Hy rûkt nei de lodde. Hij riekt naar de spade (is ziekelijk en zwak en zal wel niet lang meer kunnen leven).

Hy kin nin tûlen forstean. Hij kan geen scherts verdragen.

Hy snijt omstikken, dat de sydstikken der nei fleane. Hij snijdt groote stukken, dat er kleine na vliegen. — Hij spreekt dikke woorden of vertelt kolossale leugens.

Hy makket syn plak goed skien. Hij maakt zijne plaats goed schoon (doet zijn plicht zoo 't behoort).

Hy is dwaender en litter. Hij is doener en later (heeft het beheer eener zaak of huishouding).

Hy mei it wirk net rûke. Hij kan het werk niet ruiken; hij is zoo afkeerig van werken, dat hij aan de geur er van reeds te veel heeft.

Hy het in broer oan 't wirk forlern. Hij is zoo afkeerig van werken, alsof zijn broeder er aan gestorven ware.

Hy makket fen in skeet in tongerslach. Hij maakt van een veest een donderslag (van eene kleinigheid vreeslijk veel ophef).

Hy kin linich oer de wjuk draeije. Hij weet handig te zwenken als een vogel in de lucht. — Holl.: de huik naar den wind hangen.

Hy het dêr de rook fen krige. Hij heeft daar de lucht van weg (iets van de zaak vernomen).

Hy det wol, mar dijt net. Hij doet wel zijn best, maar 't gedijt niet. — Hij komt niet vooruit.

Hy kin syn brief net lêze. Hij kan zijn brief niet lezen (zijne taak niet volvoeren).

Hy het it efter 'e kiezzen. Hij heeft het achter de kiezen (begrijpt de zaak).

Hy is gjin loerreman. Hij is geen weeke kaas (laat zich niet in de luiers leggen).

Hy lit him wol liede, mar net twinge. Hij laat zich wel leiden, maar niet dwingen.

Hy slacht er mei de koarte kloet twisken. Hij slaat er met den korten kloet tusschen (maakt kort en goed een einde aan den twist).

Hy is bang fen syn eigen skaed. Hij is bevreesd voor zijn eigen schaduw. — Hij ducht gevaar waar 't niet bestaat, hetzij door schuldbesef of door gebrek aan zelfvertrouwen.

Hy falt yn 'e lijte. Hij valt in de luwte (zijne heftigheid bedaart, als een snelzeilend schip, dat op eens in de luwte van huizen of boomen komt).

Hy mei earst hjar hird wol ris rikjen sjên. Hij dient eerst haar haard wel eens te zien rooken — Hij kent het meisje waarop hij verliefd is niet genoeg.

Hy is 't oanbarnsel fen 'e poatstrou net wirdich. Hij is het aanbrandsel van de potjestruif niet waard (hij deugt voor niets goeds).

Hy rekkent nei him ta. Hij rekent naar zich toe (te veel in eigen voordeel).

Hy is yn 'e lytse loege. Hij is tijdelijk hulpbehoevend (door onvoorziene omstandigheden).

Hy het it linnen op 'e bleek. Hij heeft het linnengoed op de bleek (draagt een wit voorhemd, wat men van hem niet veel gewoon is).

Hy is yn blâns en glâns. Hij is in balans en glans (in goeden doen en volkomen gezond).

Hy is moarnich of *moarnsk.* Hij heeft de morgenziekte (is erg knorrig kort na zijn opstaan).

Hy kin 't paed wol waerm hâlde. Hij kan het pad wel warm houden (zoo dikwijls komt hij hier aangeloopen).

Hy is hjar foarby komd, heeft haar vleiend overgehaald tot iets verkeerds (hij heeft haar verleid).

Hy het foar bidden yn 't brea biten. Hij heeft vóór bidden in het brood gebeten (vóór het huwelijk zijne bruid bezwangerd).

Hy is sa stil as in bêdpisser. Hij is zoo stil als een bedpisser (maakt niet veel praatjes, omdat hij iets op zijn geweten heeft).

Hy giet nei beppekelder. Hij gaat verloren (geldelijk of lichamelijk).

Hy fynt dêr gjin bien yn. Hij vindt daar geen been (tegenzin of bezwaar) in.

Hy sit yn earnskloeren. Hij zit in arendsklauwen (in de macht van deurwaarders, enz.).

Hy wit net op hwet earsbil er sitte scil. Hij weet niet op welk aarsbil hij zal zitten (is verlegen hoe de zaak aan te pakken).

Hy skyt troch in faeije ears. Hij speelt een gevaarlijk spel (het redmiddel dat hij aangrijpt is bedenkelijk).

Hy sit twisken twa heabulten to kakken en is yet forlegen om in earswisk. Hij zit tusschen twee hoopen hooi te k..... en is nog verlegen om een aarswisch.

Hy spilet op 'e klompen. Hij speelt op de klompen (is ongemanierd aan 't uitvaren).

Hy is der sa eang fen as de roeken fen in sjamme. Hij is er zoo bevreesd voor als de kraaien voor een vogelverschrikker, d. i. in 't geheel niet.

hier.

Krol hier, krol sin, krol wêzen sit er yn. Krul haar, krul zin, krul wezen zit er in. — Ook: *Krolle hierren, krolle sinnen.*

Immen nei 't hier fiele. Iemand naar het haar voelen (met hem plukharen).

Pak mar ta, mar my net yn 't hier. Pak maar toe, maar niet in mijn haar. — Gezegd om iemand tot eten aan te moedigen.

Op in hier ôf kin min gjin mophoun weage. Op een haar af kan men geen mopshond wegen. — Op een kleinigheid mag men niet zien.

Dêr is hier oan 'n knikkert. Daar is haar aan den knikker (daar zit geld).

Ik hab him it hier ris útkjimd. Ik heb hem de haren eens uitgekamd. — Eig.: hem mijne vingers in de haren gezet; overdr.: hem harde waarheden gezegd.

Min moat it hier mar goed út 'e eagen strike. Men dient de haren wel goed uit de oogen te strijken (uit zijn oogen te zien).

Dat hier is al dea, dat de bûter plige gear to hâlden. De man is reeds dood, die de zaak pleegde in stand te houden.

Syn hier krollet as in trekskippers-mêst. Zijn haar krult als de mast eener trekschuit.

It rout him safolle as er hierren op 'e holle het. Het berouwt hem zooveel als hij haren op het hoofd heeft.

hin.

In hin is 't sin, mar gjin gewin. Kippen houdt men voor liefhebberij, niet om voordeel.

Dy him sels forkromlet wirdt fen 'e hinnen opfretten. Wie zichzelven verkruimt, wordt door de kippen opgevreten.

Hy wynt om as in aeisiik hin. Hij loopt heen en weêr als een eierzieke kip (die haar ei niet weet kwijt te raken).

Kwea hinnen dy 't hjar aeijen ûtlizze en thûs to iten gean. Slechte hoenders, die hare eieren buitenaf leggen en tehuis komen eten. — Fig.: van overspelers.

De wiiste hinnen lizze de aeijen wol ris bûten 't nêst. De wijste hennen leggen de eiers wel eens buiten 't nest. — Neuswijze nufjes verliezen wel eens haar eer.

Hy byt op 'e tosken as in dea hin op 'e loarte. Hij bijt op zijn tanden als een doode kip op een drol.

Hy slacht er yn om as malle Jan yn 'e hinnen. Hij slaat er in rond als malle Jan in de kippen. — Hij werkt met ijver zonder overleg en verstand.

Sa nijsgjirrich as in hin mei in glêzen gat. Zoo lichtgeraakt en onhandelbaar als een kip met een glazen achterdeel.

Hy scil yet yn 'e hinnekjitte fordrinze. Hij zal nog in den kippendrek verzuipen. — Hij krijgt door zijne lompheid allerlei ongelukjes.

Dy 't fen „tsjoe!" seit mient de hinnen allegearre. Wie tsjoe! roept meent alle hoenders (en niemand moet meenen dat hij iets vóór heeft). — *Tjoe!* roept men om hoenders weg te jagen.

Hja sit boppe op 'e heap lyk as de hinnen. Die (slordige vrouw) zit op een vuilen rommel, als de kippen op den mesthoop.

Wy gean jouns mei de hinnen op 'e beam. Wij gaan 's avonds met de kippen op stok (dus vroegtijdig). — Werkmansgezegde.

Goenacht mei elkoar! sei de mird en stoep yn 't hinnehok. Goedennacht met elkander, zeî de bunsing, en stapte het kippenhok in.

De hinnen leijen goed, mar hja ha de aeijen opfretten. De kippen legden goed, maar hebben de eieren opgevreten. — Die lieden hebben wel geld verdiend of gewonnen, maar niets nagelaten.

Hy het dêr in meltse hin oan. Dat is voor hem een eierleggende kip (een zaakje waarvan hij aanhoudend voordeel trekt).

hynsder, hyngst.

In skurf hynsder freest de roskaem. Een schurft paard vreest de roskam. — Ook: *Dy 't glêd oer 'e hûd is* (een goed geweten heeft) *freest de roskaem net.*

In hynsder mei fjouwer poaten stroffelt wol ris. Een paard, al staat het op vier pooten, struikelt wel eens.

Wite hynsders stiet it wâlterjen net goed. Voor witte paarden voegt het niet, zich in het slijk te wentelen.

In hynsder dat ienkear op 'e rin wêst het kin dat gau ris wer lappe. Een paard, dat eens aan 't hollen is geweest, kan het licht eens weêr doen.

De bêste hynsders fynt min op 'e stâl. De beste paarden vindt men op stal (niet op de markt). — De deugdzaamste meisjes vindt men in 't ouderlijk huis, niet op de kermis.

De hynsders fet en de man meager. De paarden vet, de man mager. — Overdreven liefhebberij voor fraaie paarden kan iemand verarmen.

Dy it sterkste hynsder het kin hirdst foarût komme. Wie het sterkste paard heeft, kan het snelst vooruit komen. — Wie 't meeste geld heeft, is er 't best aan toe.

It hynsder het moanne-eagen. Het paard heeft maan-oogen, zijn gezicht gaat met de maan op en af (een ziekelijkheid).

Dêr kin in blyn hynsder gjin skea dwaen. Daar kan een blind paard geen schade aanrichten (omdat er niets van waarde in huis is).

Hy slacht de hynsders earsling foar de wein. Hij spant de paarden averechts voor den wagen (onderneemt of bestuurt zijne zaken verkeerd).

Hâld it hynsder by de stirt. Houd het paard bij den staart. — Strijd voor uw goed recht zoo lang ge kunt; geeft ge 't eenmaal op, dan is 't verloren.

Hy boun it deade hynsder fêst. Hij bond het doode paard vast (nam voorzorgen toen het te laat was).

Dy de hyngst krije wol smyt him net mei de team foar 'e holle. Wie den hengst wil grijpen, slaat hem niet met den toom voor den kop.

Min kin gjin rinnende hyngst bislaen. Men kan geen loopenden hengst de hoeven beslaan.

Hyngsteflêsk is djûr flêsk. Paardevleesch is duur vleesch. — Paarden veel te gebruiken en daarbij goedgevleesd te houden, kost veel geld.

Hynsders jouwe tinne mâlke. Paarden geven dunne melk (brengen niets op; een boer houde dus niet meer dan noodzakelijk is).

It hynsder scil de stâl wol fine. Het paard zal den stal wel vinden. — De zaak komt vanzelf terecht.

It giet sa gau as in mophoun in hynsdér opfrette kin. Het gaat zoo vlug als een mopshond een paard kan opvreten.

In wyld hynsder is gjin fjild to wegerjen. Een wild paard kan men geen veld weigeren (maar moet men uit den weg gaan). — Doldriftige menschen moet men niet tegenstaan.

Dy 't in hynsder minne wol en fyoelespylje moat hwet yn 'e broek ha. Wie een paard wil mennen en de viool bespelen moet iets in de broek hebben (de noodige bekwaamheid bezitten).

It giet sa hird efterút as in hynsder en wein ride kin. Het gaat zoo hard achteruit (in het finantieele) als een paard-en-wagen rijden kan.

In hynsder yn 'e stap hellet in hirddraver wol yn. Een paard in den stap haalt een harddraver wel in.

Lien dyn hynsder oan in bidler en hy fljucht er mei út in fjouweren. Leen uw paard aan een schooier en hij gaat er meê galoppeeren (maakt misbruik van uwe vriendelijkheid).

Min rekket wol oan in lam hyngst al keapet min him net. Men geraakt wel aan een lammen hengst, al koopt men er geen.

Wite hynsders habbe in bulte struijen nedich. Witte paarden behoeven veel stalstrooisel. — Pronkzieke vrouwen kosten veel geld.

It is in hynstefôlle. Het is een hengstveulen (een schadelijke zaak).

Honger hjit makket rie hynstebeane swiet. Honger maakt rauwe paardenboonen zoet.

Hwet mienste dat ik út in hynstekop petearje? Wat denkt ge, dat ik uit een paardekop spreek? (Dat het maar praatjes zijn, die ik opdisch?) — *Hy kin 't net út in hynstekop sûge.* Hij kan het niet uit een paardekop zuigen, het moet uit zijn eigen hoofd komen (een vers, fraai opstel, enz.).

In koarts as in hynsder. Een koorts als een paard (een hevige koude koorts).

In weak hynsder moat min mei in seafte team stjûre. Een paard met een weeken (zachten) bek, moet men met den zachten teugel leiden (en zachtaardige menschen niet streng beheerschen).

It hynsder is hird yn 'e bek, het paard is hard in den bek, niet gemakkelijk te mennen. Fig. *Dy kearel is hird yn 'e bek*, die man is moeilijk van zijn stuk te brengen.

Hy socht om 't hynsder en hy siet er op. Hij zocht om het paard, terwijl hij er op zat (wanneer iemand iets zoekt dat onder zijn bereik ligt).

Stadich-oan! it is 't jong hynsder. Bedaard wat! het is het jonge rijpaard. — Schertsende aanmaning tot omzichtigheid, vooral bij 't stoeien met een meisje.

Seis hoarnbijen is in hynsders dead. Zes hoornbijen (zekere wesp) kunnen een paard dooden. (Acht schijnbaar nietige personen of omstandigheden niet te gering).

Better in blyn hynsder as in leech helter. Beter een blind paard dan een ledig halster.

Dy 't wit hwet er wol pakt it hynsder by de team. Die weet wat hij wil, pakt het paard bij den toom.

Dou hoefst my gjin bline hynsders foar de doar te lieden. Gij behoeft mij geen blinde paarden voor de deur te leiden (niet te denken mij met leugens te kunnen misleiden).

In honger as in hynsder, — as in poep.

In jown hynsder sjucht min net yn 'e bek. Een gegeven paard ziet men niet in den bek. — Een geschenk mag men

niet scherp beoordeelen. — Oudt.: *In jown gûl sjucht me net yn 'e mûl.*

It rydt noait hirder as op in liend hynsder mei eigen spoaren. Men rijdt nooit sneller dan op een geleend paard met eigen sporen.

Ik lien ljeaver myn himd út as myn hynsder. Ik leen iemand liever mijn hemd dan mijn paard.

In Fries lient nimmen syn wiif en syn hynsder. Een Fries leent niemand zijne vrouw en zijn paard.

Malgûdhea, hyngstebrea, skieppenea, kouwedea. Malgoedhooi, paardenbrood, schapennood, koeiendood. — Het hooi van mallegoed (kwadernaat, onjer) is goed paardenvoeder, schapen houden er des noods het leven bij, maar koeien sterven er van.

De hyngst fen 'e stâl liede. De hengst van stal leiden (het mes trekken om te vechten). — Het hecht van een zakmes was vroeger gewoonlijk versierd met een paardekop, van zilver of uit hout of been gesneden. — Ook: *It rúntsje* (ruintje) *fen 'e stâl helje.*

hja.

Hja habbe noait genôch al stie de skeppe der yn. Zij hebben nooit genoeg, al stond de schup er in (in den geldhoop, om zoo maar op te scheppen).

Hja tsiere as hoantsen. Zij kijven en twisten als kemphanen.

Hja skûlje allegearre onder ien tekken. Zij spannen samen (spelen met elkander) onder één hoedje.

Hja binne mei de printebibel (ook *de soldatebibel*) *oan 'e gong.* Zij houden zich bezig met den prentbijbel; ook den soldatenbijbel (zij spelen kaart).

Hja kinne hjar eigen koarsten wol bite. Zij kunnen hunne eigene korsten wel bijten (zonder hulp van gasten en klaploopers hun niet overvloedig inkomen wel verteren).

Hja sitte op 'e doppen. Zij zitten op ledige eierschalen. — Hunne bezittingen schijnen iets, maar zijn niets.

Hja fjuchtsje as earme helten. Zij vechten als arme helden.

Hja koene ús dat wol ôf-liene en 't werombringen forjitte. Men zou ons dat kunnen afleenen en het terugbrengen vergeten ('t ons kunnen ontstelen, nl. losse goederen buitenshuis).

Hja lûke mei in-oar oan ien line. Zij trekken samen aan één lijn (trekken partij voor elkander).

Hja binne allegearre mei 't selde sop bigetten. Zij zijn allen met hetzelfde sop overgoten. — Lieden van éene soort.

Hja bringe neat by elkoar as fjouwer neakene billen. Zij brengen niets te zamen dan vier naakte billen. — Van een arm bruidspaar.

Hja scille de skonken by elkoar stekke. Die twee willen de beenen bij elkaar steken (gaan trouwen).

Hja roanen oft se in bonke om in oartsen hiene. Zij liepen alsof zij een been voor een oortje konden koopen.

Hja hinget er om as wiet hea om 'e skûte. Zij (het meisje) hangt er om (om haar vrijer) als nat hooi om de schuit.

Hja het it pak útskodde. De vrouw heeft het pak uitgeschud (eene gemakkelijke bevalling gehad).

Hja giet oft se yn kramtriedden hinget. Zij loopt, alsof zij in kramdraden hangt (als een marionet; in een gemaakte houding met gemaakte bewegingen).

Hja is yn 'e wjuk sketten. De vogel is in de vlerk geschoten. — Fig.: het meisje is bezwangerd.

Hja scil hjar mem wol thús komme. Zij zal wel bij hare moeder tehuis komen (nl. in gezegende omstandigheden; van een dienstmeid).

Hja is sa onleech as in firt yn 'e panne. Zij is zoo onledig als de veest in de pan of den schotel (Oud Handschr.).

Hja lit hjar net maklik ride. Zij laat zich niet gemakkelijk leiden. — Zij gelijkt een paard dat niet ieder kan mennen.

Hja scil him de flieën wol ôffange. Zij zal hem de vlooien wel afvangen (eene flinke jonge vrouw, wier echtgenoot veel ouder is dan zij).

Hja sit as in swan yn 't nêst. Zij zit als een zwaan in het nest. — Van eene luie vadzige vrouw, die in de meest gemakkelijke houding op haar

stoel zit. Ook: *Hja is in briedswan*, eene broedende zwaan.

Hja babbelt as in swealtsje op in beanstok. Zij babbelt (snatert) als een zwaluw op een boonenstaak.

Hja is oan 't omfallen ta. De vrouw is aan het omvallen toe (hoog zwanger).

Hja stiet op 'e heechste trep. Zij staat op de hoogste sport. — Zij is bruid; na den trouwdag daalt zij weêr af.

Hja kin wol foar de kreammen lâns. Zij mag gerust langs de kramen gaan. — Zij ziet er knap genoeg uit om zich te vertoonen.

Hja het skammeltsjes to keap. Zij heeft schameltjes te koop. — Zij schaamt zich. Van kinderen en jonge meisjes.

Hja is sa lang fen tût dat min hjar wol helterje scoene. Zij is zoo lang van snoet (of tong; zoo praatzuchtig) dat men haar wel diende te breidelen.

Hja kin de tonge op 'e skouders hingje litte. Haar tong is zoo lang, dat zij die op haar schouder kan laten hangen. — Zij is eene klappei eerste klas.

Hja kin op in stûr draeije. Het (nuffige meisje) kan (met hare fijne voetjes) wel op een stuivertje ronddraaien.

Hja het ien onder 'e skeldoek biflapt. Zij heeft er een onder haar voorschoot beflapt (een man veroverd).

Hja het hwet onder 'e skeldoek. Zij heeft iets onder haar voorschoot (is zwanger).

Hjo het hjar doaiter op 'e tuttelpleate (Hindeloopen). Zij heeft haar dochter op de titelplaat (pronkt het meisje mooi op om vrijers te lokken).

Hja het dêr in trekplaster. Het meisje heeft daar ter plaats een trekpleister (een bemind voorwerp, waarom zij er liefst blijft wonen of anders zich er gaarne vertoont).

Hja is onder 'e hoantsen útbret. Zij is onder de kemphanen uitgebroed. — Zij is eene feeks.

Hja is in stikje gûd dat net forblikke scil. Zij is een stukje goed dat niet zal verkleuren (eene degelijke jonge vrouw of meisje).

hjit, kâld.

Hy is gau hjit en gau kâld lyk as in bliken tsjettel. Hij is ras heet en ras weêr afgekoeld, als een blikken ketel (spoedig opgewonden vol vuur, even spoedig weêr koel en onverschillig).

Dêr wird ik hjit noch kâld fen. (Die vermaning, berisping of dreigementen; dat ernstig geval) daar trek ik mij niets van aan. — Ook: *Dat komt my net oan 'e kâlde klean.*

Hy is bang dat er him oan kâld wetter barne scil. Hij vreest zich aan koud water te zullen branden (is te schroomvallig om iets van beteekenis te ondernemen).

It is my to hjit, ik lit it stean. Het is mij te heet (te duur) ik neem het niet.

Hy is ljeaver kâld as wirch. Hij is liever koud dan vermoeid. — Hij houdt meer van luieren dan van werken.

Hy sit op hjitte koallen. Hij zit op heete kolen (in erge bezorgdheid, in pijnlijke onzekerheid).

hoanne.

As de hoanne in aei leit kraeije de hinnen. As de haan een ei legt, kraaien de kippen. — Als er een wonder gebeurt zullen er wel meer volgen.

Basiliskus-aeyen wirde fen 'e hoanne útbredt. Basiliskus-eieren worden door den haan uitgebroed. — Van hem of haar komt niets terecht.

Nei nijjier ha wy de winnende tiid, den skeelt it alle dagen in hoannestap. Na nieuwjaar hebben we den winnenden tijd, dan lengen de dagen telkens een hanenschrede.

Hy bliuwt by de hoanne. Hij blijft bij den haan (in het A-B-boek). — Hij komt niet vooruit in de wereld.

It kin gjin hoanne lije. Er kan geen haan af. — De boer heeft de hoeve zoo hoog gepacht, dat het verlies van een haan hem reeds te veel is.

Nim it my net kwea, sei de mird en biet de hoanne de kop ôf. Neem het me niet kwalijk, zeî de bunsing, en hij beet den haan den kop af.

Hy forhellet him as de hoanne yn 'e waeiboaits. Hij herstelt zich als de haan in de weikuip.

Syn hoanne moat kening kraeije. Zijn haan moet koning kraaien. — Hij wil zijn wil doordrijven.

Der kraeit gjin hoanne nei. Er kraait geen haan naar. — Het loopt stilletjes af, trekt niemands aandacht.

Hy spilet de brette hoanne. Hij speelt den gebraden haan (maakt veel leven, is weerbarstig, tegenstrevend).

Hy stapt as in stoaterse hoanne op in hjit plaet. Hij stapt als een stotershaan op een heete plaat.

hoek, hoeke.

Hy sit oan 'e hoek. Hij zit aan den (visch) hoek. — Hij is getrouwd; zit in handen zijner schuldeischers, van het gerecht, enz.

Hy is 't hoekje toboppe. Hij is het hoekje (het gevaar) te boven. — Hij is er bovenop.

Hy giet de hoeke om. Hij gaat den hoek om (zal moeten sterven).

Hy is in heel stik om 'e hoeke. Hij is een geheel stuk om den hoek (een heel eind op weg om zijn doel te bereiken).

Hy komt flink út 'e hoeke. Hij komt flink voor den dag (met geld; ook om ronduit zijn meening te verkondigen).

Hâld dy stil! of ik scil dy de fjouwer hoeken fen 'e keamer ris sjên litte. Houd u stil, of ik zal u de vier hoeken der kamer eens laten zien (alias u duwen en stooten van den eenen hoek der kamer naar den anderen).

holle.

De skoenmakker moat de skoen nei de foetten miette en nei de holle meitse. De schoenmaker moet de schoenen naar de voeten meten en naar het hoofd maken (rekening houden met den smaak zijner klanten).

Folle hollen, folle sinnen, sei de man en smiet in koer mei fiskkoppen omfier. Veel hoofden, veel zinnen, zeî de man, en wierp een mand vol vischkoppen omver.

De holle is 't roer fen 't skip. Het hoofd is het roer van het schip. — Is dit onwel, dan mist men allen levenslust.

Ljue dy 't goud op 'e holle drage, moatte nin koper yn 't pongkje dwaen. Vrouwen, die goud op het hoofd dragen, moeten geen kopergeld in het (kerke-) zakje doen, — zeî men vroeger!

De holle waerd my kreas. Mijn gelaat werd blozend. — Ik werd een weinig boos, zoodat het bloed mij naar de wangen steeg.

Der wjukkelt him hwet oer 'e holle. Er vleugelwuift hem iets over 't hoofd. (Hij zal eerlang kunnen erven). — *Der hinget ús hwet oer 'e holle.* Er hangt ons iets boven 't hoofd. — Wij hebben iets van belang te verwachten, bv. de bevalling van de vrouw des huizes.

Dat wiif set hjar man in kroane op 'e holle. Die vrouw zet haar man een (schande) kroon op het hoofd. — Zij pleegt overspel.

Hy is glêd om 'e holle. Hij is glad om zijn hoofd (ruim voorzien van geld). — Eene warme spijs, glinsterende van vettigheid, is ook *glêd om 'e holle.*

In man mei in holle. Hied er twa den hied er ien tofolle; hied er trije, den koene wy ek ien krije. Kinderrijm.

De holle der by hâlde, is better as de holle der ôf. Het hoofd er bij houden (geen moed verliezen) is beter dan het hoofd er af.

Dêr 't immen sels net komt wirdt him de holle net wosken. Waar iemand zelf niet komt, wordt hem het hoofd niet gewasschen. — Ook: *Dêr 't immen sels net komt wirdt him de kop net klaud.*

Hy het in forkeard steed yn 'e holle. Hij heeft een kwaad plekje in het hoofd (een knorrige bui).

De wyn yn 'e holle makket faek in gek yn 'e mûle. De wijn in het hoofd maakt dikwijls een zot in den mond. — *In biroaide holle, in lége pong.* Een berooid hoofd, een ledige beurs.

't Is better de holle to tútsjen as 't gat. Het is beter het hoofd te zoenen dan den aars (den baas te spreken dan den knecht).

houn.

In houn op syn eigen hiem fjuchtet fûl. Een hond op eigen erf vecht vinnig.

Hja habbe him foar de hounen foun. Zij hebben hem voor de honden ge-

vonden. — Zij beschouwen hem met minachting; hij kan niets goeds doen.

As de houn komt ta heare, wit er biskie noch eare. Als een hond (lomperd) een heer wordt, kent hij bescheidenheid noch eer.

Hy is bikend as de bonte houn. Hij is bekend als de bonte hond (overal bekend).

Ik bin der sa bang fen as de houn fen bruijen. Ik ben er zoo afkeerig van, als de hond van een pak slagen.

Hwet is jild? De hounen wolle 't net ienris frette. Wat is geld? De honden willen 't zelfs niet vreten.

Hy sit op as de houn to Ljouwert. Hij zit op als de hond te Leeuwarden. — Deze hond was vroeger eigenlijk een zittende leeuw, het stadswapen vasthoudende, boven op de kaak en de geeselpaal te Leeuwarden.

Houns grime wykt for in bonke. De grimmigheid eens honds wijkt voor een been.

Hy doocht de houn yn 'e pôt net. Hij deugt den hond in den pot niet.

Hwa wol de houns holle fille? Wie wil den kop des honds villen (de gevaarlijke taak aanvaarden)?

It wis foar 't onwis, sei de man, en hy boun in dea houn de bek ta. Het zekere voor het onzekere, zeî de man, en hij bond een dooden hond den muil dicht.

Twa kwea hounen bite elkoar net. Twee kwade honden bijten elkander niet.

In goed wetterhoun freest gjin modderige sleat. Een goede waterhond vreest geen moddersloot.

It fet wol boppe driuwe, al is 't ek fen in dea houn. Het vet wil boven drijven, al is het ook van een dooden hond.

In houn by in bonke ken gjin frjeonen. Een hond bij een been kent geene vrienden.

It hier fen de houn genêst it gat dat er my biten het. Het haar van den hond geneest de wond, die hij mij gebeten heeft. — Om de katterigheid, volgende op een uitgeslapen roes, te verdrijven, neemt men een borrel.

Min fynt seaft in stôk om in houn to slaen. Men vindt gemakkelijk een stok om een hond te slaan (en evenzoo een voorwendsel, om iemand onrechtmatig te behandelen).

Der binne mear hounen as bonken. Er zijn meer honden dan beenderen. — Het getal liefhebbers of gadingmakenden is te groot.

Folle wynhounen dwaen de hazze de dead. Vele honden zijn der hazen dood.

Hy is houn yn 'e tsjerke. Hij is hond in de kerk (de verschoppeling in een gezin).

Hy rint him nei as de houn de siikke merrie. Hij loopt hem na, als de hond de zieke merrie (bv. een schuldeischer zijn schuldenaar).

Hy het de houn in halsbân om dien. Hij heeft den hond een halsband omgedaan (een ander gedwongen te doen wat deze volstrekt niet wilde).

Hy bilet wol, maar byt net. Hij blaft wel, maar bijt niet. — Hij maakt wel wat leven maar is niet gevaarlijk.

Hy is der gjin houn oer om ris hwet to jaen. Hij is er geen hond over (d. i. niet te karig en bekrompen), om eens iets te geven.

Hy sjucht op gjin hier as er in houn skeart. Hij let op geen haartje, als hij een hond scheert (neemt het niet zoo nauw [met de eerlijkheid], als hij te doen heeft met iemand, die wel betalen kan).

Hy is fen 't hountsje biten. Hij is van het hondje gebeten (licht geraakt; van Lotje getikt).

Hy is sa bang as 't hountsje. Hij is zoo vreesachtig als een kefhondje (dat bij den minsten tegenstand vlucht).

Men moat yen op 'e tiid forwarre, oars bite de hounen yen. Men moet zich op zijn tijd verweren, anders wordt men door de honden gebeten.

Hja waerden útmakke oft se foar de hounen foun wieren. Zij werden met zooveel minachting besproken, alsof zij voor de honden waren gevonden (dus door dezen versmaad).

Dêr 't de houn syn stirt leit is 't skien fage. Waar des honds staart ligt, is 't schoongevaagd.

Dy 't mei hounen omgiet kriget flieën. Wie met honden omgaat, krijgt vlooien.

It bikomt him as de houn de woarst. Het bekomt hem als den hond de (gestolen) worst (waarvoor hij slagen kreeg). — Ook: *It bekomt him as de houn it gears-iten*, het grasvreten.

Net om my, sei de houn, mar 't keal is nedich dea. Niet om mijn belang, zeî de hond, maar 't kalf dient geslacht.

Hearskippij fiere wol in minske graech, dêrom het in bidler in houn. Heerschappij voeren doet een mensch gaarne, daarom heeft een bedelaar een hond.

Hwet is in houn dy net bilet? Wat beteekent een hond, die niet keft?

Dauwe op 'e rein, it waer wol hounje. Dauw op den regen, het weder wil hondsch worden.

Hy het dêr in houn giseljen sjoen. Hij heeft daar een hond zien geeselen. — Het is hem daar zoo vergaan, dat hij er niet gaarne weêr komt.

Dy 't efteroan komt bite de hounen. Wie achterna komt, wordt door de honden gebeten. — Zorg dus niet de laatste te zijn.

As 't ris op in hounjen gyng, scoe 't der ta komme hwa 't meast mansk wie. Wanneer 't eens op een honden ging (tot een wedstrijd of gevecht kwam), zou blijken wie de knapste was.

It snijt dêr hounehier. Het sneeuwt daar hondenhaar. — Er wordt hevig getwist en gekeven.

Alde hounen is 't min byljen to learen. Ouden honden is het moeilijk blaffen te leeren.

Der binne mear hounen dy 't Blom (ook *Blaffert*) *hjitte.* Er zijn meer honden die Bloem (of: Blaf) heeten. — Gij zijt het niet alleen die gemeend kan zijn.

De hounen scille hast om my bylje. De honden zullen haast om mij janken. — Ik zal spoedig sterven.

Dy 't mei hounen farre wol moat de teven foarop stjûre. Wie met honden varen wil, moet de teven vooruit zenden. — Ook: *Dy 't mei hounen ploeije wol moat de teven foaryn spanne.*

De iene houn wirdt mei de oare fûl. De eene hond wordt met den ander kwaadaardig. — De eene mensch bederft den ander.

Hy fynt de houn yn 'e pôt. Hij vindt den hond in den pot (om dien uit te likken). — Hij komt, als demaaltijd is afgeloopen en kan niets krijgen.

It is de iene houn leed dat de oare in bonke het. Het is den eenen hond leed, dat de ander een been heeft.

Min wirdt faek meast fen yens eigen hounen biten. Men wordt dikwijls het meest door zijn eigen honden gebeten.

Min fynt gjin spek yn in hounenêst. Men vindt geen spek in een hondennest (geen kliekje in de borrelflesch eens drinkers).

Min moat bylje mei de hounen dêr 't min mei yn 't bosk is. Men moet huilen met de honden, waarmeê men in 't bosch is (zich schikken naar de menschen, onder wie men verkeert).

Negen dagen jachtig, negen weken drachtig, negen dagen blind, dat is een honden- of kattenkind. (Stadfr.)

Dat blinkt as in biferzene houneleutel yn 'e moanneskyn. Dat blinkt als een bevrozen hondenkeutel in den maneschijn.

Hy is sa onwennich as in houn. Hij heeft heimwee als een hond.

Dêr 't ien houn pisset der pisje mear. Heeft een kwaadspreker 't op u gemunt, dan volgen er meer.

Ast in bonke op-ytste kinst tsjin in houn rinne. Wanneer gij een been op-eet, kunt ge tegen een hond loopen (of ge den wedloop zult kunnen winnen is een andere vraag).

hout.

Dêr 't hout kappe wirdt falle spoennen. Waar hout gehakt wordt, vallen spaanders. — Waar gewerkt wordt, is iets te verdienen.

Der is klaphout to forsjitten. Er is klaphout te verschieten. — Er is een nieuwtje in het dorp.

Hy slipet de houten hammer. Hij slijpt den houten hamer. — Hij luiert, terwijl hij behoort te werken; hij is een dagdief.

Hy docht dat op syn eigen houtsje. Hij doet dat op eigen verantwoording (zonder anderen, die er meê gemoeid zijn, te vragen of te raadplegen).

Hy is sa opmerksum as in houten klomp. Hij is zoo oplettend als een houten klomp.

Hy is in houten hispel. Hij is een houten haspel (een onbeholpen lomperd).

hûd.

Hy stiket yn in forkearde hûd. Hij steekt in een niet gave huid. — Hij heeft een ziekelijk lichaamsgestel.

Hy is skien (of *net skien*) *op 'e hûd.* Hij is zuiver (of niet zuiver) op de huid. — Hij heeft niets of wel iets op zijn geweten.

Hy het plakken op 'e hûd. Hij heeft vlekken op de huid (euveldaden op zijn geweten). — Ook: *Hy het lapen op 'e jas.*

Elk moat mei syn eigen hûd nei de loaijer. Ieder moet met zijn eigen huid naar den looier (zijn eigen doen en laten verantwoorden).

hûs.

As immen in nij hûs bout, den jouwe de frjeonen de ruten. Wanneer iemand een nieuw huis bouwt, geven de vrienden de glasruiten. — Deze gewoonte bestond vroeger in Friesland en ook elders, evenals men thans nog aan jonggehuwden huisraad schenkt. Bekend is het, dat de vensterruiten oudtijds zeer klein waren, maar één huis had niet zelden verschillende personen tot gevers, daardoor was de grootte en gedaante wel eens zeer verschillend. De bouwheer, die de glazen ten geschenke ontving, liet ze beschilderen met de namen der gevers, vergezeld van zinspreuken, en waren het aanzienlijken, met de familiewapens. Zulke geschilderde glazen worden nog in museums bewaard. — Niet alleen glazen, ook wel balken werden voor een gebouw geschonken. Dan werden de namen of wapens der gevers gesneden of gebeiteld in de neuten, waarop de balken in de muren liggen. In de kanselarij te Leeuwarden moet dit nog te zien zijn. Zie I, 205.

Spotters hûskes reitse yn 'e brân. Spotters krijgen spottersloon.

Dat stiet lyk yn 't hûs. De naald van den evenaar staat rechtop in het huisje. — Het een weegt niet zwaarder dan het ander; ook figuurlijk.

Dy 't wol to pas ja sizze kin scil mei fen hûs. Die wel te pas ja weet te zeggen, mag meê van huis, d.i. op reis (hij is vertrouwd om zich onder de menschen te bewegen).

In goede gevel forsiert it hûs. Een goede gevel versiert het huis. — Fig.: een flinke neus versiert het gelaat. — Een noordfriesche schrijver zegt: „Gelijk bij een mensch de neus boven den mond staat, moet het huis een gevel boven de deur hebben, *anders is het geen friesch huis*". En verder: „Waar Friezen wonen, worden gevels gebouwd. Alzoo is de gevel het teeken van frieschen bouwtrant". [M. Nissen, de Freske Sjemstin me en Hugstiusk auerseting. (De friesche spiegel met eene hoogduitsche overzetting). Altona 1868]. — Maar gevels, zooals hij beschrijft, nl. boven de voordeur een gedeelte muur en daarboven een gedeelte dak, kennen wij in ons Friesland niet. Ik heb ze nooit gezien, dan misschien nabij de grenzen van Groningen en Drente. In het Westerkwartier van Groningen ziet men ze veel. — In het bovengedeelte muur, dat bij de Noordfriezen gevel heet, een luik waardoor men den oogst des velds naar binnen brengt, is hier evenzeer onbekend. Een gevel is hier een boven de deur rechtopgaande spitstoeloopende voormuur, evenals overal elders.

As immen in nij hûs bouwe wol moat er earst de spikers telle. Wie een huis wil bouwen, moet vooraf de spijkers tellen (zijn kas nazien).

Alde huzen binne pongluzen. Oude huizen zijn beursplukkers (kosten veel aan onderhoud).

Fier fen hûs hein by syn skea. Ver van huis, nabij zijn schade.

Ho neijer by hûs ho hirder rinne, lyk as de âlde hynsders. Hoe nader bij huis, hoe harder geloopen, evenals de oude paarden. — Tegen het einde van 't werk wordt een luiaard ijverig.

Hja scil yn 'e hûs net forskimmelje. Zij zal in huis niet beschimmelen. — Zij gaat veel uit.

In lyts dobke yn 't tjerkhof makket in greate romte yn 'e hûs. Een klein kuiltje in het kerkhof maakt een groote ledigheid (of opruiming!) in huis.

Hy kin him oan in strie stiette, dat it hele hûs davert. Hij kan zich aan een stroo stooten, dat het geheele huis davert. — Hij is lichtgeraakt en opvliegend.

Hy moast op in blauwe blês nei hûs. Hij moest op een blauwen bles naar huis (kreeg een blauwe scheen).

In hûs forkeapje mei alles hwet spikerfêst is. Een huis verkoopen met alles wat nagelvast is (wat in het huis zit vastgenageld). — Men vertelt van een man, die in groote verbolgenheid zijne vrouw met een harer ooren aan een deurpost nagelde, en toen naar de herberg ging, waar hij aan een kennis zijn huis verkocht *mei alles hwet spikerfêst wier.*

Hy hâldt it hûs by de skûrre. Hij houdt het huis bij de schuur (woont bij zijn bedrijf; fig. drijft zijne zaken zonder onnoodigen omslag of kosten).

Goedkeap is fier fen hûs. Goedkoop is ver van huis.

Min het tofolle tek op 't hûs. Men heeft te veel dak op zijn huis (te veel kinderen tot zijn last).

Mâl út, mâl thús. Mal uit, mal tehuis. — Zend een gek uit, gij krijgt een gek tehuis.

Hy is dêr sa thús as de mol yn 'e toer. Hij gevoelt zich daar tehuis als de mol in den toren.

De siele útfenhûs stjûre. De ziel van huis zenden. — Een slaapje nemen.

Alde huzen stean de stoarm troch en falle by stil waer om. Oude huizen staan den storm door en storten bij kalm weder in. — Oude lieden staan soms eene ernstige ziekte door en sterven later zonder erge ongesteldheid.

As dat âld skythús omfalt scil der hwet komme to stienskienmeitsen. Wanneer die oude bouwval instort, zal er wat te doen komen met steenschoonmaken. — Als die oude rijke vrek sterft, krijgen de erfgenamen wat te verdeelen.

ien.

Dat is ien út it héle hout. Dat is iemand uit een geheel hout (een man uit één stuk).

Dat is yet ien: hwa wit it? Dat is nog iemand: wie weet het? — Het laat zich nog niet vooruit zien, wat van hem worden zal.

Der is ien fen syn fiif op 'e kuijer. Er is een zijner vijf (zinnen) op den loop. — Hij is (of schijnt) niet wel bij 't hoofd. Ook: *Der is ien (fen syn fiif) to blomkesiikjen*, uit bloempjes zoeken. Ook: *Hij mist ien fen 'e fiif.*

Dat is ien, as jy sokke mear ha wolle moatte jy se apart bistelle. Dat is er een (zooals niet dagelijks voorkomen); verlangt gij er meer van, dan dient ge ze afzonderlijk te bestellen. — Gezegd van een zonderling.

Twa tsjin ien is moardsjen. Twee tegen één is moorden.

Dat is ien, sokke het min gjin trettsien yn in dezyn. Dat is een, zoo heeft men er geen dertien in een dozijn (een zonderling).

Dêr 't ien op fâlt, dêr falle se allegearre op. Wordt iets of iemand door één geprezen of gelaakt, hij vindt spoedig vele volgelingen.

Ien dy 't altyd mei de stikel om rint. Iemand die altijd de stekelband om heeft (steeds scherp en bijtend in zijn spreken is).

Ien soan en dy bidoarn. Eén zoon en die bedorven (door de apenliefde der ouders).

iis.

Min moat net onbislein op 't iis komme. Men moet niet onbeslagen op het ijs komen (voldoende toegerust zijn voor wat men begint).

Dêr reitse 'k mei yn 't iis. Daar zak ik meê door 't ijs (kom ik meê in ongelegenheid).

It is skerp en hevel, sei Richel, en hy friet iis. Het is een schaarsche tijd, zeî R. en hij at ijs.

Hy fart foart as skou-iis. Hij werkt door als schuif-ijs (drijfijs). — Langzaam maar zeker werkt hij door, op zijn doel aan. — *Hy is in iisskouwer*, iemand die met vasten wil doorwerkt.

ik.

Ik bin skien oan 'e heak. Ik ben schoon aan den haak. — Mijn voorraad levensmiddelen is op.

Ik hab him syn sneins-oartsen jown. Ik heb hem zijn zondags-oortje gegeven (hem de laagheid zijner handelwijze eens ernstig onder 't oog gebracht).

Ik fordom it sa wyt as sûpe. Ik zweer het af zoo wit als karnemelk.

Ik moat ris witte ho 't de foarke yn 'e stâlle sit. Ik moet eens vernemen hoe de vork in den steel zit (hoe 't met de zaak geschapen staat).

Ik bin mei alles tofreden, sei in erfgenaem. Ik wil mij met „alles" tevreden stellen, zeî een erfgenaam.

Ik woe ljeaver! Ik wou liever (ik weet niet wat), dan wat mij wordt voorgesteld. Voluit: *Ik woe ljeaver dat ik ryk wie, en dou op trij' botsens nei.* — *Ik woe ljeaver dat ik stau as in yeskpot*, dat ik stoof als een aschpot.

Ik bin net fen 'e roeken op 'e dyk skiten. Ik ben niet door de kraaien op den dijk geworpen. — Denk niet dat ik een sul ben.

Ik scil dêr in skoatteltsje foar strike. Ik zal daar een grendeltje voor schuiven. — Ook: *Ik scil dêr in boerdtsje foar skutte* (een schotje voor schieten).

Ik moat it tige ûtskroarje. Ik moet het zeer zuinig overleggen (evenals een snijder (*skroar*), die uit een ietwat te kleine lap een kleedingstuk moet maken).

Ik scil 't near der op lizze. Ik zal dat werk verijdelen, de uitvoering van het plan voorkomen. — Bij publieken verkoop kan iemand het recht hebben dit te verhinderen, het *near* (Oudfr. *niar*) er op te leggen. In de steden zegt men wel: *It né* (neen) *der op legge.*

Ik kin dy wol tsienkear yn 't roun. Ik ben wel tienmaal zoo vlug en handig in mijn werk als gij. — Ook van geslepenheid tegenover domheid.

Ik wol ris poalshichte nimme. Ik wil eens op de hoogte der zaak trachten te komen.

Ik nim dat for myn siel. Ik neem dat voor mijne ziel (verantwoording).

Ik mei him net sykjen hearre. Ik mag hem niet hooren ademhalen (kan hem niet luchten).

Ik bin ta sokke fonken net wend. Ik ben aan zulke vonken niet gewoon.

Ik bin Lutersk. Ik ben Lutersch (mijn zakgeld is op).

Ik ha dy kearel yn 'e mot. Ik vertrouw dien man niet. — *Ik ha dat spil yn 'e mot.* Ik zie dat zaakje door, begrijp er de bedoeling van.

Ik scil him ris ût 'e leage waskje. Ik wil hem eens uit de loog wasschen (harde, bittere waarheden zeggen). — Ook: *Ik scil him it leksum ris lêze,* de les lezen.

Ik kin 't ût 'e stiennen net skoerre. (Geld heb ik niet en) uit de straatsteenen kan ik het niet trekken (dus betalen is mij onmogelijk).

Ik scil der kût of hjerring fen habbe. Ik zal er kuit of haring van hebben (zoo niet veel, dan toch iets).

Ik scil dy neef hjitte. Ik zal je neef noemen (mijne vuisten doen gevoelen).

Ik kin alle nêsten net waerm hâlde. Ik kan alle nesten niet warm houden (niet overal komen waar men mij roept of gaarne ziet).

Ik scil hjir de drompel net swart wâdsje. Ik zal hier den drempel niet zwart loopen (het u niet lastig maken met mijne bezoeken).

Ik bin net lekker, mar 'k mei wol hwet goed smakket. Ik ben geen lekkerbek, maar 'k lust wel wat goed smaakt.

Ik bin droech; eig. niet melkgevend, fig.: 'k heb geen geld op zak. — Ook: *Ik sit op 'e droechte,* ik heb geen geld in kas.

Ik woe wol rintenierje, mar 't ontbrekt my oan 't ridskip. Ik wenschte wel te rentenieren, maar het ontbreekt mij aan het gereedschap.

Ik kin der wol op wachtsje, maar net op fêstje. Ik kan daar wel op wachten, maar niet op vasten. (Ik wil dus al wachtende mijne belangen behartigen.)

Ik wol de silverlingen net fortsjinje. Ik wil de zilverlingen niet verdienen (mij niet laten gebruiken [voor geld of om gunst] om iets onedels uit te voeren).

Ik fiel groun. Ik voel grond, d. i. ben verzadigd (bij den maaltijd).

Ik ha 't wol faker tongerjen heard. Ik heb het wel vaker hooren donderen. — Ik ben voor geen kleintje vervaard.

Ik bin net fen sâlt, ik scil net forpikelje. Ik ben niet van zout, ik zal niet verpekelen (wanneer ik een poosje in den regen loop).

Ik wol myn parren net fen in oar bitomkje litte. Ik wil mijne peren niet door anderen laten beduimelen. — Gezegde van een kermisvrijer, die niet duldt dat een ander zijn meisje kust.

Dou en ikke moatte elkoar hwet skikke, sei de kikkert tjin de oaijefaer. Gij en ik moeten 't mekaar niet lastig maken, zeî de kikker tot den ooievaar.

in.

In boel strie, in lichte kerl. Veel stroo, een lichte korrel. — Veel vertooning, weinig degelijkheid.

In ekster kin 't hippeljen net litte. Een ekster kan het huppelen niet laten. — De aangeboren natuur verloochent zich niet.

In mingelen bokse en in pegel bil. Een mengel (liter) broekspijp en een pegel (1/4 liter) bil. — Een wijde broek om een mager onderstel.

In lantearne sonder ljocht. Een lantaarn zonder licht (een ledige flesch). — Ook: iets of iemand, die met zijne schaduw mij verhindert goed te zien.

In amtener draecht in wyt klaed. Een ambtenaar draagt een wit kleed (moet nauwlettend op zijn plicht zijn).

In seid wird is nin dien diede. Eene toezegging is nog geen daad. — Spreken is geen doen.

In bytsje to let is folle to let. Een weinig te laat is veel te laat.

In kniesd reid heart me net foart to brekken. Een gekneusd riet behoort men niet geheel te breken. — Vergel. Matth. XII, 20.

In oar docht de gruten en hja de fortuten. Een ander maakt de complimenten, en zij doet het werk. — Moge een ander zich met praatjes er af maken, zij is steeds ijverig zonder veel praats. Van een werkzame vrouw of meid.

it.

It wol net skiivje. De schijven loopen niet vlot. — De zaak wil niet losloopen.

It lottet forkeard út. Het loot verkeerd uit. — De uitkomst is volstrekt niet naar wensch.

It moat mar der onder of der boppe. Een waagstuk; alles verliezen of alles winnen.

It is altyd gjin Maeijejoun. Het is altijd geen kermis.

It giet my troch ieren en sinen. Het gaat mij door aderen en zenuwen. — Het grijpt mij aan.

It úthingboerd liket gâns, mar dêr is 't ynwindige net nei. Uitwendig schijnen die menschen heel wat te zijn, maar zij beteekenen niet veel.

It is dêr altyd: skep op en lit koelje. Het is daar altijd: Schep op en laat koelen. — Er wordt maar opgedischt en er worden gasten onthaald, alsof 't geen geld kost.

It giet as 't slydjaget. Het gaat als een sledevaart (over vlak ijs, vlot en snel).

It tsjokke sit onder yn 'e amer. Het dikke (pittige) zit onder in den emmer. Fig. voor: het geestige van de grap komt niet sterk uit (bij 't hooren van een flauwe ui).

It spil stiet yn syn kreft. Het spel, (het werk) staat in zijn kracht (is zoo geregeld dat het naar eisch kan worden uitgevoerd).

It wirk is for de dommen. Het werken is voor de dommen. — Wie leep is behoeft niet te werken.

It wirdt yn 'e dôfpot stoppe. Het wordt in den doofpot gestopt (doodgezwegen). — Van eene zaak, die geen licht kan verdragen.

It iene skeint it oare net. Het eene schendt het andere niet. — ('t Is beide even mooi — of leelijk!). Ook van personen.

It iene komt wol ris fen 't oare yn 'e kream. Het een komt wel eens van het ander in de kraam. — Het een is een noodzakelijk gevolg van het andere.

It is skrabjen om 'e kant. Het is schrapen om den kant (een schrale maaltijd). — Ook: *It is skrabjen om 'e bek.*

It wirdt oan 'e heap garre. Het wordt aan den hoop gegaard. — Die menschen leven zuinig en zijn spaarzaam.

It beart mear as 't byt. Het raast meer dan het bijt (is niet van zoo veel beteekenis als het schijnt).

It himd is neijer as de rôk. Het hemd is nader dan de rok. — Familieleden gaan vóór vrienden.

It mot komt yn 'e brjitten. Het turfgruis komt tusschen de kluiten. — Groote verwaande jongens komen in het gezelschap van, en gedragen zich als volwassenen.

It geriif is better as de pronk. Wat gemakkelijk en gerijfelijk is, verdient de voorkeur boven wat fraai staat, maar lastig is.

It beart as in fìrt op 'e bonge. Het raast als een veest op een blaas vol wind.

It minste rap en rút jout it measte spil út. Het laagste gepeupel maakt het meeste geschreeuw.

It lytste aes het it measte geraes. Het nietigste gebroedsel maakt het meeste geraas.

It nimt in hele bulte rûchte. Het vordert veel stalstrooisel. — Fig.: dat zaakje vordert vele uitgaven.

It bern is yn 'e ruften. Het kind is in de luren. — De zaak heeft zijn beslag.

It is mistich yn 't kammenet. Het is mistig in de geldkast. — Er is geen geld te zien.

It falt yn in saed sonder boaijem. Het valt in een put zonder bodem (het geld aan een verkwister besteed).

It scil dy sûr opbrekke. Het zal u zuur opbreken. (Gij zult bittere vruchten oogsten van uw doen.)

It loaije swit moat er út. Het luie zweet moet er uit. (De gemakzuchtige moet eens werken dat hij zweet.)

It measte wirk is by de groun en 't klimmen net forbean. Het meeste werk is bij den grond en het klimmen niet verboden. — Troost voor kleine personen.

It bird sit him yn 'e kiel. De baard zit hem in de keel (zegt men van een aankomend jongeling, wiens stem begint te veranderen).

It is in tsjustere preek. Het is eene duistere preek (een raadselachtige zaak, onoplosbaar vraagstuk). — Ook: een persoon van wien men nooit hoogte heeft.

It wirk laei op in oar moar. Het werk lag op een anderen grond (de zaak was anders gesteld).

It eint hwet hirder as in slak krûpe kin. Het vordert harder dan een slak kan kruipen (doch niet veel).

It kin net troch de mesken. Het kan niet door de mazen. — 't Is onbillijk, onbetamelijk, niet te vergoelijken.

It spil is op rôllen. De zaak (het werk) is aan den gang.

It is in makke mouwe. Het is een in stilte beraamd plannetje.

It is heljoun. Het is heiligenavond (het dagwerk is gedaan). *Hy kriget heljoun.* Hij wordt uit het werk gezonden (afgedankt).

It scil wol bidrage, sei de skroar en hy hie de mouwe yn 't bûsgat set. Het zal met dragen wel terecht trekken, zeî de snijder, toen hij bij vergissing een mouw in het zakgat had gezet.

ite, iten.

Ik woe ljeaver mei hjar ite as mei hjar fjuchtsje. Ik zou met haar (een boos wijf) liever willen eten dan vechten.

Mannich-ien wol net adamje, mar wol lekker ite en sliepe. Menigeen wil niet adammen (werken), maar wel lekker eten en slapen.

Hy het letters iten. Hij heeft letters gegeten. — Hij heeft veel gelezen en weet daarvan onderhoudend te vertellen.

Hy yt fen 't great ieslok. Hij eet van de groote ruif (de staatsruif). — *Ies-lok:* van de hooimijt afgestoken gedeelte, zooveel men voor een stal vee in eenen dag behoeft. — Ook: *Hy yt fen 't great heablok.*

Sparjende moat men yen wol sêd ite. Al sparende moet men zijn bekomst wel eten. — Spaarzaamheid ontaarde niet in gierigheid.

Djûr iten for Mûntsomme bargen. Duur eten voor Monnikooms varkens.

De iene wit net hwet er ite scil, de oare wit net hwet er ite wol. De een weet niet hoe aan 't noodzakelijkste voedsel te komen, de ander weet uit kieskeurigheid niet wat hij eten wil.

Twa kinne mear as ien, al is 't ek yn 't pankoek-iten. Twee kunnen meer dan één, zelfs in het eten van pannekoeken.

Wy moatte earst ris in healsek sâlt mei elkoar op-iten ha. We moeten eerst eens een halven zak zout samen hebben opgegeten (voor wij elkaâr goed zullen kennen).

Hy yt mei lange tosken. Hij eet met lange tanden (met tegenzin eene kost die hem niet mondt).

Machtich fret fûl. Hoe meer dischgenooten, hoe ijveriger men eet.

Foarby mei neat er ta, dat is twa gerjuchten en gjin omslach. Voorbij (van eten) met niets als toespijs, dat is twee gerechten zonder veel drukte.

Hy yt dat er swit en arbeidet dat er kâld wirdt. Hij eet dat hij zweet en wordt koud bij zijn werk.

Hy is hwet mear as: kom yn en yt hwet. Hij is iets meer dan: Kom binnen en gebruik iets (een voornaam persoon).

Ite moat min, sei de dief, al wieren alle beammen galgen. Eten moet er zijn, zeî de dief, al waren alle boomen galgen.

De ravens scille dy gjin iten bringe. De raven zullen u geen eten brengen (dus werken moet gij).

Ite hwet min mei en lije hwet min kin. Eten wat men lust en [illegible] en wat men kan. — Het leven genieten en zich schikken in zijn lot.

In man oer boart, in iter minder. Een man over boord, een eter minder.

Itende gasten en dragende gasten. Gasten van de geringe klasse, die bij meergegoede familieleden komen eten, en dan gaarne nog wat eetwaren als geschenk meê naar huis brengen.

Ik bin 't sa ba as hie'k it mei leppels iten. Het staat mij tegen, als had ik het met lepels gegeten (als ware ik oververzadigd).

It giet mar snij-yn en yt-op. Het gaat maar snijd-in en eet-op. — Men eet en drinkt maar onbezorgd.

Hwêr yt min dat mei, mei leppels of mei foarken? Waar eet men dat meê, met lepels of met vorken? (vraagt een boer op het hooren van een voor hem onverstaanbaar woord of gezegde).

Min moat noait safolle ite of min moat altyd yet boppe sêd foar allemans doar in pankoek op-ite kinne. Men moet nooit zooveel eten, of men moet altijd nog boven verzadiging voor allemans deur (de kerkdeur) een pannekoek kunnen op-eten.

Dy 't him net sêd yt scil him ek net sêd slikje. Wie zich met eten niet verzadigd heeft, zal het met likken ook niet kunnen doen.

Foroaring fen spize docht iten. Verandering van spijs doet eten.

Iten en drinken hâldt siele en lichem by elkoar. Eten en drinken houdt ziel en lichaam samen.

Min moat him 't iten koaije en yn 'e mûle stekke, en den spant it yet dat er gapje wol. Men moet hem alles in zijn eigen belang zoo gemakkelijk mogelijk maken en nog blijft hij onverschillig.

Koal is kost en koartmoes is iten. Kool is kost en kortmoes (zeer fijngehakte witte kool) is eten.

De tafel is gedekt, de heeren zijn gezeten. Waar weêrga is de kok? Waar drommel blijft het eten?

De iene yt swiete rizenbrij, de oare keallesûpen lij. De iene yt beane út 't wetter wei, de oare wit net hwet er mei. De iene giet yn sydne klean, de oare nei de lappen flean. De iene pronket, sûpt en set, en de oare neat to bikken het. De een eet lekkere rijstebrij, de ander gebruikt als de kalveren karnemelk, wat lauw gemaakt. De een eet boonen uit het water, de ander weet niet wat hem lust. De een gaat gekleed in zijde, den ander vliegen de lappen na. De een pronkt en zwelgt en brast, de ander heeft niets te eten.

Die soent sonder lust, die drinkt sonder dust (dorst), die eet sonder honger, die sterft so feul te jonger.

Soldatekost is in koalsblêd mei achtentachtich putsfollen wetter, en dêr in kears fen seizen yn raend; den eagelt it sop. Soldatenkost is een koolblad

met achtentachtig put-emmers vol water en daarin een vetkaars van zes in een pond gesmolten; dan drijven er oogjes op de soep.

Hy het tofolle nacht-iters. Hij heeft te veel nacht-eters (renten te betalen).

Ite hwet bekje lêst. Eten wat het verwende mondje lust.

In leffert dy syn eigen wirden op-ite moat. Een lafaard die zijn eigen woorden moet op-eten (herroepen).

izer.

As 't izer hjit is moat it smeid wirde. Als 't ijzer heet is moet het worden gesmeed.

Hy het in hele bulte izer yn 't fjûr. Hij heeft veel ijzer in het vuur (allerlei werk of zaken tegelijk onder handen). — *Der is izer yn 't fjûr,* er is ijzer in het vuur (haast bij het werk).

Dat is in kearel fen izer en stiel. Dat is een man van ijzer en staal. — Een geharde man met een sterk lichaamsgestel.

Hy het de izeren sylbeage oan. Hij heeft het ijzeren gareel aan (moet altijd door zwaar werken).

Dy jonge moat mei izeren hânskoen oanpakt wirde. Die jongen moet met ijzeren handschoenen worden aangepakt (met gestrengheid worden behandeld).

Ik scil jo helpe, sei de smid en hy hie koalen noch izer. Ik zal u helpen, zeî de smid, en hij had... (Dit kan worden verstaan: kolen noch ijzer, en ook: *koal en nôch izer* = kool en genoeg ijzer.)

jaen.

Hy jout net folle saffraen for in dûbeltsje. Hij geeft niet veel saffraan voor een dubbeltje. — Hij is gierig.

Hwa ringen jout is haestigh bidragen. Wie spoedig geeft, wordt licht bedrogen.

God jout elts kjeld nei 't er klean het. God geeft een ieder koude naar hij kleêren heeft (kracht naar kruis).

Dy 't lêste kriget moat it earste wer jaen. Wie het laatste ontvangt, moet het eerst weêr geven. — Wie bv. op een chocoladepartijtje, het laatste uit den ketel krijgt, moet het eerst weêr trakteeren.

Doe der wat waer te geven had ik wel nichten en neven, mar nou 't it geven is gedaen, sien my de nichten en neven niet aen. Stadfr.

De kaert is forjown. De kaart is vergeven. — De zaak is bedorven.

Min moat jaen dat min jouwer bliuwe kin. Men moet zoo geven, dat men gever kan blijven (zich niet arm geven).

Dy 't fen jowne stikken ha moat soppet net rom. Wie van gegeven stukken (liefdegaven) leven moet, heeft geen overvloed. — Oudt.: *Beane stikken binne gau op.* Afgebeden (gebedelde) stukken zijn spoedig opgeteerd.

As de karige bigjint to jaen en de bleaë to slaen, sa wite se nin kearen. Begint de gierige te geven en de bloode te slaan, dan kennen ze geen maat.

Min moat yen net tofolle yn 'e slingertokken jaen. Men moet zich niet te veel in de slingertakken begeven (zich zooveel mogelijk buiten geschillen van anderen houden). *Slingertakken* zijn lange dunne over den weg hangende boomtakken.

jier.

Saun jier boddet min om ien goed jier. Men heeft, altijd werkende, pas om de zeven jaar een recht voordeelig jaar.

De earste tachtich jier binne de bêste. De eerste tachtig jaren zijn de beste (van eens menschen leeftijd).

It sprekwird is wol âld, mar wier, dat in slonske mear forslonzet as in pronkster yn in jier. Het spreekwoord is wel oud, doch waar, dat eene slordige vrouw meer verwaarloost dan een pronkster in een jaar verspilt.

Hy het my 't nijjier ôfwoun. Hij heeft mij het nieuwjaar afgewonnen (is mij met het nieuwjaarswenschen vóór geweest). Fig.: Het voordeeltje dat ik dacht te behalen, heeft hij mij voor den neus weggepakt.

In bouman fen ien jier en saun jier allike wiis. Een landbouwer van een jaar en zeven jaar (die één en die zeven jaar boerde), beide even wijs.

Kloekwêzen en rijwêzen, dat skeelt mar try'botsens yn 't jier. Zuinig te zijn of kwistig, dat verschilt slechts anderhalven stuiver in het jaar. — Taal der lichtzinnigheid.

Bliezende jierren habbe willen en nochten. Blazende jaren (jeugdige jaren van opgewondenheid) hebben vermaken en genoegens.

Dy 't mei tweintich jier net moai is, mei tritich jier net sterk, mei fjirtich jier net wiis en mei fyftich jier net ryk, dy wirdt syn libben lang neat. Wie op zijn twintigste jaar niet mooi is, op zijn dertigste niet sterk, op zijn veertigste niet wijs en op zijn vijftigste niet rijk, daar komt nooit iets goeds van.

jild.

Lyk jild, lyk jeld en like stân is yn in boask de bêste bân. Gelijk geld, gelijke ouderdom, gelijke stand, zijn in een huwelijk de beste band.

Jild jout frjeonen. Geld geeft vrienden.

Goede waer, fijâns jild. Goede waar trekt vijands geld.

Better it jild as de man fordronken. Beter het geld dan de man verdronken. — Dronkaards bluf.

Ha jy mear jild as ik? Yt den mar mei twa leppels. Hebt gij meer geld dan ik? Eet dan maar met twee lepels.

Ryksdaelders! om se to krijen bin 't balstiennen; om se kwyt te wirden bin 't fearren. Rijksdaalders te bemachtigen gaat zeer moeilijk, ze kwijt te geraken veel te gemakkelijk.

Dy 't witte wol ho djûr it jild is moat in goune liene. Die wil weten hoe duur het geld is, moet een gulden leenen.

Ein miette, ein jild. Einde maat, einde geld. — Ik betaal niet meer dan ik ontvang. — Ook: *Kear miette, kear jild,* is 't geld op, dan is 't rijkelijk teren gedaan.

Hy stjonkt fen jild as de divel fen sitroen. Hij riekt naar geld, als de duivel naar citroen. — Hij is platzak.

Hy sjucht it jild mei kouwe-eagen. Hij ziet het geld met koeie-oogen, (d. i. hij beschouwt den geldhoop voor veel grooter dan hij is). Zie II, 268.

Skyt konsjinsje! sei froedsman, as 't jild kostet. Weg conscientie, zeî vroedsman, als 't geld kost.

Dêr is gjin jild for slein. Daar is geen geld voor geslagen. — Zulke buitensporige uitgaven zijn op den duur niet te bestrijden.

Tiid forspylje is jild forspylje. Tijd verspillen is geld verspillen.

As 't jild hwet smoarch is, it wirdt dôch net onder 'e noas hâlden. Moge 't geld wat vuil zijn, men houdt het toch niet onder den neus (men neemt het zoo maar aan).

Ald jild, âld spek, âlde turf, âld hea komt immen wol to stea. Oud geld, oud spek, oude turf, oud hooi komt iemand wel te pas. — Oud, d. i. overgespaard geld bewaarden zuinige lieden vroeger achter het linnengoed in de kast. Dat men oud, overjaarsch gerookt spek en voor meer dan eenen winter turf in voorraad had was geene zeldzaamheid. Overjaarsch hooi in de schuur kwam toen ook meer voor dan thans. — Ook: *Ald jild, âld hea, goe turf, goe brea; lyk to Maeije, kin hy klaeije wiif en bern nei syn sin.*

Better kwea jild as gjin jild. Beter kwaad geld (uitstaand geld zonder voldoenden waarborg) dan geen geld.

De iene kin mear mei de pong as de oare mei 't jild. De een kan meer met den buidel dan de ander met het geld. — Sommigen komen met weinig of geen bedrijfkapitaal verder dan anderen met veel geld.

Hja meitse hwet for 't jild, sei 't âldwiif, do seach se in ezel. Ze maken wat voor 't geld, zeî 't oude wijf, toen ze een ezel zag.

Hûnderttûzen goune, en in kroadtsjefol lytsjild, en in briefke der by: as 't op is mear helje — of: en Amsterdam ta 'n bûtenpleats. Honderdduizend gulden en een kruiwagentje vol kleingeld, met een briefje er bij: als 't op is meer halen — of: en Amsterdam voor buitenplaats (Boertige wensch).

Yens eigen flêsk en bloed is mear as jild en goed. De stem des bloeds is sterker (behoort het althans te zijn) dan geldelijk belang.

Jild to winnen is mear nocht as jild to ervjen. Geld te winnen (door eigen vlijt en beleid) is aangenamer dan geld te erven.

Hier om hier as der gjin jild wier. Haar om haar (paard om paard, koe om koe, enz., zoo handelde men) toen er geen geld was.

Ik ha jild genôch al libje 'k gjin ûre mear. Ik heb geld genoeg al leef ik geen uur meer (armelui's humor).

Jong sonder skild, âld sonder jild. Wie zich jong niet in schulden steekt om zaken te doen, zal oud geen geld bezitten.

Lien gjin jild oan greate hearen; hwent den mast mei de hoed yn 'e hân om yntressen komme. Leen geen geld aan groote heeren, ge zoudt dan in onderdanige houding de rente moeten ontvangen.

Hy rekkent: nul ik hâld it lytsjild en trije cinten for 't fanke. Hij rekent: nul ik houd het kleingeld en drie centen voor 't meisje (dus zeer in zijn eigen voordeel). — Hiervoor ook: *Hy rekkent nei him ta*, naar zich toe.

Hy rint mei timmermans-jild yn 'e bûsse. Hij loop met timmermans-geld in den zak. — Hij laat zijn huis, dat er haveloos uitziet, niet herstellen, uit zuinigheid.

Ik sjuch op gjin hondert goune, sei de man, en hy seach yn 't lege jildlaedtsje. Ik zie op geen honderd gulden, zeî de man, die in het ledige geldlaadje zag.

In dûbeltsje kin fier rôlje, as 't op 'e kant komt. Een dubbeltje kan ver rollen, wanneer 't op den rand komt te staan. — Kleine oorzaken, groote gevolgen.

Men scoene him in oartsen to biwarjen jaen, in botsen is er net tabitrouwd. Men zou hem een oortje te bewaren geven, een halve stuiver is hem niet toevertrouwd. — Hij is een zeer onbeduidend persoon.

For neifleagen kriget it hoarnwiif gjin jild. Voor naweeën ontvangt de vroedvrouw geen betaling.

Merkegong, jild yn 'e pong. Marktgang, geld in de beurs. — Tegen marktprijs zijne waren verkoopen en met het geld in den zak tehuis komen, is op den duur voor den boer beter dan te wachten op hooger marktprijs.

It jild jout in Leffert moed, in Olfert oansjên en in Jobbe forstân. Het geld geeft een lafaard moed, een lomperd aanzien en een sul verstand.

Ré jild en neaken fel, dat tinget snel. Gereed geld en een naakte huid dingen nauw.

Mannichien het tofolle jild, mar nimmen het genôch. Menigeen heeft te veel geld, maar niemand heeft genoeg.

Jild is 't bêste oanlûkers-gud. Geld is het beste aantrekkings-middel. — *Oanlûkers-gûd*, middel om vrijers te lokken, alias minnedrank.

Jild is de keapman syn ridskip. Geld is het gereedschap eens koopmans.

Hy past op pinning-sechstsien. Hij past op de stuivers. — Een stuiver had vroeger zestien penningen.

Dat binne liende pinningen. Dat is geleend geld. — Wat ik van u ondervond, denk ik je te eeniger tijd betaald te zetten.

As in ryksdaelder britsen is, den is er gau forsille. Is een rijksdaalder gebroken (verwisseld in kleingeld), dan is hij spoedig uitgegeven.

Jild ûtjaen en net ynbarre, dat bisnijt him sels. Geld uitgeven en niet ontvangen, dat werkt zich vast.

Hy is sa hjit op jild as de divel op 'e siel. Hij is zoo tuk op geld, als de duivel op de ziel.

Myn frjeonen pleagje my mear as myn jild. Ik heb meer overlast van vrienden dan van geld.

Het dy man jild? Né, it jild het him. Heeft die man geld? Neen, het geld heeft hem. — Hij is de slaaf van zijn geld.

De grappen binne 't jild wirdich! De grappen zijn het geld waard. — Holl.: Die grap is onbetaalbaar!

Dy 't jild het kin jild winne, sei de lânhearre en hy strûpte de boer 't fel oer 'e nekke. Wie geld heeft, kan geld winnen, zeî de landheer, en stroopte den boer het vel over den nek (maakte den man arm).

Maeije komt mei blommen mar net mei jild. Mei komt met bloemen, maar niet met geld. — Dit geldt vooral voor den bouwboer, die in het voorjaar vele uitgaven heeft en geen inkomsten.

Min moat de iene bitelje en de oare jild jaen. Men moet den een betalen en den ander geld geven. Het is 't zelfde bij wien men gaat, het kost altijd geld.

As 't skip mei jild oankomt scille wy fen alles keapje; mar 't slimste is: fen 'e goune ienentweintich stûren fracht. Als het schip met geld aankomt, zullen we allerlei gaan koopen (wat we nu moeten ontberen), maar een leelijk geval is het, dat iedere gulden eenentwintig stuivers vracht kost. — Ook: *As 't jild ta de skoarstien yn reint,* den schoorsteen in regent.

It jild wirdt dêr by amerfollen ta de doar yn smiten. Het geld wordt daar met emmersvol de deur ingeworpen (daar wordt veel geld gewonnen).

As de man it jild er by pongfollen ynbringt smyt it wiif it er by skepfollen wer út. Brengt de man het geld met buidels vol in huis, de vrouw werpt het er met schuppen vol weêr uit. (Van eene verkwistende huisvrouw.)

Twa skeissens is in oartsen, twa oartsens is in botsen, twa botsens is in stûr; dy dat net wit dy wint net oer. Twee duiten is een oortje, twee oortjes is een batse, twee batses is een stuiver, wie dat niet weet, wint niet over.

Strykjild is wol ris stropjild. Strijkgeld is wel eens stropgeld. — Schrijft iemand bij een openlijken verkoop van onroerend goed alleen om het strijkgeld (de premie) te verkrijgen, en hij wordt tegen zijne bedoeling kooper van een pand, dat hem niet voegt, dan heeft hij zich verhangen, de premie is dan stropgeld.

As min de stêdden by boelgûd forkeapje, scil dat wol moai stûrjild opbringe. Gaat men de steden in zeer kleine onderdeelen openlijk verkoopen, dat zal mooi (veel) stuivergeld kunnen opbrengen. — Koopt iemand iets in een boelgoed (Zie I, 175), dan betaalt hij boven de geboden som 5 $^0/_0$ voor de kosten; *fen de goune in stûr* (van den gulden een stuiver). Dit opgeld noemt men stuivergeld.

It jild waechst my net op 'e rêch. Het geld wast mij niet op den rug (ik dien er zuinig bij te zijn).

Jild to weak lizze. Geld te weeken leggen (in een onderneminkje steken om er winst meê te doen).

It jild moat rôlje oars bigjint it to skimmeljen. Het geld moet rollen (in omloop worden gebracht), anders gaat het schimmelen.

It jild is de as dêr 't alles om draeit. Het geld is de as, waarom alles draait.

It jild is der sa tsjok as groat, mar ik ha 't net. Het geld is er zoo overvloedig als gort, maar *ik* heb het niet.

Fen jildlienen scil nimmen fet stippe. Van geld uit te leenen zal niemand vetpot hebben.

Hondert goune is in lange rige. Honderd gulden is een lange rij (men heeft het niet spoedig bijeen en moet niet te haastig bereid zijn het uit te geven).

Ik ha nôch fen dyn spyt, jou my nou hwet fen dyn jild. Ik heb van je bijtende woorden genoeg, geef me nu wat van je geld.

Elk wol graech yn 'e himel en elk siikket meast nei jild. Ieder wil gaarne in den hemel en ieder zoekt het meest naar geld.

It is in forgarre stûr. Het is een vergaderde stuiver (sommetje gelds, dat men ongemerkt bijeen heeft gekregen).

jong.

Jong flêsk is edel. Jong vleesch is edel. — Gezegd wanneer een vrijer een piepjong meisje gaat bezoeken, of een man op gevorderden leeftijd een jong meisje trouwt.

De jongste bidler moat de koer drage. De jongste bedelaar moet de mand dragen.

jonge.

As jonges en famkes sin oan elkoar krije, den krije se ek sin oan hjar sels. Als jongens en meisjes verliefd beginnen te worden, dan worden ze ook behaagziek.

Dy jonge het gjin breatosken. Die knaap heeft geen broodtanden (wil geen brood eten).

Dy jonge is wol ris hwet lui, mar by de brijpanne net. Die knaap is soms wel wat lui, maar bij den brijschotel niet.

Ik kin dy jonge net yn 'e stokken hâlde. Ik kan dien jongen niet in de stokken (eig. het gareel) houden. *De stokken,* de armen van het raam, waarin een paard voor het rijtuig loopt.

Elk yn syn fak, sei de jonge tsjin dominy, jy bidde en ik mollefalmeitse. De knaap zat mollenvallen te maken, toen de predikant op wandeling hem vroeg of hij wel kon bidden. 't Antwoord was ontkennend en toen hierop eene berisping van den geestelijke volgde, vroeg de knaap: „Kunt gij wel mollenvallen maken, dominé?" — Natuurlijk niet. — „Welnu, ieder in zijn vak, gij bidden en ik mollenvallen maken."

It is sa 't fâlt, sei de jonge, do 't syn beppe oan 't pankoekbakken wier. Grootmoeder vroeg hem of hij belust was op den pannekoek dien zij bezig was te bakken. Hij zeî: „Dat is al naar 't valt." Hij zag een drup aan grootjes neus; viel deze buiten de pan, dan zou hij gaarne den koek opsmullen; in 't omgekeerde geval niet.

Fen praet komt praet, sei de jonge, ús mem het in nije leadder kocht. Deze jongeling, voor 't eerst uit vrijen zullende gaan, maakte zich bezorgd, hoe hij met de huisgenooten van het meisje het gesprek zou levendig houden. Zijne moeder zeî: „Dat komt wel terecht; van praten komt praten; vertel maar: Mijne moeder heeft een nieuwe ladder gekocht." Toen nu de vrijer ter plaats waar hij wilde zijn op den stoel zat, was 't eerste wat hij zeî: „Van praten komt praten, mijne moeder heeft een nieuwe ladder gekocht."

Dêr foel hwet to djirheinen, sei de jonge, do 't er dominy oer Noachs arke preekjen hearde. Daar viel wat te stalreinigen, zeî de knaap, toen hij den dominé over Noachs ark hoorde prediken.

Dat scil net wer barre, sei de jonge, dat ús mem stjert en ik er net by bin. Het zal niet weêr gebeuren, zeî de knaap, dat mijne moeder sterft, terwijl ik er niet bij ben.

Ik stean yn birie hwet ik fen myn jonge meitse scil, in hounnegiseler of in dominy. Ik sta in beraad wat van mijn jongen te maken, een kerkdeurwachter of een dominé.

Heït slacht mem, mem slacht my en ik slaen de houn, sei de jonge, sa dogge wy alle trije hwet. Vader slaat moeder, moeder slaat mij en ik sla den hond, zeî de knaap; zoo doen wij allen iets.

It is in spil yn 't wyld, sei de jonge, en hy spile 't Onsefader op 'e fyoele. Het is een spel in 't wilde, zeî de knaap, en speelde 't Onzevader op de viool.

Om mar foart to gean, sei de jonge, scil ik de brij mar opite wyls 't mem bidt. Om spoed te bevorderen, zeî de knaap, wil ik de brij maar op-eten terwijl moeder bidt.

Ba boffert! sei de jonge en hy wie propte sêd. Tulband staat mij tegen, zeî de knaap, toen hij er opgepropt van verzadigd was.

It is in loopke, sei de jonge, en hy hie syn moer by 't tou. Het is een loopje (grapje), zeî de knaap en leidde zijne moeder aan het touw.

't Is net fier mis, sei de jonge; hy scoe in houn mei in stien slaen en hy rekke syn stiemoar. 't Is niet ver gemist, zeî de knaap; hij wierp met een steen naar een hond en trof zijn stiefmoeder.

In jonge as in top. Een knaap zonder gebreken (gezegd als hij nog klein is).

It wisse foar 't onwisse, sei de jonge en hy roan troch de sleat. Het zekere voor het onzekere, zeî de knaap, en hij liep door de sloot.

kak.

Hy stiet yn bistân oft er kakke scil of pisje. Hij staat in beraad of hij .... (is besluiteloos).

Hwet in kak! sei Sikke, sa 'n lyts plankje oan 'e hikke. Welk een bezorgdheid om een nietig zaakje!

For in oartsen siik en for in botsen kak, dat is for seis duiten mei elkoar. Voor een oortje ziek en voor een halven stuiver onnoodige zorg, dat is voor zes duiten tezamen. (Bespotting van een ingebeelden zieke.)

kat.

Sa wolkom as de kat yn 'e molkenkeamer. Zoo welkom als de kat in den melkkelder.

Hy is sa glêd as de fisker syn kat. Zoo glanzend en weldoorvoed als des visschers kat.

Sjongen is de fleur fen 't libben, seijen de katten, do wieren se midden yn 'e nacht oan 'e gong. Zingen is de vreugde van 't leven, zeiden de katten; toen waren ze in 't midden van den nacht er mee aan den gang.

As de boarre fen hûs is, den is de kat siik. Wanneer de kater van huis is, is de kat ziek.

Lit ús de kat ris út 'e beam sjên. Laat ons de kat eens uit den boom zien (ongemerkt opletten, hoe die zaak geschapen staat).

It scil my ris binije ho 't dy kat ût 'e beam fâlle scil. Het zal mij benieuwen, hoe die kat uit den boom zal vallen (hoe dat zaakje zal afloopen).

Al hwet fen katten komt wol mûzje. 't Wil al muizen, wat van katten komt.

Hy is sa plezierich as in nêstfol jong' katten. Hij is zoo pleizierig als een nest vol jonge katten.

Wen er dy mar oan poeske, sei de bakker, en hy wiske mei de kat de oun út. Gewen er je maar aan, poesje, zeî de bakker, en hij gebruikte de kat voor ovenwisscher.

Hy is forwend as in stoppelkatsje. Hij is verwend als een stoppelkatje. — Een jonge kat, geboren in den nazomer, in den stoppeltijd, is teerder dan een voorjaarskat en wordt daardoor licht verwend.

As de kat fen hûs is stekt de mûs de stirt omheech. Wanneer de kat van huis is steekt de muis de staart omhoog. — Is de vrouw van huis, de meid speelt de baas.

As de katten mûzje binne se stil. Als de katten muizen zijn ze stil (een liefkoozend paar maakt geen leven).

As de kat út is, is de boarre sels. Als de kat uit is, is de kater zelf, (alleenheerscher). Dit ziet er hoofdzakelijk op, dat kinderen in huis niet meê mogen praten.

De loft stiet oft er katten spuije wol. De lucht staat alsof zij katten wil spuwen, (d. i. naar zwaar onweder).

Dat liket er nei as de kat nei de sauntsjerre. Het gelijkt er naar als de kat naar de zevenster.

Dat dy de kat net kriget! Dat u de poes niet pakt! — Toegevoegd aan een neuswijs nufje, dat wat erg kieskeurig in alles is.

De kat scil net mei myn mage foart gean. De kat zal niet met mijn maag weg loopen (want er is niets in). — Gezegd wanneer men na drukke bezigheid naar eten verlangt.

Dou kinst net mei my omboartsje lyk as de kat mei de mûs. Gij kunt niet met mij spelen zooals de kat met een gevangen muis doet. — Ik verkies uw speelbal niet te zijn.

De earste winst is kattewinst. Het eerste gewin eener pas begonnen zaak glijdt iemand door de vingers; hij moet het rekenen als voor de kat.

Hy is kat en houn by mynhear. Hij is kat en hond bij (de gedienstige geest voor) den mijnheer (van het dorp of der gemeente).

Dy 't mei in boarre yn 'e sek rint kin wol miene dat it in kat is. Die met een kater in den zak loopt, mag wel meenen dat het een kat is. — Iemand kan wel meenen dat zijn uil een valk is.

Dat is lang gjin kat-aei. Dat is volstrekt geen kattedrol (schat het maar niet te gering). — Dikwijls ironisch. — *Dat is ek al in wakker kat-aei.* Maak er maar niet zooveel drukte over, het is immers niets.

Hy komt werom lyk as de kat fen Romen; dy sei miaeu. Hij komt terug als de kat van Rome, die zeî miaauw. — Als weetniet ging hij uit en kwam als weetniet terug.

Hy fâlt fen wysheid om, lyk as Salemons kat, dy de nekke briek. Hij valt van wijsheid om, evenals Salomo's kat, die den nek brak.

In kat kin 't slinen net litte. Eene kat kan het snoepen niet laten. — Fig. toegepast op een vrouwenliefhebber.

Hwet men de kat mear aeit, hwet se de stirt heger stekt. Hoe meer men de kat streelt, hoe hooger zij haar staart steekt.

Hy smyt de kat yn 't jêrn. Hij werpt de kat in het garen (brengt door tegenstreven verwarring in het plan).

Hy is oerkomd as Akk'moais kat. Hij is in 't kwaad verhard als Akkemoeis kat.

Dêr ha wy de pop, sei pastoarske, en hja helle de kat út 'e tsjerne. Daar hebben we de pop, zeî de dominé's-vrouw en haalde de kat uit de karn.

Der kin gjin kat strûpt wirde of hy moat er by to poathâlden. Er kan geen kat worden gevild of hij moet er bij zijn om de pooten vast te houden (bij allerlei zaakjes moet hij tegenwoordig zijn).

Dêr de kat ienkear in mûs fong wol se wer komme. Waar de kat eens een muis ving, wil zij terugkomen.

Fen jaen stjert de smids kat. Van geven sterft des smids kat. — Een ander zegt: *Dêr kin myn kat net fen libje:* van hetgeen mij om niet gegeven wordt, kan mijne kat niet leven.

By jountiid binne alle katten grau. Bij avond zijn alle katten grauw (dan hindert het niet al is de meid wat leelijk).

Hy rint der omhinne as in kat om 'e hjitte brij. Hij loopt er omheen, als een kat om een schotel heete brij. — Hij durft de zaak niet flink aan te pakken, tast niet door.

Hy mei net in sêdde kat sjên. Hij kan geen verzadigde kat zien (is zoo gierig en afgunstig, dat hij een mensch het noodige misgunt).

In swarte kat, in wite kou, in bolstirt hin, den giet it de húsman nei syn sin. Een zwarte kat, een witte koe, een stompstaart-hen, daarmeê gaat het den huisman naar zijn zin. — Deze drie dieren brengen geluk aan.

Yen formynje is sleau, mar in kat yn 'e sek keapje is dom. Zich te vergissen (bij 't bieden van geld voor iets), is onbedacht, maar iets te koopen zonder het te zien, is dom.

Ik hie 't ljeaver mei hjar to dwaen as mei in razene kat. Ik had liever met haar (een knappe meid) te doen, dan met een razende kat.

Stjûrt me de kat nei Ingelân, hja seit miau as se werom komt. Zendt men de kat naar Engeland, zij zegt miauw als zij terug komt.

keal.

In keal is 't dy in keal kop het. Een kalf is hij, die een kaal hoofd heeft. — 't Is woordspeling: *keal* beteekent *kalf* en ook *kaal.* Dus is 't letterl.: kaal is hij, die een kaal hoofd heeft.

In kou op in keal tajaen. Eene koe op een kalf toegeven (een slechten koop doen).

It keal is greater as de kou. Het kalf is grooter dan de koe. — De kosten bedragen meer dan de zaak waard is.

It komt fen 't hounewinskjen net, dat de keallen stjerre. Van het wenschen der honden sterven de kalveren niet. — Afgunst kan niemand schaden.

Mei in drinskeal is 't seaft to weagjen. Met een verzopen kalf is 't licht te wagen (daar kan men in geen geval veel bij verliezen).

Neiste bûr sibste frjeon, as 't keal yn 'e groppe leit. Naaste buur dierbaarste vriend, als 't kalf in de grup ligt.

Sonder wetter kin gjin keal forsûpe. Zonder water kan geen kalf verdrinken. — Niets gebeurt van zelf.

Sint Jutmis, as de keallen op 't iis dounsje. St. Jutmis, als de kalveren op 't ijs dansen (d. i. nooit). — Sint Jutmis is een denkbeeldige heilige, niet in den almanak voorkomende.

As min de mêste keallen de krânsen omhinget is hjar dead neiby. Als men de gemeste kalveren de kransen omhangt is hun dood nabij.

Hy waechst nei de groun lyk as de keallestirten. Hij groeit benedenwaarts, evenals de kalverstaarten. — Gezegd van iemand, die op gevorderden leeftijd voorover begint te loopen.

In boer makket fen in keal in kou; in skipper fen in kou in keal. Het kalf van den boer wordt (na een poos voor niets gevoed te zijn), eene koe, die voordeel afwerpt. Het schip des schippers kost veel aan onderhoud en neemt toch steeds af in waarde.

Hy komt as 't keal yn 'e groppe leit. Hij komt als het kalf in de grup ligt (dus te laat, om het ongeluk te helpen voorkomen).

As de keallen op 't iis dounsje, tsjernet min gjin reabûter. Wanneer de kalvers op 't ijs dansen, karnt men geen roôboter. — Men dient de omstandigheden in aanmerking te nemen.

De keallen kamen út it hok. De kalvers kwamen uit het hok. — Er werden iemand onverhoeds harde waarheden gezegd.

Dêr 't ik it keal byn scil 't stean bliuwe. Waar ik het kalf bind, moet het blijven staan. — Mijn woord is mijn wet.

Dat is in bollekeal. Dat is een bullekalf (een nadeelige koop).

Dér dounsje keallen om 't hea. Daar dansen kalvers om het hooi. — Er wordt hevig getwist en gekeven, n.l. in een gezin.

Der komme sawol keallefellen as kouwehûden oan 'e merk. Er komen zoowel kalfsvellen als koeiehuiden ter markt. — De dood spaart jong noch oud.

It bêste keal út it hok moat net foarbij. Het beste kalf in het hok (het troetelkind des huizes) moet niet worden misdeeld.

Der dounsje wol oare bisten sonder spylman, as hokkelingen en keallen. Er dansen wel andere beesten zonder muzikant, dan hoklingen en kalvers.

Dy 't in kou keapet het it keal ta. Die eene (drachtige) koe koopt, heeft het kalf toe. — Die eene weduwe huwt, heeft haar kind toe; ook: die eene bezwangerde meid trouwt.

De dobbe damje as 't kealtsje forsûpt is. Den put dempen als 't kalf verdronken is.

It is kealsabjen: Het is kalverzabben. — Gezegd van alles wat zoowat laf toegaat. Een jong nog tandeloos kalf wil aan alles zuigen.

As 't wol, den kealje de oksen. Als alles meêloopt, brengen zelfs ossen kalveren ter wereld.

keap, keapje.

Luije merke, luije keapers. Een slappe, lage marktprijs, trage koopers.

Do 't keapjen yn 'e moade kaem wier 't jaen út. Toen het koopen in gebruik kwam, was het met geven gedaan. — Antwoord aan iemand die iets, wat overal te koop is, te geef verlangt.

It is keapjen om jaen. Het is als te geef (zoo goedkoop).

Min kin him forkeapje en ôfleverje wyls 't er der sels by is. Men kan hem verkoopen en afleveren, terwijl hij er zelf bij is. — Hij is een sul.

Hy is yn 'e heinste keap. Hij staat tegenover zijn partij in de slechtste conditie (in het ongelukkigste geval).

Groat en dimp brekke de keap. Parelziekte (bij een rund) en aamborstigheid (bij een paard), verbreken den (over zulk een dier gesloten) koop.

Dêr is gjin né to keap. Daar is geen „neen" te koop. — Alles is in dien winkel te koop.

In keap is in keap, sei de faem. Een koop is een koop, zeî de meid (toen haar verloofde, ontdekkende dat zij kreupel was, daarom van haar af wilde zijn).

Hwet foarby is keapje gjin kreammers. Wat voorbij is, koopen geen kramers (baat niet meer).

De keap nimt de hier wei. De koop doet de huur vervallen. — Dit zegt eene dienstmeid, die zich ergens heeft verhuurd en intusschen gelegenheid krijgt voor een huwelijk, dat haar lijkt.

kleaun.

It is in kleaun dy 't him sels ontwynt. Het is een kluwen, dat zichzelf ontwindt (eene zaak die zich zelf oplost, een kwestie van tijd).

Hja het de kleaun by 't ein. Zij heeft het kluwen bij het einde gevat. — Zij begrijpt haar werk en kent haar plicht.

De kleaun is ôfroan. Het kluwen is afgeloopen. — De zaak is aan het einde.

Sa sit dy kleaun yn 't tiis. Zoo zit het kluwen in de war (zulk een ingewikkeld zaakje is dat).

kleije.

Dêr net kleid wirdt is gjin rjucht. Waar niet geklaagd wordt, is geen recht.

Kleije as in mird. Klagen als een bunsing.

Hja scil hjar goede dagen wol ris bikleije. Zij zal hare goede dagen (van vroeger) wel eens beklagen (met weemoed er aan denken). — Van eene jonge vrouw, die ongelukkig gehuwd is. Ook van iemand die door zijne lichtzinnigheid arm is geworden.

Kleijers ha gjin need en sprekkers ha gjin brea. Klagers hebben geen nood en pochers geen brood.

Ik scoe dy wol bikleije mar ik ha der gjin tiid ta. Ik zou je wel beklagen, maar ik heb er geen tijd voor. — Eig.: het is de moeite niet waard.

Hy is mei de kleisykte oanhelle. Hij is klaagzuchtig. — *Kleisykte* is eig. het klauwzeer der koeien, maar kan ook klaagziekte beteekenen.

klok.

Hjar klokken klinke. Hunne klokken harmonieeren. — Hunne woorden komen met elkander overeen.

It is him mei de klok talet. Zijn geld is hem met de (dood)klok toegeluid, (hij heeft het geërfd).

Hy het de klok lieden heard, mar wit net hwêr 't de bingel hinget. Hij heeft de klok hooren luiden, maar weet niet waar de klepel hangt. — Hij weet iets van de zaak, maar 't rechte niet.

It beart as skoerde klokken. Het harmonieert als gescheurde klokken. — Van twee, die steeds in twist samenleven.

Mei lytse klokken is 't haest gearlied let. Met kleine klokken is licht een bijeenkomst saamgeluid.

As hy hwet wit den hinget er 't oan 'e greate klok. Als hij iets te weten komt, hangt hij 't aan de groote klok (maakt het overal bekend). — Ook: *Hy hinget it net oan 'e greate klok*, hij is geheimhoudend.

Hy wol de greate klok liede. Hij wil de groote klok luiden (bij alles den meester spelen).

As de klok in bytsje slacht moatte wy nei hûs. Als de klok een weinigje slaat (na middernacht) moeten we naar huis, zegt men in eene gezellige bijeenkomst.

knikke.

It is knikken efter 'e miet. Het is knikkeren achter de meetstreep (visschen achter het net).

Net om 'e knikkerts, mar om 't spil. Niet om het voordeel, maar om het spel (de eer).

Hy knikt wis. Hy is in wisse knikker. Hij is zeer geoefend in het knikkerspel. — Fig. een degelijk, voor zijne taak voldoende berekend, man.

koeke.

't Is allegearre koeke fen iên daei. Het is alles koek van één en 't zelfde deeg. — 't Is alles één potnat.

Ik wol alles net for swiete koeke op-ite. Ik wil niet alles voor zoete koek opeten. — Ik laat mij niet alles welgevallen.

Hy is sa goed als koeke. Hij is zoo goedaardig als koek (zeer goedaardig).

Hy het my in koekje bakt. Hij heeft mij een poets gespeeld. — *It het fennacht in koekje bakt.* Het heeft vannacht sterk gevrozen.

kokhalzje.

Dêr scil er kokhalzjen oan krije. Dat zal hem moeite en inspanning kosten. — *Kokhalzjen* is in eig. zin: iets met moeite en tegenzin door de keel werken, inslikken. Ten tijde der godsoordeelen bezigde men o.a. eene proef, die hierin bestond, dat men den verdachte of beschuldigde een stuk gerstebrood of kaas gaf te slikken. Gelukte het hem den brok binnen te krijgen, dan hield men hem voor onschuldig, zoo niet, dan werd hij schuldig verklaard. Het laat zich denken, dat er bij gelegenheid van zulk eene proefneming wel eens gezegd werd: *Dêr scil er kokhalzjen oan krije.*

komme.

Hy komt efteroan as 't trêdde laem. Hij komt achterna als het derde lam. — Heeft een schaap drie lammeren, dan groeit gewoonlijk een er van minder voordeelig, omdat dit door de twee anderen zooveel mogelijk van het jadder wordt geweerd.

Let kommen is ek kommen. Laat komen is ook komen. — Ook: *Better let as net.*

Nou komme de poppen oan 't dounsjen. Nu komen de poppen aan den dans. — Nu barst de strijd los.

De stêdljue sjugge ús fen fierren al kommen. De stedelingen zien (op marktdagen) ons in de verte reeds komen (zeggen de boeren — om ons te plukken).

Jy scille der geande wol eardernôch komme. Gij zult er te voet wel vroeg

genoeg komen. — Haast je maar niet, gij zult met uw verkwistend leven wel spoedig genoeg arm zijn.

Hy komt dêr net sonder kleanskoerren ôf. Hij komt daar niet zonder gescheurde kleederen af. — Hij krijgt schade van die zaak.

Dy hwet komt, dy komt hwet. Wien iets toekomt, behoort het te ontvangen.

Hy het ris in pak bruijen hawn om 't er to ier kaem. Hij heeft eens een pak slagen gehad, omdat hij te vroeg kwam (daarom komt hij nu altijd te laat).

Ik moat him op 'e lije side oankomme. Ik moet hem op de luwe zijde aankomen (met vriendelijke praatjes trachten te winnen voor mijn doel).

Min kin altyd ta saeijen komme. 't Is best te beginnen met rijke meisjes het hof te maken, willen die je niet dan kunt ge nog altijd tot lager rang afdalen. — *Saeije* = op de lucht drijvende nederdalen, zooals vogels doen.

Der kamen fiif forgees en twa seagen der nei. Daar kwamen vijf (vingers) te vergeefs en twee (oogen) keken er naar. — Toegevoegd aan iemand, die iets tracht te grijpen dat hem wordt belet.

Hy het er altyd wêst of hy scil der komme. Hij is er altijd geweest of zal er komen. — Hij is een ongeluk.

Kom ik hjûd net, den kom ik moarn. Kom ik vandaag niet, dan kom ik morgen. — Van een sammelaar, die nooit met iets gereed komt en altijd tijds genoeg heeft.

Dit komt my ek net wer oer, sei de dief, do 't er ophinge wirde scoe. Dit zal mij zeker niet weêr overkomen, zeî de dief, toen hij gehangen zou worden.

Elk moat mei syn eigen pak to merke komme. Ieder moet zijn eigen pakje dragen; of: voor zijn eigen zonden boeten.

Wie er foar syn faer komd, hy hie syn moer wol krige. Ware hij zijnen vader slechts vóór geweest, hij had zijn moeder wel gekregen (tot vrouw?).

kop.

As dy de kop kroes stiet, kom den net oan 't hof. Zijt ge te fier om te kunnen vleien en kruipen, kom dan maar niet aan 't hof.

Dou kinst wol mei de kop tsjin 'e mûrre oan rinne, mar den stuitest werom. Gij kunt wel met het hoofd tegen den muur loopen, doch dan stuit gij terug. — Zich koppig tegen de overmacht of het onvermijdelijke te verzetten, loopt op eigen nadeel uit.

Al gean 'k op 'e kop stean, der scil neat ût myn bûssen fâlle. Al ga ik op het hoofd staan, er zal niets uit mijn zak vallen. — Ik ben platzak.

Hy het de skamte de kop ôfbiten. Hij heeft de schaamte den kop afgebeten. — Hij weet van geen schaamte meer.

In spjeld het ek in kop. Een speld heeft ook een kop. — Een klein kind kan ook weerbarstig zijn; een klein nietig manneke wil zich ook wel eens laten gelden.

Dat rint op 'e kop yn 'e flotgearzen. Dat (schip) loopt met den kop in het vlotgras. — Dat zaakje loopt vast.

Hy het hwet yn syn kop! Hij heeft veel in zijn hoofd (n.l. verstand). — Maar een snaak voegt er bij: *dat rotsje wol*, dat geschiktheid heeft om te verrotten.

In kop as in amer. Een hoofd als een emmer, een dik opgezet hoofd. — Ook: *In kop as in bolle*, als een stier.

Ast de kop kwyt rekkeste mast nei Noarwein to plankedragen. Als je den kop kwijt geraakt, moet je naar Noorwegen te plankendragen. — Men zegt, dat daar mannen zonder kop dienst doen als plankendragers. Twee hunner sjouwen een stapeltje planken zoo maar op den afgesneden hals en de schouders.

Ik lit my net op 'e kop sitte. Ik laat mij niet voor sul houden. — Iemand op den kop zitten, plagen, tergen, lastig vallen.

Hja stekke de kop yn ien sek. Zij steken den kop in éénen zak (maken gemeene zaak).

Hy kin gjin kop of gjin holle heel hâlde. Hij kan geen hoofd heel houden. — Hij wordt zoo geplaagd, getergd of bespot, dat hij niet weet waar zijn hoofd staat.

Hy slacht spikers mei koppen. Hij slaat spijkers met koppen (spreekt flinke

woorden op hun pas). — *Hy slacht de spiker op 'e kop;* hij spreekt een woord dat treft, noemt de zaak bij den waren naam.

De kop is him gjin jelne lang. Het hoofd is hem geen el lang. — Hij kan niet veel tegenspraak verdragen.

De kop is him oranje. Hij is dol van woede, 't zij met of zonder dronkenschap.

Dêr sit in fryske kop op. Daar zit een friesche kop op. — Hij is iemand, die zich niet laat dwingen of van zijn stuk brengen.

Hy het dûbeld fel foar de kop. Hij heeft dubbel vel voor het hoofd. — Hij is brutaal en schaamteloos.

Men sjucht immen wol foar de kop, mar net yn 't krop. Men ziet iemand van buiten, niet van binnen.

In moaije kop op 't roer fen in poatskip. Van een meisje of vrouw, die geen schoonheid is. — Op het roer van een potschip, waarmeê men rondvaart om grof en fijn aardewerk enz. te verkoopen, prijkt wel eens het uit hout gesneden hoofd eener Turkin, zeer bont geschilderd met schrille kleuren. — Nog in de eerste helft der negentiende eeuw hadden de beurtschippers in Friesland, — ook al waren zij protestants, — een uit hout gesneden vrouwekop op het roer. Deze was de beschermheilige van het schip.

Hy smyt de kop yn 'e nekke. Hij werpt den kop in den nek (wordt zoo maar op eens baloorig en onhandelbaar).

Hy het in stikelbaerch op 'e kop. Hij heeft een stekelvarken op den kop (is knorrig en kijfzuchtig).

kou.

Hja kinne in kou wol in fûgeltsje neame; wy sizze 't is in beest. Laten ze eene koe een vogeltje noemen, wij zeggen het is een beest.

It is de kou forgetten dat se in keal wêst het. Het is de koe vergeten, dat zij een kalf is geweest.

In goed kou het wol ris in ondogens keal. Een goede koe heeft wel eens een ondeugend kalf.

It hea op en de kou dea. Het hooi op en de koe dood (dus: rondgekomen en daarmeê afgedaan). — De man is juist gestorven, toen zijn boeltje op was.

Yn Oktober ite de kij mei fiif bekken. In October vreten de koeien met vijf bekken (zij vertrappen, omdat de grond van den regen doorweekt is, meer gras dan zij opvreten).

Min jout gjin kij mei hoarnen wei. Koeien met hoornen (iets goeds, wat men zelf best kan gebruiken) geeft men niet weg.

Min melkt de kij troch de bek. Men melkt de koeien door den bek. — Men moet ze goed voederen, wil men er goed melk van trekken.

Oan 'e greatens leit it net, oars koe in kou wol in hazze fange. Aan de grootheid (des lichaams) ligt het niet, anders zou eene koe een haas kunnen vangen. — *Bitelje as de kou in hazze fangt.* Betalen als de koe een haas vangt, d. i. nooit.

Plat en sunich binne út de tiid do 't de kou Bartele hiet. Eenvoudig en spaarzaam zijn uit den tijd, toen de koe Bartel heette (den langvergeten ouden tijd).

Der wirdt gjin kou bont neamd of der is in wyt hier oan. Er wordt geen koe bont genoemd, of er is een wit haartje aan.

It is goed dat nitelige kij koarte hoarnen habbe. 't Is goed, dat kwaadaardige koeien korte hoornen hebben (en kwaadaardige menschen niet veel macht).

As de kij bauje wit min wol hwêr 't oan skeelt. Hollen de koeien (het weiland) op en neêr, dan weet men wel waar 't aan hapert (dat de horsels haar kwellen).

Der groeit neat oan 'e kij as stirt en hoarnen. Er groeit niets aan de koeien, dan staart en hoornen (n.l. als er bij aanhoudende droogte gebrek aan gras is in de weide).

As 't net dije wol bliuwe de kij meager al rinne se oan 'e bealch ta yn 't gears. Als 't niet gedijen wil, blijven de koeien mager, al loopen ze tot den buik in het gras.

Bûrljue's kij jaen greate miellen, al binne de amers oan 'e neilen ta wan.

Der buren koeien geven (meent men) veel melk, al zijn de emmers bij lange na niet vol.

Dy kou het de pong om 'e hâls. Die melkkoe draagt den geldzak aan den hals (werpt goede voordeelen af).

Der komt soms wol oarloch twisken de kou en de brims. Er komt wel eens oorlog tusschen de koe en de wesp.

Hy is sa fluch (ook *sa lustich*) *as in fûgeltsje dat kou hjit.* Hij is zoo vlug (ook: zoo vroolijk) als een vogeltje dat koe heet.

Wachtsje dy for in kou fen foaren, for in hynsder fen efteren en for de fine ljue oan alle kanten. Wacht u voor eene koe van voren, voor een paard van achteren en voor de fijne kwezels van rondom.

Min kin fen in rier safolle net bigearje as fen in âld kou. Men kan van een vaars zooveel (melk) niet verwachten als van eene bejaarde koe.

Ik lit my net fen 'e kij op-ite, den yt ik ljeaver de kij op. Ik laat mij niet door de koeien op-eten, dan at ik liever de koeien op (zegt een boer als het veevoeder schaarsch en veel te duur is).

Hjir komme wy yn ús kouwefinnen. Hier komen wij in onze veeweiden. — Hier gevoelen wij ons tehuis.

Altyd it âlde kouwepaedtsje lâns. Altijd weêr langs het oude koeiepadje. — Nooit van de eens aangenomen gewoonte afgeweken. Ook: *it âlde tsjernpaed lâns.*

For myn poatstrou en brij krij ik de mâlke fen fjirtich kij. Voor mijne potjestruif en brij (dagelijksche mondbehoefte) verbruik ik de melk van veertig koeien. In den nawinter, als de meeste koeien droog staan, tegen het kalven, melkt de boer zoo weinig, dat hij het met zijn gezin wel op kan gebruiken.

Hy melkt de swarte kou. Hij melkt de zwarte koe. — Hij doet water in de melk, die hij verkoopt.

It is sa onmogelik as in kou prate kin. Het is even onmogelijk als dat eene koe kan spreken.

Hy is gjin kou, hy kin wol lige. Hij is geene koe, denk maar niet dat hij niet liegen kan.

Hy pakt de kou by de hoarnen. Hij pakt de koe bij de hoornen. — Hij vat de zaak moedig en flink aan.

Dat is in kou mei skiepperibben. Dat is eene koe met schapenribben. — Dat is een ding van geringe waarde met veel vertooning.

Hy hellet âlde kij út 'e sleat. Hij haalt oude koeien uit de sloot. — Hij brengt oude vergeten geschillen weêr in herinnering.

De kouwestirten hingje my de hâls út, ook: *wol in jelne de hâls út.* De koeiestaarten hangen mij den hals uit, ook: wel een el den hals uit. — Gezegde van een boer, die van de boerderij zijn bekomst heeft, of van een veehandelaar, als de markt tegenloopt en hij geld verliest.

Yn Fryslân meltse se de kij alle ûren. In Friesland melkt men de koeien (niet ieder uur, maar) aan alle (vier) uiers.

Syn kou is melts. Zijne koe is melk. — Zijn zaakje is winstgevend. — *Hy hâldt syn kou melts.* Hij zorgt dat zijn zaakje winstgevend blijft.

In kou by de klei forkeapje. Eene koe bij den klauw verkoopen en wel zoo dat als de eerste klauw wordt gerekend op een halven cent, de tweede op een cent, de derde op twee, de vierde op vier cent, en men zoo vervolgens altijd verdubbelt, dan komt de zestiende klauw (meer heeft het beest niet) op f 163.84 — en de geheele som op f 327.67[5]. — Eene oude volksaardigheid.

kroade.

Hy kin syn eigen kroade net kroadsje. Hij kan zijn eigen kruiwagen niet kruien. — Zonder hulp kan hij zijne zaken niet klaren.

Hy wirdt foar de kroade riden. Hij wordt voor den kruiwagen gereden. — Men neemt een loopje met hem.

Hy het it sin yet op 'e kroade. De vrijer heeft zijn zin nog op den kruiwagen (nog geen keus gedaan, maar wil gaarne met alle knappe meisjes liefkozen).

Ik lit my net foar de kroade ride. Ik laat mij niet voor mal houden.

Hy kin syn kroadtsje (ook *syn slydtsje* = sleetje) *der wol by skouwe.* Hij weet er zijn karretje wel bij te schuiven (zijn belang wel te behartigen).

Sonder kret lokt it net. Zonder kruiwagen gelukt het niet (om aan een baantje te komen).

krús.

It sit foar 't krús. Het zit voor 't kruis (n.l. als de verlossing eener koe niet wil vlotten). Fig.: als eene moeielijke hindernis het werk vertraagt. — Ook: *It keallet swier*, het kalft zwaar.

Krúst him! komt foart efter hosanna! Kruist hem! komt spoedig na hosanna!

Abússen binne krússen. Vergissingen zijn lastig.

kwea.

Hy priisget him sels, hy het kwea neibûrren. Hij prijst zichzelf, hij heeft kwade naburen.

De kweade rieder en de kweade dieder scille mei gelikense pine pinige wirde. De kwade raadgever en de uitvoerder van het kwaad zullen gelijkelijk gestraft worden.

In kwea namme rint foart as diggelfjûr. Een kwade naam verspreidt zich als een loopend vuurtje.

Dat sit op in kwea moer (moederschroef). Dat zit niet veilig vast, de zaak is niet gezond.

Hja het in kwea stiemoer hawn. Zij heeft een kwade stiefmoeder gehad; zij wordt door 't lot stiefmoederlijk bedeeld, het loopt haar steeds tegen.

Hy heart noch sjucht gjin kwea. Hij hoort of ziet geen kwaad. — Hij is zeer goedaardig en vredelievend.

Hy wit fen 'e prins gjin kwea, hij is onnoozel in het geval. Ook: *Hy wit fen God gjin kwea*, kent zich onschuldig tegenover den prins — of God.

Op in kwea wird scil min nin antwird jaen. Kwade woorden dient men niet te beantwoorden.

By de skoarstienherne is 't net kweast. Bij den schoorsteenhoek is 't niet het kwaadste. — Wie 't naast bij het vuur zit, warmt zich het best.

Kwea bûrren de hel op ierde. Kwade buren, de hel op aarde.

Dyst dou kwea dien heste trou dy net. Hwa 't dy kwea dien het, forjou dy net. Dien gij kwaad hebt gedaan, vertrouw dien niet. Wie u kwaad heeft gedaan, vergeef dien niet.

Hja het it kwea bihâlden. Zij heeft het kwaad behouden (is erg kieskeurig op kleeding en opschik, enz.). — Ook: *Hja het it swiid behâlden.*

It is in kwea kriich, dêr 't min skea fen het. Het is eene verkeerde eerzucht of fierheid, waarvan men schade krijgt.

Dy 't kwea nimt is in dief. Wie op een kwade wijze iets neemt, is een dief. — Eene aardigheid op het gezegde: *Nim 't net kwea,* duid het niet ten kwade.

Foarst dy kwea makkest is in goede sliep in bêst ding. Voor gij u boos maakt, is een goede slaap zeer heilzaam.

It is in kwea paed, dat min net faker as ienris gean kin. Het is een kwaad pad, dat men slechts eenmaal gaan kan (b.v. naar de galg).

laedtsje.

Der waerd in oar laedtsje op litsen. Er werd een ander laadje opengetrokken. — Een ander, niet verwacht en ongewenscht onderwerp werd ter sprake gebracht.

Dat is stryk yn 't laedtsje. Dat is „strijk in het laadje". — Dat is zuivere winst; ook: winst waarop men niet gerekend had.

Hy sit oan 't laedtsje. Hij zit aan het geldlaadje, (heeft bij een of ander bestuur eene betrekking, die hem goede voordeelen afwerpt). — *De ljue dy 't oan 't laedtsje sitte passe earst op hjar sels.*

laeitse.

Dy 't him sels kitelje kin, kin laeitse hwennear 't er wol. Wie zichzelf kan kittelen, kan lachen wanneer hij verkiest. — De onafhankelijke is vrij in zijn doen.

It iene laket om 't oare. Holl. het een vloekt tegen 't ander. (Van wansmakelijke pronk of versiering).

Hy laket krekt as de stedljue skrieme. Hij lacht evenals de stedelingen schreien.

Dat rymt as laeitsen en skriemen. Dat rijmt als lachen en schreien, 't rijmt slecht.

Hy laket as in mird. Hij lacht (grijnst) als een bunsing (volstrekt niet vriendelijk).

Hy laket om 'e tosken, dat de kiezzen der efter sitte. Hij lacht om de tanden, dat de kiezen er achter zitten. — Hij lacht zonder te weten waarom.

Laeitsen en giizjen is faek mar biizjen. Lachen en ginnegappen is meest maar gekheid. — Ernst is beter.

Min kin nin hûs mei laeitsen ophâlde. Men kan geen huis met lachen staande houden.

Min scoene yen de bûsse útskoerre fen 't laeitsen. Men moet zich de zakken uitrukken van het lachen.

Min moat laeitse al hien min gjin laeitsen yn 't sin. Men moet lachen al dacht men aan niets minder (zoo bespottelijk is de zaak).

lampe.

Hy is sa meager dat min him mei de lampe troch-ljochtsje kin. Hij is zoo mager, dat men hem met de lamp kan doorlichten.

As de boer gjin oalje het (geen olie heeft) *den pisset er yn 'e lampe.* Men moet zich weten te redden.

Hy sloech my de lampe út. Hij sloeg mij de lamp uit. — Hij kwam mij voor in het behalen van een voordeeltje, of in 't koopen van iets, dat ik gaarne had.

Dy 't oalje yn 'e lampe het kin him altyd rêdde. Wie olie in de lamp heeft, is altijd klaar. — Een man met een gezond hoofd weet zich altijd te redden.

Ik hab him yn 'e lampe. Ik heb hem in de lamp (in 't oog). — Ik denk niet gunstig over hem, 'k vertrouw hem niet.

De lampe barnt sa slûch krekt oft er in wever om 'e doar strúnt. De lamp brandt zoo flauw, alsof er een wever rondom het huis sluipt.

Hy fljucht er om hinne as in mich om 'e lampe. Hij vliegt er omheen (rondom zijn ongeluk, zijn ondergang), als de vlieg om de lamp.

Der fleane in hopen onbitocht yn 'e lampe. Er vliegen velen onbedacht in de lamp. — Meest van onberaden huwelijken.

lân.

Der is gjin lân mei him to bisilen. Er is geen land met hem te bezeilen. — Hij is onhandelbaar.

Ho lichter lân, ho snoader folk. Hoe lichter land (schraler bodem), hoe vernuftiger volk.

Ik ken him, ik ha wetter en lân mei him bisocht. Ik ken dien snaak, ik heb allerlei ondervinding van hem.

Mei ien sé oan lân. Met één zee aan land. — Den geheelen nacht doorslapen zonder eens wakker te worden.

Hy lit Gods wyn oer Gods lân waeije. Hij laat Gods wind over Gods land waaien, Gods water over Gods akker loopen.

Sa leit it lân net. Zoo ligt het land niet. — Zoo gunstig staan de zaken niet; zoo zijn we niet overeen gekomen; zoo komt ge niet van mij af.

As de sé net biboud waerd koe 't lân net bistean. Werd de zee niet bebouwd (bevaren), het land zou niet kunnen bestaan.

Ast dou it lân net biskytste, biskyt it lân dy. Indien gij uwe landerijen niet bemest, zullen zij u foppen.

Lûdroppers for 't lân en de prins krite hjar sels yn 'e sliep lyk as de berntsjes yn 'e widze. Politieke schreeuwers krijten evenals de zuigelingen in de wieg, zichzelf in slaap.

Elk wol it lân regearje en dokterje. Ieder wil het land helpen regeeren en geneeskunst uitoefenen.

It scil op dyn lân waeije. Holl: Het zal op je dak waaien.

Dêr 't myn skoarstien bêst rikket is myn faderlân. Waar mijn schoorsteen het beste rookt, daar is mijn vaderland.

In profeet wirdt yn syn faderlân net eard. Een profeet wordt in zijn vaderland niet geëerd. — Ook: *Der is nin profeet yn syn lân forheven.*

Dat is lân dêr 't de ljurken net boppe sjonge wolle. Dat weiland is zoo slecht, dat de leeuwrikken er niet boven willen zingen. — Ook: *Lân dêr 't de ljurken net op skite wolle.*

It lân stiet to sûp en to byt. Het weiland staat om er in te bijten (n.l. wanneer 't in 't voorjaar bezet met heerlijk gras het rundvee wacht).

De Harnser boargers binne yn 't lân, nou komt er onwaar. De zeevogels, iron. Harlinger burgers, zijn in het land, nu komt er slecht weder. Zie II, 247.

lang.

As de preek langer dûrret as in ûre, den komt de divel yn 'e tsjerke. Duurt de preek langer dan een uur, dan komt de duivel in de kerk.

Meitse dei en wei allike lang. Maak dag en weg even lang. — Neem voor uw dagtaak niet meer werk dan gij in eenen dag af kunt.

De dei is gjin wike lang. De dag is geen week lang (dus spoed u wat).

De langste leppel oan myn kant. De langste lepel aan mijne zijde. — Voor mij het beste deel.

Dat scil wol langer oanhâlde as trije dagen en in moarnskoft. Het zal zeker langer duren dan drie dagen en een morgenuur.

It is allike lang as 't breed is. Het is even lang als breed. — Het is 't zelfde van welken kant men de zaak beschouwt.

It dûrret sa lang net as in reamtsjernt. Het duurt zoo lang niet als roomkarnen.

Lang boargjen is gjin kwytskeldsjen. Lang borgen is geen kwijtschelden (onthoud uw dag maar).

In relaes sa lang as moarn de hele dei. Een relaas zoo lang als morgen de geheele dag (een vervelend relaas).

Lange gasten, stjonkende gasten. Langblijvende gasten, stinkende gasten.

Mei lange stappen en de rûge bile. Met veel beweging bij het werk, maar zonder overleg.

Hja tsiere om 'e langste ein. Zij twisten om het langste einde (om het mijn en dijn). — Ook: *Hja fjuchtsje om 'e lege doppen.* Zij twisten omdat alles op is, om eene nalatenschap, waarvan niets overschiet.

It skeelt hjar net oan 'e langte, mar oan 'e roundte. Die meid heeft te veel lengte (om mooi te kunnen heeten) en te weinig rondte (geld).

Hy sit der ien lang en twa breed. Hij zit daar één lang en twee breed (in zijne volle lengte en breedte, lui en gemakkelijk).

lape.

Myn tonge is gjin seemslearen lape. Mijne tong is geen zeemsleeren lap. — Ik lust ook wel iets anders dan de allergrofste kost.

Hja smite de lappen by elkoar. Zij gooien de lappen samen. — Zij gaan trouwen.

Fen ien lape toarnd. Uit een en dezelfde lap getornd. — Kinderen van hetzelfde bed.

It is in skeadlik lape; to lyts ta 'n dweil en to great ta in skûteldoek. Het is een schadelijke lap, te groot voor een dweil en te klein voor een vaatdoek.

Lit ús de lape mar skoerre. Laat ons de lap maar scheuren (het verschil tusschen eisch en bod splitsen). — Veehandelaarsterm.

Hy is in wollen lape, dêr 't se mei omtrolje kinne sa 't se wolle. Hij is een wollen lap (een goedaardige sul), waarmeê men kan frommelen zoo men wil.

Hja het lappen op 'e klean. De (weduwe) heeft lappen op de kleêren (kinderen tot haar last).

lea.

It leit my forkeard op 'e lea. Het ligt mij verkeerd op de leden. — Ik heb een ongunstig voorgevoel omtrent die zaak.

Ik hâld my de lea wirch. Lett.: Ik zit in eene gedwongene vermoeiende houding; fig.: Ik houd mij het hart vast, vrees het ergste van het gevaar dat ik zie.

leare.

Min leart sa lang as min libbet. Men leert zoolang men leeft.

Min moat leare mei skea en mei skande. Men moet leeren met schade en schande, door ondervinding wijzer worden.

Alle ding stiet to learen bihalven bûksprekken. Alles kan men leeren behalve buikspraak (dit is een aangeboren kunst).

Ik scil him opsitten leare. Ik zal hem opzitten leeren (hem klein weten te krijgen, hem leeren, als een hondje op te zitten en pootjes te geven).

Hy scil omstean leare. Hij zal leeren anders-om te staan. — Hij zal zich moeten gewennen aan eene veel minder aangename leefwijze dan aan welke hij gewoon is.

Ongeelearde meanders fine in hopen stiennen en skytbulten. Ongeoefende maaiers vinden veel steenen en drekbulten (oneffenheden) op het maaiveld.

lekken.

Hy kriget fen 't selde lekken in jas. Hij krijgt van hetzelfde laken een jas (dezelfde straf als zijn maat).

Dat lekken het gjin ien kleur. Die twee stukken laken hebben niet dezelfde kleur. — Die twee personen zijn van uitéénloopende richting. Ook van een gemengd huwelijk.

Hy is sa linich as lekken. Hij is zoo lenig als laken. — Hij is vlug en rap van leden; overdr. zeer gedienstig, vriendelijk en voorkomend. Ook: *Sa linich as in lape.*

lêst, earst.

De lêste slik heint it boerd. De laatste lik reinigt het bord. — Wie 't laatst in den schotel is, moet dien uitlikken.

Dy 't lêste kriget moat it earste wer jaen. Wie (in een gezelschap, waar koffie, chocolade of zoo iets geschonken wordt) het laatste uit kan of ketel krijgt, behoort de eerste te zijn, die na dezen het gezelschap onthaalt.

Dy 't earst komt, dy 't earst mealt. Wie 't eerst (met zijn koren aan den molen) komt, wordt het eerst bediend.

De lêste leadtsjes weage swierst. De laatste loodjes wegen het zwaarst.

Hy giet op syn lêste pear skonken. Hij loopt op zijn laatste paar beenen. — Hij wordt een dag ouder, is in den avond zijns levens.

Earst is meast en lêst is bêst. Wie 't eerst komt (b.v. op een partijtje) krijgt het meeste, wie 't laatst komt het beste.

libben, libje.

Wy libje mar ienkear en dat is nou. Wij leven slechts éénmaal, en dat is op dit oogenblik.

Hwet kibbet dat libbet. Wat kijft dat leeft. — Als eene vrouw kijft, bewijst zij dat zij nog springlevend is.

Dy 't goed wilsterje wol moat mar libben op 'e wieu ha. Wie met vrucht wil vilsteren (vogelvangen), moet levende lokvogels hebben. — Ook: *Dy 't wilsters fange wol moat fluitsje kinne.* Wie vogels wil vangen, moet kunnen fluiten.

Hy snijt de ljue yn 't libben. Hij snijdt de menschen in 't leven (zoodat het hun pijn doet (laat zich ter dege duur betalen).

Libje fen 'e rinten sa lang as 't kaptael op is. Leven van de renten tot zoolang dat het kapitaal op is (werkeloos leven, zonder iets van beteekenis te bezitten).

It libbet allegearre, mar 't libbet ongelyk. Niet ieder geniet het leven in gelijke mate.

Hy het in libben as in prins. Hij heeft een leven als een prins (een best en zorgeloos leven). Ook: *In hearen-eintsje-libben*, een leven als een heer.

Hy libbet as God yn Frankryk. Hij leeft vroolijk en zorgeloos, zonder veel te bezitten.

Hja libje as de okse for de bile. Zij leven als de os voor den bijl (bij den dag, zonder zorg voor de toekomst).

Dy 't folle het scil folle litte; dy 't langst libbet scil 't allegearre bisitte. Die veel bezit, zal veel moeten achterlaten; die 't langste leeft, zal alles bezitten.

Hy het in libben as smoarge beane. Hij heeft een leven als smerige (vette) boonen (een lui en lekker leven). — Ook: *in libben as in lús op in sear holle.*

Hy wit fen foaren pas dat er efter libbet. Hij weet vóór pas dat hij achter leeft. — Hij is een sul.

Hy het it libben op in boerdtsje. Hij heeft het leven op een bordje (een aangenaam rustig leven).

Syn libben hinget oan in siden tried. Zijn leven hangt aan een zijden draad.

Hy is libben op 'e tried. Hij is levendig op den draad (opgeruimd, levenslustig).

Hy libbet fen in keallegearske. Hij leeft van een kalvergrasje. — Hij leeft van weinig, verteert niet veel.

Leedstokken libje lang. Lijders (verstootelingen, naar wiens dood men verlangt) leven lang.

Hy kin ta libjen noch ta stjerren komme. Hij kan tot leven noch tot sterven komen, hij sukkelt aan een slepende kwaal.

liet.

Nou scil 't in oar liet wirde. Nu zal het een ander lied worden. — Nu zult ge iets minder aangenaams moeten ondervinden. Ook: *Nou giet der in oare wize op 't liet.*

Men moat sjonge sa 't yn 't liet stiet. Men moet zingen zooals in 't lied staat (de zaak naar waarheid bespreken).

Dêr scil ik jimme in lietsje fen sjonge. Daar zal ik jelui eens een liedje van zingen (een tafereeltje van ophangen).

Alwer it âlde lietsje of *de âlde sang.* Alweêr dezelfde jammerklacht, die we reeds dikwijls hoorden.

lige.

Lige dat it by de tsjerkelaeijen delrôllet. Liegen, dat het langs het kerkdak nederrolt. — Van een prediker, die, naar men meent, een leugenleer verkondigt.

As ik liich, den liich ik yn kommisje. Is het geen waarheid wat ik vertel, dan lieg ik voor rekening van een ander (die 't mij voor waarheid heeft verteld).

Fen hearren en sizzen liicht min 't meast. Van hooren zeggen liegt men het meest.

As ligen syn minste wirk wie, den wie er grif in knappe kearel. Ware liegen zijn slechtste werk, hij zou zeker een zeer bekwaam man zijn.

Ast liichste, hwet dochst den? Den sparrest de wierheid. Als ge liegt, wat doe je dan? Dan spaart ge de waarheid.

Hy liicht dat de nekke him rikket. Hij liegt, dat hem de nek rookt.

Hy liicht as in wachter. Hij liegt als de wachters (bij het graf van Jezus).

Hy is yn syn earste ligen net smoard. As er yn syn earste ligen smoard wier, den hie er lang al dea wêst. Hij is in zijn eerste leugen niet gestikt; ware hij in zijn eerste leugen gestikt, hij zou reeds lang dood zijn.

Hy kin lige, dat er sels mient dat it wierheid is. Hij kan (zoo fraai) liegen, dat hij (ten slotte) zelf meent dat het waarheid is.

Hy kin better lige als fleane. Hij kan beter liegen dan vliegen.

Hy liicht my de hâls fol. Hij liegt mij den hals vol. — Hij stapelt de eene leugen op de ander, om mij de zaak anders voor te stellen dan zij is.

Hy is ongelokkich yn 't wiersizzen. Hij is ongelukkig in het waarzeggen (waarheidspreken); — het mislukt hem dikwijls.

Lige dat men 't hearre kin, dat is 't bêste mar. Handtastelijk liegen is maar het beste. — Ook: *lige dat min 't fiele en taeste kin.*

liif.

Dêr habbe se poppen fen yn 't liif. Daar hebben zij poppen van in 't lijf (groote verwachtingen van, b.v. van een veelbelovend zoontje of bijzonder mooi dochtertje).

De klean barne my oan 't liif. De kleêren branden mij aan het lijf. — Ik maak mij angstig, haastig of driftig om eene zaak van belang.

De skossen sitte him yn 't liif. De ijsschotsen zitten hem in het lijf. — Hij is zwaar verkouden tengevolge van 't ijsvermaak.

In liif as in hjerstkeal. Een buik als een herfstkalf (dikke buik tengevolge onmatig drinken). — *In lichem as in tromme* is een door ziekelijkheid opgezette buik.

Hy is der mei liif en siele foar. Hij is met hart en ziel de zaak toegedaan

Ik hab al pine yn 't liif. Ik heb reeds buikpijn. — Ik ben ongerust, bezorgd over deze of gene zaak.

Dat is in hele ribbe yn 't liif. Dat is een heele rib in het lijf (een stevige steun, vooral met het oog op geldelijk inkomen).

Hy het it dêr danich mei op 't liif. Dat trekt bijzonder zijne aandacht. — Hij denkt en spreekt er veel over.

Sok gûd ha 'k ljeaver yn 'e skoen as yn 't liif. Zulk goedje heb ik liever in de schoenen dan in de maag. — Van slappen, niet welsmakenden drank of dunne spijs.

Hja rinne my op 't liif om jild, enz. enz. Zij komen mij lastig vallen om geld enz. enz.

lije.

Lije as min het en lije as min net het, den is 't altyd lijen. Gebrek lijden als men niets heeft en sober leven terwijl men iets heeft, dan is 't altijd lijden. — Taal van werklieden, die steeds opmaken wat zij verdienen.

Lije as winterkoarn op 't fjild. Lijden als winterkoren op het veld. — Bij een schralen kost veel koude en ongemakken doorstaan.

Lije as in putheak. Lijden als een puthaak, waarmee men dagelijks water put uit een holle put of gracht.

It lijen scil oangean, sei Hesselom, en hy scoe for de trêdde kear minnist wirde. Het lijden zal beginnen, zeî Hesseloom, en hij zou ten derdemaal mennist worden.

It earme lijen bigjint wer. Het arme lijden vangt weêr aan. — Van alles wat onaangenaam en onvermijdelijk is.

Hy is in lijer fen syn kaptael. Hij is een lijder van zijn kapitaal (bij rijkdom ongelukkig, ook door zijne gierigheid).

lyk.

Lyk siikket lyk, mar ongelikense fine elkoar. Gelijk zoekt gelijk, maar ongelijkenden vinden elkander.

Lyk út en thús. Gelijk uit en tehuis. — Niets gewonnen en niets verloren; de voordeelen dekken de kosten, meer niets.

ljeafde.

Alde ljeafde rusket net al leit it saun jier yn 'e goate. Oude liefde roest niet, al ligt zij zeven jaar in de goot.

As de ellinde oer 'e drompel komt giet de ljeafde op 'e rin. Wanneer de ellende over den drempel komt, gaat de liefde op den loop.

Ljeavje dou de kat, den hest de stirt ta. Liefkoos jij de kat, dan heb je den staart toe. — Bits antwoord van een meisje, als een vrijer haar „lief" noemt.

Ljeafde en blaf forklappe hjar sels. Liefde en erwtensoep met aardappelen verraden zich zelf (het laatste door den geur).

De ljeafde ta de neiste bigjint by yen sels. De liefde tot den naaste begint bij iemand zelf.

ljue.

De ljue meije my net lije, mar ik meitse 't er nei, sei Ulespegel. De menschen houden niet van me, zeî Uilenspiegel, maar 't is mijn eigen schuld.

It folk komt by de ljue. Het volk komt bij de lieden (bij elkander passend volk komt toevallig in elkanders gezelschap). — Ook: *It folk wol by de ljue wêze*, menschen komen gaarne waar menschen zijn.

Stadich by de ljue en mâl om 't hoekje. Ingetogen bij de menschen, in 't geniep een snaak die een kansje durft te wagen.

Mâlle ljue, mâlle lietten. Malle lieden, malle liederen (vreugde).

Ljue fen ienderlei effearen kinne net by elkoar forkeare. Lieden van eenerlei affaire (concurrenten) kunnen niet met elkander omgaan.

lûs.

Dy 't in oar kjimme wol moat sels nin lûs ha. Wie een ander wil kammen (hekelen), moet zelf zuiver zijn.

Hy is sa faei as in lûs op 'e kaem. Hij verkeert in gevaar, als een luis op de kam. — Faei = veeg.

Ik hab dêr in lûs fen yn 't ear. Ik heb daar een luis van in het oor (iets gemerkt van de zaak, die men geheim wil houden).

It eint as in lûs op in tarre prezinning. Het vordert als een luis op een geteerde presenning (dus zeer langzaam).

Min het it slimmer mei de niten as mei de luzen. Kleine ambtenaartjes maken 't den menschen dikwijls lastiger dan hooger geplaatsten.

Min kin in lûs net mear binimme as 't libben. Men kan een luis niets ontnemen dan haar leven. — Van een armen drommel is niets te halen.

Syn jas is sa keal dat er gjin lûs skrep op hâlde kin. Zijn jas is zoo kaal, dat geen luis er zich op schrap kan zetten.

Hy het in lûs yn 't ear rinnen. Hij heeft een luis in zijn oor loopende. — Hij heeft iets in den zin.

Alle luzen bite my. Alle luizen bijten mij. — Mijne minderen plagen mij.

Hja doocht sels net en wit elts de luzen op 'e klean oan to wizen. Zij deugt zelf niet en weet ieder de luizen op zijne kleêren aan te wijzen. — Van een kwaadspreekster.

It spul het luzen. De zaak is niet gezond, niet in den haak.

Hy is út 'e luzen. Hij is van ongedierte gezuiverd. — Hij is er bovenop, uit zijne netelige omstandigheden verlost. Ook: iets fatsoenlijker: *Hy is út 'e niten* (neten).

Better in lûs yn 'e koal as alheel neat. Beter een luis in de kool, dan in 't geheel geen (vleesch of spek).

Sa laf as luzen. Van spijs of drank, die niet zouteloos moeten zijn. — Ook: *praetsjes sa laf as luzen*, erg flauwe praatjes.

Min scoene him wol in lûs op 'e bûk knippe kinne. Op zijn (ronde gespannen) buik zou men een luis kunnen knippen.

In lege pong is in lûs op dyn baeitsje. Met een ledige beurs wordt gij geschuwd als iemand met luizen op zijn kleed.

Bidlers bitelje mei luzen. Bedelaars betalen met luizen.

mage.

It leit my dwers yn 'e mage. Het ligt mij overdwars in de maag. — Die spijs bekomt mij niet wel; fig.: ik heb daar verdriet, ergernis, naberouw van.

Syn mage is mei stientsjes opset. Zijne maag is met muurtegeltjes opgezet. — Hij heeft een zeer gezonde maag.

De mage hinget my op 'e side. Mijne maag hangt op zij (slap; ik heb veel trek in eten).

Hy het in mage as in boeretsjerntsjettel. Hij heeft een maag als een boerenkarnketel. — Hij kan alles verteren.

Myn mage is in poepeknapsek, ik trieu er alles yn gear. Mijn maag is een moffenknapzak, ik stop er alles in.

mâlke.

Hja het in pear goede molkenkeamers. Zij heeft een paar goede melkkamers (welgevulde borsten eener zogende vrouw). — Eig. is de *molkenkeamer* de melkkamer of kelder in een boerenhuis.

Hy het altyd hwet yn 'e mâlke to krommeljen. Hij heeft altijd iets in de melk te kruimen (iets aan te merken, te vragen en te klagen).

Hja lûkt de mâlke op. De (koe) trekt bij 't melken de melk op (laat de melk niet schieten). — Fig. van iemand, die zich terugtrekt van eene gedane belofte of toezegging.

In mingeltsje mâlke is gau forpegele. Een niet groote voorraad melk is in kleine hoeveelheden spoedig opgebruikt. — Mingelen, oude vochtmaat = 1 liter; pégel ¼ mingelen.

Hy moat ris yn lije mâlke to weak om hwet út to tinen. Hij dient in lauwe melk te week gezet, om wat uit te dijen. — Van iemand die zeer mager is.

man.

De beam great, de man dead. De boom groot, de man dood. — Bereikt men 't einddoel van zijn wenschen en streven, dan is men afgeleefd.

De man dy de poat britsen het is altyd to siik. De man die den pot gebroken heeft, is altijd ver te zoeken.

Ho greater twang, ho lytser man. Hoe grooter tiran (voor zijn minderen) hoe kruipender lafaard (voor zijn meerderen).

Ik ha der neat op tsjin dat it tsjuster is, sei de man, mar den moat der ek yet by komme dat min neat sjên kin. Ik heb er niets tegen dat het duister is, zeî de man, maar dan moet er ook nog bij komen, dat men niets zien kan.

In man as de klasjes fen Dokkum, fol meilijen, mar hy jout neat. Een man als de classis van Dokkum, vol medelijden, maar hij geeft niets.

It eint as de man yn 'e moanne. Het vordert als de man in de maan (die altijd op dezelfde plaats blijft).

Min kin 't net ris witte hwêr 't de iel rint, sei de man en sette de fûke yn 'e goate. Men kan niet weten waar de paling zwemt, zeî de man, en zette de fuik in de goot.

't Is in aerdichheid! sei de man en hy stiek in libbene pod yn 'e bûsse, dy woed er yn in kau ha. 't Is voor de aardigheid, zeî de man, die een levende pad in den zak stak, om die in een kooitje te zetten.

Min kin alle dagen gjin kniesear wêze, sei de man, en hy smiet in duit to grabbel. Men kan niet alle dagen een kniesoor zijn, zeî de man, toen hij een duit te grabbel wierp.

Mannen, broeders! sei Paulus, en 't wieren allegearre âlde wiven; 't waren allen oude wijven.

Myn foet stiet onder allemans tafel. Mijn voet staat onder ieders tafel. — Ik ben afhankelijk van allerlei menschen, wegens mijne kostwinning.

As 't fortún is teugen de man, dan is er gyn helpen an. (Stadfr.)

Hy is in hird man op in weak tsiis. Hij is een hard man op een weeke kaas (een zwak persoon die niet veel kan uitvoeren).

Hy is in strieën man. Hij is een strooien man (iemand zonder moed of veerkracht).

As alles omkomd is (zijn beslag heeft) *is de man wei*, trekt de man (dien men hebben moet) zich terug.

It nedichste moat earst, sei de man en hy bruide syn jonge. Het noodzakelijkste moet men 't eerst afdoen, zeî de man, en gaf zijn zoon een pak slagen.

In bigien man docht selden goed keappenskip. Een medelijdend man (die vreest partij te zullen benadeelen) doet zelden goeden koophandel.

Alle bytsjes helpe, sei de man en hy friet in mich op. Alle beetjes helpen, zeî de man, en hij at een mug op.

Alle bytsjes helpe, sei de man en hy pisse yn 'e sé. Alle beetjes helpen, zeî de man, en hij p.... in de zee.

Better hwet as neat, sei de man en hy hie in kikkert yn 'e fûke. Beter iets dan niets, zeî de man, toen hij een kikvorsch in de fuik had gevangen.

Better in earme man as in rike heit. Beter een armen man (echtgenoot) te hebben dan een rijken vader.

De trêdde man bringt it praet oan. De derde persoon maakt het gesprek levendig (als twee samen zitten zonder veel te spreken).

De man oan 'e swik en de boaden baes. De man aan den zwier en het dienstvolk meester in huis.

De wrâld is rûch, dy 't him net rêdde kin is slûch, sei de man, do wie er oan 't slatten mei de koekpanne. De wereld is ruig; wie zich niet weet te redden is een druiloor, zeî de man, toen hij de sloot uitdiepte met de koekepan.

De man dea de boete dea. De man dood, de boete (die hem was opgelegd) vernietigd.

Dy man kin mei gjinien yn 't span ride. Die man kan het met niemand vinden, met niemand over den weg.

Dêr is gjin ein oan! sei de man en hy hie in hoep om 'e hâls. Daar is geen einde aan te zien, zeî de man, en hij had een hoepel om den hals.

Ik wol myn eigen man wêze, sei de boerefeint, dêrom troude er. Ik wil mijn eigen meester zijn, zeî de boerenknecht, daarom ging hij trouwen.

Hwet alleman seit wol jern wier wêze. Wat iedereen zegt, wordt licht geloofd.

Nei 't de man is is syn kreft. Naar den man is zijne kracht. — Men mag niet van ieder evenveel vergen.

As de man in bern wirdt komt er krystnacht yn 'e widze. Kwijt een man

zich niet als man, dan wordt hij bedreigd, dat hij in den kerstnacht zal worden gewiegd.

As de mânljue foart binne is 't rom om 'e hird, den kinne wy beane briede. Wanneer de mannen van huis zijn, is er ruimte om den haard, dan kunnen wij boonen braden.

It is mantsje, pas op! Het is mannetje pas op! — Let op alles of 't loopt mis.

In man sonder frou is in himd sonder mou. (Stadfr.)

Der earnet nimmen better as de man sels. Niemand handhaaft beter de orde dan de man zelf. — Ook: *Der giet neat foar sels,* of: *Der ploeget nimmen better as de man sels.*

Der is in goed man oan e' pûster. Er staat een stevig man aan den blaasbalg. Gezegd bij sterken wind.

It is koel en brodzich, sei de man en hy roan mei bleate foetten op 't iis. Het is koel en broeiig, zeî de man en liep blootvoets op het ijs.

Fen neat ta eat is allemans fortriet. Van niets tot iets is allemans verdriet.

In man in man, in wird in wird. Een man een man, een woord een woord.

As de kniper op 'e skine komt binne der net folle dy 't in man útmeitse. Als het gevaar ernstig dreigt, verliezen velen den moed.

It is in donker foarútsjuch, sei de man, do hied er in swart baerch by de stirt. Het is een donker vooruitzicht, zeî de man, toen had hij een zwart varken bij den staart.

In earmmans stûr is mar in botsen. Eens armen mans stuiver is maar 2½ cents (omdat hij minder voordeelig kan inkoopen dan de rijke).

It roait iggen noch seamen, sei de man, do siet er midden yn 'e bollepream to skiten. Het raakt randen noch zoomen, zeî de man, toen zat hij midden in de modderschuit.

In dôf man mei nin rjuchter wêze. Een dove man mag geen rechter zijn.

In man op him sels, een zonderling, die slechts weinig met menschen omgaat. — *In man for him sels,* een zelfzuchtig onmeêdoogend man.

man, wiif.

Alles mei miet, sei de man en hy sloech syn wiif mei de jellenstok. Alles met mate, zeî de man, en hij sloeg zijne vrouw met de ellemaat.

Man en wiif binne ien, mar hja moatte oeral for twa bitelje. Man en vrouw zijn één, maar ze moeten overal voor twee betalen. — Ook: *yn 't trekskip moatte se twa plakken ha en for twa bitelje;* in de trekschuit moeten zij twee plaatsen hebben en betalen.

Ruten út! sei Joris, en hy smiet syn wiif troch de glêzen. Ruiten uit! zeî Joris, en wierp zijne vrouw door de glazen.

Sa drok as in mansmoer; saun snoaren yn 'e kream en sels gjin man. Met drukte overladen als een mansmoeder, die zeven schoondochters in 't kraambed had en zelf geen man.

Dêr het de bakker syn wiif troch jage. Daar heeft de bakker zijn wijf door gejaagd. — Gezegd als het wittebrood zoo gerezen is, dat men, het in stukken snijdende, er van binnen kleine holligheden in vindt.

Hark! in keppel gies, sei de man, en 't wier wivedei. Hoor! een troep ganzen, zeî de man, en 't was vrouwendag (kraamvisite). Zie I, 216.

De man is 't haed, mar 't wiif is de hals, dy draeit de holle sa 't se wol. Is de man het hoofd, de vrouw is de hals, die naar welgevallen het hoofd draait.

Forsinnen is mogelik, sei de man tsjin syn wiif, do 't se seach dat er de faem patte. Vergissen is mogelijk, zeî de man tot zijne vrouw, toen zij zag dat hij de meid kuste.

Akke is fen 'e man ôf, nou kin se 't stip koaitse sa 't se 't ite wol. Akke is van haar man gescheiden, nu mag zij de saus koken, zooals zij ze verkiest te eten.

Nou komt er hwet! sei de man en hy smiet syn wiif by de treppen del. Nu komt er iets, zeî de man, en wierp zijne vrouw de trap af.

master.

It folk is sa soun dat it skande is, sei master Jan. Het volk is zoo gezond dat het schande is, zeî meester Jan (de geneesheer).

It kin in master misse, mar in brodler gauwer. Het kan een meester missen, maar een knoeier lichter.

Hy slacht for master op. Hij speelt den meester (is aanmatigend en doordrijvend).

Al to tige, sei master Oege, en hy barde in goune for in botsen. Al te overvloedig, zeî meester Oege, toen hij een gulden inplaats van een halfstuiverstuk ontving.

Koal is kost, sei master, do seach er yn 'e pasterijetún. Kool is kost, zeî meester, toen zag hij in den pastorietuin.

Wy freezje de heelmaster boppe de sjucht. Wij vreezen den heelmeester meer dan de ziekte (den tuchtmeester meer dan het kwaad).

Hy kin de fiif wirden masterlyk jaen. Hij kan de vijf woorden meesterlijk geven.

Hy is syn master to ier ontroan. Hij is zijnen meester te vroeg ontloopen. — Hij is niet voldoende bedreven in zijn werk, heeft te weinig geleerd.

mês.

Syn mês snijt oan twa kanten. Zijn mes snijdt aan twee zijden. — Hij heeft van twee zijden voordeel, b.v. een notaris, die van kooper en verkooper beide trekt.

Wy scille dêr gjin mêssen om lûke. Wij zullen er geen messen om trekken. — Wij willen over dat zaakje maar niet twisten.

Alle stoaterse (12.5 *cents*) *mêssen snije net.* Alle goedkoope messen snijden niet. — Van onbeduidende snoevers is niet veel te verwachten.

In goed Fries lûkt it mês twaris. Een rechte Fries trekt het mes (dreigt) tweemaal. — Maakt dit zijn vijand niet gedwee, dan pakt hij aan.

Min moat altyd mar mei 't mês dwers yn 'e bek stean. Men moet altijd maar met het mes dwars in den mond staan (met kracht zich handhaven om niet benadeeld te worden).

Hy kin 't net litte al stiet him 't mês op 'e kiel. Hij kan (zijne slechte gewoonte) niet nalaten al stond hem het mes op de keel.

Dat mês is sa stomp dat er in hekse op nei Keulen ride kin. Dat mes is zoo bot, dat er een heks op naar Keulen kan rijden.

Hy rint mei 't mês yn 'e rech. Hij loopt met het mes in den rug. — Het beest is zoo vet, dat het elken dag geslacht kan worden. Fig. van iemand, zóó met schulden bezwaard, dat hij gevaar loopt door de schuldeischers te worden uitgekleed.

Hy snijt de ljue dy 't er onder 't mês kriget. Hij snijdt de menschen die hij onder 't mes krijgt (laat zijne diensten grof betalen).

Siker sonk! houten bonk! trije gleaune mêssen troch myn eigen kiel. Zeker waar! houten been! drie gloeiende messen door mijn eigen keel! — Kindereed. Zoo ook: *Sonde! heilich! brân!* Zonde! heilig! brand!

It iene mês hâldt it oare yn 'e skeef. Holl: het eene zwaard houdt het andere in de scheede.

Hy het it mês oan 'e bâlke hinge. Hij heeft het mes aan den balk gehangen (om een ander tot vechten uit te dagen).

mich.

Hwet is in mich dy net gonzet? Wat is een mug, die niet gonst?

Ik slaen neat ôf as miggen. Ik sla niets af dan vliegen. — Ik weiger niets, wat mij wordt aangeboden, als 't maar iets goeds is.

Meagere miggen bite fûlst. Magere muggen bijten 't felst. — Schraalbezoldige ambtenaren willen gaarne den boeren en burgers iets van 't lijf halen.

Miggen tsjinje by winich waer gjin hea to fieren. Muggen dienen bij winderig weêr geen hooi te vervoeren. — Zwakke lieden moeten zich niet wagen aan allerlei werk en in allerlei weêr.

Twa miggen yn ien flap. Twee vliegen in één klap.

De meagerste miggen ha 't measte gegûns. De magerste vliegen maken 't meeste gegons. — Onbeduidende lieden maken het meeste lawaai.

Mei sjerp kin min better miggen fange as mei yettich. Met stroop kan men beter vliegen vangen dan met azijn.

min.

Min moat de tsjin net to fier sette. (Wil men over eene sloot springen), dan moet men den polsstok niet te ver zetten. — *Tsjin* = tegen, de afstand waar men tegen op moet springen. — *As min de tsjin to fier set, kin min de pols net útljeppe,* den sprong niet uitvoeren.

Min scoene him nimme en smyt him yn 'e loft, dat er fen honger stoar er 't er wer del kaem. Men diende (dien fielt) te nemen en de lucht in te werpen, zoo hoog, dat hij verhongerde voor hij weêr beneden kwam.

Min kin him net bêst yn 't leger bitrappe. Men kan dien man moeilijk tehuis treffen.

Min moat de loarte by de skienne ein oanpakke. Men dient den drol bij zijn schoon einde aan te pakken.

Min moat yens eigen glêzen net ynslaen. Men moet zijn eigen glazen niet inwerpen (zijn eigen nadeel niet bewerken).

Min moat net fierder springe as de pols lang is. Men moet niet verder springen dan de polsstok toelaat.

Min kin op alle oasten de bile net sette. Men kan op alle oesten den bijl niet zetten (alle kleine fouten niet wraken).

Min moat de stietten witte to heinen. Men moet de stooten weten op te vangen.

Min seit folle dat min net leaut; min leaut folle dat min net seit. Men zegt veel dat men niet gelooft; men gelooft veel dat men niet zegt.

Min moat ienris keatsie. Better ier keatte as let. Men moet eenmaal kooten (zich uitdartelen), beter dit in de jeugd gedaan dan later. Zie I, 360.

Min kin net fen 'e groun ôf op 'e souder stappe. Men kan niet van den grond af op den zolder stappen.

Min kin de hotte wol siede dat it sop goed is. Men kan een wetsteen wel zoo koken en toebereiden dat het sop goed is. — Ook: *Min kin fen balstiennen wol sop siede.*

Min ken in ezel ek wol oars as oan 't lûd. Men kent een ezel ook wel anders dan aan zijne stem.

Min kardet for de jokte, mar 't smerten komt efternei. Men krabt zich voor de jeukte, maar later doet het pijn.

minske.

In minske moat ek soargje for de dei dy 't er net bilibbet. Een mensch behoort ook te zorgen voor den dag, dien hij niet beleeft.

Eigen skild pleaget in minske meast. Eigen schuld plaagt een mensch het meest.

Der is gjin snoader gûd as minsken en dêroan de Wâldsjers. Er is geen vernuftiger goedje dan menschen, en daaraan de Woudlieden (zeggen de friesche kleibewoners).

In minske is gjin ierdapel. Een mensch is geen aardappel. — Hij heeft meer behoeften, ook aan genot.

In minske allinne is in sniebal yn 'e sinne. Een alleen levend persoon is een sneeuwbal in den zonneschijn.

Hy is nimmen skildich as de minsken; de gies moanje him net. Hij is niemand iets schuldig, dan den menschen; de ganzen manen hem niet.

In minske kin trijekear sêd, springsêd, sutersêd en propsêd. Een mensch kan op drieërlei wijze verzadigd zijn: springzat, ruiterzat, en propzat. — Anderen zeggen: *kropsêd, tropsêd en boppesêd,* kropzat, tropzat en bovenzat.

Hy het to nacht by in soun minske wekke. Hij heeft van nacht bij een gezond mensch gewaakt. — Hij is uit vrijen geweest.

Min wol graech ingel hjitte, mar min is minske. Men wil gaarne voor een engel doorgaan, maar men is (en blijft) mensch.

Min moat soms heal divel heal minske wêze. Men moet soms half duivel half mensch zijn (om zich naar eisch te handhaven en niet te worden beetgenomen, b.v. in den koophandel).

Dat minske is oan twa stikken fallen. Dat mensch (die vrouw of meid) is in tweeën gevallen (zij is bevallen).

In minske moat folle lije of ier stjerre. Een mensch moet veel lijden of vroeg sterven.

In bytsje bryk is minske-lyk, mar al to bryk is skandelyk. Een weinig scheef is menschelijk, maar al te scheef (of krom) gelijkt naar schande.

In minske sin is in minskelibben. Eens menschen zin is eens menschen leven.

Sokke minsken, dêr sit net folle binnenst yn. Hardvochtige, schraapzuchtige menschen hebben gevoel noch geweten.

Twa dingen moat min ta wenne: bjuster buijich waer en onbiskofte minsken. Aan twee dingen moet men gewennen: erg buiig weêr en onbeschofte menschen.

Wy moatte de minsken mar brûke sa 't se binne, hwent wy kinne se net krije sa 't se wêze moatte. Wij moeten de menschen maar gebruiken zooals ze zijn, want we kunnen ze toch niet krijgen zooals ze behoorden te wezen.

Der binne mear apen onder 'e minsken as minsken onder 'e apen. Er zijn meer apen onder de menschen, dan menschen onder de apen.

In minske kin him al mei in bytsje formeitse, sei 't bidlers-wiif, do hie se in stik bôlle mei salm. Een mensch kan zich toch met weinig vergenoegen, zeî de bedelares; toen gebruikte ze een snede wittebrood met zalm.

Dûbeld en dwers genôch is yet net genôch for in minske. Dubbel en nog eens dubbel genoeg is nog niet genoeg voor den (zelfzuchtigen) mensch.

Hy scil 't net oan hikspeallen fortelle, salang der minsken binne. Hij zal het (nieuws dat hij weet) niet aan hekpalen vertellen, zoolang er menschen zijn. — Van iemand die geen nieuwtje voor zich kan houden.

Dy dokter kin in minske iepen en ticht meitse. Die dokter kan een mensch open en dicht maken (kent het menschelijk lichaam door en door).

De wrâld is goed als de minsken mar goed binne. De wereld is goed, als de menschen maar goed zijn.

De minsken binne nei 't waer. De menschen zijn naar aanleiding der weêrsgesteldheid blij- of zwaarmoedig, goed of slecht gehumeurd.

De minsken komme net allyk en kinne net allyk weireisgje. De menschen komen niet gelijk in de wereld en kunnen er niet gelijk uit gaan.

Elke minske het in sin; de iene het sin oan 'e moer, de oare oan 'e dochter, sa komme se beide oan 'e man. Ieder zijn smaak; de een verlieft op de moeder, de ander op de dochter, zoo komen beide aan den man.

Elke minske syn sin, sei beppe en hja iet plattekoeken. Ieder mensch zijn zin, zeî grootmoe, en zij at plattekoeken, knapkoek.

Hwet in minske ienkear bihage het, mei him net wer mishaegje. Wat een mensch eenmaal behaagd heeft, mag hem niet weêr mishagen.

Hja is in dûbeld minske, as se mar gearteard is. Zij is een dubbel mensch, wanneer ze saamgevouwen is. — Schertsend van eene vrouw of meisje, wier bekwaamheid overdreven geprezen wordt. — Ook: *Hy is dûbeld goed as er mar gearteard is.*

moai.

Allyk as in oar is net moai; oars as in oar, dat is moai. Alles evenzoo te hebben en te **doen** als anderen is niet mooi; anders **dan** anderen, dat is mooi.

Is 't net moai, it is dôch wol aerdich. Is het niet fraai, het is toch wel aardig. — Meest (ook wel schimpend) van liefhebberijwerk, knutsel-, teeken-, borduurwerk, een vers, enz.

De boer het syn wiif (of *dochter*) *moai makke.* De boer heeft zijne vrouw (of dochter) mooi gemaakt (wanneer hij haar heeft gekroond met een breed gouden oorijzer).

Hy of *hja is sa moai as in minske.* Hij *of* zij is zoo mooi als een mensch (bijzonder mooi opgedirkt). — Van iemand die fraaier gekleed voor den dag komt dan gewoonlijk.

Op is moai, sei Bart, mar krap sêd is minder moai. Op is mooi, zeî B., maar schaars verzadigd is minder mooi.

Moatten is twang en twang is moai. Moeten is dwang en dwang is mooi. — *Twang* beteekent ook netjes, keurig; *twang yn 'e pronk*, als door een ringetje gehaald. Oorspronkelijk misschien: nauwsluitend.

Hy past op dat er de moaije man bliuwt. Hij zorgt er voor den mooien man te blijven (zich niet gehaat te maken; hij laat anderen de kastanjes uit het vuur halen).

Dêr kinne we lang moai mei wêze. Daar kunnen we lang meê in de pronk zijn (meê opgescheept zitten; b.v. een lichamelijk ongemak, een ongewenscht bezoek, enz.).

Hja is sa moai oft se út in kofferke lêzen is. Zij is zoo netjes opgeschikt alsof zij uit een koffertje is gezocht.

Altyd moai is net moai. Altijd fraai gekleed te gaan (zonder veel uit te voeren) is niet mooi.

Dy 't moai wêze wol moat pine útstean. Wie mooi wil zijn moet pijn doorstaan. — Fraaie kleeding en opschik zijn wel eens knellend. Ook: die moet bloeden, geld uitgeven.

De moaiste wiggen wirde foar 't finster lein. De mooiste weggen worden (door den bakker) voor het venster gelegd.

Moaije beane rôlje as earte. Mooie boonen rollen als erwten.

In moai petret as er troch in stikken rút sjucht. Een fraai portret, wanneer hij door eene gebrokene vensterruit kijkt. — Schimpend van iemand (man of vrouw) die niet schoon van gelaat is.

Op moaije biloften wirde nin kwitânsjes jown. Op fraaie beloften worden geene kwitantiën afgegeven.

mûle.

Hy het soarch dat de mûle sa lang net mei kin as 't gat. Hij vreest dat de mond eerder versleten zal zijn dan het overige. — Hij spreekt slechts weinig.

Ho doarste 't yn 'e mûle nimme? Hoe durft ge zoo iets te zeggen?

Better wol to bliezen as de mûle barnd. Beter hard geblazen dan den mond gebrand.

Der is hjar gjin spinreach foar de mûle woechsen. Er is haar geen spinrag voor den mond gewassen. — Zij is welbespraakt.

De mûle giet dy as in telder it efterst. Je mond beweegt zich als het achterdeel van een telganger (paard).

Hja is hjar mem út 'e mûle stapt. Zij is haar moeder uit den mond gestapt (het evenbeeld harer moeder).

Al sietst yn syn mûle to skoenlapjen, den koest him yet net forstean. Al zat je in zijn mond te schoenlappen, je zoudt hem nog niet verstaan. — Van iemand die een ongewoon dialect spreekt.

Dou sprekst út twa mûlen en dou hest mar ien. Gij spreekt uit twee monden, en hebt maar een. — Gij zijt dubbelhartig en spreekt uw ware meening niet uit.

Dy twa sprekke út ien mûle. Die twee spreken uit eenen mond (staan beide 't zelfde beginsel voor).

Scoe de mûle sprekke dêr de hals om lije moat? Zou de mond zoo spreken, dat de hals het moest ontgelden?

De mûle docht it wol ris dat de ears slaen kriget. De mond is wel eens oorzaak dat het lichaam gekastijd wordt.

De mûle is hjar net biklomme. De mond is die vrouw of meid niet bekleumd (door koude verstijfd).

Dy 't alleman de mûle stopje scil moat in bulte brij ha. Die alleman den mond zal stoppen, moet veel brij hebben.

De mage scil wol tinke dat de mûle him ophinge het. De maag zal gaan denken, dat de mond zich heeft opgehangen (als men in lang niet gegeten heeft).

Folle praten makket de mûle wirch. Veel praten vermoeit den mond. — Men kan er door in moeilijkheden komen.

Hy het altyd de mûle yn 'e beide hannen. Hij heeft altijd den mond in beide handen. — Hij is voorbarig in het spreken.

Hy praet mei de mûle der 't er mei brij-yt. Hij praat met den mond, waarmeê hij brij eet. — Hij is een praatjesmaker.

Hy het de mûle forgetten. Hij heeft vergeten den mond meê te brengen. — Gezegd van iemand, die in een gezelschap weinig of niets spreekt, blijkbaar uit blooheid of onbeholpenheid.

It leit him yn 'e mûle. Het ligt hem in den mond. — Hij weet de dingen mooi te bespreken, maar is geen man van handelen. Ook: *It leit him foar yn 'e mûle,* hij bespreekt dat onderwerp nog al dikwijls, maar dat is alles.

In jown gûle sjucht me net yn 'e mûle. Een gegeven paard ziet men niet in den bek.

Hy kriget gjin genôch ear 't er de mûle fol modder het. De geldschraper zal nooit genoeg krijgen eer hij den mond vol aarde heeft (in het graf). — *Nei in deel jierren* (na een korter of langer tijdsverloop) *lizze wy allegearre mei de mûle fol modder.*

De mûle hinget hjar yn 'e slinger. De mond hangt haar in den slinger. — Zij is zeer rap van mond, een babbelkous.

Dêr scille de ljue tige de mûle oer spiele. Daar zullen de menschen (de kwaadsprekers) duchtig den mond over spoelen (een afkeurend oordeel uitspreken).

Mei in wiete mûle stekt it bêst oan. Met een natten mond (onder 't gebruik van een slokje) steekt men 't lekkerst de pijp op.

Dou meist de mûle wol ris útspiele. Je dient je mond wel eens uit te spoelen. — Tot iemand die (vooral in bijzijn van vrouwen of meisjes) vuile praat uitstoot.

It spant om de mûle iepen to hâlden. Het geeft moeite om den mond open te houden (den kost te winnen).

mûs.

Dat is in mûs yn 'e moalpûde. Dat is een muis in den meelzak. — Een kind met veel te grooten hoed of muts.

De mûs yn 'e moalkiste mient dat er de mounler sels is. De muis in de meelkist meent dat zij de molenaar zelf is.

Dêr hab ik in mûske fen piipjen heard. Daar heb ik een muisje van hooren piepen. — Ik heb er iets van vernomen, maar 't is nog geheim.

Mûzen dy 't sa ier piipje, dêr wol op in dei de kat wol ris mei wei gean. Muizen, die zoo vroeg piepen, daar kan op een goeden dag de kat wel meê wegloopen.

Noait is er in mûs onder in heabult dea rekke. Nooit is er een muis onder een hoop hooi verpletterd.

As hy lilk wirdt is der yet gjin dea mûs bang. Als hij (een onbeduidend persoon) boos wordt, is er nog geen doode muis in angst.

De mûzen lizze dêr dea foar de spine. De muizen liggen er dood voor de spijskast. — Het is daar schraaltjes.

Hy sjucht troch njuggen mûzegatten. Hij ziet door negen muizengaten. — Hij is zeer nauwlettend.

As de bergen kealje wolle, den wirdt it keal in mûs. Als de bergen willen kalven, wordt het kalf een muis.

Hy is sa glêd as in pipermûs. Holl.: zoo kaal als een kerkmuis (geldeloos).

Dêr binne in bulte spynmûzen. Er zijn daar vele muizen die op de spinde azen (kinderen in het gezin, die gaarne eten).

mûtse.

Hy docht er mar in smeet mei de mûtse nei. Hij doet er maar een worp met de muts naar. — Hij raadt er maar in den blinde op los, zonder iets van de zaak te weten. Ook: *Hy slacht er mar in slach nei.*

It is sa fêst as in mûtse mei saun kielbânnen. Het is zoo vast als een muts met zeven keelbanden.

Hja het hwet onder 'e mûtse. Zij (die vrouw of meid) heeft iets onder de muts (is zwanger).

Hja kriget it onwaer onder 'e mûtse. Zij krijgt het onweder onder de muts (hare bevalling is in aantocht).

Hy het him yn 'e mûtse lûke litten. Hij heeft zich de muts over de oogen laten trekken (zich laten beetnemen).

Hja smiet him de mûtse ta. Zij wierp hem haar muts toe (gaf hem een kus).

Dêr is gjin smiten mei de mûtse nei! Daar is geen gooien met de muts naar! — Uitroep van verbazing.

Hy het in swiere mûtse op. Hij heeft een zware muts op (is bezorgd, ongerust over het een of ander).

Hy scil dêr de sliepmûtse wol op krije. Hij zal daar (waar hij thans woont)

de slaapmuts wel op krijgen, moeten sterven. Meest van een predikant of schoolmeester voor wien geen uitzicht bestaat op een andere standplaats.

nacht.

It blinkt as in turffet by nacht. Het blinkt als een turfvat bij nacht.

It is nacht yn 'e nane. Het is nacht in de wieg. — De zaak staat duister.

It is binaud as 't by nacht komt. Het is benauwend als het bij nacht komt. — Schertsend gezegd van iets dat volstrekt niet erg is.

naeije.

Hja naeit mei in gleaune nille en in barnende tried. Zij naait met een gloeienden naald en een brandenden draad (zeer slordig en onsterk).

Sa 't knipt is moat it ek naeid wirde. Zooals het gesneden is, moet het worden genaaid. — Zooals het plan gemaakt is, moet het worden uitgevoerd.

Dat naeit oer in forkearde latte. Dat naait over een verkeerde lat (bij 't rietdekken); dat wordt verkeerd gedaan.

nij.

Nije tidingen en ferske leugens. Nieuwe tijdingen en versche leugens (brengt iemand meê die van eene reis terug komt).

Nije biezems feije skien. Nieuwe bezems vegen schoon.

Hy miende dat de pels nij wier. Hij meende dat de pels nieuw was. — Hij meende welkom te zullen zijn en hoopte tamelijk zeker op de bevrediging zijner wenschen. Gezegd als iemand het tegendeel ondervindt.

Nij gears is rij gears. Nieuw (zomer-) gras is niet zeer degelijk.

noas.

Dou siikkest mei de noas. Je zoekt met den neus.

Hy sjucht skean by de noas låns. Hij kijkt schuins langs zijn neus (bedremmeld, teleurgesteld).

Immen hwet om 'e noas wriuwe. Iemand iets (onwelriekends) om den neus strijken (hem in bedekte termen iets onaangenaams zeggen, van iets beschuldigen).

Ik lit my gjin twaris by de noas krije. Ik laat mij geen twee maal bij den neus nemen.

Forsiz neat as dyn noas ôf to biten. Zweer niets af dan je neus af te bijten.

Dy 't him sels yn 'e noas byt skeint syn oansicht. Wie zichzelf in den neus bijt, schendt zijn aangezicht. — Oudt: *Byt my de noas net ôf! myn oansicht scoe skeind wirde.*

Hja is sa stjûrsk, dat er gjin mich op hjar noas bankje kin. Zij is zoo stuursch, dat geen vlieg het op haar neus kan uithouden.

Hy kriget it lid oer 'e noas, of *leit mei 't lid oer 'e noas.* Hij zal het deksel (der doodkist) over den neus krijgen *of* ligt met het deksel over den neus.

It is wol oan 'e noas to sjên dat de moer gjin einefûgel wêst het. Het is wel aan den neus (eener flinke meid b.v.) te zien, dat de moeder geen eendvogel is geweest.

It fel sit hem strak oer 'e noas. De huid zit hem strak over den neus. — Hij is gierig.

Dou kinst wol miene dat syn noas koeke is en alle dagen in jelne waechst. Je kunt wel meenen dat je neus koek is en elken dag een el groeit.

Dy 't onderst ût 'e kanne ha wol, kriget it lid wol ris op 'e noas. Wie 't onderst uit de kan wil hebben, krijgt wel eens het deksel op den neus. — Wie al te begeerig is op winst, krijgt soms schade.

Hy moat in kaem op 'e noas ha. Hij dient een kam op den neus te hebben (beteugeld te worden als een weêrspannig paard in den noodstal.).

Hy scoe earst gjin noas hawn ha, mar hy het dôch yet in lytsen krige. Aanvankelijk was hem geen neus toegedacht, maar hij heeft toch nog een kleintje gekregen. — Van iemand, die een grooten neus heeft. — Ook: *Hy het net efter 'e doar stien, do 't de noazen omdeeld waerden.*

Hy sjucht net fjirder as syn noas lang is. Hij ziet niet verder dan zijn neus reikt. — Hij heeft geen doorzicht.

Myn âlde noas rûkt wol hwet. Mijn oude neus ruikt wel iets. — Ik verneem wel dat er iets gaande is.

Ik ha 't wol yn 'e noas. Ik heb het wel in den neus. — Ik begrijp wel wat men in den zin heeft.

Ik ha dat net yn 'e noas. Ik denk dit of dat niet te doen (toe te staan of te laten doorgaan).

Dy 't gjin houten noas het kin mar rûke. Wie geen houten neus heeft, kan maar ruiken (n.l. als er steken onder water worden gegeven).

Myn noas giet to gast. Mijn neus gaat te gast (bij het vernemen der geuren van lekkere spijzen).

Hy moat rounom op 'e noas bij. Hij moet overal met den neus bij (bij alles wat voorkomt een kijkje nemen).

Hy krige in noas fen in jelne lang. Hij kreeg een neus van een el lang (hij stootte den neus).

Min hoeft in oar alles net oan 'e noas to hingjen. Men behoeft anderen niet alles aan den neus te hangen (niet alles te vertellen wat men weet).

Rjucht-út en krûm-om, den stiet je de noas net. Recht-uit en krom-om, dan stoot je den neus niet.

nút.

Hy giet nei Gichem om nije nuten. Hij gaat naar Gichem (denkbeeldig land) om nieuwe noten. — Hetzelfde als: hij gaat om zeep.

Dat jout nuten to kreakjen. Dat geeft noten te kraken; daar zijn moeilijkheden aan vast. — *Dêr wirde nuten kreake.* Daar wordt hevig getwist.

Dy de nút ite wol moat se kreakje. Wie de noot wil eten, moet haar kraken.

oarloch.

It is hjar skild net dat de oarloch sa lang dûrret. Het is haar schuld niet, dat de oorlog zoo lang duurt (d.i. dat zij zoo lang ongetrouwd blijft). — Van een meisje dat niet meer jong, maar blijkbaar wel trouwlustig is, doch geen aanzoek krijgt.

Dy 't neat skele kin is goed yn 'e oarloch. Wie onverschillig is (dus ook omtrent zijn leven) is geschikt in den oorlog.

Hja meitse in oarlochslibben. Zij maken een oorlogsleven (leven als een oordeel).

Min forliest safolle oan 'e lonte as min mei de oarloch wint. Men verliest zooveel aan de lont, als men met den oorlog wint.

ongelok.

In ongelok leit soms op in lyts plakje. Een ongeluk ligt soms op een klein plekje (ontstaat wel uit eene geringe oorzaak).

It iene ongelok forwachtet it oare net. Het eene ongeluk wacht het andere niet af.

Ongelokken en twieljen komme selden allinne. Ongelukken en tweelingen komen zelden alleen.

personen.

Mei 't heechliet fen Salemon útgean en mei de klaechliederen fen Jeremyas thús komme. Vroolijk en lustig uitgaan, arm en berooid terug komen.

Mei gemak sei Goffe Roorda, en hy krige in fûst yn 't each. Met gemak, zeî G. R., en hij kreeg een vuist in 't oog.

Min kin for altyd net soargje, sei baes Fetse, do 't er tynge krige, dat de nije oun, dy 't er krektsa for de bakker opmitsele hie, ynfallen wie. Men kan voor altijd niet zorgen, zeî baas Fetse (de metselaar), toen hem bericht werd, dat de pas door hem opgemetselde bak-oven was ingestort.

Dou pleagest my mear as de drommel Jop. Gij plaagt mij meer dan de duivel Job. — Ge maakt het mij erg lastig.

Straf moat er wêze, sei gleaune Wiltsje, en hy iet de berns iten op. Straf moet er zijn, zeî gloeiende Wiltje, en at het eten zijner kinderen op.

Sa kin 't ris gean, sei Freark, en hy kaem op hoasfoetlingen fen 't iis. Zoo kan het eens gaan, zeî Frits, toen hij op de kousen langs het ijs had geloopen.

Séla! sei Davyt en hy naem in bitterke. Sela! zeî David en hij nam een bittertje.

Hy is koppich en balearich, lyk as Jan Edzes, dy woe gjin brij ite, do 't er dea wie. Hij is koppig en baloorig

als Jan Edzes, die wou geen brij eten, toen hij dood was.

Stinnen is 't heale wirk, sei Ulespegel. Steunen is 't halve werk, zeî Uilenspiegel. — Men zegt dat Uilenspiegel, toen hij dit gezegde van een slootgraver hoorde, op den wal ging zitten steunen en aan het einde van den dag het halve loon vorderde.

Ik ken him wol út tûzen Drinten. Ik ken (of herken) hem wel onder duizend Drenten. — Hierin ligt eene aardigheid. Niet alleen de tweebeenige Drentenaren, maar ook de kleine zwarte drentsche schapen noemt men in Friesland altijd *Drinten*.

Bitrou gjin doopte Joad en gjin bisneine Kristen. Vertrouw geen gedoopten jood en geen besneden christen.

Blauwe Fedde stiet om 'e doars-herne. Blauwe Fedde (de dood) staat om den hoek der deur.

Doch njuggen-endnjuggentich kear goed, mei de hondertste krigest de flok op 'e hals, sei Jonker Ipe. Doe negenennegentig maal goed, met de honderdste krijgt ge den vloek op den hals, zeî Jhr. Epo Sjuck van Burmania (die de rechterhand was van den frieschen stadhouder Willem IV, doch na diens dood miskend werd).

't Is in boeltsje! sei Roeltsje, myn dochter wol de man net ha. Het is een boeltje! zeî Roeltje, mijne dochter wil haar man niet hebben.

Dat is troffen, sei Tyske Flips, en hy hie syn wiif yn 'e toatebel. Dat is getroffen, zeî T. F., en hij had zijne vrouw in de totebel.

Hwet is 't in boel mei Baeije! tachtich pillen ynnomd en yet gjin trochgong. Wat staat het erg met Baukje; zij nam tachtig pillen in en heeft nog geen ontlasting. — *Hwet is 't in boel mei Baeije! it potsje stikken en de mâlke wei*, het potje stuk en de melk weg.

Hjir Hantsje, disse jonge scil dines wol wêze, sei de kreamheinster. As jy it sizze, Hike, scil 't sa wol wêze, sei Hantsje — trije wike nei syn troudei. Ziehier, Hans, deze jongen zal de uwe wel zijn, zeî de baker. Als gij het zegt zal 't wel waar zijn, zeî Hans, — drie weken na zijn huwelijk.

Dat is dêr oan ta, sei Age Jaeijes, en hy mende de wein yn 'e sleat. Dat is tot daar aan toe, zeî A. J., en mende den wagen in de sloot.

Dat is my neat to fet, sei Sjoerdom, do 't er syn prûk yn 't sop bisea. Dit is mij niets te vet, zeî Sjoerd-oom, toen hij zijne pruik in de soep bekookte.

Hy wit him der by to foegjen as bollebakkers Jan. Hij weet er zich bij te schikken als bakkers Jan. — Deze Jan was een snaaksche bakkersknecht, die zich eens liet gebruiken als gewaanden zieke om een testament te maken ten huize van een rijkaard, die in een andere kamer op sterven lag en zijn nicht, die tegen zijn zin was getrouwd, niets wilde laten erven. Jan maakte haar tot universeel erfgenaam, behalve dat aan bollebakkers Jan duizend gulden werd gelegateerd. Zoo was het nu eigenlijk niet gemeend, maar het testament was wettig en men diende Jan te ontzien.

It is yet al goed dat de lytse de greate net yn 'e bûsse hoeve to krûpen, sei 't lytse geuske. Het is nog al goed, dat de kleinen de grooten niet in den zak behoeven te kruipen, zeî het kleine geusje. — Upko van Burmania droeg bij zijne tijdgenooten den naam van *it lytse geuske*, omdat hij klein van persoon was en een groote rol speelde in de beweging der kerkhervorming.

In goed Fries het gjin ongelok of hy het er in gelok by. Een goede Fries heeft geen ongeluk, of hij heeft er een geluk bij.

In goed Fries is altyd forkâlden. Een goede Fries is altijd verkouden.

In goed Fries biedt de helt. Een goede Fries biedt de helft. — Gezegd als iemand, die iets te verkoopen heeft, daarvoor veel te hoogen prijs vraagt.

Moar Ok wachtet it lok ta de skoarstien yn. Moeder Ok verwacht het geluk den schoorsteen in. — Zij hoopt op zegen zonder zich in te spannen. — Ook: *Aldmoar Ok kôket it lok ta de skoarstien út*, kookt het geluk ter schoorsteen uit; zij smult te veel.

Maikmoai wirdt helle. Maaikemoei wordt gehaald — een duivelbanner bij een betooverd kind.

Miggeltsjemoai is mei him dwaende. Het kwaad geweten verontrust hem.

Hy is in Piter Aldehou; hy stiet sa fêst as de Aldehou. Een man uit één stuk. Zie I, 111.

Lit ús elkoar gjin Lûtsen neame. Laten wij elkaar geen Luitsen noemen. — Laat ons openhartig met elkander omgaan.

Mear smoar! sei bline Piter, en hy hie in gat yn 'e panne. Meer vet! zeî blinde Pieter, en zijn bord was lek.

Min onderfynt al hwet! Sei Wytse Boates, en syn wiif hie 't sinewetter yn 'e hakke. Men ondervindt nog al iets, zeî W. B, toen zijne vrouw het peeswater in de hiel had.

Mei goed folk is 't goe dwaen, sei de koster, en teach ús Ljeave frou de rôk út. Met goed volk is 't goed te doen hebben, zeî de koster, en trok O. L. Vrouw haar rok uit.

Min kin wol ienris tsjin in hear tarre, sei Jelke, en kocht in pikelhearring. Eénmaal kan men wel tegen een heer vertering maken, zeî J., en kocht een pekelharing.

Moarn ek ite, sei Douwe Bouwes. Morgen ook eten, zeî D. B. — Maakt men vandaag alles op, dan heeft men morgen niets.

Salemons wysheid en Simsons kreft (kracht). — Gezegd van iemand, die zich veel inbeeldt.

Sa goed as Geartsjemoai, hja kocht in groubôlle en iet him sels op. Zoo goedgeefs als Geertjemui; zij kocht een brood en at het zelf op.

Hy is in Roble Joukes, hy hakket er nuver yn om. Hij is een onbesuisde man, die steeds te ruw en voortvarend, zonder bezadigd overleg te werk gaat.

Hark, hark! sei dôve Japik, der rint in mûs op hoasfoetlingen de souder lâns. Hoort, hoort! zeî dove Japik, er loopt een muis op haar kousen over den zolder.

Bonifacius hie ek in liefje, sei de pryster fen Balk. Bonifacius had ook een minnares, zeî de priester van Balk (die te intiem met zijn huishoudster omging).

Binne myn skiep al wer nei de raem? zei dominy Jellema. Zijn mijn schapen al weder naar den ram? zeî dominé J. — Deze predikant te Makkinga was bij velen zijner gemeentenaren niet gewild; zij gingen liever op een naburig dorp onder het gehoor van dominé Ram.

Dat hy net yn 'e holle het, dat het er op 'e rêch, sei master Salemon fen Skernegoutum. Wat hij niet in het hoofd heeft, dat heeft hij op den rug; (n.l. de hooggerugde, niet zeer snuggere predikant van het dorp).

Dat ha jy woan (gewonnen) *boargemaster, sei Jan Gælfs.* Deze Jan Gerlofs dong naar een stadspost en ging toen met den burgemeester een weddingschap aan om honderd gulden, dat hij den post *niet* zou krijgen. En de burgemeester werd winnaar.

Hy ropt fen „hearring" foar Sint Jan. Hij roept van haringen vóór Sint Jan (24 Juni, dus te vroeg). — Hij is te voorbarig in het spreken. Ook: *Rop nin „hearring" earst se yn 't net heste.* Roep geen haringen voor gij ze in het net hebt.

As 't sakkrement komt op Sint Jan, o wé dan! Valt de H. Sacrementsdag in op St. Jan, dan zal 't er treurig uitzien.

Wolle jimme goede rapen ite, dan moatte jim de tiid fen Sint Lourens wite. Wie goede knollen wil eten, dient den tijd van Sint Lourens te weten.

Sint Piters dei, den griennet de wei, den keallet de kou, den bakt min strou, den leit de hin, den giet it de húsman nei syn sin. Sint Pietersdag, dan groent de weg, dan kalft de koe, dan bakt men pannekoeken, dan legt de hen, dan gaat het den huisman naar zijn zin.

Sint Japik komt it op 'e âlde rammen oan. Omstreeks Sint Jacob (25 Juli) pleegt men de geweide rammen, die eerst als fokrammen hebben gediend, te slachten. Vgl. I, 293.

As 't allinne de addytsje is, den wier 't in moaije deade; mar dy substraksje en dy dewyzje! den rint it yn 'e gebrekken, sei Wytse Foppes. (Zie I, 88). — Wanneer 't alleen de optelling is (n.l. bij 't aanvaarden eener erfenis), dan ware het een mooie doode, maar door die aftrekking en die deeling loopt het in de breuken. — *It is in moaije* ook: *in bliere deade* — of: *hy*

is moai bistoarn, zegt men wanneer het lijk met een zachten glimlach op het gelaat in de kist ligt, zie II, 243; fig. wanneer hij mooi wat heeft nagelaten. — Men spreekt ook van *in wyndeade*, een wijndoode, wanneer de erfenis zoo is dat er een goed glas wijn op staan kan. Valt er niets te erven, dan is het *in waeideade*, een weidoode; dan mag men wei drinken, als men 't verkiest.

De ginst for de gave, sei Lubbert Lykles en hy joech de prins twa nuten. De gunst voor de gift, zeî Lubbert Lykles (Lycklama), en hij schonk den prins twee noten.

Deugd allinne makket wiere adel, sei Lykle Eabeles. Deugd alleen maakt ware adel, zeî Lijckle Æbeles Lycklama à Nijeholt (die leefde in het begin der 16e eeuw).

Sje sa! sei moai Anke, dêr bin 'k for in klinkert wer ôf. Zie zoo! zeî mooi Anneke (toen zij zekere zonde gebiecht had), daar ben ik voor een klinkert (oude munt van 18 stuivers) weêr af.

In kearel as Karst, en Karst wie in kearel as in onderdoar, hy sprong oer in strie oft neat wie. Een kerel als Kerst, en Kerst was een kerel als een onderdeur, hij sprong over een stroo of 't niets was.

Drusus spikere se de hoed op 'e holle, dy him net earden. Drusus spijkerde hen, die hem niet eerden, den hoed op het hoofd vast.

De Friezen binne hearen, het keizer Karel sein. De Friezen zijn heeren, heeft keizer Karel gezegd. Zie I, 111.

Dat wist Jan Hindriks yn sechstienhonderttweintich wol. Dat wist Jan Hendriks in 1620 wel. — Dit wordt iemand toegevoegd, die iets komt vertellen wat iedereen reeds wist. Jan Hendriks was een wis- en sterrekundige.

De Friezen habbe yn ien nacht in brêgge lein (brug gelegd). Voor de Friezen neme men hier het vriezen, de wintervorst, en de brug is het ijs. — Vriest het met aanhoudenden oostenwind, dan zegt men: *De Eastfriezen binne yn 't lân;* de Oostfriezen zijn in het land.

De hikken binne forhinge, sei Jarich Hottinga, earst wier ik, en nou is myn wiif baes. De hekken zijn verhangen, zeî J. H., eerst was ik en nu is mijne vrouw de baas.

Hja binne er út roan as Lot út Soadom. Zij zijn er uitgeloopen als Lot uit Sodom. — Meest gezegd van lieden, die eene woning hebben verlaten in zeer slordigen staat.

Better to draeijen as to tommeljen, sei Sjoukebaes. Beter te draaien dan te vallen, zeî Sjoukebaas.

Better is better, sei Styn en hja struide sûker oer de sjerp. Beter is beter, zeî Stijn, en zij strooide suiker over de stroop.

It scil wol komme, sei Doeke, mar hy moast it yet helje. Het zal wel komen, zeî D., maar moest het nog halen.

In peal mei in prikke is in Wâldmans hikke. Een paal met een dunnen stok is een Woudmans hek. — Op den frieschen zandgrond, waar veel houtgewas is, maakt een boer soms een landhek van palen en stokken, zooals ze gegroeid zijn. De kleiboer steekt daar den draak meê.

In iwich bargehok, sei Jaijer, en 't briek de oare deis. Een eeuwig varkenshok, zeî J., en het brak den volgenden dag.

Ik scil meitse dat 'k foart kom, sei Klaes, en hinge him op. Ik wil maken dat ik weg kom, zeî K., en hing zich op.

Al hwet Willem hjit komt raer oan 't ein. Al wat Willem heet heeft een noodlottig uiteinde. — Dit sprw. ontstond in 1711, toen prins Jan Willem Friso was verdronken. Men herinnerde zich daarbij onderscheidene Willems uit het huis van Oranje en uit het grafelijk tijdvak, die noodlottig waren omgekomen.

As de Hollânners fen Kenau blaze, den blaze de Friezen fen Bauk. Roemen de Hollanders op Kenau Hasselaar, dan roemen de Friezen op Bauk (de echtgenoote van den Schieringer edelman Doeke Hemmema, welke vrouw in 1496, bij afwezigheid haars echtgenoots, de Vetkoopers en Groningers, die hare stins belegerden, tot driemalen toe, met slechts twintig man afsloeg).

Billert en Wab, Koster en Lolk, 't is ien folk. Siger en Ded op ien bêd. 't Is al één rommelzootje.

Cam het mei Noach yn 'e arke wêst. Cham is met Noach in de ark geweest. — Zinspelend werd dit toegepast op het overoude friesche geslacht van Cammingha. Van een voorwerp, in zijne soort zeer oud, zegt men nog: *Dat het mei Noach yn 'e arke wêst.*

Ik bin 't onrêst kwyt, sei Japik; hy hie syn klok forkocht en syn wiif weijage. Ik ben mijn onrust kwijt, zeî Japik; hij had zijn huisklok verkocht en zijne vrouw weggejaagd.

It is Jan Brieltsjes goud. Het is valsch goud (genoemd naar zekeren Jan Brieltjes, die valsch geld maakte). — Ook: *Grinzer goud,* Groninger goud. — Toen het dragen van oorijzers ook in Groningerland algemeen was, had men ze daar veel meer dan in Friesland van nagemaakt goud.

Jimme scille yet ris fen heechmoed forgean, sei de pastoor, do Tryn Plof mei nije klompen oan yn 'e tsjerke kaem. Jelui zult nog van hoogmoed vergaan, zeî de pastoor, toen Trijn Plof met nieuwe klompen aan ter kerk kwam.

It is kuit! sei baes Hearre, en hy hie gjin. Het is kuit (larie) zeî baas Herre en hij had geen kuiten.

Dat skaedt Jupiter mei syn bliksemskacht, sei jonker Frans. Dat scheide Jupiter met zijn bliksemschicht, zeî jonker F. — Wanneer er vroeger tusschen boeren en jagers verschil ontstond over de uitgestrektheid van het veld, waarop gejaagd werd, dan dronk men gewoonlijk het zaakje af met een glas jenever: dit heette bij die gelegenheid de bliksemschicht van Jupiter.

Klopje mei Jeremyashannen. Kloppen met Jeremiashanden (bulderend, ook klagend uitvaren).

De lêst moat er út, sei Wobbelmoai, en hja sprong op krukken. De last moet er uit (de zorg moet van 't hart), zeî Wobbelmoei, en zij sprong op krukken.

In Hollânner seit meer as er wit, in Fries minder. Een Hollander zegt meer, een Fries minder dan hij weet.

It boekje mei, sei Graafsma. Het kerkboek meê, zeî Graafsma (een katechiseermeester, die voor heel geleerd doorging en altijd zijn kerkboek bij zich had, als hij een prediker ging hooren, dien hij verdacht hield van onzuiverheid in de leer).

Heljen en bringen kostet jild, sei Tryn; hja hie trettsien bern hawn en dêr saun fen op 't tsjerkhôf brocht. Halen en brengen kost geld, zeî Trijn; zij had dertien kinderen gehad en zeven daarvan op het kerkhof moeten brengen.

Hja binne sa great as houten Teunis en de grytman, dy fochten de moarns saunkear foar iten. Zij zijn zoo eendrachtig als houten Teunis en de grietman, die vochten zevenmaal des morgens vóór het eten.

Al reek! sei hear Rienk. Alles rook! zeî heer Rienk (niets van beteekenis).

Haestige Marten wie in trekskipper. Haastige Marten was een trekschipper. — De mansnaam Marten wordt in 't Landfr. gelijk uitgesproken als het ww. *moatten* = moeten. — Men zegt ook: *Moatten-om sit er efter.* Het moeten (de noodzakelijkheid) zit er achter. Ook: *Moatten is in strang hear.* Moeten is een streng heer.

To mar! sei Sjoerd, moarn ha wy wer neat. Toe maar (doe je best, met eten) zeî S., morgen hebben we weêr niets.

Hy siikket om Paulus mệs. Hij zoekt naar Paulus' mes (naar iets wat niet te vinden is).

Hy is sa geleard as de latynske hear Aern, dy 't A-Bie koe. Hij is zoo geleerd als de latijnsche heer Aern, die 't A-B kende. — Op een dommen pastoor te Wyns.

Hy is Bauke, of *Bauke binnen.* Hij heeft den buit binnen. — Hij is Bauke beteekende vroeger ook: Hij is dood.

Sa nijsgjirrich as Aechje fen Inkhuzen. Zoo nieuwsgierig als Aachtje van Enkhuizen (zeer nieuwsgierig).

Hja stjûrden my fen Herodes nei Pilatus. Zij zonden mij van Herodes naar Pilatus (lieten mij van den een naar den ander loopen, zonder dat ik er meê geholpen werd).

Hy het nin lyk sint Skerne Wibe dead. Hij heeft sedert den dood van Scherne Wybe zijns gelijke niet (deze was een man als hij, maar anders niemand).

Al njunkelytsen komt Piter yn 'e broek en Harmen yn 't wammes. Al van lieverlede komt Pieter in den broek en Harmen in het wambuis.

Alles moat in ein ha, sei Okke, en hy biet in kreakeling troch. Alles moet een einde hebben, zeî Okke, en beet een krakeling door.

Mei Moazes en de profeten is min oeral klear. Met Mozes en de profeten (geld) komt men overal klaar.

Dat is in greaten Rodger yn 'e helge. Dat is een groote Rodger (hoofdpersonaadje) in de heiligenprent (een heele bram). — Men zegt het nog te Warns, zie I, 49.

Hy sit er op as Meile op 'e sûch (zeug). Hij zit lomp en leelijk, b.v. te paard.

It is Piter út en Piter thús. Zoo als Pieter uitging komt hij tehuis. — Er is bij de onderneming niets gewonnen en niets verloren. Ook: *Lyk út en thús.*

Harke siet op 'e tsjerke, hy harke sa lang dat him 't ien ear ôf foel. Harke zat op de kerk, hij hoorde (luisterde) zoo lang, dat hem een oor afviel. — Woordspeling, beschimping van luistervinken.

As ik in kearel wier, sei Berber, hwet scoe 'k den sûpe, do dronk se in romerfol anys op. Ware 'k een man, zeî Barber, wat zou 'k dan pooien, toen dronk ze een romer anijs uit.

Ik woe dat ik dêr oan hinge, sei Sjamme, do seach er in keppel gies fleanen. Ik wenschte daaraan te hangen, zeî Sjamme, toen hij een troep ganzen zag vliegen.

pyk.

Dat pykje sit lang yn 'e dop. Dat kuikentje zit lang in den dop. — De volvoering van dat plan, de uitslag dier zaak, laat lang op zich wachten. — Ook: *It pykje sit yet heal yn 'e dop.* De zaak is nog maar ten halve afgedaan, men weet er 't rechte nog niet van.

It jongste pyk út it nêst. Het jongste kuiken uit het nest (het jongste kind des huizes).

Hy is mar just út 'e dop. Hij is pas uit den dop (nog een piepjong kuiken). — Van een nog baardeloos jongeling. Ook: *Hy is yet yn 't poddehier;* paddenhaar, het eerste dons der pasgeboren jonge vogels.

pikelhearring.

Twisken twa stjonkende pikelhearringen is net folle onderskie. Tusschen twee stinkende pekelharingen (twee deugnieten) is geen groot verschil.

Hy set in boarst as in pikelhearring. Hij zet eene borst als een pekelharing (hij wil een trotsche houding aannemen, maar heeft er den slag niet van).

Hy het in lûd as in pikelhearring. Hij heeft eene stem als een pekelharing.

piper.

Dy 't folle piper het, dy piperje syn beane. Die veel peper heeft, pepere zijne boonen.

De brune piper is de bêste. De bruine peper is de beste. — Gezegd om eene bruin-oogige te vleien.

planke.

Hy is de planke mis. Hij is de loopplank misgeloopen. — Hij dwaalt, of schiet een bok.

Hy lûkt de planke ôf. Hij trekt de loopplank terug (belet dus alle toenadering, wil van geen onderhandeling meer weten).

Sa ticht as in planke. Zoo dicht (en stevig) als een plank.

pleagen.

Do 't de plichten út wieren kamen de pleagen oan. Toen de plichten (eig. wat placht te zijn) uit waren kwamen de plagen aan. — Antwoord aan iemand die zegt: *It plichte* (placht) zus en zoo, te zijn — veel beter dan thans.

Wieren der gjin sonden, der wieren gjin pleagen. Waren er geen zonden, er waren geen plagen.

poat.

Hy giet op syn efterste poaten stean. Hij gaat op zijn achterste pooten staan. — Hij toont zich weêrspannig, biedt iemand zijn hoofd.

Hy moat poat-oan. Hij moet poot-aan (d.i. werken).

Hy kin op syn poat sûge. Hij mag op zijn poot zuigen. — Hij krijgt niets te eten of te drinken.

„Kom, hazze, slikje my de poat!" — sa giet it net. „Kom, haas, lik mij den poot!" — zoo gemakkelijk gaat het niet. (De hazewind moet zich inspannen om den haas te vangen).

poat, pôt.

As de poat ienris stjonkt, den stjonkt er altyd. Stinkt de pot eens, dan stinkt hij altijd. — Wie eenmaal in een slechten reuk staat, kan 't niet gemakkelijk goed maken.

Hy kin dêr in potsje brekke. Hij mag daar een potje breken (kan het niet spoedig bederven).

Dat is in rare poat iten, een leelijke potnat, een mensch met onaangename hebbelijkheden.

Hja prottelt as in poat mei earte. Zij pruttelt als een pot met erwten (die zachtjes kookt). — Zij zeurt aanhoudend over alles.

De pôt forwyt de tsjettel dat er swart is, en hja binne beide net skien. De pot verwijt den ketel dat hij zwart is, en beide zijn ze niet schoon.

Hy fortart de pot. Hij verteert den pot (wordt het kind van de rekening).

De poat is oanbarnd. De pot is aangebrand (de meid is zwanger).

Lytse potten rinne gau oer. Kleine potten loopen spoedig over. — Kleine verstanden zijn lichtgeraakt en opvliegend.

Oeral fynt min britsene potten. Overal vindt men gebroken potten (ontmoet men iets wat niet is zoo 't behoort).

Potskrabbers komme net yn 'e himel. Potschrapers komen niet in den hemel (n.l. de werktuigen waarmeê men potten schrabt).

Lij net! de pôt hâldt fiif mingelen. Lijd niet, de pot houdt vijf mengel (er is dus voorraad).

Dêr syn poat wâlt, dêr syn kravel falt. Waar zijn pot walmt en zijn uitwerpsel valt, daar heeft hij zijne rechten en plichten. (Oud.)

Ik hâld my oan Otsje; der is nin sa briken potsje of der past wol in lid ta. Ik houd mij aan Otje, er is geen potje zoo scheef of er is wel een passend deksel voor. — Ook: *Der is gjin pôt sa bryk of der is in deksel lyk.* Er is geen pot zoo scheef of er past een deksel op.

Die 't in wedenaar mint, die 't potten en pannen vindt. (Stadfr.) — Trouwt een meisje met een weduwnaar, zij vindt de huishouding in gereedheid.

pod.

Min kin in pod sa lang wol traepje, dat er kwat. Men kan een padde wel zoo lang trappen, dat zij berst (een geduldige wel zoo lang tergen, dat hij driftig wordt).

Dy jiffer blinkt as in pod by nacht. Die juffer blinkt als een padde bij nacht (zij is volstrekt geen schoonheid).

Hy forkomt er op as in pod op 'e kluten. Het gaat hem vooruit in de wereld, maar! als een pad op de kleikluiten. — *It eint as in pod op 'e kluten.* Het vordert als een padde op de kleikluiten. — Ook: als een padde in den maneschijn.

Figen to peaske en podden yn 'e maei. Vijgen op paasch en padden in Mei (beide ontijdig).

Spij, pod, fen my! Heilich krûs oan my. Spuw, padde, van mij af! Het heilige kruis heb ik aan mij. — Denkelijk eene spook- of duivelbezwering.

poep.

Poepen, poepen binne n't djûr, fiif-en-tweintich for in stûr, hondert for in oartsen, dêr rinne de bern mei to boartsjen. Poepen, poepen zijn niet duur, vijfentwintig voor een stuiver, honderd voor een oortje. Daar loopen de kinderen meê spelen. — Kinderrijm.

Hy is fen poepe-aeijen ûtbret. Hij is van duitsche (althans van geen friesche) afkomst.

Ik ha sa'n honger as in poep. Ik heb een honger als een mof.

Nou kin'k tsjin in hongerich poep wol festje. Nu kan ik tegen een hongerigen mof wel vasten (zegt iemand die pas goed gegeten heeft).

Op Jan poeps plak sitte. Achteraf op de minste plaats zitten (in een gezelschap, in de kerk, enz.)

Nou ha wy de poepemars. Nu hebben we den poepenmarsch (wanneer eenige wandelaars wegens de smalheid van het voetpad genoodzaakt zijn achter elkander te loopen). — Ook: *Nou ha wy in joadske bigrafenisse.*

Elk syn smaek, sei de poep en hij iet figen mei moster. Ieder zijn smaak, zeî de mof en at vijgen met mosterd. — Ook: *Hy iet figen for 'e toarst.*

De poep forseach him yn 'e moanneskyn; hy miende dat it in pikelhearring wier, en 't wier in pod, dy 't er opfriet. De mof verkeek zich in den maneschijn; hij meende een pekelharing op te peuzelen en 't was een pad.

Et sitzt der wol in, man's wol der nich oet, sei de poep, do hied er de bibel opfretten. De mof had den bijbel opgevreten om zich voor de catechisatie te bekwamen, maar toen 't er toe kwam, wist hij nog niets.

Ik woe wol dat 'k thús wie, sei de poep, do 't er ophinge wirde scoe en frege waerd oft er ek yet in bigear hie. Ik wenschte wel thuis te zijn, zeî de mof toen hij gehangen zou worden en gevraagd werd of hij soms nog eene begeerte had.

Hy het in konsjinsje as in poepehoas. Hij heeft een geweten zoo rekbaar als een wollen moffenkous.

Wen de poep hier komt in 't land, o! hy is soo'n nobele kwant; hy licht syn hoed, hy strykt syn foet, hy is foor alle mensen goed. Maar wen hy komt tot hooger staat, hy is foor alle mensen kwaad; hy licht geen hoed, hy strykt geen foet: de duvel doe de poepen goed.

Ik kin wol oargelje, mar net fingerje, sei de poep. Ik kan wel orgelen, maar niet vingeren, zeî de mof (het orgel wel geluid doen geven, maar geen melodie maken).

pomp, pompe.

Rin nei de pomp en sûp wetter! Loop naar de pomp en zuip water! — Loop naar de maan!

Pompe of forsûpe! pompen of verzuipen! — Al het mogelijke doen of verloren gaan.

Hy moat mei pompen boppe wetter bliuwe. Hij moet met pompen boven water blijven. — Met geneesmiddelen en doelmatig voedsel moet hij zijn zwak lichaam op de been houden, met kunstmiddelen zijne achteruitgaande zaak slepende houden.

Hâld dy mar dom, den bist frij fen pompen. Houd je maar dom, dan ben je vrij van pompen. — Zoek maar voorwendsels om aan het werk te ontkomen.

Hy wit fen wize noch pompstok. Hij kent de zangwijze niet en weet aan den pompstok staande geen maat te houden. — Hij is voor niets bruikbaar. Op een groot schip pompt men op de maat en zingt er wel eens bij. — Ook: *Ik wit fen ûre noch pompstok,* ik weet op geen uur na hoe laat het is.

pong.

Elk moat mei de pong to rie gean. Ieder dient met zijne beurs te rade te gaan.

Hy hâldt de knoop op 'e pong. Hij houdt de knoop op den buidel (is afkeerig van gelduitgeven).

In lege pong moannet bêst. Een ledige beurs maant het best. — Iemand, die geldeloos is, klopt bij zijne schuldenaars aan.

Frijers habbe gjin bân op 'e pong. Vrijers hebben geen gesloten beurs (als ze 't meisje kunnen believen).

Dy 't net donget dy 't net ponget. Wie zijn land niet bemest, krijgt geen geld in de beurs.

Hy het de kramp in 'e pong. Hij heeft geldgebrek.

Ik bitelje mei de pong, dy 't fen 'e frucht dwaen moat kin net libje. Ik betaal (de landhuur) uit mijn buidel; wie 't (na een slechten oogst) van de opbrengst der vruchten doen moet, kan niet leven.

De iene toppet, de oare klaut krekt sa lang as de pong hwet jout. De een plukt (palmt in), de ander tast in de beurs zoolang er wat in is (om uit te geven).

In folle pong in rom hert. Een gevulde beurs, een opgeruimd gemoed.

Hy fynt de rekken onder yn 'e pong. Hij vindt de slotsom zijner rekening onder in den geldzak. — Is hij onbeschroomd in 't uitgeven, dan schiet hij in 't einde te kort.

Hy rekkent mei de pong. Hij houdt geen boek, maar leeft van zijne ontvangsten en wat er ten slotte overblijft is voor zijn leverancier, huisheer of geldschieter (niet zelden te weinig).

As er syn pong yn 'e wyn op smyt scil er net fier fleane. Als hij zijn buidel tegen den wind werpt, zal deze niet vervliegen (omdat er weinig of niets in is).

It giet út pake pong. Het gaat uit grootvaders beurs (voor rekening van rijk, provincie, gemeente of kerk).

Dêr myn pong op giet, dêr rikt myn skoarstien. Waar mijne beurs open gaat, daar rookt mijn schoorsteen.

praet, prate.

Dy 't folle praet moat folle wier meitse. Wie veel spreekt, moet veel kunnen bewijzen.

Dy 't onder 'e skoarstien sit (of *stiet*) *het frij praten.* Wie onder den schoorsteen zit (of staat) mag vrij-uit zijn meening zeggen. — Toen men nog de ouderwetsche wijde schoorsteenen had, was het hoekje van den haard eene eereplaats.

It moat in goed prater wêze, dy 't in stilswijer forbetterje scil. Het moet een goede spreker zijn, die 't een zwijger verbeteren kan.

Praten is neat, mar dwaen is in ding. Praten is niets, doen is het ware.

Syn moarnspraet en jounspraet komme net oerien. Wat hij 's morgens zegt, spreekt hij 's avonds tegen. — Hij is geen man uit één stuk.

As der in prater is moat er ek in harker wêze. Heeft men een prater (bezoeker), dan moet er ook een hoorder zijn (die zich met hem onderhoudt).

Dêr 't neat fen oan is komt ek gjin praet fen. Waar niets van waar is, daar zal geen spraak van komen.

Toalve fiifstûrstikken en syn praet makket krekt trije goune. Twaalf kwartjes en zijn gepraat maken juist drie gulden.

In oar fen 'e stoel prate en der sels op sitten gean, dat is de kinst. Een ander van den stoel praten en zelf er op gaan zitten, dat is de kunst.

Hy praet ear 't him de tosken útwoechsen binne. Hij spreekt eer zijne tanden volwassen zijn (wil meêpraten over iets, waarvoor hij nog veel te jong is).

Hy is net op 'e mûle fallen, do 't tiid wier om praten te learen. Hij is niet op den mond gevallen, toen zijn tijd er was om praten te leeren.

Dat binne praetjes dêr 't de lommert gjin jild op jout. Dat zijn praatjes waarop de lombard geen geld schiet (nietswaardige praatjes).

Prate mei de mûle en de hannen thús hâlde. Praten met den mond en de handen tehuis (wel een praatje, maar geen vrijpostigheid). — Een meisje tot een verliefden knaap.

In praters-ûre is gau om. Onder druk gepraat snelt een uur spoedig heen.

Min kin alles sonder praten net sizze. Men kan alles zonder spreken niet zeggen. — Eig.: men moet niet alles zeggen wat men weet.

prikke.

Wy moatte mar ris prikken yn 't wirk sette, pogingen aanwenden (om iets te bekomen of te bevorderen), — *Sa steane de prikken nou yn 't wirk.* Zóó staat het nu met het werk (of de zaak).

Syn prikke is nou fol. Zijn kerfstok is nu vol. Zie I, 399.

Hja foel fen 'e prikke; ook: *Hja foel fen 't stokje.* Zij viel van het stokje; spottend voor: zij viel in zwijm (als een vogeltje, dat in de kooi op het stokje zittende bezwijmt en er af valt).

rêch, rich.

It spil leit op 'e rêch. De zaak ligt op den rug (is in verval).

De rêch is him al britsen. De rug is hem reeds gebroken. — Hij kan zijne zaak niet meer naar eisch drijven.

Ik lit dat mar stil by de rêch delglide. Ik laat dat maar stilletjes bij den rug neêrglijden (het zaakje maar doodbloeden).

Hy wirdt dêr om op 'e rêch oansjoen. Hij wordt (om zeker gevalletje) op den rug aangezien (niet meer zoo geacht als vroeger).

In rêch as in barte, een breede forschgebouwde rug.

Hy kin 't wol rêgje, wel met den rug dragen. — Hij is rijk genoeg om belangrijke sommen aan iets te besteden; ook: om wel eens schade van eenige beteekenis te kunnen lijden.

Hy is stiif yn 'e rêch. Hij is stevig in den rug (heeft veel geld). — Ook: *Hy is in man mei in rêch.* — Ook: *Hy het in slach yn 'e rêch*, loopt flink rechtop met ingetrokken rug. Fig. Hij is een man van geld.

Hy het in lantearne op 'e rêch en rint sels yn 't tsjuster. Hij draagt een lantaarn op den rug en loopt zelf in het duister.

As min tofolle knieren yn 'e rêch het wirdt min slop. Wanneer men te veel scharnieren in den rug heeft, wordt men slap. — Door te veel kruipende onderdanigheid en vleizucht verliest men zijne degelijkheid.

Ik hab in brêde rêch, dêr kin folle op ôfstuitsje. Ik heb een breeden rug, daar kan veel op afstooten. — Ik ben wel gewoon, dat men mij veel te laste legt. Ik ben een zondebok.

Ich of rich? Snede of rug? (van een mes.) — Om een geschil of zaakje te beslissen werpt men een mes op en laat iemand raden of het met de snede of met den rug naar boven zal vallen.

Hy kriget in waerme rêch. Hij verkrijgt een warmen rug (ondergaat eene geeseling). — Hetzelfde als: *Hy kriget rizenbrij mei bret flesk. Rizenbrij* (eig. rijstebrij) zinspeelt op het rijs (Fr. *riis*) der geeselroede.

rein, reine.

As 't reint drippe de uizen. Als 't regent, druipen de daken. — Als er overvloed is, krijgen de armen ook wat. Vgl. I, 194, 195.

Hwat de iene bireint kin de oare bidrippe. Wat den een beregent, kan den ander bedruipen. — Die staat, zie toe dat hij niet valle.

It reint oft it mei amers delsmiten wirdt. Het regent dat het giet.

Ik scil dêr komme al reint it ek pjukstokken. Ik zal daar verschijnen al regent het prikstokken (niets zal mij terughouden).

Noarder rein is in gebet sonder ein. Regen uit het noorden kan lang duren.

Stourein makket wiet. Stofregen maakt nat. — Vele kleintjes maken een groote.

Mei stourein en fine ljue wirdt min bidragen. Met stofregen en fijne kwezels raakt men bedrogen (omdat men zich er niet voor hoedt).

Hie 'k witten dat it moandei reine scoe, sei de boer, den hie 'k snein myn hea ynhelle. Had ik geweten, dat het maandag zou regenen, zeî de boer, ik had zondag mijn hooi binnen gehaald.

Dat kin him ontreine noch ontwaeije. Regen en wind kan hem dat niet ontnemen (nl. een vast inkomen).

As 't op 'e jonge sieddingen reint, den reint it dûkaten. Regent het op de jonge zaaiingen, dan regent het dukaten.

Ho hirder it reint, ho hirder it eint. Hoe harder het regent, hoe vlugger het vordert.

Hy is krekt foar de rein thûs komd. Hij is juist voor den regen tehuis gekomen (vóór het gevaar in veiligheid).

It reint krekt as 't om jild to dwaen is. Het regent alsof 't om geld te doen is.

Hy hâldt oan as stofrein. Hij houdt vol als stofregen (is een onuitputtelijke praatvaar). — Ook van een langwijligen prediker.

Ik ha ljeaver dat my de swaerd op 'e holle skrokket den tofolle rein. Ik heb liever dat mij de huid op mijn hoofd verdort, dan te veel regen.

Seis dagen yn 'e wike rein is net foldwaende, sneins in tongerbui moat er yet by. Zes dagen in de week regen is niet voldoende, op zondag een donderbui moet er nog bij (zegt men schertsend in de hooggelegen zandstreken, waar de landerijen veel regen behoeven).

De rime moat mei trije dagen fen 'e beammen, mei rein of wyn of sinneskyn. De rijp moet ('s winters) in drie dagen van de boomen, met regen of wind of zonneschijn.

Dauwe op 'e rein jout in beskiten ein. Dauw na den regen geeft een ongewenscht einde.

rekken.

Dy 't in oar de rekken makket sjit sels yn folle to koart. Wie eens anders rekening wil opmaken, schiet zelf in veel te kort. — Wie een ander te voorbarig beoordeelt, vergeet op zichzelven te letten.

Effene rekkens en dy hwet faek, dat is in bêste saek. Vereffende rekeningen en die wat dikwijls, dat is een schoone zaak. (Want: *Koarte rekkens jouwe lange frjeonen,* korte rekeningen geven lange vrienden.)

rie, rieder.

De rieder is net better as de dieder. De kwade raadgever is niet beter dan hij, die 't kwaad uitvoert.

Mûntsen habbe folle rie, hwet de iene net wit dat wit de oare. Monniken zijn nooit teneinde raad; wat de een niet weet, dat weet de ander.

Rieders binne nin dieders. Goede raadgevers zijn dikwijls afkeerig van handelen en helpen.

Rie foar die, sei de rêdmaker en kapte 'm by ongelok yn 'e finger. Raad voor daad, zeî de radenmaker, en kapte bij ongeluk in zijn vinger.

ryk (koninkrijk; het huisgezin).

Sa'n ryk kin net bistean. Zulk eene huishouding kan niet bestaan, waar man en vrouw beide niet op de zaken passen.

It is dêr in fordeeld ryk, een verdeeld rijk, een gezin waarin steeds tweedracht heerscht.

ryk, earm.

De boask yn 't lyk is beide even ryk. Een huwelijk in 't gelijk is beide even rijk.

Goed en bloed en jeld allyk, dat is better as earm en ryk. Goed en bloed en ouderdom gelijk, is beter dan arm en rijk (n.l. bij een huwelijk).

Earm libje om ryk to stjerren is gekkeljues dwaen. Armoedig leven om rijk te kunnen sterven, is het werk van dwazen.

Goedryk, bloedryk. Rijk in goed, rijk in bloed. — Bij den rijke laten zich zelfs de allerverste neven gelden.

Jouns lyk is moarns ryk. Wie 's avonds zonder schulden naar bed gaat, staat 'smorgens rijk op.

Koart ryk, koart earm. Kort rijk, kort arm. — Wordt iemand in korten tijd rijk, dan kan hij allicht ook spoedig weêr arm worden.

Ryk yn 'e widze, earm yn 't grêf. Rijk geboren, arm gestorven.

Hy is sliepende ryk wirden. Tengevolge van gunstige omstandigheden, niet door eigen vlijt of overleg is hij rijk geworden.

Sa ryk as de keizer op 'e dyk, eig. *neaken op 'e dyk.* Zoo rijk als de keizer naakt op den dijk — dus arm.

Altyd mei 't ryk op 'e dyk, dat hâldt net lyk. Altijd met zijn rijkdom op den weg, dat houdt geen steek.

Hy rekkent him ryk en telt him earm. In zijne verbeelding maakt hij groote winsten, maar telt hij zijn geld, dan schiet hij te kort.

Hy wit syn eigen rikens gjin ein. Hij weet van zijn eigen rijkdom het einde niet (weet slechts bij benadering hoe rijk hij is).

In earme mem dekt waermer as in rike heit. Eene arme moeder koestert warmer dan een rijke vader.

In fêst ynkommen, in fêste earmoed. Een vast inkomen een vaste armoede (zeggen ondergeschikte ambtenaars).

As ús Ljeaven Hear him mar for earmwirden biwarret, hy scil him sels wol for rykwirden biwarje. Behoedt onze Lieve Heer (den verkwister) slechts voor arm worden, voor rijk worden zal hij zichzelven wel bewaren.

Fjouwer bern, twa jonges en twa famkes, is in rikeljues winsk. Vier kinderen, twee jongens en twee meisjes, is rijkelui's-wensch.

Mei skelden en razen scil nimmen syn broer ryk meitse. Met schelden en razen zal niemand zijn broeder rijk maken (veel minder zichzelf).

Sillich mei er him preekje — net ryk. Hij moge zich zalig prediken — niet rijk. — Van een prediker met een sober inkomen.

Koene de riken de earmen op-ite, hja scoene se net yn skien wetter skite. Konden de rijken de armen op-eten, zij zouden ze niet in schoon water uitwerpen.

Rikeljues sykten en earmeljues pankoeken rûke fier. Rijkelui's ziekten en armelui's pannekoeken rieken ver.

As min alles foarút wisten wie rykwirden gjin kinst. Wist men alles vooruit, rijk worden ware geen kunst.

Earm of dea: ik wol my om 'e kar net hingje litte. Arm of dood: ik wil mij om de keus niet laten hangen. — Ik vind het een niet begeerlijker dan het andere.

rinne.

Karkjen is better as rinnen. Op een ruwe kar te rijden, is beter dan te loopen. — Iets is beter dan niets.

Hy rint oft him de skonken yn 'e knoop sitte. Hij loopt alsof zijne beenen aan elkaar geknoopt zitten (hij loopt langzaam uit loomheid).

Hirdrinders en sunichrinders komme op 't lêst yn ien herberge tolânne. Zij die hard en zij die langzaam loopen, komen ten slotte in een en dezelfde herberg terecht. — Die herberg heet „het graf".

Hirdrinders binne dearinders. Hardloopers zijn doodloopers.

Dat rint my út it roer. Het schip loopt mij uit het roer (dat werk, die zaak gaat mijne [ook finantieele] krachten te boven).

Dy 't in oar jaget moat sels ek rinne. Wie een ander voortdrijft, moet zelf ook loopen.

Der rint my tofolle mot om 'e teannen. Er loopt mij te veel stof om de teenen. — Hier zijn te veel getuigen (vooral kinderen) om te doen of te zeggen wat ik wensch. Ook: *Der binne tofolle pannen op het dak.*

Der rinne tofolle drompelmaeijers. Er komen daar te veel klaploopers aan huis.

Hy rint mei de sjerpkwast. Hij loopt met de stroopkwast (hij is een flikflooier).

Der rint in streekje troch mei him. Er loopt een streepje door met hem (hij is niet al te wel bij 't hoofd).

Dat rint oer in helebulte skiven. Dat loopt over vele schijven. — Er is veel aan vast om die zaak tot een goed einde te brengen.

Hy het de hjouwer forroan. Hij heeft de haver verloopen. — De moed en kracht zijn er uit. Eig.: een oud paard, fig.: een afgeleefd man, die vroeger sterk en levenslustig was.

As de miette fen ongerjuchtichheit fol is rint er oer. Wanneer de maat van ongerechtigheid vol is, loopt zij over.

Hy rint my it hûs fen 't steed. Hij loopt mij het huis van zijne plaats. — Hij komt mij dikwijls lastig vallen met zijne bezoeken.

It rint yn 'e pompieren. Het loopt in 't oog, het wordt te buitensporig.

Hy rint mei mounltsjes. Hij loopt met molentjes. — Hij schijnt een slag van den molen weg te hebben.

Hy rint oft er stellen het. Hij loopt alsof hij gestolen heeft (met veel haast).

Hy rint onder 'e stôk op. Hij loopt tegen den (opgeheven) stok in. — Al wordt hij bar en onvriendelijk ontvangen, hij staakt toch zijne bezoeken niet. Meest van een zgn. fatsoenlijken bedelaar.

It hirdrinnen is my forleard, ik lear nou sunich rinnen. Het hardloopen heb ik afgeleerd, ik leer nu langzaam te loopen (zegt een oud man, die zich minder vlug gevoelt dan vroeger).

Ik rin mei de liere om. Ik loop met het draaiorgel rond. — Ik ben werkeloos.

Ik wol net oan 'e liedbân rinne. Ik wil niet aan den leiband loopen (als een kind).

Immen oer 'e skiif rinne litte, iemand van de ra laten loopen (hem bekwaadspreken).

Hy rint op 'e frije slik. Hij loopt op den vrijen lik. — Hij is een klaplooper.

De pikel is him net ontroan. De pekel is hem niet ontloopen. — Hij is geen flauwert, maar een degelijk man.

Dat moat yn 't reid rinne. Dat moet in het riet loopen (als een schip, dat onhandig bestuurd wordt).

It rint op 'e non. De zaak loopt averechts, geheel verkeerd; eig. op den kop. — De *non* is het kopje op den werptol der jongens.

rjucht, rjuchter.

Doch alles hwet rjucht is, sels tsjinoer in houn. Doe alles wat recht is, zelfs tegenover een hond.

It rjucht is blyn. De gerechtigheid is blind.

Nimmen mei syn eigen rjuchter wêze. Niemand mag zichzelven recht verschaffen. — Ook: *Nimmen mei rjuchter wêze yn syn eigen saek.*

Ondersiikjen is 't neiste rjucht. Verkeert men in het onzekere omtrent eene zaak, dan is onderzoeken het beste wat men doen kan.

De degen it measte rjucht. De degen het meeste recht. — Het recht van den sterkste geldt.

Rjucht moat rjucht wêze al scil de onderste stien boppe. Het recht moet worden gehandhaafd, al moet de onderste steen boven.

Rjuchtsje genedig sa mogge jy 't lang dwaen. Wie genadig recht spreekt, zal het lang mogen doen.

Dêr 't neat is forliest de keizer syn rjucht. Waar niets is te halen, verliest zelfs de keizer zijn recht.

rôt.

In âld rôt yn 'e stap. Een oude rat in den val. — Een oude leeperd gefopt.

Hy is in âld rôt. Hij is een oude rat.

Alde rotten litte hjar net maklik fange. Oude ratten laten zich moeilijk vangen.

Ik bin net bang fen in dea rôt. Ik ben niet bang voor een doode rat (niet bevreesd voor een kleinigheid).

Min fangt ek wol ris in mird yn in rottefâlle. Men vangt wel eens een bunsing in een rattenval. — Een leeperd wordt soms ook gefopt.

Hy het de rotten yn 'e doas. Hij is zijn kapitaaltje ongemerkt kwijt geraakt, alsof de ratten 't hebben verslonden.

Ha jy fochten tsjin de rôt? Hebt gij gevochten tegen de rat? — Vraag aan iemand, die een bekrabd gezicht heeft.

Hwêr nou op ta? sei de rôt dy 't yn 'e fâlle siet. Waar nu op los? zeî de rat, die in den val zat.

rûch.

Hy giet er rûch yn lâns. Hij is niet net in zijn werk; *hy is in rûchhouwer*, ruwhouwer, lompe werker. — Ook: hij is onbeschroomd in 't gelduitgeven, maakt grove verteringen.

In rûge birekkening. Eene ruwe berekening.

Ik bliuw ljeafst twisken twa rûge wâllen. Ik blijf het liefst tusschen twee met watergewas begroeide wallen (zegt een schipper die zich niet gaarne op groote plassen waagt).

sa.

Hy is wolkom as de earste snein yn 'e feste. Hij is zoo welkom als de eerste zondag in de vasten.

Sa sljucht as in stoater. Woordspeling. Een stooter is een voormalige munt van 2½ stuiver. *Sljucht* beteekent effen, vlak, en ook als 't Oudholl. *slecht*: onnoozel, onwijs, gek. *Sljucht as in stoater* is dus eig. vlak en effen als een afgesleten muntstuk, maar de bedoeling is: gek. — *Gekke stoater!* noemt men nog dikwijls (niet kwaadmeenend) een kind of jong meisje, dat uitgelaten vroolijk of aanvallig is.

Sa lilk as in toerre. Zoo boos als een tor (zeer boos).

Sa nidich as in spin. Grimmig als een spin (inwendig boos).

Sa wyt as in hage. Zoo wit als een bloeiende meidoorn *(hagebeam)*. — Vooral gezegd van zuiver wit linnengoed.

Sa goed as bôlle en sa seaft as potstrou. Zoo goedaardig als wittebrood en zoo zacht als potstruif. — Door en door goedaardig.

Syn onthâld is sa lek as in teams. Zijn geheugen is zoo lek als een zeef. — Ook: *sa lek as in trachter.*

Sa freamd yn Jeruzelim as 't gûl yn 'e needstal. Zoo vreemd in Jeruzalem, als een eenjarig paard in den noodstal.

Sa âld as de wei fen Romen. Zoo oud als de weg van Rome.

Sa oprjucht as in hoech-izer. Zoo oprecht als een hoefijzer.

Sa bislipe as in houten klomp. Zoo beschaafd als een holsblok.

Sa bitter as gâlle — as roet. Zoo bitter als gal — als roet.

Sa blank as sulver. Zoo blank als zilver.

Sa blau as laei. Zoo blauw als lei.

Sa bleek as pisse. (Van vocht dat niet bleek moet zijn).

Sa bleek as in skylfisk — as kalk — as in wytling. Zoo bleek (van gelaat) als een schelvisch — als kalk — als een bedlaken.

Sa bliid as in ingel — as in protter. Zoo verblijd als een engel — als een spreeuw.

Sa bont as in ekster. Zoo bont als een ekster.

Sa bot as in kou. Zoo bot (lomp) als eene koe.

Sa breed as in barte. Zoo breed als een dubbele loopplank.

Sa bros as aeijen. Zoo broos als eiers. — *Sa bros oft se op in terp woechsen binne,* — alsof ze op een terp zijn gegroeid. Schertsend van goudsche pijpen. Vgl. I, 198.

Sa brún as piper. Zoo bruin als peper.

Sa bryk as in hispel — as in kroade — as in putheak. Zoo scheef als een haspel — als een kruiwagen — als een puthaak.

Sa dea as in loarte — as in pier. Zoo dood als een drol — als een pier.

Sa djûr as rottekrûd. Zoo duur als rattenkruid.

Sa dom as in baerch — as 't efterein fen in baerch — as in ezel — in keal — in kou — in okse — in beest.

Sa deilis as hounen en katten. Zoo tweedrachtig als honden en katten.

Sa dryst as in bear. Zoo driest (brutaal, onbeschaamd) als een beer.

Sa droech as hop — as koark — as rys. Zoo droog als hop — kurk — rijst.

Sa earlik as goud. Zoo eerlijk als goud.

Sa earm as Jop — as in lûs — in mier — in sweal. Zoo arm als Job — als een luis — een mier — een zwaluw.

Sa fris as in nút. Zoo frisch als een walnoot.

Sa falsk as in njirre. Zoo valsch als een adder.

Sa from as appelsmots. Zoo vroom (onschuldig) als appelmoes.

Sa fet as daei — as modder — as in slak. Zoo vet als deeg — als modder — als een slak.

Sa fyn as reach. Zoo fijn als rag.

Sa fol as in aei — in eamelers-nêst. Zoo vol als een ei — een mierennest.

Sa fêst as in mûrre — as in dyk. Zoo vast als een muur — een dijk.

Sa fûl as in foarke — as in kat. Zoo vinnig als een vork — een kat.

Sa gallich as in pod. Zoo gallig als een padde.

Sa giel as saffraen — as in term. Zoo geel als saffraan — als een darm. — Van linnengoed dat zuiver wit behoort te zijn.

Sa gjirch as de pest. Zoo gierig als de pest.

Sa glei as spek. Zoo glad (onbehagelijk, vetachtig, glimmend) als spek.

Sa glêd as in ekkel — in iel — in klontsje — sjippe. Zoo glad als een eikel — een aal — een kandijklontje — zeep. *Sa glêd* (glimmend) *as in wilster* (pluvier) noemt men een dier dat glimt van welgedaanheid.

Sa goed as er heech is. Zoo goedaardig als hij hoog is.

Sa greatsk (ook *sa pronksk*) *as in pau.* Zoo trotsch (ook zoo pronkzuchtig als een pauw.

Sa grien as gears. Zoo groen als gras (ook van verliefdheid).

Sa grou as tou. Zoo grof (van draad) als touw.

Sa grou as in pod — in tyk — hjerstkeal. Zoo dik als een pad — een schapenluis — herfstkalf.

Sa geef as kryt. Zoo gaaf als krijt.

Sa helder as glês. Zoo helder als glas.

Sa hird as in bikkel — in bonke — as glês — as in spiker — as stiel — as in stien. Zoo hard als een bikkel — een been — als glas — een spijker — staal — steen.

Sa hjit as in holder — as fjûr. Zoo hitzig als een horsel; zoo heet als vuur.

Sa hoeden as in skjirkert, zoo behoedzaam als een kraai.

Sa iepen as spek. Zoo open als spek (van een opene wond of zweer).

Sa jachtich as in teef. Zoo driftig als een teef.

Sa jaloersk as de divel. Zoo jaloersch als de duivel.

Sa kâld as in froask — as iis — in kikkert — in skylfisk — in stien. Zoo koud als een vorsch — als ijs — — als een kikker — een schelvisch — een steen (kan een mensch zijn).

Sa kâld as pikel — as roet. Zoo koud als pekel — als roet (kan het weder zijn).

Sa keal as in lûs — in sweal. Zoo kaal als een luis — een zwaluw. — Ook toegepast op geldeloosheid.

Sa kibich as in witten hin. Zoo net (snoeperig) opgeschikt als een gespikkelde kip.

Sa krebintich as in kroade. Zoo krukkig als een kruiwagen.

Sa kreas as in krúsbei. Zoo zuiver, netjes als een kruisbes.

Sa krigel as in bij. Zoo volhardend, ijverig als een bij.

Sa kloek as in ierdwjirm. Zoo zuinig als een aardworm.

Sa klear as in klontsje. Zoo helder als een kandijklontje (ook overdrachtelijk).

Sa loai as in baerch. Zoo lui als een varken.

Sa licht as in fear. Zoo licht als een veder.

Sa larderich as in kat = katterig.

Sa lilk as in baerch — as in tiger. Zoo boos als een varken, als een tijger.

Sa meager as barnhout, — as in prikke, — in latte — in stôk, — in range. Zoo mager als brandhout, — een dorre tak — een lat, — een stok, — een rank.

Sa mak as in hin — in skiep. Zoo tam als een kip — een schaap.

Sa mâl as in beest — in toerre. Zoo kwaad als een beest — een tor.

Sa min as strie. Zoo zwak als stroo.

Sa machtich as mieren. Zoo talrijk als de mieren.

Sa nitelich as in bolle. Zoo kwaadaardig als een stier.

Sa njuet as in dou. Zoo tam en goedig als een duif.

Sa read as bloed — as in krael — as jarre. Zoo rood als bloed — als een koraal — als gier. — 't Laatste is vuilrood.

Sa rêd as wetter. Zoo vlug als water.

Sa roppig as in houn. Zoo gulzig als een hond.

Sa roun as in tromme. Zoo rond als een trom.

Sa rûch as in bear — as in doffert. Zoo ruig als een beer — als een doffer.

Sa rudich as in pod. Zoo schurftig als een pad.

Sa seaft as side. Zoo zacht als zijde.

Sa sâlt als brein — as pikel. Zoo zout als brem — als pekel.

Sa siik as in houn. Zoo ziek als een hond.

Sa skien as sulver. Zoo rein als zilver.

Sa skier as in mird. Zoo onbehagelijk grijs als een bunsing (in 't laatste zomerhaar).

Sa sindlik of sa skien as de brân. Zoo zindelijk *of* zoo rein als een brand.

Sa sleau as potstrou. Zoo flauw (laf openhartig) als potjestruif. — Ook: *sa slûch* (slaapzuchtig) *as poatstrou.*

Sa slieprich as in ûle — as in poep. Zoo slaperig als een uil — als een mof.

Sa sljucht as in pin. Zoo effen en glad als een pen.

Sa slûch as in baerch. Zoo loom en vadzig als een zwijn.

Sa snoad as roet. Zoo vernuftig als roet.

Sa sêd as spuid spek. Er van oververzadigd als van gespuwd spek.

Sa smoarch as in tjirk. Zoo vuil als een tureluur (vogel).

Sa stiif as in peal — as in putheak. Zoo stijf als een paal, als een puthaak.

Sa steech as in bolle. Zoo stug als een stier.

Sa stom en dôf as in stien. Zoo stom en doof als een steen.

Sa sterk as in bear. Zoo sterk als een beer (kan een mensch zijn).

Sa sterk as izer. Zoo sterk als ijzer (kunnen allerlei dingen zijn).

Sa taei as in mird. Zoo taai (van leven) als een bunsing (kan een mensch zijn).

Sa taei as hier — as in ielshûd. Zoo taai als haar — als een aalhuid (kunnen allerlei dingen zijn).

Sa ticht as lever. Zoo dicht, vast als lever.

Sa ticht as in kanne — in pôt. Zoo dicht (zonder gaten) als een kan — een pot. — Iron.: *sa ticht as in gatsjepanne*, doorzijgpan. — Toegepast op iemand die niets kan verzwijgen.

Sa tin as flut. Zoo dun als water.

Sa tin as in flues. Zoo dun als een vlies.

Sa tsjok as prot. Zoo dik als meelkoek. (van brij, pap enz.).

Sa tsjok as in bollehûd — as soallear, — as in planke. Zoo dik als een stierenhuid — als zoolleder, — als een plank. — Van geweven stoffen, leder, papier, enz.

Sa toar as heide. Zoo dor als heide.

Sa wach as in hountsje. Zoo waakzaam als een hondje.

Sa weak as bûter — as brij. Zoo week als boter — als brij.

Sa wyt as kalk — as kryt — snie — sûpe. Zoo wit als kalk — krijt — sneeuw — karnemelk.

Sa wyld as in ka. Zoo wild als een kraai.

Sa wiet as in dweil — in kat. Zoo nat als een dweil — als een kat.

sâlt.

Sa sâlt ha 'k it noait iten. Zoo zout heb ik het nooit gegeten (zoo buitensporig nooit gehoord).

Dat binne bokkens mei sâlt. Dat zijn bokkings met zout. — Scherpe toespelingen, steken onder water.

Hy is yn 't sâlt bibiten. Hij is met zout doortrokken (een man van ervaring).

Sâlt en sûr krinkt de natûr. — Sâlt en sûr, dêr kin 'k net oer, mar swiet en fet, dat let my net. Zout en zuur, daar kan ik niet tegen, maar zoet en vet hindert mij niet.

sang, sjonge.

Hy kin de sang net útsjonge. Hij kan het gezang niet ten einde zingen. — Fig.: Hij schiet geld te kort om tot een goed einde te brengen wat hij begonnen is. — Ook: *Net to heech ynsette* (niet op te groote schaal aangevangen), *den kinste 't net útsjonge.*

Hy het in bulte noaten op 'e sang. Hij heeft vele noten op zijn zang. — Hij is veeleischend en heeft veel aan te merken.

Ik sjong gjin twa sangen for ien duit. Ik zing geen twee liedjes voor één duit. — Ik ben ongenegen tweemaal achtereen hetzelfde te vertellen.

Hja kin sjonge dat de nachtegael is der mar in beest by. Zij kan zóó zingen, dat de nachtegaal er slechts een beest bij is.

Wy kinne wol tagelyk sjonge, mar net tagelyk prate. Wij kunnen wel gezamenlijk zingen, maar spreken moeten we een voor een.

Alle lofsangen nimme in ein, de 119de psalm ek. Alle lofzangen nemen een einde, de 119e psalm zelfs ook.

sé.

Bitelje as de sé droech is. Betalen als de zee droog is (nooit).

Dat wasket de sé dy net ôf. Dat wascht de zee je niet af. — Daar kom je niet vrij van, nl. iets te doen, vooral te betalen, waarvan men afkeerig is.

It jout op as de sé. Het levert op als de zee (overvloedig veel).

Ik bin 't rûzjen fen 'e sé al wend. Ik ben het ruischen der zee reeds gewoon (dus niet dadelijk vervaard).

Hy is séballich. Hij is afkeerig van de zee. — Hij heeft van het zeevaren zijn bekomst.

Hy ropt al fen hearringen as se yet yn 'e sé binne. Hij roept reeds van haringen als zij nog in de zee zwemmen.

Dy 't earst oer sé fearn is wier in weachhals. Die 't eerst over zee gevaren is, was een waaghals.

sear.

Hy komt my op 't sear. Hij tast mij op eene gevoelige plek (beleedigt mij).

Dat docht my sear. Lett. dat doet mij pijn, fig. dat grieft mij, ik acht mij daardoor miskend of beleedigd.

Dêr sit yet in âld sear. Daar zit nog eene oude wonde = veete.

In nije hou yn 't sear. Een nieuwe houw in de wond. — Nieuwe herinnering aan het leed, dat reeds bijna vergeten was.

Twa houwen yn 't sear. Dubbel leed, dubbele grief.

In plaster op 't sear. Een pleister op de wond.

Nimmen hinket oan in oarmans sear. Niemand hinkt aan eens anders leed.

segen.

Hy lit syn segen der oer gean. Hij laat zijn zegen er over gaan (beschouwt iets met het oog eens kenners om het te beoordeelen).

Hy bigjint to segenjen. Hij begint te zegenen (eig.: hij spreekt met luid gevloek zijne afkeuring uit).

Dêr kin gjin segen op rêste. Op zulk eene onedele handelwijs kan geen zegen rusten. — Ook: *Dêr liket gjin segen op to rêsten,* of: *It liket wol dat de flok* (vloek) *er op leit.* (Van iets dat steeds met tegenspoed te kampen heeft. Ook ironisch).

Segen jaen; zegen geven (een koop sluiten bij handslag, in den veehandel). — *My tocht, jy moasten my segen jaen. — Jy moatte mear biede, oars krije jy gjin segen. — Nou, den yet in ryksdaelder. — Kom, hâld de hân mar op, segen der mei!* — Me dunkt, je moest me zegen geven. — Je moet meer bieden of je krijgt geen zegen. — Nu, dan nog een rijksdaalder. — Kom, houd je hand maar op (met een fermen slag): zegen er meê!

Om segen to habben liet de boer alear in kou sonder tosken onder syn bisten rinne. Op hoop van zegen liet de boer weleer een tandelooze koe onder zijne runderen weiden. (Het tandelooze dier behoefde zeer zeker afzonderlijke verpleging; misschien hield men dit voor eene liefdadigheid, waarop zegen kon worden verwacht.)

Oudt. *seyne. God seyn' de weart en 't from laech.* God zegene den waard en het vrome gezelschap. — Groet bij 't binnenkomen in eene herberg. (In de eerste helft der 18e eeuw nog bekend.) — Een zegen (vischnet) heet nog *seine.* — Tot heden is in sommige streken van Friesland *in omsittend laech* een gezellig kringetje in de herberg. Voorheen dronk men dan voor gezamenlijke rekening uit een groot glas, dat men rond liet gaan. — 't Gebeurde ook dat ten slotte één voor het geheele *laech* (het gelag) betaalde, uit mildheid of omdat de anderen verklaarden platzak te zijn.

seil, sile.

Wol 't net sile, den moat it driuwe. Wil het niet zeilen, dan moet het drijven. — Loopt de handel tegen, dan is het beter weinig dan veel er aan te doen.

Altyd oer ien bûch sile, dat giet net. Altijd over een en denzelfden boeg zeilen, dat gaat niet.

Hy set alle seilen der by. Hij zet alle zeilen bij (doet al het mogelijke om zijn doel te bereiken).

Dêr kin me net op to seil gean. Daar kan men geen koers naar richten. — Het is te onzeker.

Hy is flau op 't roer. Hij is flauw op het roer. — Hij komt niet voor zijne meening uit. Ook: traag in het benaarstigen.

Boppe 't sân de heale reis. Boven het zand de halve reis. — Van Harlingen naar Amsterdam varende, zegt men, als de Middengronden gepasseerd zijn, dat de halve reis is volbracht.

Bramseilskoelte het nin klûffok brek. Bramzeilskoelte behoeft geen kluiffok. — Wie zichzelf kan redden, behoeft geen hulp.

It rint my ût it roer. Het (schip) loopt mij uit het roer. — Mijne krachten schieten te kort, om het naar eisch te besturen; mijn geldelijk vermogen is ontoereikend om de zaak verder voort te zetten.

Min moat in each yn 't seil hâlde. Men moet een oog in het zeil houden. — *Dy skipper het in each yn 't seil*, zegt men schimpend als er een gat in het zeil is.

It sylt net rom; it sylt krap. Het zeilt met moeite. — Men heeft met moeite nauwelijks een bestaan.

Dat hoekje toboppe, den alle rekken sile. Zijn we dat hoekje (bocht, daar in de vaart) te boven, dan kunnen we alle rakken zeilen. — Nog eene zwarigheid overwonnen, dan zijn we boven Jan.

Hy sylt net djip. Hij zeilt niet diep. — Hij is niet zeer degelijk in kennis en verstand.

Nou moat de wever ús helpe; doek foar de mêst! Nu moet de wever ons helpen; doek voor den mast! (zet zeilen bij).

Hy gyng mei in opstritsen seil dêr hinne. Hij ging met een opgewonden hoofd, in drift, daar op los.

As 't net sile wol moat min lewearje. Wil het niet zeilen, dan moet men laveeren (zich naar de omstandigheden schikken).

Wol 't net oer stjûrboard sile, den moat it oer bakboard. Wil het over stuurboord niet zeilen, dan moet het over bakboord.

Onder in steand seil is 't maklik kloetsjen. Onder een staand zeil (bij zachten wind) is het gemakkelijk met de kloet te werken. — Heeft men uit een vast inkomen gedeeltelijk zijn bestaan, dan wint men 't andere gemakkelijk.

Better in lape seil as gjin seil. Beter een gelapt zeil dan geen.

Blokken en skiven nin brek. Blokken en schijven geen gebrek. — Helpers en handlangers genoeg.

By de flotgearzen lâns. Bij het vlotgras, (bij het walletje) langs.

Dat rint út 'e liken. De zaak gaat uit zijn verband (loopt verkeerd). — *De liken* = de touwen, die om de zeilen genaaid zijn tot zoom. — Fig. kan een mensch *út 'e liken* zijn door overspanning.

sek.

Dy 't rint mei de koer dy het hwet oer; dy 't rint mei de sek dy het hwet brek. Wie met een mand loopt venten, heeft iets te missen; wie met een zak loopt bedelen heeft aan iets gebrek.

Folle wirden folle nin sek. Vele woorden vullen geen zak. — Ook: *Lûd sprekken folt gjin sekken.*

Kom mei in sek om sappe. Kom met een zak om sap (of ander vocht.) — Tot een onhandigen lomperd.

Min bynt wol sekken ear 't se fol binne. Men bindt wel zakken dicht, eer ze vol zijn. — Men staakt den maaltijd wel, al is de maag nog niet opgepropt vol.

Min kin yen better omkeare yn in sek as yn in pûde. Men kan zich beter omwenden in een zak dan in een peperhuisje. — Men moet de wereld in, niet tehuis blijven.

In hopen yn 'e bek, in bytsje yn 'e sek. Veel gezwets en grootspraak, arm aan geld en verstand.

Ik hab út de forkearde sek siedde. Ik heb uit den verkeerden zak gezaaid (zegt een landbouwer als hij veldvruchten heeft verbouwd, die, als zij verkocht moeten worden, laag in prijs zijn, terwijl andere, die hij niet verbouwd heeft, hoog staan).

Hy moat altyd de lêste man de sek opjaen. Hij moet altijd den laatsten man helpen den zak op den rug te nemen. Fig.: — Hij is in een gezelschap zoo stoelvast, dat hij altijd de laatste is.

Hy kin de pipen net yn 'e sek hâlde. Hij kan de pijpen niet in den zak houden. — Hij kan zich niet bedwingen om zijne guiterijen in de mouw te houden.

sile (trekzeel, gareel).

Hy moat altyd in swiere sile lûke. Hij heeft altijd een zwaar gareel te trekken. — Hij moet steeds hard werken.

Hy is yn alle silen mak. Hij is in alle tuig bereden (van een paard, fig.: van iemand, die in velerlei zaken geschikt en bekwaam is).

De sylbeage past him. Het gareel past hem, hij is een bekwaam en ijverig werkman.

De sylbeage knypt him. Het gareel knelt hem. — Hij is afkeerig van werken.

sinne.

Ik mei de sinne wol yn 't wetter skinen sjên. Ik zie wel gaarne de zon in

het water schijnen (dat anderen gelukkig zijn).

Do wist er wol ho 't de sinne op gyng. Toen wist hij wel hoe de zon opging. — Toen begreep hij de zaak.

Ik ha de skyn ljeaver as de sinne. Ik heb den schijn liever dan de zon.

Ho âld is de sinne? Hoe oud is de zon? — Welk uur van den dag is het.

Wachtsje jimme for noardewyn en al te gleije sinneskyn. Wacht u voor noordenwind en al te fellen zonneschijn. — Verkeer met geringen en aanzienlijken als het zijn moet, maar met beide niet te gemeenzaam.

De sinne skynt op 'e skoarstien. De zon schijnt op den schoorsteen (het staat er gelukkig voor). — *De sinne skynt op 'e skûtelbank* (schaprade). Man en vrouw, die wel eens twisten, zijn bijzonder lief tegen elkaâr.

Hy forgiet as stof yn 'e sinne. Hij kwijnt weg als stof in de zonnehitte.

De riizjende sinne wirdt oanbean, de siigjende skout min. De rijzende zon aanbidt men, de dalende schuwt men.

As de sinne is yn 't nêst binne de luije ljue op 't bêst. Als de zon is in haar nest, zijn de luie lieden op hun best.

sitte.

Wy sitte net yn in oar syn blomtún. Wij zitten niet in eens anders bloementuin (spreken geen kwaad van een ander).

Wy sitte yn ús eigen koaltún. Wij zitten op eigen grondgebied (en hebben alzoo vrijheid van spreken en handelen).

Sit op! dy 't mei wol. Neem plaats op den wagen, wie meê wil rijden. — Fig.: Wie meê wil doen, voege zich er bij.

Hy sit yn 'e skûrsek. Hij zit in den schuurzak, in moeilijkheid, hetzij lichamelijk of geldelijk.

Myn bûrman sit yn myn druven. Mijn buurman steelt van mijn druiveboom (zoekt mij heimelijk te benadeelen, mijne klanten [als handwerksman, koopman of neringdoende] tot zich te lokken).

Dat bliuwt yen net yn 'e klean sitten. Dat blijft iemand niet in de kleêren zitten. — De onaangename gevolgen kunnen langdurig zijn, b.v. van eene bekleuming, een nat pak; fig. een belangrijke geldelijke schade.

sjên.

Ik moat ris sjên ho 't dy foarke yn 'e stâlle sit. Ik wil eens gaan zien, hoe die vork in den steel zit (hoe 't met dat zaakje geschapen staat).

Ik sjuch it swirk wol driuwen. Ik zie het zwerk wel drijven. — Er is een bui in aantocht; fig.: er zal iets komen, waarop ik niet gesteld ben.

Ik sjuch dêr spook yn. Ik zie gevaar in die zaak. — Ik onthoud er mij van, of onttrek er mij aan.

Hy sjucht troch in pijlekkense brul. Hij ziet door een pijlakenschen bril (beschouwt en beoordeelt iets verkeerd, hetzij in werkelijkheid of figuurlijk).

Ik mei wol sjên dat it mâl giet, as 'k er sels mar gjin skea fen ha. Ik zie wel gaarne eens iets buitensporigs, indien 'k er zelf maar geen schade bij lijd.

Hy sjucht as in sûre apel yn 'e yettich. Hij kijkt als een zure appel in azijn (erg zuur).

Hy sjucht as in ûle. Hij ziet als een uil (norsch). — Ook: *Hy sjucht as in twinterbolle,* als een tweejarige stier.

Hy sjucht as in katûle dy 't op in waerme stove syn belidenisse docht. Hij ziet als een katuil, die op een warme stoof belijdenis (des geloofs) aflegt.

Hy sjucht as in doarwaerder, dy 't min op syn jierdei forsûpe wol. Hij kijkt als een deurwaarder, dien men op zijn verjaardag wil verzuipen.

Hy sjucht oft er de pacht fen yettich het. Hij ziet, alsof hij de pacht van azijn heeft. — Hij ziet erg zuur.

Hy sjucht oft er ien op het en de oare der troch nimme scil. Hij ziet, alsof hij er één op heeft en aan een tweede denkt te beginnen. — Hij ziet erg stuursch.

Hy sjucht as in skylfisk op 't strân. Hij kijkt als een schelvisch op het strand (zeer verlegen).

Dy 't sjucht dat er op 'e dwaelwei is en den werom keart, het in goede reis dien. Die ziet dat hij op den dwaalweg is en dan terugkeert, heeft een goede reis gedaan.

Hy bisjucht him sels fen binnen. Hij bekijkt zichzelf van binnen. — Hij zit met gebogen hoofd te sluimeren.

Wy scille ris sjên hwa 't de blankste billen het. Wij zullen zien wie de blankste billen heeft (den kampstrijd zal winnen).

As 'k dy kearel sjuch, den hoef ik gjin spuidrank. Wanneer ik dien (walgelijken) kerel zie, behoef ik geen braakmiddel.

Hy kin mear sjên as him goed is. Hij kan meer zien dan hem goed is (nl. nachtverschijningen).

Bitrou, mar sjên oan hwa. Wees niet wantrouwend, maar zie toe wien gij vertrouwt.

Elk kin sjên, mar net beskiedenlyk sjên. Iedereen kan zien, maar niet allen zien duidelijk, (hebben niet dezelfde gave van opmerking of berekening).

Lek en brek by de rûs fen in oar en dy sels foarby sjên. Vele gebreken in een ander en uzelf voorbij zien.

Hy het yn 'e spegel sjoen. Hij heeft in den spiegel gezien (het zaakje onderzocht en 't is hem niet meêgevallen).

Hy is to lui om nei de sinne to sjên. Hij is te lui om naar de zon te kijken (het hoofd op te heffen).

Dy 't net sjên wol moat de eagen ta knipe. Wie zich niet ergeren wil moet zich van de menschenwereld afzonderen.

Ha jy him sjoen fen foaren, sjuch him ek fen efteren. Hebt gij hem gezien van voren, zie hem ook van achteren. — Gij kent hem nog niet genoeg.

Hwet min net sjucht hindert yen net. Wat men niet ziet, geeft geen ergernis.

Ik sjuch him ljeaver fen efteren as fen foaren. Ik sjuch him ljeaver gean as kommen. Ik zie hem liever van achteren dan van voren, liever gaan dan komen. — Ik lucht hem niet.

Hearren en sjên scoe yen forgean. Hooren en zien zou iemand worden benomen (door het leven dat er gemaakt wordt).

Hy sjucht bergen yn 'e loft. Hij ziet bergen (kasteelen) in de lucht.

Hy lit it sjên sa 't de eker it opjout. Hij laat het zien, zooals de akker het oplevert. — Hij zegt onomwonden zijn meening. Ook: *Hy seit it mar sa 't yn 'e wrâld woechsen is,* ongekunsteld.

Min moat altyd sjên oft min foar in strjitte of foar in steech stiet. Men heeft steeds toe te zien of men voor een straat dan wel voor een steeg staat (rekening houden met de toestanden).

skea.

Der is gjin skea of der is skimp by. Beloopt iemand schade, dan wordt hij nog op den koop toe beschimpt.

De skea moat foar de bate út. Men moet eerst de schade, dan de voordeelen berekenen. — Ook: Men moet zich eerst uitgaven getroosten, wil men voordeel behalen.

skiep.

As de hikke fen 'e daem is rinne de skiep yn 't wyld. Als het hek van den dam is, loopen de schapen in het wilde.

As ien skiep blettert, den bletterje se allegearre. Als één schaap blaat, dan blaten ze allen.

Der kinne in bulte makke skiep yn ien hok. Er kunnen vele makke schapen in één hok. — Dikwijls voegt men hierbij: *Yet mear wylde, hwent dy springe op elkoar.* Nog meer wilde, want die springen boven op elkaâr.

In sliepende wolf rint gjin skiep yn 'e mûl. Een slapenden wolf loopt geen schaap in den mond.

Ien rudich skiep makket folle. Eén schurft schaap maakt vele.

Keppelde skiep forsûpe earst. Gekoppelde schapen zijn 't gevaarlijkst om te verdrinken. — Jongelieden, te streng opgevoed, kunnen 't minst de verleiding weêrstaan.

It rattelt as in skieppekeutel yn 'e sliepmûtse. Het ratelt als een schapendrol in een slaapmuts.

Hy sjucht as in skieppetyk dy 't syn moer bjuster is. Hij kijkt (zoo verlegen) als een schapenluis, die haar moeder niet weet te vinden.

Min skeart de skiep nei 't se wol ha. Men scheert de schapen naar zij wol hebben. — Men laat de menschen betalen naar zij vermogend zijn.

Dou komste as 't skiep skeard is. Gij komt (helpen) als het schaap geschoren (het werk gedaan) is.

It komt him oan as 't âld skiep it skiten. De aandrang tot iets overvalt hem als een oud schaap de aandrang tot ontlasting.

De skiepkes binne him ontdreaun. De schaapjes zijn hem ontdreven. — Van een kind, dat, moêgespeeld, slaperig wordt; of van een dronkaard, die na 't maken van veel leven in slaap valt. Ook van een losbol, die, arm geworden, ingetogen leeft. Eindelijk van een grijsaard, in wien alle levenslust is gedoofd.

Hy is in wouter of in skiep. Hij is een pleeglam of een schaap (in elk geval een goedbloed).

skine.

Min kin foarôf net witte hwet yen foar 'e skinen komme scil. Iemand kan vooraf niet weten, wat hem voor de schenen zal komen (wat hem zal ontmoeten).

Der is my folle foar 'e skinen sprongen. Er is mij veel voor de schenen gesprongen. — Ik heb vele moeilijkheden moeten bekampen.

Ik scil him dat ris foar 'e skinen smite. Ik zal hem dat (die zwarigheid) eens voor de schenen werpen (in den weg leggen; die tegenwerping eens maken).

It barnt yet net op 'e skinen. Het brandt nog niet op de schenen. — Het is nog niet zoo heel erg.

skip, skipper.

Ik scil ris nei 't lek lûsterje, seit de skipper, as er op 't ear lizzen giet om in knipperke to nimmen. Ik wil eens gaan luisteren waar het schip lek is, zegt de schipper, als hij op zijn oor gaat liggen om een slaapje te nemen.

Alle frachtkes lichte, sei de skipper, en hy smiet syn wiif oer boat. Alle vrachtjes lichten, zeî de schipper, en hij wierp zijne vrouw over boord.

Mâlle skippen, dy 't oer gjin ien fen beide bûgen sile wolle. Leelijke schepen, die over geen boeg willen zeilen.

Set net mear tuug op as 't skip drage kin. Zet niet meer tuigage op, dan het schip kan dragen.

As 't skip fen 'e helling giet, moat it ek in namme ha. Wanneer het schip te water gaat, moet het een naam hebben (zoo ook alle andere dingen, die men gereed maakt of onderneemt).

In skip as in gedachten. Een schip als een ideaal. — Een uitstekend degelijk en fraai schip.

Hy is altyd mei 't lêste skip oan wal. Hij is altijd met het laatste schip aan wal. — Hij is steeds de laatste, die tehuis komt of ergens verschijnt.

As de boaijem ditsen is kriget it skip de lêst wol. Als de bodem gedekt is, krijgt het schip den last wel.

Hy is in swak skip. Hij is zwak van lichaam.

It lêste skip moat ek fracht ha. Het laatste schip moet ook vracht hebben. — Wij kunnen niet allen even vroegtijdig gereed zijn.

Hy leit er in skippersknoop op. Hij legt er een schippersknoop op (bevestigt zijn gezegde met een schippersvloek).

De slimste pleagen for in skipper binne in lek skip en in lilk wiif. De ergste plagen eens schippers zijn een lek schip en een kwaad wijf.

Trije is skippers rjucht en ien for de feint. Drie is schippers-recht en één voor den knecht. — In vroegeren tijd werd o.a. ook van tabak die uit Holland in Friesland kwam, belasting geheven; maar ieder schipper mocht voor eigen gebruik drie ponden aan boord hebben en één voor den knecht. Deze vier ponden waren vrij.

Skippers skoftsje net as se sile kinne. Schippers houden geen rusttijd, als zij een goeden wind hebben om te zeilen.

Bêst biteard, sei skipper Watse, it skip forlern en 't easfet bihâlden. Best afgeloopen, zeî schipper W., het schip verloren en het hoosvat behouden.

Dat skip het tofolle walhout. Dat schip heeft te veel walhout. — De luie schipper ligt te veel aan den wal, wanneer het tijd van varen is.

Der bliuwt folle twisken wâl en skip. Er blijft veel tusschen den wal en het schip. — Veel komt niet aan den rechten eigenaar.

De wâl keart it skip. De wal keert het schip. — Is 't geld op, dan kan men niets meer uitvoeren.

Ik sit yn 't skipke en ik moat mei farre. Ik zit in het scheepje en ik moet meê varen (aan mijne omstandigheden kan ik mij niet ontworstelen).

De mage is 't roer fen 't skip. De maag is het roer van het schip (het lichaam). — Ook: *De holle* (het hoofd) *is 't roer fen 't skip.*

Wy scille ris skienskip meitse. Wij zullen eens schoonschip maken (opruiming houden, ons van veel onbruikbaars en overtolligs ontdoen). Ook van purgeeren.

In great skip het in bult sok. Een groot schip heeft veel zog. — Voorname lieden hebben vele ingebeelde behoeften.

Better it skip wei as de man. Beter het schip dan de man verloren.

skjirre.

Hy het my yn 'e skjirre hawn. Hij heeft mij tusschen de schaar (beet) gehad, (mij grof laten betalen).

Ik scil oppasse dat er my net yn 'e skjirre kriget. Ik zal zorgen dat hij mij niet tusschen de schaar krijgt (om mij kaal te scheren).

As 'k him ris yn 'e skjirre krij, scil 'k him net sparje. Krijg ik eens gelegenheid om hem te plukken, ik zal hem niet sparen.

Dat frommis het in bek as in skjirre. Dat vrouwmensch is zeer vinnig in haar spreken.

It is allegearre mei de skjirre biknipt. Het is alles met de schaar beknipt. — De concurrentie is zoo sterk, dat er haast geen bestaan is te vinden.

skoech, skoenmaker.

Better in weazige skoech as in yeskige tean. Beter de schoenen beslijkt, dan de teenen met asch bestoven.

Dat is in skoech dy 't my past. Dat is een schoen die mij past. — Die uitval trek ik mij aan.

Elk wit sels bêst hwêr 't him de skoech twingt. Ieder weet zelf het best, waar hem de schoen knelt.

Håld dyn spyt by dy en smar dyn skoen der mei. Houd uw spijt bij u, smeer uwe schoenen er meê.

Hy siikket om heite skoech. Hij zoekt naar zijn vaders schoen. — Hij tracht zijns vaders voetspoor te volgen.

Hy reisget op 't skoenmakers-weintsje. Hij reist op het schoenmakers-wagentje (te voet, geschoeid met laarzen of schoenen).

Dy dounsje scil het mear fen dwaen as in pear skoen. Wie dansen wil heeft meer noodig dan een paar schoenen.

Hy wol my de soallen wol út de skoen tsjinje. Hij wil mij de zolen wel uit de schoenen dienen. — Hij is zeer welwillend jegens mij.

Min moat soms de onskamele skoen oantsjên. Men moet soms de schoenen der onbeschaamdheid aantrekken. — Ook: *De dryste skoen oantsjên.*

Hy tsjucht de målle skoen oan. Hij trekt de leelijke schoenen aan, viert zijn kwade luim bot.

Skoenmakers-wiif in lape skoech. De schoenmakersvrouw draagt gelapte schoenen. — Men bedient zijne klanten eerder dan zichzelf.

Syn ålde skoen witte 't wol. Zijne oude schoenen weten het wel. — Al veinst hij het niet te weten, hij wist het reeds lang.

Min moat net mei hoazzen en skoen oer yen hinne gean litte. Men moet anderen niet met kousen en schoenen aan over zich laten loopen (niet alle onrecht en onbillijkheid geduldig verdragen).

Ik hab him in pear nije skoen jown. Ik heb hem een paar nieuwe schoenen gegeven (uit mijn dienst ontslagen).

Skriuw dat mar onder dyn skoechsoallen. Schrijf die (schuldvordering) maar onder je schoenzolen (die krijg je toch nooit betaald).

Hy wol mei twa foetten tagelyk yn ien skoech. Hij wil met twee voeten tegelijk in één schoen (twee dingen doen met de kosten die voor één noodig zijn).

Hy het syn âlde skoen wer oantein. Hij heeft zijne oude schoenen weêr aangetrokken. — Hij is weêr tot zijn oude kwaad vervallen.

Hy is op sleepskoen rekke. Hij is op slofschoenen geraakt (arm geworden).

Men moat mar fêst yn 'e skoen stean. Men moet maar vast in de schoenen staan (zich schrap zetten, standvastig zijn).

Ik stean moarns al ier yn 'e skoen. Ik ben 's morgens reeds vroeg in de schoenen (in de weer).

Ik woe net graech yn dy man syn skoen stean. Ik zou niet gaarne in diens schoenen staan (in de plaats van dien man treden).

Hy stiet midden yn 'e skoen. Hij staat midden in de schoenen. — Hij is een sul.

Dy âlde skoen ite kin en wer nije kakke, kin hast ryk wirde. Die oude schoenen kan eten en dan weêr nieuwe lossen, zal spoedig rijk kunnen zijn.

Min moat gjin âlde skoen weismite ear 't min nije het. Men moet geen oude schoenen wegwerpen, voor men nieuwe heeft.

Twaris fiif is tsien, nul ik hâld er ien, sei de skoenmaker, en do sei de feint: Ast dou fen nul ien hâlde kinste, hâld dat den ek mar, en hy smiet de baes it smarselkântsje nei de kop. — De schoenmaker kreeg ruzie met zijn knecht en besloot dadelijk met den man af te rekenen. Hij nam de lei en begon: „Tweemaal vijf is tien, nul ik houd er één." Waarop de knecht zeî: „Als jij van nul één kunt houden, houd dat dan ook maar!" en wierp den baas het smeerselkannetje naar het hoofd.

skonken.

Skonken fen seis en acht. Beenen van zes en acht, (flinke stevige beenen). — Misschien zinspelend op vetkaarsen van zes en acht (in een pond); dit waren nog al dikke.

Earmen en skonken as skûrrestilen. Armen en beenen als schuurbalken. (Toegeschreven aan een groot forschgebouwd vrouwspersoon).

Dy twa scille de skonken by elkoar stekke. Dat paar zal de beenen bij elkander steken (zal gaan trouwen).

sleat.

Hy fâlt mei de hele wâl yn 'e sleat. Hij valt met den geheelen wal in de sloot. — Hij zegt plompweg zijne meening.

Hy helpt my fen 'e wâl ôf yn 'e sleat. Mijn (valsche of onbekwame) helper werkt mij veel meer achter- dan vooruit.

Men kin net oer twa sleatten tagelyk springe. Men kan niet over twee slooten tegelijk springen.

Hy het wol ris út in sleat dronken dêr 't in Hollânner yn pisse hie. Hij heeft wel eens uit een sloot gedronken waarin een Hollander had gep... (en spreekt nu Hollandsch, meent hij).

Droechfoets oer 'e sleat. Droogvoets over de sloot. — De uitgaven der onderneming staan met de ontvangsten gelijk. De winst is niets. Ook: *Skien út en thús*, zonder schade uit en weêr tehuis.

smoar.

It set nin smoar. Het zet geen reuzel.— De zaak gedijt niet.

Hy het frijhwet smoar nei 't er in beest is. Hij is veel te trotsch voor iemand die zoo weinig beteekent.

It is behâlden smoar. Het is behouden smeer. — Als men iets ontvangt of kan behouden, wat men verloren achtte, of waarop men niet rekende.

Hy is 't slachtsjen net wirdich omdat er gjin smoar yn sit. Hij is het slachten niet waard omdat er geen vet in hem zit. — Zijne schuldeischers laten hem ongemoeid, omdat er niets van hem te halen is.

snie.

Snie yn 'e weake modder jout froast. Valt er sneeuw terwijl de grond week is, dit voorspelt vorst. — Ook: *Snie yn 't slyk jout yn trije dagen in fêste dyk.*

Fen snie het min trijeris lêst: as 't falt, as 't der leit en as 't weiteit. Van sneeuw heeft men driemaal last: als zij valt, als zij op den grond ligt en als zij wegdooit.

snije.

Hy moat fen 'e konsjinsje snijd wirde. Hij dient van de conscientie te worden gesneden (n.l. iemand die eene zaak aanvaardt, waarbij een nauwgezet geweten misplaatst is).

Hy snijt út heel lear. Hij snijdt uit heel leder. — Hij schenkt klaren wijn.

spek.

Dy 't sels net oan 't spek komme kin gunt in oar faek de swaerden net. Wie zelf niet aan het spek kan komen, misgunt dikwijls een ander het zwoord.

Hy rint for spek en brea mei. Hij loopt voor spek en brood meê. — Hij wil ook meêdoen, maar is overtollig.

It spek is út 'e wirtels. Het spek is uit de wortels. — Er is niets meer uit te halen; het vet is van den ketel.

Ik sit hjir bêst, sei poes, en hja siet op 't spek. Ik zit hier heel best, zeî poes, en zij zat op het spek.

It is waer as spek, min kin der âlde wiven mei fet meste. Het is weder als spek; men kan er oude wijven meê vet mesten. (Lekker weder.)

It is waer as spek, min sjucht gjin joad op 'e wei, lit stean in kristenminske. Het is weder als spek, men ziet geen jood op den weg, veel minder een christenmensch. (Leelijk weder.)

It is waer as spek, mar sa fet net. Het is weder als spek, maar niet zoo vet. (Onaangenaam weder.)

Spek oan spinnen. Spek voor het spinnen. — Waar als werkloon.

Spek-satter, jild-satter en den noch ris spek-satter. De drie wenschen van een frieschen polderwerker. *Satter*, genoeg, volop (geen friesch woord).

As de rôt op 't spek boun wirdt, wol er 't net frette. Wanneer de rat op het spek wordt gebonden, wil ze 't niet vreten.

Dat is gjin spek for dyn bek. Dit is geen kost voor uwen mond. — Daar moogt gij niet aan komen, b.v. een mooi rijk meisje.

Hy hoeft gjin tsjokker spek to bigearjen. Hij behoeft geen dikker spek te verlangen. — Hij heeft een goed leven.

Hja wrotte hjar sels der út as de maeitsen út it spek. Zij werken zichzelf er uit als de maden uit het spek. — Door te ver gedreven zelfzucht bewerken zij hun eigen schade.

Hy scil wol goed spek ha, veel spek opleveren. — Van een mestvarken dat rijp is voor den slager. Fig.: hij zal zeker veel geld nalaten. Van een ouden rijkaard, die altijd spaarzaam is geweest.

It brekt him op as trang spek. Het breekt hem op als ranzig spek. — Het bekomt hem slecht. — Ook in overdrachtelijken zin.

Hy is een hele spekkeaper. Hij is een heele spekkooper. — Hij is een man van beteekenis, naar 't schijnt.

spinne.

Hja spint tofolle loopjêrn. Zij spint te veel loopgaren. — Zij is te veel op de been en te weinig bij haar huiswerk.

Hy wol 't er fyn út spinne. Hij wil het er fijn uit spinnen (het meest mogelijke voordeel behalen, vooral door zuinigheid).

Hy scil dêr gjin side mei bespinne. Hij zal daar geene zijde bij spinnen (geen voordeel meê behalen).

Wy kinne allegearre net spinne, al hiene wy 't flaechs om neat. Wij kunnen niet allen spinnen, al hadden we 't vlas om niet.

Wol bigoun is haest spoun. Wel begonnen is haast gesponnen. — Verstandig ondernomen loopt eene zaak spoedig en goed af.

It spoun dêr hird jêrn. Men spon daar hard garen. — Er was daar hevige twist. Ook: *It spint gjin goed jêrn mei dy twa*, zij harmonieeren niet.

Ik ha myn spinnen ôf. Ik heb mijn spinnen afgedaan (mijne taak volbracht).

Hja kin fiif reaven út in poun spinne. Zij kan vijf bundels uit een pond spinnen. — Die vrouw is zuinig en berekenend en verricht daardoor wonderen. Een *reaf* (Stadfr. roof) is een bundel wollen garen, (grof sajet) die 1/4 pond (1/8 kilo) behoort te wegen. Ook spottend van eene vrouw, die zich te veel op hare zuinigheid en knapheid laat voorstaan.

steden en plaatsen.

Dou scoest hjir de stêd forriede. Gij zoudt hier de stad verraden. — Gij overrompelt ons; gij berokkent ons onverhoeds iets onaangenaams.

Goereis, Dokkum! Snits is ek in stêd. Goede reis, Dokkum! Sneek is ook eene stad. — (Ga jij maar heen! we zijn niet om je verlegen).

Hy het in stimme as 't klokkespil fen Dokkum. Hij heeft eene stem als het klokkenspel van Dokkum (dat nooit heeft bestaan).

Hy is net fen Jousenbûrren. Hij houdt niet van geven. Woordsp. op het gehucht Jousenburen in Leeuwarderadeel.

Hy is to Utkerken komd. Hij is te Uitkerken aangekomen. — Hij heeft zijn kapitaaltje verspeeld.

Hy moat nei de Boalserterbrêgge of de Dokkumer hegebrêgge om for in botsen eftertocht. (Ook: *om in nije sûchlape* [zuiglap, tong], als het tabakrooken niet vlotten wil). — *Hy het gjin eftertocht.* Hij is achteloos, onoplettend, onnadenkend en moet het middel ter opscherping van zijn denkkracht gaan halen bij de Bolswarderbrug (over de Harlinger trekvaart) of de Klaarkampster brug over de Dokkumer Ee.

It is Bozumer miette. Het is Bozumer maat (eene volle overloopende maat).

It fet wol altyd boppe driuwe, bihalven yn 'e Potmarge. De grooten willen altijd den boventoon hebben, maar in het water zinken ze. — De *Potmarge* is de naam van een vaarwater bij Leeuwarden; ook van gekookte gort met rozijnen of pruimen, waar het vet doorheen gewerkt is.

In warreboel as Molkwar. Een warboel als Molkwerum. — In het oude Molkwerum waren de huizen zoo wanordelijk vóór en naast elkander geplaatst, dat het dorp den naam kreeg van „het friesche doolhof".

Dy 't winskje wol dogge 't op 'e hege wier fen Goaingea, den kriget min helte mear as oars earne. Die wenschen wil, doe het op de hooge wier van Goënga, dan verkrijgt hij eens zooveel als ergens anders. — Zoo ook op de duinen van Ameland.

Dy fen Mindersgea sealje ier en ride let. Die van Minnertsga zadelen vroeg en rijden laat. Zie ook I, 126.

De skipper fen Bakhuzen scoe in paep helje en kaem thús mei in aep. Verwacht niet te veel.

De forwielen lape, de rynske tape en de hege steat meitse Fryslân bleat. Pronkzucht, zwelgerij en hoogmoed maken Friesland arm (zeide men reeds voor eeuwen, evenals thans nog).

De héle feeljekant om. Den geheelen Veluwkant om. — Reis over land uit Friesland naar Amsterdam. Overdr.: een omreis, niet langs den kortsten weg.

Efkes op hoasfoetlingen nei Balk. Eventjes op de kousen (zonder schoeisel) naar Balk. — Een middagdutje doen.

Hy is apart lyk as de firdgumer toer. Hij is een zonderling. — Het dorp Firdgum heeft een toren zonder kerk en geen aaneengesloten buurt. De toren staat alzoo geheel alleen. — Ook: *Hy is apart as de Aldehou.*

Hy is sa wiis as 't stêdshûs fen Bremen, dat foel fen wysheid om. Hij is zoo wijs als 't stadhuis van Bremen, dat van wijsheid omviel.

Hy is fen Kleef. Woordsp.: Het geld kleeft hem aan de vingers; hij is gierig.

Hy is bûten 't gebet lyk as de preamskouwer fen Langwar do 't er yn dominys beantsjes skiten hie. Hij is buiten het gebed, evenals de schuitevoerder van Langweer, die dominees tuinboonen had bemorst.

It is waer as to Wartene. Het is weder als te Wartena. — Het oude stedeke Wartena, thans een klein dorp, werd in 1220 door zware stormen en hooge watervloeden verwoest.

Stelle en swietekau ite is de wille fen 't Amelân. Stelen en zoetigheid eten is het genot van Ameland.

Staveren moat men yn Staveren siikje. Staveren moet men in Staveren zoeken. — Men wane niet het elders te zullen vinden, want het oude rijke Staveren bestaat niet meer.

Rin nei de Ryp op sleeptoffels! Loop naar Dronrijp op sleepsloffen! — (Zie I, 293). Ben je mal? Loop naar de maan!

Summa summarum, fen Pinjum nei Arum. (Volksaardigheid.)

Sljucht en rjucht as dy fen Boalsert. Slecht en recht als die van Bolsward, (was de spreuk van den frieschen dichter Gijsbert Jacobs, maar het gezegde moet in zijnen tijd en ook reeds veel vroeger spreekwoordelijk geweest zijn).

Bolsward was voorheen, vooral ten tijde der Schieringers en Vetkoopers, onder de friesche steden hoog in aanzien en hare burgers stonden, naar 't schijnt, gunstig bekend wegens hun eenvoud en rechtschapenheid. — In de volkstaal nog: *Sljucht en rjucht as Sjoerd Piters syn foarbroek* = vóórbroek.

To Eagum, trije stappen fen 'e toer is 't midden fen 'e wrâld, dy 't dat net leauwe wol moat it mar bimiette. Te Aegum, drie stappen van den toren, is het midden der wereld; wie dit niet gelooven wil ga het maar meten.

Wier leit tichte by Beltsum. Wier = waar, waarheid. Speling op den naam van het dorp Wier, bij Berlikum in Menaldumadeel.

Gau leit tichte by Snits. Gau = spoedig, vlug, rap. Speling op den naam van het dorp Gauw, in Wymbritseradeel, bij Sneek.

Hy slacht er mei de Wierumer stôk yn. Hij slaat er met den Wierumer stok in, onbesuisd.

Hy is in Drachtster, dy 't mear úthinget as 't lije kin. Hij is een Drachtenaar, die hooger staat voert dan zijne middelen toelaten.

Aken en Keulen binne net yn ien dei boud. Aken en Keulen zijn niet in één dag gebouwd.

Hy sjucht oft er 't yn Keulen tongerjen heart. Hij ziet, alsof hij 't in Keulen hoort donderen. — Hij ziet verbaasd, onthutst.

Hy kin Aken en Keulen wol op en Hamboarch er by; ook: *Hy kin Hommerts en de Ryp wol op en de Smellebrêgge der by.* Hij is een veelvraat. Hommerts en Jutrijp zijn van ouds rijke dorpen geweest; Smallebrugge is een dorp met 21 inwoners.

To Keulen skrobje se de strjitten mei âldekloanje (verbastering van eau de cologne). Te Keulen schrobt men de straten met Keulsch water.

It giet by Spannum om. Het gaat bij Spannum om (het spant er). — Speling op den naam van het dorp Spannum, in Hennaarderadeel.

Hy is fen Knyphuzen. Hij is een knijperd, gierigaard.

Heech oan en Smellebrêgge net bisile kinne. Hoog aanhouden en de laagte niet kunnen bezeilen. — Rijk leven en ten slotte geen eenvoudig inkomen meer kunnen hebben. Speling op d namen der dorpen Heeg en Smallebrugge in Wymbritseradeel.

Hy is oan 'e poarte fen Utert ta. Hij is tot voor de poort van Uitert (Utrecht) gekomen (nagenoeg arm). — Ook: *Fen Follenhoven* (Vollenhove) *nei Utert, dat giet maklik, mar fen Utert nei Follenhoven, dat wol net sa bêst.* Van rijk arm te worden gaat gemakkelijk, 't omgekeerde gaat moeilijk.

De Wâlden is fen hâlden. De Wouden is van houden. — Op den schralen zandgrond zijn de boeren over 't algemeen zuiniger dan op de vette klei.

Hy is fordwaeld lyk as de mosk yn Spanjen. Hij is verdwaald als de musch in Spanje.

Boargers fen Sleat, stean op! it is dei. De hoarn is fol skyt en de rattel is wei; de koster is gek en de toer is mâl. Ik wyt net hwet ik roppe sal. Een nachtwacht te Sloten, dien men, toen hij sliep, terwijl hij behoorde te waken, een poets had gespeeld, riep, toen hij dit ontdekt had: „Burgers van Sloten, staat op! het is dag. De hoorn is vol drek en de ratel te zoek; de koster is gek en de toren is mal. Ik weet niet wat ik roepen zal.

Alarum, alarum! de bromme komt fen Starum. Starum leit so fier yn 't wêst; Mekurren ys in stunknêst; Kooldum ys in endepuel; Waerkum het in stumpe tuer. De Wiske leit er twiske. Hynlepen spant de kroan fan alle stêdden en dorpen skoan. — Alarm, alarm! het gebrom komt van Staveren. Staveren ligt zoo ver in 't west; Molkwerum is een stinknest; Koudum is een eendepoel; Workum heeft een stompen toren. De Wiske (een huis) ligt er tusschen. Hindeloopen spant de kroon van alle steden en dorpen schoon.

To Toppenhuzen dêr fange se de luzen en to Twellingea dêr knipt min se dea. Toppenhuzen is Oppenhuizen en Twellingea Uitwellingerga; beide dorpen in Wymbritseradeel. — *In bleat gat is 't wapen fen Toppenhuzen.*

De Winamer katten jeije de Millumer rotten troch de Harnser kloksgatten. De Wijnaldumer katten jagen de Midlumer ratten door de Harlinger kloksgaten (galmgaten in een klokketoren).

Ik wenje hjir op 'e hege droege klaei; ik krij oars neat as sûre sûpe en waei. Ik gong wer nei de Wâlden, dêr kin ik greate stikken hiel hâlde; dêr krije wy troch in dei greate stikken spek en ljirre mei. Ik woon hier op den hoogen drogen kleigrond; ik krijg anders niet te drinken dan zure karnemelk en hui. Ik ga weêr naar de Wouden; daar kan ik groote geldstukken besparen; daar krijgen wij elken dag groote stukken spek en rookvleesch toe.

Fêder, der leit 'en soldêt in 't wêter; geef mei 'en hêk, den sal 'k 'em der út hêle. — Gezegde om het bespottelijke van het Harlinger stadsdialect te doen uitkomen. In het oud-Leeuwardsch was het: *Faaider, der leit 'en soldaait in 't waaiter; geef my 'en haaik, dan sal 'k 'em der út haaile.* — De oude Leeuwarders zeiden ook: *En potse met 'en tútse, dan hê je gyn lepeltse nodich;* een potje met een tuitje, dan heb je geen lepeltje noodig. — Nog zijn er te Leeuwarden wel arme lieden die *„gyn skunen an 'e futen"* hebben. — Te Hindeloopen, zegt men, werd eens door den stadsroeper bekend gemaakt: *Dyntere kaaike to kaaip, bi de hêle, de hale en de faandele.* Deventer koek te koop, bij den geheelen, den halven en den vierden.

De Kollumer luden prate fan suden en wuden. De Bûrumer kollen spreke fan sollen en wollen. — Te Kollum spreekt men een Stadfriesch dialect, te Burum een plat Groningerlandsch.

Ameland, schamel land, hooge dunen en wit zand. De koeien sch..... er den brand; is dat geen goedkoop Ameland? — Op Ameland zoeken des zomers arme menschen de gedroogde koemest van het veld, voor haardbrand. In vroeger eeuwen, toen men de waarde van den mest niet kende, was dit gebruik algemeen.

Nessumer kat het jongen had, 'en grize met 'en grauwe, de eene had 'en tippel op 'e steert, de andere kon niet mauwe. Nessumer katten vliege bij de latten; vangt 'en muus, steek 'em in 'e bús, braad 'em in 'e pan, eet er lekker van.

Burefyk (inwoner van het gehucht Buren op Ameland) *zat op 'e dyk, zat op 'e dam; alle kraaien pikke er van.*

Hollum is et buttervat, Ballum is et stuufgat.

Hollum met syn hooge toren, Ballum het (heeft) *syn naam verloren* (Ballum was oudtijds de hoofdplaats van Ameland). *Nes is de hoofdstad, Buren is 'en moddergat.*

Hanen en bal yn 'e Wâlden to Earskernis. Een denkbeeldig dorp, waar men zegt dat snoevers en pochers, die van niets tot iets zijn gekomen, tehuis behooren.

De Wetterlânners kamen der ek by. Er werden tranen gestort. Eig. zijn de Waterlanders de bewoners van Frieslands laagste gedeelte, met vele meren, poelen en stroomen.

Hy is op 'e dûntse hei. Hij is op de heî in de duinen. — Hij is te zoek, niemand weet waar hij zit.

Flokken en swarren is 't wapen fen Molkwarren. Vloeken en zweren is het wapen van Molkwerum.

Biste fen trillehei? Ropste dyn wird werom? Zijt ge van trillehei? Roept gij uw woord terug?

Dat is sa âld as de wei fen Jeruzelim; Dat is zoo oud als de weg van Jeruzalem (zeer oud. — Van zaken, niet van personen).

De lytse bern komme út de Ferwoallinger beam, zegt men te Workum. De kleine kinderen komen uit den Ferwoudener boom (den boom te Ferwoude nabij Workum).

It scil wol Grouster ierde (aarde) *wirde.* Mijn graf zal wel te Grouw zijn (of waar men anders moge wonen). — Gezegd als iemand denkt te zullen sterven en begraven worden waar hij thans woont.

By de Brol (te Leeuwarden) *yn 'e blauwe brul is blauwe baei te keap.* — Aardigheid, om eenige malen na elkander vlug, zonder hapering uit te spreken. Zoo ook: *De Blijere blije brijklok.*

Njuggen-entnjuggentich frjentsjerter ljeapewjukken. Negenennegentig franeker kievitsvlerken. (Schibboleth.)

Wi binne Wâldtsjers, Ja, Wâldtsjers binne wi; wi drage skoen mei gaspen, de linten hingje er bi. Schimp op de bewoners van het noordelijkste gedeelte der friesche Woudstreken, waar men zegt: *bi, di, hi, mi, wi,* voor: *by, dy, hy, my, wy,* (spr. bij, dij, hij, mij, wij), zooals in 't overige Friesland, behalve te Hindeloopen en op Schiermonnikoog.

Kom eksteur, set alle finsters mar iepen, den kin de divel mei him weifleane, sei de grytman fen Ferwert. — H. H. v. Knijff, grietman van Ferwerderadeel (1729—1770) had een boerenknecht in verhoor genomen, beschuldigd van een meisje te hebben verleid en haar niet willende trouwen. Ook voor den grietman bleef hij de schuld ontkennen, maar mijnheer zeî: *Ik sjuch wol datst my tofoaren liichste,* ik zie wel dat gij mij wat voorliegt, kom executeur (politiedienaar) zet alle vensters maar open, dan kan de duivel met hem wegvliegen. Waarop de vent riep: *O né, mynhear! ik ha't al dien,* ik heb het kwaad wel bedreven. *Dat wist ik wol,* zeî mijnheer, *jimme moatte mar gau trouwe,* jelui moet maar spoedig trouwen gaan.

Bomke boppe! sei de boargemaster fen Frjentsjer tsjin greef Maurits. Bomke (?) boven! zei de burgemeester van Franeker tot graaf Maurits van Nassau, die in 1664 door Franeker trekkende, door het breken eener brug in de stad, met een gedeelte van zijn gevolg te water geraakte en toen niet zonder levensgevaar was.

Sterkedrank. Dronkenschap.

Hy het it net fen hearren en sizzen, hy het de baes sels spritsen. Hij heeft het niet van hooren zeggen, maar den baas zelf gesproken. — Hij is flink dronken.

Hy het de geast fen Tsjitskemoai. Hij heeft den geest van Tjitskemui (eene kroeghouderes). — Hij is dronken.

Tsjitskemoai forkocht stopjern troch de trachter, stopgaren door den trechter = jenever.

Hy is earmsterk. Hij is armsterk (spierkrachtig in den arm om een vol glas op te heffen en naar binnen te wippen).

Hy het in bok oan 't tou. Hij loopt alsof hij een bok aan een touw heeft. — Hij is in kennelijken staat van dronkenschap.

Hy sjucht de stjerloft for in eartsou oan en de moanne for in skieppentsiis. Hij ziet den sterrenhemel aan voor een erwtenzeef en de maan voor een schapenkaas. — Hij is erg beschonken.

Hy het de koarts yn 'e teannen. Hij heeft de koorts in de teenen (is dronken).

Hy het striene skonken. Hij heeft strooien (dus zwakke) beenen. — Als boven. Ook van iemand die op schaatsen den geeuwhonger krijgt.

Hwet immen dronken docht moat er nochteren ontjilde. Wat iemand in dronkenschap doet, moet hij ontnuchterd bezuren.

Hy het it flêsk yn 'e pikel. Hij heeft het vleesch in de pekel (is beschonken).

As hy in stûr yn 'e bûsse het, den het er for in dûbeltsje toarst. Heeft hij een stuiver in den zak, dan heeft hij voor een dubbeltje dorst (naar jenever).

Alles komt torjuchte bihalven de forsûpte dûbeltsjes. Alles komt terecht, behalve de verzopen dubbeltjes. — *Of dou mast de kastleins dochter trouwe.* Of je moet des kasteleins dochter trouwen.

Der forsûpe mear yn 'e romer as yn 'e sé. Er verzuipen meer in het jeneverglas dan in de zee.

De kastlein is yn 'e tapkast forsûpt. De kastelein heeft zoo overvloedig zichzelven uit de tapkast bediend, dat hij op de flesch is gegaan, of ook: een totale dronkaard is geworden.

Hy is sels apteker, hy het it for in bytsje. Hij is zelf apotheker, hij heeft de medicamenten goedkoop. — Van een kastelein die veel drinkt.

Hy leit yn 'e kromhouten. Hij ligt in de kromhouten (slaapt zijn roes uit).

Hy het in stik lead op 'e holle. Hij heeft een stuk lood op het hoofd (is topzwaar, is dronken).

Hy het in stik yn 'e krage. Hij heeft een stuk in zijn kraag (hals). — Hij is dronken. Bij verkorting: *Hy het in stik yn. Hy het in stik yn as in Switser.*

Hy is oanbarnd fen 't lange sitten. Door lang (in de herberg) te zitten, is hij aangebrand (dronken geworden).

Hy het in forkearde (of *goede*) *drank oer him.* Hij is in beschonken toestand kwaad- of goedaardig. — Ook: *Hy het in plezierige drank oer him.*

In sliepmûtske nimme. Een slaapmutsje nemen (een borrel tegen den tijd van het naar bed gaan). — *It hert ris kjel meitse.* Het hart eens doen schrikken (door 't nemen van een borrel).

Hy is sa dronken dat er de Aldehou for in ûtpluzer oansjucht. Hij is zoo beschonken dat hij de Oldehovetoren voor een pijpuithaler beschouwt.

Hy het in sneetsje yn 't ear. Hij heeft een sneedje in zijn oor. — Hij is een weinig beschonken.

Hy miet de kastlein nei. Hij meet den kastelein na (eig.: het vocht dat de kastelein hem toemat; door het weêr uit te braken).

Hy het him aerdich to pakken. Hij heeft hem behoorlijk te pakken. — Hij is flink beschonken.

Hy sjucht oft er barnd koarn iten het. Hij ziet, alsof hij gebrand koren gegeten (jenever gedronken) heeft.

Hy stapt oer 'e foet. Hij stapt met zijn eenen voet over den anderen (omdat hij beschonken is).

Hy praet mei in slach yn 'e tonge. Zijne spraak is ietwat belemmerd (door de uitwerking van gebruikte borrels).

Hy het tofolle ballêst ynnomd. Hij heeft te veel ballast (borreltjes) ingeladen.

Hy het de kanne yn 'e kop. Hij heeft de bierkan in zijn hoofd. — Het bier heeft hem bedwelmd.

Hy is oer syn bjier. Dit wordt nog gezegd al heeft de beschonkene geen bier gedronken. Stadfr.: *Hij is over syn theewater.*

Hy håldt him oan heger boart. Hij houdt zich aan hooger boord (om vallende niet in het water terecht te komen, want hij is topzwaar).

In drinker' siikket in klinker, mar in fraet is eigenbaet. Een drinker zoekt een klinker (een makker), maar een vraat behoudt lieft alles voor zich.

Dronkene mûle sprekt hertengroun. De mond eens dronkaards spreekt uit 's harten grond. — Ook: *Dronkene ljue en lytse bern sizze sa 't se tinke.* Dronken lieden en kleine kinderen spreken zooals zij denken. Ook: *In dronken man leit it hert op 'e tonge.*

In hapke oer 'e team. Eig. het paard bij korte rust een weinig gras laten vreten met den toom in den bek. Fig.: ter loops bij het werk een slokje nemen.

Hy kriget it neilet. Hij krijgt het nagelui (zijn afscheidsklokkengelui, hij wordt begraven). — Fig.: van een dronkaard, die op een handvoertuig tehuis wordt gebracht en dan ook wel een lijk wordt genoemd.

Hy het rumoerpillen ynnond. Hij heeft rumoerpillen ingenomen. — Hij is zeer rumoerig, tengevolge 't gebruik van borrels.

Hy is sa dronken dat er gjin prut sizze kin. Hij is zoo dronken dat hij niet „prut" kan zeggen.

De kûper is in sûper en syn wiif is in fretter; is dat better? De kuiper is een zuiper en zijne vrouw is een smulster; is dat beter?

De divel het yn 'e jenever pisse. De duivel heeft in de jenever gep. st.

In goed séman kin wol ris wiet wirde. Een goed zeeman kan wel eens nat worden (een flink man wel eens beschonken). — Ook: *In goed séman kriget wol ris in wiet seil.*

Hy het to djip syld. Hij heeft te diep gezeild. — Hij is nat geworden (beschonken).

Hy rint mei in wiet seil. Hij loopt met een nat zeil. — Hij heeft zich bedronken.

Hy het spraekwetter hawn. Hij heeft spraakwater gebruikt (een borrel gedronken en is daardoor praatsch).

Hy sûpt mar for 't faderlân wei. Hij drinkt alsof het voor 't vaderland gaat (op 's lands kosten).

Hy het in lêst mei in boppelêst. Een last met een bovenlast heeft een schip, dat met turf, hooi, enz. tamelijk hoog boven boord is opgeladen; fig. iemand die zoozeer beschonken is, dat hij zich met moeite staande houdt.

Hy spuit net yn 'e jenever. Hij spuwt niet in den jenever (daarvoor lust hij hem te gaarne).

Hy sjucht twa for ien. Hij ziet dubbel.

Omnis bonis odor lucri est, *sei in ôfsette dominy en hy lêge in húske for in slok*, hij ledigde een privaat voor een borrel.

Hy is sa dronken as in úle — as in keal — as in dweil — as in slet — as in kakstoel. — Sa dronken dat er gjin dei sjên kin. Zoo dronken als een uil — een kalf — een dweil — een slet — een kinderstoel — zoo dronken dat hij niet zien kan.

stien.

Dat moat sinke as in stien. Dat moet zinken als een steen; die zaak of huishouding wordt zoo onverstandig en geldverspillend beheerd, dat haar ondergang is te voorzien.

In stien kin allinne gjin moal mealle. Een steen alleen kan geen meel malen. — Met vereenigde krachten moet men werken.

Ik håld myn string fêst al scil de onderste stien boppe. Ik sta op mijn stuk al moet ook de onderste steen (van het gebouw) boven.

De stien dêr 't in oar him oan stiet moat min út 'e wei lizze. De steen waaraan een ander zich stoot, moet men uit den weg leggen.

Hy klaget stien en bien. Hij klaagt steen en been, heeft veel te klagen.

Ik bin sa kåld as in stien, door en door koud.

In skoall'master moat netbreidsjen en stienseagjen leare, sei min alear. Een schoolmeester moet netbreien en steenzagen leeren, zeî men weleer (om zich te oefenen in geduld).

stjerre.

Dêr 't de kok fen honger stjert en de skinker fen toarst, dêr is 't net rom. Waar de kok van honger sterf en de bottelier van dorst is geen overvloed.

Hy sjucht as in skylfisk yn 't stjerren. Hij kijkt als schelvisch, die op sterven ligt.

Hy het syn stjerren dêr oan dien. Hij heeft zijn sterven er aan gedaan (is aan de gevolgen er van overleden). Ook: *Dou scilst dyn stjerren der net oan dwaen!* gij zult er niet van sterven.

Hy het tofolle om to stjerren en to min om to libjen. Hij heeft te veel om van honger te sterven, te weinig om behoorlijk van te leven.

Alden moatte stjerre, jongen kinne stjerre. Ouden moeten sterven, jongen kunnen sterven.

Al hwet siik is stjert net. Al wat ziek is, sterft niet. — Een bedorven zaak kan soms wel herstellen.

't Is better in bidler to stjerren as to libjen as in bidler. Het is beter bedelaar te sterven, dan te leven als een bedelaar.

As hja steande stjert scil se folle kostje moatte fen omstietten. Als zij staande sterft, zal ze veel moeten kosten voor 't omverstooten. — Van een zeer eigenzinnig veeleischend mensch gezegd.

Dy 't gjin kwea bilibje wol moat ier stjerre. Wie geen kwaad wil beleven, moet vroeg sterven.

Hwa fen driigjen stjert scil min mei firten biliede. Wie van dreigen sterft, zal men met veesten beluiden.

stoel.

Hy sit yn 'e twangstoel. Hij zit in den dwangstoel. — Hij leeft op gedwongen voet, beperkt door omstandigheden.

Hja binne to stoel en to bank. Zij zijn te stoel en ter bank. — Zij zijn op de plaats hunner bestemming ingericht zoo het behoort.

Dy 't op 'e stoel sit håldt him oan 'e speaken. Die op den stoel zit, houdt zich aan de spaken (zorgt er voor zijne plaats te kunnen behouden).

Set in froask op 'e stoel, hy ljeapt wer yn de poel. Zet de kikvorsch op een stoel, hij springt weêr in den poel.

Immen op 't stoeltsje sette. Iemand op zijn stoeltje zetten (hem zoo naar den zin praten dat hij bijzonder in zijn nopjes is).

swart.

Hy het my swart makke by myn folk. Hij heeft veel leelijks van mij verteld aan mijne bloedverwanten.

Hy leit op in swarte namme, hij staat slecht ter naam en faam.

Hy is swart yn 'e mûle. Hij is zwart in den mond (brutaal en hatelijk in zijn spreken).

Us dominy is yn 't swarte gild. Onze predikant is in het zwarte gild (lid van de synode der hervormde kerk).

Swart en brún dat giet er mei. Zwart en bruin verdient de voorkeur. — Zwarte en bruine paarden vallen bij de friesche boeren het meest in den smaak.

Swart op wyt, dat is prefyt. Schriftelijk bewijs eener schuld of overeenkomst, voorkomt twist en kosten.

Skriuw dat mei swart kryt yn 'e skoarstien. Schrijf dat met zwart krijt in den schoorsteen (laat het voor altijd vergeten zijn).

taei.

Dat wirdt in taeije sneed. Dat zal een taaie snede zijn (een moeilijk werk).

Hy is taei foar 'e sneed, taai om te snijden. — Hij laat zich niet gemakkelijk geld afpraten. — Ook: *Hy is taei foar 't gat.*

Ik ha dêr in taeije mier oan. Ik heb daar erg het land aan.

tiid.

De tiid hâldt nin skoft. De tijd houdt geen verpoozing.

Elk is syn tiid nedich en loaikerts foaral. Ieder heeft zijn tijd noodig en de luiaards vooral.

Keapje 't yn 'e tiid en brûk it yn 'e need. Koop iets wanneer 't wordt aangeboden (voor billijken prijs) en gebruik het als ge 't noodig hebt (en 't soms niet te koopen is).

Tiden habbe wertiden. Tijden hebben tegentijden. — Voorspoed en tegenspoed wisselen elkander af.

Tiidgenôch kaem to let. Tijds genoeg kwam te laat.

Hy is net op 'e tiid ôfdreage. Hij is niet intijds geoefend (in de school der ondervinding).

Min moat de tiden brûke sa 't se binne. Men moet zich naar tijdsomstandigheden schikken.

Der komt in tiid nei disse tiid en dy hjit smertekern. Er komt een tijd na dezen tijd en die heet smartgevoel. — Een lichtzinnig leven heeft smartelijke gevolgen. Ook: *De smertlikanen* (smarten) *komme der nei.*

Hy is út 'e tiid. Hij is uit den tijd (overleden). — Ook: *Hy is út syn lijen*, na veel doorgestaan lijden (zielsverdriet of lichaamssmart) overleden.

Komt tiid, komt ried. Komt de tijd (voor het een of ander) dan komt er ook raad.

Elk fisket op syn tij. Ieder vischt op zijn getij (houdt rekening met de omstandigheden om zijn voordeel te doen).

Alle tijen binnen net allike heech. Alle getijden (van vloed) zijn niet even hoog. — Het gaat niet altijd even voorspoedig.

tingje.

Hwet min der ôf tinget is earst bitelle. Wat men (op den prijs eener koopwaar) afdingt, is 't eerst betaald.

Ik set net for tingjen. Ik heb op mijne waren vaste prijzen, waar niets valt af te dingen.

As de rjuchter easket: in feans-jier sitte, — den lit er yet wol ris hwet ôftingje. Is des rechters eisch: drie maanden gevangenisstraf, dan laat hij nog wel eens iets afdingen.

Immen nei de ljirre (lett. zijn zitvleesch) *tingje;* iemand kranig aanvallen; eig. hem bevechten met scherpe wapens; fig. hem aan boord klampen met een eisch of verzoek. — *In faem nei de ljirre tingje*, met een huwelijks-aanzoek.

tosk, tosken.

Hy sit mei de mûle fol tosken. Hij zit met den mond vol tanden (spreekt geen woord).

De tosken jûkje my. De tanden jeuken mij. — Ik gevoel sterken aandrang om eens kras mijn meening te zeggen.

Hja heine alles op 'e tosken. Zij (kinderen en dienstboden) vangen alles op wat in huis besproken wordt; luisteren er soms naar met half geopenden mond.

As dat klear komt dogge ús de tosken net mear sear. Als dat gereed komt pijnigen ons de tanden niet meer. — Wij beleven dat niet.

Hy wol my op 'e tosken nimme. Hij wil mij op de tanden nemen. — Hij tracht mij te misleiden teneinde het mijne in te palmen.

Min moat sokke snaken soms de tosken ris sjên litte. Listige bedriegers moet men soms de tanden eens laten zien (hun toonen dat men zich weet te handhaven).

Hy het gjin hier op 'e tosken. Hij heeft geen haar op de tanden (geen moed om zich te handhaven).

tou.

Der komt altyd wol ris in kinkel yn 't tou. Er komt altijd wel eens een kronkel in het touw. — De vrede tusschen man en vrouw wordt wel eens een weinig verstoord.

Hy hinget oan in rottich tou. Hij hangt aan een rottend touw. — Hij zal haast bankroet moeten gaan.

Ik lit my oan gjin strie bine sa lang der tou is. Ik laat mij aan geen stroo binden, zoo lang er touw is (door geen zwarigheden hinderen, zoo lang ze niet onoverkomelijk zijn).

Oan in rottich tou moat min net to hird lûke (niet te hard trekken). Van het zwakke moet men niet te veel vergen.

Dat kinne gjin touwen hâlde. Daar zijn geen krachten voor berekend. — Die zaak moet fout loopen.

It stiet yet oan 't hoarntou. Het hapert nog aan het hoorntouw. — Het koebeest is in zooverre verkocht, dat kooper en verkooper het nog oneens zijn wie van hun beiden het hoorntouw (waaraan het dier geleid moet worden) zal betalen. (Eene aardigheid in den veehandel.)

It hûs hinget yn touwen. Het huis hangt in touwen (is zóó in rep en roer door levenmakerij van kinderen of anderen, dat men niet weet waar zijn hoofd staat).

tromme.

Der is hwet op 'e tromme. Er wordt iets bij trommelslag bekend gemaakt. — Fig.: van een nieuwtje, dat algemeen besproken wordt.

Dou hoefst der gjin tromme fen to slaen. Ik wol 't net op 'e tromme ha. Gij zult mij genoegen doen door de zaak niet ruchtbaar te maken.

Dy ljue binne op 'e tromme. Die menschen zijn in opspraak (het onderwerp der algemeene kwaadsprekerij).

Dy 't kûpje wol moat gjin tromme slaen litte. Wie staatkundige plannen smeedt, moet daar geen gerucht van maken.

Hy stiet by syn wird as de hazze by de tromme. Hij staat bij zijn woord, als de haas bij de trom.

trouwen.

Wotte sa wotte. Dêr heste de knotte. Wotte 't net dwaen, sa kinst him yn trije dagen wer jaen; of: *Wotte it nitte, sa kinste 't litte.* Wilt ge zoo wilt ge. Daar heb je den knoopdoek. Wilt ge het niet doen (hem niet aanvaarden) dan kunt ge hem met drie dagen terug geven — of: wilt ge het niet zoo kunt ge 't laten. — Toespraak bij 't aanbieden van den trouwpenning in vroeger tijd. Zie I, 205.

De polderjonges trouwe oer de putheak. De polderarbeiders trouwen over den puthaak, zegt men. Twee hunner, reeds op jaren, houden het werktuig ieder bij een einde vast, bruidegom en bruid springen er over en 't huwelijk is gesloten.

De bidlers trouwe onder 'e skoarstien yn 't bildlers-ketier, onder den schoorsteen in een bedelaarslogement.

Dat is in pearke for 't mosterstip. Dat is een bruidspaartje voor de mosterdsaus (het zal sober moeten leven, heeft armoede en gebrek in het vooruitzicht). Stadfr.: *Sy komme in 't gild van de gelapte kousen.*

Mei 't trouwen komt de doar fen bikommernisse iepen. Met het trouwen komt de deur van bekommernis open.

De ljeafde is blyn, mar in poas nei 't trouwen falle de skilen fen 'e eagen. De liefde is blind, maar eene poos na het trouwen vallen de schellen van de oogen.

Trouwen is gjin ienminske-wirk. Trouwen is geen werk voor één persoon, men kan het dus niet altijd wanneer men wil.

Better to trouwen as to barnen, sei de pastoar fen Ysbrechtum, en hy joech de geboaden hwet to let oan. Beter te trouwen dan te branden, zeî de dominé van Ysbrechtum, toen hij wat te laat tot het trouwen overging.

Dy 't priizge wirde wol moat stjerre, dy 't lekke wirde wol moat trouwe. Wie geprezen wil zijn, moet sterven; wie gelaakt wil worden moet trouwen.

Dy trout kriget in bongel oan 'e foet. Die trouwt krijgt een blok aan 't been.

Hy wol mei de smids dochter trouwe. Hij wil met de smidsdochter trouwen (zich aan het aanbeeld verbinden, het grofsmeden gaan leeren).

Trouwen en bargeslachtsjen het syn útfallen. Trouwen en varkensslachten valt niet altijd naar verwachting uit.

Sa binne wy net troud. Zóó zijn wij niet getrouwd (niet overeengekomen). — Op die voorwaarden heb ik de zaak niet aanvaard.

Ik scil 't net wer dwaen, sei de âldfeint, do 't him moeide, dat er jong net troud wier. Ik zal het niet weêr doen, zeî de oude vrijer, toen 't hem speet, dat hij jong niet getrouwd was.

Hjar amme mei net gear. Hun adem mag niet samensmelten. — Zij mogen mekaar niet trouwen.

tsjerke.

Al is de tsjerke great, de pryster sjongt lykwol net mear of lûder as er mei. Al is de kerk groot, de priester zingt toch niet meer en luider dan hij kan.

Alde tsjerken habbe tsjustere glêsfinsters. Oude kerken hebben duistere (verweerde) vensterglazen. — Oude lieden hebben een zwak gezicht.

Hwet is 't onderskie twisken in protter en in dominy? De protter biskyt de tsjerke fen bûten en dominy fen binnen. Welk onderscheid bestaat er tusschen een spreeuw en een dominé? De spreeuw bemorst de kerk van buiten en er binnen in bedot de dominé de gemeente.

Hy is fêst in trouwe tsjerkgonger, hy lit altyd de doar op stean. Hij schijnt wel een getrouwe kerkganger te zijn, hij laat altijd de deur open.

Ienris yn 'e tsjerke en twaris der om. Voor velen is 't hetzelfde of zij eenmaal ter kerk gaan of tweemaal er om heen loopen.

It komt fen 'e tsjerkeweach. Het komt van den kerkmuur. (Van een nietswaardig nieuwtje. Zie I, 174).

Min moat wol ris in dou oer 'e tsjerke fleane litte. Men moet wel eens een duif over de kerk laten vliegen (niet altijd op zijn uiterste recht staan).

Tsjerke-en-toer moat midden yn 't doarp bliuwe. Kerk-en-toren moeten midden in het dorp blijven. — De een moet niet benadeeld worden ten bate van den ander. Zie II, 104.

De foarsten dogge dat de efterste net yn 'e tsjerke meije. De voorsten doen het, dat de achtersten niet in de kerk kunnen.

De koegel is troch 'e tsjerke. De kogel is door de kerk. — De zaak is geschied, er kome van wat er van komen kan.

Dêr 't ús Ljeavenhear in tsjerke het, dêr het de divel in kapelle. Waar onze Lieveheer eene kerk heeft, daar heeft de duivel een kapel. — In de nabijheid eener kerk is dikwijls een herberg.

Dy 't neat skele kin skyt yn 'e tsjerke. Wie voor alles onverschillig is bevuilt de kerk.

Hy forlakt de goaden en skyt yn 'e tsjerke. Hij bedriegt de goden en bevuilt de kerk; hij is een fijne bedrieger.

turf.

As 't mot yn 'e brietten komt meije de turven wol op 'e rin gean. Als het mot in de kluiten komt, mogen de turven wel op den loop gaan. — Als melkmuilen den boventoon krijgen, doen bejaarden best zich terug te trekken. Zie ook II, 234.

Twa brietten for in turf. Twee kluiten voor een turf. — Twee jongens voor een man.

Min hoeft gjin turf yn 't fean to bringen. Men behoeft geen turf in het veen te brengen. — Waar voorraad genoeg is, behoeft men niets te schenken.

Yn 't fean komt it op gjin turf oan. Men ziet in het veen op geen turf.

ûle.

Biroerd bislein, sei de ûle en hy seach syn jongen. Leelijk uitgevallen, zeî de uil, toen zij haar jongen bekeek. — Ook: *Dit liket neat to moai, sei de ûle, do 't er syn jongen biseach.* Dit komt mij niet zeer mooi voor, zeî de uil, toen zij hare pas-uitgebroede jongen bekeek.

De ûle wol op 'e boarre net. De uil durft den kater niet aan. — Gezegd van twee machtigen, die, hoewel elkander vijandig, toch elkaar ontzien.

Elk mient dat syn ûle in falk is. Elk meent zijn uil een valk te zijn.

Dat scoe in ûle syn jongen net tadrage. Dat zou een uil haar jongen niet toewenschen. — *Immen in hate tadrage*, haatdragend zijn. — *Immen in hert tadrage*, genegenheid voor hem koesteren. *Scoe in moer hjar bern gjin hert tadrage?* Zou eene moeder hare kinderen niet van harte genegen zijn? — *Dou draechst my gjin hert ta*, zegt het meisje als haar vrijer blijken geeft van koelheid.

De wirden binne goed, sei de ûle en seach yn 'e souter. De woorden zijn goed, zeî de uil, en keek in het psalmboek.

De ûle en de boarre habbe nin allike great lok. De uil en de kater hebben niet evenveel geluk.

waeije.

Oan 't waeijen fen 'e flagge to sjên is 't yet al hwet. Naar het waaien der vlag (het uiterlijk voorkomen) te oordeelen, beteekenen die menschen nog al iets.

Hja litte de flagge frijhwet waaije. Zij laten de vlag flink wapperen. — Zij leven nog al voornaam.

Der is my gâns oer 'e holle waeid. Er is mij veel over het hoofd gewaaid (ik heb in mijn leven veel ondervonden).

Ast hird waeit lije de greatste huzen meast. Als het hard waait, lijden de grootste huizen het meest.

By myn bûrman het it fennacht hird waeid. Bij mijn buurman heeft het vannacht hard gewaaid (zijne vrouw is bevallen). Dit *hird waeijen* zinspeelt op de *fleagen* = *vlagen* (hier weeën).

It is hjar fen 'e noardewyn net oanwaeid. Het is haar met den noordenwind niet aangewaaid. — Van eene meid die, zwanger zijnde, verklaart niet te weten vanwaar.

Waeije dat it rikket — dat it stjonkt. Waaien dat het rookt — dat het stinkt.

waer (weder).

As de bui oer is, is 't moai waer. Is de bui over, dan is 't mooi weêr. — Heeft de vrouw uitgekeven, dan is zij dubbel goed. — Ook: *Hwet is 't nou moai waer! pas op, dat er gjin tongergoat* (stortregen met donder) *op komt.*

It is waer as side. Het is weder als zijde (zacht weder).

Hwet scil dêr nei komme as rein of moai waer? Wat is daarna te verwachten dan regen of fraai weder?

It is altyd gjin moai waer en foar de wyn. Het is altijd geen mooi weêr en voor den wind.

Sok freeds-waer, sok sneins-waer. Zoo het weder op vrijdag, zoo ook op zondag.

't Is goed waer om in erfskip to parten. 't Is geschikt weder om een erfenis te verdeelen (wanneer 't nl. zoo erg slecht is, dat men den geheelen dag in huis moet blijven).

Hy rekket yn tsjok waer. Hij komt in dik (mistig) weder (in ongelegenheid).

Nou ha wy 't waer yet net hawn. Nu is de onweêrsbui nog niet over. — Wij zullen nog meer onaangenaams beleven.

Hinne en wer as 't waer. Wispelturig (ook van karakter) als het weder.

As min yn 't waer is, is 't sa kwea net as 't binne liket. Is men in het ruwe weêr, dan is 't zoo kwaad niet als 't binnenshuis schijnt. — Overdr.: van rampen en moeilijkheden.

Hy spilet moai waer fen in oar syn jild. Hij speelt mooi weêr (leeft rijkelijk) van eens anders geld.

Hy stie dêr oft er fen 't waer slein wier. Hij stond daar als door den bliksem getroffen.

It is gjin waer. Het is geen weder (zegt men van zeer slecht, voor alles onbruikbaar weder). — *To Dokkum ha se ienkear yn trije dagen gjin waer hawn.*

It kin mâl as 't er goed op wierret. Het kan vreemd gaan als 't er recht op weêrt (de omstandigheden samenwerken).

Der stie in onwaer op. Er barstte een onweder los. — Er ontstond een hevige twist; er volgde een harde berisping met vloeken en gekijf.

De fjouwer freden yn Februwaerje wize 't waer oan for 't jier. Sa 't waer op 'e earste freed is scil sahwet de hele maityd wêze. Oan 't waer fen 'e twade freed kin me witte ho 't de simmer wêze scil, en sa dogge de trêdde en fjirde freed oanwizing for de hjerst en de winter. — De vier vrijdagen in Februari wijzen het weder aan voor het geheele jaar. Zooals het is op den eersten vrijdag zal het ongeveer gedurende 't voorjaar zijn. Het weder des tweeden vrijdags laat ons zien hoe de zomer zal zijn, en evenzoo doen de derde en vierde vrijdag aanwijzing voor den herfst en den winter.

waer (koopwaar).

Dy de waer lekket makket er gading oan. Wie de waar laakt, maakt er gading aan. — Fig.: toegepast op een vrijer, die minachtend van een meisje spreekt.

Elke waer is nei syn jild. Iedere waar is naar den prijs (minder of beter).

Goede waer priisget him sels. Goede waar prijst zich zelf. — Goede wijn behoeft geen krans.

wâl.

Hy stekt de hoarnen yn 'e wâl. Hij steekt de hoornen in den wal. — Hij dwarsboomt de zaak.

Hy hinget tsjin 'e wâl oan. Hij hangt tegen den wal aan (als een bouwvallig schip waarmeê men zich niet op 't ruime vaarwater vertrouwt). — Hij is ziekelijk en kan niet tot herstel komen. Fig. toegepast op iemands finantieelen toestand. — *Hy klaut wer by de wâl op,* herstelt zich weêr. Ook toegepast op beide.

Hy kloettet by 't wâltsje lâns. Hij schuift (zijn schip) met den kloet bij 't walletje langs (moet zich steeds behelpen en zuinig zijn om rond te komen). — Ook: *It is kloetsjen by de wâl lâns*, het inkomen is niet overvloedig. Ook: *by de flotgearzen* (het vlotgras) *lâns.*

Hy giet midden yn 'e sleat lâns en yt fen beide wâllen. Hij kiest geen partij, maar tracht van beide partijen voordeel te trekken, evenals eene koe, die, midden in de sloot loopende, van de beide wallen vreet.

Immens wâl ophâlde. Iemands wal ophouden. — Altijd het beste van iemand spreken, al heeft hij grove fouten en slechte gewoonten.

Baeksters ite fen alle wâllen. Bakers eten van alle wallen. — Zij laten zich goed betalen, smullen meê van het vele lekkers, dat er voorkomt en ontvangen fooien van de bezoeksters der kraamvrouw.

wei.

Wotte gean in lokkich wei, bid God earst, sa giet er mei. Wilt gij gaan een gelukkigen weg, bid God eerst, dan gaat hij meê.

Frijen, pleitsjen en ervjen stean for gjin weazige wei. Vrijen, pleiten en erven ontzien geen slijkerigen weg.

Koart op 'e wei en lang yn 'e herberge. Op den weg zich spoeden en in de herberg lang blijven zitten.

Dat giet op in sânwei. Dat loopt op een zandweg (vordert slechts langzaam).

Dat moat de hege wei mar op. Dat moet den koninklijken weg (van het recht) maar op.

Dy 't mei 't reau útgiet is mei syn fijand op 'e wei. Wie met rijtuig op reis gaat, is met zijn vijand op den weg.

Ik kin der gjin wei mei hinne. Ik weet er geen raad meê.

Ik libje him yn 'e wei. Ik leef hem in den weg. — Hij verlangt naar mijn einde.

As de wei sa leit moat min soks ha. Wanneer de weg (der Voorzienigheid) alzoo ligt, moet men zulks (met berusting) ondergaan.

wein.

Dy 't nei in gouden wein stiet, haest kriget er in gouden lins. Wie naar een gouden wagen staat, wellicht krijgt hij een gouden luns.

In flie foar in haeiwein. Eene vloo voor een hooiwagen. — Een nietig persoon voor een werk, dat hem veel te zwaar is.

Nije weinen kreakje altyd. Nieuwe wagens kraken altijd. — Jonggehuwden krakeelen nog al eens.

Kreakjende weinen dûrje langst. Krakende wagens duren het langst.

Folle rydt min op in wein. Veel rijdt men op een wagen. — Gezegd als er van veel geen spraak kan of mag zijn.

Der rint gjin wein sa seaft of hy stiet wol ris. Geen wagen loopt zoo zacht of hij stoot wel eens. — De vrede tusschen man en vrouw wordt wel eens een weinig verstoord.

In wrak tsjil yn 'e wein makket altyd it measte gerattel. Een onvast wiel in den wagen maakt het meeste geratel. — Onedele karakters bezorgen de meeste onrust.

Dy wein rint to hird. Die wagen loopt te hard. — Die zaak wordt met te weinig bezadigdheid doorgedreven.

It giet sa hird efterút as in hynsder en wein ride kin. De zaak gaat zoo snel den kreeftengang als een paard-en-wagen kan rijden.

Hy scil de wein yn 'e weage menne. Hij zal den wagen aan den wand mennen (den boel in de war sturen).

Min wirdt mear fen dongkarren oerriden as fen koetsweinen. Men wordt meer door mestkarren, dan door deftige rijtuigen overreden. — Lagere ambtenaren maken 't iemand soms lastiger dan de hooger geplaatsten.

De wein leit yn 'e firde, der falle folle wirden. De wagen ligt in de groeve, er vallen vele woorden. — Een ongeluk, als 't gebeurd is, geeft aanleiding tot krakeel.

't Is better dat de wein giet as dat er stiet. Beter de zaak gaande gehouden, dan stil te laten staan.

Biste mâl, den maste fen 'e wein. Ben je dol, dan moet ge van den wagen (het gezelschap verlaten).

Foerljue dy 't gjin wyn of bjier meije moatte net op 'e wein mar op 't rêd sitte. Voerlieden die geen wijn of bier lusten, moeten niet op den wagen maar op het rad zitten.

wet.

Dou mast de wetten hjir fine, mar net meitse. Gij moet de wetten hier vinden, maar niet maken. — Tot een betweterig nieuweling in een dorp, gezelschap of huishouding.

It is in stielen wet. Het is een stalen wet (een stévaste gewoonte).

Ik hab er de wet fen. Ik verkies dat niet te doen of niet meer te doen.

Dou hoefst hjir de wetten net te stellen; gij hebt hier volstrekt geen recht op het meesterschap.

Hy is onder en boppe de wet. Hij is onder en boven de wet; — men neemt het met hem zoo nauw niet; hij wordt niet recht voor vol aangezien.

wetter.

Hy het faker mei dat wetter foar 'e dokter wêst. Hij is meer met dat water voor den dokter geweest (heeft in dat werk ervaring opgedaan).

Lit hjar mar rinne! hja wit hjar for wetter en fjûr to mijen. Wees gerust! zij weet zich voor water en vuur te hoeden. — Zij is vertrouwd om alleen te loopen. (Van een flinke meid gezegd).

It wetter rint altyd gjin ien wei út. Stroomend water houdt niet altijd dezelfde richting. — Man en vrouw leven niet altijd eensgezind.

Dy 't nei de kindige wei freget wiist min yn 't wetter. Die naar den bekenden weg vraagt, wijst men het water.

De jeugd fordrinkt jamk ear 't se wetter sjoen het. De jeugd verongelukt niet zelden, eer de strijd des levens is begonnen.

It roer moat yn 't wetter bliuwe. Het roer (van het schip) moet in het water blijven. — Men moet voet bij stuk houden.

Hy is sa falsk as skom op 't wetter. Hij is zoo valsch (van karakter) als schuim op het water. — Ook: *sa falsk as 't wetter djip is.*

Wy habbe 't hôlste wetter hawn. Wij hebben het holste water gehad (zijn het grootste gevaar te boven).

Stille wetters habbe djippe grounen. Stille waters hebben diepe gronden.

Stille wetters stjonke. Stille waters stinken.

Hy is biwarre as in heechlâns kou yn 't wetter. Eene koe uit hooge waterlooze streken, kan in een waterrijk oord licht verongelukken.

Der binne winterspjelden (ijsnaaldjes) *yn 't wetter*, het water is prikkelend koud.

Dat slút as in douk op 't wetterfet. Dat sluit als een deuvik op het watervat. — Dat is zeer juist geredeneerd. (Ook ironisch.)

As de bergen kealje dounset it wetter. Wanneer de bergen kalven (baren), danst het water. — Een groote beweging heeft een grooten nasleep.

Dêr is wetter onder 'e kyl. Daar is water onder de kiel (ruimte om flink te zeilen). — Fig.: daar zit geld.

De krûke giet sa lang to wetter dat er de hals brekt. De kruik gaat zoo lang te water tot zij den hals breekt.

Wy scille hwet gleaun wetter ha. Wij zullen wat gloeiend water gaan gebruiken (een kopje thee gaan drinken).

Driuwe twisken wetter en wyn. Drijven tusschen water en wind (beneden de oppervlakte van het water, zonder naar den grond te zinken. — Fig. van iemand dien men een slijmgast pleegt te noemen.

Griente is oars neat as wetter en wyn. Groenten zijn niets dan water en wind (zeggen friesche landlieden, die voor 't meerendeel niet van groenten houden).

Hy sit of *komt my yn 't farwetter.* Hij komt in mijn vaarwater (benadeelt mij in mijne zaken).

wy.

Wy scille hjir it groat gau gear krije. Wij zullen hier de gort spoedig gaar krijgen. — Het laat zich aanzien, dat wij hier twist zullen krijgen.

Wy scille de ribben hwet skoarje. Wij zullen de ribben wat gaan stutten (nl. met eten).

Wy scille Maeije meitse. Wij zullen Mei maken (verhuisdag houden). — Dit zegt een baas of vrouw tot een dienstbode, dien men binnenstijds wil ontslaan. De dienstboden zeggen het, als zij binnenstijds willen vertrekken.

Wy litte hjarren yn 'e mist stean. Wij laten hen in de mist staan (verder ongemoeid, links liggen).

Wy ha hwet foar 'e stjuwn. Wij hebben iets voor den steven (in vooruitzicht).

Wy scille de glêdde stoepe mei sân bistruije. Wij zullen de gladde (beijzelde) stoep met zand bestrooien; — fig.: de met boter gesmeerde beschuit met suiker bestrooien.

widze.

It komt altyd goed, sei de man, do 't er nei stêd scoe om in widze to keapjen, mar onderweis yn 't skip it jild fordobbele. Do 't er wer thús kaem wier 't bern dea. Het komt altijd wel goed, zeî de man, die, naar de stad reizende om een wieg te koopen, onderweg in de schuit zijn geld verspeelde. Toen hij weêr thuis kwam was het kind dood.

Hy is net yn 'e widze smoard. Hij is niet in de wieg gestikt. — Spottend van iemand, die een hoogen ouderdom bereikt.

Hy het tofolle fen widzjen koste om sa forlern to gean. Hij heeft te veel van wiegen gekost om zóó te verongelukken.

It bern is stil salang der widze wirdt. Het kind is rustig zoolang het gewiegd wordt.

Hy moat mei de bril om 't widzetou siikje. Hij moet met den bril op naar het wiegetouw zoeken (nl. een oud man, die een jonge vrouw getrouwd heeft).

wiif.

As 't wiif fen 'e baen is, is 't stjûr út de húshâlding. Is de vrouw van den vloer, dan ontbreekt het bestuur in de huishouding. — *As 't wiif is fen 'e flier is yn 'e hûs gjin tier.* Moet de vrouw wegens ongesteldheid het bed houden, dan is het huiselijk genoegen bedorven.

Alle bytsjes helpe, sei 't wiif, en hja treau it skip oan mei de stopnidle. Alle beetjes helpen, zeî de vrouw, terwijl ze 't schip voortduwde met een stopnaald. Oudt.: *hja roege mei nillen*, gebruikte naalden voor roeiriemen. — Zie II, 156.

Elk in bokse, sei 't wiif en hja naem de hêle broek. Ieder eene der pijpen, zeî de vrouw en nam de geheele broek.

Fart myn man for skipper, sei 't wiif, den far ik for stjûrman. Vaart mijn man voor schipper, zeî de vrouw, dan vaar ik voor stuurman. — De man moge kapitein heeten, de vrouw draait het roer.

Gelyk heste, sei de man tsjin 't wiif, mar swije scitte. Gelijk heb je, zeî de man tot zijn vrouw, maar zwijgen zult ge.

Dêr 't âlde wiven dounsje, der stout it. Waar oude vrouwen dansen, daar stuift het.

In kwea wiif is in min stik húsrie. Een kwade vrouw is een leelijk huismeubel.

Dat wiif het hjar man de tsien geboaden yn 'e troanje set. Die vrouw heeft haar man de tien geboden in zijn tronie gegrift (hem met hare vingers in 't gelaat gekrabd).

Hy kin mei syn wiif frij oer 'e fiskmerk gean. Hij kan met zijne vrouw gerust over de vischmarkt gaan. — Hij mag haar overal laten zien.

Ik reitse 't yn 't lid lyk as 't wiif de wirtel. Ik tref het in 't lid evenals de vrouw den wortel. — Een wortel (peen) heeft geen lid.

Karige wiven nolk to keamer. Karige wijven gaan gaarne met u ten dans (om op brandewijn getrakteerd te worden).

Min scoene dat wiif mei gjin tange oantaeste — mei de tange gjin iten jaen. Men zou die vrouw met de tang niet willen aanvatten — met de tang geen eten toereiken (omdat zij vreeselijk vuil is). — *Gean dêr mar net sitten, hwent den kom je er net allinne wer wei.* Neem daar maar geen plaats, want dan komt ge er niet alleen weêr vandaan. (Dan krijgt ge ongedierte).

Man en wiif is ien liif en twa fretsekken. Man en vrouw zijn één, met twee magen.

Manshân boppe, sei 't wiif, en ik yn 't bûterfet. Aan den man het bestuur der boerderij, zeî de vrouw, maar ik zorg voor de boterbereiding.

In wiif dat fen jildtellen en fliejeijen hâldt, is in bêst húshâldster. Eene vrouw, die van geldtellen en vlooienvangen houdt, is eene beste huishoudster (spaarzaam en zindelijk).

Dat wiif kin stikken noch dea. Die vrouw kan in stukken noch dood. — Van eene sterke vrouw die veel werk doet zonder dat het haar hindert.

By dat wyfke skûlet hwet. Bij die vrouw schuilt iets. — Zij is in gezegende omstandigheden.

Dat wyfke draecht glêsposlein. Dat vrouwtje draagt glasporselein (zij is zwanger). — Dus voorzichtig wat!

Dat wyfke bigjint al moai to pronkjen. Dat vrouwtje begint reeds fraai te pronken (hare zwangerschap wordt zichtbaar).

Maeije, Maeije! de ljipkes kraeije en alles wirdt grien. Dy 't yet gjin wiif het, dy siikket nou ien. Mei, Mei! de kievitten kraaien en alles wordt groen. Wie nog geen vrouw heeft, zoeke er nu een.

Dêr 't wiif goed húshâldt, dêr waechst spek oan 'e balke. Waar de vrouw goed huishoudt, daar groeit spek aan den balk.

Better wol stoarn as wiif en bern fordoarn. Beter wel gestorven dan vrouw en kinderen bedorven.

Dat wiif het in tût dat me er wol in broek yn spiele kin, een mond zoo groot dat men er wel een broek in kan spoelen.

In wiif dat de bek op 'e team het is in wonder. Eene vrouw, die haar mond in toom weet te houden, is een wonder.

In hantwirk is 't bêste erfpoarsje, sei de smid, en sette syn wiif oan 'e pûster. Een handwerk is de beste erfenis, zeî de smid, en zette zijne vrouw aan den blaasbalg.

Hy is stêdskyn fen 't wiif. Hij is onder curatele zijner vrouw.

In earm wiif kin yen allike folle pleagje as in ryk, sei de boer, dêrom nim ik mar in ryk. Eene arme vrouw kan een man evenveel plagen als een rijke, zeî de boer, daarom neem ik maar eene rijke.

Dat wyfke net kjel meitse! dou scoest hjar it jong ta de bûse út jeije. Dat vrouwtje niet doen schrikken! gij zoudt haar een abortus kunnen veroorzaken. Ook: *Dêr scoe in ierripe* (vroegrijpe) *fen komme kinne.* Eene vrouw bij wie het gevaar niet bestaat zegt schert-

send (onder vrouwen): *Fy! sok kjelmeitsen, jimme scoene yen it jong ta de bûse út jeije.*

Dat wyfke kin net mear allinne rinne; zij kan niet meer alleen loopen (omdat zij een tweede bij zich draagt).

Aste 't wiif de pong jouste, jou hjar den de broek ek mar. Vertrouwt ge aan de vrouw de beurs, geef haar dan de broek ook maar (dan ben je de heerschappij toch kwijt).

As de kwea wiven ontbiten habbe wirdt it moai waer. Als de kwade wijven ontbeten hebben, wordt het mooi weêr (nl. in huis; zij worden dan rustig).

Ik spylje op 't oargel en myn wiif trapet de pûster. Ik bespeel het orgel en mijne vrouw trapt de blaasbalg.

Der is gjin wiif sa ryk of hja is in kou allyk. Er is geen vrouw zoo rijk of zij is een koe gelijk.

Dêr 't wiif in slier is dijt de húshâlding net. Waar de vrouw een sloerie is, gedijt de huishouding niet.

Snjeuns moat min de wiven út 'e wei gean. Zaterdags is 't best, de vrouwen niet in den weg te loopen.

Snjeuntojouns is 't myn tiid fen djierheinen, sei 't wiif. Zaterdagsavonds houd ik eene doortastende reiniging (nl. het verschoonen der kinderen) zeide de vrouw. — *Djierheinen*, den stalgrup reinigen.

De wite wiven fleane. De witte wijven (sneeuwvlokken) vliegen. Ook: *De wite bijen fleane.*

wyn (wind).

Min moat witte út hwet hoeke de wyn waeit. Men moet weten uit welken hoek de wind waait (altijd de noodige omzichtigheid in acht nemen).

Hy het gâns wyn yn 'e swipe. Hij heeft veel wind in den zweep. — Hij is een windmaker.

As de wyn omrint moat min de mounle kruije. Als de wind omloopt, moet men den molen kruien. — Er moet rekening worden gehouden met de tijdsomstandigheden.

Hja het gâns wyn yn 'e pels. Zij heeft veel wind in de rokken. — Zij maakt bij 't loopen veel beweging met hare kleeding. (Dit geldt voor een bewijs van luchthartigheid.)

As 't foar de wyn giet is elk in hirdrider. Vóór den wind is ieder snelrijder (op schaatsen). — Loopt alles meê, dan kan ieder knap zijn.

Dy 't op 'e wyn en de frouljue tiidget is 't boekje bjuster. Wie op den wind en de vrouwen staat maakt, geraakt van de wijs.

Dat is in rek yn 'e wyn. Dat is een rak tegen den wind (eene verhindering, eene teleurstelling, een tijdelijke tegenspoed).

Is 't tsjin 'e wyn, sa helje it seil yn. Is het tegenwind, zoo haal het zeil binnen.

Hy kriget de wyn fen foaren. Hij krijgt den wind van voren. — Hij wordt op scherpe verwijten onthaald.

Min het de wyn net yn 'e mouwe. Men heeft den wind niet in de mouw (niet in zijn macht).

Oars neat as wyn en fearren. Enkel wind en vederen. — Praatjes en drukte zonder eenige waarde.

Sa lang as wyn waeit, hoanne kraeit, beam riket en stôk stiket scil de keap stean. Zoolang de wind waait, haan kraait, boom reikt en de stok stevig blijft, zal de koop staan. — De koop staat eeuwig vast.

De mounle stiet net to wyn. De molen staat niet naar den wind. — Gezegd als een kind niet wil eten.

Hy wol wol healwyn sile. Hij wil wel halfwind zeilen. — Hij is nog al inschikkelijk.

Dy 't farket kriget wol ris in yn-'e-wyns rek. Die vaart, krijgt wel eens een rukje tegenwind. — Ieder ondervindt in het leven wel eens wat tegenspoed.

Min moat it seil nei de wyn hingje litte. Holl.: Men moet de huik naar den wind laten hangen.

It stjonkt wol saun fekken onder 'e wyn. Het riekt wel zeven vakken beneden den wind (voor den wind af). — Anderen zeggen: *It stjonkt saun milen boppe de wyn*, zeven mijlen tegen den wind in; — het geurt zeer ver.

wiis.

As hy yet net wiis is scil er 't ek net wirde. Indien hij (na zooveel ongeluk ten

gevolge zijner dwaasheid ondervonden te hebben) nu nog niet wijs is, wordt hij 't ook niet.

Mâlle ljue is gjin ding tsjinniger as wysheid. Dwaze lieden schuwen niets zoozeer dan wijsheid.

Ien gek freget mear as saun wizen bi-antwirdsje kinne. Eén gek vraagt meer dan zeven wijzen kunnen be-antwoorden.

De wizen komme út it easten. De wijzen komen uit het oosten. — Men zegt dit met toespeling op Matth. II, 1, als er in den winter wilde ganzen uit het oosten komen aanvliegen.

wirk.

Der is gjin minder wirk as neatdwaen. Er is geen leelijker werk dan niets doen.

De tarieding is 't heale wirk. De toe-bereidselen zijn dikwijls de helft van het werk.

Dien wirk is nochlik rêsten. Na afge-daan werk is het genoegelijk rusten.

Hja jout it wirk in slinger oan 'e earen. Zij (de vrouw of meid) geeft haar werk een klap aan de ooren. — Zij maakt er zich wat al te gemakkelijk af.

wrâld.

As de wrâld alfolmakke is ha wy dien. Wanneer de wereld geheel volmaakt is, valt er voor ons niets meer te doen (en kunnen we dus heengaan of zijn we reeds lang heengegaan).

Offâllen is yn 'e wrâld. Het tegenvallen is in de wereld. — Teleurstellingen brengt het leven meê.

De wrâld is net razen makke. De we-reld is niet razende gemaakt (doch met bedaard overleg; maak dus maar niet zulk een dollen haast).

De wrâld is op 't heechst. De wereld is op het hoogste. — Er gebeuren nooit-gehoorde dingen. — Ook: *De wrâld rint op 't lêst.* Wij komen in het laatste der dagen.

Der is romte yn 'e wrâld om elkoar mis to rinnen. De wereld is ruim genoeg om elkaar niet te ontmoeten. — (Van twee die in onmin leven).

De wrâld is gjin protters-aei. De wereld is geen spreeuwenei. — Er is ruimte genoeg; vindt iemand het ergens te benepen, hij behoeft zich daarom niet van kant te maken.

De wrâld is uzes mei elkoar. De wereld behoort ons gezamenlijk.

Stank for tank, sa giet it yn 'e wrâld. — Ook: *Stank is wrâlds-lean.* On-dank is 's werelds loon.

De wrâld is in eamelers-nêst. De wereld is een mierennest.

Hy sjucht de wrâld for in doedelsek oan. Hij beschouwt de wereld voor een doedelzak. — Hij begrijpt de wereld niet, uit gebrek aan ervaring. Ook: zijn gezicht is beneveld door drank-gebruik.

Hy sjucht de wrâld for in flinterhúske oan. Hij beschouwt de wereld voor een stuk speelgoed. — Hij meent dat het leven spelen is.

De wrâld is in Janklassenspul. De we-reld is een poppenkast (waarbij de geheime drijfveeren en de man, die de poppen laat spreken en handelen, on-zichtbaar blijven).

Goeddwaen, kin dat tank bigean, den wol hast de wrâld forgean. De wereld loopt op 't einde, als weldoen met ware dankbaarheid beloond wordt.

It giet ongelyk yn 'e wrâld, de iene fljucht er troch en de oare moat er troch krûpe. Het gaat verschillend in de wereld: de een vliegt er door, de ander moet er door kruipen.

Dy de wrâld mei gewelt winne wol is der net efter. Wie de wereld met geweld wil winnen, is niet achter het geheim.

De onskamele het de trêddepart fen 'e wrâld. De onbeschaamde heeft het derdedeel der wereld. — Ook: *De drys-ten habbe de wrâld.*

Nalezing.

Alheel op syn alve-entritichst. Geheel op zijn elfendertigst; volkomen in orde zoo 't behoort. — De Staten van Friesland bestonden vroeger uit afgevaardigden der elf steden en der dertig grietenijen; waren die allen bijeen, dan was de vergadering op haar elfendertigst.

Alle wierheid wol net sein wêze. Alles wat waar is, wil niet gezegd zijn.

Alle geasten moat me net leauwe. Gelooft niet een iegelijken geest.

Alle earmoed kin me net stopje. In alle armoede kan men niet voorzien.

Alles hwet los en fêst is kin hy ha. Alles wat los en vast is kan hij hebben. — Hij is niet te verzadigen.

Alles hwet liket is noch net wier. Schijn bedriegt.

Al petearreste mei ingelske tongen. Al spreekt gij met engelsche (engelen-) tongen (het baat u niet).

Alle keapers binne gjin kenders. Alle koopers zijn geen kenners.

Al koe hy preekje as Brugman, sa leaude 'k him net. Al kon hij prediken als Brugman, ik geloofde hem niet.

Al binne de klean skoerd, it hert is lykwol heel. Al zijn de kleederen gescheurd, het hart is ongeschonden. — Arm maar eerlijk.

Altyd freegje rike ljue ho 't de earmen oan 't goed komme. Altijd vragen rijke lui, hoe armen aan aardsche goederen komen.

Altyd bûter yn 'e brij, sei mâlle Gerben, en reamme se er boppe ôf, en krige elke reis slikkers ta. Altijd boter in de brij, zeî malle Gerben, en roomde ze er boven af en kreeg telkens likkers toe.

As myn broek in pipersek is. Als mijn broek een pijperszak (doedelzak) is.

As de kou dúnsk is sjucht se 't hier fen 'e bolle net oan. Als de koe driftig is, let zij niet op de haarkleur van den stier.

As 't jo wol giet, tink den ek ris om ús. Als het u wel gaat, denk dan ook eens aan ons.

As alleman it wyt scil ik it ek wol komme to witen. Als alleman het weet, zal ik het ook wel te weten komen.

As de bern bern bigjinne to meitsen meije de âlden wol utskiede. Als de kinderen beginnen kinderen te verwekken, dienen de ouders er meê uit te scheiden.

As de kweade net bet mei sa biedt er Gods heiligen goen dei. Als de booze niets beters weet te doen, groet hij Gods heiligen. (Oudt.)

Acht is mear as njuggen. Acht is meer dan negen. — Acht te geven op zijne zaken is het voornaamste.

Al sa wol hjir bychte as onder 'e galge. Beter hier gebiecht dan onder de galg.

As in ding op 't heechst is moat it keare, bûge of barste. Wanneer eene zaak het hoogste toppunt heeft bereikt, moet zij keeren, buigen of bersten.

As ik dit win en 't heilich lân, sa scil ik ridder stjerre. Wanneer ik dit win en het heilige land, zal ik ridder sterven.

As de stoppels bleat komme krije in hopen ljue de stoppelgoarre. In den tijd van den korenoogst krijgen velen eene lichte ongesteldheid.

As de switgatten iepen stean moat min yen hoedsje for bifingen. Als de zweetporiën open staan, moet men zich hoeden voor bekleuming.

Allegearre sopbonkjes. Altemaal soepbeentjes. — Niet veel zaaks.

Alle hout is gjin timmerhout, en alle meisjes zijn niet geschikt om goede huisvrouwen te worden.

Oudfr. *As di striid is leyd so daunset di breid.* Als de strijd is beslecht, danst de bruid.

As 't slimst oer is bettert it wer. Als 't ergste voorbij is, komt er beterschap. — Ook: *It moat earst op 't slimst ear 't better kin.*

As 't lok boppe ús riist moatte wy gean dêr 't ús wiist. Als het geluk boven ons verrijst, moeten wij gaan waarheen het ons wijst.

Bettermeitsen stiet moaijer as bilabjen. Beter doen staat mooier dan beschimpen.

Boargjen is gjin skinzjen. Borgen is geen schenken.

Bliid út en bliid thús. Verheugd uitgegaan en verheugd dat men weêr tehuis is.

Byljen is gjin biten. Keffen is geen bijten. — Stoor u niet aan een snoever.

Biste sechstich? Ben je zestig? — Is je verstand in de war?

Bûrljues-leed draecht maklik. Burenleed is licht te dragen.

By de klanten lâns to ribbeklopjen. Bij de klanten rond om geld los te krijgen.

Bealch, stean by! ik scil dy net wer lêstich wêze. Maag, houd je kras! ik zal je niet weêr lastig vallen. — Ontboezeming van een veelvraat.

Bûterplakken yn 'e hoazzen. Botervlekken (gaten) in de kousen.

Better in arbeider dy 't syn eigen brea yt, as in boer dy 't libbet op kredyt. Beter een werkman, die zijn eigen brood kan eten, dan een boer die op krediet leeft.

By 't folk is de nearring, sei de bline. Bij het volk is de nering, zeî de blinde.

Better in goefrjeon biskiten as de man sels. Beter een goeden vriend bedrogen dan de man zelf.

Biskytste dy sels fen freugde, sa heste in mâlle ears. Bedrijt gij u zelf van vreugde, zoo hebt gij een leelijken aars.

Boazema raem dreau nea skiep of 't wier kol of laem. Bozema's ram besprong geen schaap of het was onbevrucht of bevrucht.

Dat scoe me immen wol leare al wie er dea. Dat zou men iemand wel leeren al was hij dood.

Oudfr. *Dat eagt neen stal, dat me dette tojenst da onthetage.* Het staat niet goed (is niet mannelijk) dat men handelt tegen zijne belofte.

Dat scil net skean al scil himmel en ierde forgean. Dat zal niet geschieden, al zullen hemel en aarde vergaan.

Dat het er gjin hânwetter by. Dat heeft er geen handwater bij (kan er niet bij in vergelijking komen).

Dat giet of *tommelt oer 'e kop.* Dat gaat of tuimelt over den kop. — Daar wordt 100 % op gewonnen.

Dat is ien út tûzen. Dat is er een uit duizend (een uitmunter).

Dat is tûzen om trettsien. Dat is duizend om dertien (honderd tegen een).

Dat skoert net út. Dat zal niet los scheuren. — Fig.: dat is logisch juist.

Dat rêst roastet. Dat rust, dat roest. — Ook: *'Rêst makket roaste*, rust maakt roest.

Dat is skearing en ynslach, schering en inslag.

Dat net is (of *wêst is) kin komme.* Wat niet is (of geweest is) kan komen.

Dat leit him gjin deade niten. Dat legt hem geen doode neten (maar iets vrijwat beters).

Dat het in rokje út tein. Dat heeft een rokje uitgetrokken (zeggen vrouwen, wanneer iets dat buitengewoon vervuild was, doortastend werd gereinigd).

Dat docht my de weelde net. Ik doe dat niet uit weelde (maar uit noodzaak).

Dat is 't oanskrabsel. Dat is het naschraapsel (het laatste beslag uit den pot). — Gezegd als een niet meer jong echtpaar, na eene tusschenpoos van jaren, nog een kind krijgt.

De bêste noaten komme altyd troch de winter. De beste (te veld staande) granen komen altijd door den winter.

De forhirde forliest allinken skirden. Het hardste (steengebak) verliest van tijd tot tijd schilfers. — Ook de sterkste neemt af in krachten.

De plasse mealt him. Zijn bovenkamer is in de war. — Ook: *It skeelt him yn 'e plasse. De plasse* is eig. de schedel.

De beide einen kinne elkoar net rikke. De beide einden kunnen elkander niet bereiken (het tegoed de schulden niet dekken).

De wenst is de twade natuer. De gewoonte is de tweede natuur.

De kjeld moat ris fen 'e loft. De koude moet eens van de lucht. — De geschillen moeten geslecht, de moeilijkheden weggeruimd.

De biis priket him altyd. De guit prikkelt hem altijd. — Hij is steeds geneigd iets guitigs te zeggen of uit te voeren.

De snare mar goed mei hars strike. De snaar maar goed met hars strijken (u maar flink voor het werk toerusten).

De lytse smeule op de greaten en dôch steane se allegearre nei greatheid. De kleinen smalen op de grooten en toch staan allen naar grootheid.

De hounen scille 't noch útbylje host dou my bihânnelste. De honden zullen 't nog uitblaffen, hoe (schandelijk) gij mij behandelt.

De reak is opstâlle. De hooirook (hoop hooi) is opgezet. — De zaak is in zooverre gereed.

De bek nei de byt. Wat men heeft eet men op, hetzij overvloedig of schaars.

De húsljue binne as de kearsen, hwet min se faker snút hwet se ljochter barne. De huislieden zijn als kaarsen; hoe meer men ze snuit, hoe lichter zij branden.

De boeren tsjinne me wol to sizzen oft de siikken faei binne of net, den hoefden hja der gjin kosten mear om to dwaen. Men diende den boeren wel te zeggen of de zieken gevaarlijk zijn of niet, dan behoefden ze geen vergeefsche kosten te maken. (Schimp op der boeren gierigheid?)

De stêdljue sizze sekreet, de boeren sizze kakhús en as 't al omkomt is 't in winkel fen pompier en loarten. De stadslui zeggen sekreet, de boeren zeggen kakhuis en 't is ten slotte maar een winkel van papier en drollen.

De jeld en de jeugd komme net oerien. Ouderdom en jeugd komen niet overeen.

De greate fisken ite de lytse. De groote visschen eten de kleinen.

Der siikt nimmen in oar yn 'e oun of hy is der sels út stoun. Er zoekt niemand een ander in den oven, of hij is er zelf uit gestoven.

Der múzje nin katten ear 't se jongen ha. Er muizen geen katten eer ze jongen hebben.

Dêr 't rom is mei min 't rom nimme. Waar ruimte (ook overvloed) is, mag men er gebruik van maken.

Dêr sit kerl en stok yn. Daar zit korrel en stok (pit en kracht) in. — Van iets voedzaams.

Dêr is al in boel sâlve op forgriemd. Daar is al veel zalf (vruchteloos) op versmeerd, — geld aan vermorst.

Dêr scil er wol tsjinoan prúste. Daar zal hij wel tegenaan proesten (zeer tegenop zien). — Ook: *der tsjinoan skytskoarje* (schoorvoetend staan) of *neadearskje* (noodaarzen).

Dêr kin 'k neat mei opjeije. Daar kan ik niets meê opjagen (niets meê doen).

Dêr is de slytmot yn; ook *de razene mot.* Daar is de slijtmot — de razende mot in. (Van kleederen die door slijting breken).

Dêr 't yen de doar faek mei 't gat tasluten wirdt (waar men ons ongaarne ziet) *dêr is 't net jamke rom,* daar is geen overvloed.

Der moat in skandekker wêze. Er moet een schandedekker zijn (die zich bv. laat bekoopen om een bezwangerde meid te trouwen).

Der wedden ienris twa en de iene forlear it. Er wedden eens twee en een hunner verloor.

Dêr 't neat is nimme saun wapene ruters neat. Waar niets is, nemen zelfs zeven gewapende ruiters niets weg.

Dêr kom ik oan stoatskaevjen. Daar kom ik aangeloopen. — *De stoaten* zijn de vooreinden der schoenzolen. *De stoaten skaevje,* schaven op straat of weg.

Dy 't me nea mei goe wirden eart, dat me dêr ek net mei forkeart. Wien men (achter den rug) nooit met goede woorden eert, met hem hebbe men ook geen omgang.

Dy 't lytse bern habbe bihoeve gjin gekken. Wie kleine kinderen hebben, behoeven geen gekken (hebben geen behoefte aan grappenmakers).

Dy fûgel foroaret alheel fen fear. Die vogel krijgt geheel andere vederen. De man verandert van kleur (richting).

Dy 't nearne wêze wol kin nearne komme. Wie nergens wil wezen (aan niets meê doen), zal nergens kunnen komen.

Dy 't de brul om 'e hals het sjucht er ek troch. Die de bril om den hals heeft, ziet er ook door.

Dy 't de roerpin het moat it stjur hâlde. Die de roerpin in handen heeft, moet het bestuur houden.

Dy 't folle pillen ynnimme wirde faek biskiten. Wie veel pillen innemen, vinden zich dikwijls bedrogen.

Dy 't arbeidsje kin hoeft net to biddeljen. Die werken kan, behoeft niet te bedelen.

Dy 't nin bûter op 't brea barre mei moat it droech ite. Die geen boter op zijn brood kan hebben, moet het droog eten.

Dy 't him jong net to-wacht nimt moat it âld bisúrje. Wie zich jong niet in acht neemt, moet het oud bezuren.

Dy 't it rokje past tsjucht it oan. Wien het rokje past, trekke het aan.

Dy 't in gat het siikket in sit. Wie wenscht te zitten, zoeke zelf maar iets om er op te zitten.

Dy 't wilsters fange wol moat fluitsje kinne. Wie pluvieren wil vangen, moet kunnen fluiten.

Domme ljue winne gjin lân oer. Domme lieden winnen geen land over.

Dou bist ek al in earrebarre dy 't út it nêst fallen is. Gij zijt ook al een ooievaar, die buiten 't nest gevallen is (niet veel bijzonders). Zie II, 268.

Dou mast nei myn pipen dounsje. Gij moet naar mijne pijpen dansen (aan mijn bevel of verlangen gehoorzamen).

Dou bist gjin tel, dus minder as in talhout. Gij wordt niet geteld en zijt dus minder dan een telhout.

Earmoede siikket list. Armoede zoekt list.

Effen is slim treffen. Effen is moeilijk te treffen.

Elk syn bar is net te faek. Elk op zijne beurt (aan het werk) is niet te vaak.

Elk moat sines ha. Ieder moet het zijne hebben. *Elk moat syn tal ha.* Ieder moet zijn getal (kinderen) krijgen; (dit is voorbeschikking).

Earst: byt yn en den: skyt yn. Eerst smoorlijk verliefd en dan afkeer en verachting.

Elk moat syn eigen bûksmiette witte. Ieder dient zijn eigen buiksmaat te weten (maat weten in het eten).

Eart wirdt wol ris wer foer. Het afgedankte overblijfsel van veevoeder wordt nog genuttigd als er gebrek komt. — Een meisje, vreezende, vergeten te worden, wil een vroeger afgewezen vrijer nog wel eens goedgunstig zijn.

Elk het genôch oan syn eigen tún to wjudden. Ieder heeft genoeg aan zijn eigen tuin te wieden.

Eangst is net to boeten. Angst is niet te genezen.

Foardwaen leart neidwaen. Voordoen leert nadoen (ten kwade en ten goede).

Fierôf socht en tichteby to finen. In de verte gezocht, wat nabij is te vinden.

Fen rykdom is de rjuchte miette: frede to hâlden yn 'e hûs en op 'e strjitte. Van rijkdom is de rechte maat: vrede te houden in huis en op straat.

Fen hondert eden net ien to hâlden makket in falsk ein. Van honderd eeden niet een te houden, geeft een valsch einde.

Fen bûten napelske rokken, fen binnen spaenske pokken. Uitwendig deftig en fraai, inwendig bedorven en leelijk.

Finen is ek wol ris stellen. Vinden is ook wel eens stelen.

Flokwirden binne gjin kanonskoegels. Vloekwoorden zijn geen kanonskogels (voor gevloek zijn we niet vervaard).

Fen útstellen komt ôfstellen. Van uitstel komt afstel.

Fen luiterjen kin de skoarstien net rikke. Van luieren kan de schoorsteen niet rooken.

Fen eat ta neat is allemans fortriet. Van iets tot niets is allemans verdriet.

Fen alles is hinnestront. Van alles is kippendrek.

Gjin goed jild by kwea jild lizze. Geen meer kosten maken voor iets dat reeds te veel gekost heeft, of voor 't innen eener schuld als er niets te halen is.

Gjin né sizze as 't ja mienste. Zeg geen neen, terwijl gij ja meent (wanneer u iets goeds wordt aangeboden).

Gjin tynge goe tynge. Geen tijding goede tijding. — Friesche landlieden houden niet veel van briefschrijven.

Great onjrucht moat min mei macht keare. Groot onrecht dient men met geweld te keer te gaan.

Goede foarwerden brekke alle striid. Goede voorwaarden beslechten allen strijd (krakeel).

Gods barmhertichheid en papegjirgens dûrje yn iwichheid. Gods barmhartigheid en der papen gierigheid duren in eeuwigheid.

Genôch leit op 't tsjerkhof. Genoeg ligt op het kerkhof. — Genoeg krijgt de hebzuchtige niet, voor hij dood is.

Gúl oan goarre, treant oan toarre. Merrie om hengst, hommel om tor. — De een is niet veel beter dan de ander.

Hân biedt soen. De hand ter verzoening wordt aangeboden.

Hwa bliuwt onskildich as 't foldwaende is immen to bitiigjen? Wie blijft onschuldig wanneer het voldoende is iemand te betichten?

Hest wol ris in erfskip mei him part? Hebt gij wel eens eene erfenis met hem gedeeld? — Dit doende zoudt ge hem eerst recht leeren kennen.

Hwêr bist dou fendinne? Waar ben jij vandaan? — Wat beeldt gij u in met uwe verwaandheid?

Hwet min mear yn 'e smoargens omriert hwet it mear stjonkt. Hoe meer men in de vuilnis roert, hoe meer ze stinkt.

Hwet binnen 'e poarte is dêr moat de stêd mei riede. Wat binnen de poort is, daar moet de stad raad voor schaffen. — Gezegd als men goed gegeten heeft.

Hwet swierst is moat swierst weage. Wat het zwaarste is, moet het zwaarste wegen.

Hwet min net birikke kin moat min stean litte. Het onbereikbare moet men laten staan. — Ook: *Hwet ús net barre mei* (wat we niet kunnen betalen) *moatte wy stean litte.*

Hwet ik net bifetsje kin is for my net iepenbiere. Wat ik niet bevatten (begrijpen) kan, is voor mij niet geopenbaard.

Hwêr scil hy syn tabernakel opslaen? Waar zal hij zijn tabernakel opslaan? — Waar denkt hij zich te vestigen?

Håld dy mar stimmich, in goe boask mei dy net misse. Houd u maar vroed, een goed huwelijk zal u niet ontgaan.

Hy is foar 't forstân great. Hij is volwassen, maar nog niet verstandig.

Hy lit him yn in droege sleat forsûpe. Hij laat zich in een droge sloot verdrinken. — Hij mist veerkracht om zich uit zijn toestand op te heffen.

Hy het it net al oer 'e holle. Hij heeft het net reeds over 't hoofd (kan het ongeluk niet meer ontkomen).

Hy håldt him oft er nearne wêzen het. Hij houdt zich, alsof hij nergens geweest is (van niets weet).

Hy siet mei reade earen. Hij zat met roode ooren (beschaamd).

Hy sliept as in dea poep. Hij slaapt als een doode mof.

Hy het de goaden oan 't stik. Hij heeft de goden aan het stuk (de aanzienlijken op zijn hand).

Hy spilet dôve Japik. Hij speelt dooven Jacob (houdt zich doof).

Hy moat syn bizen pakke. Hij moet zijne biezen pakken (zijne matten oprollen, maken dat hij weg komt).

Hy harket mei noas en earen ta. Hij luistert met neus en ooren dicht (is zeer onoplettend).

Hy sjucht oft er foarken to keap het. Hij kijkt alsof hij vorken te koop heeft (zeer stuursch).

Hy scil him de krún lúzje. Hij zal hem de kruin luizen (van zijn geld afhelpen).

Hy rint er oer as de hoanne oer 'e koallen. Hij loopt er over als de haan over vuurkolen.

Hy stiet mei de hannen yn 't hier. Hij staat met de handen in het haar (is met den boel verlegen).

Hy makket dat er út 'e rook komt. Hij zorgt dat hij uit den reuk komt (pakt zich weg).

Hy kriget de flok op 'e hals. Hij krijgt de vloek op den hals (alleen de schuld van het ongeval).

Hy kin onthâlde fen toalve ûre ôf ont middei ta. Hij kan onthouden van twaalf uur tot middag (is zeer kort van memorie).

Hy is in tsjûrbolle. Hij is een tuierstier, — die in de weide aan een tuier (lange lijn) vastzit en gewoonlijk zeer norsch (niet zelden kwaadaardig) is.

Hy makket syn eigen nearring staf. Hij bederft zijn eigen nering.

Hy het in swynsholle. Hij heeft een hoofd zoo groot als een zwijnshoofd, (waarin dus veel verstand kan zitten).

Hy spout in swevelstok yn achten. Hij splijt een zwavelstok in achten. — Dit deden ten tijde der ouderwetsche zwavelstokken uiterst zuinige lieden

Hy is alheel splinternij. Hij is geheel splinternieuw (bijzonder in zijn nopjes).

Hy moat hoepslein wirde. Hij dient in hoepels te worden geslagen (omdat hij tot berstens toe trotsch is).

Hy wol my hwet op 'e mouwe spjeldsje. Hij wil mij iets op den mouw spelden (iets wijsmaken dat niet waar is).

Hy biedt my to spot. Hij biedt bespottelijk weinig voor mijne koopwaar.

Hy kin wol in stietsje útstean. Hij kan wel een stootje verdragen (heeft geld genoeg om wat schade te kunnen lijden). — Ook: hij kan wel wat scherts verdragen.

Hy set it jild op 'e kant. Hij zet de groote geldstukken op den kant (in een doosje, om ze te sparen).

Hy stapt wol ris oer 'e string. Hij stapt wel eens (als een wild paard) over het trektuig (houdt niet altijd voet bij stuk).

Hy wol nin strie yn twaën lûke. Hij wil geen stroohalm in tweeën trekken (is zeer lui).

Hy stekt syn hannen to fier út. Hij steekt zijne handen te ver uit. — Hij vergrijpt zich aan eens anders eigendom.

Hy is in freamde ein yn 't bit. Hij is een vreemde eend in de byt (een vreemdeling in het gezelschap).

Hy nimt frijhwet op syn skouders. Hij neemt veel op zijne schouders (voor zijne verantwoording).

Hy spuit fjûr en flamme. Hij spuwt vuur en vlam (laat zich heftig afkeurend uit over iets waar hij sterk tegen is).

Hy kin net út 'e âlde stap. Hij kan (evenals een oud paard) niet uit den ouden stap (uit vaste gewoonten).

Hy stiet alwer mei yn 't swé. Hij staat alweêr meê in het zwad (ijverig aan zijn werk).

Hy is 't spoar bjuster. Hij is buiten het spoor (van de wijs).

Hy nimt my de reamme fen 'e aden. Hij neemt mij de room van de melkmolden (pakt mijne voordeelen weg).

Hy is yn 't bosk opbrocht. Hij is in het bosch opgevoed (ruw en onbeschaafd).

Hy byt nimmen as er sliept. Hij bijt niemand als hij slaapt. — Ook: *Hy byt nimmen al is er swart.*

Hy het er in foarntsje ôf stritsen. Hij heeft er een vorentje (voordeeltje) opgehaald.

Hja is by de pinken. Die (vrouw of meid) is bij de hand.

Hjar kat het net kwealk mûze. Hare kat heeft niet kwaad gemuisd (zij heeft goede voordeelen behaald).

Hie ik nou ús âld merjes bealch. Had ik nu den buik onzer oude merrie (bv. bij een smulpartij, om veel te kunnen eten).

Hwet de âlden sjonge, dat piipje de jonge. Wat de ouden zingen dat piepen de jongen (kinderen praten als hunne ouders, bv. bij 't beoordeelen van iets).

Hwet hy onthjit dat hâldt er. Wat hij belooft dat (be)houdt hij.

Hwet ik mear ljuen, hwet er steger holle kriget. Hoe meer ik vlei en smeek, hoe stijfhoofdiger hij wordt.

Hwet binne ús Mins en ik twa geasten! ús koperen dôfpot is mear bitroud as wy mei ús beiden. Wat zijn mijne zuster en ik toch twee geesten! onze koperen doofpot is beter te vertrouwen dan wij met ons beiden.

Hâld hwet en jou hwet, sa kinste jaende bliuwe. Houd wat en geef wat, zoo kunt gij gevende blijven.

Hja feije hjar om 'e mûle en gean den hinne: ho scoe ik it winne? Zij vegen zich (na gegeten te hebben) den mond en gaan dan heen; hoe zou ik op die manier het noodige kunnen winnen?

Ho nei mienste my op 't kjêssen to binen? Hoe nauw denkt gij mij op het kussen te binden (in uwe macht te krijgen)?

Ho 't de sinne mear op 'e kjitte skynt, ho mear se stjonkt. Hoe meer de zon op den drek schijnt, hoe meer deze stinkt.

Hy is sa bileefd as in koarre; zoo beleefd als een kettinghond.

Oudfr.: *Hok swird maest slacht di wirdt hjoeddeis maest acht.* Het zwaard dat het meeste slaat, wordt hedendaags het meest geacht.

Hy moat in takke tobek. Hij moet een tak achterwaarts (op zijn nommer wor-

den gezet). — Ook: *Hy moat de tobeksetter oan ha;* toestel waarmeê een paard in den noodstal wordt gebreideld.

Hy kin syn pols wol útljeppe. Hij kan zijn pols wel uitspringen (is voor zijne taak berekend, ook geldelijk).

Hy het syn siele útfenhús stjûrd. Hij heeft zijn ziel uit logeeren gezonden (is een slaapje gaan nemen).

Hy het al hwet takken (jaarringen) *op 'e hoarnen.* Hij is niet jong meer. — De hoornen eener koe groeien ieder jaar zooveel dat er een nieuwe ring (*tak*) ontstaat.

Hy is der ondertroch. Hij is er onderdoor (heeft iets verkocht voor te weinig of gekocht voor te veel).

Hy is op 'e tean trape. Hij is op zijn teentjes getrapt (acht zich beleedigd).

Hy het syn brân oan 'e wân. Hij heeft zijn strijdzwaard aan den wand gehangen. — Fig.: zijne zaken aan kant gedaan en leeft nu stil.

Hja waerd ús onder hannen wei. De lijderes bezwijmde, terwijl wij bezig waren haar te verplegen.

Hja habbe de kop earst makke en do binne se op 't lêst yn 'e mederjalen to koart sketten. Zij hebben den kop het eerst gemaakt en toen schoten ze ten slotte materialen te kort. — Van een klein persoon met een groot hoofd.

Hja skite allegearre yn ien poat en drage 't mei elkoar út. Zij spelen samen onder één hoed.

Ho bonter ho wylder, sei de soldaet en skeat yn 'e njuete einen. Hoe bonter hoe wilder, zeî de soldaat en schoot in de tamme eenden (voorgevende dat hij ze voor wilde hield).

Hjûd rea, moarn dea. Heden rood, morgen dood.

In minske wirdt noait trochleard. Een mensch wordt nooit doorgeleerd.

In stikelbosk onder 'e anjelieren. Een doornstruik onder de anjelieren. — Een gering persoon onder voorname lieden.

In gnappe kearel het er al wêst as in oar komme scil. Een flink man is er reeds geweest als een ander zal komen.

In skroar dy 't gjin knoop op 'e tried docht het in stek forlern. Een kleêrmaker, die geen knoop in den draad legt, heeft een steek verloren.

In sûr bigjin moat dy net ôfstegerje. Een zuur (moeilijk) begin moet u niet afschrikken.

In gulke bynge is dochs in bynge (Oudfr.). Een fraai sekreet is toch een sekreet.

Ien wrigge is kwea, twa binne yet folle kweaër. Eén booze geest is kwaad, twee zijn nog veel kwader.

In houn is 't dy 't in houn forkeapet. Een hond is hij, die een hond verkoopt.

In freamde hoanne op 'e matte. Een vreemde haan op de mat (een minnaar bij eene getrouwde vrouw).

In minske is er slim oan ta dy 't in houn ta foargonger het. Iemand die een hond tot leidsman heeft, is er slecht aan toe. — Eig. een blindeman; fig. iemand met een verkeerden raadgever.

In holle fol gest fordraeit op 't lêst. Een hoofd vol gist (valsche verbeelding) geraakt in de war.

In kikkert yn 'e amer. Iemand die de *mâlkstap* (melkdragersstap) niet kent, kan geen twee emmers met vocht aan een juk dragen, zonder dat het vocht sterk aan het scholperen komt. Dan, zegt men, heeft hij er een kikvorsch in, die er uit wil springen.

Yn alle saken is in hwêrom en in dêrom. In alle zaken is een waarom en een daarom.

Ik smyt it yn appèl, sei de gút, minder as nou kin 't dôch net. Ik ga in hooger beroep, zei de guit, slechter dan het nu is, kan het toch niet.

Ik wit wol yn hwet nêst ast dou útbret biste. Ik weet wel in welk nest gij zijt uitgebroed (van wat soort ge zijt).

Ik moat altyd mei oksen ploeije. Ik moet altijd met ossen ploegen.

Ik fordom it sa wyt as sûpe! Ik zweer het af zoo wit als karnemelk.

Ik hab in pong dy 't gjin jild hâlde wol. Mijn buidel wil geen geld houden. — Doe ik er iets in, 't is er spoedig weêr uit.

Ik wol 't baitsje der net om lûke. Ik wil mijn wambuis er niet om uittrekken (er geen moeite voor doen).

Ik scil yet mei dyn skrinkels parren fen 'e beam slaen. Ik zal nog met uwe schenkels peren van den boom slaan. — Uitboezeming van haat en wraakzucht.

Ik hab dyn jelne to faek metten. Ik heb uw el te dikwijls gemeten (teveel naar uwen raad gedaan).

Ik scil dy wol sizze fen in hyngst dy 't hirder troait. Ik zal u wel vertellen van een hengst die sneller loopt. — Beteugel uwe grootspraak.

Ik scil wol sa ier komme as de lêste. Ik zal wel zoo vroeg komen als de laatste.

Ik scil der gjin tarring oer sette. Ik zal er mij niet zoo bezorgd over maken, dat ik de tering krijg.

Ik scoe my sels wol oantaeste. Ik zou wel handen aan mij zelven slaan (zoo ergert mij de zaak).

Ik wol net minder wêze as myn wird. Ik wil mijn woord gestand doen.

Ik mei wynsk wirde of rynsk, mar raensk wird ik noait. Ik mag eens scheef (ietwat beschonken) worden of een goedgeefsche bui krijgen, maar stapelgek word ik nooit.

Immen it mannewaer (manuaal) *opsizze.* Iemand duchtig de les lezen. — Ook: *Immen it leksum lêze.*

Immen oer 'e hikkel helje. Iemand over den hekel halen (scherp berispen in zijne afwezigheid of in geschrift.)

Immen de hân boppe de holle hâlde. Iemand (zegenend) de hand boven het hoofd houden (hem steunen in zijne bekrompen omstandigheden.)

In widdous-klaed is lang, der wirdt gau ris op trape. Een weduwenkleed is lang, er wordt dikwijls op getrapt.

't Is oft ik in glêdde iel by de stirt hab. Het is alsof ik een gladde aal bij den staart heb. — Wat ik goed in handen meen te hebben, ontglipt mij.

Is de iene traech, de oare is graech. Is de een traag (in het nemen van een besluit) een ander is er vlug meê gereed (er zijn liefhebbers genoeg). — Ook troostwoord voor een vrijer, die een blauwtje liep.

Oudfr. *Is dyn fyen hird, jou hem sweete wird.* Is uw vijand hard, geef hem zoete woorden.

It kin fen ien kant net komme. Het kan van ééne zijde niet komen. — Er moet wederzijdsche welwillendheid zijn.

It wirdt him as in lekken oer 'e holle smiten. Het wordt hem als een beddelaken over het hoofd geworpen (b.v. eene plotselinge ongesteldheid; ook de geestelijke bekeering).

It kin better fen 'e skeaf as fen 'e bân. Het kan beter van de schoof dan van den band der schoof (beter van den rijke dan van den arme).

It is my om 'e hannen gearteard. Het is mij om de handen saamgevallen (zeer tegen mijne verwachting mislukt).

It giet by de slinger. Het wordt veel te haastig en onoplettend gedaan.

Oudt. *It sjongen dat God bihage, dêrmei wirdt de divel forjage.* Met het godewelbehagelijk (geestelijk) gezang wordt de duivel verjaagd.

It himd is yen neijer as 't wammis. Holl.: Het hemd is nader dan de rok.

It keal het syn moer al foun. Het kalf heeft zijne moeder wel gevonden. — Het zaakje is in orde gekomen.

It is gjin deawoune. Het is geen doodwond (geen onherstelbaar ongeluk).

It is in boel mei in bijboel. Het is een meer dan beroerde (of gekke) boel.

It is sa wis as de bank. Het is zoo zeker (betrouwbaar) als de (nederlandsche) bank.

It hoarntsje is kniesd. Het (zachte) hoorntje (van het jonge rund) is gekneusd. — De lichtgeraakte acht zich beleedigd.

It giet net rjucht hân foar foet. Het gaat niet zuiver eerlijk toe.

It moai waer is op. Het mooie weder is op (nu krijgen we slecht). — Fig. De vriendschap is veranderd in vijandschap; de gunsteling is in ongenade vervallen.

It rjucht is for dem wekjende en net for den sliepende. (Oudfr.) Het recht is voor den wakende (die zich handhaaft) en niet voor den slapende (dommelaar).

Jong het er 't forsein, âld scil er 't wer bigearje. Jong heeft hij het afgezworen, oud zal hij het weêr verlangen.

Just, master! just in foet te koart. Juist, meester! juist een voet te kort.

Koed er minsken frette, hy brûkte de iene for flêsk en de oare for brea. Kon hij (de hardvochtige vrek) menschen vreten, hij gebruikte den een voor vleesch en den ander voor brood.

Kjitte, sei Koene en slikke Hauk om 'e kerne. (Oud). Drek, zeî Koen en likte Hauk den aars.

Kliuwje dy keat. Bekluif dat been. — Pak dat zaakje eens aan.

Kom ik oer 'e houn, den kom ik oer 'e stirt. Kom ik over den hond dan kom ik ook wel over den staart. — Kom ik klaar met de groote kosten eener zaak, dan ook wel met de kleine.

Koarje net earst wé biste. Maak u niet bezorgd, zoolang er geen reden voor bestaan.

Lit de deaden rêste. Laat de dooden rusten. — Spreek van de dooden geen kwaad.

Lit it feantsje alheel net lizze. Laat het vaantje (vaandel) niet voor goed liggen. — Verlies den moed niet geheel.

Langsum giet wis. Langzaam gaat zeker.

Lânsman skânsman. Landsman schandeman. — Een profeet in zijn vaderland.

Lûd sjongen en hird rinnen komt net goed oerien. Hardop zingen en snel loopen kunnen moeilijk samen gaan.

Lit se soargje dy 't ús boargje. Laat hen zorgen, die ons borgen (wij zorgen niet).

Lyts onderwyn makket folle rêsten. Een kleine omslag, een rustig leven.

Ljeaver brekke as bûge. Liever breken (sterven) dan bukken.

Meagerens is gjin lammens. Magerheid is geen onherstelbaar ongemak. — Ook: *Wirgens* (vermoeidheid) *is gjin lammens.*

Myn pinne is myn ploech en eide. Mijne pen is mijn ploeg en eg (mijn middel van bestaan).

Min moat op 'e need sjên, net op 'e deugd. Men behoort op den nood te letten, niet op de deugd (nl. bij 't uitoefenen van liefdadigheid). — Oud-mennist gezegde.

Min moat by de tried lâns. Men moet bij den draad langs (evenals metselaars) om wanorde te voorkomen.

Min moat lichtsje en swierje kinne. Men moet kunnen lichten en zwaren (het niet altijd zoo nauw nemen).

Min moat soms hwet yn 'e weachskeal sette. Men moet soms iets in de waagschaal (of weegschaal) zetten (iets wagen op hoop van gewin).

Min kin yen sa nau net wachtsje of min wirdt faek fen 'e bizen bidragen. Men kan zoo behoedzaam niet zijn of men wordt soms door snaken bedrogen.

Min moat gjin slieprige hounen wekker meitse. Men dient geen slapende (wacht)honden te wekken, wil men iets uitvoeren buiten anderen om.

Min moat him hwet heine en slaen. Men moet tegenover hem wat nemen en geven (zich wat naar zijne luimen schikken). — *Heine en slaen*, een bal opvangen of terugslaan, al naar men 't best acht.

Mis is wer. Mis is nogmaals. — Mislukt eene eerste poging, daarom niet dadelijk den moed verloren.

Moarns ier yn 'e koelte sa bite dy de brimzen net. 's Morgens vroeg in de koele buitenlucht, dan steken u de hommels niet.

Myn onderdanen wolle net om 't lyk. Mijne beenen (of voeten) weigeren den dienst.

Mannen fen Boksum, dat wieren mannen. Mannen van Boxum, dat waren mannen.

Mannen by âlds skieten keutels as dompen, mar hja hiene er in goe menear by: hja frieten se net op. Mannen bij ouds losten drollen als dompen, maar zij hadden er een goede manier bij: zij vraten ze niet op.

Mei dy mûle maste mûzen fean. Met dien mond moet gij muizen vangen.

Me komt net op hoazzen en skoen yn 'e himel. Men komt niet op kousen en schoenen in den hemel.

Moat ik 't net wite, sa wol ik 't net wite. Wat ik niet behoor te weten, wil ik ook niet weten.

Nije wearden binne faek nuvere earlik. Nieuwe waarden zijn dikwijls bijzonder eerlijk.

Nimmen is forbean. Woordspeling; 't kan zijn: nemen (stelen) is verboden — en: niemand is verboden.

Oudfr. *Noaswize Kryn, almans fyn.* Neuswijze Krijn, allemans vijand.

Oudfr. *Neat meer sidse dan da wirken bilidse.* Niets meer zeggen dan de werken kunnen bekrachtigen.

Neat wêze en neat lykje, dat is allegearre neat. Niets zijn en niets schijnen, dat is heelemaal niets.

Net gûle ear 't min slein wirdt. Niet schreeuwen voor men geslagen wordt.

Net sa haestich! wy scille net út to swyljen. Niet zoo haastig! wij zullen niet uit zwelen gaan (we zijn niet in den drukken tijd van het jaar).

Nid bit allit, nyd byt altyd. Nijd bijt altijd. Randschrift eener medalje van 1602.

Nin spin sonder min. Geen spin zonder min.

Nou binne de rapen gear. Nu zijn de rapen gaar. — Tot zoover zijn we gereed en kunnen verder voortgaan. Ook: *Nou is de brij opskept.*

Nou kaem de moart út. Nu kwam het geheim (of 't ware van de zaak) aan den dag.

O, alle Joaden (Joden)! Verbastering van: *O, alle goaden!* (goden, heiligen). Lichte vloek.

Om skilden wirdt nimmen hinge. Om (geld)schulden wordt niemand gehangen.

Omtrint is yet mar heal. Bijna is nog maar half.

Onkrûd forgiet net. Onkruid vergaat niet. — Gezegd wanneer een waaghals of deugniet aan een of ander grooter of kleiner gevaar ontkomt.

Onwente jout blierren. Ongewoonte is smartelijk. — Iemand die niet gewoon is met zware en harde gereedschappen te werken, krijgt, wanneer hij het doet, blaren in de handen.

Oanbeane tsjinsten binne selden goed. Aangeboden diensten worden zelden in dank aangenomen.

Op brike hakken to dounsjen, dat scil forkeard útfalle. Op scheve hielen te dansen, zal verkeerd uitvallen.

Op redens sjucht me gjin luije ljue. Op schaatsen ziet men geen luiaards.

Op in skip moat mar ien greate mêst wêze. Op een schip dient slechts één groote mast te zijn.

Rin nei de galge! den fâlle dy gjin pannen op 'e kop. Loop naar de galg! dan vallen u geen dakpannen op het hoofd.

Rop nin hei! earst oer biste. Juich niet, voor gij 't gevaar te boven zijt.

Scil ik dy ris in ljirrebak jaen? Wil ik je eens een beschuit met rookvleesch geven? — Wordt dit aangenomen, dan neemt men iemands onderkaken tusschen de beide handen en nijpt ze gevoelig. 't Is eene fopperij.

Sin en wille kin folle tille. Zin en wil getroosten zich veel.

Syn wirkier is britsen. Zijn werkader is gebroken. — Hij is verzwakt naar lichaam en geest.

Slynders binne gjin bynders. Snoepsters zijn geen bindsters. — Vrouwen die snoepen, leggen geen goeden band om de huishouding.

Sneinsfortriet. Zondagsverdriet. — Een klein mannetje en een lange vrouw maken 's zondags, als zij gaan wandelen, geen fraai figuur. *Dêr is hy mei syn sneinsfortriet* schimpt men dan.

Springfet en tommefet. Een rund is *springfet* als het, schoon ver van mager, nog wel springen kan. Het is *tommefet* (flink vet) als men overal in het lichaam met den duim een kuil kan duwen, die bij 't terugtrekken van den duim dadelijk verdwijnt.

Oudfr. *Sok brour, sok soster, sok tzark, sok coster.* Zoo de broeder zoo de zuster, zoo de kerk zoo de koster.

Spijers binne dijers. Jonge kinderen die veel spuwen (van het zog) groeien voordeelig.

Stilswijen seit ja. Zwijgen is zooveel als toestemmen. — Oudfr.: *Hwaso swiget dy jout konsent.*

Sûpe wirdt boarch for waei. Karnemelk stelt zich borg voor hui. — De een is niet solider dan de ander.

Swier woan, licht fortard. Zwaar gewonnen, licht verteerd. — Wat de ouders met moeite bespaarden, verteren de kinderen lichtzinnig.

Swiersettigens jout grize hierren. Zwaarmoedigheid geeft grijze haren.

Skrilje net foar 't it bléd sipe het. Schrik niet eer het blad geritseld heeft (voor ge weet wat er gebeurd is).

Seafte hannen meitse stjonkende wounen. Zachte handen maken stinkende wonden.

Skik jimme! skande ditsen! Maakt vrede! zand er over!

Siikje dêr 't is en dêr 't net is. Zoeken (naar iets wat zoek geraakt is) waar 't is en waar 't niet is.

Smyt dat mar net sa fier. Verwerp of verwensch dat maar niet zoo ver (misschien denkt gij spoedig er wel anders over). — Ook: *Smyt it net fierder as 't hoeft*, niet verder dan noodig is (ge zoudt het nog eens weêr terug moeten zoeken).

Stiemoer, strontmoer. Stiefmoeder, drekmoeder.

Taskinen en onderfinen, dat skeelt folle. Toeschijnen en ondervinden, dat verschilt veel.

Tink net, dat ik út in goes-aei útbret bin. Meen niet dat ik uit een ganzenei ben voortgekomen. — Ik ben geen domoor.

Togearre dijen is woldijen. Doen man en vrouw gezamenlijk hun best, het zal hun welgaan.

Tuike, tuike spylje. Zoete broodjes bakken (om in de gunst te blijven). — *Tuike* is de vleinaam eener koe, die bij 't melken zacht moet worden behandeld; bij barsch geschreeuw houdt zij licht de melk op.

Twa stelle; de iene wirdt ryk, de oare wirdt hinge; is dat nou lyk? Twee stelen; de een wordt rijk, de ander wordt gehangen; is dat nu recht?

Us Ljeaven Hear het al rare kostgongers, zegt men bij het zien van haveloos gekleede landloopers. — Ook als men wilden van de ruwste soort op een prent ziet afgebeeld, enz.

Wachtsje jimme for dy 't fen God teikene binne. Wacht u voor de geteekenden.

Wachtsje hwet! jim men het ek hwet nei dy wachte. Wacht wat (niet zoo haastig)! je moeder heeft ook wat op jou gewacht.

Wol sit op 'e biezemstok. Het willen zit op den bezemstok. — Wie niet wil zal men met den stok mores leeren. — Ook: *Wiltsje* (mansnaam) *stiet efter 'e door.* Die niet wil, wordt achter de deur gezet.

It wiif het de bak omkeard. De vrouw heeft den bak omgekeerd (een abortus gekregen).

Hy het dat kocht for grypsteheal stûr. Hij heeft dat gekocht voor grijpstehalve stuiver (hij heeft het gegrepen, weggepakt, gestolen).

Kealleflesk kin gjin pikel forneare. Kalfsvleesch kan geen pekel verdragen (kinderen moeten geen sterkendrank gebruiken).

Der is mar ien Dokkum, mar Dokkumers fynt min oeral. Er is maar één Dokkum, maar Dokkumers vindt men overal.

REGISTER.

De gewone cijfers verwijzen naar de bladzijden van het eerste deel; de **vette** cijfers naar die van het tweede deel.

PLAATSING DER PLATEN

IN HET EERSTE DEEL:

IN HET TWEEDE DEEL: